

Nobel'siz yazar Cengiz Aytmatov

Pakize Barışta 19.06.2008

Nobel'siz yazar Cengiz Aytmatov'un yazısı hiçbir kurala, akıma, özellikle Batı'nın sanat ve edebiyat kategorilerine uymuyor. Buna karşılık kendi edebi üslubunu yaratmış bir yazar o.

Fena halde özgün.

Toplumunun binlerce yıllık duygu birikimlerini ve sözlü edebiyatının muhteşem ürünlerini, gününün hayatıyla buluşturarak dünya edebiyatına yeni bir ruh katmış.

Louis Aragon, Aytmatov'un Cemile'sini, dünyanın en güzel aşk hikâyesi olarak tanımlıyor.

Cengiz Aytmatov'un yazısında, yaşadığı coğrafyanın mitolojik hazineleri de bulunur. Doğu kozmolojisinin lirizminin zenginleştirdiği yerel yaşanmışlıkları, evrensel boyutlar içinde ifadelendirdiği bir edebiyattır onunki.

Aytmatov'un favori temaları; aşk, doğa, hüznü ve özgürlük. Babası, halk düşmanı olarak idam edildiğinde Cengiz Aytmatov, henüz dokuz yaşındaymış; bu yüzden onu babaannesi büyötmüş; ninnilerle, Cengiz Han destanlarıyla, Manas hikâyeleriyle. Yazarın ana temaları zaten bunların içinde yaşar hep.

Aytmatov, başta özgürlük olmak üzere bu ana temalarını Sovyetler Birliği döneminde dahi, hiçbir endişe duymaksızın, cesurca kullanmıştı; evrenselliğe ve yeni bir insana inanıyordu çünkü o: "Edebiyatın, milli hayatı ve gelenekleri anlatmanın ötesinde de hedefleri vardır. Yazar, ufkunu milli olanın ötesine doğru genişletmek ve 'evrensel' olana ulaşmak için gayret göstermek durumundadır. İyi yazar 'tipik insan'ı ortaya koyma ustalığına erişen yazardır."

Cengiz Han'a Küsen Bulut, Aytmatov'un hem edebi üslubunu net bir biçimde ortaya çıkaran, hem de bu favori temalarını buluşturan; Stalin totalitarizmiyle, bozkırların ruhunu mecz eden bir eser.

Cengiz Han'a Küsen Bulut'ta iki ana kahraman var. Stalin rejiminin gadrine uğramış Abutalip Kuttubayev ve Cengiz Han. Kuttubayev bir rejim düşmanı olarak sorgulanıyor, işkence görüyor, sorgu yargıcı Tansıkbayev tarafından.

Kuttubayev'in rejim düşmanlığı öncelikle edebiyatla ilgili. O kadim efsaneleri, hikâyeleri derleyip yazmış. Sorgu yargıcı Tansıkbayev de, bu hikâyelerde ve efsanelerde ideolojik yönler, milliyetçilik, geçmişe övgü gibi Stalin rejiminin aleyhine olabilecek işaretler ve mesajlar arıyor. Romanın kahramanı yazar Kuttubayev, acaba Stalinizmin sosyalizmini mi yıkmaya çalışıyor! Sorgu yargıcı, Kuttubayev'in belgeleri arasında Cengiz Han dönemine ait Sarı-Özbek Kurbanları adlı bir efsaneyi de bulur. Belki bu efsane de, rejime karşıdır.

Bu efsanenin kahramanı Cengiz Han, aynı zamanda romanın da iki başkahramanından biridir. Avrupa Seferi'ne çıkan Cengiz Han'ı gökyüzünde bir bulut takip edip, korumaktadır onu. Yoluna çıkan bir ermiş kişi, çok kötü bir şey yaparsa şayet, bu koruyucu bulutun yok olacağını, dolayısıyla bütün gücünü kaybedeceğini söylemiştir. Cengiz Han, sefere aileleriyle çıkan ordusunda doğumu yasaklamıştır. Ne var ki, yüzbaşılardan birinin, âşık olduğu kadından bir bebeği olur. Bu durum, hem anne baba için, hem de Cengiz Han için çok kötü sonuçlar doğuracaktır.

Aytmatov'un diğer kahramanı Kuttubayev ise bir başka felakete uğrayacaktır romanın sonuna doğru.

Cengiz Aytmatov, romanında, ceberut rejimler için iki şeyin çok tehlikeli görülmesinin altını çiziyor: Edebiyat ve aşk. Her ikisi de insanın özgürlük kapılarını açıyor çünkü.

Yazar, Cengiz Han'a Küsen Bulut'ta çok ince ve manalı bir biçimde Stalin'le Cengiz Han arasında bir bağlantı kuruyor; her ikisi de insana, bireye karşı. Her ikisi de doğaya ve aşka karşı. Ve her ikisi de kıyımcı ve katliamcı.

Cengiz Aytmatov, bir edebiyatçı olarak hiçbir zaman kendisiyle ilgili lobi faaliyetinde bulunmadı. Yazısının reklamını yapmadı; kendi kişiliğini öne çıkararak tanıtımda bulunmadı. Ama yine de, bütün dünyada, yaşadığı dönemin en önemli birkaç edebiyatçısından biri sayıldı, saygı gördü.

Ama Nobel'i alamadı.

18.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sezen'in muhteşem yalnızlığı: Deniz Yıldızı

Pakize Barışta 22.06.2008

Bazen müzik bir şiir olur, çocuklaşır, uçar gider. ?iir de bazen müzik olur, bir çağlayan gibi coşar, akar. Nadiren de ikisinin huyu suyu bir oluverir; aşk olur, ateş olur, kan olur. Bulut, yağmur olur, nefes olur. Ve Sezen Aksu şarkısı olur. Sezen Aksu şarkının şairidir çünkü. Onu bir pop müzik şarkıcısı, yorumcusu sanmak büyük bir yanılgıdır (Sezen, hiçbir zaman pop müzikçi olmadı bana göre). Kaybolan Yıllar'ı hangi tarza oturtabilirsiniz mesela? Ki, ilk önemli şarkısıydı. Daha o zamandan beri Sezen Aksu kendi tarzını oluşturmaya başlamıştı; Sezen, şarkıyla konuşur çünkü, şarkı söylemez, nefes verir sanki. Çarşamba günü satışa çıkacak olan Deniz Yıldızı, bir iki gün önce geçti elime. Bu işin uzmanları, Sezen'in yeni albümünü bildik bir türe sokmak için ciddi olarak zorlanacaklar bence. Deniz Yıldızı, bir duygu tüneli zira; Aksu'nun neredeyse otobiyografik bir müzikal yolculuğu. Her zaman Sezen hayatla hesaplaşırdı ya; bu sefer tam aksi olmuş. Deniz Yıldızı'nda, hayat, Sezen Aksu'yla hesaplaşıyor sanki. Aksu, hayatla çok uğraştı bugüne kadar; bu da bir hayat yazısı işte. Deniz Yıldızı, büyük bir yalnızlığı sergiliyor; ama bu yalnızlık, aslında muhteşem bir yalnızlık. Sezen Aksu'nun seçimi çünkü bu; ya dengelere eklemlelersin, ya da derin duygular içinde yalnız kalırsın. Sezen, Tanrının Gözyaşları adlı şarkısında diyor ki: "Bu korkunç kuraklık/ Boynu bükük buğday başakları/ Bu çorak toprak, bu susuzluk/ Tanrı'nın kuruyan gözyaşları/ Bebeler ergen doğuyor/ Ninniler kahramanlık masalları/ Yaşayanlar bu kanlı haritada/ Taşırken iki büküm onca yası/ Bir büyük gözaltı hayatımız/ Ölü çocuklar coğrafyasında/ Kayıplar Destanı hikâyemiz/ Melekler anaların dilsiz yasında/ Bu bir bataklık/ Yutuyor körpe tomurculukları/ Dört kitap yazıyor/ Eşittir Tanrı'nın çocukları/ Bebeler ergen doğuyor/ Ninniler kahramanlık masalları/ Yaşayanlar bu kanlı haritada/ Taşırken iki büküm onca yası/ Bir büyük gözaltı hayatımız/ Ölü çocuklar coğrafyasında/ Kayıplar Destanı hikâyemiz/ Melekler anaların dilsiz yasında" Deniz Yıldızı'nda bir de notalar var; sesleri duyulan ama manaları öyle pek kolaylıkla kavranamayan. Sezen Aksu'nun nefesinde müzik olarak kaybolan notalar. Sezen için müzik, ne bir amaç ne de bir araç bence. Müzik onun için bir idrak, bir insanlık vicdanı; boşluğa salınmış kimi zaman hüznü, kimi zaman sevinçli bir oynaklık ve de zorunlu olarak notalara dökülmüş bir duygusal titreşim. Aksu, Deniz Yıldızı'nda yer alan şarkılarıyla da -diğer bütün şarkılarında olduğu gibi- hayatımızı manalandırıyor; yabancılaşmayı pek sevmiş olan hayatlarımızı bir miktar kendine getiriyor. Bu hayatları adeta silkeleyerek: "Buraya bu acıyı çekmeye geldik/ Hazdan kendimizden geçmeye geldik/ Hayat iksirinden içmeye geldik/ Geldik gidiyoruz/ Yollar diken yollar ıtır yasemen/ Her lezzeti tattık aynı kâseden/ ?eytan gibi bizi tene hapseden/ Bizdik biliyoruz/ Beşik gibi sallan hayat bizi/ Çeker basar vesikalık resmimizi/ Gözlerimiz kimlik belgesi gibi/ Kayıt tutar ya buz ya bebek mavisini/ Mükemmel teşhisi/ Aşk koruyabilir bir tek/ Kaldıysa eğer hâlâ

masumiyetimizi/ Biz altında imzası olan âşıklar/ Böyle yazdık vasiyetimizi/" (Beşik - Deniz Yıldızı) Bir deniz yıldızının hayatı ne kadar safiyet içinde geçiyorsa ya da ne kadar neşeli ve hüzünlü ise Sezen Aksu'nun bizlere sunduğu hayatlar da -kendi hayatı dâhil-, o kadar saf, hüzünlü ve sevinçlerle dolu aslında. Sezen Aksu'nun çarşamba günü satışa çıkacak Deniz Yıldızı adlı albümünde yer alan Onay'da Onno Tunç'un eski bir piyano kaydının üzerine kızı Ayda Tunç keman çalmış. Çok duyarlı ve etkileyici. Albümde Sezen'in sözlerinin dışında Yıldırım Türker'in de iki şiiri var (bilhassa Kırık Vals muhteşem). Düzenlemelerin büyük çoğunluğu, aynı zamanda albümün prodüktörü olan Arto Tunçboyacıyan'a ait. Ayrıca Mithatcan Özer, Mustafa Ceceli ve Ayda Tunç'un da düzenlemeleri var. Deniz Yıldızı'nı dinledikten sonra şu şarkı favorim diyebilmek hayli zor aslında benim için. Çünkü Deniz Yıldızı bir kült albüm bu açıdan. Ama -mütemadiyen dinlemek istememe bakılırsa- Beşik'le olan duygusal yakınlığım sanki biraz daha yoğun gibi, tabii Hırant Dink için yazdığı Güvercin adlı şarkıdan, Tanrı'nın Gözyaşları'ndan ve Kırık Vals'ten etkilenmemek ve bütün o diğer şarkılara kayıtsız kalmak mümkün mü? Sezen Aksu'nun, bana göre hiçbir müzik türüyle buluşturulamayacak olan Deniz Yıldızı adlı son albümü, belki de bu coğrafyada ihtiyaç duyulan yeni bir müzik türünün ortaya çıkması için gerekli tartışmalara ortam hazırlayacak.

22.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmet Büke'nin yeni kitabı: Alnı Mavide

Pakize Barışta 02.07.2008

Bazen bir kitap yayınlanır, hikâye ya da roman, insan kaçamaz yakalanır.

Ahmet Büke'nin yeni kitabı Alnı Mavide, her an kendinden kaçmaya hazır insanı yakalıyor.

İnsan, onun hikâyelerine daldığında, an geliyor, oturduğu yerden fırlıyor, bir iki adım atıyor, sonra hangi yöne gideceğini kestiremeden, aniden olduğu yerde, neredeyse hiç kımıldamadan dikilip duruyor bir süre; hayatla yüzleşmenin şokunun yaşandığı an.

Alnı Mavide, Ahmet Büke'nin üçüncü hikâye kitabı.

Yazar, anlamayı, kavramayı, bilmeyi reddeden, direnen insanları sıkıştırıyor yine; zira bu hikâyeleri okuyan kişi, kendi kendisine, işine gelmeyen pek çok soru sormak zorunda kalıyor. Bu hikâyelerde, karanlığın, zalimliğin tam kökünde yaşayabilen, ayakta kalabilen insanlar, canlılar var çünkü; onların gerçek hayatları sunuluyor. Kimi zaman sert, ama çoğu zaman da naif ve şefkatli bir dille.

Ahmet Büke'nin yeni kitabında yine alimle zalim aynı; erdemle erdemsizlik, insanın ve toplumun mevcut genel değerleri içinde pek fark etmiyor sanki.

Alnı Mavide'ki hikâyelerin sonsuz hayat karanlıkları içinden geçen aydınlık bir sızıntı, gitgide yayılıyor etrafımıza; ruhunu pek sıkıntıya sokmak istemeyen insana ulaşmaya çalışan, görüntüsü zayıf ama manası derin bir sızıntı bu.

Ahmet Büke, modern Türk edebiyatının bağımsız bir yeraltı yazarı. Alnı Mavide, çok kolay okunan, çok ağır hikâyeler sunuyor okuruna; hayat karşısında cesur olmaya çağırıyor okurunu adeta. Çünkü anlatılanları hazmetmek kolay değil. Yoğun yalnızlıklar, dehşetengiz kimsesizlikler, ağırlaştırılmış yoksulluklar bir bir, hayat günahı gibi karşımıza dikilip, gözlerimizin içine bakıyorlar.

Alnı Mavide adlı kitapta yer alan yirmi dört hikâyenin yirmi dördü de birer karanlık-ışık yumağı; ve her birinin alt metinleri ve üst manaları tekrar tekrar deşilmeye değer. Yazar, karamsarlığı aşmış durumda. Ama bu iyimserliğe geçiş demek de değil bence. Sadece okurunun önüne bir avuç leblebi koyuyor, ama bunlar aslında demir leblebi.

"Meğer Deli Fadime aç kalmış kaç gündür. Cuma camiin musalla taşına yatmış çığırıyormuş, 'Okuyun len benim

duamı. Okuyun, ama gömmeyin de köpekler yesin beni. Onlar bari tok ölsün,' diye. Ah eşek kafam. Sinirle çektim bunun kulağını. Dükkânın köşesine gidip ağladıydı."

Zor zamanların hikâyeleri mi bunlar?

Peki kolay zamanlar hiç yaşandı mı ki?

Titrek ışıklar altında, gizlice yazılmışa benziyor bu hikâyeler. Hayatın çekilir, çekilmez gizleriyle dolu Ahmet Büke'nin yazısı.

İki buçuk sayfalık Ölü Har adlı hikâyede neler yok ki neler?

Ölü Har, şöyle başlıyor: "Göğsünde bir diken büyüyordu. Kökleri akciğerinin dalları arasına karışmış, kalbinin hemen yanından boy veren kaba sapı kızıla dönmüş bir diken. Tuğ çıkarmış. Muzaffer mor uçları var topuzunun. İçindeki kafayı koruyan sert zırh, ölümcül oklarla donanmış. Metal ruhlu diken büyüyordu göğsünde. Onu bıraktıkları ağacın dibinden doğruldu. Sırtını dayadı akasyaya. Dibinden avuçladı toprağı. Ağır ağır çiğnedi. Yuttukça rahatladı. İçindeki açlığın atları sakinleşti."

Ahmet Büke'nin bir yazısı var; hiçbir edebiyat akımına sokulamayacak, hiçbir edebi üslupla buluşturulamayacak bir özel edebiyat; insanın özünden ve ruhundan yola çıkmış, toplumun acımasızlığından süzülüp gelmiş, doğanın şefkatli tablolarından yansıyan bir edebiyat bu. Edebiyatla ilgili olan ya da olmayan herkese öneriyorum bu sarsıcı, ciğer delen ama muhteşem hikâyeleri.

Ahmet Büke'nin İzmir Postası'nın Adamları ve Çiğdem Külâhı'ndan sonra yayınladığı Alnı Mavide için söylenecekler bu kadarla sınırlı değil elbet, daha ayrıntılı bir yazıyı K Dergisi için hazırlıyorum, bu da ilgilenenlerin bilgisine.

Alnı Mavide, Ahmet Büke, Kanat Kitap

02.07.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oscar Wilde'a göre yalan, sanat için gerekli

Pakize Barışta 09.07.2008

Oscar Wilde, isyan ediyor.

Yaşadığı çağın edebiyatçılarının büyük bir çoğunluğunun hayatın gerçeği içinde yaşanmış olguları esas alarak, onlar üzerine odaklanarak, onlardan, yani hayattan yola çıkarak sanat yapmalarını eleştiriyor. Bu yolla yapılan sanat, yazara göre geriletilmiş bir sanat: "Kadim tarihçiler lezzetli kurgularını bize olgu biçiminde sunmuşlardı, günümüz romancıları ise karşımıza kurgu kılığında sıkıcı olguları çıkarıyorlar..."

Oscar Wilde'a göre olgu; hayali öldüren, yok eden, felaket bir şey. Aynı zamanda hayalin beslendiği, hayalle bütünleşmiş olan yalanın da felaketi oluyor bu durum.

Oscar Wilde'ın Yalancılık Sanatı adlı gözlem-makalesi, modern zamanlarda yaşanan sanatsal ve güzellikle ilgili zafiyetin aslında yalansızlıktan (hayalsizlikten) kaynaklandığını açıklıyor. Yalan gereklidir zira; o, sanatın meşru amacı içinde yer alır.

Doğru olmayan güzel şeyler anlatmak için bu tür bir yalancılık, sınır tanımayan bir hayal içinde yer alması gereken bir vazgeçilmezdir Oscar Wilde'a göre, "Yegane gerçek insanlar, asla var olmamış insanlardır ve eğer bir romancı kişilerini gerçek hayattan alacak kadar düşmüşse, en azından onlara kendi yaratımıymış süsü vermeli, kopya olduklarıyla övünmemelidir. Bir romandaki bir karakterin varlığının mazereti başka insanların ne olduğu değil yazarın ne olduğudur. Başka türlü, roman bir sanat olamaz."

Bir hikâyeyi fazla doğru kılmaya çalışmak yüzünden gerçekliğinden yoksun bırakmak, Oscar Wilde için bir nevi modern bela.

Sanat ya da yazar, gerçeğin ve doğrunun peşine düşeceğine, hayal-yalanın peşine düşmeli Wilde'a göre. Yani bir yazar, gerçeğe tamamen sadık kalarak, olanları tamamen olduğu gibi betimliyorsa, edebiyattan beklenen farklılık, çekicilik, güzellik ve hayal gücünün gerçekleşmesi mümkün olmaz. Aksine, "ikinci sınıf ahalinin yapıp ettiklerinin anlatılmasıyla" taciz ediliriz ve sıkılırız.

Oscar Wilde'ın Yalancılık Sanatı ve Sanatçı Olarak Eleştirmen adlı kitabı, on dokuzuncu yüzyılın sanat edebiyat alanındaki durumunu oldukça endişeli bir biçimde sorgularken, Oscar Wilde hâlâ yaşıyor ve günümüz edebiyatının önemli bir bölümünü de sarsmaya çalışıyor sanki; hayatın ve doğanın, olduğu halleriyle bir tür imitasyonu hatta kopyalanması Wilde'ın ruhunu son derece rahatsız ediyor.

"Doğa daima çağın gerisindedir" diyor, "Hayata gelince.. o, sanatı eriten bir asit, evini başına yıkan bir düşmandır."

İnsanın çok zengin derinliklere sahip olduğu, ortaya çıkarılması gereken daha pek çok değerleri, hasletleri bulunduğu, edebiyatın ve sanatın, insan üzerine odaklanarak zenginleşeceği söylemlerine gelince.. Oscar Wilde, bu konuya oldukça şüpheci yaklaşıyor. Ona göre insan, aslında ne kadar çok çözümlenirse, yani edebiyat tarafından ne kadar birebir ele alınırsa, böyle bir çözümlemenin lüzumu da o kadar kalkar ortadan. Önünde sonunda insan doğası denen korkunç gerçekle karşılaşılır zira.

Bir de şu var, kötü sanat, hangi durumda kötü olur? Oscar Wilde'a göre, ülkü sahibi olduğu zaman; "Hayat ve doğaya döndüğü ve onları ülküler düzeyine yükselttiği zaman."

Wilde'a göre, hayat gerçeklik ilişkisinde, hayat gerçeklikten daha hızlıdır, ama ondan da hızlı bir şey vardır; romantizm. Hayalden ve yaratıcı yalandan beslenen bir kültürdür romantizm.

Peki Oscar Wilde, yalancılık sanatını, neyi deşifre etmek için kullanmıştır aslında?

Kendinden yaklaşık 700 yıl kadar önce söylenmiş, dile getirilmiş bir bilgeliği kendi çağına yerleştirmek mi istemiştir? "Ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol"u kendi kültürü içinde irdelemek midir asıl niyeti? Wilde'a göre, modern zamanlarda insanlar, oldukları gibi görünmezler çünkü: "Gerçek şu ki, iyi bir sosyete de ilgi çekici olan, herkesin taktığı maskelerdir, maskelerin ardında yatan gerçeklik değil" der. "Utandırıcı bir itiraf ama, hepimiz aynı malzemeden yapılmışız."

Wilde'ın dilimizde yeni yayınlanan bu gözlem denemesi, bence muhteşem bir başucu kitabı niteliğinde.

Yalancılık Sanatı-Sanatçı Olarak Eleştirmen, Oscar Wilde, çeviren: Ercüment Özkaya, Epos Yayınları

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihin en büyük yalanına dair

Pakize Barışta 03.08.2008

Tarih de yalan söyler.

Bu yalan, siyasal ve ekonomik **erkin** tarihselleştirilen ideolojik yalanıdır aslında.

Yalan; özgür düşünce ve duyarlılıkların yok edilmesi için sistemli bir mirasa dönüştürüldüğünde, bir kültür jenosidi inşasına da dönüşür aynı zamanda ve yüz yıllarca, bin yıllarca sürüp gidebilir.

Ne var ki insanlığın ortak tarihinde bir sapma değil, yalanın tarihindeki bir insanlık ayıbıdır yine de bu.

Binlerce yılı kapsasa da hiçbir örgütlü yalan, bir kültürün **özünü** yok edememiştir bugüne kadar. Zira bu öz, önünde sonunda bir **duygudur**; insanı ve âlemi bir **kavrayıştır**.

“Pir Sultan’ım eydur, kalbimiz nurdur,

Erenler gözlüdür, inkârcı kördür

Gerçeğe giden yol kadimdir, birdir

Her tepe başında ayrı yol olmaz.”

Pir Sultan Abdal’ın bu dörtlüğü böyle ifade etmesinin nedeni ne ola ki?

Yazar, araştırmacı Erdoğan Çınar, yeni yayınlanan *Aleviliğin Kökleri* adlı kitabında, insanlık tarihinin belki de en büyük yalanına uğramış, çok büyük, anlamı çok derin ama aynı zamanda çok sarıh bir kültürün özüne doğru, çıkış ve yükseliş **ışığına** doğru, adeta elinden tutarak refakat ediyor okuruna.

Aleviliğin Kökleri, kendi coğrafyasında ve dışarıda, binlerce yıldır bir yabancı, bir düşman gibi ideolojik ve fiziki katliamlara uğramış, aslında tüm zamanlar için geçerli olan **aydınlatıcı** bir kültürün kadim ama aynı zamanda modern

sayılabilecek köklerine cesaretle uzanarak insanlığın bu ortak yalanını deşifre ediyor.

“Derviş Yunus söyler sözü

Yaş doludur iki gözü

Bilmeyen ne bilsin bizi

Bilenlere selam olsun.”

Bir ortak acının dillendirilmesindeki olağanüstü şefkatin ve her şeye rağmen **gizli affedişin** bu inceliğine sahip bir kültürün özü, ne yapılsa yapılsın, ne kadar üstü örtülmeye çalışılırsa çalışılsın, ne kadar kan akıtılmış olursa olsun bu evrenden yok edilebilir mi ki?

Erdoğan Çınar, bu son derece aydınlatıcı kitabında Aleviliğin köklerini İslam’dan, hatta Hristiyan’lıktan çok öncesine, binlerce yıl öncesine, bilimsel olarak Hitit İmparatorluğu’na kadar; bu imparatorluk içinde yaşamış olan Luviler’e (Aluviler) kadar dayandırıyor. Ki Luviler, son bilimsel bulgulara dayanarak Anadolu’da MÖ.6000 yıllarına kadar uzanıyor: **“Görünen odur ki; ‘Aluvi’ sözcüğü dört bin yıllık uzun ve oldukça sancılı bir yolculuktan sonra dilden dile geçerek ve çoğu zaman da köşe bucak saklanarak kendisini bugünkü Türkçe’ye taşırken pek değişmeden, hemen hemen aynı kalmayı başarmıştır”** diye belirtiyor Erdoğan Çınar. Yazar ayrıca Luviler’le ilgili şu bilgiye de yer veriyor kitabında: **“Eski çağda, Kadın Ana’nın halkı Luviler (Işık insanları), Anadolu’nun dört bir yanına dağılmış özerk yapılara sahip, büyük bölümü ‘Ma’ya adanmış dergâh- devletlerin kutsal otoritesi altında yaşıyorlardı.”**

Prof. Dr. Bilge Umar’a göre “Ma”, Luvi dilinde “ana” demektir. Ve “Ma” Anadolu’nun bilinen en eski “Kadın Ana”sıdır.

Erdoğan Çınar’ın *Aleviliğin Kökleri*, aynı zamanda -hatta özellikle- ideolojik ve siyasi ezber bozucu olarak tanımlanabilecek bir kitap. Aleviliği özellikle İslam’la buluşturan ideolojinin tekrar ve tekrar gözden geçirilip, sorgulanması gerektiğini algılatıyor insana; ve tarihin tezgahlanmış bu en büyük yalanını, tabuları kırarcasına deşifre ediyor.

Doğru ve doğruluk.

Gerçek ve gerçeklik.

Vicdan ve idrak.

Gönül ve **bir olma**.

İnsan, toplum, doğa, evren...

Aleviliğin Kökleri'ni canı gönülden okuduğumuzda kendi özümüzü, kendi köklerimizi de, daha bilinçli ve duyarlı olarak algılayabilmemizi -ister Alevi olalım, ister olmayalım- sağlayabilecek değerlerde bir çalışma.

Yazarının, tarihin her türden dinsel baskısını da içselleştirerek, bu karanlığın ve tarihsel yalanın; Aleviliğin -İslam öncesi ve sonrası- bir dinsel sapma olduğu, bir büyük küfür olduğu yalanlarına karşı durarak, bu yasaklayıcı resmi ideolojileri de gün yüzüne çıkarmasıyla insanın nasıl çok yönlü sömürüldüğünü de bir kez daha anlıyoruz.

Aleviliğin Kökleri, Erdoğan Çınar, Kalkedon Yayınları

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vira bismillah ve uygarlıklar çatışması

Pakize Barışta 03.09.2008

Vira, İtalyanca bir sözcük.

Bismillah ise Arapça.

Bu iki sözcük bir araya gelince, Türkiyeli balıkçıların, mevsim açılırken balık avının bereketli geçmesi için seslendirdikleri bir ritüeli oluşturuyor.

Vira bismillah, hem Doğu-Batı, hem de Hristiyan-İslam kültürlerini de içeren bir nevi uygarlık kalıbı aslında; yüzlerce yıldır birbirinden hiç ayrılmamış iki sözcükten ibaret... Yani ilk bakışta öyle gözüküyor.

Ama aslında kültürleri buluşturan, buluşturmanın ötesinde hayat pratiği içine yerleşmiş, aynı zamanda da **biraradallığın** net bir örneği bu iki sözcükten çıkan duygu.

Akdeniz halkları, binlerce yıldır zaten uygarlıklarını birbirlerinden hiç ayırmadılar; ama halkların dışındaki güçler (siyasi, dini ve ekonomik), bir bakıma zorlayarak bu uygarlıkları birbirlerine düşman etmeye çalıştılar; ne var ki öz duyguda bu kutuplaşma hiçbir zaman gerçekleşemedi.

Vira bismillah

buna iyi bir örnek bence; balıkçılarımız, iki gün önce yine vira bismillah sesleriyle demir alıp denize açıldılar.

Halikarnas Balıkçısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı), kendi uygarlık birikimi ve anlayışı içinde Akdeniz'i altıncı kıta olarak ilan etmiştir,

Uygarlıklar ittifakının son yıllarda sıkça dile getirilmesini; ideolojik ve siyasi olarak Doğu-Batı diye –pek yapay bir biçimde- ikiye ayrılmış gösterilen bu uygarlıkların, siyasilerin marifetiyle bir araya getirilme projesinin ne kadar sahici olduğunu da bir düşünmek gerekir.

İspanya Başbakanı ile Türkiye Başbakanı, uygarlıklar çatışması tezine karşı, Uygarlıklar İttifakı Projesi'nin eş başkanı durumundalar şimdi. Binlerce yıldan beri Akdeniz halkları, uygarlıkları bir araya getirip; hayatlarında onları içselleştirmiş ve haz alarak çok derin bir kültürel, sanatsal, edebi alışveriş içinde bulunmuşlardır zaten; bu uygarlıklar bütünlüğü günlük hayatlarına sinecek kadar hem de.

Aynen "vira bismillah"ta olduğu gibi; yüzlerce yıldır balıkçılarımız balık mevsimini açarken bu deyişi kullanıyorlar.

Türkçeye girmiş, otuz binden fazla yabancı kelime var. Bu kelimelerin pek çoğu bize yabancı diye öğretilmiş uygarlıklara ait. Bu yabancı kelimeler kümesinde yer alan Batı-Hıristiyan kaynaklı kelimeler, gündelik dilimizde, sözlü ve yazılı edebiyatımızda sıkça kullanılırlar.

Türkiye'de Müslümanlar hâlâ kiliselere gidip mum yakar ve dilekte bulunurlar. Ayrıca Hıristiyan ve Museviler içinde, Türkiye'deki İslami değerlere ve ritüellere önem veren, hatta bilfiil katılan insanlar vardır. (Yakın zamana kadar Haliç'te bir Ortodoks kilisesinde Mevlevi sema ayini gerçekleştiriliyordu.)

Bu nasıl bir ayrılık, nasıl bir çatışma peki?

Anadolu zaten her zaman için bir uygarlıklar ve kültürler havuzu olmuştur; edebiyatın bin bir çeşidi Anadolu'da yeşermiştir.

Akdeniz uygarlıkları insanların kullandıkları bir ortak dil var neredeyse; birbirlerinden alıp verdikleri sözcükler, deyimler ve bunların oluşturduğu ortak duygular var hatta.

Bu dil, adeta büyüler insanı.

İçinde Latince, Arapça, İtalyanca, İbranice, Fransızca, Grekçe, Türkçe, Portekizce olan dünyanın en lezzetli, hümanist ifadesidir bu.

Yeni Türkü, "Vira Vira" adlı şarkısında der ki:

"Vira vira demir aldı dünya

Açılmış hayalleri rüzgârlara

Vira vira dalgalandı dünya

Terk edip halatları limanlarda"

“**Vira bismillah**”, Uygarlıklar İttifakı Projesi’nin uluslararası sloganı olmalı bence.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Masumiyet Müzesi

Pakize Barışta 07.09.2008

Rönesans’ta bir söz vardır: “La dove c’è piu lavoro c’è poco arte” (Ne kadar çok işlem, o kadar az sanat)

Sanat eserinin ortaya çıkması için, sanatçının üretim aşamasında gereğinden fazla yazması, çizmesi, yontması, yani olması gerekenden fazla **iş yapması**, eserin sağlıklı bir biçimde ortaya çıkmasını tehlikeye sokuyor.

Böyle bir durumda **kıvam** bozuluyor çünkü.

Yazarın, ressamın, heykeltıraşın; yazdığına, resmettiğine, yonttuğuna karşı bir tutkunluk hali oluşuyor zira. Bu da eserde, fiziki bir genleşme ile gereğinden fazla ruhi bir rahatlık sağlıyor tabiatıyla. Yani sonuçta eserin özünün koruyucu zarında bir incelme ve deformasyon oluşturuyor. Söylenmek istenen, gösterilmek istenen, kendini tekrarlayan bir sürece sokularak **nakarat**laşıyor bir nevi.

Orhan Pamuk’un yeni romanı *Masumiyet Müzesi*’nde, bir duygunun mu, yoksa bir durumun mu üzerine gereğinden fazla gidiliyor diye düşünüyor insan. 586 sayfalık bu romanda kimi zaman duygunun genişletilmiş halleri var çünkü, kimi zaman da durumun fazlasıyla abartılmış halleriyle karşı karşıya kalıyoruz.

Romanın bu her iki özelliğinin işlendiği insani yüzeyin dayanağı olan gerçeklik ile, kurgulanmış olan gerçeklerin uyumundaki intibaksızlıklar, *Masumiyet Müzesi*’nin şiirine zarar vermiş gözüküyor bana göre; Bir Türk burjuvası olarak konumlandırılan ana kahraman Kemal’in aşkının kara sevdada boyutunda işlenmesiyle, bu kara sevdanın peşine düşerek, yıllarca bir küçük burjuva aileye neredeyse her gece misafir olması, her şeyden önce sınıfsal ve kültürel inandırıcılığın, yani **gerçekliğin zorlanması** olarak ortaya çıkıyor.

Masumiyet Müzesi

’nde delice bir aşık olma durumu mu var?

Yoksa delice bir tutku hali mi?

Roman, aşk romanı olarak sunulmasına rağmen, bence daha çok bir tutku romanı. Yazarın, 1975’lerde Türkiye’de var olduğunu düşündüğü (Nişantaşı’nda oturan bütün para sahibi insanlardan burjuvalar diye bahsediliyor romanda) burjuvazinin bir üyesinin yaşadığı aşırı takıntılı –hangi gerçekliğe uyduğu tartışılır- bir tutkunun hikayesi. İster istemez fark edilen özel bir durum var romanın gelişimi içinde yer alan: **İsrar**. İçeriğin unsurlarında ısrar, detayın yığılmasında ısrar ve gitgide daha fazla **detaycılığın** hakim olduğu bir roman örgüsü. Duygunun daha iyi ortaya çıkması amacını güden bu detay bombardımanı yüzünden, sonunda öyle anlar geliyor ki, duygu adeta unutulur ve maddeye dönüşüyor; o zaman da.. objeler, objeler ve objeler kesintisiz olarak zuhur etmeye başlıyor. Bu objelerle daraltılmış akış da, yine doğal olarak belirli bir matematiksel birikim sonucu bir toplayıcılığa, ardından bir koleksiyonculuğa ve tabiatıyla bir müzeye ulaşıyor nihayetinde.

Bu **menzile** varış, ne yazık ki edebi bir süreç yaşanarak ve izlenerek elde edilmiş bir durum gibi de görünmüyor pek; bu da romanın masumiyetini zedelemiş oluyor biraz ya.

Müze'yi oluşturan objelerin sahibesi olan Füsün'u ise, fiziksel özellikleri dışında, neredeyse hiç tanıyamıyoruz. Kemal'in büyük aşkı olan Füsün, onun bir tamamlayıcısı olmuş sanki. Yani, kendi varlığıyla, kimliğiyle, kültürüyle, sonuç olarak kişiliğiyle romanda bir türlü var olamıyor Füsün. Yazar, onu bize tanıtmaktan sakınıyor adeta. Bu yüzden de Kemal'in Füsuna neden bu derece sevdalandığını anlamak zorlaşıyor. Okur, Füsün'un yanında duramıyor hiç, Kemal'e doğru itiliyor; Kemal karakteri çok güçlü bir egoya sahip zira.

Masumiyet Müzesi

, son derece kolay okunan bir roman. Yazar, romanın dramaturjik dayanakları içinde, zaman kavramına özel bir önem vermiş ve bu sayede ana mesajı olan **mutluluğun** okur tarafından daha kolay algılanmasını da sağlamış:

"Aristo, *Fizik*'inde 'şimdi' dediği tek tek anlar ile Zaman arasında ayırım yapar. Tek tek anlar, tıpkı Aristo'nun atomları gibi bölünmez, parçalanmaz şeylerdir. Zaman ise, bu bölünmez anları birleştiren çizgidir. Zaman'ı, şimdileri birleştiren çizgiyi, Tarık Bey'in 'unut' öğüdüne rağmen ne kadar gayret etsek de, aptallar ve hafızasızlar hariç kimse bütünüyle unutamaz. Hepimizin yaptığı gibi mutlu olmaya ve Zaman'ı unutmaya çalışabilir ancak insan."

Masumiyet Müzesi'nde, aşkın oluşmaya başladığı ilk bölümler, okur için en çekici, en duygusal **an**ları içeriyor. Aşk oluşurken, romanla okur arasında da bir ünsiyet peyda ediliyor aynı **an**larda. Roman ilerleyip de, **ısrar** başladığı zaman, bu büyü zayıflamaya başlıyor biraz; bu yüzden de keşke roman bu kadar uzun olmasaydı diye düşünüyorum, **duygu** keşke bu kadar yayılıp, detaylarda boğulmasaydı.

Bir de gerçek hayata da taşınan müze meselesi var; herkes hoşlandı sanırım bu fikirden ama benim kalbimde hiçbir sıcaklık doğamıyor o hususa karşı. Romandan, gerçek hayata taşınan bir **ısrar** gibi geliyor bana. İnsan bir romanı okuyup bitirdiğinde, onunla ilişkisi sona erer, artık okurun geçmişinin bir parçasıdır o. Neden hayali bir kahramanın, sağdan soldan derlenmiş hayal mahsulü objelerini gidip görmek istesin ki okur?

Bu bir iletişim stratejisi olabilir ama, pek de dahiyane bulmuyorum doğrusu. Böyle **çağdaş sanat**ımsı bir buluşçuluğa, Nobel sahibi bir yazarın neden ihtiyacı olsun ki?

(*Masumiyet Müzesi*, Orhan Pamuk, İletişim Yayınları, 586 sayfa)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Can Yücel'den Ben ve Bizimkiler

Pakize Barışta 14.09.2008

Şair kendi toprağında kaybolmazmış.

Şiir evrene yayılırken, yaşanan her şeye ve herkese dokunurken, yani milyarlarca insanın dermanı olurken, şair de kendi toprağıyla çok daha fazla bütünleşerek her şiirinde yeni bir uygarlık doğurur.

Her şiir, bir uygarlık parçası değil, bizatihi bütünüyle bir uygarlıktır zira.

Şiirsel uygarlıklar da toprağın derinliklerinden fışkırır.

*Şiir, **yücelen**dir; yücelen tek şeydir gerçek anlamda.*

Can Yücel'in şiir tarifi şöyledir:

“Şair!.. Sen hayatında, şiirin öfke olduğunu düşündün mü hiç?”

Şiir bir öfkedir!

Şairin bu tanımı, şiirin idealizasyon ezberini –tabii ki negatif anlamda- bozan bir salvodur, bir **yerleştirmedir**. Yumuşatılmış ve gevşetilmiş olan **şiiresselliğe** karşı yapılan bir şair **taaruzudur**.

“Öfke yürütüldüğü an, aslında bir gerilladır (ve gerilla da tek başına yapılmıştır ve şiir dediğimiz tek başına yürütülmüş bir öfke, bir gerilladır).”

Şiir öfkeyse, tek başına bir **kalkışma** ise, şaire göre bir gerilla ise şayet, şair de siyaseten hapsi boylar.

Şairin hapisliği, şairi neden uzaklaştıracaktır ki? Şiir, hapiste de yazılır neticede!

Şairi mahkum eden ve hapse atan irade, binlerce yıldır bu aymazlığından bir türlü vazgeçmez. Hangi şair hapse girip çıktıktan sonra şiirini değiştirmiştir ki?

Can Yücel.. bu öfkeli şair, atıldığı **damda müddetini doldururken**, aşkını da öfkelendirip, şiirini patlatıyor:

“10 Nisanda yazdığın,

12 Nisanda postaya attığın,

17 Nisanda da benim elime geçen

Mektubuna sitemimdir.

Kavlimiz öyle değil miydi, hayatım? / Nisanın 20’sinde burda olacaktın!.. / Hayaliyle yaşıyorum günlerdir / Tel örgüler ardındaki hayalinin: / Dayanıklı tazedir gerçi ama, / Kırılır gibi oldu hani / Çalakalem yazılmış mektubunu alınca. / Çocuk Bayramı’ından sonra geleyim / Nisanın 26’sında orda olurum, diyorsun... / Bunun anlatmaya üşendiğin bir nedeni var elbette! / Çünkü durduğu yerde beni / –Üstelik, bu güç durduğum yerde, / Öksüz balığı gibi livarda / Çarpına çarpına- bekletecek değilsin a!.. / Hem ne kaldı, canım, şunun şurasında / Nisanın 26’sına!..”

Şairin *Kırkyedi* adlı bu şiirini yazmasına vesile olan –ve aslında hiçbir şeyi önleyemeyen- o iradesiz irade değil mi?

Mahpusluk, şairin ne şiirini ne toprağını yok edebilir.

Can Yücel’in şiirlerinden derlenen ve yeni yayınlanan *Ben ve Bizimkiler* adlı tematik şiir kitabı, şairin toprağının özel çiçekleri, özel kokuları ve özel renkleri için terennüm ettikleriyle dolu.

Ben ve Bizimkiler, bir şairin kendisini büyük bir tevazu içinde sıradanlaştırmaya çalışan, kendinin olanları ise yine aynı tevazu içinde yücelten, arızalı durumlara da nefis küfürname zerrecikleri gönderen bir sürü şiirle dolu.

Ben ve Bizimkiler’de şairin kendisiyle ilgili bir RH Negatif bölümü, can yoldaşı Güler Yücel’le ilgili bir bölüm, Yeni Hasan ile Güzel’e ve Su’ya ayrılmış bir bölüm, ayrıca torunlar için bir bölüm, son olarak da; anne, baba, nine ve dede için yazılmış şiirler bölümü mevcut.

Kitapta bir de *Sözcükler Ekmeğin Lokmaları Gibi* başlıklı Fikret İlkiz imzalı son derece duyarlı bir girizgâh yazısı var.

Bu girizgahta şair-şiiir-hapishane-zaman (mecburi zaman) ilişkileriyle ilgili bir **Müddetname** var ki, insana edebiyatla, özellikle şiirle ilgili yeni algı ufukları açıyor.

Can Yücel'in *Ben ve Bizimkiler* kitabında bir öz geçmişi, şairin sadece dört mısra içinde kendini açıkladığı ÖZGEÇMİŞİM adlı şiiriyle sanki bir şifreyi çözer gibi okuyor insan.

“ÖZGEÇMİŞİM

Ben ömrümce muhalif yaşadım.

Devletçe de menfi bir TİP sayıldım

Onun için kan grubum

RH NEGATİF”

Can Yücel'in şiiri, bu coğrafyanın damıtılmış bir şiiridir bana göre.

Bu şiirde bu toprağın kokusu, bu toprağın öfkesi ve aşkı var.

Ben ve Bizimkiler'de, bir şairin hayatına bulanmış şiirine mesnet olmuş hayatı var.

Bir de bana göre dünyanın en saf vasiyeti var:

“Beni kuzum Datça'ya gömün / Geçin Ankara'yı İstanbul'u! / Oralar ağzına kadar dolu / Alabildiğine de pahalı, / Örneğin Zincirlikuyu'da / Bir mezar 750 milyona, / Burası nispeten ucuzluk / Ortada kalma tehlikesi de yok / Hayırdı da istemez, / Dediğim gibi beni Datça'ya gömün / Şu deniz gören mezarlığın orda, / Define diye değerlerse ama, karışmam ona!”

Neyzen Tevfik'ten sonra en güzel ve yerinde küfreden Can Yücel'in anısına...

(Ben ve Bizimkiler, Can Yücel, Doğan Kitap, 158 sayfa)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yavuz Ekinci ve Bana İsmail Deyin

Pakize Barışta 17.09.2008

Kitapların kendi kaderleri vardır denir; insanın kaderinden bambaşka bir çizgide gelişen.

Yazının ilelebet kalıcılığıyla ilgili olabilir bu söz; insanın ölümlülüğü, yazının ölümsüzlüğü konusunda da söylenmiş olabilir.

Yavuz Ekinci'nin yeni yayınlanan *Bana İsmail Deyin* adlı öykü kitabı, o eski Latin sözünü hatırlatıyor insana.

Yazar, iç âleminde Gılgamış Destanı’ndan yola çıkmış:

“Bitkin, fakat yatışmış olarak

Kazıdı bir mezar taşının üstüne

Başından geçen her şeyi!”

Kadimden, çağdaş ve moderne uzanan bir edebi çizgiye sahip sanki Yavuz Ekinci.

Öykülerinde bir edebi tarihsel duygunun varlığını hissediyor insan; yazar, sanki hep aynı yazar, yazısı da ölümsüzlüğe kavuşarak, kadim ve modern edebi evren içinde mükemmel bir biçimde harmanlanmış.

2008 Yunus Nadi Öykü Ödülü’nü alan *Bana İsmail Deyin*’de yer alan öykülerin yapısal bir özelliği var; hem birbirleriyle alaka ve mana içindeler, hem de bu iç içe geçmişlik içinde de **özgür**ler.

Bu öyküler, saygılı ve eşit bir soluk alış verişi içindeler. Birbirlerine eşit olarak sesleniyorlar ve eşit cevaplar alıyorlar. Eşit figürasyon rollere; **canlı-cansız** eşitliğine de sahipler aynı zamanda.

Yavuz Ekinci’nin öykülerinde eşitler arası toplu bir edebi isyan, bir ortak **bakışma** bulunuyor.

Bana İsmail Deyin adlı kitabın ilk öyküsünün adı *Sessizlik Kulesi*. Zerdüşt inancı ve kültürü içinde cesetlerin toprağı kirletmemeleri gerekiyor. Cesetler, ne mezara, ne de karada yaşayan vahşi hayvanlara bırakılıyor; onlar sadece vahşi kuşların yemeleri için yüksek kulelere çıkarılıyor. Bu kulelerde her zaman ölüm sessizliği yaşanıyor. Yazar, bu sessizliği, semai dinler öncesinden günümüze taşıyarak bir **doğa ahlakını**, bir **kozmik ahlakı**, entelektüel ve edebi gündemimizin (ve gücümüzün) ortasına yerleştiriveriyor; kitapta yer alan öyküleri bağlayan edebi zincirin **anlamlayanları** içinde ölüm ve ölü kültürü, dağa taş yazılmış doğallığı ve vahşeti içinde insanın tarihinin kırıldığı duyarsızlık kültürünün işaretleri var; katil-kurban, Azrail-şahit, toplum-sistem gibi büyük suç kaynaklı ve aktörleriyle birlikte okur ilginç bir yolculuğa çıkıyor. Bu yolculukta okurun edindiği Kartezyen ve Semai ahlak kodlarına da yer yok. Okur, ruhunun kurtuluşu için sarılacağı ahlakı ve bu ahlakın kodlarını kendisi bulabilir ancak. Kadim geçmişin duyarlılık mirasından da yararlanarak.

“Bedenime dair, bu dünyada en ufak bir iz bile kalmadı. Ölümümünden yüz yıllar sonra masanın başına oturmuş elinde kalem, gözlerini sonsuzluğa dikerek beni hayal etmeye çalışan yazarı uzandığım yerden görebiliyorum. Artık Sessizlik

Kuleleri yok. Toprak ve su kirleneceği kadar kirlendi. Gökyüzüne baktım. Kuşlar seçilemiyordu. Kalemın kâğıt üzerindeki kararsız gezinmeleri kuşların gelmesini geciktiriyordu. Yırtıcı kuşlar havada çığlıklar atıyordu... Kalem yine durdu. Yazar başını kaldırıp yüzüme baktı. O da rahibin dediği gibi ‘kaderden kaçış yok’ diyor. Kararsızlık, onun içini kurt gibi kemiriyor. Kalemını masaya bıraktı. Yüzünü avuçlar arasına aldı. Yüz yıllar önce yaşamış olan bana acıyla baktı. Adeta oturduğu sandalyeden alınıp bugüne getirilmişti. Kalemı tekrar eline aldı. Ölü taşıyıcıların uzaklaşan ayak sesleri kesilince, yırtıcı kuşların çığlık çığlığa gelişlerini duymaya başladım.” Bu alıntı, kocası tarafından kıskançlık nedeniyle öldürülen bir genç kadının, Mitra’nın ölümünü, ebedileştiren ve edebileştiren yazarını bize nasıl anlattığını gösteriyor.

Ölü seslidir, konuşur.

En çok konuşan da, ölülerdir zaten.

Onların adına konuşulur, ama konuşan, **ölü olandır** aslında.

Bütün edebiyatlarda vardır bu.

Ölüler zamanlarını beklerler ve yeri geldiğinde insanın ruhuna üflerler.

Yavuz Ekinci, sanki bu durumun tanığı olmuş gibi. Bize çok büyük bir işaret göndermeye çalışıyor: Pagan’ın işaretini.

1979 Batman doğumlu bir yazar Yavuz Ekinci. Batman’da öğretmenlik yapıyor. *Bana İsmail Deyin*, yazarın üçüncü kitabı.

Edebiyatımız için onun büyük bir umut olduğunu düşünüyorum. Çünkü Yavuz Ekinci’nin edebi üretimi, aynı zamanda bir **sözlü edebiyat** sanki, başarılı yazılmış olmasına rağmen.

Rahatça söyleyebilirim ki, Yavuz Ekinci benim yazarım, nasıl Batı’daki öykü yazarım Ahmet Büke ise, Doğu’daki öykü yazarım da Yavuz Ekinci’dir.

Yolu açık olsun.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Işık DOĞADAN yükselecek artık!

Pakize Barışta 28.09.2008

Türkiye’de her yıl Tuz Gölü kadar bir alan susuzluktan kuruyor.

İki milyon yaşındaki Tuz Gölü, kurudu zaten; içindeki bütün bitkiler ve hayvanlarla birlikte hem de.

Tuz Gölü’nde flamingolar da yok artık, hepsi susuzluktan kuruyarak öldüler.

Doğa Derneği, bu inanılmaz felaketin sorumlusu olarak küresel ısınmayı değil, Türkiye’de uygulanan yanlış su politikalarını suçluyor.

Bir numaralı suçlu olarak da DSİ’yi (Devlet Su İşleri) görüyor. Doğa Derneği’ne göre DSİ, Türkiye’nin su politikasını değiştirmezse, kuraklık, kreşendo bir süreç izleyerek yayılacak. Ve kuraklığın yaşandığı yerde, insan da diğer canlılar gibi yok olacak, yani o büyük alanları terk edecek.

Su yoksa, doğa yok; doğa yoksa insan da yok zira.

İlk doğa filozoflarından Thales ve Empedokles, planetimizin değişmez gerçeği olarak su ve toprağı öğretmeye çalıştılar insanlara.

Yurttaşımız Thales için su, Sicilyalı Empedokles için ise toprak birer töz’dü. Bu ikisinin ne kadar **esas** olduklarını ve aynı zamanda birbirleriyle de ne kadar **birlik** olduklarını şimdi daha iyi anlamamız gerekiyor.

Aradan yaklaşık 2500 yıl geçmesine rağmen, aslında hala bu birliğin önemini tam olarak anlayamamışız ki, su ile toprağı birbirinden ayırdık.

Üstelik birini (su) yok ederek.

Doğa Derneği çalışanlarının ve üyelerinin (300 kişi), Tuz Gölü'nün kurumuş tabanında gövdeleriyle yazdıkları İMDAT yazısı, bu konuda kamuoyunun bilincini etkilemişe benziyor; **İmdat** çağırısına acil yardım için gölü çevreleyen tüm bölge belediyelerinin girişimiyle Tuz **Gölü'nü Koruma Birliği**, kurulmak üzere. Siyasi kaygılar ve menfaatler dışında, ortak akılla kurulması gereken bir birlik bu. Doğa Derneği, kurtuluş için bu birliği öneriyor.

Doğa Derneği genel müdürü Güven Eken, vahşi sulama yöntemlerinin artık terk edilerek, damlama ve basınçlı sulama yöntemlerine geçilmesi gerektiğini belirtiyor.

Doğa Derneği, aslında çok genç bir dernek. Henüz beş yaşında. Ama bu beş yıl içinde yaptığı işlerin başarı oranı çok yüksek. Doğa Derneği, Dünya Kuşları Koruma Kurumu'nun (BirdLife International) Türkiye ortağı. Destekçileri arasında; Avrupa Komisyonu, Dünya Doğa Koruma Birliği (IUCN), Fransa Kuşları Koruma Derneği (Birdlife Fransa), Hollanda Tarım, Doğa ve Gıda Kalite Bakanlığı, İngiltere Çevre, Gıda ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı, Lıfe Üçüncü Ülkeler Programı, Çevre Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü gibi ulusal ve uluslararası önemli kuruluşlar var.

Doğa Derneği, kısa geçmişi içinde, 234 canlı türünün (bitki ve hayvan olarak) koruma altına alınmasını sağladı.

Tarkan'la birlikte gerçekleştirdiği, dış basında ve Avrupa Birliği'nde büyük ilgi uyandıran Hasankeyf etkinliği sonucunda, Ilısu Barajı konsorsiyumunda yer alan Almanya, Avusturya ve İsviçre'nin baraj inşaatından çekileceklerini bugünlerde Türkiye'ye bildirecekleri söyleniyor.

Türkiye kuruyor.

Türkiye, palyatif tedbirlerle kurtulacak gibi değil.

Kurtuluş için radikal tedbirler almak gerekiyor.

Bütün Türkiye'de **suyu tutmak** için iki ana çözümün söz konusu olduğunu söylüyor Doğa Derneği; birincisi halkta bu konuda sağlıklı bir bilinç oluşturmak, ikincisi ise; siyasetin ve menfaat gruplarının etkisinden koruyarak, bilimin uygulanmasını sağlamak.

Derneğe göre Tuz Gölü’nün kurtuluşu, Türkiye için bir örnek olabilir ve insanlarda bir umut yaratabilir.

Suyun ve doğanın yok oluşu karşısında birkaç bin kişinin değil birkaç on bin kişinin de değil; milyonlarca insanın somut olarak her manada bu durumla ilgilenmesi gerekiyor. DSİ tarafından planlanan 600 civarında yeni barajın inşasının gerçek nedenleri sorgulanmalı artık Doğa Derneği’ne göre.

Su, barajlarda değil, eko sistem içinde tutulmak zorunda. Yoksa bir gün, –ki o gün oldukça yakın görünüyor- **bir yudum su**, hayat gündemimizin bir numarası olacak.

Bundan böyle **Işık Doğadan Yükselir** ancak.

Doğa Derneği’nin yakında piyasaya çıkaracağı Doğa Dergisi’nin ana sloganlarından biri bu işte.

Doğa Derneği çalışmalarına destek veren Tarkan da, bu konuda *Uyan* adlı bir şarkı yaptı. Doğa Dergisi, ilk sayısında bu şarkının CD’sini verecek.

Suyunu yok eden bir uygarlıktan söz edilebilir mi?

Türkiye’nin seçilmişleri ve atanmışları, ülkenin suyunu yok etti ve yok etmeye devam ediyor.

Çağdışı enerji politikaları ve **yandaş kayırmaları**, bu **yok oluşun** görünür görünmez ana nedenleri.

Her şeyden ama her şeyden önce, halkın bu iki konuda ayılıp bilinçlenmesi gerekiyor.

Bu UYANmayı da ancak sivil toplum kuruluşları ve bu kuruluşların destekçileri başarabilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özcan Yüksek ve “Hakikatçi”

Pakize Barışta 01.10.2008

Var

'la **yok** arasındaki çatışma, dünyanın en kadim **çatışması** olduğu gibi en kadim **uyum**udur aynı zamanda.

Bu çatışma ve uyum, zamanı da birebir ilgilendirir ayrıca.

Var'la ilgili ontolojik bilgimiz biraz daha gelişmiş durumda. Ancak, yok'la ilgili bilgimiz **kayıp**!

Oysa kadim arayışlar içinde yok'un sırlarıyla çok ilgiliydik. Çünkü o **zamanlar** yok'u, bu zamanlarda olduğu gibi var olmayanla özdeşleştirmiyor, onu bir **karşı-var** olarak önemsiyorduk; var'ın gerçekliğinin sırlarını keşfedebilecek tek **arı kelam** olarak.

"Bir varmış, bir yokmuş."

Bu dört kelimenin –aslında 'bir'ler aynı olduğundan üç kelimenin- etrafında ve içinde bulunuyor her şey ve her mana.

Neden acaba insanın en saf anlatısı olan masallar hep bu gizli tembihle başlıyor?

Özcan Yüksek, sanki bu sorunun peşine düşmüş; masalın masalını çağdaşlaştırıyor:

"Ey, bahtı güzel okur, ey hoşluk ve cömertlikle donanmış kişi! Sana yalnızca, eski hengamlarda ve o esnalarda meydana gelmiş, dolayısıyla zaten çoktan yaşanmış, çoktan tükenen günlerde kalmış, ama bana kadar ulaşmış bir öyküyü anlatmayacağım. Şunu bil ki ey okur, benim anlatacaklarım yenidir. Yani bu çağda geçiyor, bu demde ve bu esnada. Ne var ki, yine de bana kadar ulaşmış o eski öyküyle, eskimiş o devirlerle ilgisi var."

Hakikatçi, Özcan Yüksek'in hayata ve ölüme dair bir **anlatısı**.

Binbir Gece'de Yolculuk üçlemesinin ilk kitabı. Bu ibareden de anlaşılacağı gibi yazar, *Binbir Gece Masalları*'nın peşine düşmüş. Ama gerçek alanda bir peşine düşme bu. Sırtındaki çantasına kendi sırlarını doldurup, büyük bir masal coğrafyası içinde çöllere göllere dalıyor; Arap, Hint, Türk, Fars ruhunun güzellikleri içinde kaybolup

kaybolup, yolculuklarında keşfettiği sırların **hakikatlerini** açıklıyor bize; Binbir Gece Masalları'yla günümüz **hakikatçisinin** sıra dışı bir buluşması bu.

Peki niye?

Hakikatçi, Hasan el-Basri'nin ağzından açıklamaya çalışıyor: "Hiç kimse yoktur ki, Tanrı'ya ruhunu teslim etmeden önce, şu dünyada üç fırsatı kaçırdığına esef etmesin: Ömrü boyunca topladığı serveti gereğince harcıyıp, safa sürmediğine; ısrarla aradığı şeye kavuşamadığına ve uzun süre öngördüğü bir tasarımı gerçekleştiremediğine." Belki bir gün gelecek *Hakikatçi*, bu açıklamaya Özcan Yüksek'ten de bir şey ekleyecek.

Özcan Yüksek, bizi can evimizden vurabilecek bir şey söylüyor çünkü kitabında: *"Eski vakitlerde olsaydı, böyle uzun bir şahsiyetname yazmak gerekmezdi, ama nedense şimdiki zaman, her şeyin en iyisini kendisinin bildiğini zannediyor, hatta bundan o kadar emin ki, en küçük bir kuşkuda kendinden kuşkuluyor. **Asluna bakarsanız, çok uzun zamandır, bu zamanın kendisini düşünme biçiminin tek doğru düşünme biçimi olduğunu düşünmüyorum.** Kısacası Hakikatçi, benim ecinnimdir, ruhumu aydınlatan lambanın cini, esrarlı padişahım, gizem şahım, sırlar haznedarım, gözle görünmeyenimdir."*

Masal; akıl-düşünce hakkında -Descartes'tan önce ve öte- aklın, dolayısıyla düşüncenin varlıkla ilişkili çözümlerini, **zaten çözmüştü**. Ve bu çözüm, zevkli sırlarla dolu bir **doğrucu hayal** aleminin içinde yer alıyordu. Masal, aynı zamanda tüm zamanlar için geçerli olabilecek bir ahlak tasavvuruna da sahip görünüyordu.

"Ünlü 'Düşünüyorum öyleyse varım' savının ardında, tüm insanlık mirasının önce olumsuzlanması, sonra düşünme yoluyla yeniden oluşturulması amacı vardı. Aydınlanma, sonuna dek bu projenin takipçisi ve uygulayıcısı oldu ama tamamlayamadı. Matematik, bilim, mantık ve felsefede çok başarılı oldu ama başta ahlak olmak üzere insanın tinsel varoluşuyla ilgili alanları boşta bıraktı. Bugün bunun sancısını çekiyoruz ve belki masallar üşümüş ruhlarımıza yeniden bir sıcaklık verebilir." Bu Kartezyen boşluk, Mustafa Cemal'in anlamlı bir eleştirisi olarak *Hakikatçi*'nin 'ilksöz'ünde yer alıyor. İlksözcü, hem ilki, hem de bizler için son sözü de **işaretlemiş** bu ilginç yazısında. İşaret şu: "Böyle bir umut var mı gerçekten? Özcan Yüksek'e göre masal, 'hükümdarsızlık özlemidir'. Hepimizdeki hükümdarlık arzusu ile hepimizin hükümdarsızlık özlemi çelişkisini bir potada eriterek hükümdara nam-ı diğer bahtı güzele demek istediğini der."

Hakikatçi, nevi şahsına münhasır bir kitap; kendine ait bir edebi türü var.

Özcan Yüksek'in bu ilginç anlatı kitabının çok yönlü ve boyutlu olarak ele alınması gerekiyor.

Hakikatçi'yi, önümüzdeki haftalarda, farklı bir yaklaşımla, bu defa kitabın edebi özelliklerine değinerek, daha ayrıntılı bir biçimde K Dergisi'nde tanıtmak niyetiyle.

(*Hakikatçi*, Özcan Yüksek, Doğan Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

21. yüzyıl bizim için de hayvan çağı olabilecek mi?

Pakize Barışta 05.10.2008

Türkiye uzun zamandan beri dünyanın duyarlı insanların ve kesimlerinin insan hakları konusunda değişik tepki ve protestolarına maruz kalıyor. İnsan hakları konusunda Türkiye'nin sicili –negatif olarak– oldukça kabarık çünkü.

Son zamanlarda, dünyanın duyarlı insanları Türkiye için yeni bir dosya daha açtılar. Bu dosya yine **haklar**la ilgili; ama insan değil, hayvanla ilgili bu defa.

Türkiye Cumhuriyeti, hayvanları esas olarak birer üretim ve tüketim aracı olarak gördüğünden hayvanlarla ilgili bir çağdaş kültür oluşturmamış, ayrıca onlara eziyet edilmesine de göz yummuş. Ne var ki, bu iletişim çağında her şey kolaylıkla bilindiği için, Türkiye'nin hayvan hakları ihlalleri haberleri de ışık hızıyla anında yayılıyor dünyaya.

Dün, çeşitli ülkelerde Türkiye'deki yoğun hayvan hakları ihlallerini protesto etmek amacıyla, elçiliklerimizin önünde hayvan hakları örgütleri toplandı ve Türkiye erkine hayvanlarla ilgili koşullar düzelmediği takdirde dünya çapında Türkiye aleyhine bir kampanya başlatacaklarını bildirdiler.

Türkiye aleyhine bu uluslararası protestonun 4 Ekim Dünya Hayvanlar Günü'ne rastlatılması da manidar tabii.

Bu arada dünyanın en büyük hayvan hakları örgütlerinden biri olan PETA'nın da, Fransa'da gerçekleştirdiği geniş çaplı gösterinin bir numaralı gündemi de Türkiye'nin sokak köpeklerine kötü davranmasıydı.

Türkiye'de ise hayvan hakları savunucuları, dün Kadıköy iskele meydanında toplanıp yürüyüş yaptılar. Bu arada Halit Refiğ'in *Köpekler Adası* filmi hayvan haklarına destek olmak amacıyla, 9 Ekim'de Beyoğlu Sineması'nda gösterilecek ve yönetmenine Hayvan Hakları Federasyonu tarafından bir teşekkür şilti verilecek.

Hayvan hakları konusunda Cumhuriyetimizin durumu bu.

Avrupa Birliği sayesinde yarım yamalak da olsa çıkarttığımız bir Hayvan Hakları Yasası var ama, uygulamak hiç işimize gelmiyor nedense.

Oysa eleştirdiğimiz son Osmanlı dönemi yönetimi bile, 1856’da yayınladığı bir fermanla, yk hayvanlarına fazla yük yüklenmemesini, mutlaka haftada bir gün izin verilmesini, yani alıştırılmamalarını emretmiş ve bu izin günü içinde binek olarak kullanılmalarını da yasaklamış. Ve bu fermanın uygulanması için esnaf sıkı bir denetim altında tutulmuş.

Hayvan Hakları, hayvan sevgisiyle birebir ilişkilidir.

Hayvan sevgisi ise doğa sevgisiyle birebir ilişkilidir.

Doğa sevgisi içinde insan sevgisi de yer alır tabiatıyla. Ve bu zincir, **döngüsel karakterdedir**.

Yani insan sevmeyen hayvan da sevmez.

Hayvan sevmeyen, doğayı da sevmez.

Doğayı sevmeyen, korumayan ise ne kendini ne de en yakın dostu olan hayvanı sever.

Hayvanlarla yaşamak, insanın ruhunu da zihnini de yaratıcılığını da zenginleştiriyor oysa. İnsanlık tarihi içinde sık rastladığımız düşünür, yazar ve sanatçıların en yakın dostlarının hayvanlar olması da bundandır zaten.

İnsan, rneğin bir köpeklerle birlikte yaşadığında, bu hayvanın çevresinde yaşadığı ve gördüğü eşişsizliklere nasıl bir tepki gösterdiğini öğreniyor.

Bilim, köpeklerin sahip olduğu **adalet duygusu** diyor buna. Köpekler yine kimi durumlarda insanlardan da öte, yanlışı ayırt edebilme duygusuna sahipmişler. Örneğin mutluluk ve mutsuzluğu ayırt edebiliyorlarmış. Köpeklerin, resim (görüntü) algılamaları eğitilebiliyormuş; resmi gösterilen bir oyuncağı bulup getirebiliyorlarmış kolayca.

Ağustos ayında Budapeşte’de toplanan iki yüzden fazla uzmanın katılıp bildiri sunduğu dünyanın **ilk köpek bilim forumu**, bunlar ve bunlar gibi bir sürü şeyi saptamış.

Macar Bilim Akademisi’nden Jozsef Topal, köpeklerin, insanların sahip olduğu iletişimsel davranışları bebeklere benzer biçimde algıladıklarını söylüyor.

Özellikle her yaratıcı insanın; yazarından bilim adamına, inovatif kişiiden lider kişiye, eğitimcisinden siyasetisine kadar bir ya da birkaç hayvanla birlikte yaşamaları sonucu dünya belki biraz daha çekilebilir hale gelebilir diye düşünüyorum.

Hayvanların, rneğin bir yazarı **daha da yazar** hale getireceğine, hatta onu evrensel bir yazar konumuna bile ulaştırabileceğine inanıyorum çünkü.

Türkiye’de hayvan hakları savunucuları, nüfusumuza göre son derece az sayıda. Gönül ister ki, başta bütün sanatçılarımız, yazarlarımız ve diğer aydınlarımız olmakzere, doğa ve hayvan duyarlılığına sahip herkesin, hayvan hakları konusunda bireysel ya da örgütsel, birer **misyoner** olmalarıdır.

Ancak bu şekilde seçilmiş ve atanmışlarımıza karşı bir **hak cephesi** oluşturulabilir bana göre. Ve bilgi çağı olarak nitelendirilen 21. yüzyıl, ancak o takdirde bir hayvan çağı da olabilir aynı zamanda bizim için.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boğaz kıyıları pislik deryası: Beşiktaş Belediyesi seçim, TURMEPA balo hazırlığında

---

Pakize Barışta 08.10.2008

Yasak kelimesini sevmeyiz ama bir ağırlığı vardır.

İçimizde gizlediğimiz hükümranlığı bir an için hatırlatır bize.

Yasağa karşı gelmek de yine içimizdeki hükümranlığın bir başka yüzüdür aslında.

Yasak koyucu yasağını uygulatır. Otoritesine otorite katar.

Ya da yasağını uygulattıramaz, otoritesine **zafiyet katar**.

Zira, koyduğu yasağa nanik yapılması komik bir durum yaratır. Derininden sorgulayıcı bir gülümsemeye neden olur insanda.

Beşiktaş Belediyesi'nin koyduğu ve ilan ettiği bir yasağın görüntüsü karşısında insan gülümsemekten de öte, derin bir düşünceye dalıyor.

İstanbul'da, Kuruçeşme-Arnavutköy sahilinde, Beşiktaş Belediyesi imzalı birkaç levha var. Bu levhalarda, "Dikkat! Bu alana tekne bağlanması tehlikeli ve yasaktır" yazıyor. Levhaların hepsinin arkasına da koca koca tekneler bağlanmış.

Dalga geçer gibi.

Yıllardır böyle bu.

Kuruçeşme'den Arnavutköy'e yürüyüş yapanlar denizi göremiyor artık. Bu iki semtin sahili işgalci marinaya dönüşmüş durumda. Yan yana bağlanmış irili ufaklı teknelerin arasından görünen bir avuç deniz de, teknelerin kirli atıklarıyla, denizden çok, kanalizasyon çukuru gibi.

Hafta sonu sahilde yürürken, TURMEPA Deniztemiz Derneği'ni hatırladım. Boğaziçi'nin haline bakınca, insan TURMEPA'nın daha çok bir **sosyal kimlik** derneği olduğunu düşünüyor haliyle.

Rahmi Koç'un kurduğu derneğin, 14. kuruluş yıldönümü nedeniyle 29 Ocak'ta Four Seasons Oteli'nde vereceği balonun hazırlıklarıyla ilgili haberler, daha şimdiden boy göstermeye başladı medyada.

Geçenlerde, bu pek mühim etkinliğin balo komitesi de basına açıklandı çok şükür: Nursen Gündüz, Vera Bulgurlu, Aydan Semker, Fulya Cerrahoğlu, Ayşe Azizoğlu, Azize Taylan, Berrak Barut, Bettina Machler, Candan Kıramer, Caroline Koç, Gülin Öngör, George D.Rountree, Feryal Gülman, Monik Benardete, Selda Cerrahoğlu, Sevda Yazıcı, Şükran Güzeliş, Turan Başartan var bu yılki balo komitesinde; artık toplanıp toplanıp, hangi ünlü sanatçıyı filan getireceklerini tartışıyorlardır mutlaka.

Boğaz kıyıları ise pislik deryası.

Beşiktaş Belediye Başkanlığı seçim telaşında.

Cep telefonlarına bayram tebrikleri gönderme, Beşiktaşlılar için bedava konserler ve eğlenceler düzenleyip, e mail aracılığıyla bunu seçmenlere duyurma, billboardlar hazırlatıp, başkanın dev fotoğraflarıyla zihinlere yer etmesini sağlamaca gibi birbirinden mühim faaliyetleri var.

Bu yüzden de sahillerde koyduğu yasaklara kim uyuyor, kim uymuyor, denize boşaltılan kirli atıklar filan umurunda değil herhalde.

Fotoğraflarda olan biten ortada işte.

Deniztemiz Derneği ise, baloların dışında mutlaka başka faaliyetlerde de bulunuyordur tabiatıyla; temiz deniz bilinci aşıyor, yatlara, denizcilere eğitim veriyor, araçlarıyla denizi temizliyordur mutlaka(!)

Ama -14 yıldır sürdürülen- bu faaliyetler ne kadar etkili oluyor?

Bunlar yasak savma kabilinden mi yapılıyor, yoksa harbiden, sosyal, canlarını dişlerine takarak verdikleri bir doğa ve insanı bilinçlendirme mücadelesi mi bu? (Balolardan biraz kıl kapıyorum ya, o da ayrı...)

Bu ihtişamlı baloların, yüksek iş camiası üç beş bin dolar yardım yapacak, medyada boy gösterecek, ama buna karşılık misli misli PR **coverage**'ı elde edecek diye düzenlendiğini düşünmüyoruz tabii! (Vakıa, şimdiden balo hazırlığı çalışmalarının, balo komitesinin haberlerinin medyada yer alması biraz kuşkulandırmıyor da değil insanı!)

Sonuç 1:

Deniz pis.

Sonuç 2:

Belediye yasağı güldürüyor.

Sonuç 3:

İnsanımızın denizi temiz tutma bilincine kurşun işlemiyor!

Oysa Sultan, 1453 yılında, fermanında olup biteni en özlü bir biçimde açıklamış:

“Kim ki bu deryaya fena ede, bile ki kendine fena ede” demiş Fatih Sultan Mehmet.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünyanın en büyük çocuğundan şiirler

Pakize Barışta 12.10.2008

Dünyanın en büyük çocuğu sayılabilir Fazıl Hüsnü Dağlarca.

Kendi kendini büyüten, her büyüttüğü anda da çocukluğunu doğuran bir çocuk o.

Kendi **büyükliğini**, kendi **çocuk içinde** taşıyor o.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, bu coğrafyada şiirin safiyetini temsil ediyor bence.

Safiyet de onun şiiriyle bütünleşip, biçimleniyor adeta.

Dağlarca'nın şiiri; güneşi, ışığı, aydınlığı, sonsuzu, zamanı, ıslığı doğuruyor.

Bir çocuk o zira.

“Sallandı mı ne / Kendi değil / Düşü / Elindeki tüyün // Ta uzaklarda / Dağ başlarının bile görmediği / Bir yalaz / Yansıdı mı ne // Ot uyumamıştır / İçinde / Akan / Minicik özsuyu // Duydu mu ne / Elindeki tüy”

Şairin, *Olmayan Aydınlığın Dokunuşu* adlı şiirinde aslında olmayan yok bence; bir tüye, hiçbir ağırlık verilmeden bütün anlamlar hafifçe ve usulca yüklenmiş.

Böyle bir şiir için bir tanım yapılabilir mi?

Bu şiir, çocuk ya da büyük şiiri olabilir mi?

O, tanımsızlığın ve ayrımsızlığın doğuşu olan bir şiirdir diyebiliriz ancak; kendi cumhuriyetini ve demokrasisini kurmuş olan bir şiir!

Şair, başka bir zamandan konuşuyor aslında.

Nasıl bir zaman bu peki?

Bizim belki de hiçbir zaman içinde olamayacağımız bir zaman. Bu halimizle...

Dağlarca'nın **tembihi** çok net ama kabulü de çok zor: O zamanı yaşayabilmeniz tek bir şartı var; doğa kadar, ılık kadar, çocuk kadar saf kalmak.

Isık çalın!

“ÜSSÜYO ÜSSÜYOOOS

ÜSSÜVİYYT

OŞŞU OŞŞÜYO OŞŞÜYOY

OŞŞÜÜ”

İnsan hangi halinde ılık çalar zaten? O hal en çocuksu, en saf hali değil midir onun?

Ama bu insan, hayatı boyunca acaba kaç kere ılık çalmıştır ve bu ılıkların toplam süresi ne kadardır ki?

Dağlarca'nın önerdiği zaman içinde, çocuk-insan, belki de hep ılık çalacaktır.

Güneşi Doğuran, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın yeni şiir kitabı. Çocuklar için olduğu söyleniyor. Şair, toplam 660 kelime içinde; insanı (safiyeti) ışığa, çağdaşlığa, geleceğe, doğmaya, başka başka zamanlara kavuşturuyor adeta.

“O gün / Yurt ıştır ışmaz / Yıkanırken yüzleri yüce parıltılarla / Uzun uykusundan silkindi toplum / Baktı //
Bileğindeki / Masadakine / Konuk odasının duvarındaki / Dört yol ağzındaki / Alandakine / Kuledeki / Kentin
giriş yerindeki / Çıkış yerindeki // Geri kalmış benimki dedi / Avucu parmakları gerçekle sızlamış / İleri aldı bir bir /
Kendi saatini çabucak // Ne güzel / Katıldı ileri ülkeler arasına / Ülkesi bir çocuğun” (*Çağdaş Yurt* şiirinden) Fazıl Hüsni
Dağlarca’nın zamana yüklediği anlamın tarihselleştirilmiş ve ülküleştirilmiş bir başka açısı bu şiir; zamanı insan **ilerletir**
demeye getiriyor bize.

Güneşin doğması için de çocuğun (safiyetin), saatleri (zamanı) doğru ayarlaması gerekir. Hatta biraz ileriye de
ayarlaması güzel olur: “*Oh / Yapmıştır işte / Kümeler görevlerini // Dalbudak / Salla dursun iğrenç uyku // Tüneye
dursun / Dalbudak eğriliğine / Uyuşukluğun baykuşları pis / Dört yol ağzındaki de / Alandaki de / Kentin giriş yerindeki
de / Çıkış yerindeki de // Saatleri kentin / İleri alınmıştır / Ülküdeşler göz göz / Bakmıştır saatler içinden / Geleceklere*”

Başarı adlı bu şiirinde şair, geleceği ancak safiyet sahibi kitlelerin (kümelerin) doğurabileceğini söylüyor bize, hem de
oldukça net bir biçimde.

Güneşi Doğuran, büyüklerin de okuması gereken bir şiir kitabı.

Hatta belki de özellikle onların okuması gerekiyor. Kitabı resimleyen Mustafa Delioğlu, şiirlerin safiyet duygusuna epey
katkı getirmiş bence. Bilhassa *Islık* şiirlerinin desenine bayıldım.

Fazıl Hüsni Dağlarca’nın özel şiir evreni, damıtılmış bir insanlık evreni bana göre. Sözcüğün safiyet gücünü, topluma,
bireye, doğaya yöneltiyor ve **yüklemeye** çalışıyor o.

Ama **anlamlarla**.

Dağlarca, sözcüklerini ışığa dizip, mısralarını boşluğa yazmış. Gölgesiz olsunlar diye.

Islığın tüy gibi hafifliğine ve boşluğun mülkiyetsizliğine ayıralım diye bence.

Uzun, ama çok uzun sürmüş olan uykumuzdan uyanalım diye hem de:

“Çağlar boyu çıplakmışçasına / Giyiniverdi el ayak // Sel gibi / (Sel toprağı giyinir) / Kasırğa gibi / (Kasırğa gökyüzünü
giyinir) // Tık Tık Tık Tık yöneldi hemen / Tutar el / Koşar ayak”

Şiirin ne olduğunu unutmuş olan bu hayatımızda, şiirin ne olduğunu hatırlatan bir **duygu verme** Dağlarca'nın şiiri.

(*Güneşi Doğuran*, Fazıl Hüsni Dağlarca, Resimleyen: Mustafa Delioğlu, YKY)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nobel Akademisi, Adonis'i bu yıl da kullandı!

Pakize Barışta 15.10.2008

Nobel Akademisi şiiri pek sevmiyor galiba.

Şiirde son edebiyat ödülü 1996 yılında Wislawa Szymborska'ya verilmişti.

1923 doğumlu Şair, Nobel'le ödüllendirildiğinde 73 yaşındaydı ve artık çok geç olduğunu ima etmişti.

1930 doğumlu Suriyeli şair Adonis, yıllardır Nobel ödülü adayı olarak listelerde yer alıyor.

Nobel Akademisi, bu yıl da Adonis'i seçmedi. Ama seçseydi şayet, onun da hissettikleri, şair Wislawa Szymborska'dan farklı olmayacaktı sanırım.

Nobel Akademisi, 12 yıldır dünya şiiri içinde ödüle layık bir şair bulamıyor anlaşılan.

Şiirin piyasası, borsası yok Batı âleminde.

Para kazandırmıyor zira.

Şiirin ne kulisi, ne ajanı, ne büyük yatırımlar yapacak yayın güçleri, ne de medyada kollayıcı ve koruyucuları var.

Yayınevlerinin itibarı ancak şiir; daha çok bu yüzden basılır zaten bazı şiir kitapları. Yoksa bir proje dahilinde ele alınıp, Nobel'e uzanan bir uluslararası piar yolu uygulanmaz şiire.

Şiir kazandırmaz. Örneğin bir şiirin filmi yapılmaz ama romanın filme alınma şansı vardır her zaman.

Oysa, bir idelolojik-siyasal altüst oluştta şairdir ilk tutuklanan, hatta öldürülen.

Şiir, tehlikelidir çünkü, darbeciler için.

Adonis, önemli bir şair. Ve bir şair olarak, bana göre dünyanın belki de şu anda yaşayan sorumluluk duygusu en yüksek **homo politicusu** aynı zamanda.

Adonis için şiir, insanın en öznel, en mahrem bir şeyi ve aynı zamanda bir halkın da ruhudur. Onun şiiri, hareketli bir şiirdir; yakar adeta. Yazı ile şiir, birbirlerini buluşturmaz; tam aksine birbirlerini dışlayacak derecede karşı uçlardadır ona göre; zira şiirsel bir metin (şiir) bağrında pek çok şeyi barındırır. Şiirde ifadeci içeriklerle donatılmış biçimler, değişken ritimler, değişik düzlemlerde yer alan dil anlatımları ve daha neler neler vardır.

Adonis'in şiiri, hareketli bir şiirdir; adeta akar.

Gerçeğin soyutlanması, somut olanın soyut bir ifadecilikle buluşması, bu şiirin olağanüstü kıvraklığının, alışılmadık **derinlik mertebelerine** ulaşmasını sağlar.

Adonis'in, Ortadoğu kültürlerinin mistik geleneklerinden beslenen şiirinde, Amerikan edebiyatını öteki kültürlerden soyutlanmış, kendi dar sınırları içinde kalmış olmakla suçlayan Nobel Akademisi'nin, tam da istediği şey vardır aslında; Adonis, varoluşun ve varolmanın tam olarak bilinmeyen –ve de bilinemeyecek olan- tasavvufi sırlarının peşine düşerken, diğer kültürlerin, diğer dillerin şiirsel birikimlerinden ve biçimlerinden de yararlanmıştı.

Doğu ile Batı arasında kurmuştur şiirini; aynı zamanda hem Doğu'dur hem Batı. Örneğin Arap şiirinin geleneksel kısa şiiri yanında ve içinde Batı'nın sürrealizminin rüzgârlarını da yerleştirmiştir. Adonis'in şiirleri, bilgelik yayar; insana hem acıyla dokunan hem de saygı duyan mısralardır onunkiler.

“İnsanlığın tüm geleneği benimdir, dolayısıyla bu Arap geleneğini, bu Arap şiirini başka şiirlere, başka kimliklere açmaya çalışıyorum. Ben kendimi bir Paul Celan'a, bir Goethe'ye, bir Rimbaud'ya, tıpkı her hangi bir Arap şairine bağlı

olduğum gibi bağlı hissediyorum. Şiirin önemi budur, aşk gibidir, zıtları birleştiren bir ögedir.” Diyor Adonis.

İnsanlığın sahip olduğu binlerce yıllık –belki de on binlerce yıllık- toplam hassasiyeti ve geleneği kendi ruhunda ve benliğinde buluşturduğunu ilan eden Adonis’i, nasıl olur da, dünyanın bu en önemli edebiyat **erki**, bir türlü evrensel değerler içinde algılayamaz? Şiirini her okuyuşta insana bir **evren duygusu** aşılayan bu şair daha ne desin ki?

Adonis bu yıl da Nobel alamadı.

Nobel Akademisi’nin şiiri **hatırlaması** gerekiyor artık. Zira, pek çok değerini yitirmiş olan Batı uygarlığı için şiir, Batılı insana özünü, ruhunu hatırlatabilecek tek saf üst değerdir bence.

2006’da ödül Orhan Pamuk’a verildiğinde, Türkiye’den arayan gazeteciye, “Söyleyecek hiçbir şeyim yok!” demişti Adonis.

Bu yıl yine aday listesinde yer almasına rağmen ödüllendirilmeyen 78 yaşındaki büyük şairin o sözlerini hatırladım.

Adonis, bu yıl da kullanıldı Nobel Akademisi tarafından.

Adından söz edildi, aday gösterildi, Akademi’nin itibarına itibar eklendi böylece.

Ve sonra, **Avrupa edebiyatın merkezi** olarak tanımlanarak, ödül, Le Clézio’ya verildi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

John Berger’ın anti-romanı: A’dan X’e romanı

Pakize Barışta 19.10.2008

Aşkın, **zalim** tarafından hiçbir zaman yok edilemeyeceğine dikkatimizi çekiyor John Berger.

Zulme karşı direnen tek şeyin **kalıcı aşk** olduğunu, neredeyse kanıtlıyor *A’dan X’e* adlı romanında.

Ve **güç** denilen şeyin her halükarda hastalıklı, gaddar, bulaşıcı, tutsak edici, habis bir insanlık ve evren düşmanı olduğunu da hatırlatıyor.

John Berger Tarafından Kurtarılmış Mektuplar alt başlığıyla yayınlanan roman, devrimci terörist bir örgütün kurucularından olmakla suçlanıp, iki kez müebbet hapse mahkûm olan Xavier’ye, yıllar boyunca sevgilisi tarafından gönderilmiş olan mektuplardan oluşuyor.

Gerçekle kurgunun her an için yer değiştirdiği ve aynı zamanda **anlamsızlaştığı** bir **anti-roman** bana göre **A’dan X’e**.

“Evren beyne benzer makineye değil. Hayat şu anda anlatılan bir hikâyedir. İlk gerçeklik hikâyedir. Tamircilik bana bunu öğretti.” *A’dan X’e*’nin *Birinci Mektup Paketi*, bu ifadelerle başlıyor.

Romanda Latin Amerika’da olduğu hissettirilen terk edilmiş bir hapishanedeki hücrelerden birinin duvarında, boş Marlboro kartonlarından yapılmış bir raf dikkati çeker. Bu rafın üç gözünde de mektup tomarlarına rastlanır. Bu mektuplar, hücrenin son sakini Xavier’ye, sevgilisi A’da tarafından gönderilmiştir. Mektuplarda yer yer şifreli bir dil de kullanılmaktadır; A’da, devrimci bir aktivisttir çünkü.

A’da, mektuplarında aşkıyla Xavier’yi ayakta tutmak, onu hayata bağlamak için çabalamaktadır. Sevgilisi hapse girdikten sonra bir daha onu görememiştir; aralarında resmi bir bağ yoktur zira. Sevgilisini görebilmek için Xavier’nin ona evlenme teklif etmesini söyler.

A’dan X’e adlı romanda okur şunu da hisseder; bir insanın çok yakını, âşık olduğu biri, uzun süreli hapse atıldığında, dışarıda yaşamasına rağmen kendisi de hapistedir aslında:

“Umutla beklenti arasında büyük fark var. İlk başta süreyle ilgili olduğumu düşünmüştüm, umudun daha uzaktaki bir şeyi beklemek olduğunu. Yanılmışım. Beklenti bedene ait, umutsa ruha. Fark bu. İkisi birbiriyle temas ediyor, birbirini tetikliyor ya da yatıştırıyor. Ama her birinin hayali farklı. Bir şey daha öğrendim. Bir vücudun beklentisi bir umut kadar uzun sürebilir. Seninkini bekleyen benim vücudumun mesela. Sana iki kere müebbet verdikleri anda onların zamanına inanmayı bıraktım.”

John Berger Tarafından Kurtarılmış Mektuplar’ın ikinci paketi “Umudumuz var diyemeyiz-sadece ona kucak açıyoruz.” İbaresıyla başlıyor.

A’dacığın imzalı kısa bir mektup var ki romanda, insana insanlığını hatırlatıyor; hem müebbet hapse mahkûm olmuş bir sevgiliye nasıl sadakat gösterileceğinin, hem bir ülküden nasıl asla vazgeçilemeyeceğinin, hem de nasıl moral verileceğinin bir örneği olduğu gibi, **karşı tarafa** da (zalime) nasıl haklı meydan okunabileceğinin kısa ve öz ifadesi bu mektup.

“Mi Guapo,

Gecenin son karanlıkları. Daha uyumadım. Geleceği düşünüyordum. Herhangi bir yerdeki geleceği değil. İkimizin geleceğini değil. Burada kürtaajla almaya çalıştıkları gelecekte bahsediyorum. Başaramayacaklar. Korktukları gelecek gelecek. Ve içinde bizden kalan, karanlıkta koruduğumuz güven olacak.”

Üçüncü Mektup Paketi’nin başlangıcında ise sadece iki kelime var: “Ana Vatan.”

Aradan 20 yıl geçmiştir. Aynı aşk. Aynı umut. Çok uzaklardan uzanmış olsalar da birbirlerine dokunan eller aynı. John Berger’ın hissettirdiği yeryüzü parçası, aslında içinde Amitaraların, Zekeriyaların, Susanların, Emillerin, Cesarların, Yahaların birlikte yaşadıkları, geleceğe ve devrimlere ortak oldukları, gerçek şefkatin yaşandığı bir **toplam**: “...kuşların yaptığı yuvaların içine parmağınla dokunduğunda ne hissettiğini hatırla. O yumuşaklık, o şefkat, sonsuz seferlerin, mücadelelerin, aynı zamanda da yüzlerce yıl sadece esnek, dirençli ve güçlü şeyler inşa etmekle öğrenilmiş kurnazlığın bir sonucudur. Bir dokun...”

A’dan X’e, bir özgürlük çılgılığı aslında. Yazar, **toplamın** içine, anlaşılan son derece değer vererek yerleştirdiği ve bu **toplamın** kutsal bir üyesi olarak addettiği Can Yücel’i de anıyor romanında. Ve ondan duyduğu şu küçük hikâyeyi anlatıyor:

“Can Yücel bir hikâye anlatıyor.

Yakov yedi yaşında bir çocuk ve arkadaşına soruyor: insanlar nasıl olup da o küçücük gözleriyle her şeyi görebiliyor? Koca bir kasabayı ya da caddeyi görebiliyorlar, bütün bunlar bir göze nasıl sığar?

‘Pekiy ama Yakov’ diyorum ben de, ‘şu cezaevindeki bini aşkın mahkûmun, koca koca adamların yıllardır dünyaya duydukları özlemle o kocaman olmuş gözlerini düşün bi kez! Nasıl olup da bunca göz bu dört duvar arasına sığıyor?’”

A’dan X’e, gerçek bir anti-roman bence.

John Berger, zaman zaman yaptığı gibi, mazlumun değerlerini savunuyor –ki, bunlar tartışmasız evrensel üst değerlerdir-.

Zulmün hâkim olduğu, bizlerin bu duruma yabancılaşarak sağırlaşmamızı (sağır kılınmamızı) köşeye sıkıştırıyor (yani bizi köşeye sıkıştırıyor).

Bir kapı aralamaya çalışıyor bizim için.

Altını defalarca çizerek, aşkı hatırlatıyor.

Ve kalemini mütevazı bir edebilik içinde kullanıyor.

(*A’dan X’e*, John Berger, Çeviren: Aslı Biçer, Metis Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Selim İleri’den: İstanbul’un Tramvayları dan dan!

Pakize Barışta 22.10.2008

Ben İstanbulluyum diyen, İstanbul'da yaşayıp da habitatına duyarlı olan herkesin okuması gereken bir kitap *İstanbul'un Tramvayları dan dan!*

Selim İleri, İstanbul'u bir kent gibi değil, her an soluk alıp veren capcanlı bir organizma gibi anlatıyor; her an, içinde yer alan geçmiş de bugünmüş gibi, aynı zamanda her şey bugünde yaşıyormuş gibi (yaşayabilir gibi) bir edebi anlatımla bu ünik şehir canlandırılıyor adeta.

Alaşıldık kent tanıtım kitaplarından çok farklı *İstanbul'un Tramvayları dan dan!* Her şeyden önce **edebiyatın tanıklığı** var Selim İleri'nin İstanbul'unda. Selim İleri, kitabında Şair Nigâr Hanım'dan Ahmet Cemil'e, Tanpınar'dan Sait Faik'e, Edmondo de Amicis'ten Prens Pierre de Tchiatchef'e uzanan o eski edebi betimlemeler yelpazesini, bu tuhaf şehrin olağanüstü duyarlılığıyla buluşturmayı başarmış, kendi edebi duyarlılığını da katarak.

“Yalılar suyun üstünde yüzüyormuşçasına bir izlenim bırakır. Sarı, mavi, erguvani evlerin sarmaşıklarla, çiçek yangını taraçalarla örtüldüğü gözlenebilir. Selvi, defne, portakal ağacı ormanları; hemen her yalı bahçesinde camköşkler, yani limonluklar.” Yazarın aynı zamanda kültürel özlemlerle dolu hayalindeki yüz otuz yıl kadar öncesinin Boğaziçi'si işte...

İstanbul'un Tramvayları dan dan! Selim İleri'nin bir **hazine sandığı** sanki. Bu sandığın içinde her dem aşık olunacak İstanbul'un gümüşü dolunayları, Leyla'ları, perili evleri, İstavroz Bahçesi, Küçükusu'da aşkları, Concordia'ları, Peyami Safa/Nâzım Hikmet kavgaları, mirasyedi kebapları, Bellini'ler, Ali Üsküdarî'nin çiçekleri, Mimar Sinan'ları.. ve tabii tramvayları var. Hepsini de duygu duygu istiflenmişler.

Tramvay, hangi şehre İstanbul kadar yakışmıştır acaba?

Ve hemşehrisiyle bu kadar buluşmuştur?

“Bahçedeki dut ağacı / vurdu incecik dallarıyla penceremin camına / bir Beşiktaş tramvayı geldi aldı beni, / bir Beşiktaş tramvayı götürdü sana // Çemberlitaş, Şehzadebaşı, Saraçhane, / Almışım parmaklarını ellerime, / Beşiktaş tramvayında giderim yâne yâne. // Terzi Adem, berber Ali, / dikimhaneden Emine Teyze / ve Makbule. / Üç sarışın birader, / Kapalıçarşı terlikçileri. / Bir küçücük simitçi çocuk / ve Levent bir hizmet eri. // Hep iyi insanlar bunlar. / Dert yüzü görmesinler. / Eksik olmasınlar. / Vatman ağabeyimiz de eksik olmasın. / Her akşam böyle götürsünler seni evine, / bir elinde, gönlüm benim, / bir elinde, sefertasin.”

İşte *İstanbul'un Tramvayları dan dan!*'da, İstanbul duygusunu, halkın İstanbul duygusunu veren bir şiir, A.Kadir'den.

Saçma sapan bir kararla tramvaylar kaldırıldığında, dünyanın hangi şehrinde, kaldırımlara dizilmiş insanlar, son seferini yapan tramvayı alkışlamıştır acaba? **İstanbul duygusunu**, şehrine olan tutkuyu bu kadar iyi ifade edebilen bir **İstanbul yaşamışlığıdır** işte bu.

Muşmula tükenmezini bilir misiniz? Bu muhteşem tükenmez içeceğini belki binlerce yıllık bu İstanbullu serinletici içkinin nasıl yapıldığını öğrenmek istiyorsanız, *İstanbul'un Tramvayları dan dan!*'a müracaat edin, Selim İleri'nin tarifini evde kolayca uygulayabilirsiniz.

Kendini ortaya atmaktan utanmış, asla imza peşine düşmemiş bir sanatkârı, İstanbullu Ali Üsküdârî’yi tanımak, hatta yaşamak istiyorsanız Selim İleri’nin kitabında ipuçları var; olağanüstü bir **çiçek ressamı** o. Selim İleri, Ali Üsküdârî’yi çok iyi hissetmiş: “Derken o düzen, dökülen çiçeklerle, dökülen yapraklarla, değişik değişik fiyonklu ve renk renk kurdelelerle kendi çemberini kırıyor, sanatta esnekliğin, bir bakıma düzensizliğin güzel duyusuna açılıyor. Sanki, yine, hayat için de geçerli bir sır söylüyor. Lalelerin, güllerin, sümbüllerin, buhurumeryemlerin, fulyaların, şakayıkların, koyungözlerinin, leylakların söylediği neyse, sır da o!”

İstanbul’un Tramvayları dan dan! aslında edebi bir eser bence.

Selim İleri’nin hayatında İstanbul’un ne denli yer aldığını hissediyoruz bu kitaptan.

İstanbul’un Tramvayları dan dan! ’da, son derece dikkatli seçilmiş tablolar da var.

Mehmet Ali Laga’dan İbrahim Safi’ye, Şevket Dağ’dan İbrahim Çallı’ya, Mıgırdiç Mardikyan’dan Cihat Burak’a kadar birçok İstanbul ressamının eserleri bunlar.

Selim İleri, son derece önemli ve kalıcı bir çalışma yapmış.

Her kütüphanede mutlaka bulunması gereken, derinlemesine bir yaşanmışlığın sonucunda ortaya çıkmış bir kitap *İstanbul’un Tramvayları dan dan!*

(*İstanbul’un Tramvayları dan dan!* Selim İleri, Doğan Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anadolu’nun insanda aradığı sır

Pakize Barışta 26.10.2008

İnsan yüzünü yeniden yaratmış Aphrodisiaslı heykeltıraşlar.

Mermerin içinde gizlenmiş olan insan portrelerini, “Taşın fazlasını atıyorum, geriye heykel kalıyor” diyen Rodin’i doğrularcasına çıkarmışlar ortaya.

Anadolulu heykeltıraşlar için **ifadenin** ne kadar önemli olduğunu –ki, taşla geçirilen, kazınan bir ifade bu– Aphrodisias’tan Roma Portreleri sergisini gezerken anlıyor insan.

İstanbul’da Galatasaray’daki Vedat Nedim Tör Müzesi’nde 25 Ocak’a kadar açık kalacak olan sergide, bu portrelerin ruhu capcanlı, hem de zamanın ve Hıristiyanlığın oluşturduğu tahribata rağmen.

Portreler, kendilerini seyreden insanlara bakıyorlar adeta.

Anadolu, **gerçeğin doğrusuna**, her zaman –binlerce yıldan beri- saygı duymuş ve adeta onu **kutsamış** bir insanlık ve uygarlık platformudur.

Bu durumu, Aphrodisiaslı heykeltıraşların eserlerinden kolayca anlıyoruz; onlar, Helenizm’in idealizasyonuna karşı adeta savaş açmışlar. İnsanı, toprağa basan insanı gerçek haliyle yorumlamışlar ve bu yorumun içine de bizlerin çözmesi gereken bazı **manalar** yerleştirmişler. Anadolulu heykeltıraşlar, böylece, heykel sanatında yeni bir portre üslubu oluşturmuşlar.

Saçlar, hayattaki gibi taranmış, örülmüş, modellendirilmiş adeta.

Gözler, derin ve manalı bakışlar için, inceden inceye **ferlendirilmiş**.

Yüzler ise, gizli gizli kıpırdayan mimiklerle ifadelendirilmiş.

Bu son derece önemli Anadolu uygarlık sergisini, sadece bir sergi, ya da bir takım eserlerin bir araya getirilip **toplam** olarak sunulduğu bir **teşhir** olarak değil, neredeyse her bir parçada gizlenmiş olan duygu, tarih, felsefe ve hatta **ses** olarak algılamak gerekir bence. Bu portrelerdeki sır, **Anadolu’nun insanda aradığı sır**, ancak o zaman bir miktar keşfedilebilir belki.

Aphrodisias heykel okulu, pek çok alanda da olduğu gibi Hıristiyanlık tarafından kısa süre içinde yok edilmiştir adeta.

“Hıristiyanlık 4. yüzyıl sonlarında müsamahasız bir devlet dini haline geldiği zaman, eski tanrılara inananlar ibadetlerini, yasaklanan kamusal alandan evlerinin özel dünyasına taşımışlardır.” Aphrodisias kazı başkanı Prof. R. R. R. Smith’in hazırladığı sergi kitabında durumun vahameti hem insanlığa hem de uygarlığa yapılan bir **darbeyi** böyle vurguluyor işte.

Sergide çoğu daha önce hiç teşhir edilmemiş eserler sunuluyor. Portrelerin heykelde, büstte, lahitlerde nasıl uygulandıklarını da görmek mümkün bu sergide.

Aphrodisiaslı heykeltıraş yurttaşlarımız, günümüzde yaşasalardı şayet, gerçekleri ve doğruları hem klasisizm hem de modernite açısından nasıl yorumlardı diye merak ediyor insan.

Ustalar, Aphrodisias portrelerinde, olağanüstü bir biçimde ifadelendirdikleri eserlerine bir de sosyal duygu ve jest eklemişler. Böylece bazı portre sahiplerinin sınıfsal ve hiyerarşik konumları da oldukça net olarak ortaya çıkmış.

(Bu arada Aphrodisias'ı adeta bir bütün olarak yeniden canlandırmış olan Profesör Kenan Erim'in çabalarını da anmak gerekir.)

Aphrodisias'tan Roma Portreleri Sergisi, hem sergi mekânının küçük oluşundan hem de yerleştirme bakımından oldukça başarısız göründü bana.

Ayrıca sergiyi gezenin bilgilenebileceği bir broşür bile yok. Sadece, Yapı Kredi Yayınları'nın mağazasında oldukça pahalı satılan (75 YTL) bir kitap var. Oysa bu tip sergilerin misyonu, halka –başta öğrenciler ve gençler olmak üzere- Anadolu uygarlıklarının ürünlerini tanıtmak ve benimsetmek değil midir?

Bu sergi, mermer heykeltıraşlık zanaatının Anadolu'da Roma İmparatorluğu döneminde nasıl bir teknik ve estetik gelişim gösterdiğinin anlaşılması bakımından da önemli.

Bir heykeltıraşın, çiraklıktan başlayarak gelişen ve ustalaşan kabiliyetini sergilemesi yönünden de hayli ilginç bence.

Anadolu uygarlıklarının kaçta kaçını tanıyoruz acaba?

Bu tip uygarlık sergilerinin, resmî müzeler dışında halka çeşitli vesilelerle, onlarca, yüzlerce defa tekrarlanması gerekir, hem de Türkiye'nin her köşesinde.

Aphrodisias'ta iki bin yıl kadar önce heykel yarışması yapıldığını biliyor muydunuz?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Necib Mahfuz, Karnak Kafe’de devleti ve aşkı sorguluyor

Pakize Barışta 21.12.2008

İnsan ruhunun ve toplum vicdanının en büyük gezginlerinden biri olan Necib Mahfuz, değil dünyayı dolaşmak, kendi ülkesi Mısır’ı bile dolaşmamış, hatta söylentilere göre kendi mahallesinden de dışarı çıkmamış pek. Ama yerinde duramayıp hemen her yerde görünen, insan ve insanlık uzmanı olduğunu savunan pek çok yazardan daha fazla dolaşmış **insanın** derinliklerinde.

Karnak Kafe, Necib Mahfuz’un, kendi mahallesindeki bir kahvede yaşayarak yazdığı büyük bir yolculuk aslında.

Arapçada yayınlanışından otuz dört yıl sonra Türkçeye çevrilen **Karnak Kafe**, Necib Mahfuz’un eleştirisi en yoğun ve sert, duruşu anıtsal, vicdanı da en yumuşak ve şefkatli romanı.

Mısır’ın bir dönemi anlatılıyor **Karnak Kafe**’de; 1952 Devrimi ve büyük bir felaketle sonuçlanan 1967 Arap-İsrail Savaşı, romanın gizli ruhu aslında. Bu ruhun içinde Mahfuz’un karakterleri ve kahramanları, devrime olan büyük inançları ve ciddi hayal kırıklıklarıyla sarmaş dolaş var oluyorlar. Bu varoluş, büyük bir insanlık trajedisıyla son buluyor **Karnak Kafe**’de.

Nobel Edebiyat Ödüllü yazar Necib Mahfuz yine de, her şeye rağmen, romanını bir umut çağrısıyla bitiriyor: “Saflik ve masumiyet”le.

Her şeyin anlamlayanı olan aşk, bu romanda, Mahfuz’un zirveye oturttuğu bir üst değer olarak geleceği temsil eden, dayanılamayacak derecedeki acıların üstesinden gelebilecek tek safiyet.

Karnak Kafe, büyük bir toplumsal umudun ve gururun, derin devlet ve ulusallık adına nasıl faşizan bir ideolojiye dönüştüğünün, insanları aşklarından bile soğutabileceğinin altını çiziyor. Devrime inanmış olan gençlerin işkenceden ölmeleri ve tecavüze uğramaları sonucunda insani değerlerin yok olmasına isyan eden yazar, kurtuluşun, **kalbin sesinde** olduğunu vurguluyor: “Aşk, bir kez daha saflığı ve masumiyeti keşfetmeliydi,” diyor.

Karnak Kafe, görünen gerçekle görünmeyen gerçeği, yani gerçekliği bir arada tutmaya çalışıyor. İnsanların hissedip, bilip de kendilerine bile dile getirmekten –insanlıkları adına- çekindikleri şeyi, büyük bir duyarlılıkla yürekli bir biçimde dile getiriyor; **devrim, onurundan sapmıştır**.

Ölüm aşkın yerini almıştır.

Devletin gizli işkencecisinin ırzına geçtiği Zeynep, artık bir ajan-fahişe olmasına rağmen, evlenmeyi hayal ettiği eski sevgilisi İsmail’e olan duyguları sorulduğunda: “Başka hiç kimseyi sevmedim,” diyor. “Peki ya şimdi?” diye sorulunca da: “Şimdi tek hissettiğim şey ölüm” diyor, “aşk değil.”

Necib Mahfuz’un romanındaki öykü ve karakterler, Borges’in hayal ettiği ve önerdiği gibi okura tam anlamıyla **dokunuyor**. O kadar ki, bir sokak arası kahvesi olan Karnak Kafe bile, büyük bir karaktere dönüşüyor romanda.

Necib Mahfuz'un edebiyatı, zıtlıkların bir araya getirildiği, iç-dış, gizli-açık bütün edebi kazıların mükemmel bir armoni içinde yapıldığı, aynı zamanda gerçekle masalın mezcedildiği saygı duyulacak bir edebiyat.

Arı bir edebiyat.

İnsanın aynı zamanda bir homo politicus olduğunu nazikçe hatırlatan bir roman **Karnak Kafe**.

Ve Türkiye'de yayını oldukça gecikmiş çok önemli bir **yazı**.

(Karnak Kafe, Necib Mahfuz, Çeviren: Leyla Tonguç Basmacı, Turkuvaz Kitapçılık)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir özgürlük çılgılığı kitabı: 68'in Edebiyatı Edebiyatın 68'i

Pakize Barışta 28.12.2008

Bazı dönemler vardır ki, gerçekler artık daha fazla gizlenemez.

Gerçek, beklenmedik bir biçimde **siyasallaşarak**, su yüzüne çıkar zira. Gerçeğin siyasallaşmasının kendi içindeki doğumu ise, önünde sonunda bir toplu direnme hareketidir.

Başta Batı olmak üzere dünyanın pek çok yerinde yaşanan 68 hareketi, Türkiye'de, Avrupa toplumlarından oldukça farklı yoğunlukta bir toplumsal ve siyasal olguya dönüşerek, gerçek bir **karşı duruş** oluşturmuştu. Bu durumun en önemli göstergelerinden biri de edebiyattır. 68 hareketinin, bu coğrafyanın edebiyatında, Batı edebiyatından çok daha duyarlı ve geniş kapsamlı olarak yer aldığı, yeni yayınlanan *68'in Edebiyatı Edebiyatın 68'i* adlı çalışmadan daha iyi anlaşılıyor.

Erdal Öz, çağdaş bir insan tarifi veriyor: *Yılgı salarlar, gizli yerlerde üstlenmişlerdir, ilkeldirler, bilgisizdirler, yeniktirler, karanlığı severler, her şeyi yaparlar, korkunç acılar verirler, utanmazlar, zavallıdırlar, gelirler sorarlar, efendileri vardır.*

Yazarın tarifini verdiği bu insan tipi, faşizmin işkencecisidir. Bu tarif, açıklamalı bir biçimde Ocak 1974 tarihli *Yeni a* dergisinde yayınlanır. 12 Mart'tan üç yıl sonra, idamlardan da yirmi ay sonra.

Erdal Öz'ün çağdaş işkenceci olarak tanımladığı insan, işte bu iki tarih arasında tam istim üstünde bir çalışma sergilemiştir. Ama esas işkenceci, yazarın, **efendileri vardır** maddesindeki açıklamasında bulunur: "Asıl onlardır o maşaları ellerinden tutanlar. Halka karşı yönetenler, halksız kalanlardır. (...) Odur asıl işkenceci. Ne yazık ki egemendir. Sıcacık koltuğunda oturmakta, el altından yönetmektedir. (...) Ancak ve ancak terördür, silahtır, yıldırma, öldürmedir, yok etmedir onu biraz daha ayakta tutacak olan. Faşizmdir. Bunu bilmeyen kaldı mı ki.

İŞTE GÜNEY VIETNAM

İŞTE ENDONEZYA
İŞTE ŞİLİ
İŞTE YUNANİSTAN
İŞTE - ,

Budur dünyada çağdaş işkencenin güncel anlamı.”

68'in Edebiyatı Edebiyatın 68'i adlı inceleme-seçki kitabından, kimimiz bir türlü unutamayacağımız insanlık acılarını tekrar okuyoruz ve yaşıyoruz, kimimiz de yeni kuşaklar olarak bu trajediyi öğreniyoruz.

Sennur Sezer, doğru ve mükemmel bir inceleme hazırlamış bana göre. 1950-1975 yılları arasında olup bitenleri edebiyatın tanıklığı içinde sunuyor okura.

Bir şiir, Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanıyor:

“Erken öten güzel horoz / Öt söküp giden gecede bir daha. / İnlesin sessizlik, / Korku girsin yüreğine karanlıkta çalanların / Öt ki karadağlar allana / Yiğitlerin amacına yollana. / (...) / Erken öten horozun başı kesilirmiş / Bitmez tükenmez ki başın kesile kesile / Her çağda her yüzyılda her gün / senin altın sesindir getiren ışığımızı / Öt ki karadağlar allana / Aç eller tok tarlalara çullana”

Şair de şiirinin savunmasını yine şiirle yapar: “(...) / Savcı nedir düşündün mü, / Bıçakları uçlu kılan? / Bir eski hak alınmamış, bir dere kar sorulmamış, / Şunun bunun alın teri, / Alınları taçlı kılan. // Savcı nedir düşündün mü? / Yazıları suçlu kılan? / Usla, yürekle, büyümüş, gündüzler geceye karşı, ama nedir çağlar üzre, / Beni senden güçlü kılan?”

Birinci şiirin adı *Horoz*, İkinci şiirin adı *Savcı*.

Şairin adı da Fazıl Hüsni Dağlarca.

Dağlarca'nın bu meydan okuması, 68 ruhunun edebi bir göstergesi değil mi?

68'in Edebiyatı Edebiyatın 68'i, 68 olayları döneminin öncesini, sırasını ve sonrasını bir bütün olarak ele alıp, dünya genelinde ve Türkiye özelinde işleyen değerli bir kitap; Güney Amerika devrimci hareketlerinden, Che'den de geçerek 1975'lere kadar uzanan ve hala kanayan bir Türkiye kesitinin edebi olarak yorumlanması.

“Ölü mü denir şimdi onlara / Durmuş kalpleri çoktan / Ölü mü denir şimdi onlara / Kımıldamıyor gözbebekleri / Ölü mü denir peki / En büyük limanlara demirlemiş / En büyük gemiler gibi / Kımıldamıyor gözbebekleri / Ölü mü denir şimdi onlara. / (...)”

Edip Cansever'in *Ölü mü Denir* adlı bu şiiri, devletin, sistemin, faşizmin, tüm insanlık tarihi boyunca; devrimcileri ve gençleri ancak fiziken öldürebileceğini vurguluyor.

68'in Edebiyatı Edebiyatın 68'i, bir özgürlük çılgılığı kitabı.

Bu çılgılığa katılan bütün sesleri bir kez daha bir araya getirerek, bu çılgılığın **evrensel döngüsünü** hem hatırlatıyor, hem de hissettiriyor insana.

Kanal bir türlü tıkanmıyor, tıkayamıyorlar.

Tarihin özgürlük kanı, zaman zaman sadece kılcal damarlarda seyretse de, hep akar ve akar çünkü, bu kitapta olduğu gibi.

Belleklerimizdeki 68 kaydı da, bireysel olarak zayıflasa bile, hiçbir zaman tam anlamıyla silinemeyecek yoğunlukta ve etkide bir kayıt. Öyle bir bellek kaydı ki bu, aynı zamanda, kuşaktan kuşağa akan bir vicdan özsuyu gibi sanki.

Sennur Sezer, 68 hareketini edebiyat ve sanat alanında toplayıp yeniden netleştirirken, *Yeni a* dergisi olayının altını da çizmiş; bu da özellikle kutlanacak bir husus bence bu.

(68'in Edebiyatı Edebiyatın 68'i, Sennur Sezer, Evrensel Basım Yayın)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şair Wolfgang Borchert 26 yaşında neden öldü?

Pakize Barışta 04.01.2009

Şair savaşa, hapse ya da sırasıyla her ikisine birden gönderildiğinde, şiir, daha da bir özgürlüğüne kavuşuyor – ne yazık ki-.

Edebiyat, özellikle geçtiğimiz yüzyıl içinde tutuklu, yaralı, hastalıklı haller içinde olgunlaştı ve zenginleşti. Bugün de dünyanın çeşitli yerlerinde aynı **tutukluluk** devam ediyor aslında.

Şiir, **isyancıdır**.

Gerçek şiir, her zaman hayatı sorgular.

Yüce erk de şairi bir biçimde tutuklar.

(Bu da zaten sınıf olgusunun, her tipinin düpedüz ispatı değil midir?)

Binlerce yıldır, bir üst değer olarak en çok tutuklanmış olan şey edebiyattır zaten.

Hapishanede ziyaret edilen aslında şair değil, şiirdir.

Yüce güç şairi askere alır, sonra da savaşa gönderir.

Şair cephede ağır yaralanır.

Şair, savaşta difteri ve sarılık hastalıklarına da yakalanmıştır; yalapaşap tedavi edilir ve bu defa da hapse atılır. Nasyonal sosyalizme ve savaşa karşı görüş sahibidir çünkü; daima konuşur ve yazar. Şair, hapisten sonra tekrar savaşa, cepheye gönderilir; çürüğe çıkacağı sırada yine tutuklanır ve dokuz ay için hapse atılır.

Wolfgang Borchert, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda serbest kalır ama **yüce erkin** sağlığını tutuklaması nedeniyle henüz 26 yaşındayken ölür.

Genç şair, 20 Kasım 1947 günü, arkasında son derece değerli bazı şiirler bırakarak –ayrıca önemli bir oyun ve öyküler- başka bir gerçeğe doğru uzaklaşır bu dünyadan.

“Ben ölünce, / hiç değilse / bir fener olsam; / soluk donuk geceyi / aydınlığa boğsam. // Veya limanda / gemilerin uyuduğu zamanda, / gülüşürken kızlar, / uyumasam; / dar kirli bir kanalda / bir yalnız gözü kırpsam. // Daracık bir sokağa / assalar beni: / tenekeden, kırmızı bir fener / bir meyhane önünde - / dalgın düşüncelerde / tempo tutup şarkılara / sallansam. // Ya da şöyle bir fener: / gözleri büyümüş bir çocuğun yaktığı, / duyup da korkunca çevresinde yalnızlığı; / dışarıda camlarda / fırtınanın ıslığı, / kâbuslar, görüntüler, cinler. // Evet, hiç değilse / ben ölünce / bir fener olsam; / tek başıma geceleri, / uykulardayken dünya, / gökte ayla senli benli / sohbete dalsam.”

Wolfgang Borchert'in *Fener, Gece ve Yıldızlar* adlı kitabında yer alan *Düşlerde Fener Olmak* adlı bu şiiri, modern Avrupa edebiyatının temel taşlarından biri bence.

Bir de şu var... bu şiir ne kadar incelikli ve duyarlı, tuhaf bir vasiyet şiiri; ama şair, yine de birilerinden, bir yerlerden, bir şeylerden, bütün o umarsızlığı içinde bile masum bir evrensel destek bekliyor sanki.

Kim önleyebilir ki şu yalnızlığı ve hüznü:

“Bir son öpüştü rıhtımda –
kaldı ardımda.
Akıntıdan yana, denizlere yolun
Gidiyorsun.
Bir kırmızı bir yeşil ışıktır,
uzaklaşır.”

Ayrılış sanki bir şiir adı değil de, bambaşka durumlar içinde bir **buluşmanın** şiirsel **ön adı**; görünürde parçalanmış bir melankolinin gizli başkaldırışını ve şiddetini içeriyor, hem de sadece on yedi kelimeyle.

Wolfgang Borchert'in şiirleri, insanın (okuyanın) yüzünü bir yandan şefkatle okşarken, bir yandan da (aynı anda) tükürüğe boğuyor!

Bu şiirlerin mana aralarında hep bir '**Neden?**' sorusu gizlidir. Ki, bu soruyu çok daha açık olarak ölümünden önce hazırladığı **manifestosunda** çarpıcı biçimde sormuştur hepimize.

“Sonra deşilmiş bağırsakları ve zehirlenmiş ciğerleriyle son insan, ısıldayan güneşin ve yanıp sönen takımyıldızlarının altında bir başına dolanıp duracak; bir deri bir kemik kalmış, çılgına dönmüş son insan uçsuz bucaksız mezarlıklar, dev beton blokların soğuk putları ve ıssız kentler arasında yalnız başına bir küfür gibi dolanırken şu korkunç soruyu soracak: NEDEN?” (Çeviri: Celal Üstel)

Wolfgang Borchert, bambaşka bir çağda yaşasaydı diye düşünüyorum; şiirinin derinliklerinde gizlediği pagan duygularını çok daha coşkulu bir biçimde döşerdi şiirine diye hissediyorum. Sanki hâlâ bir yerlerden bizi

gözleyerek, şiirinin **başkaldırı şifresinin** peşine düşmemizi bekliyor gibi geliyor bana.

Şairin, ölümünden sonra yayınlanan şiirlerinin de yer aldığı *Fener, Gece ve Yıldızlar*’ın çevirisi de çok etkileyici. Behçet Necatigil’in 1963’teki ilk baskısında yer alan çevirileri aynen korunmuş, kitaba yeni eklenen şiirleri ise Ayşe Sarısayın –incelikli bir dikkatle- çevirmiş.

(Fener, Gece ve Yıldızlar, Wolfgang Borchert, Çevirenler: Behçet Necatigil, Ayşe Sarısayın, Can Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fareler ve İnsanlar’da, sistemin değişmez dramı

Pakize Barışta 11.01.2009

Edebiyat, insanın çaresizliğine ve yalnızlığına daldığında, ortaya insanlık dramı denen, aslında **sistemin dramı** denilmesi gereken bir trajik hal çıkar.

Edebiyatın kendi vizyonu ve misyonu içinde kader yer almaz zira.

Gerçek bir edebiyat; insanı, toplumu, doğayı ve sistemleri edebî olarak irdeleyip, aralarındaki neden sonuç ilişkilerini poetik alanlara taşıyarak, nihayetinde **güç** ve **masum** ilişkisini sorgular.

John Steinbeck, yeni baskısı Remzi Kitabevi’nden çıkan *Fareler ve İnsanlar* adlı romanında, edebiyatın bu asli işlevini açıkça ortaya koyuyor.

Yazar, “Yaşayan her şey kutsaldır” diyor.

Steinbeck, **insana inanıyor** çünkü. Bu insanın karşısında duran her şeyi, özellikle de sistemi, edebî gücüyle deşifre ediyor.

Fareler ve İnsanlar içinde yer alan dramın, trajik boyutlara kadar uzanmış olan o **halin** nedenini anlamak için satırlar ve manalar arasına sızıldığında; insanın çok uzağında inşa edilmiş; tek amacı insanı sistemin içine sokarak kullanmak olan, çökmüş ünlü Wall Street borsasının yarattığı durum çıkıyor karşımıza.

Steinbeck, Amerika’da yaşanan 1929 krizinden hemen sonra insanların oraya buraya nasıl savrulduklarını, ekmek peşinde nasıl koştuklarını ve bu uğurda neleri göze aldıklarını, karşılaştıkları **yok oluşları**, samimi ve saf bir dille anlatıyor romanında; çok gerçekçi, aynı zamanda da güçlü bir hayal kurgusuyla.

Yazar, *Fareler ve İnsanlar*’la, edebiyat olarak poetik bir eser verme niyetiyle yola çıkmış. Son derece güçlü ve egemen bir motif olan **duygu**, romanın alt yapısını oluşturmuş; bu duygu –edebî olarak- toplumunun ahlaki ve sosyal vurdumduymazlığı içinden coşkuyla fıskırıyor.

Fareler ve İnsanlar, sistemin neden olduğu gerçek bir ıstırapı, neredeyse gözümüze sokarcasına, edebî olarak resmediyor; bir büyük toplumun, illüzyon eldivenini ters yüz ediyor adeta.

Romanda son derece güçlü duygu aktarımları ve zenginlikleri var. İnsan derinliğinin **tanımlarıyla**, sistemin sertliği ve yüzeyselliği çatışıyor bu küçük ve güçlü romanda.

Fareler ve İnsanlar'da; ayakta kalabilmek için Kaliforniya'nın geniş alanlarında dolaşarak göçmen işçilik yapan, hayatları birbirine bağlanmış, biri zeki ve sorumluluk duygusu yüksek (George Milton), diğeri bir çocuk zekâsına sahip dev yapılı ve saf (Lennie Small), iki kriz kurbanı emekçinin, okurken insanı altüst eden hikâyesi anlatılıyor. Dehşetengiz gücüyle saflığını bir türlü dengeleyemeyen, bu nedenle sorumluluk duygusu neredeyse hiç olmayan Lennie, başta fareler ve tavşanlar olmak üzere her şeyi sever ve okşamak ister; gücünü ayarlamadığı için de, okşayıp severken öldürür sevdiklerini.

Hayat arkadaşı George ise sürekli kollar ve korur Lennie'yi, ama onun koruyucu gücünün yetemeyeceği bir alan da vardır tabii.

Fareler ve İnsanlar, ekonomik krizden altüst olmuş bir Amerikan depresyonunu sunuyor okura; Amerikan rüyasının nasıl bir balon olduğunu, gizli ama derinlemesine eleştirerek anlatıyor.

Romanda, insanın en önemli hasletlerinden biri olan **sadakat** –sonu trajik de olsa- edebî olarak zirveye taşınmış durumda bence. George, aklı kıt arkadaşını kendisine emanet edilmiş gibi hissediyor ve onun iyiliği için kendi hayat fırsatlarını dahi reddediyor.

Fareler ve İnsanlar, aslında sisteme, çaresizliğe, yalnızlığa, özünde meydan okuyan, klasik bir edebiyat örneği.

MEB'in 100 Temel Eser kapsamında olan böyle ünlü bir klasiği, şimdi neden yazdığım merak edilebilir.

Herkes *Fareler ve İnsanlar*'ı bilir elbette.

Ama zamanımızda, kitap okurlarının ne kadarı (okullarda ders gereği okumaların dışında) tamamını okumuştur *Fareler ve İnsanlar*'ın sizce?

İşte tam da bu nedenle, her fırsatta yazılması ve tanıtılması gerekir diye düşünüyorum, adı çok bilinen bu klasiklerin.

(*Fareler ve İnsanlar*, John Steinbeck, Çeviren: Leyla Özcengiz, Remzi Kitabevi)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Buyurun cehenneme: "6 Derece"

Pakize Barışta 18.01.2009

Bilgiliyiz de ne oluyor?

Öngörüyoruz da önleyebiliyor muyuz?

İnsan kendisini yok edebilir mi peki?

Bilim, neden uygulanmıyor hâlâ?

Bunları ve benzeri soruları değil sadece, cevaplarını da karşılamaya ve algılamaya hazır olmadığımız anlaşılıyor.

Mark Lynas'ın, *6 Derece Isınan Dünyadaki Geleceğimiz* adlı kitabının uyarısı çok net oysa: Ya hemen harekete geç, ya da toplu yok olma riskini göze al!

6 Derece, popüler dille yazılmış bir bilim kitabı. Yazar, Britanya Kraliyet Akademisi 2008 Bilim Kitabı Ödülü'nü alan bu son derece önemli kitabının giriş bölümünü şöyle sonlandırıyor: *"Öyleyse hep birlikte Cehennem'e giriş yapalım."*

Planetimiz normal ısısından 1 derece daha fazla ısınırsa, başımıza neler gelecek? İstemeseniz de bunu bilmek zorundasınız aslında.

Pek çok felaketin yanı sıra Büyük Okyanus'taki Tuvalu adaları yok olacak mesela. Bu adaların yarım milyon civarında olan nüfusu, sığınmak için daha şimdiden yer arıyor; çünkü **1 derecelik** artış dünyamızda **çalışmaya** başlamış bile: *"Yeni Zelanda, biraz duraksayarak az sayıda Tuvalulu'yu kabul etmeyi teklif etmiş, ama bu soruna neden olan zengin ülkeler başta olmak üzere sığınma hakkı tanıyan başka hiçbir devlet çıkmamıştır."* Diyor kitap.

Mark Lynas'ın araştırma sonuçlarına göre, 2 derece daha sıcak bir dünyada ise, asitli okyanuslar oluşacak, Avrupa'da cıva oranı yükselecek, kutup ayıları yok olacak. Yüksek sıcaklık, kuraklığa ve daha kötü durumlara neden olacak: *"Akdeniz'deki bölgeler beşte bir yağış kaybına uğrayacak. İspanya ve Türkiye de koşullardan olumsuz etkilenecek..."*

Bu noktada şayet klimayla serinlemeyi düşünenler olursa, bilmeliler ki, bu mümkün olmayacak. Zira elektrik tüketimi maksimumda seyredeceğinden, sürekli elektrik kesintileri yaşanacak ve sıcak çarpmaları tehlikeli boyutlara varacak; sahra sıcaklığı bütün Akdeniz'i kavuracak, Akdeniz halklarının önemli bir kısmı yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kalacak...

Bu arada Mark Lynas, 2 derece artıştan en çok etkilenecek ülkelerin yapısal kıtlık ve krizin içine düşeceklerini belirterek: *"Acımasız gerçek şu ki, bu ülkelerin çoğu, iklim değişimine en az katkısı olanlar,"* diyor.

3 derecelik bir artışta ise, planetimizin ciğeri olan Amazon Ormanları tarihe karışacak.

Her **1 derecelik ısınmanın toplam bedelinin** 4. derecesinde Mark Lynas, Shelley'nin bir şiirini koyuyor önümüze. Ozymandias adlı bu şiirde, eski zamanlarda ölmüş bir kralın parçalanmış bir heykelinin üzerine kazınmış güçlü bir uyarı ve öngörü var:

"Başka hiçbir şey kalmamış geriye. Çevresinde / O çürüyen devasa enkazın, sınırsız ve çıplak / İssiz ve dümdüz kumlar uzanıyor göz alabildiğine."

4 derece artışta Avrupa'nın güneyi –Türkiye dahil- bütünüyle bir kum çölüne dönüşecek.

6 derecelik kâbus senaryosunun 5 derecelik ısınma evresinde, yazara göre, **bugün bildiğimiz dünyadan**

tamamen farklı, yepyeni bir gezegen çıkacak ortaya; insanlar azalacak, var olanlar da aralarında gıda ve içme suyu elde etmek için kıyasıya savaşacaklar.

6 derece artışa yaklaşık 2100 yıllarında ulaşacağız ve artık Dante'nin Cehennem'inin altıncı katında olacağız: "Gözleri bozuk olanlar gibi görüyoruz dedi / Uzakta olan nesneleri seçebiliyoruz; / Yüce tanrının bize verdiği ışık böyle. / Olaylar yaklaşıp da yanımıza gelince / Siz insanların halini bilmez oluruz / Birisi bize bilgi vermedikçe. / Geleceğin kapısı örtülünce / Bildiklerimizin uçup gittiğini / Anlamışsındır sen de."

Daha neleri bilmeyi bekliyoruz ki?

Mark Lynas, yine de iyimserliğini korumaya çalışarak, pek inanmış görünmese de bir tedbir öneriyor bize. İkinci Dünya Savaşı sırasında karneyle gıda satın alınması gibi, bugün de hükümetler tarafından bir 'karbon karnesi' uygulanmasını öneriyor. Böylece çeşitli kullanımlar nedeniyle atmosfere salınan karbon gazı büyük ölçüde azaltılabilir diyor yazar; ve bir ezberi de bozmuş oluyor: "Düşük karbonlu yaşam stilinin büyük bir kişisel eziyet ve fedakârlık içerdiğine yönelik modası geçmiş görüş hâlâ yaygın biçimde benimseniyor. Bana kalırsa bunun gerçekte uzaktan yakından ilgisi yok. Tüm kanıtlar araba kullanmayan, uçakla seyahat etmeyen, mahalle dükkânlarından alış veriş eden, yiyeceğini kendi yetiştiren ve cemiyetlerinin diğer üyelerini tanıyan insanların, yüksek fosil tüketimli yaşam biçimine bağımlı yurttaşlarına kıyasla çok daha kaliteli bir yaşam sürdürdüklerini gösteriyor."

6 Derece'nin çevirmenleri Duygu Akın, Kutlukhan Kutlu ve Aysun Yavuz çok iyi bir iş çıkarmışlar; yazarın popüler bilim diline sadık kalarak, son derece özenle çevirmişler Lynas'ın çalışmasını.

Bu kitabı herkes okumalı bence.

Sarsıcı ve korkutucu olsa da okumalı.

Sarsılmaya ve korkmaya ihtiyacımız var çünkü. Okumak ve ısınan dünyadaki geleceğimizi biz –**yönetilenler**- de bilmek zorundayız artık. 6 Derece'ye göre cehenneme 90 yıl kaldı zira. Yani bugün doğan bir çocuk bu cehennemi tam anlamıyla yaşayacak olmasa bile, onun çocuğu yüzde yüz yaşayacak.

Mark Lynas'ın kitabını okumaya dayanabilmek kolay değil, hem de hiç kolay değil... bir de bütün o anlatılanları yaşamının ne kadar daha zor olacağını bilmek yok mu, okumayı zorlaştıran da o zaten.

6 Derece'yi, "Bu kitaptaki öngörülerin çoğunun gerçekleşmemesi umuduyla..." karısına, oğluna ve kızına ithaf etmiş Mark Lynas.

İnsan umutlanmak istiyor tabii ama...

(6 Derece, Mark Lynas, Çeviren: Duygu Akın, Kutlukhan Kutlu, Aysun Yavuz, NTV Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Behçet Çelik'in ilk romanı: Dünyanın Uğultusu

Edebiyat ne soru sorar ne de cevap verir.

Bilinenin aksine, edebiyat aslında konuşmaz da. Dinler sadece, dinlediğini de aktarır sonra.

Edebiyatın dinlediği ve aktardığı, bir **boşluğun dolduruluşu**dur yalnızca. İnsan, hep kendi boşluğunu doldurma çabasında olduğundan, kendi macerasını kendi yaratmak zorunda kalan bir canlıdır. Ve kendi doğumunun ebesi olarak, bu zorunlu varoluşunun çılgınlığını evrene salar. Edebiyat da, işte bu şaşkınlık sesini, bu bir tür huzursuzluk titreşimlerini dinleyerek, aksiseda olarak gönderir aynı insana. Bu süreç içinde edebiyat, aslında dinlediğini kendi meşrebine göre **dönüştürerek** ulaştırmış olur okuruna. Sanki ölümsüz olan tek şey edebiyattır bu anlamda; **çılgılığı, duyguya** dönüştüren sadece edebiyattır çünkü.

Hikâyeleriyle tanıdığımız Behçet Çelik, ilk romanı *Dünyanın Uğultusu*’nda, çoğunluğun (kalabalığın) içindeki tekil kişinin çeşitli kader ortaklıklarına dokunuyor adeta.

Homo sociologicus, mademki bir insani ortaklıktır; o zaman edebiyat da, bu ortaklığın derinlerine doğru ilerleyip –pek çok yazarda olduğu gibi-, Behçet Çelik’in kalemi aracılığıyla da, bu ortaklığın sırlarından birini ifşa edebilir: **“İnsanlar eşit diyenler haklardan, özgürlüklerden söz ediyorlardı, en büyük eşitlik aynı acıyla kavrulmanın ortaklığıydı.”**

Edebiyata göre bir insanlık ortaklığıdır bu.

Behçet Çelik dünyanın fiziğinden, sistemin kimyasına, toplumun sınıfsal payandalarına; bireyin garanticiliğinin aslında garantilerini nasıl yok ettiğine kadar uzanan kapsayıcı bir **uğultu**yı, edebi bir lezzetle önümüze koyuyor romanında; hem de oldukça şaşırtıcı bir sosyo-ekonomik ve psikolojik çalkalanmayla birlikte. Uğultunun içindeki duyulur duyulmaz müzikaliteyi de incelikle edebileştiriyor aynı zamanda.

Romanın başkahramanı Ahmet, bilgisine, işine gücüne güvenen, sınıf atlama değilse de, yükselme hevesi taşıyan bir küçük burjuvadır. Ekonomik kriz nedeniyle işinden kovulduğunda **ortada** kalır; bu hiç beklemediği durum, önce belli bir sükûnetle karşıladığı, sonraları **iç kaosa** dönüşen bir ruhi hal olacaktır onun için.

“Bütün kargaşalar doğaldı, azdı hatta. Bunca insanın çoktan birbirini yemesi gerekirdi, gene iyi kötü bir düzen tutturmuştu dünya –savaşı, açlığı, yokluğuyla. Üniversitede aldığı derslerde anlatılanlar buydu belki de. İyi kötü bu düzenin nasıl tuttuğunu, bunu tutturan asli yapıştırıcının, paranın bunu sağladığını anlatmaya çalışıyordu hocaları.”

Dünya, para, işsizlik, bir türlü tutturulamayan aşklar, kendine yabancılaşmanın sonucu güvensizlik ve **uğultu**... Behçet Çelik, daha önceki yazılarında bize ilettiği şifreleri, *Dünyanın Uğultusu*’nda oldukça açıyor; artık bir roman yapısı var karşımızda zira. Çatışmalardan ortaya çıkan titreşimlerin duygusal sonuçlarını daha da netleştiren, kristalize eden bir edebi mimariye sahip *Dünyanın Uğultusu*.

“İster inan, ister inanma. Aynı nehre bir daha girilir. Bir daha yanıp tutuşulur. Daha önce yaşananlar görmezden gelinir, geceler boyu kaçan uykular, kurgular, kuruntular... Hiçbir uğultu çalınmaz kulağa –sadece kalbin ritmi.”

Behçet Çelik’in kalemi, bir başka okumayla *uğultu*yla *uğultusuzluk* arasında gidip geliyor bana göre. Yazarın huzursuzluğu kimi zaman büyük bir uğultuya dönüşüyor ve sistemi sorguluyor, kimi zaman da kahramanlarıyla

o kadar buluşuyor ve o kadar iyi anlaşıyor ki, kendi boşluğunu edebiyatla dolduruyor; başka çaresi de yok zaten –aslında bu hepimiz için geçerli ya-.

Dünyanın Uğultusu, hayatı çok yönlü kapsayıcılığıyla modern Türk edebiyatında kalıcı olmaya aday bir roman bence. Manalar arasında her türlü mülkiyetin –duygusal olanlar da dahil- açığa çıkarıldığı ve aynı zamanda varoluşun da net olarak tanımlandığı bir **edebi altçizme uğultusu** Çelik'in romanı.

Yazarın mesajı çok açık aslında: "Korku dolu bir şeydi dünyada olmak."

Dünyanın Uğultusu, sakın ama edebi örgüsü içinde duygunun birçok halinin karşılaştığı –acıdan tevekküle- şiirsel bir yapıya sahip. Romanda zaman duruyor bazen, hatta donuyor; ama bazen de kıvrak bir edebi çalımla doludizgin uzaklaşıyor insandan.

Behçet Çelik, bu romanıyla hayatımızı **aydınlatmaya** çalışıyor adeta; ama bu aydınlatma oldukça acılı. Buradaki yerimiz daha fazla şey söylemek için sınırlı. *Dünyanın Uğultusu* için biraz daha ayrıntılı bir yazıyı, önümüzdeki haftalarda *K Dergi*'de okuyabilirsiniz.

(*Dünyanın Uğultusu*, Behçet Çelik, Kanat Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Andre Gide'in Pastoral Senfoni'si yeniden

Pakize Barışta 01.02.2009

Bazen bir yazarın hayatı, edebiyatına bütünüyle hâkim olur eserinde; romanında belli başlı bir kahraman gibi yer alır mesela, hatta diğer bütün karakterlere de siner hafiften.

Hayatı, eserinin belirleyeni olur.

Yazarın **özeli**, romanının geneline yayılmış bir **anlamlayanlar** dizisidir artık. Bu **özelin** içinde yaşanan iç ve dış dünyayla olan çatışmalar, yazarın eserinde adeta **cisimlenmiş ruha** dönüşür, edebileşir.

Yazarın ruhu sanki atomlarına bölünüp, çoğalarak eserinin içinde dağılıp, onun hücreleri olur.

Edebiyatın söze ve yazıya asli olarak ihtiyacı olduğu gibi, yazarın da, genel hayat içinde yer alan kendi hayatının yol haritasına, duraklarına ve duygularında **altüstler** oluşturan fırtınalara ihtiyacı vardır. Zira yaşadığı bu altüst oluşlar ve çatışmalar, onun sanat alanına, edebiyat alanına sığınmasına yol açar; hayatı sırtlamak için yazmak gerekir, başka çare yoktur çünkü.

Andre Gide'in hayatında da böyle olmuştur.

"Gerçeğin rengi gridir." Bu kısacık ifade bile Andre Gide'in **fırtınalarını**, ayakta kalabilmek için sığındığı alanın ne denli çetin olduğunu net bir biçimde açıklar bana göre.

Türkçede yeniden yayımlanan *Pastoral Senfoni*'de Andre Gide, hayatın müziğine, müziğin sesinin renklerine dalmış adeta.

Modern Batı uygarlığının son derece önemli bir edebi figürü olan Andre Gide, daha çocuk yaşlarındayken Batı uygarlığının temellerinden birini oluşturan Hristiyanlık içinde ciddi savrulmalar ve bunalımlar yaşamış.

Babası Protestan, annesi Katolik; babasının ailesi Güney Fransalı köylü, annesinin ailesi ise Normandiya'nın en zengin tekstilci ailelerinden biri olan Andre Gide, sıkı bir din eğitimi görmüş. Yazar, işte bütün bu çelişkilerin sonucu olan ruhsal sıkıntıları yaşarken bulduğu çözümün şifresini de açıkça ifade etmiş okuruna:

"Tanrı beni iki ayrı kan, iki ayrı memleket, iki ayrı mezhep arasında yarattıysa bu benim suçum mu? ... Hiçbir şey, çelişkilerini bende birleştiren bu iki aile, bu iki memleket kadar farklı olamaz birbirinden. Sık sık bir sanat eseri ortaya çıkarmam gerektiğini düşünürdüm. Aksi takdirde birbirleriyle devamlı savaşmak zorunda kalacak ya da en azından içimde sürekli tartışıp duracak bu apayrı elemanların uzlaşmasını başka yolla sağlayamazdım..."

Pastoral Senfoni, yazarın aidiyet alanı içinde yer alan Protestan ve Katolik mezheplerini ve inançlarını sorguya aldığı, aslında kendisini sorgulayarak tartıştığı bir roman.

Günlük tarzında yazılan *Pastoral Senfoni*, yazarın neredeyse otobiyografik hususiyetlerini taşıyor.

Adını Beethoven'ın ünlü eseri *Pastoral Senfoni*'den alan roman, Protestan bir pastörün (Protestan papaz), neredeyse ölüme terk edilmiş, sefalet içindeki kör bir kızı, ailesinin itirazlarına rağmen koruma altına alıp yetiştirmesini ve büyüttüğü bu kıza âşık olmasını anlatıyor. Papazın etrafında oluşan bu duygu dünyası, hem kendi hayatını, hem aile fertlerinin ve âşık olduğu kör genç kız Gertrude'un hayatını, hem de onların yeni oluşan bu dünyalarını çok sesli bir senfoniye dönüştürüyor romanda.

Andre Gide, bir senfonidir zaten.

İsa'nın, "Eğer kör olsaydınız, hiçbir günahınız olmazdı" sözünü, romanının yola çıkış düsturu yaptığı anlaşılan yazar –ki, kendisi sık sık çok ciddi dinî krizler yaşamıştır-, Tanrı, insan ve aşk üçgeninin içinde kalarak, bir din adamının dünyevi ve uhrevi hayatı içindeki savrulmalarını ve günah karşısındaki çaresizliğini son derece duyarlı bir biçimde paylaşıyor okuruyla.

Pastoral Senfoni, var olan ve tasarlananın, **görülen ve görülmek istenenin**, huzurun ve acının farklı hayat yansımalarını ve farklı dünyaları, samimi, cesur bir edebi yaklaşımla insanlığın önüne koyuyor.

Buket Yılmaz'ın çok başarılı çevirisiyle yayınlanan *Pastoral Senfoni*'yi özellikle yeni kuşaklara öneririm.

(*Pastoral Senfoni*, Andre Gide, Çeviren: Buket Yılmaz, Timaş Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biçimlenmenin ideolojik tezgâhını bozan hikâye: Benjamin Button

---

Pakize Barışta 08.02.2009

Edebiyat en güçlü ve etkili ezber bozucudur.

Uhrevi ve dünyevi tembihlere karşı durarak, özellikle son birkaç bin yıldır bu tembihlerle biçimlendirilmiş olan biz insanları, kendi çabası içinde **kurtarmaya** çalışır adeta.

Edebilik, kaybettirilen özüne insanı tekrar kavuşturan; nazik, sesini yükseltmeyen, çoğu zaman adeta fısıltı halinde seslenen bir nefes değil midir zaten?

Söz ve yazı, insana ve topluma dayatılmış bütün normları ve biçimleri alt üst ederek, doğruluğu mutlak olarak **kabul edilmiş**in ezberini bozar.

Ve insan şaşırır.

Toplum şaşırır.

Böylece, biçimlenmenin ideolojik tezgâhı da deşifre olur.

Edebiyat, insandan uzaklaştırılmış olan **özü**, tekrar iade eder ona.

Francis Key Scott Fitzgerald'ın, *Benjamin Button'ın Tuhaf Hikâyesi* adlı eserinde, sistemin, etiğin, neredeyse genel geçer tüm toplum değerlerinin kuyruğu yakalanmış; son derece net ve maniyersiz bir anlatımla bir **karşı etik** yaratılmış adeta. Bu uzun hikâyenin kurgusu, sosyal ve bireysel hayatın ezberlenmiş normlarını da zekice eleştiriyor:

"Her zaman dediğim gibi, diye devam etti Hildegarde, otuz yaşında biriyle evlenip *ona bakmaktansa*, elli yaşında biriyle evlenip onun bana bakmasını tercih ederim. Benjamin için gecenin geri kalanı, bal renginde bir sis perdesinin ardında yaşandı. Hildegarde onunla iki defa daha dans etti ve günün meseleleriyle ilgili fevkalade uyum içinde olduklarını fark ettiler. Bir sonraki pazar günü Benjamin'le araba gezintisi yapacaklar ve bu meseleleri daha ayrıntılı tartışma fırsatı bulacaklardı. Şafak sökmek üzereyken faytonla eve dönüş yolunda, günün ilk arıları vızıldıyor ve batmakta olan ay, soğuk çiy üzerinde parlıyordu. Benjamin, babasının toptan hırdavatçılıkla ilgili bir şeyler anlattığını duyuyordu belli belirsiz. '...Sence çekiç ve çivilerden sonra en çok neyle ilgilenmeliyiz?' diyordu büyük Button. 'Aşk,' dedi Benjamin düşünmeden. 'Ahşap?' diye heyecanlandı Roger Button, 'Ben ahşap meselesini hallettim bile.' Benjamin, gökyüzünün doğu tarafında aniden ışılan güneşin etkisiyle gözlerini kırıştırırken bir sarıasma kuşu, canlanan ağaçları delercesine şarkısını söylemeye başladı..."

Benjamin Button'ın Tuhaf Hikâyesi, **atipik** bir edebiyat. **Tersine geliştirilmiş** ve akıtılmış bir aşk. Romantik bir destansılık. İkon gücünde bir çağrı. Bir tür mesel ve zamanın tersinden okunması aynı zamanda.

Hikâyenin kahramanı Benjamin Button, bir bebek olarak değil, yaşlı bir adam olarak doğar. Benjamin için zaman süreci tersine işleyerek gittikçe gençleştirir onu; çocuklaşır ve bebekleşir. Sonunda torununun bakımına

muhtaç olur; ama bir bebek olarak.

Scott Fitzgerald'ın bir karşı akım edebiyatı. Hayatın başka türlü de olabileceğini, doğanın başka bir biçimde işleyebileceğini, bu nedenle de sistemin ezberini sağlayan mutlaklığın geçerli olamayabileceğini koyuyor okurunun karşısına; hem de eğlenceli bir edebilik içinde. Kaderin açıklanamayacak bir şakası gibi sanki.

Yazar, tarih kavramıyla da epey eğleniyor; özellikle burjuvazinin anladığı biçimdeki tarih kavramıyla...

Benjamin Button'ın Tuhaf Hikâyesi, rafine, sürprizi güçlü ve şok edici bir edebiyat. Aynı zamanda absürd de; Benjamin'in karısı Hildegard, kocasının gençleşmesinin, onun kendi iradesinin eseri olduğunu düşünüyor ve kocasını şöyle suçluyor: "Sen herkesten farklı olmayı aklına koymuşsan, seni durdurabileceğimi sanmıyorum, ama bunun saygıdeğer bir davranış olduğunu da düşünmüyorum." O kadar yıl beraber yaşadıktan sonra bile, kocasının gençleşmesinin başka bir fenomen olduğunu, onun, elinde olmadan kendi tarihini **sildiğini** hâlâ anlamaması, yazarın bile açıklayamadığı absürd bir durum olarak göze çarpıyor.

Bu tuhaf hikâye, insanın gerçeği bütün yönleriyle bir türlü görmek istemeyişini, kabullenmeyişini anlatıyor aslında. Hikâyede, **hayatın gerçeğinin** yerini, paranın gerçeğinin aldığını görüyoruz. Babası, ekonomik ve sosyal pozisyonunu, sosyete içindeki sağlam yerini kaybetmemek için bu yaşlı görünümlü oğlunun saçını boyayıp, favoriler takıp, genç kıyafetler giydirerek, onu elinden geldiğince genç, hatta çocuk göstermeye çalışıyor. Ancak, birkaç yıl geçtikten sonra onun parlak zekâsından yararlanıp, ticaretini çoğaltmasına izin veriyor. Böylece Benjamin, ailesinin servetine servet katıyor.

Benjamin Button'ın Tuhaf Hikâyesi, edebi değerden ziyade bir **buluş değerine** sahip bence. Çok güçlü, sistemin dayattığı ezber yelpazesinin neredeyse tümünü sarsacak ve bozacak güçte bir buluş var bu hikâyede.

Şunu da söylemeliyim ki, bu hafta gösterime giren *Benjamin Button*'ın sinema versiyonu, Fitzgerald'ın hikâyesinden hayli farklı. Bana göre bir uyarlama bile sayılamaz hatta; zira uyarlama, eserin ruhuna, özüne, temel ideolojisine sadık kalınarak, yeni alanın dramaturjisine uymak için yapılan değişikliktir. Onun dışına çıldığı zaman ya ideolojik tahrifat söz konusudur, ya da sadece ticari kaygılar. Bütün değerleri yok eden kapitalizm, kendisini radikal olarak eleştiren edebiyatı da yok ederken gözünü bile kırpmıyor anlayacağınız.

(Bu arada yayınevinin, kitabın kapağında ve içinde, Francis Scott Key Fitzgerald'ın adını ısrarla Scott F. Fitzgerald olarak yazması da biraz ayıp olmuş doğrusu.)

(Benjamin Button'ın Tuhaf Hikâyesi, F. Scott Fitzgerald, Çeviren: Zeynep Ertan, Profil Yayıncılık)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Edebiyatımızdaki sessiz devrim!

Pakize Barışta 15.02.2009

En sevdiğim Latince deyişlerden biri olan *Festina Lente*, (yavaşça hızlan) edebiyatımızın son **dalgasına** çok uyuyor bence.

Edebiyatımız, yavaşça hızlanıyor!

Bir grup yeni yazar, **konuya egemen olmaya başladılar** çünkü; **konu** ele geçince de güçlü ve gerçekten anlamlı sözcükler edebi olarak birbiri ardına sökün etmeye başladı; **konu** derken, **âlemin** her türlü anlamının ve her şeyin bir inovasyonudur kastedilen, yani bir **yenilenme** sonucu, **edebi yeniden üretimlerdir**.

Toplum bu coğrafyada en umutsuz anlarda, sıkışıp körelmiş insana umut sağlayacak yazarlar doğuruyor beklenmedik biçimde.

Ahmet Büke, Behçet Çelik, Murat Özyaşar, Kenan Biberici, Hakan Yaman, Hakan Bıçakçı, Yavuz Ekinci, Selma Fındıklı, Refik Algan, Gülçin Kardeş Duman, Nihan Taştekin, Müge İplikçi, günümüzün genç, güçlü ve konuya egemen olan kalemlerinden.

Bu yazarlar, yaşadıkları çağı ve coğrafyayı evrensel kültür ve değerler içinde temsil eden, bana göre –geleceğin değil- günümüzün genç ustaları. Zira konuya olan egemenlikleri, sözcüklere olan davranışlarını da belirliyor; onların sözcüklere yükledikleri şifreler çok zengin ve genel olarak birkaç katmanlı okumalar sağlıyor:

“Göğsünde bir diken büyüyordu. Kökleri akciğerinin dalları arasına karışmış, kalbinin hemen yanından boy veren kaba sapı kızıla dönmüş bir diken. Tuğ çıkarmış. Muzaffer mor uçları var topuzunun. İçindeki kafayı koruyan sert zırh, ölümcül oklarla donanmış. Metal ruhlu diken büyüyordu göğsünde. Onu bıraktıkları ağacın dibinden doğruldu. Sırtını dayadı akasyaya. Dibinden avuçladı toprağı. Ağır ağır çiğnedi. Yuttukça rahatladı. İçindeki açlığın atları sakinleşti.” (Ahmet Büke’nin *Alın Mavide* adlı kitabındaki *Har* adlı hikâyesinden)

Dünyanın Uğultusu adlı ilk romanı kısa bir süre önce yayınlanan hikâyeci Behçet Çelik’in edebi dünyasında ise, toplumun sınıfsal payandalarından, bireyin garanticiliğinin aslında garantilerini nasıl yok ettiğine kadar uzanan kapsayıcı bir **uğultu** hâkim. Yazarın mesajı çok açık aslında: “Korku dolu bir şeydi dünyada olmak.”

Genç yazar Murat Özyaşar’ın *Ayna Çarpması*’nda yer alan; kaynağını –Türkiye’nin Doğu’sunun da içinde bulunduğu- Kuzey Mezopotamya’nın kadim kültürlerinden alan hikâyelerinin çoğundaki **acı**, ağırlığı özenle korunarak ironik bir koza içine yerleştirilmiş gibi. Kozanın ışıklı iplikleri de edebi hallere bürünmüş: “Dışarıda kar vardı. Sınıfta yaz! Anneler büyük harflerle yazılır demişti öğretmen. Annenizin adını, defterinizin en baş sayfasının en baş satırına yazınız demişti sonra. Öğretilen en büyük harflerle yazmıştım: GÜVERCİN. Nasıl oldu da oldu. En arka sıradan değil de en ön sıradan: Bir parmak, havada! –Öğretmenim, öğretmenim onun annesinin adı Güvercin değil, KEVOK’tur.” (Kürtçe’de ‘güvercin’.)”

Düzü tersine, tersini de düze çevirme ustası Kenan Biberici, bir **yalınlık uzmanı** aynı zamanda; her şeyin kabuğunu soyuveriyor. Gerçek sanılan gerçek de, korkudan tabanları yağlayarak kaçıp gidiveriyor. İnsanlar ve eşyalar, alay ve küçük mutluluklar, zulüm ve ölüm... hepsi, tekmili birden, *Dullar ve Reçeller* adlı kitabındaki *Eşya Tabiatı Gereği Eskiyor* adlı hikâyenin kısacık finalinde, yazar tarafından harmanlanarak bir dizi derin deşifreye uğrattılıyor. Burjuvası tamamlanmamış bir küçük burjuvazi, küçük bir edebi darbeye savrulup yok edilirken, canlılığın kavramı yerli yerine oturtuluyor.

Hakan Yaman’ın ikinci romanı *Fotoğraftaki Kadın*, **karanlığı itmeye çalışan** bir roman. *Fotoğraftaki Kadın*’da rastladığımız **yalnızlık**, Batı edebiyatında rastladığımız yalnızlık temalarından oldukça farklı; Hakan Yaman, **bizim yalnızlığımızı** anlatıyor çünkü. Varlığın dışından değil, içinden gelen bir yalnızlık bu: “İçimde benden küçük, benden zayıf hatta çelimsiz biri vardı. Benden daha yardıma muhtaç, başı daha öne eğik, daha

mahcup... daha sevgiye hasret, daha içine kapanık, daha bilgili, daha çok okuyan, daha hassas, daha dünyanın yükü omuzlarında, iç sıkıntısı daha sadık biri..."

Hakan Bıçakcı'nın *Apartman Boşluğu* ise, homo politicus olduğunu unutmuş bir kuşağın ilgi çekici romanı. Yazarı da, bu kuşağın bir temsilcisi gibi **duruyor**. Her şeyin farkında olup da, insanı insan yapan hasletlerden biri olan **politicus**luğu, gündeminin bir yerlerinde bulundurmaktan imtina etmiş bir yazarın oldukça başarılı bir edebî yazısıyla karşı karşıyayız. Okurunda bir dizi sarsıcı etkiler yaratan, onu tekinsizliğe yöneltten ve geren, önüne aşılması gereken, siyah ve beyazın değişik tonlarında bir dizi perde-duvarlar çıkaran kurgu âlemiyle oldukça başarılı bir edebiyat örneği bu.

Söz'ü yazıya geçiren genç yazar Yavuz Ekinci'nin yazıya geçmiş kelamı da oldukça güçlü *Bana İsmail Deyin* adlı öykü kitabında. Bu yazı da söz kadar kalıcı olacaktır bence, ve kendi hayatını özgürce yaşayacaktır.

Selma Fındıklı'nın 2007 Sait Faik Hikâye Ödülü'nü alan *İmbatta Karanfil Kokusu* adlı hikâye kitabı dikkat çekici bir edebî bellek çalışması; İzmir'in 1863-1939 yakın geçmişine uzanan; duyguların, davranışların, niyetlerin ve sonuçların hüznü sevinçli envanteri gibidir bu hikâyeler.

Refik Algan'ın, *Umursamaz Uykucu* adlı hikâye kitabında karşılaştığımız edebî eleştirel bakış açıları ise çok dikkat çekici; yazarın, oldukça gelişmiş olduğu hissedilen **homo politicus** duyarlılığı, **yazısında** edebî olarak eleştirel platformlar ve adacıklar oluşturuyor; geniş bir yelpaze içinde; sosyalden kültüre, politikten mesel'e kadar uzanıyor.

Genç yazar Gülçin Kardeş Duman'ın *Kader'in Ağı* adlı kitabındaki hikâyelerinde, bu coğrafyanın neredeyse her sınıfından ve katmanından insan manzaraları var. Bu insanlar, bu karakterler oldukça şiirsel bir dille sunuluyor okura. Yazar sorguluyor ve sistemi sosyal açıdan da ele alıyor aynı zamanda.

Nihan Taştekin'in, *Yağmur Başlamıştı* adlı ilk romanı bir polisiye. Yazarın, olay bütünlüğünü kimi zaman düz anlatımlı, kimi zaman epizotlu olarak kurguladığı romanın duygu örgüsüyle, gerçeklik duygusu bazen birbirlerini tamamlayıcı, bazen de birbirlerinden hızla uzaklaşan ve kendi içlerine kapanan bir anlatım tekniğine sahip. Zevkle okunan, gerilimin hiç düşmediği, edebî gücü yer yer dikkat çekici bir roman bence *Yağmur Başlamıştı*.

Müge İplikçi ise çok şefkatli bir yazar. Yazısı, hayli yüksek bir imge gücü taşıyor. İnsanın iç ve dış dünyaları arasındaki ilişkiyi –dramaturjik olarak- ustaca kuruyor. *Cemre* geçen yılın ilk yarısında yayınlanan en dikkat çekici kitaplardan biriydi bana göre. Müge İplikçi, kahramanlarıyla; Türkiye'nin 1960'larında, 1980'lerinde ve 2000'lerinde gezinirken, periyodik olarak zedelenmiş bu toplumun hayat kalitesini edebiyatlaştırıyor.

Edebiyatımız, bu yazarların duyarlılığı içinde yavaştan hızlanıyor işte. Hiçbir kulise yaslanmayan, özgürlüğüne titizlikle sahip çıkan ve adeta kendilerini saklayan genç yazarların oluşturduğu sessiz bir devrim bence bu. Üstelik, sadece metropolde konuşlanmış bir edebiyat da değil; edebî sesler, bu coğrafyanın değişik yerlerinden yükselerek yayılıyor etrafa.

Onlar, günümüzün genç ustaları işte.

Nedim Gürsel ve 'Hatırla Barbara'

Pakize Barışta 22.02.2009

Edebiyat da gezinir.

Aslında o en büyük gezgindir ya. Hem de tüm zamanların içindeki yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan hayatlardan geçerek.

Yazar, müteharrik olduğunda, edebiyatın bu gezginciliği daha da coşar; sevinir adeta.

Zaten bazı yazarlar vardır ki, pek yerlerinde duramazlar; yazıyı da beraberlerinde taşımış olurlar böylece.

Burada kastedilen sıradan bir gezi-anı yazısı değildir tabii.

Aşkın tanığı mekânlarda, trajedilerin hüküm sürdüğü cisimlenmiş zamanlarda, kaçak şairlerin şiirlerini yazdığı şatolarda, gönüllü gönülsüz sürgünler yaşamış annelerin, babaların soluk aldığı ortamlarda, farklı uygarlıkların kültürlerinin adeta bir bulut gibi havada asılı kaldığı coğrafyalarda gezinip, kendini yeniden üreten bir edebiyattan bahsediyorum.

Baudelaire'in "*Orda ne varsa nizam / Şehvet, sükun, ihtişam*" büyümlü yolculuk çağrısına kapılan Nedim Gürsel, bir gün bu çağrıya uyup hayallerini gerçekleştirmek için Fransa'ya kaçar; önceleri babasının, babasının ölümünden sonra da annesinin kaçtığı gibi.

Nedim Gürsel'in bu kaçıışı, Fransa'da hâlâ sürmekte. Yazar, yeni yayınlanan *Hatırla Barbara* adlı kitabında okurunu **Fransa yolculuklarına** davet ediyor; duygunun hikâyeleştigi, hikâyenin anılaştığı, anıların da neredeyse birer maceraya dönüştüğü, derinlikli, renklerin bin bir türlüünün her an değiştiği yazıların yolculukları bunlar: "Fransa'ya gidip babamın kitaplarından yansıyan o renkli dünyayı ben de keşfedecek, Paris'te bir çatı katında acı ve yalnızlık çekip, şiirler yazacak, âşık olacaktım. Fransa dışı bir sözcüktü, yutarcasına okuduğum yazarlar ona bir kadına tapar gibi tapıyorlardı. Ben de bir bakıma öyle yaptım. Belki Fransa'ya tapmadım ama hayatımın en zor günlerinde bana kucak açan bu ülkeyi yabancı bir kadının gövdesini keşfeder gibi yavaş yavaş, kimi zaman karanlıkta el yordamıyla, kimi zaman da güneşten gözlerim kamaşarak, ama her defasında doyumsuz bir arzuyla ve dokunarak keşfettim." Diye açıklıyor Nedim Gürsel, bu kırk yıla varan Fransa macerasını, bu **Fransız zamanını**.

Hatırla Barbara'daki yazılar, aslında ne anı ne de gezi yazıları bence. Bunlar, yazarın **varoluş yazıları** bana göre; Nedim Gürsel'in edebi kaderine kazınmış olan; yolculuk kisvesi altında yapılan, böyle bir kisveye bürünmüş, adeta bir duygu-kültür şarkısı, bu yazılar.

Fransız aurası içinde yazılan her kelime, her cümle ve her paragraf; hikâye de olsa, roman da olsa hatta şiir de olsa bir **şarkı** değil midir zaten?

Hatırla Barbara bir edebi tarih, bir **hayat edebiyatı**, ve bir anılar tüneli aynı zamanda. Yazar, babasının Fransa'da kaydedilmiş olan duygularının peşine düşerken, Nâzım Hikmet'i de anmadan edemiyor. Onun, "*dünyaya doymak olmuyor*" coşkusu ve heyecanını paylaşıyor.

Nedim Gürsel, *Besançon'da Zaman* adlı yolculuk anısında sık sık annesinin de zamanını resmediyor adeta: "Başka ülkelerde de, yolumun böyle güzel ve eski kentlere düştüğü oldu. Ama Besançon'un yeri başka. Bu kent, annemin gördüğü ilk Fransız kenti olma özelliğini taşıyor çünkü. Belki bu yüzden hemen sevdalandım Besançon'a. Onda annemin gençliğini gördüm."

Şatodaki Cinayet adlı yazısında ise, Loire bölgesinde dolaşırken Blois şatosunda François Villon'la karşılaşır yazar. Sonradan katil olacak, dünya edebiyatının en önemli şairlerinden biri olan *Asılmışların Baladı*'nı yazacak, hırsız, serseri, soyguncu, kaçak, zamanlar ötesi bu şairin bir zamanlar sığındığı bu şatoda katıldığı şiir yarışmasını **hisseder** yazar: "Bu kıyı adamının dahi olduğu kadar serseri, hatta canı ruhlu şairin, kral VI. Charles'ın kardeşi ve müstakbel Fransa kralı XII. Louis'nin babası olan Orleans Dükü Charles ile karşılaşmasını hayal edebiliyor musunuz? İlki henüz '*Asılmışların Baladı*'nı yazmamış da olsa suç dünyasının, öteki duyarlı şiirleriyle 'courtois aşk'ın temsilcisi. Biri Fransız şiirine argo sözcükleri, fahişe ve pezevenklerin kullandığı dili, öteki Rönesans inceliğini sokan şair. Ve Blois'da buluşuyorlar, şövalyelerin katıldığı turnuvalardan biraz farklı bir turnuvada, bir şiir yarışmasında hesaplaşmak üzere."

Nedim Gürsel, modern Türk edebiyatını yurt dışında temsil eden –az sayıdaki- yazarlarımızdan biri; o aynı zamanda çağdaş Fransız duyarlılığını da Türkiye'de temsil ediyor.

Nedim Gürsel, her iki büyük uygarlığı da birbirine yaklaştırıyor yazdıklarıyla.

(Hatırla Barbara, Nedim Gürsel, Doğan Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Murathan Mungan'ın son kitabı: Bazı Yazlar Uzaktan Geçer

Pakize Barışta 01.03.2009

Sözün özü edebiyatta **kelimedir**.

Kelime **şairleştiğinde** ise daha zengin bir kelama ve meramlara ulaşır.

Adeta kelime olmaktan çıkıp, çağrılı, fısıltılı bir **ses** olur.

Dönüşür, döngüleşir...

Bu coğrafyada sözden sese evrilerek yepyeni bir biçim alan kelimenin özü ise –işte bu tuhaf ve manalı süreç içinde- şairin sahip olduğu bir tür **evrensel duygudur** aslında.

Bu coğrafyanın şairi de bir **tuhaf**tır zaten; mirası katlana katlana evrensel düzeyde her daim başkalaşarak zenginleşen, binlerce yılın kadim duygularının ve manalarının mirasçısıdır çünkü.

O kadar ki, bu diyarda ne şiir, ne de şair kolaylıkla **tasnif edilemez**.

Kelime **sırlı**dır. Ve erbabının elinde sırrına sır katılır.

“Kelimeler delinince her şey kolaylaşıyor... // Nasıldır bilirsın geriye hep biraz şüphe kalır / dağılıp toplanır / Yaşadıklarınla doku ve hacim kazanan // Birikene yaslanır / Açıklar aydınlatır / sanırken / Yanıltır / Kelimeler delinince / Anlamsızlaşır // Günler böyle geçiyor... // Nasıldır bilirsın hayat / Öğrendim sandıklarınla / Azalır, / Az kalır // Gökyüzü delinince yağmur kolaylaşıyor...”

Murathan Mungan'ın birkaç gün önce yayınlanan *Bazı Yazlar Uzaktan Geçer* adlı kitabındaki *Delinince* adlı bu şiir, kelime denilen **büyün**ün manasını önce tarumar edip, sonra zenginleştirilmiş atomlarıyla bize sunuyor yeniden. Ve hayatın aslında çoğalmayıp, anlamlı kelimeler marifetiyle nasıl azalarak çoğaldığını, bilincimizi ve duygularımızı delercesine ortaya koyuyor; adeta haykırıyor.

Bazı Yazlar Uzaktan Geçer, Murathan Mungan'ın 2003-2008 arasında değişik dergilerde yayımlanmış olan şiirlerinden bir seçki. Bu şiirlere bir hayat, bir duygu, bir **anlatma** med ceziri hâkim; bir durgunluk, bir sükût varken –varmışken- öyle bir hayal içine girildiği sanılırken, birdenbire bir kuşatma ve bir çekilme içinde kaliveriyor okur; bazı yazları temsil eden duygusalıklar, insandan teğet geçiyor adeta: “açıklığına çıktım / kendimin kuzeyine çıktıkça // ışık başka türlü / sessizlik başka türlü / bakıldıkça // tane tane hissedilen / zamanın geçişi // dünyadışı bir yumuşaklıkta // açıklığına çıktım / senin ve kendime benzemenin / kuzey kutbunda”. *Kutup* adlı bu şiirdeki gizlenmiş zaman, Murathan Mungan'ın açığa çıkarmak için bize ilginç ipuçları sunduğu bir başka zamandır aslında; ki, buna şairin zamanı da diyebiliriz.

Yaz biter, şiir kendi kutbuna çekilir.

Bazı Yazlar Uzaktan Geçer'de gömülü bulunan şairin bu öznel **kelamı**, Murathan Mungan'ın kendi toprağından gelmiş, **hayatı yarmış** bir söyleme sahip. “(...) yol dediğin yoklukta / git git azalır / zamanla / tendeki heves / kandaki macera // kimliğini gösterir rüzgar / geçerken / kimse geçmeden buraya / (...)”

Aşk, zaman, kan, sükûnet içinde fırtına, hatta gizli bir ölüm ve doğa... Murathan Mungan'ın rüyasında yaşayan ütopyalar... ve o kadar saf ve o kadar tedirginler ki “Rüya denen süt çocuğu / hafızanın diliyle konuşan / huysuzluk / diş çıkarır giydirdiğimiz / vehimler tedirginlikler / bilmediğimiz bir dil / konuşur gibi ben dediğimizle / tutuklu tılsım engelli imge / besleyip büyüttüğümüz gündelik / rüyaların sütüyle yabancı çocuk // uyandın mı yabancı dil, başka ülke / ben dediğimiz seyreltme”. Şairin şiir dili kendi ritmini, ritmi de kendi sesini yaratmış *Süt Çocuk*'ta. Bu dil, *Bazı Yazlar Uzaktan Geçer*'de **genişleyerek** yerleşmiş durumda.

Murathan Mungan'ın şiiri, aslında sükûta sahip bir söylemin, paradoksal olsa da **sesin yokluğuna** yerleşmiş bir sükûtun şiiri bana göre; okurunu alıp uzaklara götürecek bir şiir.

Nereye diye sorulmaması gereken bir şiir.

Bazı Yazlar Uzaktan Geçer, geçmişin ve geleceğin gizemini, hayat denilen, bir türlü tam olarak tanımlanamayan bu **muamma** ile buluşturan kelimeler ve mısralara sahip.

Zaman zaman **soğutulmuş** olsa da –ki, bu bilinçli bir duruş bence- ışığı oldukça güçlü şiirler bunlar.

(Bazı Yazlar Uzaktan Geçer, Murathan Mungan, Metis Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa uygarlığının bir edebiyatsızlık örneği: Hafta Sonu

Pakize Barışta 08.03.2009

Batı, devrim ve edebiyat... bu üçlü arasında yaşanmış olan ve yaşanan ilişkiler, aslında birbirlerini belirleyen ilişkiler. Ve bugüne kadar –özellikle Batı'nın son döneminde-, bu ilişkiler –edebiyat alanında- derinlemesine, epistemolojik olarak ele alınmadı pek.

Batı'nın kültür merkezleri artık **zayıf**, pek yeni değerler üretemiyor gibi bir yargı getirirken, Batı'nın devrim hareketi, bu yargının dışında tutulamaz haliyle; keza Batı'nın edebiyatı hakkında da, Batı uygarlığından ve devrimin sonuçlarından soyutlanarak bir yargıya varılamaz.

Batı uygarlığı **devrimini kaybettiyse**, edebiyatıyla ayakta kalabilecek yeni bir **büyük kültür** oluşturması pek kolay değildir artık.

İlerleme ve gerileme diyalektik ilişkisinde Batı'nın gerilemesi her gün biraz daha netleşiyor. Kültür ve sanat alanındaki **konseptüel**, **tematik** ve **çağdaş** tabanlı girişimler, dünyanın geleceğini kestirmede, yeni bir insan duyarlılığı modellemede **oyalanma** ve bir nevi **buluşçuluk** hissi uyandırıyor insanda.

Bu Batı uygarlığı dekadansından edebiyat da nasibini almış görünüyor. Hem de ön sıralarda olarak.

Bernhard Schlink'in *Hafta Sonu* adlı romanında ünlü Alman devrimci örgütü RAF (Kızıl Ordu Fraksiyonu) üzerinden bu durumun oldukça net bir göstergesi sayılabilir. Dünyanın –Batı tarafından- en beğenilen edebiyatçıları arasında gösterilen Alman Bernhard Schlink, bu romanında Avrupa'da iflas etmiş olan devrim hareketlerinin Almanya kanadından (RAF; Kızıl Ordu Fraksiyonu) anlamlı ve insani bir yaklaşımla, Batı toplumunun tomografisini çekiyor adeta. Ancak çıkan sonuç oldukça ilginç. Romanda yer alan karakterler inceden inceye ruhi ve maddi, sosyal ve psikolojik, özel ve genel, siyasi ve ideolojik, dünyevi ve uhrevi taraflarıyla inceden inceye tanımlanırken, bu başarılı karışımın yolu edebiyata pek uğramamış görünüyor.

Romanda, RAF döneminin son önemli temsilcisi sayılan ve yirmi dört yıl hapis yatmış olan devrimci lider, sürpriz sayılabilecek bir ayla serbest kalıyor. Çocukluğundan beri hamisi olan kız kardeşi, oldukça ıssız bir bölgede kiraladığı harap konakta onun özgür kalışını kutlamak adına bir hafta sonu partisi veriyor. Okur, işte bu partiyle birlikte Avrupa uygarlığının vardığı noktanın önemli bir kesitiyle tanışmış oluyor; ellili yaşlarda olan yoldaşlar, RAF liderinin serbest kalışını kutlamak için biraraya geliyorlar çünkü.

Yazar Bernhard Schlink, aslında bir hukuk profesörü ve eyalet Anayasa Mahkemesi yargıcı. Yani *Hafta Sonu* adlı romanındaki konuya içten vakıf bir yazar. Almanya'da yaşanan son dönem devrimci hareketi, sistemin hukuk anlayışı ve yasaları açısından da çok başarılı bir biçimde incelemiş oluyor kitabında. Hayat, yirmi dört yıl içinde RAF hareketine katılan bu devrimci gençleri, süreç içinde nerelere getirmiş ve hangi kılıklara büründürmüş, bunları izliyoruz romanda.

Örneğin Karin, bu zaman içinde meslek olarak **dini** seçmiş, yükselerek eyalet kilisesi piskoposu mertebesine ulaşmış. Bir diğer devrimci olan Ulrich, Almanya'nın en önemli dış laboratuvarları zinciri sahibidir ve yetişkin kızı Dorle, hapisten yeni çıkmış olan Jörg'e, özgürlük mükâfatı olarak kendini sunar.

Jörg, aslında RAF devrim hareketini yeniden canlandıracak bir lider midir, yoksa iflas etmiş bir hareketin fosili midir?

Bernhard Schlink, bu ince çizgiyi, bu sırat köprüsünü oldukça dengelemiş romanında.

Avrupa'daki devrimci hareketlerin terörizme dönüşüp, başarısızlığa uğramasından kaynaklanan büyük bir sukutu hayal yaşanmasının Avrupa uygarlığına etkisi, bu uygarlığın gelişmesine mi, yoksa gerilemesine mi neden oldu? Bu soru romanda **ortada** bırakılmış gibi; her şey başarı ve başarısızlık ekseninde ele alınıyor sanki: *"Kurbanlar konusunda. Başarıya ulaştırmayan bir mücadele kurbanları mazur göstermez."* Ve *"Ama eylemlerinizle Almanya'da veya Avrupa'da devrime ya da dünya devrimine önayak olmuş olsaydınız, o zaman bu kurbanları mazur gösterirdi, değil mi?"* Bu tartışma, *Hafta Sonu* adlı romanda, devrimci bir örgütün aslında bir cinayet örgütü mü, yoksa bir kurtuluş örgütü mü olduğuyla ilgili alt okumalara izin veriyor. Yazar bizi bu radikal fikir zıtlığıyla baş başa bırakıyor.

Yoksa bu **hareket**, Avrupa uygarlığı içinde varılan son büyük illüzyonlardan biri miydi?

Suç, bu uygarlıkta tam anlamıyla ne demektir?

Cezanın uygulanması yeniden ele alınıp sorgulanmalı mıdır? (Foucault'dan da biliyoruz ki, sistemi ayakta tutan olmazsa olmazlardan biri şu anda uygulanan modeliyle cezaevleridir!)

Bernhard Schlink, **kefare**t denilen şeyi de ahlaken sorguluyor romanında.

Kahraman kimdir? Zafer nedir ve nasıl gerçekleşir? Şiddet hangi bakış açılarına göre tarif edilebilir? Konuşmakla ateş etmek arasında bir uçurum mu vardır yoksa? Dört insanı öldürmüş olan Jörg, artık devrimcilikten emekli mi olmalıdır? Devrim hareketi içinde yaşanan aşklar, aşk mıdır? Devrim hareketi içinde yaşanmış olanlar sadece anı olarak kalabilirler mi? Bu ve buna benzer insan-devrim ilişkisini ilgilendiren sorular edebi bir lezzette olmasalar da, okuru sürükleyici bir biçimde ve yeni bir bakış açısıyla cevaplarını buluyor *Hafta Sonu*'nda.

Uygarlık, devrim ve edebiyat ilişkisi, bu roman vesilesiyle zihinlerimizi daha çok meşgul edebilir diye düşünüyorum.

Hafta Sonu, modern Avrupa edebiyatının ulaştığı noktayı temsil etmesi bakımından okunması ve yukarıda değinilen açılardan değerlendirilmesi gereken iyi bir örnek.

(Hafta Sonu, Bernhard Schlink, Çeviren: Çiğdem Canan Dikmen, Doğan Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Elif Şafak'ın yeni romanı; Aşk

Pakize Barışta 15.03.2009

Edebiyat ve aşk.

İkisi de birbirinin nefesi.

Her şeyin ötesinde.

Ne dünyevi ne de semavi sınırları var; gerçeğin sınırlarının sonsuzluk olması gibi; **aşkın**, aşan bir durum bu.

Her manadaki **hak**'ın, aslında gerçeğe duyulan **aşk** olması gibi; edebiyat, aslında **aşkın** sesi; aşk da aslında edebiyatın ruhu.

Binlerce yıldır sözlü ve yazılı edebiyatın, **evrenselin** derinliklerini zorlaması da bu yüzdendir zaten; insanlara duyuların da ötesinde bir **şeyin**, aşk denilen bir **tanınamazlığın** var olduğunu hissettirmek, anlatabilmektir.

Edebiyatın aşkla yekvücut olmasının en anlamlı örnekleri bu topraklarda gerçekleşmiştir; Mevlâna'da, Yunus Emre'de olduğu gibi... insanı, toplumu, doğayı ve evreni tanımlamada ve yorumlamada artık kolay kolay aşılamayacak üst katmanlara ulaşılmıştır. On üçüncü yüzyıldaki bu büyük kültürel sanatsal **aşkı buluşma**, dünyanın başka hiçbir yerinde örneğine rastlanmayacak güçte bir **hümanizmadır** aynı zamanda.

İnsan bu sayede varoluşunun –fiziki durumlar dışında-, aşkla birlikte varoluşunun sırlarına erme ihtimaline kavuşmuştur.

Elif Şafak, **Aşk** adlı romanında bunu anlatmaya çalışıyor.

“...Biz dile söze bakmayız. Gönle hale bakarız, / ...Edep bilenler başkadır, / Canı ruhu yanmış âşıklar başka. / Aşk şeriatı bütün dinlerden ayırır. / Âşıkların şeriatı da Allah'tır, mezhebi de.” (Mevlâna Celaleddin Rumi)

Elif Şafak, zor bir **yazıya** girişmiş; tasavvufun bir konu, bir tema ve okuyarak öğrenilebilecek bir kültür olmadığını biliyor elbet. (*Tasavvuf hâldir, söz değildir, söz ile ele geçmez.* (Abdülkadir Geylani)

Ama romanı okuduktan sonra anlıyoruz ki; yazar, kavrayış ve algılayış olarak tasavvufun çok başlı ve çok yönlü özünden ziyade **imanın** semavi ideolojisinden **yararlanmış**. (Mesela, romanın belirleyen kahramanı olan Kalenderi dervişi Şems'in, İslam'ın beş şartından biri olan namaz ritüelini uyguladığını görüyoruz **Aşk**'ta.)

Oysa Mevlâna ile Şems'in buluşması, iki insanın buluşması değil de, bambaşka iki ayrı kültürün; felsefenin, evren ve dünya görüşünün, her şeyi kavrayışın buluşmasıdır. Yani, ba-şer ile bi-şerin buluşmasıdır aslında; Sünni esaslı Ortodoks İslam yorumuyla, batıl heterodoks yorumun biraraya gelmesidir. Bu buluşmadan sonra Mevlâna, yoksul Şems'in ait olduğu Kalenderiye öğretisinin ve yolunun cerbezisine kapılarak, bütünüyle hayatını değiştirmiş ve bir sufi olmuştur.

Roman, aşkı her şeye duyulması gereken aşk olarak konumlarken, Mevlâna-Şems olayını günümüze de taşıyor. On üçüncü yüzyıl ve yirmi birinci yüzyıl, ortadan ikiye bölünmüş bir ekran gibi karşımıza çıkıyor romanda; **Aşk**'ı okurken, Hollanda'da yaşayan ve sonradan sufi olup –adı dahil- bütün hayatını değiştiren roman kahramanı A. Z. Zahara'nın yazdığı **Aşk Şeriatı** adındaki mistik bir romanı da okuyoruz aynı zamanda. Yani bir tür roman

içinde roman tekniği... iki ayrı dil, iki ayrı anlatım... Batı uygarlığının maddeye indirgenmiş değerlerine karşı çıkarak Şems'in yolunda yürüyen, dünyayı dolaşan çağdaş bir Kalenderi dervişi gibi yaşayan Zahara, aşkı kaybetmiş olan bu dünyaya evrensel aşkı hatırlatıyor böylece: "Meramınız aşk, aşkınız baki olsun," diyor.

A. Z. Zahara'nın bu tavsiyesi, yani kalıcı ve varoluşsal bir aşk tasavvuru, romanın ruhuna mezc edilmiş mi peki?

Üsluplaştırılmış bir ezberin (Mevleviliğin), artık resmîleşmiş bir tasavvuf söyleminin (özünden uzaklaştırılmış), günümüz dünyası için edebileştirilerek tez önerisine dönüştürüldüğü bir roman bana göre **Aşk**.

Mühendisliği çok sağlam (akli çözümlerde), mimarisi ise (duygu alanında), biraz bağdadi görünümde.

Elif Şafak, **demirin üstünde karınca izini sürmek** istemiş. Zor bir iş tabii, çok zor... zira o izi sürebilmek için, tasavvufi kavrayışta ve anlayışta olmak yeterli gelmeyebilir, bütünüyle **o olmak gerekir**, tıpkı Geylani'nin söylediği gibi. (O zaman da, romanın tanıtım ilanındaki fotoğrafta olduğu gibi sema duruşunda bir poz verebilir mi insan, bilemiyorum.)

Aşk, epeyden beri –özellikle- Batı'da estirilen kuantum-sevgi-enerji-mutluluk tarzı ideolojiler (!) ortamında, hepsinin ötesinde duran, insanlığın ihtiyacı olan gerçek bir aşk öğretisi olarak da sunuluyor aynı zamanda.

Aşk'ın içinde edebi bir nefes dolanıyor, bu nefes yer yer oldukça zayıf bir nefes. Ama bazen de yüreğini ağzına getirecek kadar büyülüyor insanı. Romanda, Mevlâna'nın şu konuşması gibi:

"Bu sefer rüyamda yerleri Acem halılarıyla kaplı son derece aşına gelen bir odada, rahlenin başında bir kitap okuyordum. Tam karşımda bir derviş oturuyordu. Uzun, inceydi bedeni; yüzü kalın bir peçeyle kaplıydı. Elinde beş mumlu bir şamdan vardı. Ben rahat okuyayım diye ışık tutmaktaydı. Bir müddet sonra başımı kaldırıp dervişe baktım. Okuduğum sayfada bir tamlamaya takılmışımdı: Hazine-i Gayb. Tam bu kelime hakkında bir yorumda bulunacaktım ki, hayret ve dehşet içinde bir şeyi fark ettim: Beş mum yerine, beş parmağını uzatmış. Alev alev yanmaktaymış parmakları. Meğer derviş kendini yaka yaka bana ışık tutarmış."

Elif Şafak'ın romanını külliyen değerlendirdiğimizde, bu **yazı**, edebi bir tasavvurdan ziyade bir **proje** çalışması gibi çıkıyor ortaya. Ama buna rağmen okurunu –ki, bu coğrafyanın okurudur ve her şeye rağmen, üzeri örtülmüş de olsa, kültüründe özünde bu öğretilerden bir şeyler taşır- kendi kendisiyle yüzleştirebilecek kabiliyette söylemi olan bir edebiyat çalışması bence.

(**Aşk** hakkında daha ayrıntılı bir yazı, gelecek hafta *K Dergisi*'nde)

Aşk, Elif Şafak, Doğan Kitap

(**Hamiş**: Sayın Reha Muhtar, cuma günkü yazısında adımdan söz etmiş... ama Tv sayfasındaki Telesiyey, dünkü yazısında konuya ilişkin gerekli bilgiyi vermiş zaten.)

Selçuk Erez'in yeni romanı: Dünyanın Sonu Gelmeyecek

Pakize Barışta 22.03.2009

Yazıyla bir hayatı anlatmak, yazmaktan öte bir şeydir.

Yazıya geçmiş olan hayat da, artık hayattan başka bir şeydir tabii.

Okuru büyüleyen de zaten bu gizemli **dönüşüm halleridir**.

Zamanın, mekânın, olayların ve inişli çıkışlı ritimlerin içinde yuvarlanırken bir türlü tam olarak algılanamayan hayat, edebiyata geçtiğinde anlamı daha da derinleşerek güçlendiği için, algılanır bir hale dönüşür.

Yazıyla hayatın buluşması, adeta görünmeyeni görünür, duyulmayanı duyulur kılan bir karşılıklı **füzyondur**; ortaya yepyeni değerler, anlamlar yayılmaya başlar.

Selçuk Erez'in **Dünyanın Sonu Gelmeyecek** adlı romanında böyle bir **hale** rastlanıyor. Yazarın kalemi bir **hayata dokunuyor**. Bu hayat gerçekte yaşanmış ya da yaşanmamış olabilir; ama kendi hayatlarımız içinde, kendi çevremiz ve toplumumuz içinde –hatta tarihimiz içinde de– karşılaşma potansiyeli oldukça yüksek bir hayatı **aktarıyor** okuruna. Ve bu işlem sırasında kahramanına çok duyarlı yaklaştığı hissediliyor yazarın; iki vicdan biraraya gelmiş ve insanın kendinden oldukça uzaklaştırdığı bir **şeyi** güm diye ortaya koymuş sanki: “Meğerse merhamet namustan bile önde gelirmiş.”

Bu **sarsıcı** bir ifade bana göre... ve çok şey anlatıyor.

Dünyanın Sonu Gelmeyecek, okuru, adının da ima ettiği gibi **varoluşsal**, çözümü ve soyutlanması insanı oldukça **sıkıştırıcı** bir dizi felsefi/düşündürücü kavramla baş başa bırakıyor. Bu kavramların başında da doğal olarak **zaman** var.

“Şimdiki zaman ve geçmiş zaman / Belki de gelecek zamanın içindedir, / Ve belki de gelecek zaman, geçmişte kalmış olabilir.”

T. S. Eliot, bu mısralarıyla romanın açılışını yapmış oluyor adeta.

Selçuk Erez de devamını getiriyor; anlattığı hikâye aslında tüm zamanlar için geçerli. **Dünyanın Sonu Gelmeyecek** adlı romanın başkahramanı Hasan, tarihsel duygumuz içinde, kültürel belleğimize kazınmış pek çok şeyin, pek çok figürün hem bir toplamı, hem de tekrarı gibi.

Hasan, aynı zamanda bir yeniden üretim karakteri; bu coğrafyada binlerce yıldır yaşanmış olan bir duyarlılığın ve bir **arayışın** günümüzdeki mütevazı bir temsilcisi sayılabilir.

Tıp profesörü Selçuk Erez, son romanından önce hep gerçek yaşamları yazmıştı. **Dünyanın Sonu Gelmeyecek** ise, ilk kurmaca romanı. Ancak bu kurmaca içinde romanın hikâyesi ve kahramanları sanki gerçek hayattan çekip çıkarılmış gibiler; bu da romanın inandırıcılığını ve sürükleyiciliğini hep canlı tutuyor.

Hasan, bir köyde doğar ve doğumu bir menkıbeye dönüşür. Annesi daha önce sekiz doğum yapmış ve hiçbir

yaşamamıştır. Menkıbeye göre bu doğum sırasında daha önce hiç rastlanmamış bir doğa olayı yaşanır; tufan gibi seller akar, gün kararır geceye dönüşür... bir tür doğa kıyameti yaşanır. Köyün yaşlı ebesi Kavşan, **Şeytan düğün ediyor** diye yorumlar bu durumu. Bir çocuk ise, *Ben gördüm: Kuş adamlar uçuyorlardı*, diye bağırır.

Hasan, sanki seçilmiş biridir. Daha çocukluğundan itibaren **beynini çelen** tuhaf sorular ve ilginç rüyalarla yaşar. Bunların hepsi derin işaretler ve manalara sahiptir. Ancak üzerlerinde dikkatle düşünülmesi ve yorumlanması gereken işaretlerdir bunlar. Hasan da bu iradeyi gösterir ve diğerlerinden ayrılmış olur böylece. İnsanlar Hasan'ın bu özel halini kabul edip, onun keramet sahibi doğru düzgün bir nasihatçi olduğunu da teslim ederler. Çok küçük yaşta İstanbul'a gönderilir Hasan; tek başına bu büyük kentte var olmaya çalışır. Başarır da. Bakkal Hasan Efendi olur. Kırk elli kişilik müridi olan adsız bir tarikatın şeyhi, ölmeden önce külahını Hasan Efendi'ye devreder. Böylece bir süre sonra Hasan Efendi, kendisine iletilen manevi mesajları yorumlayarak **Gerçekler** adını verdiği defterler oluşturur. Kuledibi'ndeki bakkaliyesi, dükkân kapandıktan sonra müritleriyle ve onu seven diğer insanlarla buluşup, vaaz verdiği bir yere dönüşür. Takipçileri arasında Rumlar, Yahudiler de vardır. İnsanlar, Hasan Efendi'ye peygamberlik atfetmeye de yatkındırlar. Hasan Efendi'nin iyilikseverlik ünü o kadar yaygınlaşır ki, bir siyasi parti onu ikna ederek Beyoğlu Belediye Başkanlığı'na aday gösterir.

Selçuk Erez'in yeni romanı **Dünyanın Sonu Gelmeyecek**, özü ve içeriği oldukça derin manalar taşıyan, bu coğrafyanın insan ve doğa sırlarını da içeren ilginç bir kitap. Oldukça başarılı bir **kurgusal ilk roman** denemesi. Romanın başlangıcında yer alan destanlar-menkıbeler kısmı, edebi olarak özellikle dikkatimi çekti; Anadolu'nun geleneksel halk edebiyatının ana damarına girilmiş. Buradaki değerler, miras olarak yeniden değerlendirilmiş:

"- Önemli din kitaplarının kesin bir şekilde açıklamadıkları bu konuda bilim adamlarının söyledikleri de 'belki ve olabilir'lerden ibarettir. Dünya'nın sonu gelmeyebilir; insanlığın sonu da gelmeyebilir. Ama, dünya böyle sapaşağlam dururken insanlık kendi kendini yok edebilir de! Bu, dünyaya yakın geçen kuyruklu yıldızlardan çok, insanların tutumlarına yani yaşamlarını sürdürecektir, havayı, suyu tamamen tüketip tüketmeyeceklerine ve hayvanları, otları, ağaçları yok edip etmeyeceklerine bağlıdır." Hasan Efendi'nin okura aktardığı **mesajın** içinde, dünyevi hayata yakın duran dinî, mistik yönlerin yanı sıra, pagan bir mirasın işaretleri de bulunuyor.

Hasan Efendi, toplum tarafından bir tür halk kahramanı olarak kabul edildiği için, –paralel kurguyla anlatılan- hayatı üzerine bir film gerçekleştirme teşebbüsü de var romanda. (Bunun ayrıntısına girmiyorum, çünkü benim için çok elzem bir akış değil bu.)

Selçuk Erez, kurmaca da olsa bir hayatı yazıya geçirmiş ve sonuçta anlattığından başka bir hayat izlenimi, olumlu anlamda **maksadı aşmış** bir gizemli dönüşüm çıkmış ortaya.

Okunması zevkli bir kitap **Dünyanın Sonu Gelmeyecek**.

(Dünyanın Sonu Gelmeyecek, Selçuk Erez, Sel Yayıncılık)

Edebiyatın sessiz devrimcisi Filiz Özdem ve Düş Hırkası

Pakize Barışta 29.03.2009

Bir toplumun **duygu devrimcilerinin** başında yazarlar gelir bence.

Bazı dönemlerde duygu devrimini **sessiz devrimci** yazarlar başlatır; bunların çoğu da pek gündemde olmayan yazarlardır aslında.

Edebiyatın sessiz devrimcileri, bir şekilde **duygunun bilgisini** tazeleyen, bu bilgiye taze kan sağlayan, mevcudu yeniden üreten yazarlardır.

John Fowles, *duygu kendi dışında her şeye –özellikle bilime- kayıtsızdır. O yeterince bilir* der.

Edebiyatın sessiz devrimcileri de işte bu bilgiyi, duygunun bilgisini en saf haliyle edebileştiren yazarlardır.

Filiz Özdem de onlardan biri bana göre.

Yazarın yeni yayınlanan ikinci romanı *Düş Hırkası*, okuruyla oldukça alışılmışın dışında bir buluşma potansiyeline sahip.

Roman zengin bir **izlenimler topluluğu**. Filiz Özdem, bir yazarın kendi tarihi içinde, o yazıyı üretirken bulunduğu noktada sahip olduğu tüm izlenimleri *Düş Hırkası*'na **döşemiş**. Hayat ve evren esaslı bu izlenimler kelimeye dönüştüğünde, yeni anlamlarla derinlemesine bir yolculuğa çıkıyor ve keşfedilmeyi bekleyen yeni duygularla buluşuyorlar. Yazar, kelimelerine farklı anlamlar ve okumalar katarak yapıyor bunu. Kelimelerin – bilindik olmayan-, farklı anlamlarla yüklü olması da, okurun yeni yorumlarla karşılaşmasını sağlıyor.

Filiz Özdem'in bu küçük romanı, hayatı yorumlamada çok farklı bakış açıları sunuyor bize.

Düş Hırkası'nın ana duygusu, hızlı çoğalmalar ve gezinmeler yaşıyor.

Yazar, **kaybetmeyi** seçmiş zaten; neredeyse acımasızca, kaybedilmiş insan hayatlarından duygusal ve olgusal haller sunuyor *Düş Hırkası*.

Düşler gerçekliği zorlarken zedeleniyor, yara alıyor; ölümün çeşitli biçimleri, intihardan yalnızlığa kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde biçime kavuşuyor, cisimleşiyor: "Suyun içinde bedeni hafifledi. Karanlık yavaş yavaş çekildi, tatlı bir tırşe yeşile dönüştü çevresi. Mekân kocaman bir okyanus akvaryumuna benzedi. Bacaklarına kırmızı denizyıldızları değiyordu, sarı turuncu mavi balık sürüleri geçiyordu. Üstünde üzüm salkımına benzer meyveler olan ağaçsı dev yosunlar salınıyordu. Bir sonbahar ormanı gibiydi. Yosunların arasından bir kadın zıpkın yemiş gibi fırladı, ağzından hava kabarcıkları çıkıyordu, gözlerini kocaman açmıştı, ölüyordu."

Düş Hırkası, kaosun içinde düzeni düşlerken; bu düş tam tersine romanın her bölümünde düzenin içine yerleşmiş kaosla karşılaşılıyor. **Kaybetme** yaşıyor.

Romanın bazı bölüm adları, taşıdıkları manalarla **ana duyguyu işaretliyor** zaten: "Geçit", "Aslan ile Yılan", "Kağıt Bedenler", "Her Yer Kan İçinde", "Şiirsel Bir Katliam", "Aynı Gece/ Hunhar Darbe"... bunlar, hayatlara

giydirilmiş edebi tanıklıklar gibi. Yazar, insanın tanık olmaktan kaçındığı, tanık olduğunda bile üzerinde durmaktan kendini hızla uzaklaştırdığı hayat örgüsünü adeta yüzümüze **çarıyor**.

Delilik, bildiğimiz delilikten başka bir şey; Cevat'ın deliliği **her şeye** tanık olan bir delilik.

Bu delilik üçüncü bir göze sahip aynı zamanda. *Düş Hırkası*'nın üçüncü gözüne...

Romanın kahramanları, alışıldık biçimiyle çözümlenmiş karakterler değil; tam aksine, gerçek çözüm okura bırakılmış adeta: "Ana caddeye çıktı Cevat. Köşedeki bankanın yola bakan granit basamağında bir kadın bağdaş kurmuş, kucağına koyduğu çantasına kapaklanmış uyukluyordu. Sarı saçları vardı, kırmızı ojelerinin uçları çıkmıştı. Sağ elinin iki parmağında kırmızı altından birer yüzük vardı, ayakları çıplaktı, tabanları simsiyah olmuştu." O üçüncü gözün ışık hızıyla **tespit edip** geçtiği, adeta havada asılı bırakılmış, **boşluğa yerleştirilmiş** bir karakter projeksiyonu bu.

Okur sanki bu karakterleri kendisi yeniden üretecek; yazar, okuru buna zorluyor bana göre; ne var ki, okur da kendi düş hırkasını ruhuna giydirebilmeli ve bazı **hasarları** göze alarak başka bir yola çıkmalı:

"Geçidin öteki ucunda yukarı çıkan merdivenin basamakları belirdi. Cevat ağır ağır sudan çıktı. Sırılsıklam giysileri üstüne yapışmıştı, yüzü seçilmiyordu. Karanlıktı. Rüzgâr esiyordu. Rüzgâr, onun söyleyeceklerini söylüyordu."

Düş Hırkası, okuruna yer yer nefes alma zorluğu çektiren bir roman; tam kaçacakken yakalanıveriyor insan.

Filiz Özdem'in bu romandaki edebi **duruşu**, kendi sadeliği ve karmaşık renk zenginliği içinde, dilin birkaç katmanlı alt okunmasına imkân tanıyan bir duruş. Dramatik anlatım, yerini bazen masalın epik sularına terk ediyor. Ayrıca Özdem'in, Anadolu uygarlıkları içindeki gezintisi, edebiyatını kurmasında, insanı değerlendirmesinde çok etkili olmuş.

Düş Hırkası, yazarın henüz ikinci romanı olmasına rağmen, modern Türk edebiyatında kalıcı bir yere sahip olacak gibi görünüyor.

Filiz Özdem, edebiyatımızı **yavaşça hızlandırıyor**, sessiz devrimcilerden çünkü.

(*Düş Hırkası*, Filiz Özdem, Yapı Kredi Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

John Berger ve Kıymetini Bil Herşeyin

Pakize Barışta 05.04.2009

Edebiyat kimin yanında durur daha çok?

İnsanlık halleri içinde **kurtuluşun** yanında durmaz mı?

Edebiyatın sınırsızlığı, yanında durduğu insanın mağdur halinin sınırsızlığıdır aslında.

“Günümüzde sınırsızlık, yoksullardan yanadır” diyor John Berger.

Kıymetini Bil Herşeyin, John Berger’ın bir hayata tutunma ve direniş kitabı. İçinde son yıllarında yazdığı önemli makaleler var. İnsanı alarme eden, hangi manada olursa olsun **direnişe** çağıran yazılar bunlar; o kadar telaşlı ki yazar, ilk çağrısına *Hemen Şimdi* adını vermiş.

“Hareketin vaadi, gelecekteki zaferidir; oysa rastlantıya bağlı durumlarda vaat anlaktır. Böyle anlar, ister hayat koşullarını iyileştirsin ister felaketle sonuçlansın, eylem içinde özgürlük deneyimleridir. (Eylemsiz özgürlük olmaz zaten.) Bu gibi anlar –hiçbir tarihsel ‘sonucun’ asla olamayacağı denli- aşkındır; Spinoza’nın ifadesiyle ebedidir, sonsuzluğa açılan kâinattaki yıldızlar gibi sayısızdır. Her arzu özgürlüğe yol açmaz, ama özgürlük bir arzunun tanınması, seçilmesi ve peşine düşülmesi yolunda bir deneyimdir.”

Hemen Şimdi, *Kıymetini Bil Herşeyin* adlı kitabın duygu ve düşüncelerini –tüm paragraflarda ve tüm kelimelerde- özetlemekle kalmayıp, yazarın **insanlık sorumluluğu ajitasyonunu** da çok etkili bir biçimde tembihlemiş oluyor hepimize.

Aynı zamanda yazının; **siyasasız**, neredeyse hiçbir değer taşıyamayacağının da bir ispatı *Kıymetini Bil Herşeyin*.

John Berger, şefkatli, adaletli –bütün umutsuzluklara rağmen- dünyayı bakışlarla taramamızı tembihliyor adeta. Gerçek direnişe ancak böyle bir duyarlılıkla ulaşılabilir zaten.

John Berger’ın yeni yayınlanan *Kıymetini Bil Herşeyin* adlı kitabındaki son yazısının adı ise, *Sanat, Müzik ve Kültür*; bu üçlünün yaratıcıları “Filistin’in İsrail’e karşı Akademik ve Kültürel Boykot Kampanyası”nda buluşmuşlar. Doksan dört aydın ve sanatçının –ki içlerinde İsrailli olanlar da var- imzalarını taşıyan mektubu da John Berger kaleme almış.

Mektup şu ifadeyle bitiyor: “Yaratıcı yazar ve sanatçıları boykot için imza vererek Filistinli ve İsrailli meslektaşlarımızı desteklemeye çağırıyoruz. İsrail’e gitmeyin, orada sergi açmayın ya da herhangi bir etkinlikte rol almayın!”

John Berger’ın aydın sorumluluğu ve **direniş duyarlılığı** Selimiye Kışlası’na kadar uzanıyor.

Yazar, yirmi yıl kadar önce kışlanın önünde durur, düşünür ve *Söylesem Sevdamı Yumuşacık* adlı makalesini yazarken yeni bir **kavrayışa** kavuşur: “Bina ölçülü bir tonda, burada her kim kalırsa kalsın ve bu duvarlar arasında her ne olursa olsun unutulmaya, kayıtlardan silinmeye, Avrupa ile Asya arasındaki bir yarıktaki gömülüp yok olmaya mahkûmdur, beyanında bulunuyordu. İşte o zaman Nâzım’ın şiirinin benzersiz ve zorunlu stratejisine ilişkin bir şeyi kavradım: Sürekli olarak kendi tutsaklığını aşmak zorundaydı! Tutuklular hemen her yerde Büyük Firar’ı hayal ederler; Nâzım’ın şiirinde ise buna rastlanmaz. ‘Bizi esir ettiler / bizi hapse attılar: / beni duvarların içinde, / seni duvarların dışında. / Ufak iş bizimkisi. / Asıl en kötüsü: / Bilerek, bilmeyerek / hapishaneyi insanın kendi içinde taşıması...”

Kıymetini Bil Herşeyin, konusuna son derece hâkim, dikkatli ve manalı önerilere sahip bir mesaj taşıyor:

Özgürlük.

John Berger'ın kaleminin geniş bir yelpazesi var. Sanat eleştirisinden romana, senaryodan belgesel yazarlığına kadar uzanan zengin bir kültür bu aslında. Ama ne yazarsa yazsın, yazısında her zaman şunu hissediyor insan; – ki son kitabında da oldukça net görünüyor bu- sesin yükseltilerek yönetimin sessizliğinin bozulması gerekir.

Ancak bu ses **ortak eylemin sesi** olmalıdır yazara göre.

Açık ya da gizli, onun mesajı budur hep.

Kıymetini Bil Herşeyin, önemli bir başucu kitabı olabilir bence. Düzenin apolitizasyonuna karşı, gerçek bir entelektüel direniş sergiliyor çünkü.

Berger'ın kitabı, adını Gareth Evans'ın yazara ithaf ettiği şiirden alıyor. Çok etkileyici bir şiir, ama bu köşe için uzun biraz, bu yüzden sadece son bölümüne göz atabiliriz:

"(...) bize doğru açtıkları patikaların ve onlara açılmalarımızın
çiemenin adaletinin, ki sarayları çökertir ama arayış türkülerini saklar
dalgalara isim koyan teknenin, hayatın kâsesinin, günlerle dolup
sevdiği şeye dönüşmek için batan
ağacın oldum olası tohum diye bildiği şeye dönüşen belleğin
sözlerin
ekmeğin
kapının ardındaki doğrulara uzanan çocuğun
dünya meclisindeki coşkulu hayvanların
yeniden birlikte başlama özleminin
insanların, odadaki insanların, sokaktaki insanların
kıymetini bil herşeyin"

(*Kıymetini Bil Herşeyin*, John Berger, Metis Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yazı hücresi aldatılamaz!

Pakize Barışta 12.04.2009

Edebiyat, insanı ele verir.

Acımasız, insafsız ve tarafsızdır çünkü.

Edebiyat insanın tarihsel duygusunun **sopasıdır** bir bakıma.

Edebiyattan kaçış yoktur; zamanı, ideolojileri, hükümlerlikleri, ters yollara girmeleri, ters yola girmelerin

betimlendiği anlatım ortamlarını, aidiyetlere sadıkmış gibi gözüktüp, aslında aidiyet değiştirmeleri, dimdik duruyormuş gibi görünürken usul usul batıyor olmaları, hakiki cambazlığın dışındaki **hayat cambazlıklarını**, vicdan muhasebelerini bile insanın kendine yontabilmelerini, siyasi pozisyon almaların pek çoğunun kişisel kariyer projesi olmalarını... edebiyat bir gün, ama mutlaka bir gün, zamanın ve anın içinden cımbızlayarak çekip çıkarır ve gözler önüne serer.

Edebiyattan kurtuluş yoktur anlayacağınız.

Bir kalem, boş bir kâğıt sayfasını biçimlendirmeye başladığında, yani bir takım görsel işaretler çizmeye başladığında, içinde taşıdığı her işaret hücresinin bir bilgisi, bir duygusu velhasıl derin bir manası vardır.

Yazı hücresi aldatılamaz.

Rus asıllı ABD vatandaşı Olga Gruşin, *Suhanov'un Düş Yaşamı* adlı ilk romanında önemli bir dilemmayı konu edinmiş; artistik sezgiler, hayaller ve uygulamalar mı, para ve yüksek hayat standardı mı yoksa? Romanın kahramanı ressam Anatoli Suhanov, sanatı Sovyet resmî ideolojisi tarafından aforoz edildiğinde, bu iki hayat yolundan birini seçmek durumunda bırakıldığında, konforu ve devlet güvencesini seçer.

Ruh satıldığında bir gün gelir her şey iflas eder, hayat iflas eder. Bundan sonrasında, büyük bir altüst oluş hesaplaşması gerçekleşirse şayet, o zaman nadiren de olsa o kişi belki sattığı ruhunu zedelenmiş olarak geri kazanabilir mi?

Olga Gruşin, kahramanını sanatına ihanet ettiği için eleştiriyor ama... insan romanı okudukça tuhaf bir durumla karşılaşılıyor; bu dilemmanın yazarın kendisi için de geçerli olduğunu hissediyor; Moskova'da doğup büyüyen, şimdi Washington DC'de yaşayan 38 yaşındaki Olga Gruşin belli ki zorunlu değil, gönüllü olarak **dünya değiştirmiş**, çok köklü bir kültürden Rus kültüründen, dünyanın en önemli edebiyat hazinelerinden biri olan Rus edebiyatından, yeni bir dünyaya (Amerika'ya) ve oldukça genç bir edebiyat ortamına (Amerikan edebiyat ortamına) kendini **transfer ettirmiş**.

Göçmen yazarlar içinde –benim rastladığım- aidiyet duygusundan oldukça uzaklaşmış ve kolayca yeni bir aidiyete, oldukça konforlu bir aidiyete geçmiş nadir yazarlardan biri Olga Gruşin. Ve bunu sağlayan da **kalemi** tabii ki.

Sovyetler döneminde (Kuruşçev dönemi) yaşayan başarılı, oldukça parlak bir yer altı ressamı olan ve resmî ideolojinin sosyalist gerçekçilik sanat akımını reddeden Anatoli Suhanov, bir gün yer altından yer yüzüne çıkıp Sovyetler'in ruhuna girer. Ve inandığı sanat anlayışıyla birlikte resim yapmayı da terk eder; bu alışveriş karşılığında –ruhun satılması- Komünist Partisi'ne kabul edilir ve önü açılır. Partinin resmî organı sayılabilecek önemli bir sanat dergisinin yayın yönetmeni olur ve böylece istediği her şeye de sahip olur; konforlu bir hayat, özel otomobil, resmi şoför, çilek reçelleri ve Fransız konyakları gibi...

Bedel ise, resim yeteneğini dolaba kitlemesi ve **imzasıdır**. Bu bedeli kabul edince de Suhanov'a düşen görev; *Kapitalist Çözumsuzlüğün Belirtisi Olarak Sürrealizm ve Diğer Batılı 'İzmler'* ile *Sosyalist Gerçeklik Yönteminin Peyzaj ve Natürmort Resimdeki Çağdaş Uygulamaları* gibi makaleler ve kitaplar yazmak olur tabiiyle.

Ruhunu satan bir artistin yapabileceği tek bir şey vardır: **Unutmayı öğrenmek!**

Suhanov da bunun peşine düşer; ruhunu satma kararından önce kendisiyle hesaplaşırken, gönlünün son direncini –yazarın kaleminden- şöyle aktarır romanda:

“Çünkü edebiyatın tersine resim trajik bir sanattı; ne çürük çarık bir daktiloda sabaha kadar çoğaltılabilirdi, ne palto astarına dikilerek sınır dışına çıkarılabilir, ne de birinin belleğinin kuytu, güvenli bir köşesinde yük olmadan ve durmadan sonsuza dek yaşayabilirdi. Elle tutulur, yani somut olması –bir tuval, bir şövale, boyalar, fırçalar ve bir duvar-, zaman ve mekânla sınırlı tutulması gerekiyordu; yaşatılacak mı, yoksa yok mu edileceği konusunda son kararı ait olduğu zaman ve mekân belirlerdi. Rusya ressamlarına iyi davranmamıştı. Savaşlarda ve devrimlerde yakılmış nice hazineleri, yağmurda ve karda katedrallerin duvarlarından akıp giden paha biçilmez freskleri, Tretyakovka’nın bilinmeyen depolarına kapatılmış her bir fırça darbesi, her bir esin kaynağı giderek küf bağlayan Chagall’ın başyapıtlarını düşündüm.”

Suhanov’un Düş Yaşamı’nda Olga Gruşin, oldukça geniş bir yelpaze içinde bir dönemi, bir zamanı, ideolojik, toplumsal ve bireysel çöküşleri, Sovyetler’in o muazzam bürokratik siyasi gücünü ve kontrolünü, yeraltında her baskıya rağmen yine de sanat yapıldığını, son derece etkili bir malzeme birikimiyle yazmış.

Ama sonuç:

Suhanov’un Düş Yaşamı’nda içerik şahane, edebiyat bahane.

Sistem, günümüzde Moskova’dan Amerikan bursuyla Washington DC’ye’geçip, orada başkanlara danışmanlık yapıp, önemli görevlerde bulunan bir Rus yazarın yazısının edebi değerini törpüler ve edebiyatını daha çok **içerik olgusuna** yöneltir tabiatıyla.

Belki de kaçınılmaz bir doğal sonuçtur bu.

Bir tür kader gibi.

Kim olursa olsun, kalemi ne kadar kuvvetli olursa olsun, sisteme kapılırsa bir yazar; yazının hücresi mutasyona uğrayıp, edebi bir kanser hücresine dönüşüyor, eleştiren yazar, eleştirdiğinin altında kalarak bu kez kendisi eleştirilmeye muhtaç hale geliyor.

Olga Gruşin’de olduğu gibi.

(*Suhanov’un Düş Yaşamı*, Olga Gruşin, Çeviren: Dilek Şendil, Turkuvaz Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çözebilene Borges’in Şifre’si

Pakize Barışta 19.04.2009

Edebiyat sessiz sedasız insanın ruhuna girer ve onu biçimlendirmeye başlar.

Açıklanamaz olanın gizini çözecek şifreleri serpiştirir.

İnsan artık **kendini görmeye** başlar ve izler.

Aslında çaresizliğinin gizemine dalmıştır.

Büyüleyici bir girdabın içinde kendini çoğaltan aynalarla karşılaşarak ve onların içinde gezinerek, zamanın ve evrenin –aslında kabul edemediği kendisinin-, **manalarına** ulaşmaya çalışır.

Galiba tek dostu da edebiyattır.

Yazar ise bütünüyle bir **şifredir**; yazının sessizliğinin olağanüstü gücü de bundan kaynaklanır zaten:

“Yazın alıştırıcıları bize yanılgılardan kurtulmayı öğretebilir, buluşlara ulaşmayı değil. Olanaksızlıklarımızı, ciddi sınırlarımızı önümüze serer,” diyor Borges ve şifresini, “evren ya da zaman denen açıklanamaz olaylar dizisinden oluşan”ın peşine takıyor.

Her şifrenin içinde –edebî bir masumiyete sahip olsa da bu şifre- bir suç ortaklığı yatar bana göre.

Şiir, aslında hiçbir şey söylemek istemeden, insanın evren ve zaman duygusunu çalmasında suç ortaklığı yapmıyor mu zaten?

“Çarmıha geriyorlar beni, haç ve çivi olmalıyım. / Kadeh uzatıyorlar bana, baldıran olmalıyım. / Aldatıyorlar beni, yalan olmalıyım. / Yakıyorlar beni, cehennem olmalıyım. / Övmeliyim ve de minnet duymalıyım zamanın her ânına. / Her şey benim besinim. / Tüm yükü evrenin, aşağılama, sevinç. / Bağışlamalıyım beni yaralayanı. / Önemli değil mutluluğum ya da mutsuzluğum benim. / Ben ozanım.”

Borges’in *Suç Ortağı* adlı bu şiiri, yeni yayınlanan *Şifre* adlı şiir kitabından. Borges’in hepimiz için acıyı ve güzelliği bir arada üstlenmesinin; bunu, çaresizliğimizin önünde şefkatle sergilemesinin şifrelerini taşıyor bu kitap; Borges’in felsefi evreninin poetikasının şifreleri bunlar.

Yeri geldiğinde değil; ama zamanın, yani **Borges anının** yeri geldiğinde, şairin düzyazıyı şiirleştiren mısraı, **‘kitap’** için: “ve Kuran’ın şiirsel düzyazısı” demesi, tarifi de ötesinde bir şeydir; Borges’in bir üst-edebî kutsamasıdır adeta.

Borges’in entelektüel olarak tanımlanan şiir evreni (“benim şansım şiirlerimin entelektüel şiir olarak adlandırılmasının alışkanlık haline gelmesindendir”), hayal gücünün (“mythopoiesis”inin) edebî olarak maddileştiği ve biçimlendiği bir **oyundur** aslında; ki, bu oyun –tarihçi, araştırmacı, akademisyen yazar Johan Huizinga’nın tanımlamasıyla- ne **erdem**, ne de **günah** içermeyen tek şeydir. Şiir, özellikle Borges’in şifresini içeren şiir; evren ve hayat oyununun hem **anahtarı** hem de **kilididir**.

Borges manayı açarken kapatıyor, kapatırken de açıyor aynı anda: “Kaç sabah, kaç deniz. Doğu’nun ve Batı’nın kaç bahçesi, kaç Virgilius.”

Şifre kitabının ilk şiiri *Ronda*, İspanya'da Endülüs bölgesindeki Malaga kentinin eski adı. Ve bu kentte Arap İslam döneminden kalma bir cami ve kale bulunuyor. Borges'in bu kültüre odaklanmasının özel bir şifresi var adeta:

"İslam, batıyı ve doğuyu, / yıldırان kılıçlardı / ve yeryüzündeki orduların en görkemlisi / ve bir tanrısal yazgı ve bir disiplindi / ve putların yok olması / ve her şeyin dönüşmesi / tek bir yüce Tanrı'ya, / ve gülü ve şarabıydı sufinin / ve Kur'an'ın şiirsel düzyazısıydı / ve minareleri yineleyen ırmaklardı / ve kumun sonsuz dili / ve o öteki dil, cebir dili, / ve o geniş bahçe, Binbir Gece, / ve Aristo'yu yorumlayan insanlardı / (...) / bir yasemin tembelliğinde / ve çöllerin anılarına karışmış / hoş bir su sesiydi İslâm."

Arjantinli şair ve yazar Jorge Luis Borges bize, ne zamandır –kimbilir kaç bin yıldır- kaybettiğimiz bir oyunu yeniden keşfedip oynayabilmenin şifresini sunuyor.

Ama diğer yandan; somutun peşine düşürülmüş insan için Borges'in; *soyut düşünce olmayan tek bir güzel söz yok* demesi, şifrenin çözümünde –bu insanlık hali ve gidişatı içinde- bu insanın çok zorlanacağını da işaretini veriyor.

Çünkü, "İran'ın ıssız bir yerinde çok yüksek olmayan bir kule var, kapısız, penceresiz. (Tabanı topraktan ve daire biçimindeki) tek odasında tahta bir masa ve bir sıra var. Bu dairesel hücrede bana benzeyen bir adam, anlayamadığım harflerle, daire biçimindeki başka bir hücrede şiir yazan bir adam hakkında, anlayamadığım harflerle uzun bir şiir yazıyor... Zamanın akışının sonu yok ve hiç kimse tutukluların yazdıklarını okuyamayacak" diyor Borges.

İşte şifre bu.

Çözebilene...

(Şifre, Jorge Luis Borges, Çeviren: Yıldız Ersoy Canpolat, İletişim Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ruhumu Öpmeyi Unuttun

Pakize Barışta 26.04.2009

Edebiyat, hayatın ve insanın garanticiliğini çözer; gerçeklikle yüz yüze bırakır.

Oysa gerçeklikten pek hoşlanmaz insan; zira yüzleşmek epey acıdır, inandığı ve peşine düştüğü garantilerini yok edebilir.

İnsan birkaç bin yıldan beri, dünyevi hayatla uhrevi hayata alıştırılmıştır; insana uhrevi hayat hedefli bir dünyevi hayat garantisi vaat edilmiştir çünkü. Edebiyat da, bir büyük **oyunbozan** olarak bu iki hayatın arasına girer ve

oradan **bakar** insana.

Bu bakış çoğunlukla şefkatlidir, her zaman pek sevimli görünmese de.

Edebiyat bazen **ölümün yolunu keser**.

Ölüm sonrası hayat için vaat edilen garanticiliğin de adeta sonu olur bu.

Edebiyat bazen **hayatın da yolunu keser**.

Dünyevi garanticiliğin **yalnızlığıyla** karşılaştırır insanı.

Ölüm, aslında bir uhrevi garanticiliğe geçiş değil, tam aksine bir bilinmezliğe geçiş anıdır. Aslında bu bilinmezlik de insani bir şey olabilir pekâlâ; ve biz, bütün bunları edebiyattan öğreniriz işte.

Pek çok edebi cümle, mısra, kavram ve duygu, dolaylı ya da dolaysız işaretleriyle bu konuda uyarır bizi.

İnci Aral'ın yeni yayınlanan *Ruhumu Öpmeyi Unuttun* adlı kitabında yer alan hikâyelerinde olduğu gibi.

Yoğunluğu kendi içine dönmüş, derinleşmiş (adeta bir karadelik), eşine az rastlanır bir **yalnızlık** sergileniyor İnci Aral'ın hikâye kitabında; yaşamla ölüm arasına sıkışmış büyük bir **yalnızlık** bu.

Yazar, insanlığın ortak belleğini, bireysel belleğe dönüştürmeyi başarmış ve bu yalnız insanın gözlerini, tekin olmayan sulara, kıyılara çevirmesini sağlamış. Bütün bunları yaparken de, gerçeği ve gerçekliği, okurunun yüzüne kibarca çarpıyor; ölüm adeta hayat buluyor, hayat da olabildiğince **soluklaşıyor**. Bu soluklaşma, İnci Aral'ın gizli önermesinin kaynağını oluşturan **direnmenin** ve **ayakta kalmanın** çaresini taşıyan bir **ajitasyon** aslında.

Yazar, okurunu ilginç, ilginç olduğu kadar da tuhaf yolculuklara çıkarıyor –adeta ajite ediyor-.

"(...) 'Nereye gidiyoruz, yolculuğumuz ne zaman bitecek?' diye sordu Hülya rüzgâra karışan sesini duyurabilmek için biraz bağırarak. 'Bilmiyorum, kimse bilmez,' dedi adam aynı tonda. (...) 'Ben Salih, gördüğün gibi denizciyim,' diye yanıt verdi Kaptan o zaman. 'Ya da bir zamanlar öyleydin. Özgürlüğe, uçsuz bucaksızlığa tutulmuştum. Deniz üstünde mevsimleri saymayı, geçen günleri izlemeyi, fırtınalarını geçiştirmeyi seviyordum. Başkalarının mutluluktan ne anladığını bilmem, ben böyle mutluydum.' (...) 'Uzun, benzeri çok bir hikâyem var. Kafanı şişirmek istemem. Hatalar yaptım, herkes yapar. Hayatımın son yıllarını yalnız yaşadım. Kimsesizim. Yarınki dersinizde benim üzerimde çalışacaksınız. Benim yüzümü sen aç, benimle ilgilen... Yakınım ol!'..."

Anatomi Dersi adlı hikâyeden yapılan bu alıntı, tıp öğrencisi Hülya'nın, anatomi dersinde kesip biçeceği kadavra Salih'le hayali bir boyutta karşılaşmasıdır. Ancak, hayali boyuttaki bu karşılaşmanın kanıtı gerçektir! Hülya yaşadığı şeyin gerçek olup olmadığını anlamak için kendi saçını emer; saç tuzludur! Hülya'nın, ölmüş kaptanla yaptığı deniz yolculuğunun kanıtıdır bu. Yazar, varoluşun gizini, biçimini, hatta bir süreci, edebi **fantastik** bir **gerçeklikle**, şaşırtıcı bir efektle sunuyor okuruna; Hülya mı sahipsiz kadavradan daha yalnızdır, yoksa sahipsiz kadavra Salih mi daha yalnızdır Hülya'dan?

Bir **an** içinde insan –aynı anda- kaç **versiyon** yaşıyor aslında?

İnci Aral'ın, *Ruhumu Öpmeyi Unuttun*'daki hikâyeleri dikkatli okunduğunda bunu anlamak mümkün. Bir **ölüm hali**'nin –oluşumunun–, bir başka kişide yeniden yaşanmasındaki yüzleşmenin acılı atmosferini sunuyor yazar; kitaptaki hikâyelerde yer alan ortak edebi olgu **ölüm**, çeşitli hallerde geride kalanların hayatında yeniden inşa ediliyor sanki.

Güleç, sevgilisi Fikret'in intihar eden karısının ölüm halini yaşar adeta. Kadının ölüme giderken –intihar ettiği balkonda– bıraktığı ipek şal, Güleç'in elindedir. Tuhaftır ama bir kanıttır bu. Fikret'in karısı, intihar notunda ise "Ruhumu öpmeyi unuttun!" diye yazmıştır.

İnci Aral'ın, okurunu oldukça şaşırtan bu hikâyeleri, hayatla ölüm arasından bakıyor insana ve pek çok ezberi de bozuyor bence. Hikâyelerin özünün şiirsel karşılığını şu mısralarda bulabiliriz:

"Gizli sınırların dokumasında / O ilk mekânda / Ve kalan rüzgârda." Adonis'in bu mısraları, kitabın *Beklemek* adlı hikâyesini **açıyor** aynı zamanda.

Ruhumu Öpmeyi Unuttun, ölümü çok farklı bir boyutta sorguladığı gibi, hayatı da farklı sorguluyor ve okuru gerçeklikle yüz yüze bırakarak, **söylemin garanticiliğini** dinamitliyor.

(Ruhumu Öpmeyi Unuttun, İnci Aral, Turkuvaz Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Edebiliğin en saf hali: Küçük Prens

Pakize Barışta 03.05.2009

En güzel hayalleri edebiyat kurar.

En manalı karşılaşmaları edebiyat kurgular.

İnsanın hayal gücünü en arı halde edebiyat **biçimler**; yazı, hayalin edebi olarak bir **heyecana** kavuşmasıdır bana göre.

Bu haliyle **edebiyat eğlencelidir**.

Yazar, hayali biçimlendirirken, okurunun hayalini de biçimlendirmiş olur aynı zamanda. Okurun edebiyattan beklentisi nedir ki zaten; kendisi tek başına hayalini geliştiremiyorsa, hayalini istediği gibi yaşayamıyorsa, onun yerine bir başkası –yani bir yazar–, bu hayali ve bu hayalden çıkacak kıssadan hisseleri yazarak onu daha derinlikli daha zengin yaşatabilir, hayalini **cisimleştirebilir**.

Edebiyatın inceliği de buradadır zaten.

Dünyanın en güzel hayal-hikâyelerinden biri de *Küçük Prens*'tir benim için.

Küçük Prens, **edebiliğin** en saf, en çocuksu halidir. Yazarı Antoine de Saint-Exupéry, **çocukluğu** seçmiş; yazısındaki ifadesiyle, *Küçük Prens*'i resimlendirmesiyle suluboya bir edebiyat onunki. Safiyane bir şeffaflık ve temiz renkli bir edebilik; Exupéry'nin küçük prensi, romanda adeta boyut kazanıyor, okurun gözü önünde holografik bir efektle cisimleşiyor, canlanıyor.

Mesleği pilotluk olan Antoine de Saint-Exupéry'nin uçuşlarından birinde, gökyüzünde, sarışın küçük bir prensle karşılaştığını, *Küçük Prens* romanının hayalini de böyle kurduğunu düşünürüm.

Küçük Prens, türü olmayan bir metin bence. Bu nedenle yeni biçimlendirilmelere çok uygun bir değişik duygu taşıyor; Joann Sfar'ın, *Küçük Prens*'i başarılı bir çizgi romana dönüştürebilmesi de bundan.

Yeni yayınlanan *Küçük Prens* çok farklı. Artık onu daha detaylı görebiliyoruz, farklı... ama özü, ruhu, duygusu aynı. Çizeri, yazar babasının **niyetine** çok sadık kalmış. Antoine de Saint-Exupéry'nin niyeti, insanın içindeki çocukluğu harekete geçirmek değil mi zaten: "...çünkü tüm büyük insanlar önce çocuk olmuşlardır. (Ama pek azı bunu anımsar.) Öyleyse değiştirip şöyle adıyorum kitabımı: *Çocukluğundaki Leon Werth'e...*"

Joann Sfar'ın çizgisi adeta edebilemiş *Küçük Prens*'te. Bir romanın çizgi romana dönüştürülmesi (geçirilmesi) değil, bir metnin çizgiyle buluşup, bütünleşmesini gerçekleştirmiş Joann Sfar. Ayrıca, Sfar'ın desenlerini renklendiren Brigitte Findakly de, bu bütünleşmeye kendi zanaatını katmış.

Bir edebi metin, insani ve genel anlamda çocuksu ise, bu metnin **görseli** de o kadar karmaşıklıktan arınmış oluyor bence.

Küçük Prens'in yazarının dileğini de bir bakıma yerine getirmiş oluyor Joann Sfar: "Bu benim için dünyanın en güzel, en üzüntülü resmi. Bir önceki sayfadakinin aynı, ama size daha iyi göstereyim diye bir kez daha çizdim. Küçük Prens yeryüzünde işte burada göründü ve kayboldu. Bir gün yolunuz Afrika'ya, çöle düşerse, burayı tanıdığınızdan emin olmak için dikkatle inceleyin bu resmi ve buradan geçmeniz gerekecek olsa da, yalvarırım, acele etmeyin, bir süre tam da yıldızın altında bekleyin! Eğer o sırada karşınıza bir çocuk çıkarsa, gülerse, altın sarısı saçları varsa, sorularınıza yanıt vermiyorsa, kim olduğunu elbette anlayacaksınız. O zaman, ne olur, kırmayın beni! Öyle üzgün bırakmayın beni! Yazın bana, geri döndü deyin..." Joann Sfar, Antoine de Saint-Exupéry'yi kırmamış, üzgün bırakmamış; yazmamış ama çizerek bu büyük yazara geri dönmüş. Çünkü, bu başarılı çizer, belli ki Afrika'da, çölde, Saint-Exupéry'nin yıldızı altında bekleyip, Küçük Prens'le karşılaşmış, tanışmış, dertleşmiş!

Joann Sfar'ın *Küçük Prens*'i, herkes için bir çizgi roman; metnin gizini de, şifrelerini de hem daha güçlendirerek, hem de daha bir açıklığa kavuşturarak **desene** taşımış durumda. Öyle ki, *Küçük Prens*'i daha önce okumamış olan biri, çizerin *Küçük Prens*'ini seyredip, diyalogları ve kafa seslerini okuduğunda orijinalini okumuş gibi olabilir. Hatta Saint-Exupéry'nin eleştirel mesajlarını daha net algılayabilir; örneğin dünyanın, insanlığın maddileşmesi, duygunun yerini neredeyse bütünüyle paranın alması, çocuksuluğun yok olması, doğadan hızla uzaklaşılması ve en önemlisi **hayalin daraltılması**... bütün bu mesajlar, yeni yayınlanan romanda çizgiye geçmiş durumda.

Küçük Prens çizgi romanının başarısı, aslında Antoine de Saint-Exupéry'nin hayal dünyasını **hareketlendirerek**

yeni bir dinamikleştirmede yatıyor; romanda tasvir edilmeye çalışılan –özellikle insan dışındaki diğerkarakterler- çiçekler, kuzu, yıldızlar, fener, yılan, tilki, kuşlar ve diğerkarakterler, neredeyse romandaki sunuluşlarından daha etkili olarak görselleştirilmişler. **İşaretleri** de, insanın hayal dünyasını daha görünür kılıyor.

Joann Sfar'ın çizgi üslubu, Antoine de Saint-Exupéry'nin naif yazı üslubuna birebir uymuş; insan, sadeliğinin ne kadar önemli olduğunu, çizerin bu anlayışı ve uygulamasıyla daha da iyi kavlıyor; maniyere hiç meydan verilmemiş bu çalışmada.

Küçük Prens'leri (hem romanını, hem de çizgi romanını) hem küçüklere hem büyüklere, her zaman bir başucu kitabı olarak önermek isterim.

(Küçük Prens, Antoine de Saint-Exupéry, izen: Joann Sfar, eviren: Saadet Özen, Turkuvaz Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müge İplikçi'nin Transit Yolcuları

Pakize Barışta 10.05.2009

Edebiyat, manaya mana katar ve gerekirse manayı alt üst eder; insanın bakış açısını değiştirdiği gibi, hayatın kalp atışlarını da değiştirebilir.

Edebiyat, hayatın içindeki gelgitlerin manasını sarsıcı bir etkiyle yeniden canlandırabilir; ancak bu canlandırma, insanın alıştığı duygusal ve ruhsal düzenini bozabilir.

Edebiyat aslında varoluş sorunlarıyla pek ilgilenmez. Hayatın varlık nedenleri ve biçimleriyle ilgilenir o; felsefeye hayat malzemesi sağlar. Latince deyişteki gibi (–*önce yaşa, sonra felsefe yap* / *primum viveri deinde philosophari*–) felsefeye hayat verir.

Yazı, hayat geçip giderken onu yakalayır ve kendine özgü bir **geri sarmayla**, kimi zaman geliş güzel olan akışına müdahale eder, yeniden anlamlandırır.

Müge İplikçi'nin üçüncü baskısı yayınlanan *Transit Yolcular* adlı hikâye kitabında, **insanın geçişleri** –kadın karakterler ağırlıklı olarak- edebi bir **ağrıyla**, hayatı farklı bir düzlemde okumaya zorluyor.

Transit Yolcular, okurun duygusal ve ruhsal dengelerini sarsıyor adeta:

"Hudutyer Hayal Gücü Andı

Bedensel olmayanın ve cansızın kişileştirilmesi ne büyük, ne görkemli oyundur. Hemen her biçimin insan ruhunun biçimlendirmesiyle var olabileceği fikrinden yola çıkılırsa... Hayvanlar, gök, toprak, geçmiş, gelecek ve

bunlara bağılı tüm masallar. İşte o zaman hayal gücünden başka bir güçle yaşamadığımız ortaya çıkar.

Başlangıcı sormalıyız.

Başlangıçtaki oyun neydi, diye sormalıyız.

Ve daha önce ne vardı, diye sormalıyız.

Ve hangi oyunun hangi halkasında olduğumuzu;

İnsanların kalbine girecek bir yanılısama varsa onun kaynağı nedir;

Ve sonucunda neler olmuştur;

Yapay icatlardır kavgalar, haset, acılar, keyfi cinayetler ve akıldaki bir oyundan ibarettirler ve tüm devşirilmiş oyunlarda olduğu gibi dünyaya hükmetmişlerdir.”

Müge İplikçi de, edebiyatımızın gerçek bir sessiz devrimcisi bana göre.

“Her tekrar bir farktır aslında, ama ne yalan söyleyeyim anlayana, ” diyen bir edebi devrimci.

Kitabın *Düğün* adlı hikâyesinde edebi bir fırtına içinde derin bir sakinlik sergileniyor; metafor, hayal, gerçeklik, bir altüst oluş, bir yükseliş... yazarın hayatı kavrayıştaki **bakış zenginliği**.

Düğün, modern edebiyatımızın küçük bir yapı taşı bana göre. Giz üstüne giz oyulmuş bu hikâyede: “Ve Maral Düğün Salonu’nun ortasında kalbi rahminden çıkan ilk gelin olma sıfatını hak etti böylelikle (...) Üzgündü kalp. Kendi üzünlüğü kendine yeterdi. Ona göre dünyadaki en üzgün kalp kendisiydi ve bir daha böylesi dünya yüzüne gelmeyecekti. Tutsaklık... İstemediği bir beden içinde on dokuz yıl yaşamak ciddi bir tutsaklık demekti. Yaşamayan bilemezdi. Bir süre soğuk, tozlu parkelerin üzerinde derin derin iç geçirerek yatmaya, ardından normal ritminde atmaya devam etti. Nida onu bulduğunda kısık sesle ağlıyordu.”

Transit Yolcular’ da, hikâyeler bir sarmaşık gibi birbirlerine sarılarak hatta eklemlenerek; birbirlerinin özünden beslenerek gelişip gidiyorlar. Kimi zaman da, **bir dağılıp, bir toplanarak** doğuruyorlar birbirlerini.

Dantelanın kaleydoskopik esnekliğine sahipler.

Bu hikâyeler, sıradan gibi gözüken derin ve ufku geniş sözcüklere ve cümle yapılarına, henüz söylenmemiş gizemli sözlere sahip.

Müge İplikçi, kadını, bir yolculuğun, hatta evrensel bir yolculuğun hem manası hem de taşıyıcısı olarak yerleştiriyor satırlarına ve satır aralarına. Onunki, kolay gözüken **zorlu okuma**; sakin ama dikkatli okumak gerek.

Yazarın dili aslında naif bir düalizme de sahip. Doğu ve Batı birikimlerinin yumağını edebi olarak çözerken, aynı anda yeni yumaklar örüyor sözcükleriyle.

Duyguların deposunu açıp, onların uçuşunu seyrettiriyor okuruna. Ancak bu seyir, zevkli olduğu kadar hüzünlü de. Ve aynı zamanda sarsıcı etkilere sahip.

Transit geçişler, bir türlü tam olarak **duramayışlar**, bir körükten (bir havaalanı tünelinden) neden ve nasıl geçilip geçilememeler, yer-siz'liğin çeşitli manaları, beklemenin zamanla kavgası... bütün bunlar ve yarı-söylenmiş diğerleri ve söylenmemiş ama belirleyen duygulara sahip **oluşlar**, Müge İplikçi'nin edebiyatı diyebileceğimiz bir tanıma götürüyor insanı.

Müge İplikçi, **yeni zamanların** usta bir kalemi bence.

(Transit Yolcular, Müge İplikçi, Everest Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Saramago'nun son romanı: Filin Yolculuğu

Pakize Barışta 17.05.2009

Edebiyat, tarihe kaydı düşmüş bir macerayı ele aldığı anda, yazarın hayaliyle, bir kayıt nasıl buluşur?

Hayale saygı ile olguya sadakat, nasıl bir araya getirilir?

Bazı görüşlere göre bu gibi durumlarda esas olan –mademki bir yaratıcılık söz konusudur- yazarın hayalinin serbestçe, hatta yaşanmış olanın –belgesi de olsa- etkisi altında kalmadan yazıya geçmesidir.

Vakanüvis yazar ise tersini savunur.

Aslolan, her yönüyle yaşanmışlıktır ve onu mümkün olduğu kadar objektiflik sınırları içinde yeniden ele almaktır.

Edebiyatta denge uzmanlığı olamayacağına göre bu problem nasıl çözülecektir peki?

Portekizli yazar José Saramago, çözüm yolunu gösteriyor:

“...ama bu yolculuk, tarihçilerin güvence verip kefil oldukları, roman yazarının da doğruluğunu onayladığı kuşku götürmez ve belgelenmiş bir olay olarak tarih tarafından öyle kaydedilmiştir, bu arada roman yazarının sadece uydurma hakkını kullanarak değil, anlatının kutsal uyumu iyiden iyiye bozulmasın diye boşlukları doldurmak amacıyla da kendine tanıdığı kimi özgürlükleri hoş görmek gerekecektir. Sonuçta kabul etmek gerekir ki hikâye sadece seçici değil, aynı zamanda ayrımcıdır da, sosyal olarak tarihî kabul edilen malzemenin sadece kendisini ilgilendireni kullanıyor ve belki de olayların gerçek nedenlerine, kahrolası hakikatin ta kendisine rastlanabileceği geri kalanına aldırıyor.”

Yazarın sözünü ettiği yolculuk, bir filin yolculuğudur.

Nobel Edebiyat Ödülü sahibi José Saramago'nun son romanı *Filin Yolculuğu* oldukça sıra dışı bir **edebiyat yolculuğu** aynı zamanda. Fil, kıtanın bir ucundan neredeyse diğer ucuna ağır ağır ilerlerken, edebiyat da çok hızlı bir evrensel ufuk turu yapıyor romanda. Saramago, vakanüvisin tarih dışı bıraktığı, önemsemediği **insanlık boşluklarını** –nokta nokta olarak bırakılan boşlukları-, *Filin Yolculuğu*'nda edebi olarak mükemmel bir biçimde doldurmuş ve **hızlandırmış yazıyı**.

Fil Süleyman, on altıncı yüzyılın ortalarında, 1551'de, Lizbon'dan Viyana'ya, Portekiz Kralı III. Juan'dan Avusturya Arşidükü Maximilian'a hediye olarak gönderilmektedir; çok manalı, **erkin** ve **kurumların** içini dışına çıkaran, yazarının kalemiyle sistemi adeta hallaç pamuğu gibi atan, kara mizah bir yolculuktur bu.

Saramago, filin ensesinde yolculuk eden yoksul fil bakıcısı Subhro'nun sanki görünmez bir yol arkadaşı olarak Süleyman'ın ensesinde yer almış bu romanda; zaten erdem sahibi olan bir filin ermişliğe doğru yükselişini, onun bu akıl almaz eziyetli ve trajik yolculuğunu edebi bir acıyla, aynı zamanda son derece nazik mizah duygusuyla ve şefkatli bir biçimde paylaşıyor okuruyla. Yazar, Batı insanının, bir orijinalliği nasıl sonuna kadar sömürebileceğini; bir canlının doğasına hiçbir biçimde saygı duymadan –fil Süleyman, bu yolculukta Alplerin kış fırtınalarına da katlanmak zorundadır-, sırf kendi siyasetini, itibarını yüceltmek ve dini inançlarını ispatlamak için nasıl **yararcı** ve **yok edici** olabileceğini, kendine özgü olağanüstü metaforlarıyla ve zekâ dolu gözlemciliğiyle aktarıyor bize. Hem de eğlendirici bir yazı ve kurgu üslubu içinde. (Örneğin, kilisenin bir dalaveresi sonucu, hızla gelişmekte olan Protestanlığı önlemek adına fil Süleyman'ı Katolisizme prim sağlaması için Padova Katedrali'nin kapısı önünde diz çöktürmesi gibi...)

Filin Yolculuğu, hayatın oldukça zor ele geçirilen gerçekliğiyle ve –aynı zamanda- onun görünen gerçekleriyle edebiyatın nasıl buluşması gerektiğini çok yönlü ispatlayan, örnek alınabilecek bir edebi eser bence.

José Saramago, kaderin, Hint ellerinden Avrupa ortalarına sürüklediği ve bu yolculuk sırasında karşılaştığı Katolik papazın baskılarına maruz kalan fil terbiyecisi Subhro'ya şu soruyu sorduruyor: "Tanrı'ya mı inanacağım, filime mi." Bu ifadenin **çok anlamlılığı** Saramago'nun romanındaki; "Elveda dünya, giderek berbatlaşıyorsun," ifadesini de –çok anlamlı bir biçimde- kapsıyor bana göre.

Filin Yolculuğu, son zamanlarda okuduğum en sıra dışı ve muhteşem roman bence.

José Saramago, son büyük edebi tanık sanki!

(*Filin Yolculuğu*, José Saramago, Çeviren: Pınar Savaş, Turkuvaz Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dostoyevski'nin 'Puşkin Konuşması'

Edebiyat sorumludur.

İnsanlığı, toplumu, insanı yönetmez edebiyat; hatta yönlendirmez bile. Gerçekleştirdiği edebi tespitleriyle toplumun ve o toplum insanının ruhunun ne durumda olduğunu ortaya çıkarır ancak; bu da onun sorumluluk misyonudur.

Edebiyat, bir toplumun geleceğinin **insanlık projelerinden** sorumludur.

Yazı, geleceğin kokusunu alır çünkü. Ve yazıdan başka hiçbir şey geleceğe bu kadar duyarlı değildir bana göre.

Puşkin, eserlerinde olağanüstü bir edebi değer üretirken, bu değerinin içinde Rusya'nın, Rus kültürünün ve Rus insanının **durumunu** da büyük bir insanlık sorumluluğu içinde ortaya çıkarmıştır.

Dostoyevski ise bu büyük ulusal insanlık sorumluluğunu şu şekilde dile getiriyor:

"Ondan önce kimsede görmüyoruz bunu; evrensel sevgi gücü, başka milletlerin yaratıcı damarını hiç şaşmadan bulabilme gücü, 'Konuşma'mda Avrupa'nın bazı yüce dehalar yetiştirdiğini söyledim. Bir Shakespeare, bir Cervantes, bir Schiller mesela. Ne ki Puşkin'de bulduğumuzu bunların hiçbirinde bulamıyoruz. Yalnız evrensel sevgisi değil, başka milletlerin damarına girebilme gücü de akla durgunluk veren yeterliliğiyle dikkatimizi çekiyor. Dehasının en kendine özgü yanı olan, onu bütün dünya sanatçılarından ayıran, bütün dünya sanatçıları arasında yalnız onda gördüğümüz bu özelliği altını çizerek belirtmekten kendimi alamazdım."

Dostoyevski'nin yeni yayınlanan *Puşkin Konuşması* adlı kitap, 26 Mayıs 1880'de (129 sene önce ve iki gün sonra) Moskova'da dikilen Puşkin Heykeli'nin açılışıyla ilgili bir konuşmasını ve bu konuşmayla ilgili açıklama ve eleştirilere yönelik yazılarını içeriyor.

Dostoyevski soruyor: "Gerçek, ne zaman elden gitti?"

Dostoyevski'ye bu soruyu Puşkin sorduruyor aslında; Puşkin'in yarattığı unutulmaz ve ölümsüz tipler içinden çıkarıyor bu soruyu çünkü.

Örneğin *Yevgeni Onegin*'de, *Çingeneler*'de, şairin dehasıyla oluşturulan kahramanların içinden, Rus toplumunun o zamanki ruhunu hatta ruhsuzluğunu temsil edenler sorduruyor ona bu soruyu.

Dostoyevski, yaşanan o büyük siyasi ve kültürel problematiği cırılçıplak gözler önüne seriyor. Örneğin Aleko, sınıfına ve sahip olduğu bazı temel değerlere karşı çıkarak gerçeği aramaya yöneldiğinde, aslında toplumunun ve kendisinin öz değerlerinden uzaklaşmış oluyor:

"Doğayı özlüyor, o kadar; yüksek sosyeteye hınç duyuyor, gönlünde bütün insanlığı kapsayan emeller besliyor. İnsanlığın bir yerde izini yitirdiği, kendisinin ne yapsa ele geçiremediği bir gerçeğin ardından yas tutuyor. Nerededir bu gerçek? Nerede, nasıl ortaya çıkar? (...) Hayallerine düşkün, sabırsız kişi kurtuluş yolunu her şeyden çok dış görünüşe yakın olaylarda arar. Tabii ya! Gerçek kendi dışında bir yerde demek ki... Belki bir başka Avrupa ülkesinde, Avrupa milletlerinin sağlam köklere bağlı, tarihin içinden çıkıp gelmiş siyasal düzeninde, Avrupa'nın çoktan durmuş, oturmuş toplum ve hayat örgüsünde. Böyle bir adam gerçeğin ilkin kendi içinde belireceğini hiçbir zaman anlamayacaktır. Nasıl anlasın? Koca bir yüzyıl boyunca kendi yurdunda

kendini bilmeden yaşamış. Çalışmayı unutmuş. Gerçek kültürden yoksun kalmış.”

Heykelin açılış konuşmasında Dostoyevski, Puşkin’in o yüce dehasına sığınarak, toplumunun aydın kesiminin bir bölümünde yer alan Avrupa hayranlığına, Rusya’yı ancak **Avrupalılaştırmanın** kurtaracağına dair, oldukça güçlü bir biçimde yerleşmiş olan düşünceye, kaleminin bütün gücüyle karşı çıkıyor.

Dostoyevski, halkının, bütün sefaletine ve bazı yozlaştırılmalarına rağmen, bu tip aydınların hiçbir zaman anlayamayacağı olağanüstü insanlık değerlerine sahip olduğunu savunuyor.

Dostoyevski için Rusya’yı Avrupalılaştırma projesi, Rus halkına yapılacak en büyük ihanettir; o Rus halkı ki, sahip olduğu değerler ve erdemlerle, gelecekte belki de dünyanın diğer milletlerine örnek olacak ileri insanlık durumları yaratacak; adeta dünyayı kurtaracaktır.

Baticılarla Slavcıların bu çatışmasında Dostoyevski aslında Rusya’nın değerleriyle Avrupa’nın değerlerini yeniden üreterek buluşturmaya, uzlaştırmaya çalışıyor; Avrupa’dan alınacak bir **ışık** yoktur, Dostoyevski’ye göre; Avrupa’dan alınacak bilim-teknik vardır, o kadar. Aydınlanma konusunda ise, Rus halkının zaten aydınlanmış bir halk olduğunu ve Avrupa’nın **ışığına** ihtiyacı olmadığını düşünür. Hatta yazar tam aksine, Avrupa’nın, bu halkın ışığına muhtaç olduğuna inanır: “Öyleyse izin verin de aydınlanmanın böylesine varmak için hiç de Avrupa kaynaklarına başvurmak zorunda olmadığımızı söyleyelim. Bu kaynaklardan niçin yoksun oluyormuşuz? Rusya baştan aşağı bunlarla dolu. Şaştınız, değil mi? Şaşarsınız ya! Ben tartışmaya girdim mi doğruca meselenin köküne inerim.”

Dostoyevski, Puşkin’in dehasını yüceltirken, çok da üzülüyor; çünkü büyük şair en olgun, en verimli ve en güçlü çağında öldü. Ve Dostoyevski’ye göre, mezarına insanlıkla ilgili, toplumuyla ilgili, büyük bir sır götürdü:

“Şimdi biz, onsuz, onun kutsal sırrını çözmek için savaşıyoruz.”

(Puşkin Konuşması, Dostoyevski, Çeviren: Tektaş Ağağaoğlu, İletişim Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aslı Erdoğan’ın hikâyelerinde insanlık çıplak!

Pakize Barışta 31.05.2009

Edebiyatın tarihi yoktur.

İnsanın tarihi olmadığından...

Sistemlerin tarihi vardır; **erkin**, yönetimlerin, sınıfların tarihi...

İnsanın tarihi, planetimiz yok olmazsa şayet, kendini herkese, her şeye karşı eşit ve özgür, herkesin, her şeyin

de kendine karşı eşit ve özgür **durduğu zaman** –yani çok sonraları- başlayabilir.

Edebiyatın tarihi olamazdı zaten; edebiyat, sözüyle yazısıyla var olduğundan beri tüm sistemlerden, kurumlardan maddi manevi ve siyasi **erikten**, hatta düzenden nefret etmez mi?

Edebiyatın tarihi yoktur, çünkü **duygunun tarihi** yoktur.

Duygu, ipe dizilecek sayıların öyle birbiri ardına gelmesiyle oluşturulacak bir tarihe sahip olamaz zira.

İnsan, duygusunu **yabancılaşmadan** kurtarmadıkça, **erkin** söyleminden özgürleştirmedikçe, ne kendisi bir **sonsuzluk** içinde yaşayabilir, ne de başkalarına yaşatabilir.

İnsan belki bir dönemde, ilkel komünal sistem döneminde bu duyguyu özgürce tattı. O zamanlar insanın **merkezi** yoktu çünkü; yani **erki** yoktu.

Edebiyatın ise hiçbir zaman bir merkezi, bir **erki** olmadı; edebiyat tarihsizliğinin mutluluğunu yaşatmıştır insana hep; paradoksal gibi görünse de, bir gün insan gerçek **tarihsel duyguya** ulaşacak ve bu konuda edebiyatın önemli bir rolü de olacaktır bana göre.

Aslı Erdoğan, yeni yayınlanan *Taş Bina Ve Diğerleri* adlı kitabındaki hikâyelerde, duygularını –ve düşüncelerini- bu sulara gezdiriyor ve buna sadık kalarak da metinlerini edebileştiriyor.

Bu **durumu** yaratırken, zanaatının ipucunu okura sunacak kadar da cömert:

“Öykü anlatma sanatı, korları eşeleme sanatı değil midir bir yanıyla, parmaklarını yakmadan?”

Taş Bina Ve Diğerleri’nde yer alan hikâyeler, birbirleriyle çok anlamlı bağlantılar içindeler. Ve bu çok anlamlılığın içinde de gerçekler kendi gerçekliklerine oturtulurken, **duygu**, yazarın kaleminden bazen neredeyse ışık hızıyla ayrılıyor, dışarı fırlıyor; bir anlık da olsa ezoterik bir gizliliğe, şifreliliğe dönüşüyor ve okur için olağanüstü anlar –zamanı olmayan- çıkıyor ortaya.

Aslı Erdoğan, sanki önceki hayatlarından birinde bir ezoterik aydınlanma yaşamış; yazısındaki hayat kalemi bunu işaretliyor:

“İnsan bedeniyle yazmalı, tenin altındaki çıplak, savunmasız bedenle... Oysa sözcükler yalnızca başka sözcüklere seslenir. Bir ‘H’ harfi alırsın, iki tane ‘A’, ‘Y’ ve ‘T’: HAYAT diye yazarsın. Tek sır, harflerin yerini şaşırmamak. Efsanedeki gibi, bir harfi düşürüp canlanan çamuru saf ölüme çevirmemek. (...) Hayat: İliğine kemiğine dek emilmiş bir sözcük, iç sızısını andıran bir uğultu, okyanuslar dolusu uğultu.”

Taş Bina Ve Diğerleri, aslında sistemlerin resmî ideolojilerini, kurumlarını sorguluyor; okurun bu konulardaki ezberini ve mutlak olarak görüp inandığı, eğitildiği duygusal değerleri –aslında değersizlikleri- hem özde hem de en ince detayda sorguluyor.

Aslı Erdoğan bunu yaparken karşımıza A’yı çıkarıyor: Tarihi olmayan, ya da gelmiş geçmiş ve gelecek herkesin ortak tarihi olan –tek bir ortak tarih bu- A’yı; ki, A, aslında ortak tarihten de başka bir şey: “Onun varlığı insan üzerine uzun bir şiirdir. (...) İnsan: en eski bilmece, konuşan madde.”

A, bir bakıma K'nın (Kafka'nın Bay K'sı) mütemmim cüz'ü; varlığı o kadar örselenmiş ve yerlerde sürünüyor ki – A fiziki anlamda da yerlerde sürünüyor- insanlığın adeta insansızlığını okurun yüzüne çarpıyor. A'yı yazı olarak yeniden tarif etmek çok zor. A'da HAYAT, çok farklı bir anlam kazanıyor çünkü; A, bütün bir hayattır, ta başından beri –resmî tarihin başından beri-. Diğerleri yani tüm bizler, onun türevleri olabiliriz ancak; A yine hepimizin adına kurtarıcı bir umuttur aynı zamanda, hepimizin adına bir rüzgârdır, bir kuştur, bir taşıtır hepimizin adına. Yani, gözlerine bakma cesaretini pek gösteremeyeceğimiz bir **başka duygudur**. Çünkü A, çok ama çok acı çekiyor! İnsan (okur) A ile karşılaştığında, hızı onun etrafında kreşendo bir yörüngeye giriyor ve gözlerini yumduğunda ise A'nın görüntüsü cisimleşiyor, üç boyutlu oluyor adeta.

Yani bir bakıma **tarihselleşiyor**.

Aslı Erdoğan, sistemleri ve bunların yalanlarını açığa çıkarmış: **Sistem çıplak!**

Yazar bunu acıyı dağıtarak değil, hepimize paylaştırarak değil, başka bir yöntemle yapmış: **Acıyı toplamış!**

"Başın öne düşmüştü. Yaralarına yapıştırdıkları kâğıt rulolarının ortasında tuhaf bir çiçeklenmeyi başarıyordun sanki. Dalların gizlediği iki ıslak yalnız yıldız gibiydi gözlerin. Bende unuttun onları. Teker teker dalları araladım. Günler, geceler boyu, yıllarca araladım. Bitirdiğimde, sen çoktan gitmiştin." Yazar, A'yla böyle vedalaşıyor kitabın son paragrafında.

Taş Bina Ve Diğerleri, modern Türk edebiyatının dünyaya açılan kapılarından biri olabilir bence. Sözcüğün edebi gücünü, hücrelerini, evrensel duygularla buluşturabilmiş zira.

Yazar, tarihle ilgili sığınma kalelerimize, ezberletilmiş tarih kavramına yaslanmamıza, determinizmden medet umarak rahatlamamıza çomak sokuyor, adeta.

Aslı Erdoğan, sonu *çoğaltıyor*; *SONLAR*'ı kıssadan hissenin de ötesinde bir **ses vermiş oluyor, olup bitene**: "Yoksa, insan dediğin nedir ki! Yersiz bir kahkaha işte."

(*Taş Bina Ve Diğerleri*, Aslı Erdoğan, Everest Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hişt Hişt! Anadolu edebiyatının geleceğine kulak verin!

Pakize Barışta 07.06.2009

Edebiyatın edebi zenginliği, varoluşun gerçek zenginliğidir bana göre.

Biz de bu zenginliğin en velût olduğu coğrafyada yaşıyoruz aslında.

Anadolu'da binlerce yıldır **edebilik yeşeriyor**.

"Demirin üstünde karınca izi,

Karanlık gecede görsün de gelsin."

Pir Sultan Abdal'ın bu edebi ifadesinin manası üzerine gidersek, bu coğrafyanın diğer edebi örneklerine ve derinliklerine de ulaşabiliriz örneğin.

Edebiyatın bu muhteşem zenginliği içinde, Anadolu'da saymakta zorlanacağımız sayısız kaynak ve engin kültürlerin izleri var.

Anadolu çocuğunun karşılaştığı masal zenginliğine, dünyanın başka neresinde rastlanabilir ki zaten.

Edebiyat, sözlü ve yazılı olarak bu insanın, bu toplumun gerçek mayasıdır.

Özellikle çocuk yaşlardaki bir gencin edebiyatla karşılaşması, yaşadığı günlük gerçeğin dışında başka bir gerçeğin de olduğunu fark etmesi ve hayatına edebilik açısından da bakabilmesinin heyecanı, hem hiçbir zaman unutamayacağı bir kaynak anı, hem de ortamı oluşturulduğunda onu edebiyat yoluna sokacak bir dürtü olabilir.

Mayıs ayında 3. sayısı yayımlanan *Hişt Hişt!* adlı edebiyat dergisi, Anadolu edebiyatının geleceği için önemli bir umut kaynağı bence. Bu parlak dergi, Diyarbakır Birlik Lisesi tarafından yayınlanıyor.

Sait Faik, el verememiş ama, **ses vermiş** Diyarbakır'daki öğrencilere.

Ünlü yazarın o muhteşem hikâyesinin adı, Diyarbakırlı öğrencilerin dergisine ad olmuş.

Hişt Hişt! dergisinin iki yıl önce yayımlanan manifesto niteliğindeki ilk sayısında yer alan çıkış yazısında, "Özetle söylersek dergiyi çıkarmamızın tek derdi öğrencilerimizi 'has edebiyat'la buluşturmak, 'has edebiyat'a bulaştırmak, 'Hişt, Hişt!'de bunun ilk adımı olsun istedik," diyor derginin yayın yönetmeni, Diyarbakır Birlik Lisesi öğretmenlerinden yazar Murat Özyaşar.

Hişt Hişt! edebiyat dergisi, alıştığımız okul dergilerinden ve bu dergilerin yasak savmacı ve mecburen çıkıyor havasından çok uzak, adeta profesyonel bir kurumsallık içinde üretilmiş ciddi bir yayın organı bence.

Hişt Hişt!'in ne içerik ne biçim, en önemlisi ne de öz olarak hafife alınamayacak bir durumu var. Türkiye'de, hem de lise ortamında, öyle bir ulusal ve evrensel pencere açmış ki bu dergi, insan saygı duyuyor; Nâzım Hikmet'ten Goethe'ye, Mevlânâ'dan Victor Hugo'ya, Yaşar Kemal'den Aragon'a, Sait Faik'ten Kavafis'e, Oğuz Atay'dan Rimbaud'ya, Ahmet Altan'dan Fuzulî'ye, Ece Ayhan'dan Daniel Defoe'ye uzanan, son derece dikkatli seçilmiş bir **edebi koridor**, bir edebi duygu galerisi, hem yazar-öğrenciler için, hem okur-öğrenciler, hem de bizler için edebiyatın geleceğine umutla ve cesaretle bakmamızı sağlıyor.

Üçüncü sayısı bir iki hafta önce elime geçen *Hişt Hişt!*'te diğer sayılarında olduğu gibi yine öğrencilerin edebiyat yazarı olarak yer aldıkları çok ilginç mektuplar yayınlanmış. Bu mektupların ilki Yunus Emre'ye, 9. sınıf öğrencisi Berivan Eran tarafından, sonuncusu ise 10. sınıf öğrencisi Recep Bakır tarafından Fuzulî'ye yazılmış.

Derginin mektup bölümünde, Mersin Cemile Hamdi Ongun Lisesi 12. sınıf öğrencisi Rüya Bağ da konuk yazar olmuş ayrıca. Bu genç yazar da Oğuz Atay'a bir mektup yolluyor dergisi aracılığıyla.

Dergide, Uğur Yücel'le yapılan bir söyleşi ve Behçet Çelik'in kendini tanıtan bir yazısı dışında; Arşiv, Deneme, Öyküler ve Şiir bölümlerinde, biz büyükleri şaşırtan nitelikte ve edebi kalitede öğrenci yazıları ve şiirleri var. *Hişt Hişt*'in Mayıs sayısında ayrıca, Faruk Duman'dan İlk Öyküler İlk Kitaplar adlı otobiyografik bir yazı da bulunuyor.

Konsepti, içeriği, kâğıdı, baskısı, mizanpajı ve grafik tasarımıyla Diyarbakır'dan Türkiye'ye yayılan bir **edebiyat sesi** *Hişt Hişt*!

Hişt Hişt'in yayın kurulu, insana bu derginin özünün ve ruhunun korunacağı konusunda bir güven sağlıyor; yayın kurulunu oluşturan dokuz üyenin dokuzu da öğrenci çünkü.

Hişt Hişt, daha üçüncü sayısında filizlenmeye başlamış:

"Sen yaşam tutkuma inat
ölümlerde aradığımsın
Sen çoğuldaki inat
tekildeki sıcaklığımsın".

Diyarbakır Birlik Lisesi 9. sınıf öğrencisi Elif Süer'in bu mısraları gittikçe gelişerek ve derinleşerek; gelecekte, **demirin üzerinde karınca misali iz bırakabilir** düşüncesindeyim.

Derginin genel yayın yönetmeni yazar Murat Özayaşar ve öğrenci ekibini, bu olağanüstü dergi için kutlarım.

Merak edenler, bu dergiye sahip olmak isteyenler ne yapmalı diye düşündüm, derginin içinde genel yayın yönetmeni Murat Özayaşar'ın mail adresi var, sanırım bu konuda yardımcı olabilir: muratozyasar@gmail.com

(*Hişt Hişt*! Edebiyat Dergisi, Diyarbakır Birlik Lisesi)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Selim İleri'den bir aşksızlık gerçeği: Annem İçin

Pakize Barışta 14.06.2009

Edebiyat, hayatın yaşanmamışlığına da odaklanır; yaşanmamış hayatları, yaşanmışlığın içinden bulup çıkarır.

Edebiyat, belki de bu yüzden vardır.

İnsanı zapturapt altına alan her türlü ideolojik ve toplumsal etik, aslında duygunun derinlemesine yaşanmasını

öner.

Kontrol altında tutulan bu duygu alanının başında ise aşk vardır. Yaşanmamış hayatlar, aslında yaşatılmamış hayatlardır; yaşatılmayan da aşktır zaten.

Edebiyat ise, bu mağduriyeti; aşkın, sevginin, safiyetin zedelenmiş ve acılaştırılmış hallerini gözler önüne serer.

Edebiyatın bu misyonu, bu yönü hüznüldür aslında. Çünkü manası kolay kavranamayacak derin özelemler de taşır.

İnsan aslında uzun zamandır, doğasındaki en yüce değer olan aşkı yaşayamadan varlığını sürdürmeye gayret ediyor; çoluk çocuğa karışıyor. Böylece –çaresizlik içinde- kendine aşkı unutturmaya, onun yerine sevgiyi yüceltmeye ve ulvileştirmeye çalışıyor dünyanın bu halinde.

Edebiyat, her şeye rağmen bu **doğal olmayan** hali kabullenemiyor ve isyan ediyor adeta; gerçek edebilik belki de budur ya...

Selim İleri: "Bu çirkin dünyada annemi çok özledim," diye isyan ediyor. Bu dünyanın çirkinliğinin bir sonucudur ki, yazarın annesi ve babası: "Hiçbir zaman birbirlerine âşık olmadılar." Selim İleri'nin acısının kaynağı bu kadar net işte. Ve bu acı, yazarın *Annem İçin* adlı metninde yine kendi ifadesiyle açıklanıyor.

"Ama aşka çok benzer bir dayanışma içinde geçti evlilikleri. Behçet Necatigil'in kimi şiirlerindeki evlilik izdüşümlerini andırıyordu her şey. O günlerden birçok kırık anı hatırlıyorum. Bütün bunlar beni o günlerdekinden daha yoğun biçimde yaralıyor şimdi. Annemi; belki de hiçbir zaman dost olamadığım babamı sık sık rüyalarımda görüyorum."

Aşksız bir hayat dayanışması aşka benzese de, bu duyarlı yazarı, Selim İleri'yi adeta can evinden yaralamış gözüküyor.

Yeni baskısı birkaç hafta önce yayınlanan *Annem İçin*, bir anı kitabı olmaktan öte, edebi duyarlılığı yüksek bir metin... bu coğrafyada yaşayan hemen herkesin **ortak anı kitabı** bence.

Selim İleri aslında hepimiz için düzenlemiş bu metni. Hepimiz için isyan ediyor. Hepimiz için acılanıyor: "Bütün o ömürlere biraz şaşırarak bakarım. O zamanın insanları duygulardan, isteklerden, sevgilerden uzak yaşamışlardır. Bana öyle gelir. Bu insanlar sorunlarını, duygulanımlarını konuşamazlar. Bu yüzden en şiddetli fırtınalar bile içte yaşanır. Hisleri söylemek bile yasaklanmıştır. Bir takım cinsel tabuların bütün o ömürlere karabasan gibi çöktüğünü tahmin etmek hiç de güç değil."

Annem İçin'de yer alan **hüzün** ve bu hüznün **edebileştirilişi**, bana aynı zamanda hüznü bir müzik partisiyonu esintilerini ve seslerini çağrıştırdı; yazarın kalemi, boşlukta dalga dalga yayılan ve yayıldıkça genişleyip derinleşen, bize özgü, hatta İstanbul'a özgü bir özlemi hissettiriyor. O yıllarda İstanbul'un Kadıköy'ünde, düğününde Komparsita çalınmadan evlenen son derece naif ve duyarlı bir genç kadının ne gibi birikimler sonucu erken yaşlarda Alzheimer hastalığına yakalanmasının altındaki gizli gerçeklerdir bence aslolan. Ki, bu hanım, genç kızlığında –kitabın kapağında gördüğümüz, olağanüstü duygular yansıtan o fotoğraftan da anlaşılacağı gibi- piyano çalmıştır... sonraları ise, bir türlü yaşanmamış bir hayat...

“Bu fotoğrafı yenilerde buldum. Şimdi bir hayat rapsodisi gibi. Piyano, genç kızlık evinden, doğduğum eve kadar, ordan oraya taşınıp durmuş, bir daha parmaklar gezinmemiş tuşlarında. Ben hatırladığımda, şamdanları mumsuzdu. Sonra da ortalıktan kayboldu. Sonraki evlerimiz hep piyanosuzdu...”

Selim İleri, okuruna bir **aşksızlık gerçeği** sunuyor. Duyguların bastırılmasının, hatta hapsedilmesinin neredeyse doğal sonucu olan bir hastalığın –bu kadar duyarlı bir kadının sonu başka türlü olamazdı zaten- içinde gizleneni, çağdaş bir ağıtı edebileştirmiş Selim İleri.

“Sonra hastalığa ve acıya bir alinyazısı gibi alıştım. Tasarladığım roman, ‘Söyle Kalbim’e oranla, daha soğukkanlı bir tutumla, kişisel duygulara kapılmaksızın yazılacaktı. Öyle sanmıştım... Fakat yazamadım. Beş on sayfalık bir taslaktan sonra olayın etkisini yeniden hissettim. Annemin hastalığında hekimlerin önemsemeyecekleri bir şey keşfetmiştim. Bu, toplum olarak bizi o kadar yıkan, içe kapanışlarımızdan başka bir şey değildi.”

İçe kapanışlar... yani aslında **yaşanamamış aşklar...**

Annem İçin, bir kitap adı olarak bir **addan** çok daha manalı duygu akışları içeriyor; kontrol edilemez bir **ağlamaya** neden olan acının biçimlenişi adeta bu ad.

“Bu, epeydir acı çeken, belki de bütün yaşamı boyunca –söyleyemediği, dile getiremediği, dışa vurmadığı- acılar çekmiş bir insana ağlamaktı ve bu insan benim annemdi.”

Selim İleri için Süheylâ Hanım, bir anneden çok daha ötede bir yerde duruyor bence; çirkinlikler âleminin ortasında çırpınan ve bu çırpınışını dışarıya göstermemeye çalışan bir **melek** o.

Annem İçin, edebi duyarlılığı, bir kadının hayat duyarlılığını bir kelebek misali **kanatlandıran** bir metindir diyebiliriz.

Yazar, belli ki hep içinde taşımış annesini; bir oğul olarak annesinin yaşayamadıklarını hissedip, onunla **bütünleşmiş** adeta; annesinin acısına paydaş olmuş.

(Annem İçin, Selim İleri, Everest Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nazizm’e direnen ressamın hikâyesi: ‘Brandes’in Kararı’

Pakize Barışta 21.06.2009

Edebiyat, belleğin duygusunu kayıt altına alır.

İnsan belleği, olup bitenleri, anıları ve altı çizilmesi gerekenleri kayıt altına alır ama bunların hiçbirini duygu platformunda gerçek anlamda manalandıramaz.

Edebiyatın devreye girmesiyle, bellek **yazı**yla buluşur ve insanın –insanlığın- gerçek geçmişi yani gerçek duygu kaydı ortaya çıkar.

Yazarın, belleğin edebileştirilmesindeki hassasiyeti, bireyin hayat kayıtlarının yanı sıra, toplumun ideolojik, siyasi ve kültürel kayıtlarına da açıktır; belleğin edebiyat tarafından duyguyla manalandırılmasında tarihin içinin yeniden ve yeniden okunması ve edebi olarak deşifre edilmesi de vardır.

Bireye ulaşırken ideolojiden ve siyasetten de geçilir tabiatıyla.

Katalan yazar Eduard Marquez, *Brandes'in Kararı* adlı romanında güçlü ve zengin bir edebi bellek operasyonuna girişmiş. Yazarın bu edebi çabası, romanın eksenini oluşturan **direnç** ana temasında biçimleniyor.

Brandes'in Kararı'nda, romanın başkahramanı Dresdenli ressam Brandes'in Nazi rejimiyle karşılaşması anlatılırken, bu karşılaşmanın odağında, Nazi lideri Göring'in kendi gizli sanat koleksiyonuna katmak için, ressamın sahip olduğu 16. yüzyılın en önemli Alman ressam ve oymabaskıcısı Lucas Cranach'ın bir tablosunu zorbalıkla ele geçirmeye kalkışması var.

Eduard Marquez'in, romanında böyle bir konuyu seçmesine, kübist Fransız ressam Georges Braque'ın başından geçen benzer bir şantaj olayı neden olmuş. Dresdenli ressam Brandes, aslında Fransız ressam Georges Braque. Yazar, Georges Braque'ın yaşadığı bu şantaj olayını yeniden üretirken, roman örgüsü içine Nazilerin tüm insani ve toplumsal değerleri yok ederek gerçekleştirdikleri, tarihin en büyük soygunlarından biri sayılabilecek sanat eserleri soygunlarını da hatırlatmış oluyor okuruna.

Hermann Göring, sanat danışmanı Hofer marifetiyle Brandes'in sergisinde yer alan eserlere el koyar ve ressamın tekrar eserlerine kavuşabilmesi için, sahip olduğu Lucas Cranach'ın tablosunu kendisine teslim etmesini ister. Bu tuhaf bir değiş tokuş olacaktır tabii. Nazizm, ressam Brandes'e '**kararını ver**' baskısı ve şantajı yapar sık sık.

Eduard Marquez, mecburen bir karar verme aşamasına girmiş olan kanser hastası Brandes'in çare arayışlarını anlatırken, bir yandan da ressamın anılarıyla ilgili edebi değeri oldukça yüksek bir duygusal bellek sergilemesi sunuyor okura. Romanını iki kolda yürütüyor yazar; duyarlı bir insanın –sonu yaklaşmış da olsa- hayatını manalandıracak direnç ve teslim olmama mücadelesini anlatırken, bir yandan da, onun çocukluğunu, babasıyla olan ilişkisini, gençliğini, aşklarını, Nazi ordusunda yer alışını ve sanatını oluşturan unsurları inceliyor.

Eduard Marquez, ideoloji ve siyasetle, insanlığı karşı karşıya getiriyor *Brandes'in Kararı*'nda.

Romanın değerini oluşturan unsurlar içinde, resim sanatının özellikleri de yer alıyor; Georges Braque'ın hayat ve sanatla ilgili görüşleri, zengin ve ilginç bir renk bilgisi, kompozisyonla ilgili yorumlar, Nazizm'in ve savaşın, Brandes'in resmindeki ifadeleri de, romanın örgüsü içinde bulunuyor.

"Belki de bu aslında, onun o fizyolojik çalışmalarının yerine, iki yüz gram safran tepeciğinin kendi hacminin yüz bin katı suyu boyayabilmesinin bana çok daha büyüleyici geldiğindendir. Ya da bazı Ortaçağ tariflerine göre, nakkaşların karayosunundan çıkardıkları mor rengi hazırlarken, erkeğin idrarının kadınınkinden daha iyi sonuç verdiğini. (...) Matisse'in dediği gibi: renkleri konuşturmak gerek."

Brandes'in Kararı romanının kararlar ilgili şifresi de, Georges Braque'ın şu ifadesinde gizli bence: "Yalnızca elimizden almadıkları şeyler kalır bize, o da sahip olduklarımızın en iyisidir."

Katalan yazar Eduard Marquez, romanında edebi olarak kimi zaman düz çizgide gelişen, kimi zaman imgelerin üst üste bildirildiği, kimi zaman paralellikler arz eden, kimi zaman iç içe geçmiş bellekler sunan, kimi zaman da simgelerin bile parçalandığı, değişik derecelerden zaman filtreleri uygulanmış yazı kurguları sunuyor.

Yazar, hayatın ritminin sarmalını yakalama peşinde galiba.

Batı modern edebiyatının az sayıdaki iyi örneklerinden biri *Brandes'in Kararı*.

(*Brandes'in Kararı*, Eduard Marquez, Çeviren: İnci Kut, Can Yayınları)

***

Okura Not: Iğdır'da, merkeze 9 kilometre uzaklıktaki köy okuluna bir kütüphane kurmak için mücadele veren öğretmen Ali Özdemir'in, okul kütüphanesi için ansiklopedilere, romanlara, Türk ve dünya klasiklerine ihtiyacı var. Kitap fazlası olanlara ya da bir köy okulunun öğrencilerinin de roman, şiir, hikâye okumaya hakkı olduğunu düşünülere duyurulur.

Ali Özdemir.

Evcil İlköğretim Okulu 1-A sınıf öğretmeni

Merkez-Iğdır

E-mail: ozdemir.carpediem@gmail.com

Tel: 0505 911 2273 - 0536 503 2300

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Jacques Vergès ve Savunma Saldırıyor

Pakize Barışta 28.06.2009

Edebiyat, aslında evrenin tüm duygularına, insanlığın tüm hallerine sahip çıkan, habaset karşısında bütün bunları koruyan ve **savunan** bir insani üst eylemdir.

Edebiyat adaleti de savunur; sistemin adaletsizleştirdiği, yönetimin eline geçirdiği ve yozlaştırdığı adaletin karşısına da dikilir yeri geldiğinde.

Andre Gide, *Cinayet Mahkemesi Anıları*'nda: "Ama şimdi deneylerimden biliyorum ki, adaletin yerine getirilmesini dinlemek ya da buna bizzat yardım etmek, bambaşka. İnsan adaleti ne denli belirsiz ve güvenilmez bir şey, işte on iki gün boyunca içim daralarak bunu hissettim" der.

Edebiyat, hukukun önünde gider bence.

Adaletin değil, estetiğin kazanacağını savunan, edebiyatın adaletle ilgisini içselleştiren Avukat Jacques Vergès, "Zafer, jüridekileri en çok etkileyen öyküyü anlatanın olacak" diyor.

Jacques Vergès'nin *Savunma Saldırıyor* adlı hukuk kitabı, aynı zamanda bir edebi envanter sanki; adaleti ilgilendiren, edebiyat içinde yer alan anlatımlar, edebiyatçının adaletle ilgili görüşleri hassas bir terazide tartılırcasına Jacques Vergès tarafından inceliklerle örnekleniyor.

Kafkayesk, edebiyat kaynaklı bir terim olarak, dünyanın bu en büyük ceza avukatının kitabında K'nın Evreni bölümünde yer alıyor. Devlet-adalet ilişkisinin netleşmesinde edebiyatın işlevi oldukça manalı Jacques Vergès için.

"Bu evrende, adalet tutarsız değildir. Aksine ne yaptığını çok iyi bilir. 'K bir anayasa Devleti'nde yaşıyordu. Huzur her yerde hâkimdi. Yasalara uyuluyordu.' Bekçinin dediği gibi, 'bağlı olduğumuz otoriteler, tutuklama belgesini vermeden önce, tutuklamanın gerekçeleriyle ilgili çok titiz araştırma yaparlar.' Sorgulamalar aşırı derecede titizdir, 'aynı zamanda da, sanığın fazla yorulmasını engellemek için, oldukça kısa tutulurlar'. 'Daha titiz bir adalet yoktur,' der avukat. Gene de K niçin mahkûm edildiğini öğrenmeyi başaramaz ve sonunda öldürürler onu, Neuf-Chateau ormanlarındaki bir kurt gibi."

Franz Kafka ile Jacques Vergès buluştuğunda edebiyat-adalet ilişkisi bu kadar netleşebiliyor işte.

Ceza avukatı Jacques Vergès, insanı ve insanlığın kaderini bir anda değiştirebilecek ceza davasını –ki bu dava türü, edebiyatı diğer dava türlerinden çok daha fazla ilgilendirmiştir. Örneğin *Suç ve Ceza*'daki Raskolnikov-tüm hukuk tarihinde yer aldığı biçimleri inceleyerek şu sonuca varıyor: "Ceza davasının üslubunu belirleyecek olan temel ayırım, sanığın toplumsal düzen karşısındaki tavrıdır. Sanık, düzeni kabul ederse dava mümkün olur ve açıklamalarını getiren sanık ile değerlerine saygı gösterilen yargıç arasında bir diyalog oluşturur. Sanık eğer düzeni reddederse, adli makine parçalanır; bu bir kopuş davasıdır." Bu analiz içinde yer alan **kopuş** durumu, aslında yargılananın, (sanığın) yargılayanı yargılamasından başka bir şey değildir.

Jacques Vergès'nin ikinci anlamlı tespiti de şudur: Dava hangi durumda seyrederse seyretsin –uyum ya da kopuş-, bugün, bu çağda zafer bir manada edebiyatın olacaktır; zira, kazanan taraf –bu suçlayan da suçlanan da olabilir-, dava dosyasında bulunan malzemeyi estetik olarak en iyi öyküleyerek, jürinin özdeşleşebileceği bir hale getirilmesini sağlayan anlatıcının olacaktır.

Savunma Saldırıyor, hem adalet ve hukuk açısından, hem de edebiyat, felsefe ve tarih açılarından okunması hatta incelenmesi gereken bir kitap bence. Bugün seksen dört yaşında olan eski bir komünistin, son derece duyarlı bir demokratın, hukuku nasıl irdelediğini, en kutsal olanın aslında mevcut hukuk düzenlemelerinden ziyade suçlunun ya da suçlu addedilenin kendini savunmasındaki hukuk olduğunun altını çizen Jacques Vergès, meslek hayatı boyunca nerede bir savunma ihlali varsa orada var olmuş. Suçlunun kim olduğuna, sağda mı solda mı durduğuna, devrimci mi ya da diktatör mü olduğuna hiç bakmadan hem de.

O, 'şeytanın avukatı', 'terörün avukatı' gibi tanımlara da sahip; aynı zamanda hem büyük bir âşık hem de büyük bir vefasız; savunduğu Cezayirli –terörist addedilen- bir devrimci kadına olan aşkından Müslüman olmuş, ancak yıllar sonra bir gün meslek aşkı daha fazla öne çıkınca terk etmek zorunda kalmış onu; haksızlığa karşı içinde çok büyük bir mücadele aşkı yattığından.

Jacques Vergès, çağımızın bir kahramanı bence.

Bugün çağdaş addedilen, demokrasi peşinde koşan bir insanın, kültür sanat ve edebiyatla ne kadar çok ilgilenmesi gerekiyorsa, aynı zamanda hukukla da, hukuk ve adalet kültürüyle de o kadar ilgilenmesi gerekir bence. Zira gerçek bir homo politicusluğa başka türlü nasıl varılabilir ki?

(Savunma Saldırıyor, Jacques Vergès, Çeviren: Vivet Kanetti, Metis Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Macbeth'i eğlenerek okumak herkesin hakkı

Pakize Barışta 05.07.2009

Edebiyat, bir toplumun duyarlılık göstergesi, yaratıcılık potansiyelinin çimentosudur adeta.

Edebiyat, **gidişatı** –her türüsünden- belirleyen, **kaliteli düşünme** ve hassasiyet oranı yüksek duygulanmaları adeta inşa eden, toplum içi ilişki eklemlerini kuran ve her türden beğeni çitasını yükselten bir üst düzey eylemdir.

Yaratıcılık açısından bakıldığında, bir toplumu edebiyatla buluşturmanın sonsuz yolları vardır; resmî ve özel kültür platformları içinde edebiyatın inovatif açıdan konumlandırılması ve zenginleştirilmesi, çağdaşlık kriterlerine göre üretken projelerle gerçekleştirilir. Bunlardan biri de edebiyatın destekleyici hallerinden biri olan 'çizgi'dir; yani, yazı sanatının çizgi sanatıyla yeni bir açılıma kavuşturulmasıdır. Örneğin değerli bir edebi eser, bir roman, güzel bir çizgi ifadesiyle buluştuğunda, edebiyatın aslında eğlenceli bir şey olduğu daha fazla anlaşılır.

Çizgi roman, bir **tür** olarak edebiyatın özellikle gençler –ve çocuklar- tarafından benimsenmesi için etkili ve oldukça eğlenceli bir **dildir**.

Çizgi roman aynı zamanda bir eser çeşitlendirmesi yelpazesidir.

Türkiye'de nihayet eserin özüne ve duygusuna gerçek anlamda sadık bir **çizgi roman hayatı** başladı: Dünya klasikleri içinde önemli bir yeri olan William Shakespeare'in *Macbeth*'i, NTV Yayınları tarafından, –bu dizinin genel yayın koordinatörü olan- Elif Nurçin Kutlu'nun yönetiminde yayınlandı.

Macbeth'in çizgiye uyarlanması John McDonald'a ait. Karakter tasarımı ve orijinal çizimler ise Jon Haward tarafından olağanüstü bir başarıyla gerçekleştirilmiş.

Sevin Okyay'ın özlü ve duyarlı çevirisiyle yayımlanan *Macbeth*'in bu defa yaşı yok. Her yaş grubundan okurun zevkle ve merakla okuyacağı, başarıyla gerçekleştirilmiş –aslında- muhteşem bir hayal bu. Zira *Macbeth* gibi bir büyük eserin başka bir **hale** geçirilmesinde özü korumak son derece zor ve nazik bir iştir. Her an, her çizgide,

her balon içi ifadede bir bıçak sırtı durum, öze ve duyguya bir tehdit oluşması ihtimali vardır.

Ben, *Macbeth*'in çizgi romanına bayıldım.

Çizgi roman, okurun muhayyilesini genişletir, ona yeni katmanlar sağlar: Örneğin edebi tasvir bir rengi anlatır; ama onu gösteremez. Çizgi kültürü ise, rengi ve rengin etkisini okurun muhayyilesine yeni bir katman olarak yerleştirir;

Macbeth'in ellerindeki kanı artık görürüz!

Ortaya, başka ve yeni bir şey çıkar böylece. Bir yeni efekt, bir yeni algılama...

Başarılı bir çizgi roman, **derinlik duygusunu** görselleştirerek, okurun mekânı/dekoru yaşamasına önemli bir katkı sağlar. Bu da **olayın** daha derinlikli kavranmasıdır aslında.

Macbeth, bir çizgi roman olmanın yanı sıra, William Shakespeare'in hayatını da, bilgi olarak okuruna aktarıyor. Ayrıca İskoçya tarihi içinde önemli yeri olan Macbeth'in –Shakespeare'in hayalinden geçmemiş- gerçek hayatıyla ilgili bilgi de veriyor. Ama en önemlisi Shakespeare'in Macbeth'inin tarihiyle ilgili olarak verilen bilgiler bence.

Kitapta yer alan çizgi romanın sayfa tasarımı çalışmalarıyla ilgili teknik ve estetik bir bilgi bölümü de var. Kitap, Küre'de Shakespeare Turu'yla bitiyor; William Shakespeare'in tiyatrosu olan Globe'un doğuşu, gelişimi ve yaşadıklarıyla ilgili ilginç bilgiler veriyor. Ki, bunlar içinde Globe'un günümüzde nasıl yaşatıldığıyla ilgili bilgiler de var.

Macbeth'in çizgi romanı, 5 perdeden ve 28 sahneden müteşekkil. Çizgi roman başlarken önce karakterlerle tanışıyoruz; içlerinde, İskoçya Kralı Duncan, Lady Macbeth, Macbeth... yanı sıra hayalet ve cadı karakterleriyle, Hekate (kraliçe cadı) gibi başarıyla karakterize edilmiş roman kahramanları var.

NTV'nin çizgi roman dünya klasikleri programında, ayda iki önemli eserin çizgi romanını yayımlamak varmış. Kulağıma gelenlere göre Kafka'nın *Dava'sı* da yoldaki eserlerden.

NTV Yayınları'ndan çıkan *Macbeth*'in sadece mazrufu değil, zarfı da mükemmel olmuş bana göre. Kuşe kâğıdı, baskısı, cilt kalitesi ve renk ayrımı kusursuz bence.

Macbeth çizgi romanı kalıcı bir iş olmuş. Böyle üst düzey bir kaliteye, bu kadar popüler bir fiyat da ayrıca çok memnun edici doğrusu.

Macbeth'in yayıncılık sektörüne çok katkı sağlayacağını düşünüyorum.

(*Macbeth*, William Shakespeare, Çizgi Roman, Çeviren: Sevin Okay, NTV Yayınları, 141 sayfa, 10 TL.)

Macbeth'le başlayan çizgi roman tartışması

Pakize Barışta 12.07.2009

Bir romanın, edebiyat dışı başka bir ifade **midyumuna**, örneğin sinemaya, tiyatroya, operaya veya çizgi romana aktarılması –yani **uyarlanması**– sonucunda edebiyat zarar görür mü?

Edebiyat öyle kolay kolay zarar görmez.

Ve bu sorunun cevabı da çok nettir aslında: şayet uyarılma denilen işlem, kültürel ve estetik olarak hakkı verilerek doğru dürüst yapılıyorsa ve sonuçta ortaya **yeni bir ürün**, yeni bir kalıcı **biçimlendirme** çıkıyorsa, kaynak (yani roman) değerinden kaybetmez bence.

Şayet uyarılma yanlış ve kötü yapılmışsa da, kaybedecek olan taraf yeni ifade aracıdır zaten; ortaya değersiz bir film, değersiz bir oyun, değersiz bir çizgi roman çıkar zira, hepsi bu.

NTV Yayınları, **Macbeth**'i Çizgi Roman Dünya Klasikleri projesinin ilk kitabı olarak geçen hafta yayınlayınca; *çizgi roman*, *roman mıdır*, ya da *edebiyat mıdır*, tarzı soruların etrafında dönen haberler ve yazılar yayınlanmaya başladı medyada.

Böyle bir tartışmanın, kültürümüze ve edebiyatımıza yararlı olacağını düşünüyorum. Zira bir **klasiğin**, yeni ve modern bir ifade aracıyla başarılı bir biçimde yeniden yorumlanmasında karşılıklı diyalektik bir ilişki vardır; ki, bu ilişki sonucu her iki kültür aracının hayatı da –adeta birbirini tetikleyerek– zenginleşir ve olgunlaşır.

“Goethe, çizgi roman sanatına ait ilk prototip örnekleri veren bir çizer olan Rudolph Töpffer’in çalışmalarına bayılmış ve bunların yeni bir sanatın öncüsü olabilecek ürünler olduğunu daha o dönemden ısrarla vurgulamıştı.” (Hikmet Temel Akarsu)

Goethe'nin çizgi romana olan bu ilgisi bence edebiyatın geleceğiyle ilişkiliydi; bu yeni tür, edebiyata yeni bir kan sağlayacaktı çünkü.

Çizgi romanın Türkiye’de edebiyatı bir başka boyutta yeniden gündeme getireceğine, edebiyat okuru kitlesinde bir artış sağlayacağına, özellikle de gençlerin ve çocukların edebiyata olan ilgisini tetikleyerek arttıracığına inanıyorum.

Bana göre, –bizimki gibi edebiyat okuru az olan- bazı toplumlar için daha çok edebiyatın **ne anlattığı** önemlidir (tabiiyle sanatın öz tarifi dışında, kültür politikalarıyla ve toplumu **alıştırmayla** ilgilidir bu), bazı toplumlar içinse edebiyatın **nasıl anlattığı** ne anlattığından daha fazla önem kazanır. Edebiyatın **nasıl anlattığına** daha çok –alışlagelmiş tanımıyla- gelişmiş toplumlar önem verir, ne anlatıldığı hususuna doymuşlardır zira; nasıl anlatıldığıнын arayışları içindedirler ve biçimde derinleşmeye yönelirler bu yüzden.

Çizgi Roman Dünya Klasikleri, okunduğunda ve seyredildiğinde, edebiyata uzak kalmış insana, bu ifade ve sanat aracının amacının ne olduğunu, ne için var olduğunu algılatır bence. Bu açıdan bakıldığında çizgi romanın görsel gücü, insanı edebiyatla buluşturucu bir vesiledir. Ama bana göre esas olan şudur ki, roman

romandır; yani kendi bütünlüğü içinde bir edebi ifade aracıdır, çizgi roman da çizgi romandır; yani kendi yaratıcılığı içinde yeni bir kültür ve ifade aracıdır. Aralarındaki ilişki şayet uyarlama kültüründen geçiyorsa –ki NTV’nin *Macbeth*’i bence öyle–, edebi bir aidiyet durumu da ayrıca söz konusudur.

Ünlü çizgi roman *Watchmen*, 1988’de bilimkurgu edebiyatının en önemli ödülllerinden Hugo’yu alarak bunu başaran ilk çizgi roman olmuştu. (2009’dan itibaren Hugo ödüllerinde çizgi romanlara ayrı bir kategori açılmaya başlandı artık.)

Ayrıca *Watchmen*, *Time* dergisinin “1923’ten Günümüze En İyi 100 İngilizce Roman” (çizgi roman değil, **roman**) listesine de girdi. Bu arada ünlü çizgi roman serisi Sandman’ın, en iyi kısa hikâye dalında, *Bir Yaz Gecesi Rüyası* ile Dünya Fantastik Edebiyat Ödülü’nü kazandığını da unutmamak gerekir.

Zaman içinde söz, çığlığı edebileştirmiş, sonra yazı, sözü edebileştirmiş... şimdi de çizgi, yazının edebiliğine bir katma değer sağlayabilir diye düşünüyorum.

Neden olmasın?

Yeter ki, birbirlerinin özüne saygı duysunlar.

Bizde de çizgi roman kültürü ve orijinal üretimi bir sektör olarak var olabilir ayrıca; çizgi derken, tabii ki bu coğrafyaya ait **hat** kavramını geçiriyorum zihnimden; ki, özü, biçimi ve içeriğiyle her şeyi anlatan bir yazı-resimdir o, değil mi?

Kültür mirasımız buna fazlasıyla müsait zaten.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yazının kutsal deliliğine sığınan roman

Pakize Barışta 19.07.2009

Edebiyat için gerçeğe yalan, aynı duygu haznesinde yer alabilir mi?

Gerçeğin yalanlaştığı, yalanın da gerçeğin altını oymak yerine onu beslediği bir özel durum mudur acaba **yazı**?

Yazarın gerçeğe ilişkisi hangi boyuttadır, gerçek nerede başlar nerede biter?

Ve en önemlisi, edebiyat gerçeği sever mi?

İnsan, ‘gerçek’ten sıkıldığında ne yapar peki?

Hayal denilen şey, yalanın en yalın hali midir acaba? Edebiyatın –diğer bütün yaratıcı alanlarda olduğu gibi–

peşinde koştuğu bir **güzellik** midir bu da?

Gerçekle yalan, aslında belki de bir zarf ile mazruf halidir.

Edebiyat için gerçekleri saptırma, yalanın belki de şiirleşerek edebileşmesidir!

Fransız yazar Alexandre Jardin için edebiyat (yazı) şöyle bir büyüleyicilik:

"Bu tablo karşısında boğulacak gibi oluyordum; gerçekleri saptırma işini o dereceye vardurdum ki, 1997'de babamı olduğu gibi değil de olmayı düşlediği gibi betimleyen, tuhaf bir kitap yazdım –Zebrail. Zebrail de 1977'de kendi babasını başka birine dönüştüren, büyüleyici bir kitap yazmıştı –Sarı Cüce. (...) Yirmi yıl arayla, birer yazar olarak gerçekliğimizin genel anlamda fazlasıyla hain olan gerçeği tahtından etme hakkına sahip olduğunu ortaya koymuştuk..."

İşte bu **hain gerçek** belki de yalanla buluştuğunda hainliğine son verecek; edebiyatta yer almak istiyorsa, belki de başka çaresi yok zaten.

Jardin'lerin Romanı'nda, Alexandre Jardin, kendi yazı serüveninin adeta şifresini sunuyor okuruna:

"Ben hâlâ 'gerçeği söyleyen bir yalanım', içten olmak savında olan tüm düşçüler gibi," diyor.

Jardin'lerin Romanı'nda, bir burjuva aile olan Jardinler, burjuvalığa ve sahte olduğuna inandıkları burjuva etiğine kökten bir reddiye getiriyor ve bir uygarlığın en tuhaf **insanlık sirkini** yaratıyor. Bu Fransız ailenin son kuşak üyelerinden biri olan yazar Alexandre Jardin de, **yazının kutsal deliliğine** sığınarak ailesinin aslında kolay kolay tanımlanamayacak orijinal deliliğini anlatmaya kalkışıyor; zira yazmasa, kendini asacak!

Alain Delon'dan sinema yönetmeni Claude Sautet'ye, Serge Gainsbourg'dan François Mitterrand'ın ayak izlerine, Jardinlerin aile sofrasında yer alan bütün diğer **tuhaf**lardan, yazarın annesi Luz'un sayısız âşıklarına kadar uzanan geniş bir yelpazedir bu. Alexandre'in annesinin –tuhaf yeteneklere sahip olan- âşıklarının hepsi de etraflarındadır. Ayrıca Jardinlerin yemek masasını paylaşan sayısız gönül yorgunu vardır; heyecan arayan evli ya da evli olmayan bu âşıklar, babaannenin malikânesinin bahçesindeki bir kulübede sevişirler, hem de neredeyse programlı ve randevulu.

Aileye gelince.. Nazi işbirlikçisi Vichy hükümetinde ve Fransız devletinin önemli yerlerinde görev yapmış Sarı Cüce lakaplı kadın delisi, orgazm müptelası bir dede vardır; seçim için, Mitterrand'ın partisi dahil bütün partilere sanayicilerden toplanmış paraları bavul içinde taşıyıp adilane bir biçimde dağıtmıştır: *"Televizyonda sözü edilen solun ortak programının parasını neden puro içen sağ veriyor? Neden Sarı Cüce, sağın kendi payını aldığını ve 'dengelerin gözetildiğini' söylüyor?"*

Babaya gelince.. o da bir serbest orgazm uzmanıdır ve senaristtir; aynı zamanda **Zihni Sinir**vari objeler üreticisidir; *delice fikir raketleri, hödükleri alkışlama makinesi, küfür kondansatörü, huysuzları tokatlama aleti, üzüntü imbiği* gibi, oğlu Alexandre'in kültürünü fevkalade geliştiren tuhafıklar üretir.

Alexandre'in ve Frederic'in babaları Zebrail'in öldüğü gün, anneleri Luz bir açıklama yapar; Frederic'in babasının aslında Zebrail olmadığını, en yakın dostları yönetmen Claude Sautet olduğunu, bu durumu Zebrail'in de bildiğini ama gizlediğini söyler.

Alexandre'ın babaannesi Arquebuse ise bu özgür ailenin orgazm abidesidir adeta. O yaşında bile, muhtemel âşıklar için kapısını penceresini açık bırakır uyurken; bir sofra ve muhabbet kadını olarak şişmanlamadan daha çok yemek yiyebilmek için bir tanıdığının barsaklarındaki paraziti kendine aşılama kadar götürür hayat yaratıcılığını.

Dilimize Orçun Türkay'ın mükemmel çevirisiyle aktarılan *Jardin'lerin Romanı*, Fransa'da yayınlandığında büyük ilgi görmüş. Yazarı, orgazmda ve yaratıcılıkta sınır tanımayan ailesini oldukça cesur anlatmış doğrusu. Ama romanın bu kadar ilgi görmesinin nedeninin, kültür kaynakları oldukça tükenmiş, yeni kaynaklar arayışında olan Batı'ya bir çözüm gibi görünmesinden kaynaklandığına inanıyorum.

Fiksiyon mu gerçek mi, yoksa yeni bir **şey** mi bu roman diye düşünüyor insan. *Jardin'lerin Romanı*, bir **hayat içeriğini** (Jardinlerde yaşananlar) o kadar yoğunlaştırıp anlatıyor ki, içerik gitgide öze dönüşüyor sanki. Bu nedenle de bu romanda bir edebi değer var mı ya da yok mu, tam ve net olarak ortaya çıkmıyor tabiatıyla. Bu anı-roman –ki, aslında çok eğlenceli- okurunda bir **ölçüsüz fantezi** ve aşırı bir **özgürlük kokusu** bırakıyor. Jardin ailesi aslında kendi hayatını **kurgulamış** bir aile olarak ortaya çıkıyor bu romanda. Yani aile bir romanı mı yaşıyor, yoksa roman bir aileyi mi anlatıyor, bir durup düşünmek gerekiyor önce.

(*Jardin'lerin Romanı*, Alexandre Jardin, Çeviren: Orçun Türkay, Can Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mehmet Taşdemir'in edebiyatı hüznü güzel taşıyor: Anisya'nın Evi

---

Pakize Barışta 26.07.2009

Edebiyat aslında insana ve topluma **merhamet** aşılar.

Edebiyatın belki de tek maddelik misyonudur bu.

Diğer her şey bu tek maddelik misyonun türevleri ve sürüp gitmesidir belki.

Edebiyat, insanın karşısına merhameti çıkarmakla, onun zaman zaman körleşme durumuna girmiş olan vicdanını harekete geçirir; insanın en değerli –en azından içinde yaşadığımız bu coğrafyada- hazinesi olan vicdanını...

İnsan da aslında evrenin ve doğanın doğasının vicdanını temsil etmez mi zaten?

Mehmet Taşdemir'in kaleminden tabir caizse merhamet damlıyor adeta.

Anisya'nın Evi, yazarın yeni yayınlanan hikâye kitabı: "Fırtına bir gül yaprağına karşı hoyratlığını kuşandığında, ilk önce sözlüğündeki merhameti siler..." cümlesiyle başlıyor.

Bence kalıcı bir özlü söz bu.. ve *Mehmet Taşdemir'in* kitabında yer alan *Sokak Düşleri*, *Kırık Mektuplar*, *Yağmurun Islattığı Hayaller* ve *Anisya'nın Evi* hikâyelerinin de şifresi aynı zamanda.

Mehmet Taşdemir'in edebiyatı, silinmiş merhameti yeniden diriltiyor ve onu kanatlandırıyor.

Anisya'nın Evi'nde merhamet, inceden inceye serpiştirilmiş **hüzün**le birlikte yaşıyor; hayat vurdukça yoğunlaşan ve daha fazla kırılğanlaşan bu hüznün, merhamete sığıyor işte.

Yazının her hecesi, her kelimesi ve cümlesi, bu sığınmanın bir sesi, bir seslenişi:

"İlk bakışta anlıyordum, bu şehir, bu kadının hayatına pek yakışmıyordu. O da bunun farkındaydı ki, şehri, kendi hayatının kıyısında köşesinde tutuyordu. Yürürken bile ayakları kaldırım taşlarına tam basmıyordu. Buralara çok uzaktı ve uzak kaldığı yerleri hiç düşünmek istemiyordu belki de. Kendi ruhuna bir nefes arıyordu. Bu şehirde, ruhuna bir parça huzur dilenecekti. Ama yine de burada kaldığı müddetçe, kendini şehrin hayatına emaneten ilıştirecekti. Kardan değil de yalnızlıktan üşüyecekti. Uzun kış gecelerinde, hep kendi yabancılığına misafir olacaktı. Kendi suskunluğunun ortasına kurduğu kürsüden, sadece gizli acılarını dinleyecekti."

Mehmet Taşdemir, **insafsızlaştırılmış hayatların** gizli duygu eklemlerini, adeta bir **edebi kazı** yaparak, naif bir yabancılaştırma efektiyle gün yüzüne çıkarıyor.

O, bu hikâyelerde sergilenen hayat perdeleri arasında bir edebi sokak çalgıcısı gibi dolaşıp duruyor.

Anisya'nın Evi hikâyesi içinde düalist bir hayat öğretisi de dikkat çekiyor. Yazar, naif bir edebiyat söylemi içinde; oldukça sık karşılaşılan, nasıl bir akıl ve duygu yürütülmesi gerektiği hakkında insanın bocaladığı bir **hayat durumunu** açmaya çalışıyor.

"Ama içimde sanki gizli bir tereddüt de vardı. Turan amcanın iyilikleri beni içten içe korkutuyordu. İyilik, saf insanlara benzerdi. Kötülük, iyilikten daha az yanılırdı. Bu yüzden kötülükte her zaman bir kurnazlık hali olurdu. Kendini iyiliğin içinde perdelerdi. İyilik sahipleri bile bunun pek farkına varmazdı. Ama o anda bunları düşünmek istemiyordum. Hem kötülük de neydi? Anisya'nın kilerde olduğu söylenen ruhundan mı korkuyordum yoksa?"

Yazar bu yazısıyla, kendini merhametin içine gizleyerek perdeleyen kötülük fırtınalarına okurunu yakınlaştırmak, bir şeytanlığı fark ettirmek istiyor.

Mehmet Taşdemir'in edebiyatı, öldürücü bir kış soğuşunda, karla kaplı bir pencereye çaresizlik içinde kanat vuran kuşların kurtuluşunun tek çaresinin merhamet olduğunu sezdiriyor okuruna.

Anisya'nın Evi, ruhu hüznü ve zengin bir edebiyat.

Hüznü çok güzel taşıyor.

Bazı eski edebiyatlar gibi.. ama Türkiye modern edebiyatı için yeni bir **edaya** sahip aynı zamanda.

Sakin ama çok fırtınalı.

Dili şefkatli.

Ben çok sevdim.

Çok sevileceğini düşünüyorum.

(Anisya'nın Evi, Hikâyeler, Mehmet Taşdemir, Agora Kitaplığı)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

A. Turhan Altınır'den Yaşama Sanatı kitabı

Pakize Barışta 02.08.2009

Yaşamının gündelik sıradanlığını aşma tarihidir aslında insanın tüm çabaları.

Sanatı keşfetmesi, üretmesi de bundandır zaten; örneğin şiiri, resmi, müziği, hayatını anlamlandıran entelektüel ve yaratıcı unsurlar olarak görmüştür tarihi boyunca. Yaşamına zenginlik katan **güzellik**lerdir bunlar; ama ne var ki, yine de –kendi üretmesine rağmen– kendi dışında duran şeylerdir.

Peki, insan kendi hayatını sanatlaştıramaz mı?

Bu konuda Bertolt Brecht'in görüşü çok net: "**Tüm sanatlar, sanatların en yücesi olan yaşama sanatına hizmet eder,**" diyor.

Yaşama sanatı, ayrıca insanın kendisinin belli bir bilgi, kültürel bir görgü ve dönüştürücü bir yönlendirme edinmesiyle de desteklenecek bir **yaşam inceliği**dir bana göre.

Ahmet Turhan Altınır, işte bu incelikleri sunuyor insanlara, yazılarıyla, yayınlarıyla ve üniversite dersleriyle.

Yaşama Sanatı, Ahmet Turhan Altınır'in yeni yayımlanan kitabı. Bir yaşama sanatı sentezi adeta; yazar, 1989'da yaşama sanatı kavramını ortaya atmış ve yirmi yıldan beri bu konu üzerinde çalışıyor. Sonuçlarını da kitabında son derece popüler bir dille açıklıyor. Altınır'in *Yaşama Sanatı*, her yerde okunabilir: Otobüste, uçakta, metroda, plajda. Yazar, bu manalı çalışmasına kaynak olarak Anadolu'yu gösteriyor: "1989'dan itibaren benim ortaya attığım yaşama sanatı kavramı ise Anadolu'da yüzlerce yıldır birikmiş, farklı kültürlerden kaynağını alan, duygu ve düşünceleri insanların belleklerinden dünyaya yeniden kazandırarak yaşamının ustalık dolu olabileceğini daha nesnel bir yaklaşımla hatırlatmaktan ibarettir."

Altınır'in yaşama sanatı öğretisindeki inceliklere gelince.. kitabında bu sanatı altı duyguya ayırıyor: *Güzellik*

Duygusu, Mekân Algısı, Gezme Arzusu, Damak Tadı, Haz Peşinde ve Duyarluluklar.

Ahmet Turhan Altınır'ı, yaşama sanatı yoluna çıkaran Goethe'nin bir sözüymüş: "Herkes hiç olmazsa her gün bir çiçek koklamalı, küçük bir şarkı dinleyebilmeli, küçük bir şiir okuyabilmeli ve eğer mümkünse birkaç mantıklı laf edebilmeli."

Yazar da, üniversitedeki yaşama sanatı derslerine giderken, mutlaka derslerin konusuna göre bir şiir, bir resim, bir müzik, birkaç mantıklı laf ve her seferinde farklı bir çiçek götürüyormuş.

Güzelin sanat olduğu, renkler ve zevklerin tartışılabilir olduğu, Thomas Mann'ın *Değişen Kafalar*'daki güzellik arayışının geçiciliği ve en güzel yazılarımızın aslında aşk mektupları olduğu, *Yaşama Sanatı* kitabının birinci *Güzellik Duygusu* bölümünde yer alıyor.

Mekân Algısı bölümünde ise cihannüma, yaşama sanatının güzellik duygusunun ilginç bir örneği olan Türk evi, İstanbul'un anıtsal imparatorluk ağaçları, hâlâ sırlarla dolu Ayasofya, Mimar Koca Sinan'ın İstanbul silüetini yaratmış olduğu Süleymaniye Camii ve Batı'nın yaşam biçimini, evrensel kültürünü benimseyerek Türkiye modernitesine sağlam bir yapıtaşı kazandıran Tefik Fikret'in Aşiyân'ı, bu algımızı tekrar tekrar manalandırıyor.

Yaşama sanatının üçüncü inceliğine gelince; bu bölümde gezme arzumuz adeta kamçılanıyor; sırt çantamızı seçmekten ve hazırlamaktan, İstanbul gezmelerine öncelik vermekten, Kapadokya'nın az bilinen muhteşem Özkonak'ı ile tanışmaktan, İzmitli Azize Barbara'nın kurtarıcı ışığından, İzmir'in prensesliğinden ve Gümüşsuyu Ayazpaşa'nın nostaljik kayıp değerlerinden geçiyoruz.

Yaşama Sanatı'nın incelikler incesi damak tadı bölümüne gelince.. son derece lezzetli olan bu bölümde **zeytinyağı ile yaşamaktan** tutun da, **tatlı yiyelim tatlı konuşalım**a kadar uzanan bir lezzet kültürü içinde var olan insan ele alınıyor.

Haz Peşinde, yaşama sanatının beşinci temel duygusu olarak ilginç bir saptamayla başlıyor: "Yaşlılığında müziği ve dansı öğrenmeye zaman ayıran ve böyle yapmakla zamanını iyi değerlendirdiğine inanan Sokrates hakkında daha dikkate değer ne söylenebilir ki." (Montaigne)

Ahmet Turhan Altınır'ın yaşama sanatıyla ilgili son inceliği ise *Duyarluluklar* bölümü. Noel Baba'nın gerçekliği, yüzlerce yıldır çeşitli felaketlerden kaçarak İstanbul'a sığınmış insanlar, değişik kültürler ve Ahmet Haşim'in **bizzat bahardır** diye tanımladığı Çingeneler.. son yıllarda yazılmış en **gerçek** popüler kültür eseri olduğunu düşündüğüm *Yaşama Sanatı*'nın, bana göre a'sından z'sine duyguyla dolu muhteşemiyatı böyle.

Ahmet Turhan Altınır, bir **duygular zenginliği** ve **düşünce dizini** oluşturmuş kitabında. İçinde sevgi, güzellik, güven, korku, huzur, üzüntü, mutluluk, neşe, çağırışım, mecaz, akıl yürütme, mantık olan ilginç bir dizin bu.

Böyle bir halitanın içinden de yaşama sanatı doğmaz da ne doğar?

(Yaşama Sanatı, Ahmet Turhan Altınır, Boyut Kitapları)

Sait Faik'in Bir Sonbahar Akşamı

Pakize Barışta 09.08.2009

Sudan, cıvadan, sağanaktan, birden boşaliveren gözyaşlarından bile daha akışkandır edebiyat; daha hızlı ve daha enerjik yakalar hayatı, duyguyu ve bakışları.

Gerçek bir edebiyat yazarı, edebi hayatının ilk satırından son satırına kadar katettiği bu çok özel yolculuğunun çeşitli duraklarında, doğal olarak sürekli **değişiklikler yaşar**; umuttan umutsuzluğa, inanmaktan güvensizliğe, varoluş sevincinden bir başka varoluş hüznüne, hatta büyük yalnızlıklara kadar. **Her şey değişir** hayat düsturunun yanında –aslında içinde-, has bir yazarın sadıkane biçimde **tutunduğu** duygu ve düşünce haznesinin merkezinden uzaklaşmasını önleyecek bir sadakat gücüyle vicdanını konuşturduğu duyarlılığıdır bu.

Bu değişmez olan şey –yazar için de-, yüzlerce, hatta binlerce yıldır hiç değişmeden kalan –belki bir gün değişecek olan- bir insanlık halidir.

Sait Faik, değişim ve dönüşüm durakları çok manalı olan bir edebî hayata sahip. Adeta dostluk inşa ettiği bazı değişmezleri de var; aslında yazardan etle tırnak gibi ayrılamaz olan **derin değerler** bunlar: **işçi ve emekçiler, balıkçılar, kimsesiz ve sefil çocuklar, yoksul ve aylak insanlar..** ve bunları ayakta tutan Sait Faik doğasının olağanüstü tasvirleri: “Gökyüzü sarıydı. Birisi: ‘Canımsın,’ diyordu, ‘canımsın, ağacımsın, ırmağımsın; denizim benim.’ Ötekisi bir insan kokusu içinde sıcaktı. Cevap vermiyordu. Elinin üstündeki mavi damarlar bir dostluk denizine akıyordu. Saçları kara, gözleri kara, kaşları kara, kara günler, kara hikâyeler doluydu. Dudaklarında şimdiden sonra söylenecek kızoğlankız türkülerin boyu vardı. Sandalın içindeki güneşten, gökyüzündeki tozdan, ağacın kırmızısından mı ay doğuyordu. Bir dudağım yerde, öteki dudağım kuyruğunda ateş gidip geliyordu içimde. ‘Seni damarımda, bileğimde atıyorum.’ ...”

Yukarıdaki alıntı, Sait Faik Abasıyanık'ın önemli seçme hikâyelerini içeren *Bir Sonbahar Akşamı*'nda yer alan, yazarın ölümünden sonra yayınlanmış hikâyesi *Kalinihkta*'dan. Bu kısacık hikâye, sonsuzluğu sınırsız bir duyarlılık, bir dostluk evreni, bir **duygu birliği** sunuyor.

Şu sesleniş karşısında insanın yüreği nasıl dayanır ki?

“Sen Yanaki! Dostların en koyusu! Arkadaşların içinde ölümünden önce en sonuncusu!”

Sait Faik, yarısı suda yarısı karada yaşamış sanki hep. Hatta bir kısmı da semada! Bu kadar yoğun bir dostluğa nasıl ulaşılabilir ki başka türlü? Yakamozlardan otlara, köpeklere ve martılara uzanan ve belki de benzeri olmayan bir yolculuğun varılan sonucudur zira bu dostluk.

Bir Sonbahar Akşamı'nda yazarın dokuz kitabına adını veren dokuz hikâyesi de yer alıyor. Titizlikle seçilerek sıralanmış olan bu hikâyeler, Sait Faik'in duygusal edebî duraklarını ve belli başlı dönemlerini de çok net bir biçimde okura resmediyor adeta.

Bir Sonbahar Akşamı, Sait Faik'le tanışacak olan biri için –özellikle genç bir insan için- oldukça **uygun** bir seçme

hikâyeler kitabı bence.

Yazarın, bireyden topluma, duygudan düşünceye kadar geniş bir yelpaze içinde yer alan **hassasiyetini** sergiliyor çünkü. Örneğin, *Simitle Çay* adlı kısacık hikâyesinde (iki sayfa), yaşanan her şeyin bir **özü** var sanki:

“Bu başlığa kaşar peynirini de eklemek isterdim ama, onun çayla simidin dostluğu karşısında silinip ikinci planda kalması daha doğru. Çünkü, çayla simidi beraber bulduğumuz günler eksik değil, ama üçünü birarada bulmak?.. Belki çayı da simitten ayırmak doğrudur. Yalnız simitten, sabahın o leziz, insan icadı yemişinden söz açmalıydım. Ama ne yaparsın, çaya kıyamadım. Simidin yanında o da ikinci planda kalıyor ama dostlukları da samimi bir dostluktur. Hiçbir kahvaltı simitle çayın yerini tutamaz. Ballı, reçelli, tereyağlı, hatta pampımsuslu kahvaltılarının sonunda sokağa bir otomobille çıkmayan insan varsa kızılır öylesine. Bu çeşit kahvaltıdan sonra ayaklarınız ıslanmadan otomobile atlamalısınız.”

Çayla simidin üç satırlık erdemi kimilerinin binlerce sayfalık erdem çabası yanında komik ama daha anlamlı ve daha net bir ifade olarak ortaya çıkmıyor mu?

Bir Sonbahar Akşamı, modern edebiyatımızın yapı taşlarını oluşturan **Sait Faik Hikâyeleri** anıtını Raşit Çavaş'ın başarılı ve titiz seçimiyle yeniden biçimlendiriyor.

(Bir Sonbahar Akşamı, Sait Faik Abasıyanık, Hazırlayan: Raşit Çavaş, Yapı Kredi Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kafka'nın Dava'sı çizgi roman olarak...

Pakize Barışta 16.08.2009

Edebiyatın son gözdesi olan roman, gücünü çoğunlukla halkın içinde gezinmesinden alır. Romanın bir başka önemli güç kaynağı da, **egemene** karşı olan eleştirel duruşu ve **egemenin** erdem olarak sunduğu hemen hemen her şeyin aslında erdemsizlik olduğunu deşifre etmesidir.

Bu duruşuyla roman, edebiyatı bir kez daha **gücün karşısında insanı savunur** hale getirir.

Roman, bütün derinliğiyle ve inceliğiyle egemen burjuvanın karşısında durur.

Bir edebiyat türü olarak romanın insandan, halktan aldığı bu güç, onu velut açılımlara uygun bir edebi temel ifade aracı haline getirmiştir. Nitekim, doğru kurulmuş bir eser (roman) başka ifade türlerinde yeni eserler ortaya çıkmasına neden olabilir; sahici bir romandan etkili bir opera ya da müzikal, iyi bir film veya heyecan verici bir çizgi roman çıkabilir mesela. Bunların hepsi de aynı zamanda hem ayrı ayrı eserler, hem de birbirlerini tamamlayıcı bir **evrensel bütün** oluşturabilirler.

Örneğin *Sefiller* müzikalini, Victor Hugo'nun *Sefiller* romanından hem ayrı tutmak gerekir, hem de aynı

zamanda ünsiyetini –temel edebi gerçeklikler- korumak gerekir. Yani tür olarak ayrı, mana olarak bağımlıdır bu süreç. Sonuçta mükemmel bir romanın yanında, mükemmel bir opera vardır artık.

Aynı biçimde Shakespeare'in *Macbeth*'i, bir çizgi roman olarak hem bağımsız bir türdür; hem de kullandığı modernite kaynaklı yeni ifade açılımlarıyla, Shakespeare'in derdinin yeniden biçimlenmesini ve canlı kalmasını sağlamaktadır. Bir çizgi roman olarak *Macbeth* bu manada, Türkiye'deki okurun olağanüstü ilgisiyle karşılaşmıştır mesela.

Dünya klasiklerinin çizgi roman olarak kültür hayatımızda boy göstermesi oldukça yeni. *Macbeth* çizgi roman uyarlamasından sonra Franz Kafka'nın *Dava*'sı da çizgi roman olarak yayımlandı geçen hafta.

Dava'yı, yeniden bir çizgi roman olarak okurken, Franz Kafka'nın belki de Bertolt Brecht'e –zamanı geldiğinde-, şu sözü söyleten bir medyum olduğunu düşündüm:

“Her suçlu bir burjuvadır, her burjuva bir suçludur.”

Kafka, *Dava*'yı yazmıştı çünkü.

Dava'nın satırları arasında dikkatli bir **gelecek gezintisi** yapıldığında da, duyarlı bir okur, İkinci Dünya Savaşı'nın akıp giden filmini görebilir.. ve burjuvazinin allem edip kalem edip açtığı bu büyük paylaşım savaşının atmosferini, *Dava*'da, hiç açıklanmayan sebeplerle tutuklanan Bay K'nın yargı süreciyle mücadelesinde, onunla birlikte soluyabilir aslında.

Okur, Kafka'nın bu medyumluğunda –maalesef- ne kadar isabetli olduğunu da görür ayrıca; yazarın çok sevdiği üç kız kardeşi –yazarın ölümünden (1924) yirmi yıl kadar sonra- Naziler tarafından öldürülmüştür zira.

Bay K. tutuklanmasından sonraki ilk duruşmasında çizgi romandaki mahkeme görüntüsü içinde şunları söyler: “Benim tutuklanmamın ve bu soruşturmanın arkasında yozlaşmış görevlileri, cahil müfettişleri ve sorgu yargıçlarıyla koca bir teşkilat var. Masum insanları tutuklayıp onlara karşı anlamsız soruşturmalar başlatıyorlar, tıpkı benim vakamda olduğu gibi. Bu teşkilat baştan aşağı bu kadar anlamsızsa, en üst kademesine kadar yozlaşmaması mümkün mü?” Kafka'nın medyumluğunun bir edebi ve resimsel ifadesidir bu; günümüze kadar uzanan ve günümüzde artık son derece net bir biçimde deşifre olmuş bulunan bir düzenin ruhunu aksettiriyor adeta.

NTV Yayınları Çizgi Roman Dünya Klasikleri dizisinin ikinci kitabı olarak yayımlanan *Dava*'yı, Chantal Montellier resimlemiş. Eserin uyarlamasını ve İngilizceye çevirisini bir Kafka uzmanı olan David Zane Mairowitz yapmış. *Dava*'yı İngilizceden dilimize çeviren ise Kutlukhan Kutlu.

Bu üç çalışma da, çok dikkat çekici bence; yazarın **kafkaesk** edebi özü ve üslubuna titizlikle sadık kalınmış çünkü. Öyle ki, çizgi roman *Dava*, özellikle çizgisel/resimsel üslubuyla hem gerçekçi görünüyor, hem de **absürd**ün Kafka usulü mezc edilmesini başarmış ve okuru tedirgin etmeyecek, ama onda bir dizi şaşırtma efekti sağlayacak bir **Kafka kâbusu** ve bir miktar asap bozucu **örgü** yaratmış. Kafkaesk iç dünya, anlamı absürd olan kafkaesk dış dünyada somutlaşmış adeta.

Çizgi romanın iyi bir örneği olan *Dava*'nın, yeni bir edebiyat okuru kitlesinin oluşumunda önemli bir rol oynayacağına inanıyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Büyük Sanatçıların Gizli Hayatları'

Pakize Barışta 23.08.2009

Sanat eseriyle ilgilenen, sanatçısıyla da ilgilenmeli midir?

Sanatçının **özel** ile ilgilenmek, bu **özel** çeşitli boyutlarıyla bilmek, eserin değerinde bir **oynama** yapar mı? Yani, eserin ulviyetinde bir tür demistifikasyon oluşur mu?

Bu konu takılır aklıma bazen.

Genel teamüle göre her şeyden önemli olan üründür; sanat eseridir, sanat tüketicisinin ilgi sınırları da eserle sınırlanmalıdır bu yüzden.

Bir başka görüş ise, tüketici ilgisi sanat eseriyle sınırlı kalmamalı yönündedir; eserin daha iyi okunabilmesi, algılanabilmesi ve daha üst düzeyde bir değerlendirme yapılabilmesi için eserin yaratıcısının, bu yaratım sürecini belirleyen özel hayatının bazı kesitlerinin de bilinmesi gerektiğidir.

Büyük Sanatçıların Gizli Hayatları adlı kitabın bu konuda ilginç bir **vaadi** var okura: "Öğretmenlerinizin, size büyük ressamlar ve heykeltıraşlar hakkında asla anlatmadığı şeyler."

Elizabeth Lunday'ın yazdığı, Sevin Okay'ın dilimize çevirdiği *Büyük Sanatçıların Gizli Hayatları*, üzerinde tartışılacak bir kitap bence. Tartışmanın odak noktası ise sanatla sanatçının kesiştiği yer olmalı; ezcümle bir sanatçının özel hayatının ne olup olmadığı bizi ilgilendirir mi?

Mimari ve sanat konusunda uzman olan Elizabeth Lunday'e göre ilgilendirmesi gerekir; zira, sanatçının eserini oluşturtmasındaki başarı böylece daha iyi anlaşılır, bu sayede eserin okunması, algılanması da daha doğru olur: "Tabii ki, bütün bu dedikoduların sanatı takdir etmenizi engellemesine izin vermeyin. Bir insan bir usta gibi resim yapıp gene de bir dangalak olabilir. Öte yandan, birçok ressamın çektiği çileleri ve geçirdikleri travmaları bilmek, nihai başarılarını daha iyi anlamanızı sağlayabilir ve biyografik bir ayrıntı da kafa karıştırıcı bir kompozisyona yeni bir ışık tutabilir."

Büyük Sanatçıların Gizli Hayatları, Leonardo da Vinci'den Caravaggio'ya, Goya'dan Manet'ye ve Rodin'e, Van Gogh'dan Picasso'ya, Gustav Klimt'den Escher'e, Dali'den Andy Warhol'a uzanan bir yelpaze içinde, Batı dünyasının plastik sanatlarını belirleyen, ekol yaratan otuz beş sanatçının özel hayatlarını kapsıyor. Özellikle **kaosun** kıyısında yaşamış bu sanatçıların travmatik hayat kesitlerini sergiliyor. Mesela ressam Jacques-Louis David'in, Fransız devrimi sırasında giyotinle karşı karşıya gelmesini, pop sanatçısı Andy Warhol'un, koyu

feminist biri tarafından tabancayla vurulmasını, ressam Henry Rousseau'nun suç kayıtlarının hayli yüksek olmasını, Amerikalı ressam Edward Hopper'ın karısına sürekli dayak atan ama aynı zamanda sürekli dayak yiyen biri olmasını, Van Gogh'un hayatının sonuna doğru tüpten boya yemesini ve sonradan bu boyaların arsenik içerdiğinin anlaşılmasını ve ünlü ressamın belki de bu yüzden akli dengesini kaybetmesini, Dalí'nin sürrealist bir parti için hayvanat bahçesinden vahşi hayvanlar getirtmesini açığa çıkarıyor.

Bu sanatçıların canı sıkılıyor.. ancak, bu can sıkıntısı bizlerin bilmediği türden bir bunalım doğuruyor; neredeyse delilik diye tanımlanabilecek boyutlara sahip bir bunalım bu.

Genel manada Batı kültürünü belirleyen, özel manada ise Batı sanatını oluşturan bu travmatik irade, sanat eserinin daha iyi okunmasının yanı sıra, bir uygarlığın geçmişi ve geleceğiyle de ilgili anlamlı işaretler taşıyor bence.

Büyük Sanatçıların Gizli Hayatları kitabından bu kişilerin sanatlarıyla ve dünyayla ilgili bazı önemli görüşlerini de öğreniyoruz. Örneğin, Monet'nin "Havayı boyamak istiyorum" dediğini, Cezanne'ın "Dünya beni anlamıyor, ben de dünyayı anlamıyorum" diye yakındığını, Manet'nin "Doğru olanı yap; bırak konuşsunlar", Da Vinci'nin "Sanat eseri hiçbir zaman bitirilmez, sadece terk edilir" dediğini, Edward Munch'un "Cehennemde miyim" diye sorduğunu, Picasso'nun "Resim sadece dairelerin duvarlarını süslemek için orada değildir. Düşmana karşı hücum ve savunma savaşı sürdürmenin bir vasıtasıdır," açıklamasını, Chagall'ın, –Nazilerden- Amerika'ya kaçarken, "Amerika'da inek var mı" diye sorduğunu öğreniyoruz. Ama bu vecizeler içinde bence en manalı Escher'in; "Bir zeminin aynı zamanda bir tavan da olamayacağından emin misiniz," sorusu.

İnsan, *Büyük Sanatçıların Gizli Hayatlarını* okuduktan sonra; yazının başında sorduğum, **sanat eseriyle ilgilenen, sanatçısıyla da ilgilenmeli midir** sorusuyla daha çok ilgilenir diye düşünüyorum.

Sanat tarihine bir de bu yönden bakmak gerekir belki.

(Büyük Sanatçıların Gizli Hayatları, Elizabeth Lunday, Çeviren Sevin Okyay, Domingo Yayıncılık)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Behçet Necatigil'in poetikası ve asla yazılmamış bir tarihin envanteri

---

Pakize Barışta 30.08.2009

Şiir, hayatı soyar.

Özleminin sonsuz derinliklerinde bambaşka bir hayat tasarımı vardır çünkü şairin; aşkın bile başka bir aşk olduğu bir hayattır bu.

Şiir, eti kemiğinden lime lime ayırır; hem şefkatli hem acımasızdır o. Egemenliğin olmadığı lâl renginde bir hayata geçme hazırlığı ve çabası içindedir.

Şiirin ve şairin ütopyası da budur işte.

Her mısra içinde, kristalize olarak gizlenmiş küçük bir ölüm vardır aslında.

Edebiyat, şiirle ölümsüzleşir bana göre.

Bu aynı zamanda uygarlıkların ölümsüzlüğüdür; Her mısra, has şiirin her hecesi, bir döngü içinde uygarlığı sonsuza, ölümsüzlüğe doğru genişletir zira.

Behçet Necatigil'in **mısraı** da, yerinde duramayan, duygusu dalga dalga yayılan, manası genişleyen bir ölümsüzlük ruhu taşıyor bence.

Kısa bir süre önce on ikinci basımı yapılan *Sevgilerde*, Behçet Necatigil'in kendi seçtiği şiirlerden oluşuyor.

Şair, Erdal Öz'le yaptığı söyleşide, şiirinin ölümsüzlüğüyle ilgili bazı ipuçları veriyor:

"Hani eski Yunan tragedyalarında âdettir: Cinayetler hep sahne gerisinde işlenir. Ölümleri, sahnede o görünen oyunculara ve seyircilere haberciler iletir, ayrıntılarıyla onlar anlatılır. Ben de hep sahne gerisinde, belki aksilik, ama sahne ardında yeni yeni küçük ölümler görüyorum; gördükçe sahneye geliyorum; bakıyorum orada büyük tragedyalar oynanıyor; belki onların bütünlüğünü bozuyor, ama yine duramıyor, dikkati, önemsiz sayılan bu küçük ölümlere de çekmek isteyen bir haberci oluyorum."

Büyük insanlık tragedyasının yanında (ve içinde) Behçet Necatigil'in **şiirsel küçük ölümleri** çok daha manalı işaretler taşıyor:

"Acının
Çok sonra başladığın
Kim inkâr eder.

Vardın oyduñ gar
Ama asıl yangın akşama
Kim inkâr eder.

Bunlar senin
Son yumuşak günlerin
İndiğın yerleştiğın
Kışla
Acıyı
Kim inkâr eder.

Nerden geldiğın
Bilme
Dikleri düzler

Acının
Kimin kârı
Kim inkâr eder.”

Kışla adlı bu şiir, ölümden kâr çıkarılmasıyla büyük sahneye (tragedyaya) bir katma değer sağlayarak tragedyanın meseline bir mühür daha vurmuş oluyor bence.

Bu şiirdeki büyük ima, kışlasız bir hayattır aslında.

Aşkın da başka olacağı, kışlasız bir hayat işte.

Behçet Necatigil, bana göre şiirimizde sessiz bir devrimci olarak var olmuş ve hep öyle kalmıştır. Şiiriyle hayatı –bütün gerçek sanatçılarda olduğu gibi- **birebirdir**. Şairin hayatıyla, şiirin hayatı özdeşleştiğinde, ister istemez bu hayat patlar ve gelecek hayatlara yeni tohumlar eker. Bu bir gerçek edebilik kaderidir.

Yazıp yazmamanın tereddütlü olgusu, şiiri terk etmemek içindir aslında.

Şair, *Yadsı* adlı şiirinde, mevcut hayatın anlamıyla, uğruna pek çok şeyin neredeyse süresiz terk edilebileceği **ütopyayı çakıştırmış** adeta:

“Dağlardan ağrı neyi arıttı
Kaparı, geceler kararı
Yazmak süresiz ertelenmiştir.

Ne çok şeye, kişiye
Bir zaman yakınca

Az sürer aydınlığı.

Yadsı
Kaybeder bazı şeyler ansızın önemini
Zorlar özel durumlar susmayı.

Orda eski kapılar yerinde
Sevgi saygı korkudan
Açmak süresiz ertelenmiştir.”

Mevcudatı çakıştırılan ütopya, tapınağın üzerine yerleştirilen yeni bir tapınak imgesidir artık, Behçet Necatigil’in poetikasında.

Sevgilerde adlı kitapta yer alan şiirler, bir şairin şiirinin envanteri olmaktan ziyade, asla yazılmamış bir tarihin edebi envanteridir aslında bence.

Sevgilerde adlı kitapta yer alan şiirler, **öze** olan saygının, estetik biçimlerin zaman içinde zenginleştirilerek ve sürekli yenilenerek korunması demektir. Behçet Necatigil’de, –Turgay Gönenç’in tespitiyle- Yunus’un özü ve Divan şiirinin özü bir arada yaşıyor.

Behçet Necatigil'in mısraları arasında, özellikle son dönem şiirlerinde, günümüzün pek çok şeyini deşifre edebilecek manalar bulunuyor; okurun bunlarla zenginleşeceğine, **ısısı dondurulmuş buzların** artık eriyeceğine inanacağını hayal ediyorum.

Bu şiirin biçim zenginliği olağanüstü; her şeyi, ama her şeyi günü gününe takip edip, yaratıcı hallerden şaşırtıcı yeni özsular üretmiş inovatif bir biçim bu.

O kadar saf ve duru bir şiir ki, sanki **şairini gizliyor**.

Behçet Necatigil'in şiirini sevmek yeter; insanın önüne bir umman açar bu sevgi.

(Sevgilerde, Behçet Necatigil, Can Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tevazu edebiyatının ustası Orhan Kemal 95 yaşında

Pakize Barışta 06.09.2009

Orhan Kemal'in iki dünyası vardır, ikisi de hem aynı hem ayırdır aslında.

Bu iki dünya, birbiri içinde yer almış iki çember gibi kendi döngüsünü yaşar hep.

Orhan Kemal'in hayat ve edebiyat döngüsünün aslında ne başı ne de sonu vardır doğal olarak. Ancak, bu çemberler kimi zaman aynı istikamette, kimi zaman da birbirlerine ters istikamette dönüp dururlar.

Hâlâ da dönüp durdukları söylenebilir; aradan neredeyse yüz yıla yakın bir zaman geçmesine rağmen.

Orhan Kemal, çok az sayıda birkaç ustayla birlikte bana göre modern Türk edebiyatının tam anlamıyla orta direğidir; **hem taşıyıcı, hem yayıcı, hem de toplayıcıdır o**; sosyali taşır, duyguyu yayar, acıyı da toplar icabında.

Bu büyük yazarın edebiyatı bir **tevazu edebiyatıdır** özetle.

Hayatı da zaten kıyıda köşede –ama hep doğru bir köşede- geçmiştir; lobi nedir bilmemiştir. Kültür odakları içinde yer almamıştır. Yazarın özel hayatındaki mekân duygusu –evi dışında-, kahvesi ve meyhanesiyle sınırlıdır. Onu Bâb-ı Âli yokuşunda bile sıkça gören olmamıştır.

Orhan Kemal'in tevazu dışı muhatap aldığı tek şey ise **ceberut sistemdir**; resmî ve özel erkiyle.. ağası ve patronuyla...

Edebiyat, Orhan Kemal’de adeta yeniden neşvünema bulmuştur bu coğrafyada; **diliyle, betimlemesiyle, karakter** üretimiyle, **drama, mizah** ve **meseliyle**...

Aslında, tek kelimeyle **insanlığıyla**...

Orhan Kemal’in edebiyatı her zaman **aydınlıktan**, umuttan, hoşgöründen bir derece bile şaşmamış bir **ifadedir** bence. Özel hayatında ona çektirilen eziyetleri asla ve asla yansıtmamıştır edebiyatına.

Yazarın hayatında, Adana’nın çırçır fabrikalarında işçilik, dokumacılık olduğu gibi, **hapishanecilik** de vardır.

Dört yıl mahpusluk çilesi çekmiştir yazar. 1951 yılından ölümüne kadar da, **yazı işçiliği** yapmıştır.

Şiir, hikâye, roman, oyun, günlük, senaryo, bu yazı işçiliğinin emek geliri olan dallarıdır onun için.

Orhan Kemal, bizim için bizden farklı **gördü**, hepimizden farklı **duydu**, her birimizden de daha fazla **acı çekti** bence; önümüze umman gibi bir hayat ve tarih envanteri çıkardı sonuçta.

Yazarın 95. doğum yıldönümü nedeniyle yayımlanan üç ciltlik *Hanımın Çiftliği*, yazarın hayata bakışını, sosyal ve siyasal duruşunu, insanlık anlayışını ve kavrayışını, Türkiye’nin önemli bir altüst oluş dönemini, adeta ete kemiğe büründürerek aktarıyor:

“(...) ‘Kurduğum hayallerde saraylar, milyonluk iş yerleri, apartmanlar yok ki, iki odalı ufacak bir ev, genç bir kadın, sokaklarda yalın ayak, başı kabak oynamayacak çocuklar istiyorum. Çocuklarımı okutmak, adam etmek istiyorum. Elimde olan bir şey bunlar sanırım...’

‘Şüphesiz insan iradesinin rolü büyük. Elindedir, hatta gün gelir avucunun içinde bulursun da bunlar. Sımsıkı da tutarsın, tuttuğunu sanırsın amaaaa...’

‘Ama?’

‘Bir de avucunu açarsın ki...’

‘Korkmaya başladım!’

‘Korkma. Sadece düşün, düşün ki, insanlardan hiçbiri kendiliklerinden, isteyerek, seve seve katil, canî, hırsız, serseri, rezil olmaz. Herkes, attığı taşın istediği kuşu vurmasını, aşığının cuk oturmasını ister. Kemal, aşıklarımız cuk oturmuyor!’(...)” Çırçır işçisi Kemal’in, ustası ve aynı zamanda arkadaşı olan, siyaseten oldukça hazırlıklı bir işçi profili çizen Muhsin Usta’ya, içinde gizli bir korku barındıran hayalini açmasıydı bu alıntı; yazar, hayalle gerçeği hem şefkatli hem de acımasız bir biçimde karşı karşıya getirmiş.

Orhan Kemal, ekonomik ve sosyal yapıların değişmesiyle, insan ilişkilerinin de değiştiğini, bu ilişkilerin, hayatlarını ve bilinçlerini nasıl belirlediğini anlatıyor romanında. Erkin daha acımasızlaştığı ve yoksulun daha yoksullaştığı bir roman *Hanımın Çiftliği* üçlemesi.

Yazar, paranın devreye girmesiyle hayatların nasıl altüst olduğunu, el değiştiren paranın aşkı bile soysuzlaştırabileceğini, ama her şeye rağmen insana saygı duyulması ve güvenilmesi gerektiğini aktarıyor

okuruna.

Karanlığın içinden aydınlık çıkabilir demeye getiriyor.

Orhan Kemal, çağdaş edebiyatımızın kurucularından biri olarak kadim değerlerle, modern değerleri dilde mezcetip, neredeyse bize özgü bir **edebilik** üretmiş bir kılavuz benim için.

Genç kuşakların, Orhan Kemal edebiyatından geçmeden, yeni diğer edebiyatlara yeterince nüfuz edemeyeceklerini düşünüyorum.

Orhan Kemal, okunmalı...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yavuz Ekinci'yi herkes okumalı bence

Pakize Barışta 13.09.2009

Edebiyat, kendini tanır.

Binlerce yıllık birikim, en büyük erdem olan kendini tanımayı öğretmiştir edebiyata.

İşte bu yüzden de edebiyatın meşrebinde **nasihat** yoktur.

İşaret vardır!

Bir zamanlar insanlar edebiyatın içine doğarlarmış; dünyanın en zengin işaretlerine sahip olan sözlü edebiyatın; yani **masalın**; edebileştirilmiş bu **oyunun** içine doğarlarmış.

Ve insan bu edebiyatın içinde, yani masalın dünyası içinde, daha bebekken başlarmış kendini tanımaya.

Kendini tanımayı öğren!

Edebiyatın önemli bir işaretinin emir kipi –ama nasihatı değil-.

Binbir Gece Masalları'nın **özgürlük**le ilgili bir ifadesi içinde yer alıyor bu kadim mesaj.

Yavuz Ekinci'nin yeniden yayınlanan *Meyaser'in Uçuşu* adlı kitabında yer alan *Ateşe Atılan Tabletler* başlıklı öykü gurubu şöyle başlıyor:

"Kendini tanımayı öğren! Ancak o zaman davranışında özgür olursun! Ve ancak o zaman tüm arzularını yerine getirebilirsin." (*Binbir Gece Masalları*)

Yavuz Ekinci, insanlık tarihi içinde insanın kendini tanımasına en çok katkı sağlamış olan Anadolu'nun duygu kanallarından ve birikimlerinden süzülerek geçmiş ve bugüne gelmiş bir **kalem**:

"Dünya kadar kirliydi..."

Yazar, egemenliği dünya sahipliğiyle bütünleştiriyor; hikâyelerinin neredeyse her satırında, her satır arasında bu **kirliliğin** tezahürleri yer alıyor bir biçimde. Ölüm –öncesi, sırası, sonrası-, bu meyanda (bu dünya kirliliği içinde) neredeyse insanın kendini tanıması için tanışması gereken bir yabancı: "Ölümü yine anlamamıştım. Nereden geldiğini, nasıl geldiğini göremedim."

Meyaser'in Uçuşu'nda yer alan hikâyeler oldukça **karanlık** bir gerçeklik betimlemesinin yanı sıra, adeta ona yapışmış ve birdenbire zuhur eden **masalımsı** bir hayal –düş değil- kurgu sunuyor.

"Ay, yıldızların arasında görkemli bir şeklide duruyordu. Halise gözlerini ayıramıyordu bir kor parçası olan aydan. Gözleri kamaşıp sulanıyordu. Yaşlar, kırışık yüzüne süzülüyordu. Yine de inatla aya bakmaya devam ediyordu. Ay birdenbire büyümeye başladı. Genişledi, genişledi... Dağları ateş rengine boyadı. Karanlıkta kızıl bir sis gibi ay büyüdü. (...) Ayın ortasında bir çocuk yüzü belirdi, aydan çıktı. (...) Çocuk koşuyordu ayakları yere değmeden. Kollarını açtı. Ona doğru koştu. (Halise) Onu göğsüne bastırdı. 'Oğlum benim, geleceğini biliyordum. Oğlum, Düri'm, çocuğum bir daha beni bırakıp gitme' dedi."

Bir Kürt ananın, dağa çıkmış çocuğuna olan özlemidir bu.

Yavuz Ekinci, sanki bir ezberi de bozuyor; bizce makbul olan her şehrin bir denizi olmasıdır; gelişmişlik, uygarlık vb. için. Yazar için ise şehir için önemli olan başka bir şey: "Her şehrin bir dağı olmalı; yüce ve ihtişamlı. Ve o dağdan hoyrat rüzgârlar esmeli şehrin yüreğine. Şehir irkilmeli korkmalı, ağlamalı, üşümeli. Ama dağını sevmeli de, karşılığı, ölüm de olsa. Beklemeli, ummalı! Neyi mi? Kimi mi? Niçin mi? Neden mi? Ne zamana kadar mı? Şehir bilmeli."

Yavuz Ekinci'de bir mesel anlatımının erken bilgeliği var bence. Çünkü onun yazısında büyük, güçlü, acımasız ama aynı zamanda çok kibar bir **yalnızlık** var; bu yalnızlık **ölüm kadar acımasız**.

Meyaser'in Uçuşu, **Ateşe Atılan Tabletler** başlığı altında, birbirinden çarpıcı yedi kısa hikâyeden oluşuyor. Ayrıca **Suya Atılan Tabletler** bölümünde de okurun duygusunu derinden etkileyen sekiz kısa hikâye var.

Yavuz Ekinci'nin edebi değeri, bu hikâyelerin, taşın, bitkinin, hayvanın, insanın içinden geçen hikâyeler olmasında bence; egemene **dokunan**, bir gün onun kâbusu olabilecek işaretler taşıyan asil seslere sahip; edebiyatımızın gerçek sessiz devrimcilerinden biri o bana göre.

Bu hikâyeler, **insanın ne için yaşaması ve ölmesi gerektiğini** işaretleyen hecelere ve duygulara sahip: "Ayakları çıplak, gözleri buğulu... Toprak ve deniz karışımı dudaklarında parçalanmış bir gülümseme... Kucağında kardeşi vardı. Çocuk ağlıyordu avazı çıktığı kadar. Ablası zayıf, incecik kollarıyla onu sallayıp hüznü dolu sesiyle ağıt yakıyordu. Çocuk, ninni yerine ağıtla büyüyordu böylece." Egemenin, Doğu'da parçaladığı hayatlardan bir kesit işte bu. Bir edebi çılgılık...

Yavuz Ekinci'nin edebi gücü içinde hayatın ve toplumun ana çelişkisinin egemen-mazlum çatışması olarak

ifadelendirilmesi yatıyor; son derece yalın, neredeyse bir cam kadar saydam, demire su verilmesi kadar manalı ve aşkı her daim arayan derinlikte tevazulu bir edebi söylem onunki.

Yavuz Ekinci, bu coğrafyanın edebiyatının geleceğini –bu genç yaşında (30)- temsil ediyor.

Yavuz Ekinci'yi herkes ama **herkes** okumalı bence.

(Meyaser'in Uçuşu, Yavuz Ekinci, Doğan Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ömer Özgüner'in ilk romanı: 'Başkasını Seviyorum'

Pakize Barışta 20.09.2009

Edebiyat, insanın neredeyse titizlikle kaçındığı bir şeyi titizlikle ele alır ve okurunu onunla karşılaştırır.

İnsan, kendi gerçekliğiyle karşılaşmaktan korkar.

Edebiyat ise sabırla bu gerçekliğin peşine düşer; ve gün gelir insanı kendisiyle yüzleştirir. Edebiyatın misyonudur adeta bu.

Bir başka açıdan bakıldığında, edebiyatın gerçeklikle ilişkisi; hayatın gerçekliğiyle, edebiyatın kendi gerçekliğinin buluşmasıdır aslında. Hayatın gerçekliği somut bir yöne doğru akarken, binlerce yıldır birikmiş, üst üste istiflenmiş ve kendi özgürlüğünü yaratmış olan edebiyatın gerçekliği de, hayali ve masalımsı bir gerçeklik olarak ters yönde akar; ve önemli olan da, bu iki gerçeklik akışının, bir noktada birbirleriyle sürtüşmesidir; bu temastan **edebi bir enerji** doğar çünkü.

Kimi zaman hayat, edebiyatı belirler; kimi zaman da edebiyat, hayatın içinde dolanır ve –görünür ya da görünmez- sonsuz sayıda etkiler yaratır.

Ömer Özgüner'in *Başkasını Seviyorum* adlı ilk romanı, bir **gerçeklikle hesaplaşma** romanı gibi görünüyor.

Başkasını Seviyorum'un başkışısı Yavuz Erden, hayattan kaçma kaçma kendini hayatın merkezine sıkıştırmış aslında. Yazar da, bu kaçışın ve kilitlenmenin bir deşifreyi yaratıyor; toplumun modern denilen kesiminin – standartlaşmış tüketim modeli içindeki standartlaşmış erkeğin-, karşı cinsle olan ilişkisindeki **eklemsizliği**, ucundan tutulan aşkı su yüzüne çıkarıyor. Bir türlü yeniden üretilmeyen ilişkiler, bir türlü huzura kavuşamayan arzular ve bir türlü kaybettiği safiyetini tekrar ele geçiremeyen birey ve içinde var olduğu toplumun siyasi altüst oluşları, Ömer Özgüner'in romanını ilginç kılıyor:

"Çocuk yaşında içimdeki acıya, acıdan başka bir ad bulmak zorunda olduğumu anlamıştım. Acıyı acı gibi yaşadığımda, utanılacak şeyler yapıyordum. Erkek adam ağlamazdı; ağlıyordum. Hasta olmazdı; oluyordum.

Kıskançlıktan içim içimi yiyor, bunu gizlemek için yalana başvuruyordum. Çareyi, acıyı alayla dengelemekte buldum. Alay, acının yarattığı kanamayı garip bir biçimde dindiriyordum. Üstelik insanı daha da güçlü yapıyordu. Belgin’le başladığım, acıyla dalga geçme oyunu giderek bütün hayatıma yayıldı. Zamanla insan teni, kendi merhemini buluyordu, ama ilk yanık çok acıyordu...”

Ömer Özgüner, hayatın **ihanet kanadını**, çocuksu ve naif bir merakla kahramanına sorgulatırken, biraz da erkeğin yanında duruyor aslında:

“Bunca film, roman ve tiyatro oyunu varken hâlâ bir gün gelip aldatılacağını bilemeyen insana ne denir bilmiyorum. İşin eğlenceli yanı şuydu: Erkeklerin çoğu bu kadere mahkûmdu. Konumları, tipleri, paraları buna engel olamıyordu.”

Başkasını Seviyorum, bir ilk yazı olarak ezber bozuculuğu beklenmedik, “**nasıl**” sorusunu cesaretle irdeleyen bir roman: “Ne büyük bir mezarlık insanın mazisi.”

Yazar, romanında aşk ve sevgi ekseninde dolanırken, düşünce parantezleri de açıyor yer yer. Örneğin delilikle ilgili yorumu şöyle: “Zalimlik öğrenilen bir şey demek ki. Birilerinin sana yaptığını gün gelip sen başkasına yapıyor, böylece hayatta delirmeden durabiliyordun. Tabii zalimlik yapacağı kimsesi olmayanlar için delirmek kaçınılmazdı.”

Başkasını Seviyorum, 12 Eylül öncesi ve sonrası yaşanan farklılıklara, toplumun ruhunda yerleşmiş olan sıkışmalara da değiniyor. Yavuz Erden’in –çocukluğundan bugüne- yaşadığı sürece paralel gelişen bir anlatım içinde izliyoruz bunu; bir yandan çocuk-genç-adam aşklarıyla zikzaklar çizerken, öte yandan toplum da kendi dalgalanmalarını yaşıyor.

Roman, realist bir dile sahip. Romanda yer alan karakterler, oldukça basit bir hayatın oyuncularını gibi çıkıyor ortaya. Ama aynı zamanda kendi trajedilerini de derli toplu yansıtıyorlar okura.

Bu romanda hayat yaşanıyor.

Bu hayatın ne kadar edebileştirilebildiği hususuna gelince... *Başkasını Seviyorum*, bir ilk roman, bir ilk adım edebiyata, ama sağlam bir ilk adım bence. Meramını çok net anlatan, sürükleyici bir roman; gelecekte daha güçlü bir edebiyatla karşılaşabileceğimizin işaretlerini de taşıyor pekâla.

(*Başkasını Seviyorum*, Ömer Özgüner, Doğan Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sema Kaygusuz’un yeni romanı: ‘Yüzünde Bir Yer’ edebi bir Guernica

---

Pakize Barışta 27.09.2009

Edebiyat kendi evrenini kurar.

Onun kendi kendini biçimlendirmesidir bu.

Edebiyatın evreni, bizim evrenimizden ne çok farklı, ne de benzerdir; ne çok uzak, ne de yakındır ayrıca.

Kalem harekete geçtiğinde, yazı ortaya çıkıp biçimlendiğinde, edebiyatın evreni de kendi varlığıyla canlanmaya başlar. Yazı, taşı yontar gibi, pişmiş toprağı kazır gibi edebiyatı bütün derinlikleriyle biçimlendirmeye başlar:

*"Hızır konuşurken sağ eliyle görünmez bir çekici kavrayıp **Yazı eskiden bir oyuntuydu** dedi, **ince uçlu çiviyle açılan yaralardı. Elime çiviyle çekici alıp kil tabakaya sözün izini çıkarırdım.**"*

Sema Kaygusuz, *Yüzünde Bir Yer* adlı yeni romanında, gelmiş geçmiş neredeyse tüm zamanların kelamının izini kazıyor belleğimize.

Yüzünde Bir Yer, gayrı resmî tarihlerin bir tıpkıbasımı gibi; acının tarihi, eziyetin tarihi, umudun tarihi; tüm duyguların, arkeolojisi yapılmış tüm davranışların sırrını açıklayan bir gayya kuyusu envanteri bu yazı.

Sema Kaygusuz, bize yazı aracılığıyla bir şeyleri dayatmadan, yol göstermeden ve bilgelik taslamadan taze bir dille **işaretliyor** sadece. Bu coğrafyada o kadar şey istiflenmiş ve derinlik kazanmış ki, insan da doğa da, tanrı da, görebilen için gereğinden fazla çözümlenmiş; biz bunu Sema Kaygusuz'un her manaya çekilebilecek **poetikasından** anlıyoruz:

"Çünkü hatırlıyorum dedim. **Bu öyle bir hatırlayış ki,**
şu anda
harf harf
yazıya düşüyoruz
ikimiz de."

Yazar, **kadim** olana yeni bir evrensel anlam getirmiş romanında; hayal, kadimle biçimlenmiş adeta; insanın **kadim töz'**üne taarruzun deşifrasyonunda bir edebî tarih haline gelmiş *Yüzünde Bir Yer*: Yücelik/kutsallık var mı ve nerede?
Nerelerde aranmalı?

Vicdan ile göksellik arasındaki çatışma kültürü, insanlık için ne zaman bir **fay** oluşturdu?

Egemenin aslında hiçbir zaman kazanmadığı ve kazanamayacağı, sadece ve hep **yanarın kazandığı** bir savaşın, **vicdani** göze sahip romanı bence, *Yüzünde Bir Yer*.

Aslında incir çekirdeğine sığmış bir büyük yazı; yazarın bu romandaki edebî şemsiyesi, bir incir ağacı varlığı (ve aynı zamanda varoluşu) altında dalgalanan, zikzaklanan ve altüst oluşlar yaşayan insanlığın oldukça zor tahammül edilen **seyri**.

Hızır, kurtarayım derken, geleceğin kanlı kaderini önlerim diye kendisi kan akıtıyor.

Sema Kaygusuz'un romanı, edebi bir *Guernica* bence; hem de daha şümüllü olanı.. acıya bal da katılmış olanı.

"Dönüp de Hızır'dan dileyemedim gerçeği. Bir cesaret soramadım, bin dokuz yüz otuz sekizde neredesin? Dersim'den Karadeniz'e doğru göç eden yaralı bir topluluk görebiliyor musun şimdi? Ateşin başında bir kız var mı, o zamanki gözleri daha zeytuni? Bese ormana girdiğinde orada mısın sahi? Sen değilsen peki kim, pisi balığı güzelliğinde kendine çağıran Bese'yi?"

Sema Kaygusuz, bir edebî ip cambazı; korunmasız tel üzerine serpiştirilmiş kelimelerin arasında adeta dans ederek, onları birbirleriyle ilişkilendiriyor. Ki bu kelimelerin bazıları (kavramların ve tarihin) çok becerikli **çelme ustalarıdır**. Sema Kaygusuz, kılcal damarlar gibi kolay görünmeyen –çok sayıda- kırmızı çizgilerle karşılaşmayı göze almış durumda bence: *"Hem bak İsa bile, ki Allah'ın oğlu, dokunduğunda ölüyü diriltten tılsımlı adam, uzaktan bakmış bakmış yol kenarında olgun bir incir ağacı su yeşili yapraklarıyla olduğu yerde salınıyor. İsa'nın yanında havarileri de varmış o sıra. Ağacı görünce galiba peygamberin ağzı sulanmış. Güneşin altında günlerdir vaaz vermenin bitkinliğini fark edip birdenbire canı incir istemiş. Bir iki meyve yemeye ağaca yöneldiğinde çabuk çabuk atıyormuş adımlarını. Ne var ki ağacın dallarında tek bir incir görememiş. Meğer erkek bir incirmiş İsa'nın yoluna çıkan. Ama İsa, her halde İsa olmaktan dolayı onu incire iten iştahını, o iştahın gözü yanılta baş döndürücü cazibesini canın kalpten önce arzulayan mutlak varlığını görmezden gelip elindeki asayı kaldırdığı gibi lanetlemiş ağacı. Incir İsa'nın tek sözüyle oracıkta kuruyuvermiş."*

Sema Kaygusuz'un kendine has bir edebî söylemi var.

Yüzünde Bir Yer'de bu söylem daha da netleşmiş durumda bence. Enerji doğuran bir dokunuşla metin üretiyor, imge üretiyor ve bu coğrafyanın romanını yazarken –ki, örneğin Batı'da böyle bir roman yazmak neredeyse imkânsızdır- gizli bir ironiye sahip yeni bir **edebî estetik** inşa ediyor. Yazarı, kalemle kâğıtla buluşturan tutkuyu, okur satırlar arasında, ayrı bir metin akışı içinde okuyabiliyor.

Yüzünde Bir Yer, pek çok yönden ezber bozan bir roman; **akıl açan**, okurunda değişik edebî bir lezzet bırakan, üslubu özel, kültürel derinliği sonsuz, edebî renk skalasında denemeler barındıran ve çeşitlilik sunan değerli bir roman bence.

Bu coğrafyada yaşayan herkes, kendi tözünü ve özünü daha derinlemesine kavrayabilmek istiyorsa şayet, bu romanı okumalı derim ben.

(Yüzünde Bir Yer, Sema Kaygusuz, Doğan Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suzan Samancı'dan: 'Halepçe'den Gelen Sevgili'

Pakize Barışta 04.10.2009

Edebiyat, acıyı teselli eder.

Gadre uğrayan doğanın ve insanın yanında durur.

Nesillerden nesillere geçen, adeta taşlaşmış acıları insanın yüreğinden ve zihninden çözüp çıkarmaya çalışır.

Yazının gücü, acının gücünü alt edebilecek tek eylemdir bence.

Edebiyatın tesellisi, acıyı –en azından- tahammül edilebilir sınırlara çeker.

Suzan Samancı: “Gadre uğrayanlar melektir!” diyerek, bir yerlere kazıyor yazısını.

Halepçe’den Gelen Sevgili, insanlık tarihinin en vahşi katliamlarından birini, Halepçe katliamını konu edinmiş.

(Şivan Perwer’e göre de, Halepçe katliamı, Hiroşima ve Nagazaki felaketlerine yakın bir katliam.)

Halepçe’den Gelen Sevgili’de çok acı, çok duygu, çok sevgi ve ne yazık ki çok da ölüm var.

Halepçe’den Gelen Sevgili, belleğimizde ve vicdanımızda sarsıcı etkiler yaratıyor.

Yazar Suzan Samancı **dışarıda yaşamak** olgusuna, yani zorunlu hayatlara, köklere ve bu kökleri biriktiren uygarlıklara sadık kalarak çok özel bir coğrafyadan, Kuzey Mezopotamya’dan esip geçiyor yazısında; *Halepçe’den Gelen Sevgili*’de, hem bu coğrafyanın hem de tüm zamanların bir uygarlıklar galerisini sergiliyor; daha da geç olmadan belleğimizden uzaklaştırılmış olan kadim değerleri artık hatırlayalım diye: “Doğal dinimiz olan mitoloji aynı zamanda sanatın ve felsefenin ortak kökü değil miydi?”

Halepçe’den Gelen Sevgili, iktidarların ayırdığı, ne yazık ki ölümün birleştirdiği insanların romanı. Yazar, insanı “Sonsuzluk ile sonlunun, varoluş ile yokoluşun bireşimi insan!” olarak tanımlarken, ölüm kavramına farklı bir anlam yüklüyor. Bu kavram, doğanın eliyle gerçekleşen ölüme değil, insan eliyle trajikleşen bir ölüme ait; erk, 1988 yılında Halepçe’nin üstüne bebelerin, çocukların, gençlerin, kadınların, erkeklerin ve hayvanların midelerini, bağırsaklarını parçalayan kimyasal bombalar atmıştı.

Sonuç: Binlerce ölü ve on binlerce yurdunu terk eden insan.

Böyle acıları ancak ve ancak Suzan Samancı gibi yazısına sarılanlar hafifletebiliyor biraz; **edebiyat acıyı teselli eder** çünkü.

Halepçe’den Gelen Sevgili, bu zorunlu mültecilik olgusunu Türkiye’den Avrupa’ya kadar uzatıyor.. günümüz Batı uygarlığını da eleştiriyor: “Avrupa’nın insanı çıldıratan sessizliği, yalnızlığı.. sır taşımaktan yorulan katedraller, köprüler, anıtlar, küf kokulu müzeler...”

Halepçe katliamında ailesini kaybeden küçük Delila’nın yaşadıkları, bir çocuğun kavrayabileceği şeyler değildi; annesi, babası, kardeşi ve arkadaşları, o safran rengi yağmurdan kurtulamamışlardı çünkü:

“Güneş de gerçeği yutmuştu o an. Yüreksiz bir tanrıydı uçaklar. İlkini belli belirsiz sis yükseldi, kehribar hareler genişlerken, gözlerimiz yandı, bedenimiz tutuştu. Her yer pusa kesti. Hardal kokulu yağmurda başıboş hayvan

sürüsüyüydük. Derin bir kuyuya düştük. Kesik çığlıklar, böğürtüler ve sessizlik. Ölülere basıp geçtik aç susuz sınıra doğru...(…) Yaşananlar tufandı, hiç kimseciklerin duymak istemediği... Etten şerittik çamurlu yollarda. Yaralarımız gittikçe açılıyordu. Safran sarısı gözyaşlarımızla birlikte, avuçlarımıza dökülüyordu saçlarımız. Cehennem dedikleri bu muydu?"

Suzan Samancı, romanında acının anlamını değiştirmiş. Kendi yerinde tek başına yaşamaya yeni bir anlam getirmiş. Yirmi bir yıl öncesinin insanlık yarasının bir türlü kapanamayacağını, zira vicdani tarihte kayıtlı olduğunu anlatmaya çalışıyor hepimize.

Halepçe'den Gelen Sevgili, umut ve sevgiyle bitiyor yine de; Halepçe'lerin ufkunda, tarihin en mazlum halklarından biri olan Kürtler için ufukta yeni bir **doğuşu işaretliyor** yazar.

Özellikle insan-doğa ilişkisinin adeta resmedildiği *Halepçe'den Gelen Sevgili*'de gerçekte doğru, edebi olarak ilginç bir biçimde kaynaşiyor; yer yer epik bir anlatıma da sahip, sonu açık bırakılmış bir roman; aynı zamanda **duygunun şiirselleşerek** acıyı tahammül edilebilir kıldığı bir çağdaş edebi **dengbej yazısı** bu.

Suzan Samancı'nın edebiyatı da –o coğrafyanın diğer yazarları gibi-, topraktan doğup filizlenen bir edebiyat duygusu veriyor insana; **kök** nedir, **uygarlık** denilen hazine nedir, edebi olarak biçimleniyor bu yazıda.

Halepçe'den Gelen Sevgili, belleğimizde ve vicdanımızda sarsıcı etkiler yaratan bir roman.

(Halepçe'den Gelen Sevgili, Suzan Samancı, Sel Yayıncılık)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nurettin Albayrak'ın olağanüstü çalışması: 'Türkiye Türkçesinde Atasözleri'

Pakize Barışta 11.10.2009

Atasözleri, edebiyatın temel harcında adeta çimento niteliğindedir.

Kadim, klasik ve modern Anadolu edebiyatının hem sözlü hem yazılı zenginliğinde bunu görmek mümkündür.

Anadolu kaynakları ve Anadolu'ya giriş yapan diğer edebî kaynaklar, binlerce yıldır süzüle süzüle, günümüzde neredeyse hiçbir coğrafyaya nasip olmayan bir atasözleri kaynağı yaratmıştır Türkiye Türkçesinde; bilindiği gibi insanlık tarihinde oluşturulan uygarlıkların önemli bir bölümü Anadolu'da ortaya çıktı ve kendi edebî ürünlerini de üst üste biriktirip geliştirdiler. Bu **derinlik** sadece toplama değil, aynı zamanda **dikine derinleşen** katmerli bir derinliktir; yaygınlığı da kültürlerden kültürlere geçer tabiatıyla.

Nurettin Albayrak, olağanüstü bir çalışma olan *Türkiye Türkçesinde Atasözleri* adlı 1140 sayfalık kitabına şöyle

başlıyor:

“Başlangıçtan bugüne toplumların hayatında önemli bir yer tutan kültür, genel olarak bir toplumun her türlü duygu, düşünce, inanç, dil, edebiyat, sanat ve yaşayış alanındaki somut-soyut değerler bütününden ve geleneklerden oluşur. Kültürün bu öğeleri uzun bir süreçte, toplumun kabullenmesi sonucu var olur ve varlığını devam ettirir. Sözlü halk kültürü içinde önemli bir yer tutan atasözleri de deneme-yanılma yöntemiyle ve halkın yüz yıllar süren hayat deneyimleri sonucu ortaya çıktığından, diğer sözlü halk kültürü ürünlerine göre belki daha uzun bir süreçte oluşmuş ve oluştuktan sonra da yüzyıllar boyu halk hayatının hemen her safhasında varlığını devam ettirmiştir. Günümüzden 950 yıl kadar önce yazılmış olan *Divanü Lügati't-Türk*'teki atasözlerinin günümüzde de varlığını devam ettirmesi bunun sonucudur.”

Türkiye Türkçesinde Atasözleri, 18.838 atasözünün yer aldığı bir kaynak rehber kitap.

Divanü Lügati't-Türk'ten Divan edebiyatına; 'Sav'dan 'Darb-ı Mesel'e, 'Darb-ı Mesel'den 'Atasözü'ne kadar uzanan muhteşem bir çalışma.

Ayrıca kitapta, Türkiye Türkçesindeki atasözlerinin yanı sıra, deyim, vecize ve kelam-ı kibar'a da bilimsel olarak yer veriliyor.

Günümüz için de son derece anlamlı olan birkaç atasözüne bakalım:

“Sen ben demeyince, değirmende kavga olmaz.”

Yazar, bu sözün açıklamasını şöyle yapıyor: “İnsan kendini ve kendi çıkarını diğer insanlarınkinden üstün görmez; diğer insanların hakkına saygı gösterirse, kavgayı ve gürültüyü önlemiş olur.”

Modernite, empatiyi yeni keşfedildi sanıyor, ama yukarıdaki atasözüne bakılırsa bu pek doğru değil.

“Aman beyler demeden; aman dağlar demeli,” sözünün açıklaması ise şöyle; “İnsanın merhametsiz kimselere yalvarıp, onlardan aman dilemesindense, dağlara çıkıp tek başına yaşaması daha iyidir.”

“Hak yolunda yuvarlanan, merdane olur,” atasözünü ise şöyle açıklıyor yazar: “Doğruluktan, adaletten ayrılmayan ve bu uğurda kötü durumlara düşen kimseler gerçekten yiğit kimselerdir.”

Kitapta öyle bir söz var ki, özellikle günümüz siyasetçilerinin iyice bellemesinde fayda var: “Gerçek, güle güle de söylenebilir,” yani, “gerçekleri söylemekten kaçınmamalı, çekinmemeli; ancak karşıdaki insanı kırmadan, gülerek söylemeli” diye açıklıyor bunu da, Nurettin Albayrak.

Türkiye Türkçesinde Atasözleri, içinde yaşadığımız tüketim toplumunun ilacı gibi adeta. İnsanı zihnen, fikren, duygusal olarak ve de kelam olarak yenileyen, canlandıran, yaşanan her şeye yeni manalar katan bir **kültür örgütü** adeta.

Her aydın kişinin, her öğrencinin, her yazarın, her araştırmacının, velhasıl her okuyazarın ve bilhassa konuşmacının, ayrıca her iletişimcinin, her siyasetçinin başucu kitabı olması gereken bir kitap *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*.

Nurettin Albayrak, kutlanacak bir çalışma gerçekleştirmiş. Aynı zamanda bu araştırmayı yayınlayan Kapı Yayınları'nı da kutlamak gerekir bence.

(Türkiye Türkçesinde Atasözleri, Nurettin Albayrak, Kapı Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Salman Rushdie'nin edebiyatı ve 'Floransa Büyücüsü'

Pakize Barışta 18.10.2009

Edebiyat, uçar gider.

Kanatları çok nazik ama güçlüdür.

İnsanın aklını fersah fersah aştığı gibi, muhayyilesini de ufuksuzluğa kadar taşır.

Yazının büyüleyici gücü, bir türlü **anlamlandırılmayanı** edebî olarak biçimlendirir.

Dile gelince.. Kafka'ya göre, "Dünya durdukça duracak bir sevgilidir dil".

Salman Rushdie, son romanı *Floransa Büyücüsü*'nde muhayyileyi aşmaya **çalışmış**, yazının edebî doğurganlığından yararlanmaya **çalışmış**, dilin büyüsünü ele geçirmeye **çalışmış**.

Yani niyeti iyi, ama projesi fazla büyük.

Yazar, *Floransa Büyücüsü*'nde dünyayı harmanlamış! Ve dünya ona yetmemiş gibi; romanda yok yok! Rönesans Floransa'sı, Osmanlı İmparatorluğu, Moğollar, Babür İmparatorluğu, Yeni Dünya, masallar, efsaneler, büyüler, mucizeler, seyyahlar, anlatıcılar, savaşlar, tılsımlar, korsanlar, türlü türlü kader civelere, asılmış kardinal, doğanın olağanüstü halleri, efsunlu saraylar, İngiltere kraliçesi, kutsanmış şehirler ve daha neler neler var romanda. Öyle bir harman ki.. zorlama felsefe kırıntıları, Doğu'nun gizemiyle Batı'nın akılcılığı da serpiştirilmiş içine. Ve bu eklektik harmanın koruyucu zarı olan bir büyücülük marifeti de var ki, o da romanın zarfını oluşturuyor.

Salman Rushdie, eserine Francesco Petrarca'nın şu olağanüstü mısralarıyla başlıyor:

"Bir fani değil / melek gibiydi yürüyüşü: Ve konuşması da / insan sesinden yüksek tınlardı. // Bir gök perisi, yaşayan bir güneşti gördüğüm..."

Roman, bu mısralarla başlıyorsa da, sonrasında hiçbir şey bize o mısraları ve o mısralardaki derin ufku hatırlatmıyor bir daha.

Floransa Büyücüsü'nde zımnen Doğu ve Batı karşı karşıya getirilmiş; ancak bu karşı karşıya geliş zorlandığı için,

ortaya bir **karışıklık** çıkmış.

Floransalı büyücü kadın, romanda çok ve farklı anlamlara odaklandırılmış bir kahraman; cinselliğin erotizmi ve bunun çekiciliğini sağlayan olağanüstü bir ölümsüz güzellik değişik uygarlıkların erkeklerini büyüleyen, hükümdarların siyasi ve insani kader akışlarına da hâkim olabiliyor.

Bu muhteşem büyücü kadın imgesi bir roman karakteri olarak, –bir manada büyü'nün sırlarına ulaşmış- erkek egemen erkin içinde kendi varlığını mutlak bir biçimde kabul ettirmek ve kendi kaderini kendisi tayin eden bir kadın olmak durumunda. Bir ucu Floransa'da, diğer ucu Doğu'nun, Hindistan'ın en önemli imparatorluklarından birinin hâkimi olan Ekber Şah'ın aşkında var olan hayali yaşantısıyla, romanın kendi iç büyü'nün güçlü bir laytmotifi oluyor:

"(...)işlemeli paravanlara üçüncü bir kadının gölgesi düşmüş, düşmekle kalmamış, havada bir kadının hatları belirmeye başlamış, çizgiler giderek netleşmiş, keskinleşmiş, dolgunlaşmış, başlangıçtaki solgun gölge sonunda dudakları tuhaf bir gülümsemeyle kıvrılmış genç bir kadına dönüşmüştü. 'Sen Codha değilsin,' diye mırıldandı Valide Sultan. 'Hayır değilim,' diye karşılık verdi kapkara gözleri ışıldayan genç kadın. 'Codhabayi gitti, çünkü Hükümdar'ın ona ihtiyacı kalmamıştı. Bundan sonra Şah'a ben refakat edeceğim.' Bunlar hayalin ilk sözcükleriydi."

İşte bu hayal, güzelliği ölümsüz Floransa büyücüsünün, Doğu sarayına arzı endam edişiydi; hayal ete kemiğe bürünüp cisimleşmişti.

Floransa büyücüsü, bu güzel ve erotik kadın, aynı zamanda akliselim sahibi gerçekçi bir kadındır: "Böylece pek çok kişi için Kara Göz bir barış sembolüne, barış uğruna fedakârlığın simgesine dönüştü. Onun 'Doğu'nun bilgeliğine' sahip olduğu söyleniyordu, fakat genç kadın kulağına ulaşan bu söylentileri elinin tersiyle itti. 'Doğu'ya mahsus bir bilgelik falan yok,' dedi Argalia'ya. 'Bütün insanlar aynı ölçüde ahmaktır.'..."

Salman Rushdie, "Bu kitabı yazmak için yıllarca okuyup araştırma yapmam gerekti," diyor. İçerik olarak bu çabanın verimli sonucu romanda görülüyor; ama öz ve edebî biçim olarak aynı şeyi söylemek bence pek mümkün değil. *Floransa Büyücüsü*, yapısal olarak ele alındığında, Batı'nın edebiyat piyasasına oldukça göz kırpan bir proje-yazı gibi geliyor bana. Ayrıca, romanın sonunda yer alan kaynakçada –edebi bir esere ne kadar uyar ya da uymaz- seksen altı kitap ve sekiz web sitesi zikrediliyor; sanki ticari bir kalite garanti belgesi gibi.

Salman Rushdie, engin bir muhayyilenin peşine düşmüş, sınırları zorlamış, aynı zamanda yoğun emek ve sistemleştirilmiş bir çalışmanın içine girmiş; mühendisliği sağlam, ancak mimarisinin estetiği zayıf bir iş çıkarmış bence.

(*Floransa Büyücüsü*, Salman Rushdie, Çeviren: Begüm Kovulmaz, Can Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nobelli Le Clézio'dan: 'Açlığın Şarkısı'

Edebiyat da hayat gibi **sarkar** bazen.

Bir bakarsınız büyük ödüllere gark edilir –Nobel gibi-. O sırada yaşanan bireysel ve toplumsal heyecan –çok değil, aradan kısa bir zaman geçtikten sonra-, durulur.. her şey yerli yerine oturur. Ve bu defa gerçek değerler tartışılmaya başlanır, hiç değilse içimizde...

Aslında bu tuhaf olgu edebiyat dışıdır; büyük oranda bir piar mühendisliği işidir günümüzde ya o da ayrı. (Aday gösterilip gösterilip, Adonis'e hâlâ Nobel Edebiyat Ödülü verilmemiştir mesela.) Yani Nobel de, bütün büyük ödüller gibi bir pazar –aynı zamanda siyaset- olayıdır önünde sonunda. Edebiyatın edebiliği, bu ödül hak etmiş midir, hak etmemiş midir zamanla ortaya çıkar; ne var ki ödül alan, çoktan Nobelli bir yazar olmuştur artık.

Fransız yazar J.M.G. Le Clézio, 2008 Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldüğünde biraz şaşırılmışım doğrusu; çünkü **yazısı**, içeriğinin gücüyle dengelenebilecek bir biçim oluşturamayan bir yazardı bana göre; onun yazısında '**ne**', '**nasıl**'ın çok önünde koşuyordu mesela.

J.M.G. Le Clézio, dilimizde yeni yayınlanan *Açlığın Şarkısı* adlı romanında da aynı sulara geziniyor yine. Üstelik bu defa, '**ne**' –yani ne anlatıldığı- çok daha ön planda; '**nasıl**' –nasıl anlatıldığı ise- adeta dışlanmış durumda. Bu nedenle de Le Clézio'nun edebiyatını –var mıdır, yok mudur- çözmek kolay değil pek.

Açlığın Şarkısı, 1930'ların Paris'inde geçiyor. Roman, yazarın anneannesinin hayat hikâyesinden yola çıkılarak oluşturulan bir karakterin; Ethel'in büyümesinin bir tür **biyografi-tarihi** gibi.

Açlığın Şarkısı'nda ön planda olan işte bu tarih.

1930'ların Avrupa'sının ve Fransa'nın yakın geleceğinin büyük fırtınalarını oluşturan siyasi-toplumsal **duruş** ve **söylemler** de, romanda soylu diye sunulan Ethel'in ailesi içinde ve çerçevesinde –aslında yazarın konumlandırmasının aksine, küçük burjuva duyarlıklar ve duyarsızlıklar olarak- çıkıyor karşımıza. Zaten roman kahramanı da olsa, **kişinin tarihi** –hele hele yazarın çok yakınıysa- beni rahatsız eder her zaman; genel kabulün dışında, kişinin tarihi olamaz çünkü bana göre. Tarih toplumsal bir olgudur zira, daha ziyade. Ancak Le Clézio, görüldüğü kadarıyla anneannesinin varlığı nezdinde oldukça zorlama bir tarih yaratmaya çalışmış; küçük bir kızın on yaşlarından itibaren, genç kızlığını da aşan bir sürecin adeta vakanüvisliğini yapıyor Le Clézio. Ethel'in büyüme sürecinin belli başlı evreleri ve dönemeçleri; heyecanlarıyla, tutkularıyla, sosyalleşmesiyle, beğenileriyle ve buluş çağının gelgitleriyle içeriği **zenginleştirilmiş** ve detaylandırılmış bir hayat olarak sunuluyor romanda.

Hep bir şeyler anlatılıyor.

Roman, dikkatli yazılmış bir günce gibi.

Ya da dikkatli bir **gözlemin** edebî olmaya çalışan **notları** gibi.

Yani mazrufta bir akıcılık, bir titizlik ve bir iyi niyet görülüyor görülmesine de; ama en derin duygular aktarılırken bile, bu duyguların adeta matematikselleştirildiği ve **aktüelleştirildiği** –hiç kaçıışı ve uçuşu olamayacak- bir kalem oynatma da hissediliyor aynı zamanda.

Le Clézio, gözlemine ve araştırmasını edebileştirmekten ziyade **optikselleştirmiş** bence: "Ethel varlıklı oldukları için giriş katında geniş bir dairede oturdukları için, kendine ait ve çiçekler içinde bir bahçeye açılan camlı kapılı bir odası olduğu için utanıyordu. Xenia'nın hayatına, koyun koyuna yattığı kız kardeşine, daracık evlerine, gürültülü seslere, hatta yarın endişesine imreniyordu. Hayalinde maceralı bir hayatın atmosferini, para sıkıntılarını, ayakta kalma mücadelesini canlandırıyordu."

Açlığın Şarkısı, edebiyatta yer yer bir tıkanma yaşıyorsa da, **hakikati edebileştirmekte** zorlanıyorsa da, *Bugün* adlı son bölümünde –diğer bölümlere göre– daha duyarlı, hakikatli ve edebî bir düzey sergiliyor; oğul (yazar/anlatıcı), annesinin Paris'te çocukluğundan beri yaşadığı sokaklarda, bulvarlarda ve meydanlarda tura çıkıyor bir temmuz sıcaklığında. Ve bu gezinti sırasında Nazilerin, Faşistlerin Paris'i işgalleri sırasındaki bazı felaketleri adeta görüp, hayalinde yaşamaya başlıyor: "Sinagoga bitişik fotoğraf müzesinin kapısını ittim. İçgüdülerim bana buranın Plate-Forme'un ortasındaki yüksek beyaz bacaya dikey konumda bir yer olduğunu söyledi. Ben ibadet yerleriyle fazla ilgili değilimdir. Burası öyle değil. Fotoğraflardaki yüzler ruhuma nüfuz ediyor, belleğime giriyor. Bunlar benimle hiçbir bağı olmayan anonim yüzler, gene de gerçekliklerinin şokunu hissediyorum. (...) Mevsime göre fazla kalın pardösüler giymişler, çocuklar bereli. İçlerinden biri, en önde, göğsünde bir yıldız takılı. Objektife gülümsüyorlar, sanki bir aile fotoğrafı için poz vermişler. Öleceklerinden haberleri yok."

Le Clézio'nun kalemi büyük bir iyi niyetle, büyük bir çaba gösteriyor. Ama edebi sulara nadiren dalıyor bana göre.

(Açlığın Şarkısı, J.M.G. Le Clézio, Çeviren Aysel Bora, Turkuvaz Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ethem Baran'dan: 'Evlerimiz Poyraza Bakar'

Pakize Barışta 01.11.2009

Edebiyat, hangi tür içinde olursa olsun, önünde sonunda bir hikâye anlatır.

Sözlü ve yazılı edebiyatın tümü için geçerlidir bu.

Anlatılan **hikâye** hayatın içinden akıp gelir; onun her hücrelerinde evrensel, doğasal, toplumsal, bireysel yaratıcı birikimler vardır.

Hikâye anlatılsa da, yazılsa da, büyüleyici bir şeydir.

Özgürdür çünkü.

Hiçbir formata uymak zorunda değildir.

Plastiktir.. çok boyutlu, çok açılımlı ve esnektir. Ama aynı zamanda **odaklayandır**.

Ethem Baran'ın kalemi, hikâyeye **bakıyor**. Hem de içinden bakıyor:

"Başkalarının hikâyeleriyle çevrili yaşayan bir insanın aynı zamanda kendi hikâyesini yaşadığını biliyordum elbet. Mahir Usta da, kendi yaşadıklarını, başkalarının hikâyelerinin içinden geçen hayat parçalarıymış gibi görüyordu ve onları anlatırken aslında kendi hayatını anlatıyordu. Bir hikâyenin nasıl anlatılacağını biliyordu tabii, ama bir hikâyenin ne olduğunu nereden bilecekti ki... Bense bir hikâyenin asıl anlatıcısının hikâyenin kendisi olduğunu bile bilmiyordum henüz. Ve her hikâye zamanını bekliyordu."

Evlerimiz Poyraza Bakar, Ethem Baran'ın yeni yayımlanan hikâye kitabı.

Kitapta yer alan hikâyelerde; hayatlardan hikâyeler, hikâyelerden hayatlar geçip gidiyor.

Yazar, hikâyenin her nefesine, her birimine, hatta her hücreğine olağanüstü saygı duyuyor. Kitabını: "Okuduklarından bir harfi bana verebilir misin diyen babama, okuyup yazamadıklarının hepsini susarak yeniden yaratan anneme ve sahip olduğum her harfte hakları olan kardeşlerime" ithafıyla başlatan Ethem Baran, **harf hakkı** diye muazzam bir kavram katıyor bence edebiyatımıza.

Evlerimiz Poyraza Bakar'da yer alan on iki kısa hikâyenin her biri hangi manada olursa olsun **sıradanlığın** yerleşmiş ve yerleştirilmiş ezberini bozan has hikâyeler. Toplamından ise şu **kavram-mesaj** çıkıyor: **Hayat bozulmayan bir yazıdır!**

Ethem Baran'ın **yazısı, meseli**, edebi anlatımın (sözlü ya da yazılı) bu coğrafyada ortaya çıkmış kaynaklarına da işaret ediyor –ki, Batı entelijansiyanının bir bölümünün, üzerinde çok kafa yorduğu, örneğin Bertolt Brecht'in epik yöntem olarak ortaya sürdüğü düşüncelere de kaynaklık edebilecek işaretler bunlar-.

"Mahir Usta gibi, asıl hikâyeyi anlatırken sözü en heyecanlı yerinde kesip başka bir hikâyeye atlayarak insanları şaşırtmayı; olanlar ya da olacaklar hakkında onları uyanık olmaya çağırarak hayat dersleri vermeyi; sonra tam da herkes asıl hikâyeyi unutmaya başlamışken kaldığım yere dönmeyi, yani hikâyenin yapısını bozmadan anlatabilmeyi çok, ama çok isterdim."

Ethem Baran'ın hikâye olarak **biçimlenen** yazısı, bana binlerce yıllık bir Anadolu ezoterik kültür geleneğinin **dışa taşması** gibi geliyor. Ve bu kültür içinde yer alan **zaman**, Ethem Baran'ın tartmasıyla şu ifadeye ulaşıyor:

"Zaman, insandan daha yaşlıydı, yaşlı olduğu için daha zalimdi ve elinde oyuncak ettiği insanı yaşı ne olursa olsun kederlendirmeyi biliyordu. Elinden geleni de ardına koymuyordu elbet."

Evlerimiz Poyraza Bakar, **savrulan** duygularla okurun içinde adeta fırtınalar yaratarak bu âlemden esip geçiyor:

"Öyle sessiz oturuyordu ki, bütün anlatılacakları o anlatmış gibi kaynağı ve nedeni belirsiz bir saygının ağırlığı sinmişti üzerine. Sanki bütün söylenecekleri söylemişti; bundan sonra söylenmesi gereken ne varsa, onları da söyleyecekti adeta. Öyle sessizdi yani..."

Bu ifadedeki saygı, bir bilgelik kozasıyla korunan bir saygı bence; yazar, sessizliğin erdemini dillendiriyor adeta.

Evlerimiz Poyraza Bakar'da, aynalar aynalara bakıyor. Ve edebileşmiş kelimeler, heceler; vicdani dokunuşlar ve idrakle ilgili meseller, adeta bir duman gibi, bir nefes gibi süzülüp geçiyor aralarından.

Ethem Baran konuşuyor mu, yazıyor mu belli değil; kalemi, kulaklarımıza ve gözlerimize **fısıldıyor** sanki; dili, su gibi akıyor; yarattığı karakterler yanı başımızda soluk alıp veriyor. Yazısının bir ucunda acımasız gerçeklik, bir ucunda bilinç akışı, bir diğer ucunda ise muhabbetvari diyaloglar var.

Ethem Baran, hikâyenin hikâyesini yazıyor aynı zamanda; bizi **hikâye olgusuna** yönlendiriyor sakince. Ve aynı zamanda bizi doğanın **olağanüstülüğüyle** buluşturuyor.

Ethem Baran, hepimizin hikâyesini yazıyor.

Ben çok etkilendim.

Hepimiz, hikâyemizi bir de ondan okumalıyız bence.

(Evlerimiz Poyraza Bakar, Ethem Baran, Doğan Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Çileli Ağavni'nin hikâyesi...

Pakize Barışta 08.11.2009

Ya edebiyat olmasaydı!

Acıya katlanmak için insanın alinyazısından başka sığınabileceği başka bir şey olamazdı herhalde. Ki, acıyı da insan yaratıyor zaten.

Yazı, hayatı tahammüllü kılar; tek çaredir hatta. Yazıyor ve okuyor olmaktan söz etmiyorum. **Yazının var olması** yeterlidir aslında; dalga dalga yayılır zira yazı.

"Ağavni o an kararını verdi. Çıktıkları ormanlık tepede gözünü kestirdiği bir çam ağacının dibine küçük bebeği bıraktı. İyice sarıp sarmaladı, etrafını da çaputlarla, bezlerle işaretledi. Böylece, tesadüfen oradan geçen biri bebeği görebilir diye umuyordu. Varsenik birden yüksek sesle ağlamaya başladı. Ağavni bebeğinin başından bir türlü ayrılamıyor, 'ya kurtlar kuşlar parçalarsa' diye düşünüyordu. Az önceki asker yanı başında bitiverdi. Ağavni kalktı, üç beş adım attı, sonra birden hüngür hüngür ağlayarak geri döndü. (...) Öz bebeğini, parmak kadar Varsenik'ini canlı canlı ormanın kenarına bırakmış, iki yaşındaki oğluyla bir başına kalmıştı. Yürürken, kendi kendine konuşuyordu: 'Yaşayacaksam sadece Suren'im için yaşayacağım, başka kimsem kalmadı.'(...)"

Çileli Ağavni, Hraç Norşen'in bir anlatı kitabı. Hayatın bir dönem mutlu aktığı Sivas, Suşehri'ne bağlı Pürk

köyünde doğup büyüyen Ermeni kızı Ağavni'nin aşk dolu mutlu evliliğinin daha başlangıcında, bu coşkunun hemen peşine takılan, tehcir öncesi yaşananlara rahmet okutacak, tanımı neredeyse imkânsız bir acıdan geçişinin, yani tehciri yaşayışının ve tehcirden sonra devam eden, peyderpey gelen acılardan geçerek, oğlu dışında bütün ailesini kaybedişinin çileli hikâyesini anlatıyor kitap.

Ağavni ve oğlu Suren'in, tehcir sırasında mutlak görünen ölümleri, Koçgiri Kürt aşireti beyi sayesinde önlenir. Takkı Bey, Ağavni'nin içinde bulunduğu Ermeni grubunu, –subayların karşı koymasına rağmen- kafileden ayırıp, aşiretinin himayesi altına alır:

"(...) 'Bana Takkı Bey derler, Koçgiri aşiretinden. Biz Kürdüz, Aleviyiz. Bizim inancımızda insan ayırmak yoktur, herkes birdir, hangi dinden olursa olsun insanlar kardeştir. Her can azizdir. Kim verdiyse canı da o alır. Biz bunu bilir, bunu söyleriz. Gözümüz gördü, kulaklarımız duydu. Size reva görülenlere gönlümüz el vermedi. Onun için oğlum Dursun'u gönderdim, sizi buraya getirttim. Burada işlerimiz çok, isteyen burada kalır, çalışır, bizimle birlikte yer içer, istemeyen de canının çektiği yere gider. Serbestsiniz, kalmak da gitmek de sizin elinizde.' (...)" Ağavni, oğlu Suren'le, Kürt Aleviler arasında yaşamaya karar verir ve Takkı Bey'in konağına yerleştirilir. Eğitim görmüş, okuma yazma bilen, köyünde öğretmen adayı olarak yetiştirilmiş bir Ermeni kızıdır çünkü o. Konakta on yıl kadar Takkı Bey'in karısı Dilber Hatun'un himayesinde yaşar ve ona hizmette bulunur. Ama akıllı fikri, tehcirden sonra arta kalan az sayıdaki Ermeni'nin biraraya geldiği Zara köyüne kaçmaktadır. Çünkü tehcirden önce öldürülmüş olan kocası Avedis'in öldüğüne bir türlü inanmak istemez. İz sürecek, araştırarak ve belki de kocasını bulacaktır.

Ve bin bir acı, bin bir macera...

Tehcirden sonra Fransız ve Amerikalı misyonerler köy köy dolaşıp öksüz Ermeni çocuklarını toplayıp, Amerika'ya ve Fransa'ya götürmeye başlarlar. Bu arada Ağavni'ye de başvurup, oğlu Suren'i ve himayesine aldığı öksüz Varsenik'i de götürmek isterler. Ağavni'nin cevabı şöyle olur: "Ben her şeyimi kaybettim. Kimim, neyim varsa, hepsi ardımda kaldı. Anamı, kocamı, kuzenimi, bütün köyümü kaybettim; altı aylık bebeğimi ormanın ortasında bıraktım. O zaman neredeydi Fransa, Amerika? Olan oldu, aradan dört sene geçti, şimdi mi akıllarına düştü birden Ermeni koruyucusu kesilmek?"

Hraç Norşen, profesyonel bir yazar değil. O, son derece duyarlı bir anlatıcı. Demircilik, çinicilik, tuğlacılık, oto tamirciliği ve yirmi bir yıl süren kamyon şoförlüğü var. Diyor ki, "Babaannemin anlattıklarını ilk dinlediğimde küçücük bir çocuktum. Onun hayat hikâyesini, köyü Pürk'ü, ailemin hiç tanımadığım fertlerine dair hatıralarını, her birinin yaşadığı acı olayları, yıllar yılı hiç bıkmadan dinledim. Burada anlattıklarım ondan duyduklarımdır. Onları hikâye etmeye çalışırken, kulağımdan sesi hiç eksik olmadı. (...) Bu kitabı, yaşadıklarının, çektiği çilelerin bilinmesini, duyulmasını çok isteyen babaanneme olan borcumu ödemek için yazdım."

Çileli Ağavni, sadece bir tehcir trajedisıyla ilgili bir çileli insanlık figürü değil, tüm zamanların mezalimlerini, kimliğinde ve kişiliğinde biriktirmiş bir insanlık sembolü bence aynı zamanda.

(Çileli Ağavni, Hraç Norşen, Aras Yayıncılık)

'Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler'

Pakize Barışta 15.11.2009

Edebiyat, kendini en hızlı yenileyen, en şaşırtıcı biçimde **yeniden üretendir**.

En derinlere dalan; her manada görünemeyeni, duyulamayanı, okunamayanı keşfedendir.

Gerçek bir hayat kaynağıdır bana göre.

Gerçek bir **sürekli devrimdir** aynı zamanda.

Hikâyeciliğimizi bu konuda çok şanslı buluyorum; özellikle son yıllarda yeni genç **nefesler**, birbiri ardına insana, topluma ve doğaya değişik yeni edebî bakış açıları getirerek hayatı kavramada bir **farkındalık** yaratıyorlar okurda.

Yalçın Tosun, ilk kitabı olan *Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler*'e, André Gide'in *Dünya Nimetleri*'nden bir alıntıyla başlıyor:

"Senin için kendi ailen kadar, kendi odan kadar, kendi geçmişin kadar tehlikeli bir şey yoktur."

Bir ilk kitap olan *Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler*'deki hikâyelerde, yer yer bir edebî dinginlik içinde sükûnet ile sezgi düzeyinde hissedilen isyan var; hüznünle, mutluluk arayışının birden parlayan alevinin yine birdenbire sönüşü var.

Yalçın Tosun'un **arayışı** bir iç yolculukla, dışa savrulmuş yolculukların karşılaştığı, hatta kesiştiği yerde ve noktada başlıyor ve bitiyor. (Başladığı gibi bitiyor da denilebilir bence.) Ama, bu olgu edebî bir tat bırakarak – yani yok olmayarak- kalıcı oluyor ve okurun hayat ufkunu zorluyor: "Sen hiç gitmek istemedin mi anne? Hiç âşık olmadın mı? Bir an bırakmadın mı kendini boşluğa usulca? Sen hâlâ düşün. Karşımda maviler içinde oturmuş, kızıl saçlarıyla bir yakut gibi parlarken –cildine bak, bu yaşta pırl pırl- ve kerevizine yavaşça biraz daha tuz serperken 'en iyi nasıl yakarım bu kızın canını' diye sor kendine, keyiflen. Allah kahretsin, kahretsin! (...) Delirdi birdenbire, fırlattı tabağını orta yere. Her tarafı kereviz yaptı deli kız. Allahtan salçasız yaparım zeytinyağlıları, çok leke olmadı emektar Bünyan halim. (...) Ne kadar kindar ve acımasız olduğumu, o gelecek diye her gün kereviz pişirmenin bile benden beklenebileceğini, babasını istediğini haykırıyordu. Babası da böyle delirir miydi acaba öğrenseydi Emin Efendi'yi? Gece çöker çökmez biraz yürüyeceğim diye hırkamı omzuma alıp dışarı çıktığımda aslında nereye gittiğimi, Emin Efendi'yle inşaattaki kum tepelerinin arkasında neler yaptığımızı öğrenseydi ne olurdu?"

Anne Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler, acıyı ustaca gizliyor, hayatın aslında anlatılması gereken ama insanların ifade etmekten çekindikleri, kaçındıkları **gizli boyutlarını**, naif bir muhayyile ile açığa çıkarıyor adeta. Bu kısa hikâyeler farklı ve **perdeli** okumalara, okur için keşif yolculuklarına çıkmaya uygun **yazılar**.

İnce, uzun, uçları kesilmiş, törpülenmiş dikenlere sahip hikâyeler. **Yazar, hayata acıyor**.

Daha şimdiden.

“Kamyonetin bıraktığı toz dumanı çöküp her şey eski haline büründüğünde, hâlâ yolun başında duran iki çocuğun ceplerinden, unutmabeni çiçeklerinden örülmüş birbirinden habersiz iki kolye sahibini bulamamanın verdiği hüznle öylece sarkıyor.” *Unutmabeni Çiçekleri* adlı bu hikâye Yıldırım Türker’in bir **duygusuyla** başlıyor:

“Ah ne kadar benzerdik, birlikte yalnızlığa.”

“Unutulduk Bak Sevgilim”

Yalçın Tosun’un rüzgârlı yazısında poyraz, lodos, imbat, karayel gibi doğa-hayat bağlantılı (insan doğası dahil) güçlü ve yumuşatıcı hayat esintileri bulunduğu gibi, post modern sayılabilecek diğer iklimatik esintilere de rastlamak mümkün: “Babasının ölmesini kaç kere dilediğini artık unutmuştu. Onun yerine annesinin ölmüş olmasının kendi suçu olduğunu sanmıştı uzun süre. Sonra böyle işlemediğini fark etti dünyanın düzeninin. Ellerinden uzanarak huzurlu rüyalara daldığı o kadın ölmüştü ve bunun babasının ölmesini istemesiyle bir ilgisi olamazdı. Olmamalıydı. Annesi, biricik oğlunu Muşlu Bakkal’a yollayarak aldırıldığı çamaşır suyunu içerek kendini öldürmüştü.”

Annelere, babalara ve bir türlü **dirileşemeyen**, aksine yok eden ve iz silen şeylere yoğunlaşmış bu hikâyelerde, okurun ezberine aykırı düşebilecek bir edebi lezzet hissediliyor –yer yer bu lezzet henüz tam kıvamına gelememiş olsa da-.

Yalçın Tosun’un kaleminin, edebiyatımızın kendini sürekli yenilemesinde bir katre misali katkı sağlayacağını umut ediyorum.

Okuduklarım bana bu hissi verdi.

(Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler, Yalçın Tosun, Yapı Kredi Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Karin Karakaşlı’dan: ‘Benim Gönlüm Gümüş’

Pakize Barışta 22.11.2009

Edebiyat, en güçlü nefes alıp verişini şiirle gerçekleştiriyor.

Şiirin vicdan ve uygarlık dışında başka hiçbir sermayesi yok çünkü.

Şiir işi hesaba kitaba gelmez; ne dünyevi, ne uhrevi, ne etnik, ne siyasi, hatta ne de eğitsel.

Çünkü şiir, hakikiliğin (ve hakikatin) tartıldığı tek şeydir.

Edebiyatın bu hayati beslenme kaynağı, aynı zamanda gerçek bir **sonsuzluk** da içerir. Zaten başlangıcı da yoktur; sonsuzdan gelir, sonsuza gider.

Bu yüzden bir şiiri okurken idrak etmenin hazzı da insanda adeta bir sonsuzluk/ölümsüzlük duygusu yaratır derinlerde.

Karin Karakaşlı, gönlünü gümüşle ısılatıyor:

*"Benim gönlüm gümüş
Kararıyorum bazen doğru
Yine de içimde saklı ayışığım
Korkacak korkum kalmadı
Kutunun içindeki her şey dökülmüş"*

Benim Gönlüm Gümüş, Karin Karakaşlı'nın ilk şiir kitabı. Ve bana göre onun şiir yolu çok açık.

Şiire inanmış zira; mısralarında yüzünü, sesini açıyor okuruna.

Benim Gönlüm Gümüş, zamanı da farklı bir boyutta şiirleştiriyor; zaman, artık insanın dışında değil, adeta onun içinde:

"Doğum anıydı / Zamanı geldi, dedi zaman / Önce sular azaldı içerde sonra yer / Derken o iteleyey / öteleyen / sancı haykırdı // dışarı dışarı // Araftaydı bebek / artık içrelemeyen kalınmazla / henüz içrelemeyen varılmazın / arasında / ramak kalasında kainatın // Derin bir nefes aldı zaman // can nefesi // ve sanki yurtıldı ananın içi // çığ / lık / çığ / lık // Zamanın nefesiyle doğdu bebek / soluk soluğa yaşamaya" (Zamanın Nefesi)

Karin Karakaşlı'nın şiirinde yer alan heceler, kelimeler, mısralar bir insanlık nabızı gibi atıyor.

Kalemi o kadar çok şey görmüş ki...

Ve bu kalem sanki sadece ona ait değilmiş gibi...

Binlerce yıldır uygarlıktan uygarlığa, elden ele, sestene sese geçmiş bir kalem hissi doğuruyor insanda: *"Kutsal kitapların sayfalarından / kanat çırpmış da / bugünümüzün acziyetine konmuş / güvercin, kan revan içinde / Simgesi kılındığı barışı / bir palyaçonun gülümseyişi gibi taşır / hüznü ve kara mizah bir iğretilikte" (Güvercin Seyahatnamesi)*

Hayatı, bir güvercinin kanatları altına sığınıp uçarak yaşayabilsek demelere de getiriyor şair. İşte o zaman, **zaman** da başka türlü akacaktır elbet: *"Onlar beni buldukça / tamamlanır çember zaman / Elbet tutamam / ne güvercini ne zamanı ama / Gidilen yolların / konulan dalların / bir anlamı olur, / bir güvercinin peşi sıra / uçarken hayatı."*

Karin Karakaşlı'nın şiiri, insanı yeniden yaşamalara sürükleyen ve ömrüne değişik anlamlar yükleyen bir poetika durumunda daha şimdiden. Bu şiirin okurda sağladığı izlekte –dolaylı ya da dolaysız- ön planda aşk var bana

göre. Ancak bu aşk, doğadan insana, insandan insana gelişen çok geniş bir yelpazeye sahip.

Benim Gönlüm Gümüş, dil ve üslup açısından kendi ritmini bulmuş bir **sese** sahip. Bu seste aynı zamanda kırılmışlıkların umutsuzluğunun umudu var: *"Kör karanlıkta gümüş alınlık / gibi taşıyorum umudumu / aylanır, nurlanır kem gözlere inat."*

Karin Karakaşlı'nın şiiri acısını içine gömmüş, zaman üstü tortulaşmaların trajikleştiği gizli bir şiir aslında. O belki de bir çaresizliği şiir formuna sığınarak hafifletmeye çalışıyor.

Zamanı her ne pahasına olursa olsun –özellikle geçmişi- aşmak lazım çünkü; yaraların içine gömülmüş olsa da:

"Taşlar tortusu dinmiş / zamandan başka ne ki // İçimde taş gibi oturmuş / zamanlar, kimsenin bilmediği."

Benim Gönlüm Gümüş, onurlu bir şiir yolunun velut ilk adımlarının seslerini etkileyici bir biçimde duyuruyor okuruna.

Karin Karakaşlı'nın şiirini ütöpik de olsa, bütünüyle mutlu bir dünya ve insanlık tasavvuru içinde şu mısralarıyla hatırlamak isterim hep:

"Gözüme yıldız kaçmış / Tenimde istiridye renkleri / Isırlıklı elma kokusu / Saçımda deniz yeli gizli / Aşk güzelleştirdi beni."

İlk öykü kitabı *Başka Dillerin Şarkısı* ile 1998'de Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülü'nü kazanan, 2002'de *Can Kırıkları* adlı ikinci öykü kitabı, 2005'te de *Müsait Bir Yerde İnebilir miyim?* adlı romanı yayınlanan, ayrıca *Cumba* adlı bir deneme kitabıyla *Ay Denizle Buluşunca* adlı bir de çocuk romanı bulunan Karin Karakaşlı'nın şiir yolu açık olsun.

(Benim Gönlüm Gümüş, Karin Karakaşlı, Aras Yayıncılık)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hesenê Metê yeni romanıyla büyük ezberi bozuyor: 'Günah'

Pakize Barışta 29.11.2009

Edebiyat, düşünce gerçek olanı hem birbirine harmanlar, hem de birbirinden ayırıştırır. İnsanın inançlarıyla (inandıklarıyla), evrenin gerçeklerini buluşturup, bu buluşmanın içinden karşı inançlar ve gerçekler doğurur; sonuçta, her an yenilenen ve değişen heyecan verici yeni **edebilikler** doğar.

Edebiyatın **döngüsüdür** aslında bu.

Yazar bu döngünün, ummanda bir damla misali doğurgan bir hücrelidir.

Hesenê Metê, günahın hakikatini, hakikatin de günahını işliyor yeni yayımlanan romanında.

Günah, Hesenê Metê'nin kodları deruni, evrenin içiyle doğanın içini ve insanın içini birbirine **halkalayan**; bir edebî **reddiye** ile **kabulün** mütevazı bir deklarasyonu adeta.

Hesenê Metê, romanını şu anahtarla açıyor zaten:

"Onu inkâr ettiğim halde

O beni bilir, ben de onu." (Muhiddin ibn Arabi)

Yazar, bu anahtarı dilersek birlikte kullanmayı da öneriyor: *"İstiyorsanız eğer düşün arduma, buyrun siz de gelin benim yurduma. Buralarda olmayan, bu dünyadan uzak yurduma... Orada her şey hareketsizdir, karınca, çocuk, Allah her şey hareketsiz... Ne dersiniz?"*

Hesenê Metê'nin ardına düşüldüğünde kapılar.. kapılar açılıyor okura.

Ve okur adeta bir Hermes sınavından geçiyor; **hakikate** varmak için zorlu bir düşsel ve gerçekselsel; sayılamayacak kadar çok ezberin bozulduğu bir gerçek hayat sınavı bu.

En büyük ezber olan günahın kaynağında yer alan tarafların ve paydaşların edebî bir deşifasyonu sanki bu roman.

Günah'ın orijinal dili Kürtçe. Çeviriyi yapan Muhsin Kızılkaya, bu romanı yeniden yazmış adeta. Çok sevdiğim bir roman kahramanı der ki: "Edebiyat eserini çeviriden okumak, güzel bir kadını tül perde arkasından öpmek gibidir." Muhsin Kızılkaya, mükemmel çevirisiyle aradaki tül perdeyi kaldırmış bence; romanın ruhuna ruh katmış adeta:

"Daha o zamanlarda bile Allah, ondan başkasını sevmeyeyim diye beni kendisi için özel yaratmış sanıyordum. Ben de öyle yaptım; olgunluk çağıma kadar tıpkı bir Yahudi gibi benliğimle sahip çıktım Allah'a; bir Hristiyan gibi benliğimle sevdim onu; yaşayan her Müslüman kadar benliğimle ibadet ettim ona... Ama şimdi laf lafı açınca... İnanın daha o zamanlar biliyordum. Biliyordum ki, Allah bir çocuğa benzer; onu sevmezsen eğer küser sana, kızar, uzaklaşır senden."

Günah, adını aldığı semavi kültürün kaynağına uzanan bir yol, bir deşifasyon; kadim olanla/sayılanla, kadim öncesini (pagan olanla) vicdanımızda ve aynı zamanda idrakimizde **çatıştıran** işaretlere sahip bir roman.

Binlerce yılın biriktirdiği varoluş kodlarını çözüyor; ve çözerken de tarifi zor bir **arınma** gerçekleştirmiş oluyor. Okur, günahın sırrını çözme sürecine girdikçe, aslında –romanın başkahramanı gibi- kendini bulmaya başlıyor *Günah*'ta: *"Lakin şimdi biliyorum. Şu anda ruhumun ne kadar zenginleştiğini biliyorum, bunu hissediyorum. Acı ve mutluluk zenginiyim, iyilik ve kötülük zenginiyim şimdi. Bu zenginliğimi de Demora'nın ardı sıra çıktığım yolculuk sırasında edindim. Bu kutsal yolculuktan sonra günahlarımın çoğaldığına, günah yükümün daha da ağırlaştığına eminim. Bunu biliyorum. Ama yemin ederim size, eskisinden daha akıllı ve daha bilgiliyim şimdi."*

Çünkü bu seyahat sırasında, ölüm hariç her şeyle karşılaştım, her şeyi gördüm gibime geliyor. Ve şimdi bile.. artık Allah'ın sevgili bir kulu olmadığım halde, dinsiz biri olduğum halde, hâlâ o sunağı, Lulu Han'ın evini, o seyahati ve Demora'yı çok seviyorum. Demora'nın da, o vakit beni sevip sevmediğini hâlâ bilmiyorum ama ben onu çok sevdim. Korkmadan, utanmadan bir kez daha söylüyorum işte: Onu Allah'ı sevdiğimden daha çok sevdim." Demora'yı; yani Havva'yı büyük bir aşkla seven romanın başkahramanı Behram, metaforik gizlilik içinde aslında Adem'i temsil ediyor.

Aşk, semadan aşağı indirildiğinde gerçek gücüne kavuşuyor ve **günahsızlaşıyor**; insan artık günahsız bir dünya hayali kurabilir oluyor; asla ve asla cezalandırılmayacak bir insan tasarımı bu.

Hesenê Metê'nin edebî gücü olağanüstü bu romanında insanın perdeli ve perdesiz **halleri** ve kaderini teslim ettiği kendi dışındaki ulvi değerler **yeniden değerlendiriliyor**. Son derece yalın, duyarlı, empati kuran bir biçim içinde, epik denilebilecek bir **anlatım/aktarımla** yapıyor bunu.

Hesenê Metê, adeta konuşuyor okuruna: "Nasıl anlatayım. Ben de öyleydim, ben de sizin gibiydim, ben de sürekli içimde bir kuşku taşıyordum.. bir zamanlar Allah'ın varlığıyla ilgili bile kuşkuya kapılıp hesap yapıyordum, 'Allah varsa eğer, bir cennet yitireceğim, biliyorum..' diyordum, 'ama Allah yoksa eğer, o zaman sadece bir hayat yitireceğim.' (...)"

Hesenê Metê, izlenmesi gereken bir yazar. *Günah* ise, dünya edebiyatı içinde **büyük ezberi** bozan bir edebî damla.

(Günah, Hesenê Metê, Çeviren: Muhsin Kızılkaya, İthaki Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Wittgenstein'in düşünce tarzı insanı mutlu edebilir!

Pakize Barışta 06.12.2009

Felsefi düşünce, insanı tanımak, insanın dünyasını daha iyi anlayabilmek için insana yeni ufuklar açacak yeni kavramlar üretirken aynı zamanda eleştirel yeni düşünüş biçimleri de yaratır.

Ludwig Wittgenstein, çağımızın en önemli varlık sorgulayıcılarından biri; kitaplarında, insanın hem evren içindeki yerini, hem de kendi içindeki evreni bilge bir biçimde yeniden ve yeniden araştırıyor. Dilimizde yeni yayınlanan *Kesinlik Üstüne + Kültür ve Değer*, Wittgenstein'in tek bir ciltte toplanmış iki kitabından oluşuyor. Birinci kitap olan *Kesinlik Üstüne*, **bilmek, inanmak, şüphe duymak, emin olmak** ve benzeri konuları bir sarmal içinde sorgulayarak, okurun düşünce evreninde farklı boyutlar açıyor. *Kesinlik Üstüne*, aynı zamanda Wittgenstein'in akıl yürütme tarzını daha net anlamamızı sağlayan bir **bilgi kaynağı** bence.

Kültür ve Değer adlı ikinci kitap ise daha çok **felsefe, sanat ve kültür** konularında okurda yeni ufuklar açılmasını sağlıyor.

Genelde felsefenin zor anlaşılır bir disiplin olduğu kanısı yaygındır. Ancak, Wittgenstein'in kurduğu felsefi dil ve düşünce tarzı, felsefeye uzak kalmış okurun bile ilgisini çekebilecek düzeyde; dili olabildiğince yalın, içeriği ise çok zengin: "Felsefe yapma tarzım bana hâlâ ve her seferinde yeni geliyor; kendimi bu kadar sık tekrar etmemin sebebi de bu. Tarzım yeni bir kuşağın etine ve kanına karışacak..." diyor.

Wittgenstein'in insanlara imalı şöyle bir uyarısı da var: "Kişi ancak filozoflardan çok daha çılgınca düşünerek çözebilir onların sorunlarını."

Kesinlik Üstüne + Kültür ve Değer'de filozofik bir şüpheyile hayat tartılırken, **yanılgı** da enine boyuna akıl ve dil süzgeçlerinden geçiriliyor:

"İnsanların rüyalarında aya götürüldüğüne inanılan bir ülkeye gelmiş olsaydım bile, onlara 'Aya hiç gitmedim. – Elbette yanılıyor olabilirim' diyemezdim. Ve onların 'Yanılıyor olamaz mısın' sorusunu 'Hayır' diye yanıtlamak zorunda olurdum."

Ludwig Wittgenstein'in felsefi evreninin kültür akışı içinde Shakespeare'in özel bir yeri olduğunu öğreniyoruz:

"Shakespeare'in insan tiplerini iyi çizdiği ve bu bakımdan *hayata sadık* olduğu söylenemez. Hayata sadık *değil*. Ama öyle *esnek* bir eli ve o kadar kendine özgü *fırça darbeleri* var ki, karakterlerinin her biri *önemli*, bakmaya değer görünüyor."

Filozof, doğadan kopmuş/koparılmış insan gerçeğini kendi filozofik gerçekliği içinde değerlendirdiğinde, karşımıza şu tespiti çıkıyor: "Doğada 'bir işleve sahip olan', 'bir amaca yarayan' her şeyin, hiçbir işe yaramadığı, hatta 'olumsuz işlev gördüğü' koşullarda da ortaya çıkması, doğa tarihinin temel bir yasası olarak görülebilir sanıyorum. Rüyalar bazen uykuyu koruyorsa, bazen de onu bozacağına güvenebilirsiniz; rüyadaki halüsinasyon bazen makul bir amaca (hayal edilmiş arzu doyumunu) yarıyorsa, bunun tersini de yapacağına güvenebilirsiniz. 'Rüyanın dinamik teorisi' diye bir şey yoktur."

Kesinlik Üstüne ve Kültür ve Değer, filozofun ölümünden (1951) sonra, 1970 ve 1972 yıllarında manevi mirasçıları tarafından derlenmiş notlarını içeriyor; ki bu notlar, Wittgenstein'in ölümünden önceki son iki yıl içinde tuttuğu notlardır.

Filozofun bu notları içinde, insanı farklı biçimlerde düşünmeye adeta zorlayan, hayat pratiğine yönelik aforizma niteliğinde görüşleri de var: "Çok şey bilen için yalan söylememek güçtür."

"Beğeni ıslah eder, doğurmaz... *En incelmış* beğenin de yaratıcılık gücüyle bir ilgisi *yoktur*."

"Saçmalamaktan *sakın* korkmayın! Yeter ki saçmalarınıza dikkat göstermeyi ihmal etmeyin."

"Hitler'e bile öfkelenmek makul değil, hele ki Tanrı'ya."

"Hoş olan güzel olamaz."

Kesinlik Üstüne + Kültür ve Değer, Wittgenstein'in insanı ve hayatı nasıl kavradığını anlayabilmek için, onun felsefesiyle tanışmak için; sonuçta okurun kendisini daha iyi tanıyabilmesi için sadece okunması gereken değil,

üzerinde zaman zaman tefekküre de dalınması gereken bir başucu kitabı bence.

Wittgenstein'in düşünce tarzıyla tanışmak, insanı mutlu edebilir derim ben.

(Kesinlik Üstüne + Kültür ve Değer, Ludwig Wittgenstein, çeviren: Doğan Şahiner, Metis Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mehmet Anıl'ın 'Forbes Cinayetleri' ezber bozuyor...

Pakize Barışta 13.12.2009

Edebiyat, insanın ne kadar masum olup olmadığıyla çok ilgilidir.

Cinayetle de ilgilenir bu yüzden.

İnsan nasıl olur da birini öldürür, öldürebilir? Bu eylemin birikimiyle, nasıl sonuçlandığıyla ve cinayetin kim tarafından işlendiğiyle, öncelikle insanı **tanımak** açısından ilgilenir edebiyat.

İnsan, her daim –adeta kesintisiz olarak- tanımlanması gereken bir **muamma** olmaya hâlâ devam etmektedir çünkü.

Yine de insanın tarifini en iyi edebiyat yapar.

Hayatın ve insanın en kılcal damarlarına girebilen, oralarda anlamlı keşifler yapabilen sadece edebiyattır zira.

Edebiyatın cinayetle ilgilenmesi, bir perdenin arkasına geçmektir. Bu perde; dokusu, rengi, kokusu gizli olan, hatta kendini ustaca görünmez kılan bir **insan gizliliğidir**.

Yazı, bu gizliliği ortaya çıkarır işte.

Forbes Cinayetleri, insanın ruhunda dolaşan bir kalemin kıvraklığıyla ortaya çıkan **ruh halleriyle**, bu hallerin biçimlendiği **davranışları** edebî bir yazıya dönüştürüyor.

Yazar Mehmet Anıl, polisiye olmayan bir polisiye roman kurgulamış ustaca.

"Yaz kızım; ben bir özgürlük savaşçısıyım... Dolayısıyla suçluyum Hâkim... Suçluyum, çünkü saf özgürlüğün peşindeyim Hâkim. Uzun zamandır özgürlüğün gerçek anlamını buldum, anladım ve iman ettim. Benim özgürlük tanımım bambaşka. Uçsuz bucaksız bir özgürlükten söz ediyorum Hâkim (...) Ben bu dünyanın adamı değilim Hâkim, beni diğerlerine uyguladığın yasalarla yargılayamazsın. Sizin sevindiğinize ben üzülür, gözünüz gibi esirgediğinize metelik vermem. Beni, bana özel maddelerle yargılayacaksın Hâkim."

Mehmet Anıl, romanını 7 Aralık 1974'de İzmir kaynaklı bir gazetede çıkan; *Buca Forbes Caddesi'nde bulunan Güneş Apartmanı'nın beş ayrı dairesine giren biri, altı kadını katletmiş* haberiyle başlatıyor.

Aradan uzun zaman geçmesine rağmen polisin araştırması bir sonuç vermez ve bu tuhaf cinayet dosyası kapanır.

Ta ki.. 30 yıl sonra bir doktor ortaya çıkana kadar; Doktor Ferit Özerdem, İzmir civarında bir kasabada yaşayan yakışıklı ve başarılı bir doktordur. Hastalarına gösterdiği ilgi ve anlayış nedeniyle –kimi yoksul hastalarından vizite ücreti de almaz- kasabanın üzerine titrediği biridir Doktor Ferit. Ama günün birinde –ki, artık yaşlanmıştır- 30 yıl önce işlenen Forbes cinayetlerinin faili olarak adalete teslim olur ve hâkime savunmasını yaparken, cinayetlerle sonuçlanan hayatının uzun bir dilimini anlatmaya başlar.

Roman, katliam düzeyindeki bu cinayetlerin soruşturma safhalarında yayımlanan gazete haberlerini verirken, bir yandan da paralel kurguyla, romanın kahramanı olan doktor Ferit Özerdem'in hayatını –onun anlatımıyla- aktarır okura.

Kendini bir özgürlük savaşçısı olarak sunan katil doktor, savunmasını, cinayeti kabul etmesine rağmen bir itiraf üzerine kurmaz, hatta suç kavramının sorgulanmasına da yol açar. Dolayısıyla sistemin ve toplumun özgürlük tanımını da sorgulamış olur:

"Dolayısıyla savunmam bir salıverilme amacı taşımayacak. Ne amaç taşıdığını şimdilik ben de bilmiyorum. Burada bir tahliye kararıyla çıkıp sevdiklerime kavuşmak, ya da asude bir deniz kıyısında rüzgâr saçlarımı uçururken özgürce yürümek isteğinden söz etmiyorum, çünkü bu sizin özgürlük tanımınız..."

*Forbes Cinayetleri'*nde yazar Mehmet Anıl, hayatın, toplumun **kurulmuş halini** sorguluyor bence. Ve bu sorgulama içinde yanına Doktor Ferit Özerdem'i de alıyor. Doktor Ferit Özerdem'in kendi hayatını algılamasında, başrolleri **düş** ve **hayal** oluşturmaktadır; onun için düş kurmak önemli bir erdemdir; değişik hayallerle yaşamak, adeta mutluluğun esasıdır. Düşlerini ve hayallerini sürekli olarak kadınlar ve kızlar doldurur; uykularında tanıdığı ve tanımadığı kadınlarla ve kızlarla yaşar. Bu nedenle uykuculuk onun için çok önemlidir. Roman ilginç bir kurguyla Doktor Ferit'in aşklarını sergiler; geleceğin katili bu sıra dışı hali içinde Hülya ve Rüya adlarında iki kadın figürüyle yaşar; aslında rüyalarında ve hayallerinde yer alan bu iki figürden biri (Rüya) hayalinin kadını, diğeri ise (Hülya) ayık hayatındaki, yani dünyevi gerçek hayatındaki kadınıdır; bir başka deyişle Rüya'nın gerçeğidir. Doktor Ferit'in gerçek hayatında bu kadınla karşılaşmasıyla birlikte sonun (**cinayetin**) başlangıcı olabilecek süreç de devre girmiş olur.

Mehmet Anıl, modern Türk edebiyatı içinde sağlam bir yer edinecek kalıcı bir roman yazmış bence. İnsanın özünü ele geçirmek isteyen bir edebî çabanın hem satırlar içi, hem satırlar arası izini sürebiliyoruz. Hayatın klişeleşmiş algı ezberlerinin ötesine geçerek insan denilen bu muammanın bazı şifrelerini de çözmüş sanki.

Yazarın **uydurması**, her haliyle gerçekliğin halleriyle birebir örtüşüyor bence.

(Forbes Cinayetleri, Mehmet Anıl, Can Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Burhan Sönmez'in 'Kuzey' romanı ve en az bilinenlerin en derin tarafları

Pakize Barışta 20.12.2009

Edebiyat, kendi hayatına saklanan insanı özgürleştirir.

Bu konuda edebiyattan başka çare de yoktur zaten; **anlatılmayan hayat yaşanmış sayılmaz** çünkü.

Edebiyatın hayatı anlatması (aktarması) *hayatları* anlatmasıdır aslında; nerede, ne zaman ve nasıl yaşanmış olan hayatla; nerede, ne zaman ve nasıl yaşanmamış olan hayatlardır bunlar.

Birincisinde ne geriye döndürülebilir zaman, ne de hayat deresinin suyu tersine akıtılabilir; ikincisinde ise hem hayatlar kolaylıkla geriye sarılabilir, hem de aynı sulara girilebilir hep: İşte masal da budur zaten.

Masalın anlatmadığı hayat yaşanmış sayılmaz.

Zira masal dinlemek/okumak, aslında özgürce yaşamanın en ileri hayat formudur bence; insan için masalın hikâyesi kendi hikâyesi sayılabilir ama hangi gerçeklikle buluşan bir hayattır bu? Belki de insanın paralel dünyasının, paralel âleminin bir hayatıdır bu.

Rüya-masal ilişkisindeki hayat, var olmayanın, var olanı belirlediği bir hayattır!

Masallı edebiyat, uyumayı sağlayan bir söz-yazı değil, uyandırmayı sağlayan, perdeleri delip geçen, derinliği duyguyla buluşturan, gölgeleri canlandıran bir edebiyattır.

Yazar Burhan Sönmez, ilk romanı *Kuzey*'de, **en az bilinen konuların en derin yanlarını** göstermeye, aktarmaya çalışıyor.

Kuzey'de edebiyat, kadim Kürt masallarından moderne uzanan engin bir yelpaze içinde; masal masal içinde, hikâye hikâye içinde, insan insanın içinde, ateş ateşin içinde ve ışık ışık içinde. Bu edebiyatın edebîliğinin kaynağı; Doğu Batı'daki yüzüne bakar, Batı da Doğu'daki yüzüne bakar misali bir yüce kaynak; Binbir Gece Masalları'yla Decameron, materyalizmle idealizm, (yazarın açıklamasıyla) Heidegger'le Platon, Gazali'yle İbn Rüşd, rasyonalistlerle, Amazon kaynaklı Şahmaran kadınları, Doğu'nun Küçük Sultanı'yla Batı'nın Küçük Prens'i bir evrensel edebî harman içinde buluşup, yoğrulup, Burhan Sönmez'in kendi âleminden süzülerek geçip *Kuzey*'de satırlanmışlar ve satır aralarında nefes alıp verir olmuşlar.

Burhan Sönmez, 'varlığı' şefkatli bir biçimde sarsıyor, hatta hepimize ait olduğunu düşünmemizi ve hissetmemizi sağlayan bir yazıyla, gücü yettiğinde ikinci varlığımıza doğru yöneltiliyor bizi: "Değişime inanıyorsunuz, ama değişmeyen nedir, bunu soruyorsunuz. Bir gün içinizden biri yaban diyarlarda yavru bir yılan bulunca yanına aldı, sonra o yılanın çocuklarca öldürülmüş annesini gördü toza toprağa bulanmış. Yavruyu uzun otların arasına bıraktı. Yılanların masum, çocuklarınsa bazen kötü olabileceğini mi gördü orada?"

Kuzey, sıra dışı bir masallar galerisi bence. Ancak, bu galeri içinde ilerlerken hayatın hem ileriye hem de geriye doğru aynı anda aktığını fark ediyor okur. Ve bunu yaşıyor; bu da yetkin bir kalemin edebî gücü sayesinde

oluyor.

Bu ilginç 'akış' içinde aşkın doğurduğu acı da masalın sırları içinden çekip çıkarılıyor:

"Yokluğun bilincinden söz edemeyiz. Âşık, sevgiliyi tanımadan önce içinde bulunduğu yokluğun farkında değildir. Oradan çıkıp varlığa ermesi, kendini bilmesi ancak severek mümkün olur. Varoluşun başı döndürmesi bundandır, yıldızlı gökyüzü gibi, insanın aklını alır. (...) Aşk tanıdıktan sonra sevgilisini kaybeden aşığın içine düştüğü yalnızlık ise gerçek yalnızlıktır. Bu, Tanrı'nın evreni yaratmasından önceki yalnızlığı gibi yokluktan değil, varlıktan doğar. Önce varlığa ermiş âşık, sonra yitirmiştir. Nasıl ki Tanrı evreni yok edip artık yalnızlığa geri dönemezse, âşık da geri dönülmez bir yeredir. Aşk sayesinde kendini var etmiştir, ama kendi varlığının Tanrısı değildir, çaresizliği, acıları buradan gelir."

Burhan Sönmez'in ilk kitabı olmasına rağmen, *Kuzey*, edebiyatımızdaki kalıcı romanlardan biri olacak bence.

Burhan Sönmez, edebiyatımızın gerçek bir sessiz devrimcisi bana göre.

Kuzey'de muhteşem bir pagan kültür de seriliyor okurun önüne; kurtuluşun tek çaresi insanın doğayla buluşup yenilenmesinden geçiyor sanki; romandaki insanlık hikâyesi, doğanın doğasını da arayan masallar örgüsü içinde eriyen bir hikâye bence.

Kuzey'de her manada evrenin kalbi atıyor. Ben çok etkilendim, herkese de okumasını öneririm. Önemli bir yazarın yazı serüvenini izlemek istiyorsanız bu ilk romanı kaçırmayın derim.

Burhan Sönmez'in yolu açık olsun.

(*Kuzey*, Burhan Sönmez, İthaki Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Filistin...' Edward Said'in sunumu ve Sacco'nun kalemiyle

Pakize Barışta 27.12.2009

Edebiyat, **hak**kı da savunur.

Sistemlerin ve **erkin** görünmez kıldığı, karmaşıklığın içine gömmeye çalıştığı **hak** ve **dava** konularını da yerleştirir göz önüne.

Yazı, bu gibi konularda bir başka ifade türünden, çizgi romandan da destek alır bazen.

Çizgi roman, yazıyla çizgiyi (resmi) buluşturduğundan, aynı zamanda **görmeye** de yöneltir okurunu. Bu da insanı farklı yeni düşüncelere ve algılara yöneltir.

Edebiyatın, acıyı, şiddeti, işkenceyi ve ölümü aktarırken, yani yaşanmış ve yaşanmakta olanı anlatırken **görsel tasvir**lerden destek alması, okuruna olağanüstü bir şaşırtma efekti ile hitap etmesi, onu farklı bir edebilik içinde; siyasi, poetik, hatta estetik bir duygu durumuna taşır.

Çizgi roman, edebiyatın açılımlarından biri olarak **durumu** ve **duyguyu** özgürleştiren bir türdür artık günümüzde.

Joe Sacco'nun (Malta asıllı Amerikalı) *Filistin* adlı çizgi romanı, Filistin'de yaşanan *Birinci İntifada* adı verilen direnişin sürdüğü 1991-92 yıllarını kapsayan dönemde yaşananları, yazı ve çizgi aracılığıyla aktarıyor okura.

Filistin çizgi romanını *Joe Sacco'ya Saygı* başlığıyla Edward Said açıyor:

"(...) Medya bombardımanı altında yaşadığımız şu dünyada, bir çizgi romanın iddialı bir şekilde karalanmış, kimi zaman bahsettiği aşırılıkları yansıtabilmek için acayip bir şekilde abartılmış duygudaşlık dolu çizimleri, Londra ve New York'taki bir avuç adamın seçip tüm dünyaya pazarladıkları görüntülere karşı panzehir işlevi görüyor. Joe Sacco'nun dünyasında ne anlattıklarını cafcıflı sözlerle yumuşatan sunucular ne durmadan İsrail'in başarılarından ve demokrasiden bahseden riyakâr anlatılar, ne de tarihten ve sosyal gerçeklerden kopuk bir şekilde zavallı barışsever İsraililere dünyayı dar etmek için devamlı taş atan, kıymet bilmez, köktendinci canavarlar olarak gösterilen Filistinliler var. Bunun yerine, askerî işgalin, rastgele tutuklamaların, yakılan evlerin ve el koyulan arazilerin, işkencenin ('ölçülü fiziksel şiddet'), cömertçe uygulanan basbayağı kaba kuvvetin insafına kalmış hayatlar süren Filistinlilerin karşı karşıya olduğu acımasız ve yabancı bir dünyayı, asker tıraşlı, sıradan bir Amerikalının gözünden görüyoruz." (Edward Said)

Filistin çizgi romanının çıkış noktası da, varış noktası da **'Filistin diye bir yer yok'** ideolojikleştirilmiş ezberinin insani boyuttaki deşifasyonu ile ilgili bir kitap. Joe Sacco 1991-92 kışında İşgal Altındaki Topraklar'da yaşadığı iki ayın sonunda, bu ilginç kitabı yazıp çizip ortaya çıkarmış: "Burası Balata: Batı Şeria'daki en büyük mülteci kampı. Burada yaşayanların bir kısmı, 1948'de, şu an İsrail olarak adlandırılan topraklardan kaçan 750 bin kişiden kalanlar... 1948'i anlatmama gerek var mı? Siyonistlerin, nüfus dağılımını değiştirip, şimdiki Yahudi devletini kurmak için Arapları söylentilerle, tehditlerle, katliamlarla kaçırdıkları bilinen bir şey. (...) 1948'de yaşananlar sır olmasa da, başbakan Golda Meir bunları görmezden geliyordu: 'Sanki kendilerini Filistin halkı olarak gören Filistinliler vardı da, biz gelip onları zorla dışarı attık! Öyle bir halk hiç olmadı ki!' Halbuki o halk **vardı**, hâlâ **var**, oradalar... (...) 1948 savaşı esnasında ve sonrasında 400'e yakın Filistin köyü haritadan silindi.. kaçan Filistinliler 'namevcut' sayıldı.. evleri ve toprakları 'terk edilmiş' kabul edildi ve Yahudilerin yerleşimine açıldı."

Filistin çizgi romanında hayat –savaşın ve işgalcinin sağladığı ölümler, ölüm mangaları, işkenceler, zorbalıkla el konulan topraklar, katledilen çocuklar- bir film şeridi gibi akıyor; zengin tanıklıklarla büyük bir insanlık trajedisi anlatılıyor.

Hikâyeciliğin röportajla ustaca buluşturularak sunulduğu, zengin karakter çeşitliliği, engin gözlem ve detay zenginliğine sahip bir çizgi roman *Filistin*. Çizginin kendi karakterine gelince.. son derece net ve kolay anlaşılır, aynı zamanda estetik kaygı taşıyan, yalın hatlara sahip bir **popüler desene** sahip bence.

Mağdur Filistin, günümüzde, Gazze odaklı yeni ve büyük trajediler yaşıyor. Çocuk ölümleri artıyor. Tarih boyunca sık sık eziyet görmüş büyük katliamlara maruz kalmış bir topluluk olan Yahudi halkı, bu halktan intikam alıyor sanki; Filistin davası, artık bütün insanlığın ve yaşayan bütün uygarlıkların davasına dönüştü.

Joe Sacco'nun *Filistin*'i, insanın tarih bilincini ve tarih duygusunu tüm insani boyutlarda yeniden üreten bir çizgi roman bence.

Joe Sacco'nun *Filistin*'ini ibretle okuyarak ve seyrederek, mazlum ve mağdur Filistinlilerin yanında en azından vicdanen yer almamız gerekir diye düşünüyorum.

(*Filistin*, Joe Sacco, Çeviren: Hilal Zeybek, İthaki Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Filistin...' Edward Said'in sunumu ve Sacco'nun kalemiyle

Pakize Barışta 27.12.2009

Edebiyat, **hak**kı da savunur.

Sistemlerin ve **erkin** görünmez kıldığı, karmaşıklığın içine gömmeye çalıştığı **hak** ve **dava** konularını da yerleştirir göz önüne.

Yazı, bu gibi konularda bir başka ifade türünden, çizgi romandan da destek alır bazen.

Çizgi roman, yazıyla çizgiyi (resmi) buluşturduğundan, aynı zamanda **görmeye** de yöneltir okurunu. Bu da insanı farklı yeni düşüncelere ve algılara yöneltir.

Edebiyatın, acıyı, şiddeti, işkenceyi ve ölümü aktarırken, yani yaşanmış ve yaşanmakta olanı anlatırken **görsel tasvir**lerden destek alması, okuruna olağanüstü bir şaşırtma efekti ile hitap etmesi, onu farklı bir edebîlik içinde; siyasi, poetik, hatta estetik bir duygu durumuna taşır.

Çizgi roman, edebiyatın açılımlarından biri olarak **durumu** ve **duyguyu** özgürleştiren bir türdür artık günümüzde.

Joe Sacco'nun (Malta asıllı Amerikalı) *Filistin* adlı çizgi romanı, Filistin'de yaşanan *Birinci İntifada* adı verilen direnişin sürdüğü 1991-92 yıllarını kapsayan dönemde yaşananları, yazı ve çizgi aracılığıyla aktarıyor okura.

Filistin çizgi romanını Joe Sacco'ya Saygı başlığıyla Edward Said açıyor:

"(...) Medya bombardımanı altında yaşadığımız şu dünyada, bir çizgi romanın iddialı bir şekilde karalanmış, kimi zaman bahsettiği aşırılıkları yansıtabilmek için acayip bir şekilde abartılmış duygudaşlık dolu çizimleri, Londra ve New York'taki bir avuç adamın seçip tüm dünyaya pazarladıkları görüntülere karşı panzehir işlevi görüyor. Joe Sacco'nun dünyasında ne anlattıklarını cafcıflı sözlerle yumuşatan sunucular ne durmadan İsrail'in başarılarından ve demokrasiden bahseden riyakâr anlatılar, ne de tarihten ve sosyal gerçeklerden kopuk bir şekilde zavallı barışsever İsraililere dünyayı dar etmek için devamlı taş atan, kıymet bilmez, köktendinci canavarlar olarak gösterilen Filistinliler var. Bunun yerine, askerî işgalin, rastgele tutuklamaların, yakılan evlerin ve el koyulan arazilerin, işkencenin ('ölçülü fiziksel şiddet'), cömertçe uygulanan basbayağı kaba kuvvetin insafına kalmış hayatlar süren Filistinlilerin karşı karşıya olduğu acımasız ve yabancı bir dünyayı, asker tıraşlı, sıradan bir Amerikalının gözünden görüyoruz." (Edward Said)

Filistin çizgi romanının çıkış noktası da, varış noktası da '**Filistin diye bir yer yok**' ideolojikleştirilmiş ezberinin insani boyuttaki deşifasyonu ile ilgili bir kitap. Joe Sacco 1991-92 kışında İşgal Altındaki Topraklar'da yaşadığı iki ayın sonunda, bu ilginç kitabı yazıp çizip ortaya çıkarmış: "Burası Balata: Batı Şeria'daki en büyük mülteci kampı. Burada yaşayanların bir kısmı, 1948'de, şu an İsrail olarak adlandırılan topraklardan kaçan 750 bin kişiden kalanlar... 1948'i anlatmama gerek var mı? Siyonistlerin, nüfus dağılımını değiştirip, şimdiki Yahudi devletini kurmak için Arapları söylentilerle, tehditlerle, katliamlarla kaçırdıkları bilinen bir şey. (...) 1948'de yaşananlar sır olmasa da, başbakan Golda Meir bunları görmezden geliyordu: 'Sanki kendilerini Filistin halkı olarak gören Filistinliler vardı da, biz gelip onları zorla dışarı attık! Öyle bir halk hiç olmadı ki!' Halbuki o halk **vardı**, hâlâ **var**, oradalar... (...) 1948 savaşı esnasında ve sonrasında 400'e yakın Filistin köyü haritadan silindi.. kaçan Filistinliler 'namevcut' sayıldı.. evleri ve toprakları 'terk edilmiş' kabul edildi ve Yahudilerin yerleşimine açıldı."

Filistin çizgi romanında hayat –savaşın ve işgalcinin sağladığı ölümler, ölüm mangaları, işkenceler, zorbalıkla el konulan topraklar, katledilen çocuklar- bir film şeridi gibi akıyor; zengin tanıklıklarla büyük bir insanlık trajedisi anlatılıyor.

Hikâyeciliğin röportajla ustaca buluşturularak sunulduğu, zengin karakter çeşitliliği, engin gözlem ve detay zenginliğine sahip bir çizgi roman *Filistin*. Çizginin kendi karakterine gelince.. son derece net ve kolay anlaşılır, aynı zamanda estetik kaygı taşıyan, yalın hatlara sahip bir **popüler desene** sahip bence.

Mağdur Filistin, günümüzde, Gazze odaklı yeni ve büyük trajediler yaşıyor. Çocuk ölümleri artıyor. Tarih boyunca sık sık eziyet görmüş büyük katliamlara maruz kalmış bir topluluk olan Yahudi halkı, bu halktan intikam alıyor sanki; Filistin davası, artık bütün insanlığın ve yaşayan bütün uygarlıkların davasına dönüştü.

Joe Sacco'nun *Filistin*'i, insanın tarih bilincini ve tarih duygusunu tüm insani boyutlarda yeniden üreten bir çizgi roman bence.

Joe Sacco'nun *Filistin*'ini ibretle okuyarak ve seyrederek, mazlum ve mağdur Filistinlilerin yanında en azından vicdanen yer almamız gerekir diye düşünüyorum.

(*Filistin*, Joe Sacco, Çeviren: Hilal Zeybek, İthaki Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alain de Botton'un 'Havaalanı' ve sığlığa bir mana inşa etmek...

Pakize Barışta 03.01.2010

Günlük hayatın doğasını keşfe kalkışıp yorumlamayı misyon edinen günümüz popüler filozoflarının, Marks'ın ünlü uyarısını sürekli hatırlamaları gerekir bence:

“Bugüne kadar filozoflar hep dünyayı yorumladılar, hâlbuki değiştirmek gerek onu.”

Tesbit, araştırma, tanışma, sohbet, analiz, hatta eleştiri, açık net bir duruş ve dil (söylem) ile yapılmıyorsa, **taraf** gizleniyor demektir. Bu maskeleye olayının kaynağı, sistemin içinde var olmanın, alan kaydırılarak, yani **sınırlı sorumlu bir eleştiri** kıvamı tutturularak aydın sorumluluğu gibi görünen **şeyin** yerine getirilmesidir aslında; tabii yersek!

İlk okunuşta eleştiri gibi görünse de, aldanmayın; sistemi bir güzel payandalayan destek dokunuşlu eleştirilerdir gündelik hayat filozoflarınınki.

Felsefeyi edebiyatlaştırmak ya da edebiyatı felsefeleştirmek, sistemin özellikle soğuk savaş ve globalizm dönemlerinde başarıyla uyguladığı; **hayat üzerinden** ince ince işlediği bir düşünsel mikro cerrahi ideoloji projesidir bana göre. Bu türden projelerle, felsefenin sokaktaki insanla buluşması amaçlanıp; **insani değişim** sürecine/evresine girildiği izlenimi yaratılmak isteniyor olabilir.

Bilindiği gibi sistem bazı zamanlarda karşılaştığı ideolojik tehdit durumlarında, kitleye **serum** verir ve bu serumun içine de bazı **kültürel yenilikler(!)** karıştırır. (Hippiliği, gruculuğu, kuantumculuğu vb. hatırlayalım) Bu kültürler –kültürmüş gibi sunulanlar-, felsefi, psikolojik, inançsal, çevreci, enstatatif görünümlere sahip olsalar da, bizden, **özden** uzaklaştırılan; duyguyu ruhsallaştıran derin yolculuklar yaşanacak vaadiyle –aslında sığlığa bir mana inşa ederek- sokağı ele geçirme çabasından başka bir şey değildir bence.

Duygunun post-modern ruhsallaştırılmasının son girişimlerinden biri de, Alain de Botton'un yeni kitabı *Havaalanında Bir Hafta*'dır.

Sistemin büyük bir **makinesine**, evrensel modernite ve üst düzey teknoloji olarak sunulan havaalanına kültürel bir kavram yerleştirmek için felsefeden ve edebiyattan yararlanmayı akıllıca düşünmüş olan Heathrow yönetimi, muteber ve popüler bir düşünür **siparişini** vermiş; Alain de Botton da bu siparişi kabul etmiş tabiatıyla.. ama bir yandan havaalanı şirketi üzerinden sistemi eleştirip, ruhunu rahatlatıp, sonra kendisinin de günahları olabileceğini belirterek (bir nevi *masum değiliz, hiç birimiz teraneleri..*) yapmış bunu; yani yazarımız, sorgulayabilecek dikkatli okurlar için gerekli tedbirlerini peşinen almış; hiç sorgulamadan kabul edenler içinse bir sorun yok zaten: “Her ne kadar ticaret dünyasıyla sanat pek sıkı fıkı değillerse de ve her biri diğerine kuşkuculuk ile aşağılama karışımı bir gözle baksa da, beni arayan kişinin teklifini, çalıştığı şirket gümrüksüz sahadaki lokantaları işletiyor ve gezegenin ortalama hava sıcaklığını yükseltme ihtimali olan teknolojileri barındırıyor diye, düşünmeden geri çevirmenin terbiyesizlik olacağını hissettim. Havaalanı şirketinin de hem zaman zaman asırlık köyleri çimentoyla doldurma arzusundan, hem de Johnie Walker ve İngiliz monarşisinin muhafızları gibi giydirilmiş oyuncak ayılarla yüklü torbalarla gereksiz seyahatlere çıkıp yerkürenin çevresini dolaşmaya heveslendirme becerisinden kaynaklanan bir takım karanlık sırları vardı muhakkak. Ama benim de

kirli amaşırlarım yok değildi; onları yargılamak bana düşmezdi.”

İyi o zaman, herkes bildiğini okusun, kimse kimseyi eleştirmesin; neticede vardır herkesin boyuna göre bir kirli çamaşır sepeti zira. (İyiymiş felsefeyi böyle gündelik boyuta indirgemek! İnsanın kendine yontacağı argümanları cebinde getiriyor modern zamanların felsefesi.)

Havaalanında Bir Hafta, bir tür **izinli gözetleme** kitabı; Alain de Botton, bizim adımıza (özellikle yolcular) çağdaş ve modern bir *Şato*’nun girilmeyen yerlerinde de gezinerek –örneğin terminalin kontrol odasındaki devasa dünya haritasında British Airways’in o an havada olan ve yüz bin civarında yolcu taşıyan yüz seksen uçağının gerçek zamanlı ve hareketli pozisyonunu izleyerek-, yolcu-teknoloji-yönetim-hizmet-ticari ilişkilerini; *Yaklaşma, Gidiş, Gümrüksüz Saha, Geliş* başlıkları altında hayatın yaşanan önemli bir dilimi olarak **kültürleştiriyor**.

Bu kitabı okuyanlar, bundan böyle bir havaalanına girdiklerinde neredeyse çağdaş bir mabette oldukları zehabına –ideolojik olarak- kapılabilirler bence. Yazar, Walter Benjamin’den de geçerek (gördüğünüz gibi De Botton, Walter Benjamin gibi bir safiyet abidesini kullanmaktan bile çekinmiyor) bu muazzam sistem/makineyi eleştirmiş de oluyor: “Edebiyat eleştirmeni Walter Benjamin mükemmel bir ifadeyle ‘Hiçbir kültürel belge yoktur ki aynı zamanda barbarlığın da belgesi olmasın,’ diye yazmıştı; ama bu duyarlılık artık pek önemsenmiyor gibi.” (Walter Benjamin’e düşünür demesini tercih ederdim tabii.)

Alain de Botton’un yirmi beş ülkede yayınlanmış kitaplarında, gündelik hayatta keşfedilmiş ve keşfedilmesi gereken değişik kavramları, felsefi popüler bir dil kurarak birbiriyle ilişkilendirmesi, okur için –tabir caizse- bir **marka-konfeksiyon** kolaylığı sağlıyor; bence yazarın piyasa **sırrı** da burada yatıyor. Bundan okunuyor, öyle kolayca beğeniliyor işte, hiç sorgulanmadan, görünenin arkasına geçmeden, gerçekliğine dokunmadan hem de.

İşte hepsi bu.

(Havalanında Bir Hafta, Alain de Botton, Çeviren: Tülin Er, Sel Yayıncılık)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nuri Bilge Ceylan’ın fotoğraflarındaki poetika...

Pakize Barışta 10.01.2010

Hayatı, fotoğrafının tuzağına düşmeden fotoğraflamak zor iştir.

Bu tuzak, her şeyden önce özel bir kadraj (çerçeve) yakalama tuzağıdır.

Bu **özel**, fotoğrafı çekenin **özelidir** aslında ya.. kendi özelini hatta biricikliğini **fotoğraf** yoluyla kabul ettirmektir ötekisine.

Fotografi (sinematografi gibi) **sistemleştirilmiş bakış** atarak, aslında ideolojik bir kadrajlama yapar. Yani kadraj dışını (özel çerçeve dışındaki hayatı) adeta yok sayarak sadece **seçilmiş olana** odaklanır.

Fotografinin ikinci handikabı ise **kültürel**dir; çekenin ana kültürel aidiyetiyle ilgilidir. Kestirmeden söyleyecek olursak, bu aleti kullananların genel kültürel aidiyetleri **modernizmdir** çoğunlukla.

Fotoğraflar da, bu bakış açılarıyla –hatta duygularla- çekilmektedir zaten.

Nuri Bilge Ceylan'ın 2003 yılından bu yana Türkiye'nin değişik yerlerinde çektiği –dört mevsime yayılan- panoramik fotoğrafları *Sinemaskop Türkiye* adlı kitapta yayınlandı.

Ceylan'ın bu fotoğraflarında fotografi kaygısına rastlanmıyor hiç.

Bu iyi.

Ayrıca –belki de en önemlisi- onun bir modernite arayışı içinde olmadığını da görüyoruz.

Nuri Bilge Ceylan'ın *Sinemaskop Türkiye* fotoğrafları, bana göre **pagan fotoğraflar**. Doğayla bütünleşmiş insan, insanı içine almış bir doğanın fotoğraflaştırılmış **anları**, hatta halleri olan fotoğraflar bunlar.

Modernizme odaklanmış bir zihniyetle bakan insandan adeta hiddetle hesap soran fotoğraflar aynı zamanda.

Fotoğraf alanının içinde, her milimetrekaresinde ve her santimetrekaresinde var olan canlı cansız tüm pagan duruşların, pagan bakışların, insanı bir yabancılaştırma efektine sürükleyen **işaretlerle** dolu, bana göre hüznü ve acılı fotoğrafları bunlar. Çünkü paganın doğasından arta kalanların **bakışlarını** tesbit etmiş Nuri Bilge Ceylan.

Bu fotoğraflar biraz daha dikkatle **okunduğunda**, ezoterik sırlara vakıf olunabilir sanki. Işığın fizik dışı (hatta ötesi) bir mana kazandığı bu fotoğraflardaki ustalık, esasın (özün), çok anlamlı katmanların istiflenmesinde yatıyor sanırım.

Nuri Bilge Ceylan'ın *Sinemaskop Türkiye* albümünde yer alan *İnzivanın Harlı Ateşi* başlıklı tanıtım yazısında Yıldırım Türker şöyle diyor: “Nuri Bilge, bütün benzersiz kuşlar gibi, kendi labirentinin en kuytusunda duruyor işte.

‘Sinemaskop Türkiye’ dizisindeki her bir fotoğrafın yoğunlaştırılmış, bir âna hapsedilmiş bir film olduğuna inanıyorum. Sinemaskop gerilimi körüklerken tekinsiz bir dünyanın, anlamaktan aciz kaldığımız öykülerine çoktan girmiş bulunuyoruz.”

97 panoramik fotoğrafı içeren albümün fotoğraflarını birbirine eklediğimizde –böyle bir hayali oyuna girdiğimizde- dünyanın en önemli coğrafyalarından birinde binlerce yıldır yaşanmış ve yaşanmakta olan **kadim**’liğin ana damarıyla karşılaşmış oluruz adeta; ki bu ana damarın içinde insanlığın en derin bakışlarının da aktığını hissederiz.

Nuri Bilge'nin fotoğraf poetikasında, resmin neredeyse tüm zamanlarına ait kültürel birikimlere ve işaretlere de rastlıyoruz; mağara resminden Brugel'e, Osmanlı minyatürlerinden Japon estamplarına kadar çok geniş bir yelpazenin görsel **söylemi**, kendi hareketi içinde **anlaştı**rmış durumda.

Ayrıca bu panoramik fotoğraflar, görsel estetik güçlerinin yanı sıra, bir ses, bir müzik duyuyormuş hissi de

uyandırıyorlar insanda; kimi zaman iki telli bir curanın, kimi zaman da uzaktan uzaktan duyulan bir senfonik bestenin sesi gibi.

Sinemaskop Türkiye, bir kültür sanat demirbaşı niteliğinde, olağanüstü başarılı baskı ve çok şık tasarıma sahip bir niş eser bence.

Ayrıca albümdeki fotoğraflar, çerçevelenip duvara asılacak kadar da göz önünde tutulma arzusu uyandırıyor.

Nuri Bilge Ceylan'ı ve NTV Yayınları'nı kutlarım.

(Sinemaskop Türkiye, Nuri Bilge Ceylan, NTV Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kerem Işık'ın ilk kitabı: 'Aslında Cennet de Yok'

Pakize Barışta 17.01.2010

Edebiyat, hayatın ayrıntılarına girdikçe, daha manalı biçimde bütünleştirir hayatı.

Edebiyatın bu yolculuğu, gözden kaçanı yakalamanın ötesinde, ayrıntının aslında bir **hayat hücre** olduğunu bize gösterme arzusudur bence.

Olağan görünenin, aslında olağanüstü olduğunun keşfidir bu yolculuk; insan hayatın akışına alışırdır çünkü ve böylece ayrıntılarda kendini koruma altına almış, gizlemiş, hayatın gerçek manası olan çelişkiler zenginliğinin muhteşemliği çıkar ortaya; edebiyat, ayrıntıların sırlarına nüfuz ettikçe, **olağanüstü**nün dinamik zenginliğini keşfeder; hayatın çeşitli düzeylerde ezberlenmiş manası da değişir böylece.

Yazının işaret ettiği yere ve noktaya baktığında, şaşırır insan.

İçinde kendisinin de var olduğu gündelik hayatın **bıktırcılığı** karşısında yaratıcılığı da gerilemiş olan insan, coşkulu bir **ters akıntı** görünce, içindeki ayrıntılar zenginliğinin **tetiklemesiyle** tekrar kavuşur yaratıcılığına; en azından muhayyilesinde yeni dünyalar kurar.

Edebiyat, insanda bu heyecanı, bu yeniden dirilişi sağlamış olur işte.

Kerem Işık, *Aslında Cennet de Yok* adlı ilk öykü kitabında hayatın bir perdesinde, kalemiyle **ışık delikleri** açıyor; ayrıntıları **ışıklaştırıyor**; ayrıntılardaki zenginliğin gizemini **yazılaştırıyor**: "Olur olmaz ayrıntılara takılıp kalıyorum. Çevremde olup bitenleri anlamlandırmaya çalışmak yoruyor beni. Örneğin yağmur yağarken (*işte yine yağmur!*) balkon penceresinin önüne geçip bulutları, yoldan koşarak geçen tanımadığım insanları, denizlikte biriken çamurlu suyu seyrediyorum. Bir yaprak mı kapıldı rüzgâra, bakışlarımla takip ediyorum gözden kaybolana dek. Ya da sarı paltolu bir kadın mı geçti koşar adım, sol bacağının her kıvrılışında paltosunun diz kapağının arkasına sıkışmasını izliyorum. Kedim Thomas'ın bıyıklarını sayıyorum her kucağıma çıkışında. Sanki biri eksik olsa kıyamet kopacak."

Aslında Cennet de Yok'da yer alan öykülerde **özün** gücü, içeriğin sadeliğiyle zenginleşmiş durumda. Yazar, son

derece iddiasız ama o sadeliğin içinde gizlenmiş olan naif ve aynı zamanda keskin olan **şeyi** biçimlendirmiş oluyor.

Kerem Işık'ın yazısındaki duygu, okuru düşündürüyor. Ve bu düşünce paradoksal olarak yazarın düşünceyle ilgili söylemini, kanaatini de anlamamıza neden oluyor: "Düşünmek bağırsaklarımı çalıştırıyor. Düşünmek acı veriyor. Düşünmek şakaklarımı zonklatıyor. İlaç almam gerekiyor sonra. Yoksa uyuyamıyorum. Bir insanın bir diğerine yapabileceği en büyük iyilik ondan uzak durmaktır, diyorum kendi kendime. Hoşuma gidiyor. Gülümsüyorum."

Aslında Cennet de Yok'da, yazar daha ilk kitabıyla bir **şeyleri** yakalamış durumda; sıradan insana sadelik içinde seslenirken, onu hayat ayrıntılarıyla baş başa bırakıyor; bunu yapmayı da edebî bir şaşırtma efektiyle başarıyor: "Ayaklar görüyorum. Üstüme üstüme gelen ayaklar. Bir bilinmeyene doğru yürüyen ayaklar. Kaldırım taşlarındaki çizgilere basan ayaklar. Korkuları olan, kalabalıkta konuşmaktan çekinmeyen, sessizliğin yokluğundan rahatsızlık duymayan, her şeyi ama *her şeyi* beyin dedikleri bir okka et yığınının içine depolayıp gerektiğinde çıkarıp çıkarıp kullanan ayaklar bunlar. Turşu kaplarından farksız beyinler görüyorum bu ayakların üzerinde. Kokuşmuş düşüncelerini gezdirmeye çıkaran bir grup ayaktan başka hiçbir şey değiliz aslında. Aklımızda dişe dokunur tek bir düşünce bile –'Yok'. (...) Yaşam, ölümden bile şaşırtmıyor bizi artık."

Kerem Işık'ın yazısı akıcı ve ıslıl ıslıl bir dile sahip; zaman zaman içine düştüğü yoğun karamsarlığa rağmen naifliğini daima koruyan bir edebîlik içinde yorumluyor hayatı; öfkesi, ışığa dönüşüyor öykülerinde: "Yüzüne kazanmıştı yaşamın acısı. Dünyasızdı. İncecik gövdesiyle tutunmaya çalışıyordu onu dışlayan yaşama. Alnının beyazlığı gibi eğreti duruyordu yaşamın akışında. Bir kuş sürüsü geçti üstümüzden. Gün yavaş yavaş yerini buluyordu zamanın yatağında. Yürümeye başladım. Ölmek kolay, yaşamak lazım."

Kerem Işık, 34 yaşında genç bir yazar; fizik yüksek lisansına sahip bir kimya mühendisi o. İzmir'de yaşayan ve çevirmenlik yapan yazarın ilk kitabı *Aslında Cennet de Yok*, insanı esiri olduğu gölgesinden koparan bir kitap. İnsanı hayat ayrıntılarının ışığına çeken öykülerin yer aldığı, modern edebîlik hissi uyandıran bir çaba bu.

Aslında Cennet de Yok'u sevdim ben.

Yolu açık olsun.

(Aslında Cennet de Yok, Kerem Işık, Yapı Kredi Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tam zamanında: 'Pinokyo'

Pakize Barışta 24.01.2010

Edebiyat, hayalin içine gerçeği yerleştirir.

Ortaya edebî bir yeni hayat çıkar böylece.

Bu yeni hayat, bazen masalımsı bir macera olarak temayüz eder ve içinde pek çok kıssadan hisseyi barındırır.

Pinokyo, hayalin içinde yer alan gerçek bir kahraman olarak doğmuştur. Çocuk gibi ağlayıp gülen bir odun parçasından yontularak biçimlendirilen bir kukladır Pinokyo; gerçek anlamda hareketli olan tek uzvu burnudur; bu burun, **ne kadar yalan o kadar santim** misali, Pinokyo her yalan söylediğinde uzar.

Pinokyo'nun yaratıcısı Carlo Collodi, yaşadığı zamandaki toplumun ahlaki durumundan, yani yalanlarından çok rahatsız olmuş ki, çocukların üzerinden –ilk bakışta çocuk edebiyatı gibi duran, aslında herkes için geçerli olan- bir evrensel mesaj vermek istemiş ve dünya edebiyatının en sempatik figürlerinden biri olan Pinokyo'yu yaratmış.

İtalyan Yazar Carlo Collodi, 2010 sonuna kadar bütün dünyada 120. ölüm yıldönümünde anılacak.

Pinokyo'nun Maceraları, bu nedenle Türkiye'de de yeniden yayımlandı.

Bir kuklanın hikâyesi olarak Pinokyo, yazarının kaleminden daha ilk doğduğunda, dünyanın (insanlığın) **kötü** tarafında yer alıyor. Ve bu âlemde her birinden ayrı bir ders çıkarılacak bin bir türlü macera yaşıyor:

"Bir zamanlar, tıpkı şimdi olduğum gibi tahta bir kuklaydım: Bu dünyadaki pek çok çocuk gibi, tam gerçek bir çocuk olacaktım ki, tembelliğim yüzünden, bir de kötü arkadaşlara uyduğumdan evden kaçtım... Bir gün uyandım ki, kulaklarıyla, kuyruğuyla bir eşeğe dönüşmüşüm!"

Collodi, Pinokyo'ya bu meyyalde pek çok macera yaşattıktan sonra, kitabının son bölümünde onu kukla olmaktan kurtarıp, gerçek bir çocuğa dönüştürür. Pinokyo, artık dünyanın iyi tarafında yer almaya başlamıştır çünkü. Böyle olunca, burnunun uzaması da durmuştur haliyle.

Pinokyo'nun Maceraları, aslında Hıristiyan esaslı bir etik söyleme sahip olsa da, edebî fantezinin gücü, bu etiğin önüne geçerek çocuksu bir safiyete kavuşturuyor hikâyeyi; yazarın bu edebî gücü sayesinde yine iyi insan, iyi aile, iyi toplum gibi, düzeni ve düzenin kültürünü ilgilendiren kavramların kalıpları yırtılarak **insanileştiriliyor**. Carlo Collodi, **insan olmakla ilgili göndermelerde** bulunmuş oluyor böylece.

Yalanlı bir mutluluk olamayacağı gibi, yalansız bir dünyanın da olabileceğinin satırlar arası işaretleridir bunlar:

"O akşam Pinokyo, ona kadar oturacağına, saat gece yarısını vurana kadar oturdu ve sekiz sepet yerine on altı sepet ördü. Sonra gidip yattı, uyudu. Rüyasında Peri'yi gördü, çok güzeldi ve yüzü gülüyordu, onu öptü ve şöyle dedi: 'Aferin Pinokyo! İyi kalpli olmanın karşılığı olarak, bugüne kadar yaptığın bütün haylazlıkları affediyorum. Aile büyükleri yoksul ve hasta düşükleri zaman onlara şefkatli davranan çocuklar, her zaman övgü ve sevgiyi hak ederler, hatta söz dinlemeyen, hal ve gidişleriyle örnek sayılabilecek çocuklar olmasalar bile. Gelecekte de aklını kullanırsan, mutlu olursun.' Tam burasında rüya sona erdi ve Pinokyo'nun gözleri fal taşı gibi açıldı. Şimdi, uyandığında artık tahta bir kukla değil, diğer çocuklar gibi gerçek bir çocuk olduğunu fark eden Pinokyo'nun nasıl hayrete düştüğünü varın siz tahmin edin artık."

Pinokyo'nun Maceraları'nı edebî olarak evrensel kılan, bir bakıma bu hikâyenin, aynı zamanda, insanoğlunun da macerası olmasıdır bence. İnsanın tarihi içinde neredeyse sürekli olarak ele alınan ve her seferinde yeniden

altı çizilen **iyi-kötü** (iyilik ve kötülük) düalizminin ve çatışmasının yalan eksenli bir sembolizmle ve olağanüstü bir yaratıcılıkla hayal-gerçek içinde anlatılmasıdır.

Dilimizde, Filiz Özdem'in çok başarılı çevirisiyle yayımlanan *Pinokyo'nun Maceraları*'nın resimlemesi de çok etkileyici ve neredeyse hikâyeye üçüncü bir boyut açıcı derinlikte. Bunun için Emine Bora'yı özellikle kutlamak gerek.

Yazarı Carlo Collodi'nin 120. ölüm yıldönümü nedeniyle yayımlandı belki ama; *Pinokyo'nun Maceraları* – özellikle son dönem Türkiye'de olup bitenlere bakacak olursak-, tam zamanında yayımlandı sanki.

(*Pinokyo'nun Maceraları*, Carlo Collodi, Çeviren: Filiz Özdem, Resimleyen: Emine Bora, Yapı Kredi Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşüncenin sesi ve düşüncenin yazısı...

Pakize Barışta 31.01.2010

Edebiyat heyecanlıdır.

Olağanüstü bir güzelliikle karşılaştığında, olağanüstü heyecan duyar.

Bu **güzellik**, duygunun ve düşüncenin **sesi** de olabilir.

Ve notalar kalemin ucuna dokunduğunda, heyecan verici, olağanüstü metinler çıkar ortaya.

Edebiyatın müziği algılayışı, aslında kompozitörün içinde, ruhunda oluşan sesin kaynağının **inceliklerini** yorumlamaktır.

Bu durumda sanatçının hem müziği yorumlanmakta (bir virtüöz tarafından) hem de bu müziğin nasıl neşvünema bulduğu yorumlanmaktadır (bir edebiyatçı tarafından).

André Gide, bu ikinci yorum için Chopin'in müziğini analiz ediyor *Chopin Üzerine Notlar*'da.

Ünlü yazarın Chopin'e duyduğu heyecan, bestecinin müziği üzerine tefekküre dalmasına neden olmuş ve ortaya benzersiz bir analiz çıkmış.

Nobel edebiyat ödüllü yazar André Gide, Chopin'in **fısıltısını** yakalamış: "İşte gene bu nedenle Chopin'in müziğinin hemen her zaman alçak sesle, neredeyse fısıldar gibi, hiçbir parıltı aramaksızın, (tabii *scherzo* ve *polonez*'lerin birçoğu dahil kimi atılgan parçaları bunun dışında tutuyorum) ve yapının bütün güzel görünümünü yok eden virtüözün o çekilmez özgüveni olmaksızın çalınmasını isterim."

André Gide, bu olağanüstü kompozitörün **müzik akışı**nda, bir başka olağanüstü sanatçının, Baudelaire'in **şiir akışı**yla çok ince ve derin paralellikler, benzerlikler bulmuş:

*"Hem bıçağım hem de yara
Hem yanağım hem de tokat
Hem kurbanım hem de cellat
Ezen ve ezilen çarkta"* (Baudelaire)

André Gide'in, Chopin'de bulduğu ve altını çizdiği heyecan, aslında bir tür **heyecansızlığın heyecanıdır**; heyecanı, müziğinin içinde 'hafifçe ve incelikle' eriten bir çekingenliğe sahiptir. Ve aynı zamanda Chopin'e özgü bir **yapısı** vardır:

"Chopin'e gelinceye kadar müzik öncelikle duyguları dışa vuracak, heyecanı mümkün olan en geniş ve en yoğun biçimiyle sergileyecek biçimde yapıldı. İşte Chopin, bunun aksine, her türlü gösterişten uzaklaşan ilk bestecidir. (...) Heyecanını, örneğin Wagner gibi notalara yüklemek yerine, her bir notaya heyecan yükler, hatta sorumluluk yükler diyebilirim. Ondan daha büyük müzisyenler kuşkusuz varsa da, ondan daha mükemmeli yoktur."

Chopin Üzerine Notlar'da, bu müzik dinlendikçe Chopin'in evrene doğaya ve insana duyduğu değerlerin; Chopin'in karakterinin müziğinin içine hangi değerler çerçevesinde yerleştiğini de net bir biçimde tesbit ediyor yazar:

"Chopin önerir, varsayar, sezdirir, sevdendir, inandırır; hiçbir zaman kesinlemez, kestirip atmaz."

André Gide'in Chopin tutkusu sadece rafine bir müzik arayışıyla ilgili değil, aynı zamanda rafine bir hayat kavrayışı ve **duruşu**yla da ilgili; yaratıcı insan, kültür ve sanat üreten insan için bu duruş –yazarın idealizasyonu içinde- bir örnektir bence:

"(...) Chopin, en çok Chopin gibi olmaya çalışmadığında kendisi olmuştur. Hiçbir gereksiz süsleme, müziksel düşünceyi şişirerek daha fazla etki yaratma arzusu yoktur; aksine bu düşüncenin ifadesini en uç noktasına kadar mükemmeliyete kadar sadeleştirme arzusundadır."

Bu yıl, bütün dünyada 200. doğum yıldönümü kutlanmakta olan Chopin, insanı en derin duygu durumlarından biri olan hüznün içinden geçirir müziğiyle. Ve sonra coşkulu yeni bir duyguyla buluşturur. André Gide, bu müzikal süreci, şöyle tanımlıyor: "Benim sevdiğim ve övdüğüm, işte bu hüznünden geçerek, onun ötesinde gene de sevince ulaşmasıdır; çünkü Chopin'de egemen olan sevinçtir (Nietzsche bunu çok iyi sezmişti); bu sevinç, Schumann'ın biraz yüzeysel ve bayağı neşesine hiç benzemez, Mozart'takine yaklaşan bir mutluluktur bu, ama daha insancıldır, doğanın bir parçasıdır ve Beethoven'ın *Pastoral Senfoni*'sinde dere kıyısı sahnesindeki o tarifi imkânsız tebessüm kadar manzarayla uyum içindedir."

Chopin Üzerine Notlar, Chopin dinlemek için ufuk açıcı bir edebî kılavuz niteliğinde bence.

Chopin'in **düşüncesinin sesi**yle, André Gide'in düşüncesinin **yazısı** buluştuğunda kompozitörün müzik evreni daha da aydınlanıyor.

Ve edebiyatın nasıl heyecanlandığına tanık oluyorsunuz aynı zamanda; olağanüstü bir güzellikle karşılaştığında, nasıl olağanüstü heyecan duyduğunu anlıyorsunuz.

(**Chopin Üzerine Notlar, André Gide, İdil Biret'in önsözüyle, Çeviren: Ömer Bozkurt, Can Yayınları**)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arzu Alır'ın sarsıcı şiirleri: 'Şeytan Gül Dalına Dönerse'

Pakize Barışta 07.02.2010

Edebiyat, **pusu** dağıtır.

Karanlığı da deler geçer hatta.

Şiir ise bütün kubbeleri deler geçer; sadece gök kubbeyi kutsar.

Şairden dinleyelim: "bu kubbe neyin üstüne devrilir / seyrederken zulmü // vaktinden önce büyümüş ellerine / ve ayaklarına / yükledik yoksulluğu / gülüşünü çaldığımız çocuğun // aracısız bir dile özlemde / bebekliğimiz / büyüdük / dikenli tellerle çevirirken aklımızı // dilimiz uzadı sustukça / gizlerken çiziklerini yüreğimizin // kulaklarıma dökülen adsız çağrılar / tüterken / sıcak bir çaya saklarım soğuk akşamı // eteğimde bir taş birikmiş / bir taş / bir acı yerleşmiş göğsüme / diyorum ki / kırıp / bunca sırtlanın aklımıza kurduğu düzeni / salayım kabaran öfkemi insanlığın üstüne" (*Zulüm*, Arzu Alır)

Şiirin evrenselliği insana **yeni gözler** ışınlatacak kadar güçlüdür bana göre; görmeyi farklı kılan, baktığını delip geçen, perdeleri kaldıran yeni gönül gözleridir bunlar.

Şiirin vicdanı, tiranın gücü üzerinde bir tehdit olarak sallanır durur her zaman.

Arzu Alır'ın şiirinde de böyle bir **vicdan güzelliği** var işte.

Ben –ne yazık ki- yeni keşfettim onun şiirlerini; ve çok heyecan verici buldum.

Mevcut hümanizma kavramını sarsan şiirleri var. Yeni yayımlanan *Şeytan Gül Dalına Dönerse*, Arzu Alır'ın ikinci kitabı. Aynı zamanda rasyonalizmi de sorgulayan şair, şiirlerinin açılışını şifrelemiş adeta:

"kalbimi yardım akıl çıktı
kendime nasıl güveneyim"

Arzu Alır, hepimizi kucaklayan bir duyguyla, kaybettiğimiz bir şeyin ağıtını yakıyor adeta; her ayinde olduğu gibi kaybımız derin aslında.

"insan olacaktım / öfkeme yenildim // bir neye üflüyor sufiler soluğumu / bir köpeğin çığlığı ısıyor dudaklarımı // yüzümü arıyorum // nakşedip yağmurlu bir geceye / bütün çiçeklerini gözlerimin // rüyalara salmıştım / arındırıp noktalarından cümleleri (...) kargalar geçiyor üstümüzden / kargalar siyah / kargalar gagalarıyla / kargalar taneleri saklıyor / biliyoruz / temiz olmadığımızı // yüzümüz kayıp"

Şiirin kanatları çok hızlıdır, çok da tutkuludur aynı zamanda, ısrarcıdır hatta. Hayata asılır ve her türlü değer erozyonuna karşı direnir.

Ve sonra daha da hızlanır.

Arzu Alır'ın şiirinin edebî gücü böyle bir sarmala sahip; sonsuz bir ışıktan gelip sonsuz bir ışığa doğru hareket halinde sanki: "süsler / gönlümüzden geçirsinler diye / altından ve gümüşten işlemiştik / yitirdiklerimizi / hiç duymadığımız sözler için /can sunduk /acıyla dönen pervanelere /öğrenemedik hiçliği / boşluğa döndük"

Şair, insanın derin birikimlerini de bir kanat darbesiyle sarsabiliyor:

"Bir karıncanın duasından geçerse yolun / dur ve ekle / kalmamıştır güneşten ümidimiz"

İnsan bu şiirleri okurken.. bu ifadeler, tarihimizi sarsabilir gibi bir duyguya kapılıyor bir yandan da.

Arzu Alır şiirinin edebî başarısı içinde; sesin heceye, hecenin de sese dönüşmesi var: "kul / kıldı / seni". Bu beş **hece-ses** içine ise –tam da merkezinde- tarihin en güçlü egemenliğinin manası yerleştirilmiş durumda; *adalet gerçekleşsin diyesidir* adlı bu şiire devam edersek, varacağımız nokta (ışık) bir algının yeniden üretilmesi olabilir:

"erkekti ve ulema / surlar çekildikçe kent kıyılarına / barut kokusunu sevdi / ve kadınları / kendini oyalarken aşkla / biri yetmezdi de / cariyeler ekler / incir yer / döverdi / dik başlı olduklarında / kitabın diline dilini kattı / ve avucundan evirip çevirip / cehennemi kadına *sattı* / yeşil zehrini akıttıysa da selama / adalet dilemelisin / sesin dolana dek tüm kuytulara"

Erkin maskülen gücünün hem fiziki hem de şeytani kurnazlığını ve tezgâhını deşifre eden **incelikli** –ideolojisi kendi içinde gizli- mısralar bunlar.

Arzu Alır'ın şiiri, insanın gözlerini yakalayan bir şiir; okurun gözleri, bu şiirin açtığı perdelerin arkasını görmeye başlıyor. **Gördükçe** de.. **unutuş** aynı anda bir درمان olabilir ona: "hiçliğe giden yol / unutuştan mı başlar".

"ölmesem iyiydi" diyebilen bir nefes, çok ince ama aynı zamanda çok büyük bir figan içeriyor kendi sırrı içinde; sistemi (sistemleri) derinden sarsacak bu poetik iki kelimelik mısraın gücü, algı evrenimizi –ve benliğimizi- zorlayacak düzeyde.

Arzu Alır'ın mısraları, modern dünya edebiyatını da etkileyecek düzeyde bence; bu şiirler özenle damıtılmış hayat ve tarih şiirleri; mısralar arası katmanlı kıssadan hisseler zenginliğine sahip şiirler hepsi de.

Şiir seven sevmeyen herkese öneririm.

(Şeytan Gül Dalına Dönerse, Arzu Alır, Everest Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ali ile Ramazan'

Pakize Barışta 14.02.2010

Edebiyatın en yalın hali, **yazın**ın aynı zamanda en edebî ve en anti-edebî halidir.

Edebiyatın en yalın hali, edebî **tezle**, edebî **anti-tezin** çarpıştığı haldir; onun sözlü ve yazılı tarihi içinde belirli zaman ve köşelerde yeni ifade sentezlerine ulaşılmıştır.

Yazının sarmalının **psişik enerjisi**, sonsuzdan gelip sonsuza doğru ilerlerken, güdümlü hayatın yeni kıvrımları içinde yeni anlatım biçimleri doğar; bir bakıma sarmalın hareketine ters düşen hareketlere sahip olsalar da, ona paraleldirler aynı zamanda; psikolojisi çok güçlü yazı hareketleridir bunlar.

Perihan Mağden'in *Ali ile Ramazan* adlı romanı, edebiyatın mevcut psikolojisini bozuyor bence.

Romanda sunulan yoğun acı, kendi özü itibarıyla ne klasik ne de modern kibarlaştırılmış dil oyunlarına müsait çünkü.

Ali ile Ramazan, hep ölümün içinde yaşıyorlar çünkü; terk edilmiş iki yetim olarak devletin yetimhanesinde büyüyorlar: *"Yetim demek, üşüyeceksin demek. Hep üşüyeceksin, boşuna titreme."*

Ramazan, cami avlusuna bırakılmış bir bebek. Ali ise, –annesi, yaşadığı işkencelere dayanamayarak, baltayla babasının başını yarıp öldürdükten sonra, tarım ilacıyla intihar etmiş- bir çocuk; hep suçlanan bir oğul, olup bitene müdahale etmediği için, anne tarafının da, baba tarafının da gözden çıkardığı, bu yüzden de devletin koruma altına aldığı bir çocuk.

Ölümün soğukluğu daha yaşamın başında yerleşiyor gerçeğin içine; Ali ile Ramazan'ın gerçeğini anlamada okurun kendi **gerçekliği** –kendi zihinsel formatlanışı- önemli bir engel oluşturabilir belki.

Perihan Mağden'in sunduğu aşk, okurun etiğini zorlayan bir aşk zira: *"Ramazan'ın ilgisinde Ali'nin yaralarına iyi gelen bi şeyler var. İçindeki yanmalara bi kova su dökülmüş gibi hissediyor. İçindeki titremelere yorgan örtülmüş kuştüyünden. Ramazan Ali'ye iyi geliyor. Başına gelenin adını bilmiyor. Aşka düşüyor. Tepetaklak düşüyor Ali. Ne kadar düşebilirse; o kadar."*

Perihan Mağden'in *Ali ile Ramazan*'ını okuduktan sonra Michel Foucault'nun sistem analizinde, topluma kurumsal olarak yerleştirilmiş olan **hapishane** ve **tımarhaneye** bir de **yetimhane** eklemek gerek diye düşünüyor insan; sistemi ayakta tutan, bir insanlık ayıbı olan, Ali ile Ramazan'ın büyüdüğü o **yetimhaneleri**.

Yazarın çıkış noktası, kendi ruhu ve vicdanı; Ali ile Ramazan'ın 18 Aralık 1992'de üçüncü sayfa haberi olarak sonlanan trajik hayatlarını; birinin, cinayet işledikten sonra altıncı kattaki balkonun demirlerine bağladığı kabloya tutunarak kaçmaya çalışırken düşüp ölmesini, diğerinin ise bu acıya dayanamayarak kendini asmasını, bir türlü söküp atamamış içinden.

Perihan Mağden'i üzen, içini acıtan bir şey daha var; **büyük gazetenin** küçük dil oyunları, olayın haberini verirken sürekli 'Çarpık' ya da 'Çarpık İlişki' diye başlık atılması. Yazarın satırlar arasında ima ettiği, aslında bu toplumda düzenin, yönetimlerin ve medyanın çarpık olduğu. Roman, Raoul Vaneigem'e ait bir tesbitle başlıyor

zaten: "Devrim ve sınıf mücadelesi üstüne konuşurken açık açık gündelik hayattan söz etmeyenler, aşkın yıkıcı gücünü ve sınırları reddetmenin olumlu yanını anlamayanlar; o insanların ağzında bir ceset var."

Ali ile Ramazan arasındaki aşk ise bütün duygusallığı ve cinselliği içinde, yazarın kaleminde çok derin, çok duygulu, çok anlayışlı, çok fırtınalı ama her şeyden önce **çok temiz** olarak biçimleniyor. Toplumun dışladığı bu iki yetim ve genç erkek için biçilmiş kader, aslında toplumun kendine biçtiği bir ceza, hatta bir lanettir; aşkın saflığı ve temizliğine karşı, toplumun kendini lekelemesidir.

Yazar, böyle kesiyor raconu: "Ali, Ramazan'ın hayatındaki tek temizlik ihtimali. Tek berraklık, güzellik, iyilik çemberi."

Hayatındaki.

Gırtlığına kadar pisliğe gömülse Ramazan, boka bulansa; gözlerinin önünde Ali'yi canlandırarak, Ali'ye aşkını, Ali'nin ona aşkını; hâlâ temiz olduğunu, olabileceğini, kalabileceğini hayal edebilir.

'Sen benim hayatımdaki tek temiz şeysin Ali,' diyor telefonda bir cumartesi."

Perihan Mağden'in kalemi, yazarının yüreğini ve ruhunu cesurca açmış bu romanda; Ali ile Ramazan'ın aşkı, cesur bir tarihin yazımı içinde, belleği içinde bu roman sayesinde hep yaşayacaktır bence.

(Ali ile Ramazan, Perihan Mağden, Doğan Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zenginliğin her zaman yoksulluğa ihtiyacı vardır

Pakize Barışta 21.02.2010

Edebiyat, insanı hayata, hayatı insana bağlayan muhteşem bir göbek bağıdır.

Hayatın da bazen insana ihtiyacı vardır.

Bu kişi kimi zaman bir yazar da olabilir; ve hayatı kalemiyle besleyebilir.

Çünkü hayat bazı zamanlarda ve anlarda kendi yükünü taşıyamaz olur; kendi dışında bir yaratıcı dürtüye, tetiklemeye ihtiyaç duyar. Aslında edebiyatın fonksiyonu tam da budur bence!

Hayatın ve insanın, sözlü ya da yazılı; kitaplı ya da kitapsız; hüznü ya da sevinçli; hayali ya da gerçek; acılı ya da coşkulu bir çılgılığa, bir nefese ihtiyacı vardır.

Edebiyat, bir özsuğu gibi, hayatın içindeki insanın ve insanın içindeki hayatın can damarlarına nüfuz eder ve bütün organizmaya yayılır.

Bu tuhaf olgu, bütün topluluklar ve kültürler için geçerlidir.

Batı uygarlığı, İkinci Dünya Savaşı ile yaşanan büyük altüst oluş sonucunda **insanı** kaybetti, hayat derinden sarsıldı; Avrupalı da buna paralel –ve aynı zamanda diyalektik bir ilişki içinde- hayatı elden kaçırmış oldu.

Avrupa hâlâ iki büyük dünya savaşının post sendromunu yaşamaya devam ediyor bence. Ve belki de şu anda her zamankinden daha fazla ihtiyacı var edebiyata.

Yeni yayımlanan *Beton Bahçe* adlı romanın yazarı Ian McEwan, bu çabayı gösterenlerden biri. İngiltere’den sesleniyor ve **Avrupa acısına** kalemyle derman olmak istiyor; aynı zamanda hayatı buruşturan sistemi de bir ucundan –umutsuzca da olsa- çekiştirmeye çalışıyor.

Beton Bahçe, bir çöküşün romanı aslında. Aynı zamanda direnişin ve ayakta kalmanın da romanı.

Erken yaşlarda ölen anne babanın arkada bıraktığı (hayatta bıraktığı) dört öksüz çocuğun korunmasız ve yoksulluk içinde, kendilerini dış dünyaya açmadan; dışarıyı doğal sezgileriyle –neredeyse hayvani- tehlikeli bularak kendi içlerine kapanmalarını ve hayatta kalmak için kendi çözümlerini üretmelerini anlatan bir roman *Beton Bahçe*.

Ürküyorlar.. çünkü sistem –Foucault’nun da işaret ettiği gibi- onları bir tür koruma altına alacak, öksüz damgası vuracak ve yaşlarına göre yetimhanelerde, koruyucu ailelerde **tecrit** edecek.

Çocuklar, babalarından sonra ölen annelerinin ölümünü bu nedenle **dışarıdan** saklıyorlar; ölüyü bir biçimde kendileri ortadan kaldırıyor.

Ian McEwan, ideolojikleştirilmiş bir modern toplum algısını da sorguluyor; modernite içindeki **yalnızlığı**, modern toplumun (ulus-devlet ağırlıklı) arka mahallelerde yaşadığı, kurguladığı **insan kaderini** deşifre etmeye çalışıyor.

Bu kader aslında –yazarın da ima ettiği gibi- zenginliğin oluşabilmesi için, varlıklı sınıf ve katmanların daha da varlıklı olabilmeleri için, yoksullara ihtiyaç duyması sonucu biçilmiş, planlanmış, programlanmış, sonu şimdiden belli olan bir kaderdir; gökdelenlerdir kaderi tayin eden; bu yoksul ailenin, öksüzlerin yaşadığı kenar mahallede yalnızca onların evi kalmıştır. Diğer evler yıkılmış, arsaları satın alınmış ve yeni gökdelenler buraya doğru yürüyüşe geçmişlerdir.

Yazar, bu tecavüzkâr kader yürüyüşünün içine, anne babanın ölümünü de yerleştiriyor.

“Ev düzgün idare edilmeli, Jack. Tom’a da bakılması gerek. Her şeyi temiz ve düzenli tutmalısınız, yoksa ne olur biliyor musun. ‘Ne?’ ‘Gelip Tom’u yetimhaneye götürürler, belki seni ve Susan’ı da. Julie burada kendi başına kalmaz. Böylece ev boş kalır, haber etrafa yayılır ve çok geçmeden insanlar içeri girer, eşyaları alıp her şeyi parçalarlar.’ Kolumu sıkıp gülümsedi. ‘Sonra da ben hastaneden çıkıp geldiğimde eskiye dönebileceğim hiçbir şey kalmaz.’ Başımı salladım. ‘Postanede Julie için bir hesap açtım, oraya benim hesabımdan para ödenecek. Uzunca bir süre hepinize yetecek kadar var, ben hastaneden gelene kadar rahatlıkla yeter.’ Yastıklara dayanarak geriye yerleşti ve gözlerini yarı kapadı. Ayağa kalktım. (...) üç gün sonra öldü.”

Ian McEwan’ın yazısı iyi niyetli.. ama bu yazı bütün iyi niyetine rağmen iyi bir eser ortaya koyamamış bence. Bu edebiyat genel olarak **tesbitçi** bir edebiyat; Ian McEwan ve benzeri Avrupalı yazarlar mükemmel tesbitler yapıyorlar ve buna bağlı olarak, içerikte detaycılığı da gelişmiş bir hayat dökümü zenginliği sağlıyorlar.

Beton Bahçe'nin, edebiyatı da bu minvalde. Ama edebî gücünün derinliği ve inceliği, insanı ve hayatı, vicdanıyla yakalayacak bir düzeyde değil.

Yine de, hayatın ve insanın Ian McEwan gibi yazarlara, *Beton Bahçe* gibi romanlara ihtiyacı olduğunu düşünüyorum.

(*Beton Bahçe*, Ian McEwan, çeviren: Figen Bingöl, Sel Yayıncılık)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kavafis'in nefesinde Anadolu uygarlıkları var

Pakize Barışta 28.02.2010

Edebiyat, insanın bakış açısını değiştirir; kendine bakmasını sağlar.

Şiir, insanı bir **halden** başka bir **hale** geçirerek, duygusunda ve düşüncesinde derin etkiler bırakır.

Bir yazar ya da şair, hangi edebî yolu seçerse seçsin, önünde sonunda ifadesini aşkın yeniden tanımlanmasında bulur; çünkü insanı değiştiren en güçlü duygu aşk olmuştur daima.

Şair –kendi misyonu içinde- hayalini kurduğu aşka ulaşmak için, insanın karşısına çıkarılan engelleri edebiyatıyla yok eder.

Dünyevi ve uhrevi olarak üretilmiş **mit**lerin yerine kendi **mitini** yerleştirir.

İskenderiyeli Konstantinos Kavafis, böyle bir şair işte.

Kavafis, insanın tarihinin içine nüfuz ettikçe, bu tarihi şiirleştiriyor.

Bir şiir-tarih dramı **mısralıyor**: "Pek çok şair yalnız şairdir. Ben şair-tarihçiyim. Hiçbir zaman roman ya da oyun yazamazdım, oysa içimde tarih yazabileceğimi söyleyen yüz yirmi beş ses hissediyorum. Ama artık zaman yok."

Tarihselleştirilmiş şiir, **şiirleştirilmiş** tarih, aşkın en manalı, aynı zamanda en zor kavranacak hali.. Kavafis'in özelinde, şiirinin edebî arkeolojisine girildiğinde, karşımıza bu **damıtılmış** aşk çıkıyor.

Bu aşk, şairin kendi inşa ettiği kültürel ve poetik **mitin** bir ifadesi.

Kavafis, zamanla **içselleştirdiği** ve ne yazık ki ölümü nedeniyle tamamlayamadığı bu sürece yine kendi entelektüel triolojisiyle; duygunun ve erotizmin coştugu şehir, antik İskenderiye ve Helenizm evreniyle varıyor.

Şairi besleyen ve şiirini adeta biçimlendiren bir başka trioloji de (ki, birincisiyle bağlantılı ve iç içedir) heteroseksüellik karşıtlığı, milliyet(çilik) karşıtlığı ve Hristiyanlık karşıtlığıdır.

“Hristiyan rahipler, yüksek sesle / gencin ruhu için yakarıyorlardı.- / Pür dikkat kesilmiş, / büyük bir ilgiyle izliyordum ki / dini vecibelerini yerine getirişlerini / Hristiyan cenaze töreni için yaptıkları hazırlıkları, / birden tuhaf bir duygu / kapladı içimi. Anlatılmaz bir biçimde / Miris’in benden koptuğunu hissettim, / bir Hristiyan’dı o, kendi toplumuyla / birleşiyordu şimdi, bense yabancı / tamamen yabancı oluyordum giderek. Bir kuşku / düşmüştü içime, tutkularım aldatmıştı / belki de beni, her zaman bir yabancıydım onun için.- / Kendimi dar attım korkunç evlerinden / Miris’in anısı alıp götürülmeden, başkalaşmadan / Hristiyanlıklarıyla çabucak uzaklaştım oradan.”

Konstantinos Kavafis’in, *Bu Kenttir Gidip Gideceğin Yer* adıyla (yeni eklenen yayınlanmamış şiirleriyle) yeniden yayınlanan şiir kitabında yer alan *MİRİS: İSKENDERİYE, MS 340* adlı şiirin bu son mısraları, şairin aşk ve inançla ilgili duygusal ve entelektüel **insanlık görüşünü** oldukça net bir biçimde anlatıyor.

Kavafis’in şiirleri İstanbul kokuyor.. mısralarında İskenderiye’nin kadim derinlikleri **heceleniyor**.

Kavafis’in sesinde, nefesinde, Anadolu uygarlıklarının durakları da var; İzmir, Urfa (Edessa), Antakya, Amasya gibi manalı duraklar bunlar.

Ailesi, İstanbul Fenerli olan, çocukluğunun bir bölümünde Kadıköy ve Yeniköy’de yaşayan şair için İskenderiye çok özel bir yere sahip; “Ama ılık ve şiirli bir gün bu, / gökyüzü arık ve mavi. / İskenderiye Stadyumu / eşsiz bir sanat eseri, / çarpıcı görkemi saraylıların / Kesarion’un incelik ve güzelliği / (Kleopatra’nın oğlu, Lagideslerin kanından.) / Bu yüzden İskenderiyeliler koşuyor Stadyum’a, / coşuyorlar, çılgık atıyorlar / Yunanca, Mısırca, kimisi İbranice, / göz kamaştırıcı görüntüyle büyülenmiş- / bu krallıkların boş sözler olduğunu / olan bitenin iç yüzünü bile bile.”

Kavafis, modern Yunan şiirinin kurucularından biri olarak bu dilin iki önemli kaynağından da yararlanıyor; birincisi, geleneksel edebî Yunanca, ikincisi ise **demotikos** denilen halk dili. Şair **demotikosu** İstanbul’da yaşarken öğrenmiş ve şiirlerinde de ağırlıklı olarak bu Yunancayı kullanıyor; daha anlaşılır, daha samimi ve yalın olduğu için.

Kavafis, yeni yayımlanan bir şiirinde (*GİZLİ ŞEYLER 1908*) kendi varlığıyla ilgili hayattan şikâyetini ve umudunu şöyle ifade ediyor:

“Daha güzel bir toplumda, ileride / Bir başkası tıpkı bana benzeyen / Çıkar kuşkusuz, yaşar özgürce.”

Konstantinos Kavafis’in şiiri her bakımdan aykırı, isyankâr ve devrimci şiir bence.

(Bu Kenttir Gidip Gideceğin Yer, Konstantinos Kavafis, Çeviren: Erdal Alover-Bariş Pirhasan)

Aslı Tohumcu'nun yeni hikâyeleri pembe rüyaları delik deşik ediyor!

Pakize Barışta 14.03.2010

Edebiyatın cehenneme olan ilgisi, cennete olan ilgisinden çok daha fazladır.

Çünkü edebiyat, cehennemi dünyada arar.

Edebiyatın, hayatı (hayatları) **hikâye etmesi** acıdır aslında.

Yazar, kendini bu acının gerisinde tutuyorsa, yani bir bakıma kendisini adeta yok ediyorsa ve hikâye ettiği hayatı sadece edebî olarak bir **aktarıcı** gibi sunuyorsa, bu acı daha da göze batar ve okurun bilincine işler.

Anlayışlı bir edebî anlatım, **anlayışsızlığın** hükümlerine bir taarruzdur aslında.

Edebiyat, acıyı kendi gücü içinde insanlık vitrinine çıkarır –ki, bu vitrin neredeyse kadim zamanlardan beri acıyı sergilemektedir–.

Edebiyatın acısı kadından, çocuktan geçer her şeyden önce. Mutsuzluğun, acının, hâkimiyetin kaynağı bu dünyadaki düzendedir çünkü. Kadın da, bu hâkimiyetin merkezinde **hâkimiyetsiz** olarak var olmayı sürdürmektedir.

Edebiyatın –kendi tüm zamanları içinde- büyük ölçüde kadının yanında durması da bu yüzdendir.

Edebiyat, bir bakıma kültür ve sanatın **dişi halidir** bence.

Yazarı kadın da olsa, erkek de olsa bu hal böyle bir haldir bana göre.

Edebiyatın duyarlılığının köklerinde **kadının acısı** yatar çünkü.

Hikâye edilecek olan da, bu dünyadaki cehennemi kadının yaşamakta olduğudur.

Aslı Tohumcu bizi acıyla, ama **gerçek acıyla** tanıştırıyor *Şeytan Geçti* adlı hikâye kitabında. Ve üzerimizde –aslında içimizde- bir sessizlik ürpertisi yaratıyor; aynen 'şeytan geçti' durumlarında olduğu gibi.

Aktardığı acının şiddeti ve anlamı o kadar yoğun ki, bu durumu, derinliği çok yoğun olan bir sessizlik karşılayabilir ancak; aksi halde duyarlı hiçbir insan (okur) **kadının** bu trajik acısını kaldıramaz asla.

Yazarın bu hikâyeleriyle karşılaşana kadar, kendi dışındaki acıyı, içinde ne kadar **sıradanlaştırdığını** bir nebze olsun fark ediyor okur. Aslında, her şeye yabancılaşmış olan **sistem insanının** bizzat kendisinin sıradanlaştırılmasıdır bu.

Aslı Tohumcu, bu yabancılaşmaya kalemiyle çomak sokuyor bir bakıma.

Okurunu, hikâyelerini daha okumadan önce uyarıyor zaten Aslı Tohumcu: "Bu kitaptaki hikâyelerin hepsini lanetliyorum. En önce bunu bilmenizi isterim. Ne dinlerken onları ilk ağızdan, ne de yazarken siz okuyasınız diye bana mutluluk verdiler. Dilerim size de sıkıntıdan başka bir şey vermezler." Yazarın bu uyarısı ve dileği bir **yabancılaştırma efekti** niteliğinde; bu mesajı okuduktan ve algılayabildikten sonra –paradoksal ve ironik de olsa- insan bu ciğer delen hikâyeleri okumasa da olur! Yeter ki, hikâyelerin ekseninde **kadın** olduğunu bilsin.

Şeytan Geçti, kadın acısını, kadına yönelik mezalimi en yalın, en yaşanmış (kahramanlar açısından), en düz ama derin duygu aktarımıyla –sanki- **cisimleştiriyor**.

Bir kâbus labirenti adeta bu!

Edebî aktarım açısından bakıldığında, bu hikâyeleri 'belgesel hikâyeler' olarak da tanımlayabiliriz.

Bu coğrafyada **bu acının temsiliyetini** taşıyor kadınlarımız.

Aslı Tohumcu, bir röportajında, "Başkalarının acılarına bakmaktaki ısrarınız neden" sorusuna: "Bakacak acıdan başka bir şey olmaması. Bir çocuk, kendisinden ayrıldı diye bir kızı on küsur yerinden bıçaklama hakkını görüyorsa kendinde... Bir başkası, karşısındakinin aşkını röntgen malzemesi yapabiliyorsa... Namus da aşk da hâlâ benim organımdaysa... Bir insan diğerini aç susuz ve sevgisiz bırakabiliyorsa... İnsanlar neden çektiklerini bilmeden çile çekiyorlarsa... Birine onu sevdiğini söylemek ölecek kadar korkmana neden olabiliyorsa... Şiddetten, dayatmadan ve dedikodudan başka bir iletişim şekli kalmadıysa... Başka nereye bakabilirim bilmiyorum!" diye cevap vermiş.

Yazar, insana gerçeğin alanını kaydırmamasıyla ilgili bir işaret gönderiyor bu cevabıyla; şiddetin ve acının gerçeğine gözlerimizi hiç kaçırmadan, dümdüz dikmeliyiz.

Cehennemle karşılaşmaktan korkmamalıyız. Ki, Aslı Tohumcu'ya göre bu cehennem – hepimize göre de öyle olması gerekir- **kadının cehennemidir**.

Steril ve korunmalı sandığımız küçük hayatlarımızın üzerindeki pembe rüyayı delik deşik ediyor, *Şeytan Geçti* hikâyeleri. Kadının acısıyla karşılaşmaktan korkmamamızı öğütlüyor.

Aslı Tohumcu, kendi özlediği ve düşlediği yola girmiş bile. O şimdiden –kendi deyişiyle- edebiyatın deli kadını olmuş!

Acıyla yüzleşmekten çekinmeyen, **başkalarının acısı karşısında tiksinti duyarak korkuya kapılmayan** herkese öneririm.

***

(*Şeytan Geçti*, Aslı Tohumcu, İthaki Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Masalın peşinde bir gezgin yazar: Özcan Yüksek ve 'Cinistan'...

Pakize Barışta 21.03.2010

Edebiyatın en gerçek türü masaldır bana göre.

Masal, gerçeğin en bozulmamış halidir çünkü; kendi sırrı içinde gerçeği gizlediğinden, gerçek en saf ve insani haliyle korunmuş olur.

Masal diyarı aslında gerçeğin diyarıdır; dili de gerçeğin **konusmasıdır**.

Edebiyatın hakikati, masalda tezahür eder bana göre.

Masal, insanın hayal gücünün gerçekliğidir aynı zamanda.

Masalla gerçeği ayıran bir sınır var mıdır acaba?

Belki de yoktur!

Masal bir **hakikat** ise, hakikat olmayan bir şey var mıdır zaten?

“Aklın ve ruhun sınırlarında dolaşıyoruz. Çünkü sınırlar, aslında olmayan yerlerdir. Uzaktan bakınca sınır varmış gibi gözükür, oysa çok yakına gelindiğinde kaybolur. Bir ırmak kıyısına ya da bir kumsala geldiğinde, suyun nerede bitip karanın nerede başladığını bilemezsin. Üstelik ırmak devamlı akmakta, deniz çekilip geri gelmekte, üstelik toprak, sınıra geldiğinde sona ermemekte suyun altına girmektedir. Masal ve gerçeğin sınırında da benzer görünümeler vardır” diyor, Özcan Yüksek, *Cinistan*’da. Ve devam ediyor: “Önce masallar vardı; periler, devler, tuhaf yaratıklar vardı ve gerçek dünyanın canlılarını bunlar yarattı.”

Cinistan’ın masalcısı, *Binbir Gece Masalları*’nın sırlarının peşine düşüyor; sırrı aşta ve kaybedilen dünyada bulmaya çalışıyor.

Masalıcı, sırrın peşine o kadar düşmüş ki, sonunda bizzat kendisi de bir sır oluyor benim gibi bir okurun gözünde. Çünkü yazar, Masalistan yollarında bahtını arıyor: “Kalyonlardan, karakalardan indim, kervanlara ve uçan halılara bindim. Sonuçta, gittiğim her ülke, her şehir, gittiğim her mıntıka, artık büyük ölçüde harabe haline gelmiş, terk edilmiş, itilmiş, örselenmiş, büyük ölçüde unutulmuş olsa bile, o ucu bucağı yok Masalistan ülkesine ait bir yerdi.”

Sırrın peşine düşmek aslında canlılığın peşine düşmektir. Özcan Yüksek’e göre. Ama sırra ulaşmak mıdır bu, ulaşılabilir mi? İşte bu da ayrı bir sır: “Bir günden ötekine, bir kez masalların zamanına geçtikten sonra, artık her şey masaldır.”

Cinistan, Özcan Yüksek’in ikinci *Binbir Gece’de Yolculuk* kitabı. Birinci kitap *Hakikatçı, Hayata ve Ölüme Dair Binbir Gece Masalları*’nı içeriyordu.

Cinistan’ı okudukça, zamanın masalla, masalın da zamanla başladığını anlıyor insan. Kitapta on bir öykü var. Bu öyküler, yazarın masalımsı yolculuklar yaparak yerlerinde yeniden keşfettiği, araştırdığı, yorumladığı mükemmel bir masal diliyle bize aktardığı *Binbir Gece Masalları*’nın izinde yeniden derlenmiş öyküler: “Ey

bahtı güzel okur! Şimdi dudaklarındaki toprağı sil. Sevgilinin mahrur, güzel gözlerindeki toprakları da sil. Ve sonra, usul usul dudakları aralanan sevgilinin sana ne söyleyeceğine kulak ver.”

Özcan Yüksek, kadın ve erkeğin sırlarına doğru olan yolculuğunda hayatın hakiki manasını ve zamanını da keşfediyor.

Masal, Özcan Yüksek’in kaleminde doğayla buluşuyor; Masalın (öykünün) kaynağının aslında doğa olduğunu, hatta **doğanın doğasıyla** ilgili muhteşem bir kültür olduğunu anlıyoruz.

Cinistan, insanın idrakini zorluyor; bu idrak içindeki **zaman** ve **başlangıç** kavramlarımızı değiştiriyor. Aynı zamanda **özgürlüğe** yeni bir boyut açıyor: “Özgürlük, her gün elde etmen gereken bir zorunluluktur. O halde, sen özgürlüğün kölesisin derler ise eğer, doğru söylemiş olurlar. Çünkü tıpkı güneşin her gün doğması gibi, sen de her gün özgürlüğünü doğurmuş oluyorsun. Tek bir yiyecek bile saklamıyorsun. Biriktirmiyorsun. Her gün ne yiyeceğin, ne avlanacağın, ne bulacağın, yani kısmetin, işte bu savanın içindedir. Yarın duygusu yok. Yarının teminatı yok. Yarının kölesi değilsin. (...) Özgürlük, kendinin kölesi olmaktır. Lakin insan tek başına değildir. Özgürlüğünü paylaşır. Yiyeceğini paylaşır. Hiçbir şeyini başkasından kaçırmaz.”

Özcan Yüksek, masalın peşinde gezgin bir yazar olarak; insanın ve doğanın sırlarının peşine düşmüş çağdaş bir **masalcı** olarak *Binbir Gece*’lerde hayatın ebediliğini önümüze koyuyor; yeter ki, masal sürekli anlatılsın!

Cinistan, (*Hakikatçi* ile birlikte) edebî anlatıma masalın hayatını ve hayatın masalını dillendiren değişik bir üslup katıyor. **Masalı yaşamının** yazısı da diyebiliriz buna.

Cinistan’ın yazarı Özcan Yüksek, *Atlas* dergisinin yayın yönetmeni, yazarı ve fotoğrafçısı. Kitabın arka kapak yazısı, “Son yirmi yılını dünyanın enlem ve boylamlarını arşınlamakla geçirdi” diyor Özcan Yüksek için. Bu aynı zamanda masalın da enlem ve boylamlarını arşınlamak oluyor tabii.

Özcan Yüksek’in *Binbir Gece’de Yolculuk* kitapları kendi türünde dünya edebiyatında kalıcı yer edinecek çalışmalardır bence. Okurunu “insan olmanın gizlerine giden yolculuklara çağırıyor” çünkü.

(*Cinistan*, Özcan Yüksek, Doğan Kitap)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fatih Özgüven’in yeni hikâyelerinde hayatın yazısı var

Pakize Barışta 28.03.2010

Edebiyatın bakışı, hikâyede derinleşir.

Hikâye, insanın en saf hallerinden biridir çünkü.

İnsanla hikâyenin buluşması, insanın kendisiyle buluşması gibidir bir bakıma.

İnsan kendini daha çok **hikâyede** görür.

Yazının aynasıdır o zira, sureti tesbit edip kaynağına yeni bir ruh katan.

İnsan hikâyeyle –bu hikâye hüzünlü de olsa, acılı da olsa- rahatlar; kendini buldukça, gördükçe, yeni duygu boyutlarına ulaşır.

Edebiyatın bu yönü, okurun içyüzüyle buluşmasını sağlar. Ve bakışı, hikâyenin bakışıyla karşılaşır.

Tıpkı Fatih Özgüven’in, *Hep Yazmak İsteyenlerin Hikâyeleri*’nde olduğu gibi.

Bu hikâyelerde **hayat canlanıyor** adeta.

Tesbit, bir duyguya kavuşuyor.

Yazarın edebî rasadı hayatı hızla dolanıyor ve ardında nefese dönüşmüş heceler bırakıyor; sayfanın beyazlığı kederli renklere bürünüyor.

Hep Yazmak İsteyenlerin Hikâyeleri’nde, insanın –belirli bir duyarlığa sahip insanın- tek çaresi, tek varlık nedeni okumak ve yazmak gibi çıkıyor ortaya; çünkü **hayatın yazısı** akıp gidiyor Fatih Özgüven’in hikâyelerinde: “Bu yaz artık yapacaktı. Yüzüne kapalı yastığın kokusunu, onun altındaki karanlığı, evin içini ve başka şeyleri yazacaktı. Hayatta yapılacak en önemli şeyin bu olduğunu hissediyordu. Her zaman öyle hissetmişti. Yazmanın tersi olan her şeyden, başarılardan, kadınların şefkatinden, hayat dedikleri şeyi yolundan çevirip, kendi işine yaratmaktan farklı, çok daha derinde duran, ‘asıl hayat’la ilgili olan şeyi yapacaktı.”

Fatih Özgüven, hayatı en yalın haliyle, en yalın bir dille aktarıyor okuruna; kentsel günlük hayatı, bireyin üzerinden manalandırmaya çalışıyor. Bu aynı zamanda bireyin kendini yeniden manalandırmasıdır; kaybolmuş olan **kendisini** bulmasını, kişinin kendisini keşfetmesini edebî olarak sağlamasıdır: “Bu ‘çocukluğundakiler gibi’ bir sürü ‘çocukluğundakiler gibi’ gibiydi, hele sayfada. Düz, yassı, sıradan. Bu ‘çocukluğundakiler gibi’nin ona, sadece, sadece ona ait bir ‘çocukluğundakiler gibi’ olması için başka bir şey daha gerekiyordu, hissediyordu. Ama neydi o? ‘Nedir o, bil bakalım nedir o?’ (...) Sonra anladı. Mutluydu. Doymuş bir hayvan gibi mutluydu. Her şeyin üzerini bu sefil, doymuş, şahane mutluluk alışkanlığı kaplamıştı.”

Hep Yazmak İsteyenlerin Hikâyeleri’nde yazar, atmosferin duygusunu, katmerli yaşanmışlıkların birikimini yakalıyor ve bunu detayda, küçük ara jestlerde ve anlarda karakterlerine yansıtıyor: “Sırt üstü yatmış, yastıklardan birini yüzünün üzerine kapamıştı. Temiz, ama hafifçe eskilik, kapalı kalmış oda kokan bir yazlık ev yastığıydı. Çocukluğundakiler gibi.”

Böylece, okurun zihninde ve duygusunda bir dizi çağrışımlar uyandırıyor; resimler, şekiller, sözcükler...

Fatih Özgüven, hiçbir maniye tutkusu olmayan bir yazar.

O, doğal yazıyor.

Kalemi ince ayar yapıyor. Tabiatın manasını farklı bir biçimde önümüze koyuyor; tabiatın derinliğiyle, hayatı manalandıran üretim alanına işaret gönderiyor: "Tabiat ona her zaman bir yazı odası gibi gelmişti. Gizlice çağıran bir yazı odası. Ayaklarının altında ezilen çam iğnelerinin sesine uyarak bir süre yürüdü. Sonunda bir açıklığa geldi. Durdu. Burası. Bol pantolonunun arka cebindeki not defteriyle tükenmez kalemı yokladı."

Hep Yazmak İsteyenlerin Hikâyeleri'nde hayatın rüzgârları içinde hüznle bezenmiş on bir hikâye var. Bu hikâyelerde tatlı bir bıkkınlık da seziliyor. Aynı zamanda bir geçmişin tatlı hatırlanması da var: "...ılık duygu kaldı geriye."

Fatih Özgüven'in edebiyatındaki duygu, hikâyelerinde hiçbir zaman **sonlanmıyor**. Okur sahip çıkıp, kendisi sürdürüyor bu duyguyu. Yazarın teşbih gücü, aktardığı durumun manasını daha da güçlendiren bir unsur oluyor: "Babası Edward Said portresi haline geri döndü, gözlük indi."

Bazı şeylerin yazılması lazımdır.

Bu yazılması gereken **bazı şeyleri**, bazı insanlar yazar.

Bu insanlar, aslında hayatı kitaplardan ziyade, hayatın bizzat kendisinden okuyabilen insanlardır.

Fatih Özgüven de bu insanlardan biri bence.

Ve hayatın yazısını bizim önümüze koyuyor işte.

***

(*Hep Yazmak İsteyenlerin Hikâyeleri*, Fatih Özgüven, Metis Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yavuz Ekinci'nin ilk romanı 'Tene Yazılan Ayetler' çok sarsıcı, çok sorgulayıcı

Pakize Barışta 04.04.2010

Edebiyat, bu coğrafyada tarih üretir.

Bu tarih, **mananın** tarihidir.

Zamanları aşan bir edebiliktir bu. İnsanlığın içinde biriken, biriktikçe uygarlaşan bir **iç manadır** aslında.

İnsanın dışında aradığı manalardan çok farklıdır; edebiyat bu coğrafyada, bu farklı manayı üretir hep.

Sözün manalaşması, ilk çılgınlığın atılması, derinliği olan acının ortaya çıkması, bu topraklara aittir. On bin yıllık birikim kaynağından söz edebiliriz bu coğrafyada.

Edebiyat, başlangıçta **hayatları sözle yaratıp, sözle öldürmüştür**. Zaman içinde bu sözlü edebî çıkışa, yazılı edebiyat eklenmiştir; içinde başka diyarların (Batı'nın) da yer aldığı yazılı edebî manalar çıkmıştır ortaya.

Yayımladığı üç hikâye kitabıyla, benim için edebiyatın en önemli sessiz devrimcilerinden biri olan Yavuz Ekinci ilk romanını da yayımladı.

Genç yazar, romanının referans kodlarını şöyle açıklıyor:

"Yazmaya başlamadan önce, masaya sevdiğim ve yıllardır defalarca okuduğum sekiz kitap bıraktım. Bunlar *Gılgamış Destanı*, *Tevrat*, *Zebur*, *İncil*, *Kur'an*, *Don Quijote*, *Yüzyıllık Yalnızlık* ve *Ulysses*'ti. Kaleminden, bu romanımın *Gılgamış* kadar ölümsüz, Tanrı'nın Kutsal Kitaplardaki sesi kadar şiirsel, *Don Quijote* kadar klasik, *Yüzyıllık Yalnızlık* kadar büyüleyici ve *Ulysses* kadar da modern olmasını diledim."

Yavuz Ekinci, *Tene Yazılan Ayetler*'de, dileğine uygun bir romanın peşine düşmüş ve ortaya heyecan verici bir kitap çıkmış; roman olmayan bir roman, öyküler içinde öyküler ve kişiye özel bir edebiyat yaratmış.

Roman öyküyü, öykü romanı sevmiş.

Ölümsüzlük, ölüme hasret kalmış.

Yazarın bu genç yaşında; yaşadıklarında, gördüklerinde ve hissettiklerinde, hayatın ve sistemlerin eklemleri bir bir çözülerek açığa çıkıyor.

Tene Yazılan Ayetler'de tarihin acısı gittikçe derinleşerek ve küçülerek çoğalıyor, aynı zamanda misli misli büyüyerek de tekliyor ve bloklaşıyor; artık duygunun acısına tahammül etmek çok zor.

Bir uçta kadim tanrıların acımasız cezası, diğer uçta ise, Güneydoğu'da yaşanan düşük yoğunluklu savaş ve siyasi cinayetler, romanın **zaman uçlarını** tayin ediyor. Aradaki zaman dilimlerine ise, insanın ve insanlığın neredeyse dur durak bilmez altüst oluşları, kıyımları yerleştirilmiş: "O gecedен sonra ona her gece bakire bir kız getirdim. Koynuna alıp bekâretini aldığı kızı, sabah güneşinin ilk ışıklarıyla öldürtüyordum."

Yavuz Ekinci'nin romandaki başkahramanı Utanapiştî'nin yaşı yaklaşık on bin civarında. Tufandan önce doğmuş, bugün hâlâ yaşıyor ve anlaşılan sonsuza kadar da yaşayacak. En ağır ceza olan, yaşanması en zor şey olan ölümsüzlüğe sahip çünkü o.

Utanapiştî; paradoksal da olsa ölümsüzlüğe kavuştuğu için, binlerce yıl boyunca neredeyse bütün uygarlıklardan, sistemlerden, âdetlerden, kültürlerden geçerek, tahammül ötesi acılar ve hüznler yaşayarak; tanrıların ikinci bir gazabına uğrayıp, büyük aşkı Lili'den de ayrı kalarak; bu kadar uzun zaman içinde hem ölümü, hem de Lili'ye kavuşmayı arzulayarak yaşamaya devam ediyor.

Tene Yazılan Ayetler'de bugünün kahramanı ise –12 Eylül güdümlü- Hizbullah tarafından kaçırılan ve işkenceyle katledilen siyasi cinayet kurbanı –olağanüstü bir Kürt yazarı olan- Asvas. Ki, ölümsüz Utanapiştî, ölümlü Asvas'ın karşılaştığı son kişi neredeyse.

Romanın üçüncü ana karakteri olan anlatıcı yazar Berzah ise, bu cinayeti araştırıp, Asvas hakkında bir roman ve film üretmeye kalkışan kişi.

Utanapışti-Asvas-Berzah, aslında aynı kişi.. ya da aynı **sırrın** üçe bölünmüşlüğü.. ya da kaderin **tekliği** ve.. ya da tek ve aynı acılı zincirin değişik kimlikteki halkaları.

Bu zincirin son halkası da **okur**, belki.

Yavuz Ekinci, hakikati aramak için yola çıkmış. Hakikat ise, öncelikle bu büyük edebî coğrafyanın **sırrını** çözmüş olduğu metinlerde bulunuyor. Ancak bu metinler şifreli, ezoterikleştirilmiş metinler. Yazar –kendi metinleri de dahil-, bütün bu metinlerden geçerek; tarih yerine zamanı, zaman yerine menkıbeleri, menkıbelerin yerine kahramanları, kahramanların yerine yazarları ve metinleri bir **dil potasında** eriterek, hakikate ulaşmak istediği yazısını biçimlendiriyor. Kahramanı Asvas'ın aracılığıyla, anlatısının nasıl biçimlendiğini de şöyle açıklıyor: "Yazmak istediğim roman tamamıyla diğer anlatı türlerinin tekrar yazılmasından ve anlatılmasından meydana gelecek. Bu tür bir anlatı çeşidinin Doğu metinlerinde çok kullanıldığını biliyorum."

Tene Yazılan Ayetler için, edebî olarak **epik** esaslı, modern bir roman diyebiliriz. Yazar, zincirleme reaksiyon gibi, zincirleme kadim/kültürel referanslar galerisi koyuyor önümüze. Ve bu galeride yeni resimler, yeni sesler, yeni çağdaş **yazıtlar** var; masalların yeni gizli güçleri var, en önemlisi.

Gerçeğin de gerçekliğini deşen siyasi bir duruş var aynı zamanda.

Tene Yazılan Ayetler, edebî gücü çok **yoğun**, yeni bir roman türü bence.

Bir ilk roman olmasına rağmen, bu coğrafyanın son büyük romanı olduğunu düşünüyorum.

Yavuz Ekinci, **edebiyatın sessiz bir devrimcisi olarak** yoluna devam ediyor, hem de hızla.

(Tene Yazılan Ayetler, Yavuz Ekinci, Doğan Kitap)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Paulo Coelho'nun gösterişli eklektik vitrini: 'Brida'

Pakize Barışta 11.04.2010

Edebiyat, insanın dışında oluşmuş ve egemenleşmiş olan tüm sistemlere, kalıplaşmış davranış modellerine ve duyguların yönetilmesine karşı mücadele eden bir tuhaf **olgudur**. İnsanın kendi dışındaki seslere kapılmasını önlemeye çalışır. **Dışarının** sunduğu hayallere karşı, insanın kendi hayallerini kendi iradesiyle kurabilmesine yardımcı olur. Edebiyatın böyle bir misyonu vardır; insanı, insanların kurduğu toplulukları ve doğayı koruma, kollamadır bu aslında.

Has edebiyat, hiçbir şey dikte ettirmeden ve yönlendirmeden, dışa karşı korur insanı. Bu sınırların dışına çıkmayan –tevazu sınırları içinde kalan- söz ya da yazı kalıcı olur.

Ama Paulo Coelho, Türkiye'de yeni yayımlanan *Brida* adlı romanında bunun aksini yapıyor; derin kadim kültürlerin çağdaş görünümlü eklektik vizyonunu, bir **ruhsal arayış** öğretisi içinde oluştururken, neredeyse dinsel bir çağrıda bulunuyor.

Brida, bir iç yolculuğa çıkarıyor okurunu. Ama bu yolculuğun başarıya ulaşabilmesi için **bilgiye** kavuşulması gerekiyor; yazar, bu **bilgiyi** romanın kahramanı Brida'nın üzerinden geçiriyor okura.

Romanın başkahramanı Brida'nın, bilgiye ulaşmak için öğretici bir rehberliğe ihtiyacı vardır. Karşısına, ormanda yaşayan bir erkek ve şehirde yaşayan bir kadın çıkar. Her ikisi de Brida'da tanrı vergisi bir yetenek görüp ona yol gösterirler; Aslında Brida, bu yeteneğini kendisi keşfedecektir.. ama diğerlerinin ışığında.

Erkek rehber bir büyücüdür, kadın rehber ise bir cadı. Brida da bir cadı olmayı ister; ve kendi içine doğru – rehberlerinin yönlendirmesiyle- bir yolculuğa çıkar.

Paulo Coelho, bir **iç yolculuklar** yazarı olarak *Brida* romanında da, Tanrı'ya gerçek anlamda ulaşabilmenin meşakkatli yolculuğunun –insanda Tanrı vergisi o yetenek varsa şayet-, **aşktan, tutkudan, gizemden** geçtiğini gösteriyor.

Brida, bu yolculuk içinde kendi ruh eşini bulacaktır; bunun için de Ay Töresi'yle, Güneş Töresi'nden birini seçmelidir: "Meleklerin soyundan gelen –ve Tanrı'yla iletişim kurabilmek için yalnızlığa ihtiyaç duyan- birkaç yaratık dışında, insanlığın geri kalanı, ancak yaşamlarının bir noktasında, bir anında Ruh-eşleriyle karşılaşabildikleri takdirde Tanrı'yla bütünleşebilirler."

Brida'nın rehberi cadı Wicca'nın temel öğretisi –aynı zamanda uyarısı- içinde yüce bir kelam konusu vardır: "Tanrı kendisini her şeyde ifade eder, ama bunu yapmanın en sevdiği yöntemlerinden biri kelamdır; çünkü kelam titreşime dönüşmüş düşüncedir; konuşurken çevrendeki havaya daha önce sadece enerji olan bir şeyi aktarırın. O yüzden ağızdan çıkan her söze çok dikkat etmelisin."

Paulo Coelho romanında, kutsal yeteneğe sahip olmak için yaşanacak deneylerde ortaya gizemli ışıkların, seslerin, düşlerin çıkacağını, bir çağdaş misyoner-yazar edasıyla işaret ediyor. Bunun için de insan riske girmeli ve arayışına –en başta aşk arayışı olmak üzere- ne pahasına olursa olsun devam etmelidir. Brida, ancak böyle cadı olabilecektir çünkü. Bir kadın için **Tanrisal İlhamın Dört Yüzüğü** vardır: "Bakire, Ermiş, Şehit ve Cadı." Yazar, bu inanç durumunu doğrularcasına, günümüzden yaklaşık sekiz asır (1244 mart) öncesine giderek; Fransa'nın güney bölgesinde yaşamış olan Katarların dinî inançlarını, hayat görüşlerini ve Katolik kilisesinin engizisyon ateşine nasıl gözlerini kırpmadan, adeta huşu içinde girdiklerini ve yanarak öldüklerini, hocası cadı Wicca'nın telkiniyle Brida'nın gördüğü bir rüyada canlandırır.

Romanda, bilim ve gizem konularını da karşılaştırıyor yazar. Ve bilim adamlarının **gizemin** yok olmayacağına inandıklarını öğreniyoruz Coelho'dan.

Ayrıca *Brida*'da, mebzul miktarda Tanrı, ruh eşi, Tanrisal yetenek, Ay Töresi, Güneş Töresi, inancın karanlık gecesi, reenkarnasyon, dünyanın ruhu, yaratılış kitabı, büyük aşk, Tarot falı, ilahi bilgelik, yaradılış, zamanın gecesi, Tanrisal ilham, zaman yolculuğu, dua, yalnızlık yolu gibi ifadeler, tanımlar ve gizemli işaretler gönderiliyor okura.

Paulo Coelho'nun edebiyatı aslında eklektik bir edebiyat bana göre; biraz Latin Amerika halklarının kadim uygarlıkları, biraz tasavvuf, biraz ezoterizm, biraz Şamanizm, biraz Hristiyanlığın gizli ve gizemli tarikatları, biraz modernizm vb. esintileri harmanlayarak; adeta bir Neo-Hristiyan Şamanizmi öğretisinin çağrısını yapıyor. Paulo Coelho, yazısıyla insanlığı kurtarmaya çalışıyor! Anlaşılan o ki, buna inanıyor.

İçerik ağırlıklı bir roman *Brida*.

Ama, Coelho'nun, Batı'nın o pek yücelttiği **yazısı**, bana göre zayıf bir edebiyat.

Günümüz Batı entelijansiyası, derinliklere ve iç yolculuklara temas edildiğinde, zaten otomatikman bir edebilik bulma heyecanı içinde oluyor.

Brida, bir edebiyat eseri olarak önerilecek bir kitap değil benim için.

Ama yine de *Brida*'yı okumak gerek derim ben.. neler olup bittiğini **çözmek** için!

(*Brida*, Paulo Coelho, Çeviren Seçkin Selvi, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evrim Alataş'ın ölümüyle, edebiyat sessiz devrimcilerinden birini kaybetti

---

Pakize Barışta 18.04.2010

(Evrim Alataş'ın anısına)

Edebiyat, sözlü ve yazılı tarihi içinde otoriteye ve güce hep nanik yapmıştır; merkez tarafından dağıtılmış ve kaydırılmış alanları, inatçı bir biçimde **toplamiştir** mesela.

Sistem ne kadar saklarsa, edebiyat o kadar açığa çıkarır çünkü.

Sistem ne kadar anlam kaydırırsa, edebiyat da o kadar yeni anlamlar üretir.

Edebiyat, kaybedilmiş rüyaları yeniden kazandırır insanlığa.

Yaşadığımız coğrafyada çok ama çok uzun zamandır sistem, insanların rüyalarını –değil kaybettirmek- sildi adeta. Bu silinmişlik de birike birike –her zaman olduğu gibi- rüyaların sahiplerini, yeni, çok daha büyük ve ufuklu bir rüyaya ulaştırdı; devrim rüyasına.

Pazartesi günü, genç yaşta kaybettiğimiz yazar Evrim Alataş, silinmiş olanı bize izlerinden okutan bir yazardı. Ve duygunun izinin –silinmiş olmasına rağmen- hiçbir zaman kaybolmayacağını hatırlattı **yazısıyla**.

Acı silinebilir ama izi kalıcıdır.

Evrim Alataş, *Her dağın gölgesi Deniz'e düşer* adlı son romanında, hayatietini ve neşesini koruyarak, yaşanmış her türlü kıyımın içinden –adeta- süzülerek edebileştirmişti **iz'i**.

Evrim Alataş'ın yazısı, tarihi duyguya dönüştürüyordu; duyguyu da tarihselleştiriyordu; çünkü bu tarihe egemen olan **acıydı**.

Yazar bu dönüşümleri yapabilmek için de, edebileştirebilmek için de, mizahı **karasından** kullanmıştı. Zaten, başka çaresi de yoktu bu işin; her şey tahammül edebilmenin sınırlarında dolanmaktaydı zira. Güzelliklerle **hoş geldin** denirken, neredeyse aynı zaman içinde, aynı kişilere **ağrı** yakılır hep:

"Sonradan, pek çok genç gelecek, gelinler her birini tek tek değerlendirecek ve Sinan'ın hepsinden yakışıklı olduğuna karar verecek, bir zaman sonra bütün bu gençler için ağıtlar yakacaklardı."

Hem Alevi hem Kürt olmak, hem olağanüstü yoksul ve mazlum olmak, **erkin** ceberut nefesini daima ensede hissetmek ve aynı zamanda devrimci olmak ve aynı zamanda Anadolu'nun sayısı unutulmuş uygarlıklarının nabzını tutmak.. İşte bütün bunları Evrim Alataş, *Her dağın gölgesi Deniz'e düşer*'de, bir bir odaklayarak aktarıyor okuruna. Ve yakın tarihin resmî söylem dışında unutturulmaya çalışılan vicdani söylemini oluşturuyor:

"Peki bu garip, çığırkanca öten kuşlar da neydi? Köylü böyle kuşları anlamaya çalışırken, büyük evin aşağısındaki yolda iki genç belirdi. Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan... Denizlerin martılarını getirmişlerdi tepelerinde. Ve büyük evin önündeki küçük, huysuz, yerden bitme suyun üstünden tek adımda zıplayıp, kapının önünde durdular. Öyle gençtiler ki, şu küçük dere gibi parlıyorlardı güneş ışığının altında. (...) Deniz Gezmiş'ten selam getirdiklerini söylediklerinde martılar çığlık attı. Cümle kuş havalanıp, az sonra göçe duracaklarmış gibi, büyük evin etrafında dönmeye başladılar. Kim derdi ki bu martılar, Mayıs'ın altısı dendiğinde, bir güvercin bedenine sıkışıp, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nin avlusunda kanat çırpacaktı? Ve bir ülkenin tarihine, kanat çırpan güvercinin acısı yerleşecekti."

Evrım Alataş'ın edebî gücü, martıları Anadolu'nun içlerinde –Deniz'lerin koruyucusu gibi- tepelerinde uçuruyor. Ve muhteşem bir biçimde betimlenmiş olan bu Kürt Alevi köyüne bir gün Deniz Gezmiş'in bizzat kendisi geldiğinde ise, *"Martılar uğultu içinde yaklaşıyordu. Çocuklar bir küme olup, iri cüsseli kuşlara doğru koşmaya başladı. Kadınlar ellerini koltuk altlarında birleştirip yaklaşan beyaz bulutu beklemeye koyuldu. (...) Odun kesenler baltalarını kenara indirdi. Su taşıyanlar bidonlarını yere bıraktı. Cümle hayvan kafasını kaldırıp beyaz buluta bakmaya başladı. Beyaz bulut şarkılar söyleyerek yaklaştıkça, köylünün kalbinin ritmi değişiyor, şarkıya eşlik eden bir vurmali çalgı gibi atıyordu. Derken, aşağı evin hemen altında adına Ceget denilen dört yolda, başında martılar, etrafında cümle çocukla uzun boylu bir genç göründü. Kirli sakalı, üstünde yeşil parkasıyla Deniz Gezmiş'ti gelen. Yanında Teslim'le..."*

Bu sahne, bence bu coğrafyanın edebiyatının en kalıcı, en derinlikli ve en manalı edebî anlatımlarından biri olacaktır bundan böyle.

Hiç deniz görmemiş Malatya.. Nurhak.. Deniz'in martılarıyla tanışır böylece.

Her dağın gölgesi Deniz'e düşer, acının edebî epik bir senfonisi olduğu kadar, doğanın **dilinin** de biçimlendirdiği bir **nefes roman** bence; köylüler anlatmış, Teslim Töre anlatmış, olayların göbeğinde yaşayanlar tanıklık etmiş, anlatılan hikâyelere sadık kalınarak, bu acının duygusu edebî olarak biçimlendirilmiş. İnsan okurken bu romanın atan nabzının sesini duyuyor sanki. Ki bu ses, Evrim Alataş tarafından Anadolu'nun bu unutulması döneminin nabız sesiyle birleşiyor.

Her dağın gölgesi Deniz'e düşer, Alevi saygı-sevgi pagan kültürüne de dikkatimizi çekiyor ayrıca.

Evrım Alataş, bizi "Buyrun tünele..." diyerek altmış yıllık bir karanlığın yolculuğuna çıkarıyor. Ve tünelin ucunda büyük bir yüzleşme yaşanıyor; aslında bu coğrafyanın okuru, aidiyetiyle yüzleşmiş oluyor.

Evrım Alataş –genç yaşına rağmen-, benim için edebiyatın gerçek sessiz devrimcilerindendi.

***

(Ekim 2009'da, K Dergisi'nde yayınlanmış yazımdan derlenmiştir.)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İrfan Yalçın'ın ciğer delen hikâyeleri: 'Cellat Ağlıyor'

Pakize Barışta 25.04.2010

Edebiyat, hayatın ve hayatların izini sürer.

İçinde acıların ve sevinçlerin yoğunlaştığı duyguları **inceden inceye** dillendirir.

Ben'i, başka **ben**'lerin duyarlılıklarıyla (ya da duyarsızlıklarıyla) buluşturur.

Kozanın dışına çıkılmasıdır artık bu; duygunun olabildiğince derin yolculuklara çıkıp, başka duygularla buluşmasıdır.

Hatta duygunun özgürleşmesidir bir bakıma!

Bunu da, edebiyat sağlar ancak.

İrfan Yalçın, *Cellat Ağlıyor*'daki hikâyeleriyle insanı **insani sorunlara** doğru yönlendiriyor. Ölüme, aşka, acıya, yoksulluğa, doğaya ve hayvana, çaresizliğe, kimsesizliğe ve cinayete; farkında olup olmadığımızı bile bilemediğimiz yeni edebî anlamlar kazandırıyor; duyarlılığı yoğun, yeni bakış açıları sunuyor bize.

Daha duyarlı ol! Hayatı, daha daha derinden oku diyor sanki.

Sıradan, küçük, olağan gibi görünen bir **hayat olayı**nın aslında duyarlı bir insan için ne kadar sıradışı bir üzüntü kaynağı, bir dayanılmaz acı olabileceğini anlıyoruz, örneğin *Kedimin Ölümü* hikâyesinde: "Şu da var tabii; bütün bu yaşamsal karartılar ve boşluklarla büyüyen yalnızlığımızı, bize ihanet edeceğine, bizi birazcık olsun incitebileceğine inanmadığımız insan-dışı bir canlıyla gidermeye çalışmanın hiç mi ağırlığı yok yüreğimizde? Olmaz olur mu? Ya ölürse? Ya ölürsem ben, o ortada kalırsa? Gölgesi düşüyor durmadan ölümün, düşünmek istemiyoruz. İşte oldu bu; öldü kedim."

İrfan Yalçın'ın hikâyelerinde yoksulluk –hem de her türlüşünden- favori ana tema. Yazar, yağmura da hüznü olan her şeyi yüklemiş: "Bitmeyen bu yağmurlara ne zaman, nerden girmiş; ne zaman, nerden çıkacak, bilmiyor. Yağmur dursa da, bütün bulutlar gitse de, onun üstüne yağmurlar yağıyor sanki uzak bir yerlerden. 'Hep duyduğum yağmur sesi', diyor ALTIN KARTAL'la konuşurken, 'öyle geliyor bana, yağmur yağıyor sanki hep.' (...)"

Cellat Ağlıyor'da, insanı en derinlerinden yakalayan, benliğini acıtan, birbirinden yakıcı on iki hikâye var; mağdurların, terk edilmişlerin, köylülerin ve işçilerin, ölümü seçen kadınların ve çocukların, kasabaya sığınmış şehirlilerin, ağlayan celladın, paçavra gibi terk edilmiş budanmış kahraman gazinin ve diğerlerinin hikâyeleri bunlar. Ve bu karakterlerin çoğu (içlerinde hayvanlar da var) yağmur gibi ağlıyorlar.

İrfan Yalçın'ın edebiyatında olgunlukla damıtılmış dingin **hec**eler var. Okur, yazarın **baktığını, gördüğünü** okudukça, sesi gümbür gümbür çoğalan, kelimesi ise azalan (minimum gerekli ifade) bir edebilikle

karşılaşıyor.

Ve yazarın, **hayatı eleştirisinin** acısı, **insanlığın** derinliklerine doğru ince bir sızı halinde yayılıyor: "Camdan her baktığında gördüğü insanlar, 'çok uzak anılardan geliyor gibiydiler, bildikti çoğu sanki, sanki tanıyordu. Yoksuldular; yalnız üstleri başları değil, yüzleri, bakışları, yürüyüşleri de. Gülüşleri eğri büğrü ve kısıtlıydı çok, korkuyla karıştı. Sanki hiç sevinmemişler, hep bir şeylerden kaçınmışlar ve yalnız bırakılmışlardı. Bir tokat bekliyor gibi yorgundular.' (...)"

İrfan Yalçın'ın her cümlesinde ya açık ya da **perdeli** bir soru (aslında sorgulama) yatıyor. Yazarın bu yaklaşımı, okurda –belli bir **takipten** sonra- mucizevî bir **hal** oluşturuyor; insan neredeyse aynı anda yazarın anlattıklarıyla hem özdeşleşiyor, hem de ruhunda bir yabancılaştırma efekti beliriyor; iç ve dış bir hayat potası içinde hal hamur oluyor ve yeni **gerçeklikler** çıkıyor ortaya.

Cellat Ağlıyor'daki hikâyeler okundukça, insanda 'ben oralarda hiçbir zaman olamam, ben oralarda hiçbir zaman yaşayamam ama bu hikâyeler beni işte oralara, o hayatlara **ışınıyor**' diye düşündürüyor. İrfan Yalçın'ın çok ince ayarlı edebi gücünün –okur nezdinde- bir ispatı oluyor bu da.

Yazar, hayatların karartılmış yanlarına, hücrelerine **edebî bir ışık** gönderiyor bence; acı her şeye rağmen **aydınlanıyor!**

İrfan Yalçın'ın edebiyatı gerçek bir iz sürme edebiyatı. Küçük darbelerin biriktirdiği büyük bir hayat tuşesini örgütlüyor bu edebiyat; '*gerçeklerin yolunu değiştiren daha büyük gerçekler*' üretiyor İrfan Yalçın.

Bugüne kadar onun edebiyatıyla tanışmadınızsa şayet, vakit kaybetmeyin derim ben.

(Cellat Ağlıyor, İrfan Yalçın, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Julia Kristeva'nın romanında hayat, anılara doğru akıyor...

Pakize Barışta 02.05.2010

Edebiyat, insanın ve tarihin anılarını evrensel bir vicdandan geçirerek süzer ve mahir ellerde edebîleştirir.

Düşünölmüş, hissedilmiş, eyleme dökölmüş, sayılamayacak kadar çok boyutlu bir yaşanmışlık (her yaşanmışlık), sıradan gibi görünse de mana üretir aynı zamanda.

Anılar, üretir çünkü.

Bireyin toplumsallığı, toplumun siyasiliğı, siyasetin ideolojisi ve insanın **insanlığı**, edebiyatın içinden süzölerek damıtıldıklarında, ortaya efsane, masal, halk hikâyesi, şiir, hikâye, roman çıkar.

Hayat **anılaşırken**, anılar da edebî olarak **tarihselleşirler** böylece.

Ve zaman, edebiyatın karşısında hükmünü kaybeder.

Bu yüzden de, olup bitenin (hayatın) **manalandırılmış işaretleri** tersine çalışmaya başlar; hayat anılara doğru (geçmişe) akarak kendini yeniden üretir adeta.

Julia Kristeva, *Samuraylar* adlı romanında, geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısının bir bölümünü **ateşliyor**.

Yazar, anlamı 1968'den beri hâlâ süren bir insanlık macerasının kaynağını, çıkışını ve özellikle ilk ateşli yıllarının **manalandırılmış pratiklerini** kendi hayatından da geçerek yorumluyor romanında; düşünce eyleminin gücü ve risk almanın verdiği zevkler, uçlarda yaşanan tutkular, bu dönemin entelektüel farklılıkları ve **belirleyenleri** oluyor. Aynı zamanda 68 hareketinin, bu düşün cephesinin aktörleri, bedenlerini de keşfediyorlar; amaçladıkları ve hayal ettikleri devrimin içinde cinsel devrim de var aslında.

Samuraylar'daki kahramanlar, 68 birikimini oluşturan karakterler. Bunların arasına karışan Olga, Avrupa'nın doğusundaki bir ülkeden Paris'e göç etmiş bir bilim insanı ve düşünür. Olga, yazar Herve ile karşılaşır Paris'te; ve başka insanların yaşamadığı bir aşk hikâyesi içinde bulur kendini.

Julia Kristeva bir psikanalist, dilbilimci, semiyolog, edebiyat teorisyeni ve filozof olarak 68'in entelektüel sermayesinin yaratıcılarını, samuraylar ve samuray kültürüyle **işaretlendiriyor**: Savaş sanatında olduğu gibi şiir sanatında ve yazı (kaligrafi) sanatında da yoğunlaşan samuraylar gibi Kristeva'nın karakterleri; modern, tutkulu ve çoğu zaman tevazu sahibi devrimci Fransız Samurayları...

Hayatın anlamını her manada sonuna kadar zorlamaya çalışan, romanda adları değiştirilmiş sahici kişiler (Roland Barthes, Jacques Lacan ve diğerleri...) Kristeva'nın kaleminde yeniden hayat buluyorlar adeta. 68'in ruhunun özünü öğreniyoruz *Samuraylar*'dan; iç ve dış rüzgârlarını, fırtınalarını, dünyayı saran dalgalarını ve etkilerini, yazarın çok iyi **gizlediği** eleştirel bakış açısı içine çekilerek biz de yaşıyoruz.

Samuraylar, değişik disiplinlere yer verse de aslında –otobiyografik yanı ağır basan- popüler bir roman; hayatı, duyguyu, kelimeyi ve kişiyi buluşturan bağı büyük bir tutkuyla **dillendiriyor**; dilin, ifadenin ve vücut bulmuş **arzunun** ustalığını da sergiliyor aynı zamanda.

Samuraylar'dan, 1789 Fransız Devrimi'nin, nasıl bir **karşı devrim** ruhuna bürünerek 1968 özgürlükler (her manada) devrimini ezip yok ettiğini de anlıyoruz.

Proust, yapısalcılık, Mao'nun Kültür Devrimi, bazı Afrika kabilelerinde yer alan cinsel özgürlük kültürü gibi, 68'in bazı kültürel referanslarına anlamlı işaretler gönderiyor Julia Kristeva; 68 hareketi içinde bireyin kendini arayışının da kaynakları bunlar aynı zamanda: "Dolayısıyla barikatlar ve Mao bağdaşmaz farklılıklara olağanüstü durumlara götürecekti. Hepsi provokatör, aşırılık, meydan okuma, ölçsüzlük, sınırsızlık eğilimleriyle biraz sitüasyonist, niçin gülünç olmasınlar? Bir'in iktidarına saldırı uzlaşmaz bir biriciklik gerekliliğine dönüşüyor. Hepimiz biricik olduğumuza göre kahrolsun Tek!"

Samuraylar, yoğun ve zengin bir içerik; bilimsel, duygusal, yer yer erotik, savaşçı, eleştirel bir zemine sahip olsa da, yazarının –edebiyat teorisyeni- edebiyat ve roman hakkında görüşü şöyle: "Aslında belki her edebiyat çocuklara yöneliktir. Romanları kadınların satın aldıkları söylenir. Ben de şöyle diyorum: Çocuk-kadınlar, çocuk-erkekler. Sözcük denen kırılmış işaretlerle heyecan yaratmak için saf düşler kurma yeteneği olması gerekir

insanın. Her şey bir yana biz çocukluk dönemlerimizi unuttuk... Sırf çocukların yararına yaşam ve ölüm oyununu yeniden yaratmak için yazma zahmetine değer."

Samuraylar, insanın ve tarihin anılarını, evrensel bir vicdandan geçirerek süzüyor ve Kristeva'nın kendine özgü, edebiyat kalıplarına uymayan mahir kalemıyla edebîleştiriyor.

(*Samuraylar*, Julia Kristeva, Çeviren: İsmail Yerguz, Sel Yayıncılık)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yusuf Atılgan, insanın gizemli tarihini edebîleştiriyor...

Pakize Barışta 09.05.2010

Edebiyat, kullandığı kelimelerin manasını yeniden fark ettirir insana.

Kelime bir kök hücredir adeta; içinde dışarı çıkmaya hazır ifadeler, cümleler, duygular barındıran bir güç vardır, yeni **çoğalmalar** sağlayan.

Esas olan kelimedir ve yazar da buna (bu güce) hâkim olan kişidir.

Bir kelime bir dünyayı ifade edebilir, tek bir kelime bile devrim yaratabilir.

Kelimenin gücü içinde ezoterik bir çekirdek de vardır aslında. Ve bu da, insanın gizli tarihinin edebiyat tarafından ortaya çıkarılmasını sağlar.

Yazar, başka tarihlere pek yüz vermez zaten; duygunun, acının, hüznün, aşkın ve sevginin tarihiyle ilgilenir çünkü o. Edebî maharetini bunlara **eklemlendirir**.

Yusuf Atılgan, yeni baskısı yapılan *Bütün Öyküleri* adlı kitabında, insan kalbinin derinliklerine sızarak, insanın gizemli tarihini edebîleştirmiş. Öykülerdeki **edebî örgüye** dikkatle nüfuz ettiğimizde, yazarın, insanın muammasına ne kadar nüfuz ettiğini de anlıyoruz.

Yusuf Atılgan, insanın içinin, dışıyla olan tüm bağlantılarını; mana, içerik ve biçim olarak edebî bir süreçten geçirerek, insanın tarihini ortaya çıkaran büyük bir adım atmış öykülerinde.

Bütün Öyküleri okudukça, bilinen ve ezberimizde kemikleşmiş bir biçimde yer alan gerçeklik anlayışımızın (kavrayışımızın) adeta bir ışık hızıyla nasıl ayağımızın altından kayıverdiğini de görüyoruz.

Bu öykülerde yer alan mekânlar, zamanlar ve eylemsel olguları bilmemize rağmen; Yusuf Atılgan, bütün ezberimizi bozarak, bize **alanlar kaydırarak**, insanın gerçekliğiyle ilgili yepyeni şeyler öğrenmemize vesile oluyor:

"Şimdi tıkr tıkr işleyen saatların arasında saatçının canı sıkılıyordur. (Ben de sıkıntılıyım burda.) Gözlüğünü çıkarmış, gözüne büyütkeni yerleştirmiş, bir saatin bozuk yerini arıyordur. Saatların tıkırtısıyla içinin sıkıntısı

arasında bir ilgi vardır sanki. Bu durmayan tıkırtı dünyanın düzeni gibi bir şeydir. Değişmez. Dursa sıkıntısı geçecek belki. Oysa bu sıkıntıyı yaratan kendisidir. Her sabah dükkâna girdi mi ilk işi birer birer bu saatları kurmaktır. İğrene iğrene yapar bu işi. Kurmayıverse olmaz mı? Olmaz? O zaman kendi kendisi olmaktan, saatçı olmaktan çıkar. Zorunludur bu.”

Yusuf Atılgan’ın öykülerinde; kasabada, köyde, şehirde yaşanan o büyük yalnızlık olayını, adeta cisimleşmiş olarak görüyoruz. Bu yalnızlığın her bir hücreğine sinmiş ve uykuda bekleyen, dışarı taşmaya can atan özgürlük ise, insanın ancak edebiyat tarafından tarif edilebilecek tarihinin çimentosudur bana göre.

Yazar, öykülerinde bu bunalıntıyı ve insani özlemi aktarıyor okuruna. Hem de mütevazı, destansı bir boyut içinde: “Acıydı. Okuldayken, ilkyaz geldi mi, öğretmen bizi demiryolu boyuna öteki köye götürürdü. Yolda gene lâle yaprağı çiğnerdik. Yazmayı öğrenseydim gizimi yalnız o bilecekti. Neden başka çocuklar öğreniyordu da ben öğrenemiyordum? Bir ‘A’yı bilirdim, bir de ‘O’yu. Bu ‘A’ derdim. Bütün kış yağmurda unutulmuş da basamakları çürüyüp dökülmüş, nasılsa bir tek orta basamağı kalmış eski bir zeytin merdivenini andırırdı. Bu da ‘O’. Tekerlek başlığının demir çemberine benzerdi. İki yıl gitmişim okula. Bir gün başöğretmen anamı çağırılmış. Anam elimi tuttu, okuldan çıktık. Eve varınca, ‘-Boyu devrilesiler, dedi, istemiyorlar seni. Uyyy öksüzüm benim, uyyy!’(...)” Âşık olduğu kıza aşk mektubu yazamayan yoksul köy çocuğunu anlatır bu öykü.

Yusuf Atılgan’ın edebî olarak örgütlediği karakterlerin pek çoğunun içinde **isyan** var. Kendi kişisel devrimlerini gerçekleştirmek istiyorlar. Ama karşılarındaki düzeni, düzenlerin körlüğünü, **karşı tarihin** (toplumsal olanın) egemenliğini delip geçemiyorlar.

Yusuf Atılgan, yazmayı **hissetmiş** bir edebiyatçı, insani oluşun bağlantılarını ve duyguların akışını şefkatli bir biçimde ele geçirmeye çalışıyor **kelimeleriyle**; kendini, kendi yorumunu mümkün olduğu kadar ortaya koymadan yapıyor bunu; sonuçta, ince damarlara sahip bu edebîlik, hiçbir yazı kalıbına sığmayan rafine bir ifade çıkarıyor ortaya. Yusuf Atılgan’ın yazısında somutla soyut, gerçeğe hayal gibi ayrımları ve konumlandırmaları aramak boşunadır bence. Sahip olduğu modernite anlayışı, onun coğrafyasına, topraklarına ait olan halk edebiyatı formlarıyla tam manasıyla öpüşmüş durumdadır zira.

Yeni kuşaklar Yusuf Atılgan’ı tanımıyor pek. Oysa son dönem modern Türk edebiyatının kaynaklarından biridir bana göre o.

Bu yüzden de Yusuf Atılgan’ın *Bütün Öyküleri*, edebiyat seven –hatta sevmeyen- herkes için bir başucu kitabıdır bence.

(Bütün Öyküleri, Yusuf Atılgan, Yapı Kredi Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özdemir Asaf’ın şiirleri yeniden...

Pakize Barışta 16.05.2010

Edebiyatın en has hali şiirdir.

Şiir de, insan doğasının en saf halidir.

Şair, bu saf halin tözüdür; vazgeçilemez, değıştirilemez gerçekliğın insanlık halidir bence.

İnsanın gerçekliğinde şiiri arayan ve bulandır.. insanın gerçekte buluşmasında şiir yoktur çünkü.

“Her insanın bir öyküsü vardır ama her insanın bir şiiri yoktur.”

Şair de –Özdemir Asaf gibi- bu sözü söyleyebilen kişidir işte.

Çünkü şair şiiri yaşar.

Onun hamuru böyle yoğrulmuştur: “Aynı hamurdandık. Şiir duyuyor, şiir bakıyor, şiir arıyor, şiir görüyorduk.” Özdemir Asaf, bir başka şaire –Behçet Necatigil’e- aynı varlıktan olduklarını.. –yani benzer bir **şiir-insan-** olduklarını işaret ediyor.

Şiir, şaire aittir demeye getiriyor.

Özdemir Asaf’ın *Dokuza Kadar On* adlı seçme şiirler kitabında, şairin şiir evreni dikkatli bir çalışmayla sunulmuş. **Şair kimliği** denen şey, özellikle Özdemir Asaf’la yeni tanışan gençler için anlamlı ve aynı zamanda gizemli bir dünya olarak çıkıyor ortaya; bu özel kimlik, şairi tüm zamanlar için geçerli olan bir **değere** ve **konuma** ulaştırır. Aynen Özdemir Asaf’ın sahip olduğu o özel şair kimliği gibi.

Kendine özgü bir dil, kendine özgü bir evren ve hayat yorumu, kendine özgü bir **naiflik** ve yine kendine özgü bir aşk anlayışına sahiptir Özdemir Asaf.

Seçme şiirler kitabını hazırlayan Doğan Hızlan, şairin aşk için söylediklerini şöyle toplamış: “Ben aşkı hiç ölçemedim. Ama aşk beni ölçtü. Aşka gönül ile düşersen yanarsın. Zekâ ile düşersen kavrulursun. Akıl ile düşersen çıldırırsın. Duygu ile düşersen gülünç olursun. Aşka düşmezsen kalabalığa karışırın, ezilirsin. Sersem sersem bakınıp durma, bir yol seç.”

Dokuza Kadar On’da, Özdemir Asaf’ın şiir serüvenine tanık olunuyor; ama şiirler bittiğinde bile serüvenin hâlâ devam ettiğini hissediyor sanki insan.

Özdemir Asaf’ın **noktası yok** çünkü.

Noktası yok! Zira, onun anlamı sonsuzdan gelip, sonsuza uzanıyor şiirinde. Seçme şiirlerin son şiiri olan *Yalnız’ın Durumları*, kendi içinde yirmi dört bölüme ayrılmış; son bölüm şöyle bitiyor:

“Her leke

Kendisiyle çıkar.”

Kitabın ilk şiiri olan *Yakın* ise şu iki mısra ile bitiyor:

“Bir ışık düşerse üstüne basma,

Gözlerine basarsın.”

Özdemir Asaf, şiirinden kelimeleri **eksiltmiş**; neredeyse anlamı tüm hayatı kapsayan tek bir kelimeyle şiir yazacak:

"Her gün bir gün geçmiyor." (Mythe)

Özdemir Asaf'ın şiiri, okura **yakın** duran bir şiirdir. Bu şiirin şairle başlayıp, okurda (okurla) sonlandığı ve hatta (kimi zaman) okur adına şairle başlayıp şairde sonlandığı da düşünülebilir; yani bu şiirin rasyonelinde ve tasarımıında okurla derinlemesine bir **bakışma** var: Şairin poetikası okura bakar, okur da bu şiirin tuhaf bir **belirleyeni** olur:

"Bir şiir bir geceye değer,/ Bir şiir bir uykuya değer,/ Bir şiir bir uyanmaya değer/ Bir şiir bir sigaraya değer,/ Bir şiir bir rakıya değer,/ Bir şiir bir şarkıya değer/ Bir şiir bir türküyeye değer,/ Bir şiir bir ağrıya değer,/ Diye-diye diye../ Meğer." (Bilseydi Eğer)

Anlam ve kelime.. anlam ve duygu.. anlam ve nefes; Özdemir Asaf'ın şiirinin kök hücreleri adeta bunlar:

"Bir kelimeye

Bin anlam yüklediğim zaman

Sana sesleneceğim." (Ultra)

Söz ise onun poetikasının kaidesidir adeta. Her şeyi **anamlayan** ve her düsturun reddiyesini içinde barındıran bir çekirdektir bana göre:

"Sözün bitim yerini

olay ya da konu seçmez,

söz seçer.

Başlangıcını da

Olduğu gibi." (Son Ders)

Özdemir Asaf'ın şiirinde **insan evreninin** kültürel (şairse) bütün dalga boyları gömülü. Japon şiirinden Oscar Wilde'a, Anadolu âşık edebiyatından tasavvufa, modern Fransız şiirinden niyet manilerine kadar uzanan bir derin edebî bütünlük bu. Ancak, Özdemir Asaf'ın şiiri hiçbir ekole sokulamaz: *"Kucağında susmak adlı bir çocuk/ İki de küçük/ Bakışlarında susmak adlı bir kuş/ Uçmuş da uçmuş/ Bir anda iş işten geçik/ İki ölüm kadar seçik."*

Özdemir Asaf'ın kendi ifadesinden yola çıkarak şiirinin özelliklerini, şiiri nasıl kavradığını daha iyi anlayabiliriz: "Şair, o ikişer dörder satırlık **an**larıyla bize bütün bir hayatı çizebilir."

İşte o **an** (onun an'ı) her şeyin, tüm duygu tarihinin, tüm anlayış tarihinin içinde kristalize olduğu poetik **andır**, Özdemir Asaf'a ait.

(*Dokuza Kadar On*, Özdemir Asaf, Yapı Kredi Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mutfağa felsefi bir yaklaşım

Pakize Barışta 23.05.2010

Edebiyat ve hayat.

Hayat ve insan.. insan ve edebiyat.

Edebiyatın varlığının elzem olduğunu, insanın ne yapıp edip edebiyatla buluşması gerektiğini; böyle bir **ikiliğin** birbiriyle adeta sembiyotik bir hayat ilişkisi içinde olduğunu anlamak, bu tüketim çağında her geçen gün daha önem kazanıyor.

Edebiyat, hayatın her alanını kapsadığı gibi, hayatın her hücresinden de besleniyor tabiatıyla.

İnsan **okurken**, hayatını da okumuş oluyor aslında.

Saklı Lezzetler kitabının yazarı Laura Esquivel için kurtuluş '**yeni insan**'dadır. Ve bu yeni insan, artık **okuyan insandır**: "Yeni insan okuyarak yaşayan ve yaşamı okuyan, yazını okuyan ve yazını yaşayan, yaşamı yaşayan ve yazının kaynağı yaşam olduğundan yaşamı yazında yeniden bulan insandır. Bu içsel metin parçacıklarıyla yaşama tekrar teması sağlamak, okumanın derinliğiyle yaşamının tek çıkar yol olduğunu, yaşamdan tat alınmazsa yaşamının bir kıymeti olmadığını, yaşam tadı taşımayan bir yazının var olamayacağını insanlara yeniden hatırlatmak için metinlerimi tekrar yayınlıyorum."

Laura Esquivel için, okuyan insan (yeni insana yol açan edim) tüketim toplumunun insanı uzaklaştırdığı öz değerlere yeniden kavuşturan insandır; ocağın başını hatırlayan, kaybedilmiş lezzetlerin peşine düşen, geçmişin (pagan dönem dahil) tecrübelerini araştırıp canlandıran: "Büyükbabalarının ve büyükannelerinin yüzünü, ölülerinin mizacını yaşamına katabilen insandır. Üretimden çok üreten insanın önemli olduğunu, insan gelişiminin temel amacının insanın, bütün insanların refahı olduğunu unutmayan insandır. Yeni insan bütün insandır."

Saklı Lezzetler, bir mutfak kültürü kitabı. Yazarı, bu kültürü felsefi olarak değerlendirmeye çalışıyor. Yemek tarifleri sunmaktan ziyade, pazardaki sebze ve meyvelerin kokularının peşine düşülmesini tercih ediyor ve öneriyor. Geçmişin yemeklerini hatırlayarak en özgün tariflerini de bir tarif olarak değil, bir kültür olarak ortaya koyuyor: "Hayatımın ilk yıllarını annemin ve büyükannemin mutfağında, bu bilge kadınların girer girmez

evrenin esasını oluşturan dört elementi; suyu, havayı, ateşi ve toprağı ustalıkla işleyen büyük simyacılar ve rahibelere dönüştüğünü gördüğüm mutfağın kutsal bölümünde, ateşin yanı başında geçirdim.”

Yazar Esquivel, okul çağında eğitimi için modernitenin bilgisiyle (okul) buluşur. Sonraları bu konuda imalı bir eleştiri yöneltir kendine ve benzerlerine: “Of! Ne çok şey öğrendim! O dönemde, hayatı mutfaktan ibaret olan biçare kadınlardan ne kadar da üstün görürdüm kendimi. Başka şeylerin yanı sıra Mısır Tanrısı’nın var olmadığını onlara öğretmeyi kimsenin üstlenmemesine üzülürdüm.”

Laura Esquivel, mutfağın hayatı okumada neredeyse asal bir yer olduğunu anlatmaya çalışıyor bize. Yazara göre, ateşin başında o olağanüstü pagan kökenli yemekler hazırlanırken, aynı zamanda derin ve lezzetli sohbetlerin yapıldığı, diğer insanlarla buluşulduğu, kadınların hikâyelerinin anlatıldığı bir kültürel ocak başıdır mutfak.

Hatta, yeni bir devrimin kaynağı olacaktır mutfak: “Bu devrim ritüellerimize ve seremonilerimize yeniden dönmekten, toprakla, evrenle, kutsal olanla başka türlü bir ilişki kurmaktan ibaret olacak. Bütün bunlar ancak içsel alanlarda mümkündür. Burada, ateşin yanı başında, bir çiftin emeğinin sonucunda ‘yeni insan’ ortaya çıkacak.”

Saklı Lezzetler’de yer alan bazı bölümlerin başlıkları bile bu kitabın felsefi yaklaşımına işaret ediyor: Ateşin yanı başında, Yaşasın Tanrı! Kahrolsun Şeytan! İki ateş arasında, Saklı lezzetler, Kutsal ekmek, Tanrı’nın dediği olsun, biz de yolumuza devam edelim! Cadı anne.

Mutfak, herkesi biraraya getirmelidir. Gerçek yaratıcılık, hayata duyulacak gerçek aşk, zedelenmiş psikolojileri düzeltecek bir üretim ve insanın kendi aydınlanmasını sağlayacak bir ortamdır mutfak.

Mutfakta, edebiyat da yapılır.. hayatın en sıcak ve samimi yeridir mutfak.

Laura Esquivel, mutfakla ilgili bu felsefi yaklaşımını, kadınlarla paylaşıyor: “(...) taşların konuştuğunu, toprağın yaşayan bir varlık olduğunu unutmayan, on iki yoğun ve eril Güneş ayı ve on üç büyü ve dişil Ay ayı boyunca hiç takdir görmeden, yaşamlarının her yılında, gündelik her eylemi evrenle bir bütünleşme seremonisine dönüştüren bütün o kadınlarla da paylaşmak istiyorum.”

Saklı Lezzetler, bir tür devrim kitabı olarak okunmaya, üzerinde düşünmeye değer bir kitap bence.

(Saklı Lezzetler, Mutfaka Felsefi Bir Yaklaşım, Laura Esquivel, Çeviren: Olcay Öztunalı, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayşegül Çelik’in ‘Kâğıt Gemiler’i ve ‘Yalnızlık bırakıldığı yerde büyüyor’

Pakize Barışta 30.05.2010

Edebiyatın **yazı** hali, sürgüne gönderilmiş duyguların kayda düşülmüş halidir aynı zamanda.

Hayat yazıya döküldüğünde manası bütünüyle açığa çıkar; hayatla ilgili –başta acı olmak üzere- gizlenen, gizlenmek zorunda kalan ve zorla gizletilen tüm **münafık oyunlar** –sistemlerin/egemenlerin oyunları- bozulur.

İnsan, hayatı kendi dışındaymış gibi yaşarken –böyle kurulmuşçasına yaşatılırken- yazı, yazıdaki hayat –ki, insanın belki de gerçek hayatıdır o- içine yerleşir.

Edebiyatın gerçeğiyle hayatın gerçeği buluşur.

(Yani masalın gerçeğiyle gerçeğin masalı buluşmuş olur.)

Hikâyeyi (masalı) anlatmak, hikâyeyi dinlemek ve **hikâyeyi yazmak**... Delişmen, gözü kara, yürekli bir devrim yaratmak değil midir?

İnsanın hikâyesi, toplumun hikâyesi, börtü böceğin, ormanın hikâyesi...

Yazı ve kadın... Belki de ilk **kaydı** kadın düştü. Belki de bir muhteşem üretim aracı olarak kalemi kadın doğurdu.

Yazı kadının eseridir belki!

"Sen,

Kâğıdın sesine fütursuzca kulak kabartan okur...

Bilmelisin ki, bu satırların yazanı bir kadındır.

Elinde tuttuğun sayfaya, kalemin kondurduğu işaretler, bir kadının avaz avaz bağırان avuçlarından kaynakıyor."

Ayşegül Çelik'in yazısı bu.

Kâğıt Gemiler adlı hikâye kitabının ilk satırları. Kalemin avaz avaz isyan ettiğinin de net bir göstergesi.

Kalemin canı acıyor... Köyün delikanlıları ve kızları törenin –kan davası- kestiği hükümden canlarını kurtarmak için köylerinden uzaklaştırılırlar: "Bazıları hemen o gece gitti, ama Sitare dört gün daha kaldı bizimle. Tozdan ve güneşten yüzü ağarmış o araba gelene kadar (...) Emanet değildi gidişi. Karılık vazifeleri için on beş yaşının beklenmesi kaydıyla gidiyordu Sitare. Tellerden bile öteye... Annem onu bembeyaz giydirmiş, başına da taze çiçeklerden bir gelin tacı koymuştu. Tacın çiçeklerini sabah duasından sonra babamla birlikte toplamıştık. Sarmısak çiçekleri ve papatyalar, tepenin eteğine serilmiş yatıyordu. Babamın avuçlarıyla gözlerini sildiği gündü."

Bir **yazının hayatı**, bir insanın hayatıyla birlikte nasıl doğar ve büyür, öğrenmeye çalışalım: "O harfleri gördüğüm için mi bilmiyorum, daha ertesi sabah paket kâğıdının arkasına ablam için bir şiir yazdım. Tuhaf bir işti bu. Kırık uçlu kurşun kalem düşündüğüm her şeyi biliyordu. Hatta düşünemediklerimi de. Aklıma gelmeyen sesleri, bulamadığım kelimeleri o çağırırdı şiire. Çağrıya uyan harfler kâğıda üşüşüp, büyük bir yaygara kopardılar."

Bu küçük kızı yazmaya, şiire yönelten **erken yalnızlık**, aslında binlerce yaşındaki **hâkimin** (egemenin) **dayattığı** yalnızlıktır. Ve yakarmanın gerektirdiği bir yalnızlıktır: "Yüce Tavus, avcumun içinde tuttuğum bu aydınlığı iç. Bana da böyle aydınlık bir kalp ver. Çünkü yalnızlık, bırakıldığı yerde büyüyor."

Kâğıt Gemiler, vicdanı (vicdanı olanı) bir dizi sarsıcı efekte boğacak satırlarla dolu. Okudukça, bu masal 'belki de masal değildir bunlar...' dedirtecek, hatta 'ya değilse!' diye de insanın aklını kurcalayacak ve sarsacak bir yazıyla karşılaşırız.

Ayşegül Çelik, yazısıyla doğa-insan bütünlüğüne, hatta doğanın önceliğine de dikkatimizi yöneltiyor: "İnsan gelmeden önce, her şey yerini almış, denizler ve göller oyuklarına girip oturmuş, yıldızlar yerlerine takılmış, dağlar dev pabuçlar gibi ovaların ortasına düşüp kalmıştır. Çiçek açan, kök salan, koşan, kanat çırpın, güreşen ve otlayan çeşit çeşit yaratık vardır." Yazarın bu pagan esintileri, edebî mesajının taşıyıcısı, kaidesi belki de.

2010 Yunus Nadi Öykü Ödülü'nü alan Ayşegül Çelik'in *Kâğıt Gemiler*'indeki insani (şpesist olmayan) mesaj, aslında kaybedilmiş bir üst değeri işaretliyor: **Merhameti!**

Merhamet, hayatı manalı kılabilcek ve insani geleceğin duygu temelini oluşturacak bir yüce sığınmadır: "İnsanlara, birbirinize güvenin demek için yazacağız bunları. Merhamet, öfkeden daha kolaydır demek için. Yaz ki, güzel olan her şeye masal deyip geçmeyi aklın ölçüsü saymasın insanlar. İyiliğin masallarda uyuduğunu sanmasınlar. Akledip masalı yazan insan, onu getirip bahçesine de kuramaz mı?"

Ayşegül Çelik, edebî anlatıma, bu anlatımın bence en hası olan masala yepyeni bir edebî öz, içerik ve biçim getirmiş.

Onun masalı, insanı uyutan değil, ayıltan bir masal!

Ayşegül Çelik, edebiyatın güçlü sessiz devrimcilerinden biri bence.

Kâğıt Gemiler'i okumanızı öneririm.. çok sarsıcı ve insanın hayata bakış açısını değiştirecek hikâyeler var çünkü kitapta.

(*Kâğıt Gemiler*, Ayşegül Çelik, Yapı Kredi Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biraz Shakespeare iyi gider şimdi...

Pakize Barışta 06.06.2010

Edebiyat bir kültürler ortaklığıdır aynı zamanda.

İnsani ortak değerlerin, birikimlerin ortak kesişme noktalarını ve ortak duyarlıklarını kendi **edebiliği** içinde dile getirir.

Siyasanın aşılması, hatta hiç kale alınmaması demektir bu; insanın, **insan olmanın ortaklığı**dır aslında.

Masal, hayal, fantazy, mesel, oyun vb. dünyanın her yerinde ve her zaman için insanın ortak yaratım çimentosu olmuştur.

Edebiyat, insanı kendinden uzaklaştırarak, hiç olmazsa bir an için kendisine uzaktan bakmasını sağlar; aynı zamanda insanın kendisiyle karşılaşmasıdır bu.

En mükemmel edebî yol-yordam ve biçimle bunu yapmış olanlardan biri de William Shakespeare'dir.

İnsanı hem aynaya sokar o, hem de aynadan kendine baktırır.

Ve öyle bir an gelir ki, kim kime bakıyor kolaylıkla anlaşılamaz.

Hayalle gerçek, gerçekle hayal mezc edilmiştir çünkü.

William Shakespeare'in *Huysuz Kız* oyununda olduğu gibi.

Huysuz Kız adı, hem negatif yüklemlidir, hem de erkek egemen bir **laf atma**dır aslında: bu karakter (bu toplumsal tip) bu haliyle yoluna devam edemez; mutlaka bir erkek tarafından **ehlileştirilmelidir**: "Bakın bu hiç sorun değil, size dediğim gibi, / O ne kadar dik başlıysa ben de o kadar kararlıyım. / İki şiddetli yangın karşılaşp birleşince / Onları kızdıran şeyi de yakıp tüketirler. / Hafif esintiler küçük ateşleri körükler ama, / Rüzgâr fırtınaya dönünce ne ateş alır ne de bir şey."

Huysuz Kız Katherina'yı azminin kırbağıyla yola getirecek olan Petruchio'nun, Katherina'yı hangi yöntem ve manevrayla ehlileştireceğinin bir deklarasyonudur âdeta bu: Gözdağı, nefes kesme ve yıldırma...

Bu yöntemi uygulayacak olan aslında bir âşık kişi midir? Ya da amacı çok farklı bir sözde âşık mıdır?

Bir bakalım:

"Signor Hortensio, bizim gibi dostlar arasında / Uzun lafa gerek yok. Onun için, eğer şu dediğin kadın, / Petruchio'ya eş olacak kadar zenginse- / Malum, para bir çeşit müziktir, / Sevgi denen dansa eşlik eden müzik- / İster Florentius'un aşkı kadar çirkin olsun, / İster Sibyl kadar ihtiyar; / İster Socrates'in eşi Xanthippe'den daha huysuz ve nemrut olsun, / İster Adriyatiğin kabaran dalgalarından daha hırçın; / Umurumda değil. Kararımı etkilemez bunlar, / Ne de içimdeki sevgi kırıntısını yok edebilir. / Ben dolgun bir evlilik yapmaya geldim Padua'ya; / Evlilikte mutluluğu servette bulmaya geldim Padua'ya." (Shakespeare'in bu satırları, sanki bugün yazılmış tazelikte değil mi?)

William Shakespeare, insanın **hallerini** toplamış, almış kucağına koymuş, oynuyor da oynuyor.. ve bizlere de "Al işte! Sen bu musun, şu musun?" diye sunuyor oyununu.

Huysuz Kız, oyun içinde oyun –hayat içinde hayat-, kurgu içinde kurgu:

"Şimdi onu buradan alıp yatağa götürsek, / Güzel giysiler giydirip, parmaklarına yüzükler taksak, / Yatağının yanına muhteşem bir ziyafet sofrası kursak, / Uyandığında başucunda şık giyimli uşaklar bulsa; / Ne dersiniz; kendini unutmaz mıydı şu fukara?"

Bir lord eğleniyor işte.. meyhaneden atılmış, sarhoşluktan sokağın ortasında sızıp kalmış bir garibanın (ayyaş tenekeci), ayıldığında kendini âdeta bir cennette bulması, bir lord olduğuna inanması için düzenlenecek, gerçek lordu eğlendirecek Şekspirvari hinoğlu hin bir kurguya sahip *Huysuz Kız*. Gerçek lord, eski ayyaş yeni lordun da eğlenmesi için bir gezici oyuncular grubunu görevlendirir.

Huysuz Kız, oyun içinde oyun olarak sergilenen büyük ve manalı bir **kıssadan hisse**(lere)ye sahip, dâhice kurgulanmış **bir hayat oyunudur**.

Komedinin dramlaşması, dramın içinden bir dizi meselin doğması, kimlik değişimi –ki aslında insanın içindeki gizli kimliklerin ortaya çıkmasıdır bu-, kılık değişimi –ki insanın aslında kılıktan kılığa girmesinin bir **göndermesidir** bu-, hipokrizi, aldatmanın ve kandırmanın para ve aşk adına **kılıflandırılması**, Shakespeare’in insanın tartışılabilir özüne doğru gönderdiği oklar...

Huysuz Kız, aslında toplumlararası ve kültürlerarası ortak bir anonim hikâyedir. Malum; baba zengindir.. biri güzel diğeri aksi mi aksi ve belalı iki kızı vardır. Zengin adam, parasını ve paranın sağladığı gücü kullanarak – paranın verdiği şımarıklıkla- huysuz büyük kızı evlendirmeden, küçük kızın taliplerine kapıyı kapar.. sonunda öyle bir erkek çıkmalıdır ki, huysuzu huylu hale dönüştürmeli, güzel küçük kız da bu sayede taliplerden biriyle evlenebilmelidir.

Shakespeare, sözün özünü –yazıyı kullanarak- edebî bir oyun haline dönüştürmüş.. bu öz de sistemi, düzeni, egemeni sarsacak bir **gizli eleştiridir**.

Huysuz Kız’da, **erkek çıplak** aslında!

Ve *Huysuz Kız*, 420 yaşında bir **bugün** bence; ilk oynandığı tarihten bu yana ne eskimiş, ne de yaşlanmış çünkü.

(Huysuz Kız, William Shakespeare, Çeviren: Bülent Bozkurt, Remzi Kitabevi)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çizgi romanda Agatha Christie

Pakize Barışta 13.06.2010

Edebiyat bazen ölümünün en sıra dışı ölümüyle de ilgilenir.

Cinayet, yani bir ölümünün bir başka ölümünü, bilerek isteyerek planlayarak herhangi bir menfaat için öldürmesi ya da öldürtmesi, her zaman bir **muamma** taşır içinde.

Edebiyat meraklıdır!

Muammanın kaydını düşer! Ve ortaya eski tanımla **cinayet romanı**, yeni modern tanımıyla ise polisiye roman çıkar.

Polisiye, gerçek bir edebiyat türü müdür, değil midir hâlâ tartışılır zaman zaman.

Örneğin Agatha Christie romanları birer edebî ürün müdür? Yoksa edebiyatı kullanan bir yazı biçimi midir, karar vermek zordur. İnsanın kendi türünü koruma refleksi belki de **polisiyenin** çıkış noktasıdır.

Edebiyatın insana en yoğun biçimde odaklandığı bir türdür aynı zamanda polisiye.

Ve en **şeytani** halidir yazının.

Klasik polisiyede cinayeti çözecek olan sadece bir kişidir; neredeyse bütünüyle bireysel bir kahramanlıktır onunki; bir **analitik ve kurgusal zekâ işidir**.

O çok yaratıcıdır.

Polise destek oluyor görünse de, bir dedektifin zekâsı, polisin kurumsal zekâsının önünde seyreder hep. Aynen Mösyö Poirot'da olduğu gibi.

Agatha Christie'nin yarattığı bu figür, aslında özgür iradeyi ve buna bağlı olarak zekânın sınırsız yaratıcılığını – bağımsızlığına titizlik gösteren bir duruşa sahip insanda- temsil eden; cinayetle sonuçlanan entrikaların ne kadar **zavallı** olduklarını –bazı insanların mesnetsiz, kendilerine aşırı güvenlerini- açığa çıkaran bir kahramandır.

Şark Ekspresi'nde Cinayet, Agatha Christie'nin en çok bilinen en ünlü romanlarından biridir.

Bu roman, şimdi bir çizgi roman olarak yayımlandı dilimizde. Ayrıca, *Gizli Düşman* adlı romanı da ikinci çizgi roman olarak aynı kitapta yer alıyor.

Fransız Solidor (*Şark Ekspresi'nde Cinayet*) ve Frank Leclercq'in (*Gizli Düşman*) mükemmel çizimleri, Francois Riviere'in başarılı eser uyarlaması ve Sevin Okyay'ın ustaca çevirisiyle NTV Yayınları'nın Çizgi Roman Polisiye Klasikleri dizisi çerçevesinde yayımlanan kitap, hem Agatha Christie tutkunları için, hem de polisiyenin kraliçesiyle ilk defa karşılaşacak olan genç okurlar için albenisi yüksek bir görsel şölen bence.

Özellikle *Şark Ekspresi'nde Cinayet* için tasarlanmış olan görüntü düzeni, âdeta sinematografik bir yapıya sahip.

Bu çizgi romana lezzet katan bir unsur da, çizgideki stilin, dönemin ruhuna ve kültürüne uygun olarak Art Nouveau tarzına sahip oluşu bence.

Çizgi roman Türkiye'de hızla geliyor. Bu konudaki tartışmaları çizgi roman kazandı bana göre; eserin özünün ve ruhunun bozulmadan korunması, her zaman olduğu gibi, zanaatın iyi yapılmasına bağlı. NTV Yayınları Çizgi Roman Dünya Klasikleri bunun iyi bir örneği.

Agatha Christie, edebiyattan, sinemadan, televizyondan, radyodan, video oyunlarından sonra, şimdi de çizgide (resimde) çıkıyor karşımıza.

İnsan, polisiye romanın en ünlü dedektiflerinden biri olan Hercule Poirot'u beyaz perdede nasıl heyecanla izlemişse, çizgi romanda da bu suret karşısında aynı heyecanı duyuyor neredeyse. (Agatha Christie, yarattığı bu muhteşem karakter için: "Neden dedektifim bir Belçikalı olmasın ki? Onu küçük, titiz, daima bir şeyleri düzenleyen, her şeyin çift olmasını, yuvarlaktansa kare biçiminde olmasını tercih eden bir adam olarak görüyordum. Akıllı da olmalıydı, beyninin küçük gri hücreleri olmalıydı" diyor.)

İyi bir çizgi romanda metnin dikkatle uyarlanması yanı sıra, bir sahnenin resim karelerinin genel, orta, yakın ve detay görüntülere (planlara) sahip olması; aynı kadraj içinde ön ve arka düzenlemelere yer verilmesi ve stilin, orijinal eserin ruhuna uygun olarak seçilmesi gerekir. *Şark Ekspresi'nde Cinayet / Gizli Düşman* bu bakımdan çok özenli bir yayıdır.

Çizgi roman kültürünün yaygınlaşması gerekir bence. Özellikle eğitim alanlarında ve evde; bir tür eğlenerek okuma zevki, okulda ve aile içinde bu yayınlarla kolayca aşılanabilir diye düşünüyorum.

78 roman, 19 oyun, 100'den fazla kısa hikâye yazmış olan Agatha Christie ile hangi midyum aracılığıyla karşılaşsak karşılaşalım, insana kendi varlığıyla ilgili hem bir sorgulama hem de bir mutluluk sağlıyor bence.

(*Şark Ekspresi'nde Cinayet / Gizli Düşman*, Agatha Christie, Çeviren: Sevin Okyay, NTV Yayınları Çizgi Roman Polisiye Klasikleri)

pakizebarista@gmail.com

Ahmet Büke'nin muhteşem hikâyeleri: 'Kumrunun G rd   '

Pakize Barışta 20.06.2010

Edebiyat **görür**.

İnsanın görmediğini, g remedi ini görür.

Kalemin gezintisi ve rasadıyla, insanın **sınırlı** gezintisi ve algılaması farklıdır; insan, edebiyatın gerisinden ko ar       hep.

Bir de  u var: Edebiyat, yolda larıyla birlikte bu coğrafyayı seçmiştir: Edebiyat-felsefe-tarih; Homeros, Thales, Herodot, bu coğrafyanın, Anadolu'nun Ege'nin hem se ilmi leri, hem de se enleridir.

Binlerce yıllık birikim istifinin, yol haritasının önemli bir dura ıdır bu **   lik**, bu hezeyan.

Görmenin, anlamanın, algılamanın; acının, acılı sevincin, kederin via edebiyat hissedili idir bu.

Edebiyat, insanı yola çıkarır; sistem ise insanı edebiyattan uzaklaştırır.

Bu  atı manın merkezinde **edeb likle** anti-edebîlik vardır. Edebiyat ya atırken, sistem onu **yakar**. (İnsanın görmesini zorlaştıran da, bu 'yakma'dır i te; edebî    li ın susturulma projesidir.)

Edebiyat, insanın tek ve gerçek yolda ıdır bana göre, Ahmet Büke'nin edebiyatı gibi.

Ahmet Büke'nin kalemi, hayat içinde **dört boyutlu** (   boyut+zaman) geziniyor; derinlikler ve inceliklerin g r nd    bir panorama çıkıyor kar ıımıza.

Ve bu panoramada **insanın doğası**yla kar ıla ıyoruz.

Belki de kusurlu bir doğanın (varoluşu kusurlu, varlığı kusurlu, hayatı kusurlu) **kusursuzla tırılması**  abası onunki.

İ te, *Kumrunun G rd   * budur, benim için!

Masumiyetle, bu tür görmenin acısı, insanın bu yerka u u üzerinde –zaman boyutunu da altüst ederek- **ne hallerde** ya adı ını bir nebze olsun **fark ettiriyor**. Bu haller, yazarın ince mizahı ve ho   r s ne rağmen, pek öyle kaldınılacak, pek öyle unutulacak bir yük değil. Bu  yle bir masal ki, gerçeğin de, gerçekliklerin de ta kendisi aslında!

Kumrunun G rd    adlı kitapta yer alan sıradışı hikâyeleri, Nil  n Marmara'nın  u d rtl    açıyor:

"Uyanıyorum küstah sözcüklerle:/ Ey, iki adımlık yerküre/ Senin bütün arka bahçelerini/ Gördüm ben!"

Kumrular görür.

Ahmet Büke'nin hikâyelerinin  rg tlendi i insanın doğası içinde; insanla e le mi  diğer bütün **do alar** var. Hayvanlar, bitkiler, denizler, ta lar.. hepsi birer karakter, birer kahraman, birer **konuşan** ve birer **gören**.

Bunlar birbirlerine sesleniyorlar, birbirleriyle uzaktan bakışıyorlar ve işaretliyorlar.. birbirlerine hem tek tek, hem de hayatla ilgili olan aidiyetlerini **sunuyorlar**; birbirlerinin ortak hayat aidiyetlerini **sorguluyorlar**. Ve yazar, bunları örgütlerken, okurun okuma ezberini de zorluyor, hatta bozuyor: Alışlagelmiş edebî **sürekliliği**altüst ediyor; sonuç, başa çekiliyor, dipnot üst-not oluyor âdeta. Ahmet Büke, özgün bir **duygu akımı** örgütlemiş yazısıyla; bilinç akımını teğet geçiyor!

Duygunun sürekliliği yerine, hayatın süreksizliğine uygun bölüklü bir duygu akımı yaratmış. Bu özel edebî akım, görüneni (hissedilen görünen) kadrajladığı gibi, kadraj dışına da akıtıyor duyguyu; zamanın dışına taşıyor, algı dışı bir algı oluşturuyor, duygu dışı duygu akıtıyor. Ve sonuçta yazarla okur arasında bir gizli mesaj akımı yaratıyor! Ancak, gerçekleşmiş olan bu mucize; yani **okuma**, sahip olduğumuz mevcut okuma ezberiyle kolay kolay çözebileceğimiz bir şey değil.

Antenlerin çok açık olması gerekiyor.

Kumru çok **saf** çünkü! Bir şekilde arınıp, bu safiyyetin içine girmek gerekiyor:

“Bütün bunları torbaya tıkıp makatımda sakladığım küçük kurşun kalemle yazıyorum. Beni bıraktıkları kuru yatağın uzun tahtalarının arkası mükemmel bir defter oldu. Sert ve katı bir defter. / ... Gözüm kararıyor. Ama yine de yazıyorum. Hey, hey, heeeey. Sesler var dışarıda. Duvarlara vuruyorlar. Kapılar yumruklanıyor. ‘YAŞASIN HAYAT, YAŞASIN HAYAT, YAŞASIN HAYAT...’ Ağlamasına Veysel. (Aslında ‘Ağlama oğlum Veysel,’ dedim. Sevdim kendimi biraz. Arkadaşların sesleri bunlar. Beni bu hücreye gömebileceğinizi mi sandınız. Bütün o harfler kendi seslerine tutunup uçuyor havada. Buraya kadar geliyor işte.) Şimdi ölmüyorum. Vazgeçtim. İkinci tahtaya başladım. Her şeyin bir anlamı var. Öyle mi? Aç kalınca ve açlığı unuttunca yani bu dünyadaki kütleni havadan daha hafif bir noktaya getirince bütün bunları görebiliyor insan. Şimdi bütün söylenen sözlerden daha yukarıda ve onlara dokunabilecek yükseklikteyim.”

Ahmet Büke, yedi kat yerin altıyla, yedi kat göğün arasında sıkışıp kalmış **olana**, kumrunun gözüyle sesleniyor. Okurun, uçuşan harf duygularını, savrulan hece duygularını yakalamasını istiyor bir bakıma.

Kumrunun gördüğü, Mevlâna’nın, Yunus’un, Proust’un, Kafka’nın gördüğüdür bence.

Ve yazar bu masalı (bu kadim masalı), çağdaş bir **edebî inovasyon** yaratarak sürdürüyor.

Kumrunun Gördüğü, edebiyatı felsefeleştiriyor bana göre.

Ahmet Büke’nin gerçekte, fanteziyle örülmüş muhteşem hikâyelerinin edebî dili de sıradışı bir melodiye sahip; içinde bütün renkler ve bütün renklerin karışimleri var.

Ahmet Büke, benim için –tartışmasız- bir dünya yazarıdır. İyi çeviriler ve iyi bir ajanla bütün dünyada geniş bir okur kitlesi edinebilir, büyük edebiyat ödülleriyle doğru yürüyebilir kanısındayım.

(Kumrunun Gördüğü, Ahmet Büke, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oya Baydar’dan bir yirmi yaş güncesi: ‘Savaş Çağı Umut Çağı’

Pakize Barışta 11.07.2010

Edebiyat, zamanın özüyle ilgilenir.

Bu **öz**de, hayatın damıtılmış özü vardır.

Tarih denen şey de budur zaten bir bakıma.

Ve bu tarih bir umut ve umutsuzluk tarihidir aslında.

Umut ve umutsuzluk, yazar Oya Baydar'a göre **tarih ruhunun** kendisidir.

Oya Baydar, tarihin ruhunu gençlik üzerinden anlatırken, okuru 60'lı yılların savaş ve umut çağlarında yaşatıyor âdeta.

Kırk yedi yıl önce yazılmış olan *Savaş Çağı Umut Çağı* adlı romanda, o zamanki öz, bu zamanki öz sanki!

Çünkü bazı değişimler ve dönüşümler gerçekleşmiş olsa bile, bugün de aynı sistemin çatısı altında yaşandığından; gençlik, günümüzde de umut ve umutsuzluk konularında aynı ya da benzer bir tarih ruhu içinde korkusunu ve beklentisini sürdürüyor yine.

Savaş Çağı Umut Çağı, yazarının tabiriyle **Bir Yirmi Yaş Güncesi**: savaşla ilgili korkular, aşkla ilgili endişeli gelgitler ("Aşk mı? Yarım yamalak, hüznlerle, yalnızlıkla, kötü yaşanmış cinselliklerle karışık tanıdık aşkı ya da aşktan korktuk, kaçtık."), mutlu olma çabasıyla ilgili sevinçler ve hüsrانlar ("Bizler, dalgalı, korkulu bir çağın çocukları, tedirgin bir ülkenin genç kuşağı, bir varlık olduğumuza, geleceğin bizim olduğuna, mutlu bir ülkenin bizim ellerimiz üstünde yükseleceğine inanmıştık bir süre."), yaşananlara güvenip güvenmemek, kuşaklararası devre kopuklukları ("Ana babalarımız mı? Nasıl da koptular bizden. Bilmeden, istemeden ayrılıverdiler hayatımızdan. Bizi suçladılar, kınadılar, düşlerimize, hayallerimize dudak büktüler."), hayatı algılama çabaları ve isyanlar.. o zamanın ve bu zamanın gençliğinin neredeyse **ortak duygusu** ve **ortak akli**...

Sistemin –özellikle 12 Eylül'ün tetiklemesiyle- içini büyük bir oranda boşalttığı, devrim heyecanını yok ettiği, apolitizasyonun hüküm sürdüğü bir dönemden geçiliyorsa da; umut, özü itibarıyla (arayış) o zamanki gençliğin umutlarının ve umutsuzluklarının içinden geçiyor bugün de. Romandaki şu ifadede zamanın ruhunun benzerliği dikkati çekiyor mesela: "Dün savaşa isyan ediyordum. Bugün aşka baş kaldırdım. İşte yalnızım. Kendi kendimden sorumluyum. Ama neden böyle kırık dökük, böyle yorgunum? İşte özgürlük. Hadi kullansana onu. Ne duruyorsun? Varılacak bir amaç olmadıkça özgürlük neye yarar? Ardına kadar açıyorum penceremi. Soğuk bir hava doluyor odama. Uzaktan uzağa gazete satan çocukların bağırışları duyuluyor. 'Küba'yı yazıyor, üçüncü dünya savaşını yazıyor.' Bugün isyan etmiyorum artık. Boyun eğişimden, aldırmaazlığımdan, ilgisizliğimden korkuyorum. Bu gece dünyanın bütün atom bombaları üstüme yağabilir. Bu gece dünya artık benim dünyam değil. Penceremi kapıyorum."

Savaş Çağı Umut Çağı, genç bir edebiyat. Neredeyse yarım asırlık yaşına rağmen gençliğin safiyetini taşıyan bir yazı; bugün için de çok canlı bir roman ayrıca. İçinde safiyetin diklenişi, umudun isyanı olan her yazı genç değil midir zaten? Her daim genç kalmaz mı?

Savaş Çağı Umut Çağı'nda anlatılan gençlerin hayatları (genç hayatlar) son derece duyarlı, derin, çok yönlü ve anlatımlı bir kalemden çıkmış. Kitaptaki gençlik, Türkiye'nin hemen hemen her kesimini temsil ediyor; köyden, karaborsa yoluyla zenginleşmiş aileden, siyasi partiye girdikten sonra Tanrı'nın yürü ya kulum dediği bir

bakkalın oğlundan, ideolojik olarak hüsrana uğramış bir Cumhuriyet bürokratinin kızıdan, zimmetine para geçirip hapse düşmüş bir muhasebecinin –yoksullaşmış ailesini yaşatabilmek için yaşlı bir adamın metresi olmayı kabul eden- üniversiteli kızıdan ve İslami inancı doğrultusunda siyasi ve ideolojik mücadele veren halk çocuğundan oluşmuş bir üniversiteli grubun, başlangıçta ağırlıklı olarak ilerici devrimci fikir ve hayalleri uğruna bir savaş içinde yer almalarını, sonunda ise; hayallerinin nasıl gerçekleşmediğini ve her birinin teker teker başka hayatlara savrulduklarını izliyoruz.

Ancak yine de yazar için, bizzat mensubu olduğu anlaşılan bu kuşağın özel bir değeri var: "Yıl 1963... İşte bizler böyleyiz. Yarın neler getirecek bilmiyorum. Birkaç yıl sonra yarınımızı da anlatmak isterim, içimde yarın anlatacaklarımın daha umutlu, daha aydınlık olacağı inancı var. Hayır! Kim ne derse desin, yitik bir kuşak değil. Daha fazla, daha büyük bir şey. Bir UMUT belki..."

Savaş Çağı Umut Çağı, günümüzle yakın tarihimiz arasında (60'lı yıllar) bir köprü; yalın ve çok samimi edebî anlatımlı bir köprü aynı zamanda. Modern Türk edebiyatına bir günce lezzeti getiren, **anıyı** tarihselleştirerek, edebî bir öz olarak **biçimlemiş** bir roman bence. Dili yalın, diyalogları keskin, mütevazı; okurken sesini duyuyor insan.

Oya Baydar, *Savaş Çağı Umut Çağı*'nı 20 yaşındayken yazmış.

Savaş Çağı Umut Çağı, iyi bir roman.. 20 yaş için iyiden de fazla bence.

(Savaş Çağı Umut Çağı, Oya Baydar, Can Gençlik Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sibel K. Türker'in yeni romanı: 'Benim Bütün Günahlarım'

Pakize Barışta 18.07.2010

Edebiyat, hayatı hiçbir zaman düzünden okumaz.

Edebiyat bazen de hayatın elle tutulur, gözle görülür ve yaşanmış verilerini bir kuyumcu titizliğiyle ele alıp, irdelemeye başlar.

Bu merak içinde hayata bakarken, onu tartarken; **şu bu olmasaydı, ne olurdu** gibi bir ters okumaya da başvurur edebiyat. Hayatın bazı boşluklarına ve eksikliklerine de (tamamlanmamışlıkları) kendi tasarımı içinde önemli göndermelerde bulunur.

Edebiyatın, hayatı bu anti determinist okuması, okurun da kendine bakışında bazı yeni algıların oluşmasını sağlar.

Hayatın, açığa çıkarılacak o kadar çok tarafı vardır ki aslında!

Sibel K. Türker, *Benim Bütün Günahlarım* adlı romanında, hayatı büyük bir merakla ve aynı zamanda **gizlice** gözlemliyor, düşünsel derinliği olan ve hayatın manasını genişleten bir yazı koyuyor okurun önüne: "Evrende bir şeyin olmaması demek, o şeyin çevresinde ilahi boşlukların dolaşmasına bağlıdır. Bu ses geçirmez boşluklar çevremizde dönenip durduğunda yarım kalmış resimlere benziyoruz. Neden tamamlanmadığımızı sormanın da bir anlamı yok."

Benim Bütün Günahlarım'da sergilenen hayat (belki aktarılan demek daha doğrudur), hem hikâye olarak hem de yazar ve okurun bir kitapla buluşması açısından bir **sona doğru**, sonun bir tanımlanması olarak geliyor ve biter gibi oluyor: "Olasılıkların olma olasılığı bile biz fanilerin kanını kaynatıyordu. Bu ağır aksak, tembel ve tıkanmış dünyada, şehrin ışıkları kadar aldatıcı olsalar da onları düşünmek bile bizi tanrı kılmaya yetiyordu sanki. Âşık tanrılardan daha bilgeydik, yaratmayı önemsemiyor, içimizde, derinimizde tutabiliyor ama ağırlaşmıyorduk. İncinmiş ruhlarımız tutsaklığına bir ömür biçerek hafifliyordu. Sonluluk kurtarıyordu bizi. Ah, bir kitabın bir gün mutlaka bitirileceği fikri, bir yazar ve bir okur olarak bizi ölüme hazır canlılar yapmaya yetiyordu."

Sibel K. Türker, Toros adını verdiği kahramanı üzerinden hayatın bazı şifrelerini çözmeye çalışıyor. Toros, bütün rateliği (o aynı zamanda bir tür tutunamayan) içinde oldukça usta bir **insan analisti**; çok usta bir **mekân analisti**; ve aynı zamanda oldukça ilginç bir **kendisinin analisti**. Yani yazar bu romanında bir bakıma varoluşu sorguluyor; genel olarak hayatı sorguluyor; ve özel olarak da hayatın bu biçimini (biçimlerini) sorguluyor edebi bir söylem içinde.

Benim Bütün Günahlarım'da, kahramanına "Âşk bana beni sevdirdiyordu galiba" dedirtiyor yazar; insana 'işte insan' (ecce homo) dedirtecek derinlikte bir varoluş eleştirisi.

Sibel K. Türker'in çok ince bir mizahı var; ince yollardan geçerek bir tür hayatın ötesini arıyor! Çünkü **mevcuttan** mutlu değil o: "Vicdan insanların yaşamında her zaman ikincil bir konu olmuştur. Ezdiğimiz böcekler gibidir kıldığımız kalpler, yapmadığımız işler ya da iyilikler. İnsan fırlatılmış bir ok gibi yolunda yürür gider. Onu durduramaz hiçbir şey."

Benim Bütün Günahlarım'ın içeriğinin gelişiminde, hikâyenin kurgusal yol haritasında bazı etaplar bypass edilmiş gibi; Toros'un hayat kurgusunda muamma var. Okur, kahramanın bazı önemli hayat dönemeçlerini anlamakta zorlanıyor bu yüzden.

Yazar, bu romanında okurun zihninde yer edecek başarılı bir edebî karakter inşası gerçekleştirmiş; Toros, bütün korkularıyla, asosyalliliğiyle, yalnızlığıyla, hayalleriyle, **kaçışıyla** ve romanın sonuna doğru ortaya çıkan bencilliği ve hesapçılığıyla bir edebiyat karakteri olarak büyüyen ve büyüdükçe de küçülen (aynı zamanda tersi de geçerli) bir kahraman; karakter kader ilişkisinde hayatın olanaksızlıkları sorgulanıyor.

Sibel K. Türker, romanında okura itici gelmeyen, bazı hoş alan kaydırmaları oluşturmuş; bazı düşünce sergilemeleri yapmış. Bunlar, sosyal, siyasal, tarihsel, dikkat çekici, mizahi vuruşlarla bezenmiş, derinlerde seyreden saptamalar bence: "Aslında bütün devrik şah ve sultanlar kadar Avrupalı olmuşlar, demokrasinin göbek deliğine kaçmışlardı." Bunlar, Osmanlı hanedanının sürgünleridir.

Benim Bütün Günahlarım, hayatı cepheden, âdetâ üç boyutlu göğüsleyen bir roman. Ayrıca satırlar arasına yerleştirilmiş başka boyutları da var bence, hayatın manasına yeni manalar katmak isteyen.

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Virginia Woolf'un makaleleri: 'Granit ve Gökkuşağı'

Pakize Barışta 25.07.2010

Edebiyat, kendini de yazar.

Yaşananlarda dolanırken, arada bir kendine de delici bakışlar atar; edebiyatı genel tanımıyla eleştiren bir yazı türüdür bu.

Edebiyat, insanın ve toplumun **içi**yle ilgilenirken, eleştiri de edebiyatın **içi**yle ilgilenir.

Eleştiri, edebiyatı ölçüp biçmez belki ama; yapısını, ruhunu, bakışını, zanaatını deşifre edercesine okurun ve yazarın önüne koyar.

Hayat, edebiyatın içinde devam etmektedir çünkü.

Ve bu hayat, **kesintisizliğe** sahip bir hayattır.

Edebiyatın ölümsüzlüğü de budur bence.

Virginia Woolf, yazdığı makalelerde, hayatların içinde kalemıyla derin gezintiler yaparken, edebiyatın, romanın gizli bahçelerinde dolaşmış. Ayrıca meraklı ve dikkatli kalemini biyografi sanatında da başarılı bir biçimde kullanmış.

Virginia Woolf'un *Granit ve Gökkuşağı* adlı kitabında, ölümünden sonra eşi Leonard Woolf'un editörlüğünde derlenmiş ve daha önce kitap olarak yayımlanmamış makaleleri bulunuyor. Kitabın birinci bölümünü oluşturan *Kurgu Sanatı*'nda; yazarın, edebiyat ve roman sanatı hakkındaki yazıları yer alıyor; ikinci bölüm olan *Biyografi Sanatı*'nda ise, daha çok kalemin sahiplerine eğilmiş.

Virginia Woolf, sıkı bir eleştirmen. Zaten İngiliz edebiyatının en büyük eleştirmenlerinden sayılıyor; keskin, delici, zeki, bilgili ve hatta acımasız ve tavizsiz bir eleştirmen o.

Edebiyatı kutsayan bir hali var Virginia Woolf'un. Öyle ki, birilerini köşeye sıkıştırıyor hep: "Çok sayıda eleştirmen, sırtını şimdiki zamana dönüp, gözünü sabit bir şekilde geçmişe dikmektedir. Şüphesiz akıllıca bir şekilde şu anda yazılan hiçbir şeyle ilgili yorum yapmayarak, bu görevi, unvanları kendilerindeki ve inceledikleri nesnelerdeki geçiciliği ima eden eleştirmenler nesline bırakmışlardır. Ancak bazen insan kendine şu soruyu soruyor: Eleştirmenin görevi her zaman geçmişe bakmak mıdır, gözleri her zaman geçmişe mi çevrili olmalıdır? Bazen arkasını dönüp, ıssız adadaki Robinson Crusoe gibi gözlerini ışıktan koruyarak geleceğe bakamaz mı, geleceğin sisleri içindeki, belki bir gün ulaşabileceğimiz toprakların silik çizgilerini izleyemez mi? (...) Eleştirmenin görevi nereye gittiğimizi söylemek, en azından tahmin etmek değil midir?"

Yazarın, eleştiriyle ilgili bu temel soruları aslında endişe verici gibi gözükse de; eleştirinin, edebiyatın kutsallığı içindeki yerini ve önemini de manalandırmış oluyor aynı zamanda.

Granit ve Gökkuşuğu'nda yer alan araştırma ve inceleme esaslı **eleştirel bakış**, bütün naifliği ve sertliğiyle kültürel olarak günümüz için de geçerli bence.

Bu yazılarda bir **eleştiri kültürü** var; bir eleştirel **dünya görüşü** var. Batı'nın, Roma-Hristiyan kaynaklı ve modernite aşamalı uygarlık birikiminin son halkalarından birine ait güçlü bir eleştiri taşıyor bu yazılar; kimi zaman edebiyatın da dışına taşan **işaretler** gönderen, **Virginia Woolf dünya görüşü** diyebileceğimiz bir yaklaşım bu aynı zamanda: "İngiliz tarihi, kadın soyunun değil erkek soyunun tarihidir."

Roman yazarı Virginia Woolf, romanı şöyle tanımlıyor: "Roman, edebiyat türleri içinde yoğunluğu en az olandır. Bir oyun veya şiirin aksine, bir romana kolaylıkla başlanılıp, bırakılabilir."

Bir biyografi yazarı olarak Virginia Woolf, biyografi yazımıyla ilgili de şu soruyu ortaya atıyor: Biyografinin, "hangi ölçüte göre ölü bir kimsenin ahlaki değerlerini yargılaması gerekir? Biyografi yazarının dönemine göre mi, yoksa ölmüş kimsenin çağına göre mi?" 1922 yılında sorulan bu soru, günümüz için de geçerli değil mi sizce?

Granit ve Gökkuşuğu, edebiyatı ve edebiyatçıyı eleştirerek **genişleten** ve **büyüten** duyarlı (özgün) bir kaynak; olması gerekeni irdelerken; büyük bir incelikle, **olmaması gerekeni** de edebiyatın dikkatine sunuyor.

Virginia Woolf'un kimi makalelerinin, bugün hâlâ aşılamamış bir eleştirel bakış taşıdığını söylersem fazla abartmış olmam sanırım.

***

(Granit ve Gökkuşuğu, Virginia Woolf, Çeviren: İlknur Güzel, İletişim Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Balzac'ın Lanetli Çocuk'u Türkçe'de

Pakize Barışta 01.08.2010

Edebiyat, aşkla güç arasındaki o uzlaşmaz çelişkiyi insanın (insanlığın) kavraması için, neredeyse varoluşundan bu yana (binlerce senedir) çabalayıp durur; duygumuzun en hassas hücrelerine nüfuz ederek bizi hem trajik olanla buluşturur, hem de gücün kaynakları üzerine yeniden düşünmemize bir nebze olsun yol açar. İnsan, aşkıyla egemenin (sistemin) söylemi (ideolojik olan) arasında sıkışmış değil midir zaten?

Böyle olmasaydı şayet; aşka yüklenen o trajik mana yerine, aşka yakışan bütünüyle insani bir mana yaşanırdı.

Lanetli Çocuk, aşkla güç arasındaki uzlaşmaz çelişkiyi, edebi-felsefi bir yaratıcı yaklaşımla yeniden (1833-1836) gözler önüne seriyor. Honoré de Balzac, gücün çirkinliğini, çirkinliğin de gücünü anlatıyor bu çok yönlü okunabilecek romanında; aşkın çiçeklerini yolan bir zalim olarak.

Balzac, aşkın manası hususunda, Platon'un gurur duyacağı bir öğrenci gibi: "Kuşkusuz o an, yeryüzüne ayak basmış ve yeniden gökyüzüne doğru havalanma zamanını bekleyen bir meleklerle karşılaşılabilirlerdi olsa olsa. Platon'un gizemli dehasının ve insanlığın anlamını arayan herkesin o güzelim düşünüyü gerçekleştirmişlerdi işte: Tek ruh olmuşlardı, bilinmeyen bir yıldızın çehresini süsleyecek o sırlarla dolu inciye dönüşmüşlerdi sonunda, hepimizin umudu değil mi bu!"

Lanetli Çocuk'ta mülkiyet; soyluluğuyla, zürriyetiyle, kilisesiyle, entrikaları ve cinayetleriyle aşka ve gerçek manada insani olana karşı: "(..) Öyleyse, geberin ikiniz de! Önce sen eciş bücüş kavruk çocuk, utanç kaynağı oldun zaten hep. Ve sen', dedi Gabrielle'e, 'soyumu sopumu zehirleyen yılan dilli sefil yelloz!' bu dehşet verici sözcükler iki çocuğun canlarını ağızlarına getirdi.

Etienne, babasının kılıç tutan ve Gabrielle'nin üstüne kalkan geniş elini gördüğü anda, dayanamayıp ruhunu teslim ediverdi, Gabrielle de yaşama gözlerini kaparken onu tutmaya çalışıyordu. İhtiyar kudurmuşçasına kapadı kapıyı ve Matmazel de Grandlieu'ye: 'Sizinle ben evleneceğim!' dedi. 'Siz de az çapkın değilsiniz hani, gücünüz kuvvetiniz hâlâ çoluk çocuğa karışacak kadar yerinde', diye fısıldadı kontes Fransa'nın yedi kralına hizmet etmiş ihtiyarın kulağına."

Lanetli Çocuk'ta aşk; safiyetiyle, inceliğiyle, olağanüstü fedakârlığıyla, acısıyla ve kurban oluşuyla, gücün (egemenin) buyruğuna karşı duruyor. Balzac, bir aşk romanı yazmış. Ama hikâyelediği aşkı; ahlaki, sosyal, siyasi, fiziki, ruhi, felsefi gibi farklı okuma düzlemlerine de yerleştirerek; o uzlaşmaz aşk ve güç çelişkisiyle, okurunu yüzleştirmiş.

Balzac bu söylemini, 16. yüzyıl Fransa'sında, Normandiya'da yaşayan, insani duygulardan neredeyse hiç nasiplenmemiş bir feodal kontun, son derece zarif ve kırılgan karısının doğurduğu çocuğun kendisinden olmadığından şüphelenerek lanetlemesi üzerine örgülemiş; ki, günümüzde de bu hikâyenin benzerlerine rastlanabilir; hâlâ güç, aşka karşıdır çünkü. Oysa Balzac, noktasını koyuyor: "Aşkta bir süreç vardır, aşk kendi kendine yeter, sadece varlığı mutluluk nedenidir."

Birisi yaşamaya devam ediyorsa, bu yaşam, ona âşık birinin maddi manevi ölümü seçmesi sayesinde olmamalı!

"Jeanne artık acının hizmetinde" olmamalı!

Honoré de Balzac, bu romanında da –diğer romanlarında olduğu gibi- muhteşem karakter betimlemeleri, analizleri ve konumları yaratmış.

Aynı zamanda mekan/ambiyans tabloları resmetmiş adeta; en ince ayrıntılarına kadar renklendirmiş, gölgelendirmiş. Fransa tarihinin o dönemde yaşanan alt üst oluşlarını, gizli ama güçlü bir eleştirel yaklaşımla aktarmış. Detaycı dil zenginliği ve kıvraklığı -hep olduğu gibi- bu romanını okurken de edebi bir haz veriyor insana.

(Orçun Türkay'ın olağanüstü yaratıcı ve başarılı çevirisiyle yayınlanan Lanetli Çocuk, Balzac'ın İnsanlık Güldürüsü adlı külliyyatının Felsefesal İncelemeler bölümünde yer alır.) (Lanetli Çocuk, Honoré de Balzac, Çeviren: Orçun Türkay, Yapı Kredi Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nadine Gordimer ve July'ın İnsanları

Edebiyat, emperyalizme karşıdır. Edebiyat, emperyal olan (addedilen) her şeye karşıdır.

İnsan doğasına aykırıdır çünkü bunlar!

Edebiyat, insan doğasının en önemli gücü olan duyguyu değerlendiren, işaretleyen, zenginleştiren bir insani yaratıcılıktır.

Emperyal olan ise gayri insani, tahribatlı bir yaratıcılıktır.

Hayat, emperyal olana (emperyal güce) mecburen boyun eğdiğinde bile, edebiyat isyandadır; dolaylı ya da dolaysız, açık ya da kapalı, fısıltılı ya da figanlı, yeraltından ya da yerüstünden sesini en insani yüksek perdeden duyurur.

Bir dizi sarsıcı efektler yaratarak okurunun özgürlük damarına basar!

Aynen Nadine Gordimer'in July'ın İnsanları'nda olduğu gibi.

Nobel edebiyat ödüllü Güney Afrikalı beyaz yazar Nadine Gordimer, ırk ayrımına karşı çıkan politik eylemci kimliğiyle, Güney Afrika'da yaşanmış olan emperyalizmin (Apartheid) siyasi sonucuyla ilgili olağanüstü insani ve edebi bir roman yazmış.

July'ın İnsanları, Antonio Gramsci'nin Hapishane Günlükleri'nden şu cümleyle açılıyor:

"Eski ölüyor, yeni ise doğamıyor. Bu ikisi arasında kalan sürede, pek çok hastalıklı belirti çıkıyor ortaya."

Nadine Gordimer de, kalemiyle ve edebi gücüyle, Gramsci'nin bu son derece hassas ve uyarıcı tespiti katılıyor: "Çeşitli ve farklı koşullarda bazı nesneler ve kişiler çok büyük önem kazanırlar. Hayatta kalma üzerine tutuşulan bahis, doğası gereği, olaylar olmadan önce, bunlardan hangisinin önem kazanacağını açığa vuramaz. Peki, nasıl bileceğiz bunu?"

Devlet Acil Durum Planlama Servisleri böyle bir bilgi sağlamaz. (76'da Soweto İsyanlarının arkasından, ilaç firmaları ilk yardım kutuları konusunda hükümetçe onaylanan bir plan koydular ortaya.) Kehanet gücüyle ya da siyasi bir önseziyle önceden bilinseler bile, olayları oluştukları tarz içinde hesap edebilmek olanaksızdır; hayati önem taşıyan insanların ve nesnelerin kimliklerini, bir dizi alışılmış olay içinde oynadıkları alçak gönüllü ya da anlamsız rol gizler."

Gordimer'in romanında, Güney Afrika'daki siyahlar artık silahlanmış ve isyandadır. Uyuyan (uyutulan) dev harekete geçmiştir. Beyaz azınlığın büyük bir kısmı hazırlıksız yakalanır.

Azrail artık yolunu değiştirmiştir; ölüm tersine gerçekleşir; beyazlar ölür.

Bir beyaz aileyi -anne, baba, üç çocukyıllardır emirleri altında çalıştırdıkları siyah uşak July kurtarır ölümden. July, onları siyah isyancılardan, devrimcilerden uzakta bir yere; çok yoksul ve ilkel köyüne, kaçarır.

Hayat tersine döner adeta.

Smales ailesi, yoksulluğun en dibinde yaşayan bu köyde, siyahlarla aynı şartlar içinde yaşamaya başlar.

Emperyal güvenceler, konforlu hayat, sihirli bir değnek değmiş gibi değişmiş ve Smales'ler, uşakları July'ın himayesi altına girerek; siyahlarla eşitlenmişlerdir adeta.

Artık hayatta kalmak önemlidir sadece. Nadine Gordimer bu alt üst oluşu, bu tersine çevrilmişliği, bu anti emperyal şoku, tarafların (siyahlar ve beyazlar) karşılıklı duruşlarını, ilginç kişilik buluşmalarını ve çatışmalarını, ilişkilerdeki yapısal, kültürel ve insani alan kaymalarını, kimi zaman bu buluşmaların sıcaklığı içinde, kimi zaman da ürkütücü boyutlara varan çatışmalar içinde anlatıyor romanında. Yazar bu hayatı (en kötü anlarında bile) 360 derece gözetliyor. Hem de en ince; görülmez, duyulmaz, dokunulamaz detaylarına kadar: "(...) 'Sizin için çalışan adamınızım ben.

Orada kentteyken adaminiza on beş yıl güvenmiştiniz.' Burun delikleri birer sert, kara deliğe dönüşmüştü. O tuhaf 'adam' sözcüğü Maureen'in üstüne öyle darbelerle saldırıyordu ki ne uygun düşüyordu bunlar, ne de önlerinden kaçma olanağı vardı. Bu silahı nereden bulmuştu July?"

Nadine Gordimer'in edebiyatında hayalin görüntüsü de çok net ve kadim referanslı:

"Martha'yı bir bebeğin başının üstünden burnuna enfiye çeken taştan bir Meryem Ana gibi canlandırdı gözünde, kucağında eli makineli tüfekli oğluyula oturan bir pieta olarak."

July'ın İnsanları, yazarın psikolojik derinliği çok zengin, edebi derinliği ise çok pencereli, çok soluklu, çok renkli ve aynı zamanda çok hüznü bir yazısı.

Edebiyatın gayri insani olanla (emperyal) yüzleşmesinin çok başarılı, duyarlı bir örneği bence.

(July'ın İnsanları, Nadine Gordimer, Çeviren:İlknur Özdemir, Kırmızı Kedi Yayınevi).

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yaratıcı kışkırtma edebiyatı örneği: Michel Faber ve Yağmur Yağmalı

Pakize Barışta 15.08.2010

Edebiyat kışkırtıcıdır, eksantriktir, bütünsellik içinde karmaşıktır. Öngörülemezdir aynı zamanda, kendini hiçbir zaman tekrarlamaz, düşleri kelimelere döker.

Edebiyat marjinaldir. Orjinaldir. Küçük burjuvaziye sevmez. Güçten de nefret eder.

Gerektiğinde okurunun benliğinde güçlü altüst oluşlar yaratır.

Michel Faber'in Yağmur Yağmalı adlı kitabında yer alan hikâyeler, hayata her tarafından, her açısından bakıyor.

Hem de sinsice!

Hollandalı yazar Michel Faber'in yazısı, kimi durumda kolay okunur ve yorumlanabilir olsa da; bazen, oldukça dikkatli okunması ve boyutlu yorumlanması gereken bir yazı. Michel Faber, insani inceliklere ve kırılğanlıklara - alışlagelmiş şemalar ve kalıplar dışında-yoğun bir edebi biçimlendirme yakıştırıyor çünkü.

Yağmur Yağmalı 'da yer alan on beş hikâyenin her biri diğerinden hem tür olarak farklı, hem de her biri okurda değişik ve beklenmedik edebi sürprizler yaratıyor; yazarın hayata delice bakışıyla, sahip olduğu modern anlatımıyla ve kaleminin kurcalayıcı merakıyla yaratılan şaşırtmalar ve sürprizler...

Michel Faber, insanın tutkularını, normalin ötesinde ince bir ironiyle, ama aynı zamanda sertçe ve vahşice bir imalandırma düzleminde yoğunlaşarak, mükemmel bir anlatım başarısıyla aktarıyor.

Bu hikâyeler, okurda sarsıcı etkiler (yer yer de şaşırtıcı) yaratıyor; düzenli görünen gerçeğin, aslında nasıl düzensiz bir gerçekliğe dayandığını, sıg gibi görünenin içinde yuvalanmış olan habaseti ortaya çıkarıyor.

Aslında hayatımızın toprağı sandığımız şey, belki de fokur fokur kaynayan bir cehennem kazanı!

Belki de bir genetik bozukluğun dehşet verici sonucu; ama bizler bunu algılayamıyoruz ve hayatımızın rutin döngüsü içinde -işimize gelsin gelmesin- her şeyi normal kabul etme eğilimi içinde yaşıyoruz.

Michel Faber, bu dehşeti hiç ama hiç abartmadan, okurun gözüne sokmadan, incelikli bir biçimde anlatıyor; anormali normalleştirerek zerk ediyor benliğimize: "Boğuk gök gürültüsünün ortasında, eski bina titredi ve taşlar kırılıp kümeler halinde düşmeye başladı. Solgun heykel olduğu yerde sallandı, olağanüstü bir şiddetle caddeye devrildi. Diğer balinalar da liderlerinin yaptığını yapıp onunla birlikte binaya saldırdılar, İsa figürlü haçlar havada takla atana ve çanlar düzensiz ritimlerle çalana dek bindirip durdular. En sonunda kilise, yalnızca yıkılan binalardan çıkan muazzam bir gürültüyle yerle bir oldu. Balinalar, bir dakikadan daha az bir süre yıkıntının üzerinde daireler çizdikten sonra, kuyruklarıyla enkazdan çıkan toz bulutunu yararak şehrin başka bir tarafına doğru yüzdüler." Michel Faber'in hikâyelerinin çoğu, bir tür karanlık, kâbuslu, hayatın marjinal sınırlarında yaşanan ve aynı zamanda derin bir yalnızlıkla çizilmiş, geleceğin oldukça kâbuslu geçeceğinin işaretlerini taşıyan hikâyeler. Yazar, kendi tarzında inceden inceye, ama aynı zamanda derin, sosyal, politik ve ideolojik bir eleştiri geliştirmiş yazısında: "Aslında öldüğünde, diye düşündü Katarzyna yaşlı kadının siparişini vermek için acele ederken, küllerinden et suyu tableti yaparlar."

Michel Faber, toplumu, egemeni, özellikle de küçük burjuvaziye, burnundan, kuyruğundan, her yerinden yakalıyor; onların sosyal jestuslarını deşifre ediyor. İronik masallar uydurarak gerçekliğe göndermelerde bulunuyor. aynı zamanda çıplak, net bir gerçeklik sergisi bu. Kelimeleriyle, okurunda, keşfettiği hikâyelerle, alışlagelmişin dışında düşler doğurtuyor.

Marjinallerle marjinal olmayanların karşılaşmalarını dalgacı (gizli eleştiri) bir biçimde anlatıyor.

Aslında yazarın edebiyatının nefesinde gizli bir isyan var; ama derin bir hüznün de var aynı zamanda: "(...) 'Dünyanın değiştiği ana eksen bu, biliyorsun,' dedi derin bir nefes alarak, sonunda nefesi tükenmişti. 'İnsanlar, birinin kendi yaşamının ötesinde bir şeyler umut etmesini düşünemiyorlar artık.'(...)"

Yağmur Yağmal, bir yaratıcı kışkırtma edebiyatı örneği; yazar, retorik stili içinde incelikli psikolojik sondajlar yapıyor. Ve bu sondajdan çıkanları, okurun kendi insanlığı önünde büyük bir nefesin dağıttığı kâbus bulutları gibi sergiliyor.

(Yağmur Yağmal, Michel Faber, Çeviren: Nurdan Cihanşümül Maral, Sel Yayıncılık)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Osman Şahin'in Darağacı Avı, gerçekliğin, gerçekte ne olduğunu anlatıyor!

Edebiyat, hayatın kaderini çözer. Kader diye bellenenin dilini bilir çünkü o. Edebiyat, egemenin biçimlendirdiği hayatı da çözer. Bu hayatı parçalayarak, içini-dışını görür ve ona yeni farklı manalar yükleyerek yeniden kurar; kader de, silinip gider böylece.

Bazı metinler okunduğunda insanı kalbinden kuşatır; bu metinlerin, edebiyatın su yüzüne çıkardığı, hayal bile edilemeyecek kendi öz gerçeklikleri vardır çünkü. Acılar o kadar birikmiştir ki, okur zorlanır havsalasında.

Edebiyatın kendi sahip olduğu gerçeklik, (derinlikli zemini) bu acıları deşifre eder; hayat yoğun ağırlığından -ki, zor tahammül edilirispeten kurtulur, hafifler.

Mazlum ve mağdur, haklı ve haksızlığa sürüklenmiş -yaşayan ya da yaşamayanyanında bir dost bir yoldaş bulur böylece.

Edebiyat bu aleme nefes verir adeta!

Osman Şahin, Darağacı Avı adlı hikâye kitabında, acının kalınlaşmış, kat kat olmuş kabuklarını soyuyor: "Ağıda başlamadan önce eline, yüzüne biraz kan sürerdi Kara Hapa. Kan, ölümle bilinmez in işaretiydi. Ağıt ise sesin siyaha dönüşmesiydi. Kara Hapa, saç örgülerini çözünce, diğer kadınlar da saç beliklerini çözerler, yaz mendillerini alınlarına sararlardı. Kara Hapa, ölünün özel eşyalarına dokunur, bakar, koklar, duygulanır, günlük yaşamından ayrılarak bambaşka bir duygu düzenine geçerdi.

(...) 'Ey ölümden ölüme doğan zaman! Çılgınlarla gerilir içimiz, bilmez misin? Canını aldığın Hasan'ı bilmez misin? Suya, tohuma söz geçiren çiftçiydi o; bilmez misin? Sırtının teriyle yemin türküleri söylerdi. Avucunun içi çapa yarası, sırtında Azrail beresi, salını yüksek tutun, gitsin görünüşü görünüşü,' diyerek hiçbir ölçüye sığmayan deli poyrazlara dönüşürdü sesi. Bilinmedik diyarları, acıları, karlı boranlı dağları odaya taşır, inanılmaz bir coşku yaratarak herkesi iliklerine kadar titretirdi. Ardından öcü alınmamış suçları, ekemeyenleri, biçemeyenleri, hakkı yenilmişleri anlatır sorardı dünyaya." Tarih olan geçmiş değil, hayat olan geçmiş anlatılıyor, Osman Şahin'in Bey Analar hikâyesinden alıntılanan bu satırlarda; hikâye, Anadolu'nun ruhuna yerleştirilmiş acıları buram buram tıttırıyor edebi olarak.

Böylece Osman Şahin, Anadolu'nun hayat özüne, duygu özüne girmiş oluyor. Darağacı Avı'ndaki yoğun fakirlik, yoğun eziyet, acımasız bir ağalık kültürü, 70'lik erkeğin kohnuna alınan 14'lük kız gelin ve onun acı sonu Sarı Yatak adlı hikâyede gerçeklere bürünüyor; Sarı Yatak'ta anlatılanlar gerçek acıymış. Osman Şahin, öyküleştiren köy ve kişi adlarını değiştirmiş: "(...) 'Bir an önce ölüyü muayene edip otopsi yapacağız,' dedikten sonra eğildi. Ölünün üstündeki örtünün ucunu kaldırdı. Baktı ölünün yüzüne. Ve bir an çarpılmış gibi oldu. Ne yapacağını bilemedi. Bir yerdeki genç ölü kadının yüzüne, bir de sırık gibi uzun boylu yaşlı ağanın yüzüne baktı. Henüz kadınlaşmamış, çocuk yaştaki bu kadın dedesi yaştaki bu adamın nasıl karısı olabilirdi. Ölü Pero'nun çocuksu, temiz yüzü, saflığın, duruluğun yüzüydü. Onca sefaletin içinde bu güzellik ne arıyordu? Derinden etkilenmişti savcı. Pero öldürölmemişti de safça uyuyordu sanki."

Basit gibi görünen derin hem de çok derin hayat hikâyeleri, durakları var bu hikâye kitabında.

Yalın, ama aynı zamanda derin, damıtılmış edebi anlatımlara sahip bu hikâyeler; ustalıkla ölümsüzleştirilmişler.

Darağacı Avı adlı hikâyenin -ki kitaba adını vermiştir- içine gömüldüğü dram; öldürmenin bile yeterli olmadığı, öldüreni tatmin etmediği, ölünün üzerinden intikamını almak için, ölünün cesedini bir ağaçta sallandıran, bir trajik iç birikimin -kurşunla vurularak öldürölün kişi, katilin babasını, amcasını vurmuş ve sevdiği kızı elinden almıştır- mükemmel edebi anlatımına sahip.

Osman Şahin, kendi coğrafyasının, kendi toprağının nabzını bunca yıldır hiç zayıflatmadan elinde tutan bir yazar. Kadim sözlü edebi geleneği, kırsal gerçeklikten süzerek yazıya taşımış bir yazar o. Yaşadığı dönemin siyasi zulmünü de, taviz vermeden dillendirmiş bir edebiyatçı aynı zamanda. Darağacı Avı, bu coğrafyanın kaderi olarak önümüze konan ve dayatılan ilmi çözüyor; gerçekliğin, gerçekte ne olduğunu anlatıyor bize.

Mutlaka okunmalı.

(Darağacı Avı, Osman Şahin, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fütüristik bir şaheser: Amerikanomanyaklar

Pakize Barışta 29.08.2010

Edebiyatın közü karadır. Yazısıyla, boyuna posuna bakmadan, dokunulmazlık edinmiş devlerin karşısına dikilir; ki, bu sınır tanımayan erk ona hâkim olma peşinde olmuştur hep.

Sistem(ler), edebiyatı kendisi belirlemek ister çünkü.

Bu yüzden de en korktuğu şey, edebiyattır zaten.

Edebiyat geleceği görür adeta; bu da sistemin işine gelmez hiç. Zira erk, geleceği pembeleştirten kurgulanmış bir vizyon sunar insanlara.

Ama edebiyat bu oyunu bozar hep; ayrıca onun bu direnişi içinde kendini özgürleştirmek de vardır tabii. Bunun için dil en iyi araçtır; akademyanın koyduğu kurallardan uzakta bir dil yaratarak yapar bunu. Oysa düzenin tembihi, edebiyata sokağın dilinden uzak durmasını önerir; cümle şöyle kurulacaktır, duygu böyle aktarılacaktır, yazıya şöyle şöyle başlanacaktır, finale böyle böyle girilecektir!

Meydan okuyan edebiyat, yanına bir de mizahı (hem de en karasından) aldığı anda, işte o zaman tam anlamıyla gözü kara bir güç olur; ve şeytanla dans eder!

Amerikanomanyaklar adlı romanda, Amerikalı takıntısı olan iki Fransız çöp insanı (kloşar) karı koca, kendi güçleri, zekâları ve üsluplarıyla Amerikan denizcilerine karşı savaş verirler.

Onlar, emperyalizme isyan halindedir aslında.

Serge Rezvani'nin ilginç edebi diliyle ve anlatımıyla, bu iki karakterin mizahi ütopyaları; devrim için, mutlu bir gelecek için, insanları tetikleyici bir kaynak değerindedir:

"-Hişt, Loupiote! -Söyle canımın içi. -De hele... Amiraller... Kaç oldu öldürdüğümüz bugüne kadar? -Dur horozcuğum, not defterime bir bakayım. (Kendi aramızda bütün amerikan denizcilerine amiral diyoruz. Bu gizlice anlaşmak için şifremizdir bizim.) Loupiote kocaman zembilinin orasını burasını karıştırıyor. Bin parça olup da bin kez tutkallanıp bin kez orasından burasından yapıştırılmış eski, ama çok eski bir defter çıkarıyor. Yağlı sayfalarını karıştırıyor ve sonunda bana dehşet bir rakam bulup söylüyor: 2622. Evet, tam iki bin altı yüz yirmi iki! Salaklaşıp kalıyorum."

Serge Rezvani, Amerikanomanyaklar'ı 1970 yılında yani 68 isyanından hemen sonra yazmış. Romanda anlatılan hikâye ise, 30 yıl sonrasında, yani 2000 yılında Cannes'da geçiyor. 50 yıldır birbirlerine aşık iki çöplük ihtiyarı olan Cypriuche ve Loupiote'un ortak noktası, bir tür hastalık olan Amerikanomanyaklık. Yani Amerikalı denizcileri, Cannes'ın arka sokaklarında bir bir temizlemek!

Amerikanomanyaklar, ilk bakışta dalgacı, avangart ve şeytani, ikinci bakışta aykırı, anarşist, üçüncü bakışta ideolojik kehanetçi bir roman, dördüncü, beşinci bakışları da olabilir tabii...

Cypriuche ve Loupiote'un macerası, 1970'ten sonraki ABD dünya egemenliğiyle ilgili bir fütüristik şaheser bence; neredeyse etap etap yeni emperyal egemenlik gelişmesinin ana hatlarını, belli başlı duraklarıyla -örneğin, Guantanamo- bizlere duyurmuş.

Bir tarafta globalist/emperyalist gayri insani dünya düzeni ve irili ufaklı katliama varan mezalim, diğer tarafta ise toplam yaşları 150 civarında olan perişan çöplük insanları Cypriuche ile Loupiote'un çok anlamlı, çok okumalı, çok meselli kara mizah isyanı. Ve romanın muhteşem karakteri Cypriuche'ün şu mesajına kayıtsız kalmak ne mümkün: "- Milyonlarca insan aynı şeyi düşündükleri zaman, ya da isterseniz aynı şeyi düşledikleri zaman diyelim, işte o zaman düşlenen şey mutlaka gerçekleşir. Ben bunda hiç de olağanüstü bir yan görmüyorum."

Amerikanomanyakları çeviren Adalet Ağaoğlu, sokağın dilini, Serge Rezvani'nin döktürdüğü sokağın diliyle muhteşem bir biçimde buluşturmuş; ideal bir çeviri örneği bence.

A.Ömer Türkeş'in önsözdeki, romanın aynı zamanda gelecekle bağlantılı sosyo-politik, hatta ideolojik değerlendirmeleri de, okurun zihninde yeni ufuklar açacaktır.

Bana göre Serge Rezvani'nin edebiyatı, özüyle, biçimiyle ve içeriğiyle bir tür fantastik devrim edebiyatıdır aynı zamanda. Diyeceğini popülerleştirmiş bir edebiliğe de sahip ayrıca. Dünyanın en büyük gücüne karşı meydan okuyan, kükreyen iki kloşarın realite sondajlı ütopyası, fantazyası bu hoş metin. Herkese okumasını öneririm.

(Amerikanomanyaklar, Serge Rezvani, Çeviren: Adalet Ağaoğlu, Önsöz: A.Ömer Türkeş, Kırmızı Kedi Yayınevi)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Selçuk Demirel'in 'Gösteri'si

Pakize Barışta 05.09.2010

Göz açıp kapayıncaya kadar geçen ömür, bazıları için hiç geçmez!

Bazıları için açılan göz kapanmadan, geçip gider ömür. Bazıları için ise, daha hiç açılmadan göz, ömür tükenir; gözün kapanmasına gerek bile kalmaz.

Gözün gücü, sistem için bir tehdittir, belki de en büyük tehdit!

Bir an önce insanın gözü boyanmalı, hatta körleştirilmelidir.

Mevlânâ der ki:

"İnsan gözdür, görüştür, gerisi ettir.

İnsan gözü neyi görüyorsa,

de ki parmağının ucunu gözüne koy.

Bir şey görebiliyor musun dünyadan?

Sen göremiyorsun diye,

bu âlem yok değildir."

Selçuk Demirel çizer ki:

İnsan bin bir türlü **göz haline** sokar kendini; insanlık hallerine bir göz atarken, uyutulmuş gerçekliğin gözünü, çizimiyle açır bir denbire.

Gösteri, Selçuk Demirel'in göz teriyle çizdiği karikatürlerin, 'göz tema'sı çerçevesi içinde biraraya getirildiği bir kitap. Göz'ün neredeyse ideolojik olarak, politik olarak, sosyal ve kültürel olarak, gerçeklikten uzaklaştırılmış bütün durumları var bu kitapta.

Gösteri'de yabancılaşmış, bönleşmiş, açgözlü, körgözlü, akan gözlü, salyangözlü, görmemiş, balıkgözlü ve diğer -özünden koparılmış- gözlere sahip insanların insanlık dışı hallerinin karikatürleri yer alıyor büyük bir çoğunluk olarak.

"Selçuk Demirel'in karikatür yönteminde, görmecelerinde, seyredenin katkısı var; yumağını ya da düğümünü çözmekle 'yükümlüyüz' sanki. Karşılıklı bir oyun oynanıyor Selçuk'la seyirciler arasında. Selçuk insanlara kızgınlıkla, sevinçle, korku ile, güvenle, kırıklıkla, hayranlıkla, obur bir ilgiyle bakıyor. Hepsi birden... durmadan bakıyor. Belki geceleri bile karanlıkta, evinde, yatağında, gözleri açık uyuyor, yahut da düş seyreliyor gözleri içeriye dönük, belki de gözlerinin biri içeriye, biri dışarıya bakıyor; demek istediğim şu ki, faltaşı gibi dört açıyor gözlerini gece gündüz, sonra da çiziyor," diyor Abidin Dino.

Gösteri, bir körlük envanteri bana göre.

Düzenin körlük yakıştırdığı gerçekliğin, manalı bir deşifrasyonu bu karikatürler.

Görsel hafızamızın bir altüst edilişi.

Meğerse gözümüz çalınmış!

Selçuk Demirel fark ettiriyor işte bunu.

Çizgisiyle hangi gözden söz ediyor acaba?

Pir Sultan'ın gözünden mi medet umuyor dersiniz:

"İsm-i âzam İnsandadır

Gözün açık ise sen de git katara

Bu yol görenindir körün değildir

Girebilir isen gönül evidir

Girmezsen sakın yerin değildir

Gerçeğin demine hü..."

Ya da kitabında yer verdiği bir halk türküsünde geçen **göz**den mi?

"Yüzünde göz izi var sana kim baktı yârim"

Selçuk Demirel, *Gösteri*'deki karikatürleriyle, aldatılan insanın yanında duruyor; onu çimdikliyor, uyandırıyor sanki. Aldatanı ise, zımnen rezil ediyor.

Gerçekliğin nasıl çalındığının, göz ile kalbin konuşmasının nasıl koparıldığının, can gözünün ve gönül gözünün nasıl körleştirildiğinin mizahını ince bir **çizgi söylemi**yle sergiliyor.

Bakarkörlüğün, insanın kendi gözünün esiri olmasının karşısına çizgisiyle dikiliyor.

Emek gözle başlar çünkü!

Bir âmâ için bile durum böyledir; o zaten görür zira!

Özgürleşmiş insan, kendi gözünü hapseder mi zaten?

İnsan, "Geç uyanacak olursa, geberecek," diyor, *Le Monde diplomatique / Manière de Voir* yazarı Claude Julien, Selçuk Demirel'in karikatürlerini ima ederek.

Bu karikatürlerde kavramsal bir güç var; körlüğün aslında bir düzen sağırlığı olduğunu haykırıyorlar adeta. Ve bana göre bu karikatürlerin toplamından çıkan mesel ise, en insani değer; *göz göze bakıp, diz dize oturmaktır* diyor.

Çünkü, **görmeye göz gerektir**.

Selçuk Demirel'in yeni yayımlanan *Gösteri* adlı kitabı, zorlanılan ve bir türlü ele geçirilemeyen –özellikle tüketim toplumunda- gerçeğin, gerçekte ne olduğu meselesini bir güzel deşmesiyle, duyarlı yanımızı nispeten harekete geçiriyor.

Gösteri, seyredilecek bir başucu kitabı olmaktan ziyade, her karikatürün üzerinde derinlemesine düşünmemiz gereken bir felsefe kitabı sanki.

(Gösteri, Selçuk Demirel, Yapı Kredi Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mehmet Yaşın'ın 'Lezzet Durakları' yeniden ve her zaman...

Pakize Barışta 19.09.2010

Yazılı popüler kültürün duraklarından biri de lezzet durağıdır bana göre.

Gezi-kültür ilişkisi içinde hayatı manalandıran zenginliklerden biri de gastronomik keşifler değil midir zaten?

Bir gezgin, gastronomik kültürün peşine düştüğünde, **lezzeti** **şiiir**leştiriyor bence. Popüler kültür(ler) içinde yer alan **lezzetçilik**, özellikle bu coğrafyanın **sonsuz** zenginliklerinden biridir zira.

Binlerce yıllık bir birikimin, bir uygarlıklar istiflenmesinin sonuç zenginliğini yaşıyoruz **lezzet**lerde. Muharrem ayına ikinci adını veren aşurenin binlerce yıl önce kayaya kazınmış tarifine sahibiz mesela. Hititlerin keşkek ve içli köfte yediklerini biliyoruz.

Mehmet Yaşin'in 5. Baskısı yapılan *Lezzet Durakları* kitabı, bir yaşama sanatı kitabı bence. Aynı zamanda bir kültür dökümü; engin bir coğrafyanın lezzet haritası.

Türkiye'nin (Anadolu'nun) yedi bölgesine yayılmış 258 lezzet noktası yer alıyor bu lezzet gezgininin eserinde: "Her şey, nerede, ne yiyelim sorularıyla başladı. Aslında bu soruyu ilk zamanlar ben de çok soruyordum. Gezilerde en zorlandığım şey, özellikle yörenin lezzetli yemeklerinin tadına bakabileceğim temiz bir yer bulabilmektir. Sonra, başta dostlarım olmak üzere birçok okurum da aynı soruyu bana sormaya başladılar. Yemeye, içmeye meraklı olduğum için, gezilerimde yemek yediğim lokantaların adreslerini, tadını unutamadığım yemeklerin adını defterime hep kaydediyordum. Günün birinde aklıma bu soruları yanıtlayan bir televizyon programı yapmak geldi. Program, ummadığım kadar ilgi gördü. Lokanta adresleri yağmaya başladı. Eski programları kaçıranların ısrarları üzerine de bu kitap oluştu" diyor Mehmet Yaşin.

Lezzet Durakları'nda yer alabilmenin birinci kriteri durağın temizliği; sadece yemeğin pişirildiği mutfak değil, tuvaletinden yemeğin yenildiği mekâna kadar titizlikle bir ekip tarafından inceleniyor ve ancak o zaman lezzet durağı seçilmiş oluyor. İkinci önemli kriter ise mutfakta yerel lezzetlerin üretilip üretilmeyişi.

Lezzet Durakları'nda önerilen mekânların kalite denetimleri ise çeşitli yöntemlerle (gizli ya da açık) üç ayda bir yapılıyor.

Mehmet Yaşin, bir **Anadolu uzmanı**. Binlerce yıllık Anadolu gezginliğinin son halkası bence o. Bir keşifçi. Cumhuriyet tarihimiz içinde ihmal ettiğimiz Anadolu mutfağını, neredeyse adım adım yürüyerek keşfediyor. Adını bile bilmediğimiz, tadını hayal bile edemediğimiz kültürel lezzetler keşfediyor. Anadolu'nun ruhunun önemli bir parçasını önümüze seriyor. Mehmet Yaşin'in araştırması sadece damakla ilgili değil, gözle de ilgili; lezzet durağının çevresini de, kültürünü de, ambiyansını da aktarıyor kitabında; "Alaşara Restaurant'ın bahçesindeyiz. Çok merkezî bir yerde olmamasına rağmen epeyce meşhur olan bu restoranın sahibi Selçuk Canay Bey'e Kafkas yemeklerinin felsefesini sordum: 'Abhaz yemekleri fazla tüketildiği için portföyü çok fazladır, takriben 13 çeşide kadar ulaşmaktadır. Genel günlük tüketimde çerkestavuşu ve haluj ön planda gelenlerdir" diyor ve haluj tarifi veriyor. Adapazarı'nın Kayalar Köyü'nde yer alan bu mekâna nasıl gidileceği ve nasıl bir çevre içinde yer aldığı da anlatılıyor tabii.

Masakuluka, Cunda mezeleri, tereyağlı kebab, kuyu kebab, patlıcan bomba, kabune pilavı, yalvaç keşkeği, ekşili kebab, gelin bohçası, tantuni, yoğurtmaç, baklalı sarma, kabaklı gözleme, banduma, çağ kebabı, piti, kiraz yaprağı sarması, kavurmalı hitap, binlerce yıldan süzülüp gelen, her biri değişik halkların ve kültürlerin lezzetlerini sunan, Anadolu'nun bir hazinesi bence.

Lezzet Durakları'nda ciddi bir yemek kültürü titizliği göze çarpıyor. Örneğin Nevşehir Ortahisar'da yer alan bir lezzet durağı, aynı zamanda bir kültür müzesi olarak tasarlanmış. Adı: Kültür Müzesi Restaurant. Testi kebabıyla ünlü.

Mehmet Yaşin'in, bence bir **lezzet demirbaşı** olan bu kitabının içinde yer alan değerlerle karşılaştıkça, Anadolu mutfağının, insana hayatı öğreten bir mutfak olduğunu anlıyoruz. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Mehmet Yaşin'in bir lezzet dervişi olduğu; söyleminde (üslubunda) son derece mütevazı bir derinlik bulunduğu hissediliyor.

Lezzet Durakları'nda yüzlerce ilginç yemek fotoğrafı bulunuyor. (Ne yazık ki Türkiye'de yemek fotoğrafçılığı gelişmediğinden, fotoğraflar biraz zayıf.) Ayrıca, çevrenin ve mekânın duygusunu aktaran ilginç fotoğraflar da yer alıyor kitapta. İçinde karayolları da bulunan bölge haritaları, neredeyse Anadolu'nun kılcal damarlarına kadar dağılmış olan bu lezzet duraklarına ulaşmada yardımcı oluyor.

Lezzet Durakları, geziye çıkan herkesin çantasında ve arabasında bulunması gereken faydalı bir eser bana göre.

(Lezzet Durakları, Mehmet Yaşin, Doğan Kitap)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Andrey Platonov'un gizemli, poetik ve realistik romanı: 'Can'

Pakize Barışta 26.09.2010

İnsan ne için yaşar, edebiyatın ana sorusudur bence.

Hayat, **umudunu** göndererek bu soruyu cevaplaması için yardımcı olur edebiyata.

Bir bilge kişi olan **yazar**, bu asal soruyla yaşarken, insanlığı kelimenin en yalın haliyle altüst ederek, kesintisiz bir biçimde yeniden manalandırır.

Edebiyat, aslında bu çabasıyla **yaşamaya değer** olanın, derin, gizli ve gizemli hallerini ortaya çıkarır.

Misyonu budur zaten.

Rus yazar Andrey Platonov, *Can* adlı romanında insanın ne için yaşadığını ve –hayatı sıfırdan yeniden kurarcasına ele alarak- **umudun ölümsüzlüğünü** hatırlatıyor okura.

Platonov'un umudu çok yönlü.

Yazar, **yoksulun akli denilen hayal gücü**yle, kendi hayal gücünü mükemmel bir biçimde buluşturmuş *Can*'da.

Bu öyle bir yoksulluk ki, romanın başkahramanı Nazar Çagatayev'i hayatta kalabilmesi için daha çocukken, yaşadığı yerden –hatta ölümden kurtarmak için- adeta kovan annesi Gülçatay'ın ifadesiyle, "Annesinin karnındayken ölenlere ne mutlu" dedirtiyor.

Can, yeryüzündeki fukaraların en fukarası olan bir halkın adı. Bu küçük halk, kaçaklardan, yetimlerden,

kovulmuş yaşlı kölelerden, kocalarını aldatan korkuya düşmüş kadınlardan, sevgilileri nişanlıları ölen ve artık evlenmeyi düşünmeyen kızlardan, tanrıtanımaz insanlardan, Sovyet kamplarından kaçan mahkûmlardan, körlerden, Orta Asya'nın ve civarının her millet insanından oluşuyor. Adına gelince: *"Can. Ruh ya da tatlı hayat anlamında. O halkın, ruhundan ve kadınların, anaların ona bağışladığı tatlı hayatından başka hiçbir şeyi yoktu –halkı doğuran analardır çünkü."*

Yok olanla yaşamamanın, açlıktan midisini unutmuşlukla yaşamamanın, dünya âleminde kesin bir unutulmuşlukla yaşamamanın ve köleliğin yol açtığı acının kesintisizliği sonucu hissizleşen Can halkı, üyeleri bir bir ölürken, umudun devreye girmesiyle yok olmaktan kurtulur. Çok zor elde edilen, hatta beklenmeyen bir uyanıştır bu. Zira kölelik: *"Sınıf mücadelesi kölenin içindeki 'kutsal ruh'un alt edilmesiyle başlar; efendinin inandığı şeyin, onun ruhu ve tanrısının yerilmesi affedilecek şey değildir, kölenin ruhuysa yalanla, yıkıcı emekle törpülenir durur."*

Can halkı, Sovyetler Birliği sınırları içinde bulunan Özbekistan'la Türkmenistan arasındaki unutulmuş, – coğrafyası çok sert- bir bölgede yaşayan göçebe halktır. Nazar Çagatayev de, Moskova'daki öğrenimini tamamladıktan sonra, bu halkı sosyalizmle buluşturmak için devlet tarafından görevlendirilmiştir. O halkın bir çocuğu olan Çagatayev, insanın okurken bile zor tahammül edebileceği olağanüstü bir mücadelede bulunur. Bu noktada umudun aslında çok güçlü bir **arzu** ve **direnme** sonucu ortaya çıktığını, ütopyaya da ancak böylesi bir azimle ulaşılabilceğini gösterir bize.

Andrey Platonov, Stalin rejimi tarafından haksızlığa uğratılmış bir yazardır. Ne var ki o, edebiyatıyla Stalin'in polis devletini eleştirirken, devrime karşı bir pozisyon almamış, bu romandan da çok iyi anlaşılacağı gibi Sovyet devriminin sınırlarını ve imkânlarını sorgulamıştır; sosyalizmle buluşturulmak istenen Can halkının sosyalizmin s'sinden bile haberi yoktur çünkü.

Can'da sergilenen, insanın havsalasının sınırlarını zorlayan hayat mücadelesinin güçlü felsefi yapısında, tasavvufi zerdüştlük hissediliyor. Bu haliyle romanın gizemli büyük bir poetik yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz; sembollerini çözüp yorumlamak için –bunlara yabancı olan okur açısından- özel bir çaba da gerekiyor zaman zaman.

Yazarın anlatımındaki masalsılık, derinliği olan anılar ve –aynı zamanda- realizm duygusu, romanı neredeyse destansı bir mertebeye yükseltmiş.

Ayrıca Platonov'un dünyasında insan da, hayvan da, doğanın diğer herhangi bir ögesi de aynı değerler. Yazarın şefkati, hepsine eşit olarak dağılıyor: *"Deve eti almışlardı yanlarına ama Çagatayev pek iştahsız yiyor, kederli bir hayvanla beslenmek zoruna gidiyordu; deve de insanlığın bir ferdiymiş gibi geliyordu ona."*

Andrey Platonov, Rus edebiyatının ön sıralarında yer alabilecek güçte bir yazar bana göre.

(Can, Andrey Platonov, Çeviren: Günay Çetao Kızılırmak, Metis Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Selahattin Bulut'un 'Hadım'ı bir onur acısının romanı

Edebiyat, insanın onurunu korur.

Onur sadece insan için değil, bir **uygarlık**, bir kültür için de söz konusudur.

Uygarlığın onuru, **insanlık onurudur** zaten.

Resmî zulümlerin hedefinde bireyden geçerek uygarlığı yok etmek yatar; öldürmenin, işkencenin amacıyla, uygarlığın doğurduğu duyarlılıkların ortadan kaldırılması yatar. Sistem bunu da, bireyi ve o bireyin sahip olduğu kültürü her manada **hadım ederek** gerçekleştirmeye çalışır.

Ne var ki hiçbir resmî güç, hiçbir sistem, bir uygarlığı bütünüyle yok edemez.

Edebiyatı (kültür ve sanatı) yenemez çünkü!

Kürt yazar Selahattin Bulut'un yeni romanı Diyarbakır Cezaevi'nde doğmuş!

Zulmün kalelerinden birinde...

Yazar, **Hadım** adlı bu romanında büyük bir **onur acısını** anlatıyor; işkence sonucu hadım olmuş bir mahkûmun –ki, benzerlerinin de olduğundan ima yollu söz ediyor- Diyarbakır Cezaevi'ndeki mahkûmiyetini tamamladıktan sonraki hayatını, çok anlamlı ve derin bir trajik hikâye olarak çıkarıyor okurun karşısına.

Karşımızda artık bir **sayı** değil, bir **insan** var.

Şu kadar mahkûm öldü/öldürüldü, şu kadar insan işkence gördü ve şu kadarı sakat kaldı gibi mağduriyeti ve ölümleri, rakamlar üzerinden topluma soğuk ve donuk bir biçimde aktarmanın ezberini bozuyor, Selahattin Bulut'un **Hadım**'ı.

Trajik olanı istatistikî verilerle değil, bireyin **duygu verileriyle** aktarıyor. Artık iyice algılamamız gereken odur ki; işkencede somut olarak **birey** vardır ve işkence olgusunu insan kavramını **tekleştirerek** değerlendirmemiz, hatta bu konuda ayılmamız gerekiyor. Ancak Selahattin Bulut'un **yazısını** çözerken, satırlarının arasını hissederek okurken, bir kültürün bir uygarlığın da acılı gözyaşlarıyla karşılaşırız: "Ertesi gün içeri girer girmez ellerimi arkadan bağladılar, pantolon ve donumu indirip, coplarla hayalarımaya vurmaya başladılar. Bu kez, 'seni hadım edeceğiz' dediler. Önce yavaş yavaş, sonra gittikçe hızlı vurmaya başladılar, sanki aletim önümden düşüyor gibiydi, bayıncaya kadar vurmaya devam ettiler. Aradan ne kadar zaman geçti, bilmiyorum. Kendime geldiğimde, ıslak ve soğuk betonun üzerinde tir tir titriyordum, dişlerim zangırdıyordu. Sonra on, on iki gün boyunca uğramadılar ama hayalarımındaki sızı her geçen gün artıyor, sürekli kan işiyordum." Bir bireyin başına gelenlerdi bunlar. Ama aynı zamanda o bireyin temsil ettiği kültürün, uygarlığın da başına gelenlerdi aslında; tüm insanlığın başına gelendi aynı zamanda.

Hadım, edebî olarak bir gerçekliğin, genelleştirilemeyecek bir özel gerçekliğin altını çiziyor; bu gerçeklik değiştiğinde, içinde –projenin gizli ruhu denebilecek- bir halkın zürriyetini zedelemenin, çoğalmasını önlemenin ideolojikleştirilmiş, açıklanmayan gizli egemenlik duygusu da yatıyor.

Jêhat, on yıl hapis yatıp, mahkûmiyetini tamamlayarak çıkar Diyarbakır Cezaevi'nden. Ailesi, akrabaları ve dostları büyük bir coşkuyla karşılar onu. Annesi Berfe'nin en büyük iki hayalinden biri gerçekleşmiş olur böylece; sağ salim tahliye olmuştur. İkinci hayali ise 35 yaşlarındaki Jêhat'ı evlendirmektir. Müstakbel gelinini

seçmiş, hatta onunla konuşup onayını da almıştır. Kendisini evlendirmek istediğini Jêhat'a açtığında, oğlu her seferinde sessizleşir, donuklaşır ve içine kapanır:

"Ama Jêhat'ın ağzından tek bir kelime bile çıkmadı ve kimse ne düşündüğünü anlayamadı. Kuyunun dibindeki bir taş gibi hareketsiz, sessiz ve duygusuzdu."

Bir süre sonra Jêhat'ın annesinin içine bir kurt düşer:

"Ne bileyim Halil, aklıma binlerce şey geliyor. Son yıllarda hapishaneden çıkan hiçbir genç evlenmedi. Evlenenlerin de çocukları olmadı. Korkuyorum Halil, korkuyorum."

Jêhat, çaresizliğiyle baş başadır. Bunalır. Evini yurdunu terk etmek ister. Eder de. İstanbul'a gider. Daha önce İstanbul'a yerleşmiş, kendisi gibi Diyarbakır Cezaevi'nden geçmiş bir örgüt arkadaşından yardım ister. Bu arkadaşı da benzer durumdadır; tedavi görmüş ve nispeten bir iyileşme sağlamıştır. Jêhat da, hadımlığına bir çare bulmak için arkadaşının izlediği yola girer ve doktora başvurur...

Selahattin Bulut, acıyı nesneleştirmiş adeta; insan bu acıyı **Hadım**'da elleriyle tutabiliyor, gözleriyle görebiliyor sanki. Yazarın çok yalın, mütevazı ama derin bir dili var; bu dil, işkenceyi, acıyı daha da **netleştirerek** göstermek için gerekli bir dildir zaten. Maniyere kaçmayan, demek istediğini diyen, ama duygunun derinliklerinde de fırtınalar estiren sakin bir dil Selahattin Bulut'un edebî dili. Ve bu dilin gittikçe zenginleşeceğine ve daha da derinleşeceğine inanıyorum.

Hadım, öyle kolay yutulur bir lokma değil, onu da söylemeliyim.

(Hadım, Selahattin Bulut, Kürtçeden çeviren: Muhsin Kızılkaya, İthaki Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Vanessa ve Virginia' romanı kültürel bir spekülasyon!

Pakize Barışta 10.10.2010

Edebiyatta kurmaca ile gerçeğin yollarını kesiştirerek duygu ağırlıklı roman yazmak, bazen spekülatif sonuçlar doğurur.

Yazar bizzat tanık olduğu bir hayatı, kendi hayalinde bazı gezintiler de yaparak otobiyografik bir yapıda yeniden kurabilir elbet.

Ya da bizzat tanık olmadığı başkalarının hayatlarının gerçekliklerine fazla itibar etmeden neredeyse bütünüyle kendi hayalinde kurgulayabilir.

Bu bir yorum işidir aynı zamanda.

Ama bir yazar, tanık olmadığı yaşanmışlıkları, sahiplerinin ağzından ve duygularından otobiyografik yapıda bir kurmaca haline getirip, bir roman yazıyorsa; üstelik bu romanın ana karakteri, dünyaca ünlü kardeşini anlatıyorsa, işler karışıyor demektir.

Bu karışıklık, iki başlıdır bence. Birincisi spekülatif ağırlıklı, ikincisi ise kusurlu edebî yaklaşım ağırlıklıdır.

Vanessa ve Virginia adlı romanda, modern İngiliz edebiyatının –aynı zamanda dünya edebiyatının- en ünlü yazarlarından biri olan Virginia Woolf’un hayatını, onu en yakından tanıyan kız kardeşi Vanessa Bell anlatıyor; aslında anlatmıyor, anlatsa böyle anlatırdı gibilerinden bir kurmaca yapmış Susan Sellers adlı İngiliz yazar. Ama bu kurmacaya, fena halde otobiyografik bir kıyafet giydirmiş; bu bir izlenim kaydırılmasıdır aslında ya.. kurmaca ile hayat gerçekliğinin talihsiz bir karşılaşmasıdır anlayacağınız. Vanessa Bell, kızkardeşi Virginia Woolf’u, Susan Sellers’in kalemiyle anlatmış! Susan Sellers, Vanessa Bell’i romanının başkahramanı yapmış çünkü. Ve öyle bir başkahraman ki bu; otobiyografik inandırıcı bir dil takınarak, bize (okura) kız kardeşi hakkında sahip olduğu düşünce ve duygularını gerçekmiş gibi anlatıyor. Oysa asıl gerçek, romandaki Vanessa’nın kurmaca bir karakter olması. Ama Susan Sellers, izlenim olarak okurda şaibeli bir inandırıcılık yaratmaya çalışıyor.

Yazar, Vanessa Bell’i bir roman kahramanına dönüştürürken, ondan izin mi almış diye düşünüyor insan.. almamış elbet, Vanessa Bell, 1961’de öldüğünde ihtimal ki, Susan Sellers doğmamıştı bile henüz. Ama Virginia Woolf, edebiyat dünyasında yıldızını parlatmak isteyenler için her zaman iyi bir isim. (Michael Cunnigham da *Saatler* adlı romanıyla aynı yoldan geçmiş, hem de en iyi kurgu dalında Pulitzer ödülünü almıştı.)

Susan Sellers, bir akademisyen. İskoçya’daki St.Andrews Üniversitesi’nde İngiliz Edebiyatı profesörü ve Virginia Woolf uzmanı. Anlaşılan o ki, mademki bu kadar uzmanım, o halde Virginia ve kız kardeşi hakkında bir roman yazabilirim diye düşünmüş.

Kitap, “Virginia’nın yaşamının tüm çalkantılarını bu kez onu en iyi tanıyan ablası ressam Vanessa Bell anlatıyor,” diye tanıtılıyor, arka kapakta. Bu ifade, kitabı Vanessa Bell’in kaleme aldığı izlenimini uyandırıyor okurda.

İstenilen de bu olmalı zaten.

Susan Sellers, **Vanessa’nın duygusunu** kullanıyor bence, açıklanamayacak bir ele geçirme sanki.. tuhaf ve kurnazca bir yaklaşım bu, insanı tedirgin ediyor. Onlarca yıl önce ölmüş iki yaratıcı kadının üzerinden yaratıcılık yapmaya teşebbüs ediyor.

Romana gelince.. *Vanessa ve Virginia*, hangi kritere göre değerlendirilecek? Bir kriter yok aslında! Roman olduğu söyleniyor ama insan bir biyografi gibi okuyor *Vanessa ve Virginia*’yı; hem biyografi, hem de otobiyografi gibi. Realistik bir yapı kurmuş çünkü yazar; ama lirik bir elbise de giydirmiş aynı zamanda ve diğer yandan kolayca fark edilmeyen ciddi bir **tarihselleştirme** operasyonu da var kitapta. Ama hakikate kurmaca ya da realistik yollardan geçilerek varılmasında, **edebiyatın doğruları**, diğer ifade biçimlerinden –örneğin sinemadan- daha sağlam, incelikli ve inandırıcı olmalıdır; onun, hayatla karşılaşmasındaki **yapısal misyonu**yla ilgilidir bu.

Vanessa ve Virginia’nın edebiyatı parlak değil pek. Buna karşılık epey sükse yapmış İngiltere’de. Normaldir. Batı’nın (Avrupa’nın) kültür odaklarının özde tükenmişliği içinde edebiyatın da soluğu zorlanıyor epeydir.

Susan Sellers’in bu ilk romanında benim dikkatimi çeken tek şey, Vanessa intihara teşebbüs ettikten sonra Virginia’nın ona söyledikleri: “Senin yapacağını hiç aklımdan geçirmezdim, her şeye son vermeyi düşünenin yalnızca ben olduğumu sanırdım. (...) Ne olursa olsun, hayat ne kadar feci gelirse gelsin bir daha asla böyle bir şeyi denemeyeceksin.” İntihara teşebbüs eden Vanessa’ya bunları söylüyor Virginia, ama.. hayatın ‘o kadar feci gelmesine’ kendisi de dayanamıyor sonunda, intihara teşebbüs ediyor.. ve başarıyor da.

(Vanessa ve Virginia, Susan Sellers, Çeviren: Suğra Öncü, Sel Yayıncılık)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Batuhan İşcan'ın sarsıcı romanı: 'Yolculuğun Gölgesinde Cinayetler'

Pakize Barışta 17.10.2010

Edebiyat, hayatın görünmeyen **ağını** okunur kılar.

Kader denenin anlam parçalarını ele geçirip, bu parçaların bağlantılarının şifrelerini çözer.

Edebiyat kaderi okur, bir bakıma.

Yazarın kalemi de kaderin neşteridir adeta!

Kader kültürünün içinde eğreti bir durumda yaşatılan **pişmanlık** ise edebiyatın ilgilendiği ana damarlardan biridir.

"Pişmanlık, yayından çıkan bir oku geri döndürmez belki; ama saplandığı yerdeki acıları hafifletebilir." Bu veciz sözle açılıyor Batuhan İşcan'ın *Yolculuğun Gölgesinde Cinayetler* romanı.

Yazar bu romanıyla, haksızlığın, kötülüğün ve eziyetin hiçbir zaman peşinin bırakılmadığını, hayatın bir biçimde –ölü ya da diri- bunlara sebep olanların peşine düştüğünü –altını çizerek- **vicdani bir dille** anlatıyor: "Ölüm akla sonsuz bir suskunluğu getirse de, ölümler çok şey anlatabilir. Ölümler aynı zamanda katillerinin de tanıklarıdır. Bizi katillerine yine kendileri götürürler."

Yolculuğun Gölgesinde Cinayetler, özel bir hayat yolu hikâyesi; bu hikâyenin ekseninde insanın –neredeyse- hak veresi gelen bir intikam-cinayet olgusu yatıyor. Romanın başkahramanı Sedefkâr kendi büyük pişmanlığı içinde, bu olgunun intikam kaynağını bilmeden, bir biçimde yaşadığı ve tanık olduğu cinayetleri anlamaya ve çözmeye çalışır; bir görevi vardır, denizcilik hayatından tanıdığı bir denizcinin mumyalanmış naşını –onun vasiyeti üzerine- Anadolu'nun içerlerinde bulunan köyünden denize ulaştırıp, sulara bırakacaktır. Bu yolculukta ona yardımcı olacak küçük bir kafilesi de vardır. Ancak, Yavuz Sultan Selim zamanında geçen yolculuk sırasında bu küçük kafilenin üyeleri, teker teker cinayete kurban giderler.

Batuhan İşcan, romanında insanın zaafalarını neredeyse bir bir; titiz, edebî bir anlatım kurarak **ağ gibi örmüş**. Büyük bir intikamın ve pişmanlığın yanı sıra; paraya tamahkârlık, riya, cinsel istismar, edebî bozulması, cinayet, içten pazarlık, hainlik gibi sarsıcı etkiye sahip kusurlu hayat sahnelerinden başka, olağanüstü duyarlı bir aşk sunumu da yer alıyor *Yolculuğun Gölgesinde Cinayetler*'de.

Ve bütün bunlar, o dönemin ruhunu çok başarılı bir biçimde yansıtan İslami, Mecusi-pagan kültürlerle harmanlanarak ete kemiğe büründürülmüş.

Batuhan İşcan'ın karakterleri çok güçlü. Hem tasarım olarak hem de toplumsal-kültürel gerçekliklerden kaynaklandıkları için; yazar, olağanüstü detay biriktiriciliğiyle, bu karakterleri canlandırmış adeta. Romanın taşıyıcılarından, laytmotiflerinden olan **gölge** bile, fiziki bir unsur olmaktan öte, güçlü bir karaktere dönüşmüş: "Ona neden *gölge* diyordum? Sadece uzun bir karaltı olarak gördüğüm için değil. İz bırakmadan kaybolduğu için değil, aydınlığın üstünü örten karanlık biri olduğu için de değil. Bizi takip ettiği için hiç değil. Ona *gölge* diyordum çünkü *gölge* ne karanlığa aitti ne ışığa. Loşluğun belirsizliğinde beliren ürkütücü bir muammaydı. Işığın ardına gizleniyor, ışıkla besleniyor ve salt karanlığa sığınamıyordu. Ne cennetteydi ne cehennemde. Araf'ta bir bilmeceydi *gölge*."

Batuhan İşcan, romanında bu iklimin kadim esintilerini taşıyan bir dil ve anlatım kurmuş; epik öğelerden de yararlanmış. Anlamalı veciz söylemler yer yer felsefi derinlikler oluşturuyor: "İnsan ancak benim gibi bir maskenin arkasına geçtiğinde tüm doğruları söyleyebilir."

Yazar, Evliya Çelebi tadında abartmalara da yer veriyor:

"Sevgililerinden birinin gönlünü fethetmek için yazdığı mektup o denli uzun ve ilgi uyandırıcıydı ki bu mektubu alan sevgilisi elinden bırakamayıp kocasına yakalandığı gibi, kocası da bu mektubu merak içinde günlerce okumaya devam etmişti."

Yolculuğun Gölgesinde Cinayetler, gerilimi kültürel derinliklerle bezenmiş; bir solukta ve zevkle okunan özgün bir cinayet romanı.

Bu romanda **doğa** bütün ihtişamıyla hayatın içinde yer alıyor; doğa tasvirleri bir kültür unsuru olarak karşımıza çıkıyor ve okuru içine çekiyor adeta: "Bu kuşların da denizciler gibi karada ölmekten hiç hoşlanmadıklarını, nasıl denizciler denizde ölmek isterlerse, saksagınların da havada ölmeyi tercih ettiklerini söyledim."

Batuhan İşcan'ın ikinci romanı olan *Yolculuğun Gölgesinde Cinayetler*, bu coğrafyanın tadını tuzunu, ruhunu, geleneğini ve modernitesini, bize özgü bir edebiyat çerçevesi içinde buluşturmuş; Batı roman geleneğinden çok farklı bir **duyguya** sahip. İkinci roman için şaşırtıcı bir olgunluğu ve güçlü bir edebiyatı var bence, kaderi çözebilen.

Yolculuğun Gölgesinde Cinayetler, sarsıcı bir roman.

Belli ki yolu çok açık olacak.

(Yolculuğun Gölgesinde Cinayetler, Batuhan İşcan, Doğan Kitap)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Behçet Çelik'in yeni kitabı: 'Diken Ucu'

Pakize Barışta 24.10.2010

Edebiyat insanı hakikatle yüzleştirir.

İnsana hayatı daha derinlemesine hissettirir.

Aynı zamanda hayatını **düşündürür** insana.

Hakikatin yüzü, yazı marifetiyle insanın hayatından çekip çıkarılan, damıtılan bir şeydir, bir **manadır** aslında. Ki, hakikatin yüzü aynı zamanda insanın ilişki içinde olduğu diğer hakikatlerin; doğanın, toplumun, evrenin, hayvanların da yüzüdür bir bakıma.

Yazar, hakikatin yüzünü okumasını sağlar insana. Yazı da bu ilişkideki köprü görevini yerine getirir: "O kitabı geçen akşam elime almasaydım, onu aramak aklıma gelmezdi. Boş gözlerle kitaplığa bakıyordum –ne sık yapar oldum bunu. Okunmuş okunmamış, çeyrek, yarım bırakılmış kitapların ne anlattıkları, ne hakkında oldukları değildi aklımdan geçenler. Ne zaman aldığımı, okurken neler düşündüğümü hatırlamaya çalışıyordum; fotoğraf albümüne göz gezdirirken birdenbire karşıma çıkan hem tanıdık hem yabancı bir yüzü tanımaya çalışır gibi, altını çizdiğim satırlara, sayfaların sağına soluna tanıdık bir el yazısıyla düşülmüş notlara bakıyordum." Behçet Çelik'in *Diken Ucu* adlı yeni yayımlanan kitabının aynı adlı hikâyesindeki bu alıntıdan yola çıkarak, yazarın hem külli zamana hem de cüzi zamana ne kadar hâkim olduğunu anlayabiliyoruz; zamanın hâlin kimi zaman **derinsiz derinliğinin** akışında, insanın bir tıkanmışlığı seziliyor. Behçet Çelik, bu tıkanmışlığı, bu suskunluğu, cüziden külliyeye doğru mütevazı ama çok net ve etkili kalem darbeleriyle kayda geçiriyor.

Diken Ucu, insanın hakikatinin peşine düşerken, onun içinde bulunduğu sınıfsal konumunu da irdeliyor ve küçük burjuva karakterini deşiyor: "Oya bana doğru geliyor. Toparlanmalıyım. Derin bir soluk alıp yüzümü yıkamışım gibi alnıma düşen üç tel saçımı elimle arkaya atıyorum. Zilzurna olana dek içtiğimi sanmamalı –daha çok var ha ona. Ne de olsa patronumun karısı."

Diken Ucu, yazı ve konuşma dillerini biraraya getirerek sakın ama derinlikli bir bütünleşme, bir edebî üslup kazandırmış edebiyatımıza. Sessizliğin sesi, sadeliğin zenginliği çıkmış ortaya; sıradan insanın sıra dışı **anları** yakalanmış. Bu anların içinde insanın **kalakalmışlığı** da var; bu hayat, ilişkisizliğin ilişkileri üzerine kurulmuş: "Daha önce çok bağırttık, birbirimize çemkirip günlerce konuşmadığımız oldu, böyle olmadım. Kendimi dışarı atmam, vapurla karşıya geçmem nafiye, olduğum yere çakıldım kaldım, kımıldayamıyorum –bu artık sonuncu diye mi? Ne kadar da sakindi öyle. 'Şu dolabın kırık kapağını yaptıralım artık,' der gibi..."

Behçet Çelik'in hayatı tartmasında karşılaştığımız gerçeklerden biri de –yazarın sorguladığı- **bir olma** halinin nasıl da **çok uzak** olma haline dönüşebiliyor olması. Bu durumda ortaya neredeyse kahredici bir **boşluk** çıkıyor: "İnsan kendi gözünü göremiyor. Benim bakışlarım da onun kafasını delip arkasındaki buzdolabının camından yansıyor olabilir. Eskiden onun gözlerinden yansırıdı aklımdan, içimden geçenler. Şimdi boşluk. Belki ben de menzilsiz bakar oldum onun gibi."

Ne oluyor peki?

Bu kalem neden üzülüyor bu kadar?

Üzülüyor; zamanı durduracak güçte korkunç bir **issizlik** örtüyor insanı çünkü.

Diken Ucu'nda yer alan hikâyelere hüznü bir ince mizah hâkim yer yer. Yazar, hakikatin yüzünü gizlemeye çalışan pseudo moderniteye sahip kişilerin yüzlerini çalıyor adeta; **maskeyi**, edebî olarak eline geçiriyor.

Behçet Çelik'in hikâyelerindeki bu kişiler (karakterler) ayrıca sakin bir hezeyan içinde birbirleriyle karşılaşıyorlar; birbirlerine en kızgın hallerinde bile anlayışlı bakışlar atabiliyorlar; birbirlerine yakinken uzaktan sesleniyorlar ya da birbirlerine uzakken çok yakından fısıldaşabiliyorlar. Bu hikâye kişileri ortaya bir irade koyma çabasındalar. Ancak, bir varoluş çaresizliğini de peşlerinde sürüklüyorlar sanki.

Velhasıl, Behçet Çelik'in edebiyatında **huzur** bir türlü sakinleşemiyor. *Diken Ucu*, Batı edebiyatından çok farklı; bu coğrafyaya ait bir **bunalımı**, daha insani daha doğal bir **sıkıntıyı**, bize ait farklı bir yalnızlığı ve ıssızlığı fark ettiriyor çünkü okuruna.

Behçet Çelik, modern edebiyatımız içinde yavaşça hızlanan bir kaleme sahip; hakikatin peşine düşerken, **duygunun gerçekliği** alanına da nüfuz edebilen bir yazar o.

(*Diken Ucu*, Behçet Çelik, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Murathan Mungan'ın yeni şiir kitabı: 'Gelecek'

Pakize Barışta 31.10.2010

Edebiyatın şiir hali, hayatın bütün hücrelerinin damıtılarak biraraya getirilmesidir.

Şiirin bu hali de, insanın yeniden tartılması, konumlandırılması ve manalandırılmasıdır bence.

Şair bütün duyguları, bütün tarihi, bütün ışıkları ve bütün karanlıkları biraraya getirip bunlardan poetik bir **sentezli analiz** yapan kişidir.

Şiir bir edebî ürün değil, bir **çığlık**, bir **hâldir**.

O ölümsüzdür!

Zamanın zamansızlığını ele geçirmiştir çünkü.

Murathan Mungan'ın *Gelecek* adlı şiir kitabı, şairin bir tür son dönem envanteri.

Şiir mi bir tuhaf iki taraflı (iç-dış) ayna, yoksa ayna mı bir tuhaf benlik Murathan Mungan'ın poetikasında, insan bir türlü kestiremiyor bence; çünkü aynanın camı ince ve çok **kırılgan**, **sırı** da **sırrını** öyle kolay kolay faş etmiyor:

"Kaotik suları yatıştıran Kelam / ilk satırı her kitabın / oku! / okuyana yazılır / olasılığın ve / olasızlığın / kaotik olanakları / sayıların düzeniyle işleyen / algı berraklıkla tanışır / sayıların gücüyle işleyen düzeni / sözcüklerin / okunmadan da vardır / dilsiz taşlar serinliğinde / denizlerin olduğu kadar / ateşlerin de derinliği/ genleşmenin gözbebeği / kamaşır akıl / kâinata çalışır"

Murathan Mungan'ın kitaba verdiği *Gelecek* adı, üstünde akılla durulması gereken bir kavram-mesaj değil; ancak **duygunun tarihselleşmesinin** hissedebileceği bir kelam bütünlüğü arz ediyor bana göre. *Gelecek*, kendi sesini (şiirini) tartıyor, bir tür **insanlık muhasebesi** (envanteri) sunuyor okuruna:

"suyun söyledikleri / taşın sustukları / madenlerin sakladıkları / bir bir / açılınca varlığın kapıları / cümle boş / hayat, emanet alanı"

Gelecek, şu şiir kümelerinden oluşuyor: Geçit Veren Şiirler; İçimin Atları; De Ki Üçüncü Eşik; Kumdan Düğümler; Söz Kayıpları; Kendindeki Kitap.

Murathan Mungan'ın poetikası ne Doğu ne Batı olan bu coğrafyanın çağdaş, ezoterik sesini fısıldıyor; kadim damarla modern damar simbiyotik ilişki içinde!

Gelecek'in ilk şiiri olan Dünya, bu kitaptaki poetikanın yolunu şöyle açıyor: "Yabancı bir maddeden yapılmıştır dünya, / biz içinde yaşasak da."

Gelecek, kendi poetikasını Ol, oku, gel adlı şiirle de şöyle noktıyor: "Gün doğumludur / Battığında yaşananla / Levhasını doldurur / Ol denilmiş / Oku denilmiş / Gel denilmiş / Zaman geçmiştir / Oldun mu okudun mu geldin mi / Kitap bitmiştir."

Murathan Mungan'ın mısralarında ses, nefese dönüşüyor zaman zaman. Şöyle de diyebiliriz: Şairin duyarlığını kaplayan nefes, şiirinin sesiyle geziniyor bu coğrafyada. Ve bu ses, frekansı olmayan, sızan, yayılan buhurlu bir nefes sanki: "(...) ölüm cesareti gelir / bu kadar yaradan sonra // kelamla gövdelenen / kendini yaralarından tanır / kalır kabul katında // noktadan ah'a / söyleyip yazdığıyla"

*Gelecek'te yer alan şiirlerin kültürü, zaman ve mekânla ilgili kabul edilmiş –genel kabullere dâhil edilmiş– manaları sorgulayan gizli, gizemli ve **perdeli** bir edebî cesarete sahip bence. Şu üç kelimelik tek mısralık Peçe şiirinin altüst ettiği ne kadar çok kabul var: "yüzünün yerine geçtikçe"*

Murathan Mungan'ın şiiri, nefesin yazı halidir. Bu yazı ki, bir söylemdir aynı zamanda.

O, yazıyla söylüyor. **Gördüğün değil yazdığın bilindiğindir**, diyor. Ve bu nefesi şu şekilde tamamlıyor: **Bin unutup bir söylediğindir**.

Ve bu şiirin nefesinde aşka gizliden bakılıyor bence. "... *serin sessizliği / serin anıların...*"

Şairin poetikasında güçlü bir biçimde hissedilen bu derin sessizlik ve serinlik, aslında mananın da **yalnızlığı** oluyor. Onun şiiri, şairinden çok daha fazla yaşamış duruyor. Yalnızlığı belki de bundan. Murathan Mungan, bu muammanın şifresini çözecek mesajı *Yükdüşüm* adlı şiirinin bir yerinde açıklıyor adeta: "*Şiirimin kemik yaşında saklı / kaç kez gelip gittiğim dünya*"

Gelecek'te yer alan şiirler, bir evren/insanlık kuyusundan yukarı çekilen hüznün inceden isyanını hatırlatıyor: "gece yetim yemin yetim yol yetim / kimsem olsa bakmam çeker giderim"

Murathan Mungan'ın *Gelecek'teki* şiirleriyle buluşmak, insana **varlıkla** ilgili yeni mana boyutları açıyor.

Ve kendi geleceğine doğru bir bakış yüklüyor insana.

(Gelecek, Murathan Mungan, Metis Yayınları)

Nedim Gürsel'in 'Derin Anadolu'su

Pakize Barışta 07.11.2010

Edebiyat, tarihi süzer.

Uygarlıkların ruhunu bugüne aktarır.

Gerçek 'anlamlandırma' da budur zaten; uygarlıkların duygusunun **kökenbilimi** edebiyata aittir. X

Yazı, bu anlamda bir **kazı**'dır çünkü. Uygarlıklar birikiminin rengini, kokusunu, tadını-tuzunu, insanlık tuşesini, **giz**'ini ortaya çıkarır ve hayatı da bu iklim içinde (en kadim iklimlerle yeni iklim potansiyelini) –günümüzde- yeniden anlamlandırır.

Edebiyatın işi, tarihin, uygarlıkların, tüm kültürlerin, tüm duygu ve fikirlerin duyarlılık birikimlerini günümüze ve geleceğe aktarmaktır.

Yazar, kendi coğrafyası/aurası için bu edebî operasyondan sorumlu olan kişidir.

Anadolu coğrafyasına gelince.. bu coğrafyayı **duygular birikimi** açısından **okuyor** Nedim Gürsel, *Derin Anadolu* adlı son yayımlanan seyahatnamesinde.

Bu birikim içinde, yazara göre çok önemli –tarihin son dönemlerinde önemi daha çok ortaya çıkan- bir **ilk** var: "Şimdi, aradan yüzyıllar geçtikten sonra, eğittiği, kuşkusuz çok sevdiği kızlar çoktan toprak olduktan ve geriye yalnızca parça bölük ama ilk okuyuşta derinden etkileyen metinler kaldıktan sonra, 'lirizm'in kurucusu sayabiliriz onu. İnsanlık tarihinde ya da daha doğru bir deyişle söylemek gerekirse şiir tarihinde bireyi ilk kez öne çıkaran Sappho'dur."

Nedim Gürsel, Anadolu'yu harmanlamış. Bu çok özel coğrafyanın –dünyada ünik sayılabilecek- duygusunun renklerini, renginin duygular yelpazesini, poetik bir nesirle, belgesel edebiyat tuzağına düşmeden resmetmiş. Anadolu'nun uygarlık gen haritasını derinden yakalamış. Ve bu coğrafyanın benzersiz **uygarlıklar sürekliliğini** algılatmayı başarmış derin Anadolu'da.

Yedi sekiz yaşlarındaki Harranlı kız Cemile'nin yosun yeşili, nefti gözlerinin derinliğinde Gılgamış'ın maceraları, Ay Tanrısı Sin'in gizemi, topraktan adeta fışkıran Harranlı bilginler, peygamberler, Süryani entelektüellerin yansımalarını izliyoruz bu kitapta.

Antakya'nın Harbiye'sinde su perilerinin en güzeli Defne'nin, Güneş Tanrısı Apollon'un tacizinden kurtulmak için **Toprak Ana**'ya yalvarmasıyla, onun, Defne'yi bir ağaca dönüştürmesindeki (Defne Ağacı) duygu kaynağını anlayabiliyoruz.

Ve dünyada bir eşi kolay kolay bulunamayacak Tarsus.. çok tanrılı bir din olan Mitraizm'in hâlâ çözülmeyi bekleyen gizemi, Hristiyan kilisesinin kurucusu Aziz Paulus'un ayak izleri, Kleopatra ve Marcus Antonius'un aşk buluşması, Hz.Muhammed'in müezzini Bilâl-i Habeşi'nin ezan sesi, güzeller âşığı çapkın Karacaoğlan'ın dizeleri, Eshab-ı Kehf Mağarası'ndaki derin uyku, yarı kadın yarı yılan Şahmeran efsanesi.. *Derin Anadolu*, bu olağanüstü uygarlık sathında gezdiriyor okurunu.

Yazarına, “Geceleyin el ayak ortalıktan çekildiğinde sessizliği dinledim. Karanlık perde perde indi tepelere, taşlarla kayaları yavaşça örttü. Derken perilerin çağrısını duydum. Cümbüşe davet ediyorlardı. Her biri bir başka telden çalıyordu,” dedirten, yer altı ve yer üstüyle dünyada bir eşi daha bulunmayan Kapadokya, *Derin Anadolu* kitabının en büyüleyici bölümlerinden birini oluşturuyor.

Ve Herakleitos, Homeros, Heredot, Thales, parşömeni icat eden Pergamon (Bergama), paranın icat olduğu Sardes, Dido Sotiriu’nun köyü, zamanının mutlu Şirince’si.

Avrupa’ya adını veren dünyalar güzeli Evropa’nın bir kral olan erkek kardeşinin adının verildiği ulu Kadmos (Honas) dağı eteklerinde fişkıran uygarlıklar.. ve daha niceleri Nedim Gürsel’in *Derin Anadolu* adlı kitabında bir kültür zenginliği olarak edebî ifadeye bürünmüş.

Nedim Gürsel, kesme taşın, toprağın, antik yolun, tapınağın, mozaığın, freskin, yazıtın, peri bacasının, kürtünün, güvercin tüneğinin ruhuna girmiş, altıncı duyusu sayılabilecek kalemiyle.

Derin Anadolu, yazarının titiz ve duyarlı gözlemlerinin yanı sıra, Damien Guillaume’un fotoğraflarıyla da, okurun derin dikkatini çekecek bence. Harranlı Cemile kızın portresi olağanüstü. Kürtüncü Hacı Yusuf’un fotoğrafı da öyle. Söbüce Yaylası’nda çekilmiş göçer ninenin, doğaya durmuş ellerinin fotoğrafı ise en unutulmazlardan.

Nedim Gürsel, Anadolu’nun derinlerinde kendi özünün arayışına girmiş ve bu yolculuk sonunda hepimizin ortak özüyle ilgili derinliklere ulaşmış.

Derin Anadolu, her evde olmalı bence.

(*Derin Anadolu*, Nedim Gürsel, Doğan Kitap)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gürsel Korat’ın yeni romanı ‘Rüya Körü’ insanı yepyeni bir teraziyle tartıyor!

Pakize Barışta 14.11.2010

Edebiyat, tarihi yeniden yaşatır.

Hem kendisi için, hem herkes için, hem de bizzat tarih için.

Edebiyat, **tarihin zamanı** yerine, kendi zamanını koyar; dünü, bugünü, yarını olmayan bir zamandır bu. Aynı anda yarının dün olduğu, dünün yarın olacağı, bugünün ise hem dün, hem de yarında var olacağı bir edebî zamandır bu.

İnsan, kavramakta zorlanır önce.

Sonra da kendine, yaşadıklarına başka bir gözle bakıp, hayatını (hayatları) yeniden kurarak kendince manalandırır; yeni keşifler yapmış olur.

Sorgulaması farklılaşır.

Duygusu zenginleşir.

Hatta **zaman bilinci** açılır!

Yazar Gürsel Korat'ın kalemi, zamanın her tarihini, tarihin her zamanını kayda geçiren büyük bir rüya görmüş *Rüya Körü* adlı son romanında.

Zamanın içinde olmayan, ancak insana ait bir **bölünme**yle üçe ayrılmış olan zaman (geçmiş, şimdi, gelecek), romanda; rüya denen muammada daha çok gelecek ve geçmiş ağırlıklı olarak ete kemiğe bürünmüş. Şimdiki zaman ise, yaşadığımız hayatın ne derecede yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili bir sorun: *"Sevilmeyen kişinin şimdisi yoktur."*

Rüya Körü, gerçek sevgiye susamış insanın (insanlığın), gerçeklerle hayaller arasındaki sıkışmışlığını ve insan varlığının kusurlu sayılabilecek yapısal handikaplarını sorguluyor:

"– Sevmek bize kalmıştır ama sevmek talihtir. O talih bende yoktu.

– Kim biliyor ki sevildiğini? Gerçekten bilebilir mi bunu insan?"

Bu diyalog romanın aksını oluşturan bir ana **işaretleyen** bence. İktidar, güç, entrika, sömürü, ihanet, cinayet referanslarına sahip bir dünya düzeninin insanlık halinin sonuç diyalogu aynı zamanda.

Yazar, bu gerçekliği, rüyalar kurgulayarak edebî bir anlatım içine yerleştirmiş. Ve aynı zamanda rüya olgusunun muammasını çözecek bazı düşünsel ve duygusal yollara da sapmış; önce rüya vardı demeye getiriyor belki de!

Herakleitos'un **"Uyandığında herkesin ortak dünyasına döneceksin. Ama uyuduğunda kendi dünyanda olduğunu bil"** sözü, Gürsel Korat'ın bu romanını yola çıkaran güçlü bir motivasyon olabilir bence.

Rüya Körü, 1143 ile 1177 yılları arasında Doğu Roma (Bizans) merkezli bir tarihî roman. Anadolu ve imparatorluğun merkezi Poli (Konstantinopolis) ağırlıklı bir trajik-tarih örgüsüne sahip. Ancak, Gürsel Korat, alışılmışın dışında bir tarih sunuyor bize. Rüya marifetiyle tarihî determinizmin önceden bilinebileceği, hatta geçmiş de kapsayan, geçmişte yaşananların yanı sıra, daha o dönemde görülen bazı rüyaların günümüzden de görüntüler taşıyabildiğini gösteriyor bize romanında: *"İkonyum'da gördüğüm ilk rüya: Üzerinde rakamlar bulunan siyah kutuyu eline alan bir çocuk, bu kutudaki rakamlardan birine basıyor ve karşısındaki siyah mermerin içinden ışık çıkıyor. Bu mermerin üstünde küçücük insanların, kocaman yüzlerin hayaleti beliriyor, hepsi de anlaşılmaz dilde konuşuyor."* 1165 yılında görülen bu rüyada televizyon tasvir ediliyor.

Rüya Körü'nün başkahramanı Stefanos gelecekle ilgili rüyalar gören çok hassas ruhlu, mahcup, aşk peşinde koşan ama hiçbir zaman mutlu olamayan çok kırılgan bir insan. Babası ise, hem kendi annesini, hem de karısını öldürmüş bir katil ve aynı zamanda Bizans ordusunun başkomutanı. Stefanos'la rüya kardeşliğini paylaşan Andronikos da, rüyalarında geçmiş gören ve detaylandıran bir asil. Cinayet ve entrika marifetiyle, o da imparator olacaktır bir gün. Bu iki tanıtık kişi, birbirlerine yaklaştıkça yoğunlaşan, detayları zenginleşen, manaları güçlenen rüyalar görürler.

Romanın örgüsünde, Bizans'ın yanı sıra Selçuklu da yer alıyor. Bu iki gücün ve rakibin iktidarlarının ortak akrabalık ve hısımlıkları da dikkat çekici.

Gürsel Korat, yapısı, dokusu, rasyoneli, kurgusu çok sağlam bir roman yazmış. Duygusu ve duyarlılığı çok başarılı bir biçimde işlenmiş olan *Rüya Körü*, edebî değeri öz-biçim-içerik ilişkisi ve dengesi açısından yüksek bir metin bence. Ayrıca kültürlerin ve uygarlıkların hayat açısından son derece doğru konumlandığı bir anlatıma sahip.

Yazar, zaman kavramını mükemmel bir biçimde işliyor; gerçekliğe ve hayale çok hâkim görünüyor. Rüya, edebiyatla çok uyumlu bir biçimde birleştiriyor. Rüya yeni manalar kazanıyor bu yüzden.

Gürsel Korat, *Rüya Körü*'nde, insanı kendine has yepyeni bir teraziyle tartmış.

Rüya Körü'nün önemli bir roman olduğunu düşünüyorum.

(*Rüya Körü*, Gürsel Korat, İletişim Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Murat Gülsoy'un yeni hikâye kitabı: 'Tanrı Beni Görüyor mu?'

Pakize Barışta 21.11.2010

Edebiyat, insanın yalnızlığına ve buna bağlı olarak **bireyin fark edilmekle ilgili varlık** sorununa deva olma çabasıdır hep.

Bu yalnızlık, aslında tüm zamanlar için geçerli bir yalnızlıktır.

Yazı, bu varoluşsal yalnızlığa devadır işte.

Ve galiba, başka çaresi de yoktur zaten.

Modern zamanlar, bu olgunun önemini daha da fazla **işaretler**.

Yazar, okuruna sadece yazdığını okutan değil, onun bir tür koruyucusu da oluyor sanki artık.

Murat Gülsoy, yeni yayımlanan *Tanrı Beni Görüyor mu?* adlı kitabında yer alan hikâyelerde, okuruyla göz göze, nefes nefese bir muhabbete girmiş; bu muhabbet acılı, sarsıcı, sarsıntılı, hatta irkiltici olsa da, önünde sonunda içinde **savrulduğu** hayat girdabı üzerine okuru düşündürmeye zorluyor bence; okurun içinde depolanmış bir büyük çığlığı, yazısının içindeki çığlıkla buluşturup, ortaya edebî bir altüst oluş feryadı salıyor: "*Tek başına oynanan bir köşe kapmaca oyununda ortada kalmaktan korkulur mu? Bu sorunun kendisinden korkuyorum asıl. Bu soruyu sorabilmemden. Kimbilir daha ne korkunç şeyler soracağım kendime. Bu köşede durdukça.*"

Murat Gülsoy'un hikâye kahramanları korkuyorlar. Çoğu, ölümü yaşamaktan değil, ölümü hissetmekten, bir türlü çözemedikleri dünyevi bir kozmik muammada buluşma ihtiyacının bir türlü karşılanamayacağından, geçmişin gölgelerinden korkuyorlar.

Zihnin bulanıklığının bir türlü netleşememesinden çekiniyorlar.

Olup biteni manalandıramamaktan huzursuzlar: *“Zaman geçerken azalıyor. Büyürken küçülüyoruz. Yaşadıkça yaşayacağımız azalıyor. Ardımızda bıraktığımızdan başkası yok. Yalnızız. Başkalarının olduğu hissi olmasa çıldırabiliriz. Bir başka çıkış... Bir kapı daha. Kimbilir? Bir kapı daha. Bir başka çıkış...”*

Küçülürken çoğalan ve aynı zamanda **büyürken azalan** modern **fraktal** hayat yorumuna sahip bir edebiyatı var, yazarın.

Tanrı Beni Görüyor mu? adlı kitapta yer alan hikâyelerinde, güçlü ve ilginç rüya anlatımları kurgulamış. Rüyanın hayattan, uyanıklıktan daha gerçek olabileceği; kendine ait daha sağlam bir gerçekliğe yaslanabileceği ihtimalini de **sorgulama rasatının** içine yerleştirmiş. Hayal kurma, rüya, iç dünyalara sığınma, gerçekliğin varoluşsal sertliklerine dayanamayarak kaçışlar.. bir tür hayatın absürtlüğünün sergilenmesi oluyor. Yazar, varlığın varlığının içinden sıyrılarak geçiyor. Ve ortaya bütünsel bir hayat yorumu çıkıyor.

Murat Gülsoy'un, popüler-entelektüel bir edebiyatı var; bu yazı biçimine –ki, belki de ideal olan budur- çok hâkim bence. Bu dil içinde okurun dikkatini çekebilecek –bu coğrafyada epeyce bir zamandır unutturulmuş olan- bazı önemli farkındalıklara da odaklanıyor: *“Ben üçe gidiyordum, o ilkokulu bitirmek üzereydi. Oysa aramızdaki asıl fark sınıfsaldı. Daha sonraki yıllarda da bunu asla itiraf etmedim kendime. Tüm küçük burjuva gençler gibi kendimi sınıfsız hissettiğim için olabilirdi bunun nedeni. Ya da zaten iki kocaman yıl vardı Arzu'yla aramızda, bir de sınıf farkı iyiden iyiye uzaklaştırdı bizi.”*

Tanrı Beni Görüyor mu sorusu, yazarın edebî titizliği ve dikkatinin yanı sıra; entelektüel birikiminin ve duyarlılığının neredeyse doğal bir zorunluluğu; kitaba adını veren hikâyede Murat Gülsoy, **varlık** sorununu, düzüne ve tersine akan paralel dünyalar misali, okurun anlayışına ve şefkatine sunuyor.

Murat Gülsoy, yazının içinde yazısını arıyor.

Tuhaf ama hayırlı bir tedirginliği var.

Yazısıyla yüzleşiyor:

*“(büyük bir boşlukta ilerliyorsunuz
arada sırada karşınıza cümle öbekleri çıkıyor
siz devam ediyorsunuz
çöl gibi bir yer işte
noktasız virgülsüz sonsuza doğru uzanıyor
bunca boşluğun içinde sizi ayakta tutan tek şey merak
nedir bu cümleler
kim neyi anlatıyor
sonunda ne var
kim var
sadece bir ses mi
harfler mi
nasıl bir çöl bu
yazı çölü)”*

İçinde farklı anlatım biçimlerine sahip hikâyeler olan *Tanrı Beni Görüyor mu?* modern edebiyatımızın zihin ve duygu açıcı eserlerinden.

Olağanüstü etkileyici hikâyelerin yer aldığı bu kitap, Vergilius'un "Gerçekler de gözyaşı döker" deyişini hatırlatıyor bana.

(Tanrı Beni Görüyor mu? Murat Gülsoy, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nazlı Eray'dan muhteşem bir masal: 'Sihirli Saray'

Pakize Barışta 28.11.2010

Edebiyatın kalbi masalda atar.

Masal, dinleyenin ve okuyanın yaratıcılığını tetikler, fantezi kurgulamasını, hayallerinde gezinmesini sağlar.

İnsanın, **olağanüstülüğe** yakın durmasını sağlayarak, olağanüstü olanı normalleştirir.

Olağanüstü kahramanları, olağanüstü unsurları, olağanüstü olayları yaşamaya başlayan masal dinleyicisi ya da okuru, bir an gelir ki normal hatta gerçekçi bir hikâye içinde bulur kendini. Yer ve zamana olan algımız, yersizlik ve zamansızlık olarak yer değiştirir; yersizlik ve zamansızlık normalleşir artık!

Böylece insan bir tür özgürlük kazanır **masalla**.

Gerçeklik, özgürlüğe kavuşur!

Nazlı Eray, *Sihirli Saray* adlı masalındaki edebiyatıyla, insana 'hakikat masalda gizlidir!' dedirtiyor adeta.

Gerçeklerin sustuğu zamanlarda masallar konuşur zira.

Sihirli Saray, hangi yaş ve başta olursa olsun, masalın her insana ulaşabileceğinin, ilişki kurabileceğinin, zevk verebileceğinin bir örneği bence; karanlıklarda ve ışıklarda, gölgelerde ve yanı başımızda, yani hayatımızın pek çok ânında göremediğimiz şeyleri, incelikleri, derinlikleri gösteriyor bize.

Hayatı dibine kadar yorumluyor adeta; zamanları, mekânları, kültürleri, uygarlıkları bir güzel harmanlayarak, masalı rüyanın içinden, rüya âlemini de masalın içinden geçirerek, **arzu**yu simgeleştiriyor:

"Çevremizdeki iki bin yıllık kalıntılar, uçuk bir fosforlu ışıkla hafifçe aydınlatılmıştı. Sanki yoğunlaştırılmış bir ay ışığı dökülmüştü üstlerine. Lahitler, küpler, köşede köpeğiyle sanki yatıp uyuya kalmış iki bin yıllık bir iskelet, başı olmayan bir heykel... böyle olağanüstü bir dekorla donanmış bir gece yarısı dünyasına inmiştik. Ortada bir pist vardı. Epey kalabalıktı. Geride, antik bir mezarın içine yerleşmiş bir orkestra, Latin Amerika müziği çalıyordu. Yandaki bir lahdin üstünden pembe bir lazer ışını geçti. Lahdin üstündeki kabartmalar sanki birkaç saniye için canlandılar, eski zamanın kadınları ve erkekleri birden hareketlendiler. Lazer ışını geçip gidince tekrar durulup taşın binlerce yıllık hareketsizliğine geri çekildiler."

Nazlı Eray, masala olağanüstü bir modern edebî anlatım getirmiş *Sihirli Saray*'ında. Yazar, masalın geleneksel anlatımını, günümüze oturan bir masal-hayal fantezisiyle ve **yerelin renkleriyle** (İstanbul'un) süsleyerek, edebî yönü oldukça dikkat çekici, gerçekçi ve düalistik bir yapı oluşturmuş kitabında.

Sihirle hayat iç içe *Sihirli Saray*'da.

Ve bir ceviz, sihrin doğasıyla insanın doğasını buluşturabiliyor: "Ses Karga'nın ağzına sıkışmış cevizden geliyordu. Çok hafifti, radyo paraziti gibi bir şeydi. Donup kalmıştık. 'Sakin beni yeme!' diyordu ceviz. 'Ben bütün büyüleri çözebilecek gücü olan, insan beyni şeklindeki cevizim. Sizi kurtaracağım. Bütün sırlar bende gizli. Beni yeme.' Karga kımıltısızca duruyordu."

Âşık bir robotla tanışıyoruz *Sihirli Saray*'da: "Muhteşem bir kadındı. Kontrol hayranlıkla bakıyordu ona. 'Kaç Helen,' dedi. 'Çık bu saraydan. Şu an kimse görmez seni. Kaç, git.' Helen Kontrol'e sarıldı. Onu çelik dudaklarından öptü. 'Seni seviyorum,' dedi. 'Bırakmam seni.' Karga ile bu olayları izleyelim derken neredeyse tablodan dışarı fırlayacaktık. Sırtım, omuzlarım ağrımıştı. Kontrol, 'Helen, ben bir robotum,' dedi. 'Çelikten bir robot. Sana hayatta istediklerini veremem ki!' 'Çeliktensin ama kalbin var,' dedi Helen. 'Dünyada rastladığım en güzel kalp senin kalbin.' (...)"

Nazlı Eray'ın favori motiflerinden biri olan **uçmak**, *Sihirli Saray* masalında edebî, yapısal, eklemisel, ufuk açıcı ve olağanüstü görsel çeşitlilikteki gücüyle, masal okurunu İstanbul üzerinde gezdiriyor adeta; yeni bulunan, şu anda kazısı devam eden Bizans döneminden kalma Antik Liman'ın üzerinde bile uçuruyor hatta.

Cüce Memiş, Yarasa Kraliçe Anuk ve oğlu Yarasa Prens Prada, Bilge Karga Feramuz, Kral İdri gibi başarıyla tasarlanmış ve karakterleştirilmiş masal kahramanlarının yanı sıra, tasarımı etkileyici biçimde çözümlenmiş Sihirli Saray mekânı, Aynalar Odası, Ürkütücü Kavuk, Sihirli Altın Yüzük gibi motifler de Nazlı Eray'ın Serüvenler Diyarı'nda çağdaş masal anlatımının mozaik unsurları olarak yer alıyor.

Edebiyatın ruhunun masallarda gezindiği düşüncesine muhteşem bir örnek bence *Sihirli Saray*.

(*Sihirli Saray*, Nazlı Eray, Usta Kalemlerden Masallar Dizisi, Doğan Egmont Yayıncılık)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hagop Mintzuri'den has Anadolu hikâyeleri: 'Turna Nereden Gelirsin?'

Pakize Barışta 05.12.2010

Edebiyat, insanın içindeki **insanı** yazısıyla vurgulayarak ortaya çıkarır.

Yazının her satırında insanın kendisiyle bir şekilde (nazikçe, şefkatli ya da sarsıcı bir etkiyle) **yüzleştiği** bir **hal** vardır.

Yazar, bana göre aslında **içimdeki insandır**, benden daha gerçek bir **bendir** hatta!

Bu yazar bir de özellikle benim coğrafyamın, benim renklerimin, benim toprağımın, suyumun, havamın ve sesimin yazıyorsa, benim kendimi anlayabilmem ve tanımam daha da heyecan verici olur.

Hagop Mintzuri de, böyle bir yazardır benim için.

Acıdan geçen satırlar, mısralar yazmış, aşktan geçen heceler seslendirmiştir.

Hayatının her ânına, yaşadığı her şeye; insanın (hepimizin) nefesine, kat ettiği varlık yolunun her merhalesine bir edebî **mim** koymuştur, okurun vicdanıyla baş başa kalmasını sağlayan.

Yazar, *Turna Nereden Gelirsin?* adlı hikâye kitabında bir büyük **özlemi**, hüznü ve sevinci poetikleştirerek, içimizdeki perdeleri saydamlaştırarak, kendimize bir başka türlü bakmamızı, hatta kendimizi yeniden tanımamızı sağlıyor.

*"Turna nereden gelirsin, kölesiyim sesinin
Turna bizim diyarlardan var mı haberin
Koşma, tez varırsın katarına
Turna bizim diyarlardan var mı haberin"*

Turna adlı gurbet temalı anonim bir ermeni şarkısı bu. Anlaşılan o ki, bu dört mısra, Hagop Mintzuri'yi bir hayat dramını betimleme yoluna, bizi de hayatın manalandırılmasıyla ilgili bir **öze** doğru yola çıkarıyor.

Turna Nereden Gelirsin?'de yer alan hikâyelerde hiçbir maniyere sığınmadan; yaşanmışlığın ve birikimin manalandırılmış özü, en saf haliyle çıkıyor ortaya.

Her bir hikâyesi sanki yanık bir Anadolu türküsü, Hagop Mintzuri'nin. Adeta konuşuyor, türkü çığırıyor, dertleşiyor o; sesini dalga dalga yayıyor, bakışını sese, sesini bakışa dönüştürüyor.. ama yazısını nasıl kazırsa kazısın, insanı içinden okuyor; insanın içiyle, özüyle buluşuyor ve doğayla yaşıyor sanki.

Öyle bir toprak ve vatan hasretine sahip ki bu hikâyeler, insanın ciğerini yakıyor!

"Biz bebeğe 'bılg' derdik. Bılg, getirsinler, yani bizleri doğursunlar, bir de hem evde, hem dışarıda güçlü kollarla iş gören birileri olsun diye onları babalarımıza alırlardı. Ama mutlu olmazlardı, ne babalarımız ne de özellikle analarımız. Evlendikten bir yol sonra babalarımız, analarımızı köyde bırakıp, gurbetçi olurlardı. Çoğumuz daha dünyaya gelmemiş veya henüz bir iki aylık olurduk. Ve bu gurbetçilik hayatları boyunca devam ederdi. Dört beş yılda bir gelirler, bir yıl durur, gene giderlerdi. Yirmilerinden altmışlarına, kırk yıl içinde topu topu beş ila on yıl köyde olurlardı. Alarımız otuz kırk yıl dul hayatı yaşarlardı. Niye gurbete giderlerdi? Çünkü köyde para yoktu."

Turna Nereden Gelirsin?'in içine doğru biz de bir yolculuğa çıktığımızda, gurbetin manasını, insanın yârinde, ocağından, kültüründen uzak kalmanın ne kadar **tarifsiz** olduğunu anlıyoruz. Şu ninniye kulak verelim:

*"Uyumuş bir hoş olmuşum
Aşkından serhoş olmuşum
Bıldır ne iyi idim
Bu yıl kötü olmuşum"*

Şimdi de Hagop Mintzuri'ye kulak verelim: *"Siz dünyada hiç böyle ninniler duymuş musunuzdur? Olur mu hiç? Gurbetçiliğimizi anlatırken, bunların benzerlerini söylemiştim size. Akşamüstleriydi ninni saatleri. Sevkar Dağı'nın tepesinde yıldız henüz belirmemiş olurdu. Bebekleri uyutacaklardı ki toplanıp yemeğe otursunlar. Bütün evlerden, sokaklardan yükselirdi bu ninniler. Benim memleketimin bütün köylerinde konser verilirdi her akşam, biz bebekler konserle uyurduk."*

Peki Hagop Mintzuri, nasıl bir diyarı, insanlığı **mim**liyor?

Nasıl bir Anadolu **duyarlık birliğini** anlatmaya çalışıyor bize?

“Sadece kendi anamızın sütünü emmek de şart değildi bizim için. O yok muydu? Köydeyse hangi evde emziren bir kadın varsa, süt versin diye bizi oraya götürürlerdi. Tarlalarda gene öyle. Ermeni yoksa, Türk, Kürt, Kızılbaş olsun, bizi kucağına verir, emzirtirlerdi. Severecek yaparlardı. Allahtan korkarlardı. Esirgeyecek olsalar Allah cezalandırırdı onları, affetmezdi.”

Hagop Mintzuri, insanı, insanın doğasını özünden edebileştirdiği gibi, *Turna Nereden Gelirsin?*’deki hikâyelerinde doğayı, doğanın doğasını da edebileştiriyor bence; doğanın her bir ögesi bir kişilik, bir karakter kazanıyor bu hüznü metinlerinde.

Genel manada **sterilleştirmiş** (özellikle son iki yüz yıl) Batı edebiyatına –dramıyla, trajedisiyle, acısıyla..- **kodlanmış bir okuma** alışkanlığından sonra, Hagop Mintzuri’nin bütünüyle özüne sadık kalmış, safiyet dolu edebiyatıyla karşılaştığında zorlanıyor insan ve ne yazık ki şaşırıyor!

1978’de ölen Hagop Mintzuri’nin *Turna Nereden Gelirsin?* adlı kitabı, Anadolu’nun önemli bir uygarlığının aidiyetini taşıyan muhteşem hikâyeler sunuyor bize.

(Turna Nereden Gelirsin? Hagop Mintzuri, Çeviren: Silva Kuyumcuyan, Aras Yayıncılık)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hiç kimsenin yeterince kendi hayatı yoktur

Pakize Barışta 12.12.2010

Edebiyat insana bir şeyler öğretmeye kalkmaz.

Onun böyle bir misyonu yoktur.

Ama insanlar edebiyattan bir şeyler öğrenirler. Mesela, birilerinin “insan kendi hayatını yaşamalı” söylemi karşısında, edebiyat bizi şöyle bir düşünceye sürükleyebilir: Hiç kimsenin yeterince kendi hayatı yoktur; özellikle içinde var olunan, yaşanan sistemler sözkonusu olduğunda.

Yazarın **eserini** (bütün hayatı boyunca) tamamlamaya çalışmasını anlamaya çabaladığımızda, hatta bu **hayat eserini** nasıl ortaya çıkarmaya çabaladığını kavramaya giriştiğimizde, bazen bizzat o eserin, kendi yazarına anlamlı bir hayat verdiğini görürüz.

Bu manada yazarın da yeterince kendi hayatı yoktur; o da eserinden (okur gibi) bir şeyler öğrenir aslında.

Arjantinli yazar Pedro Mairal, *Kayıp Parça* adlı romanında yarattığı –ki, bence hiç unutulmayacak- ressam karakterini ve romanın ruhunu daha ilk satırlarında şöyle konumlandırıyor: “Eğer babamın o tabloyu yapmaya altmış yıl harcadığını söylersem, sanki devasa bir eseri tamamlamaya ant içmiş gibi bir anlam çıkar; altmış yıl boyunca tablonun babamı oluşturduğunu söylemek daha uygun olur.”

Kayıp Parça’da sadece bir **bütünün** bir halkasının, bir parçasının yokluğuyla ortaya çıkan bir eksikliğin olduğunu anlamak yetmiyor. Bir eksiklik sözkonusuysa şayet, bu bir **hayat bütünlüğü** içinde kaybolmuş olan

bir duygu, bir hayatı karşılayış ve onu tasvir edişin kayıp parçasıdır aslında. Zira bu hayat bütünlüğü, parçaların toplamı olmayan bir **hayat yoludur**.

Bir hayat ressamı (Batılı tabirle 'art brut') ve akademik hiçbir eğitim almamış köylü Salvatierra, hayatı boyunca sadece tek bir tablo yapar. Ve bu tablo, altmış yılda tamamlanır. Neredeyse hayat kadar uzundur bu tablonun boyu, dört kilometreyi aşan bir uzunluğa sahiptir; günler, bir hayata nasıl peyderpey ekleniyorsa, ressam Salvatierra da tablosuna günbegün işlediği, resmettiği bezleri ekleyerek ve bu bezlere yaşadıklarını –neredeyse günbegün- resim sanatı çerçevesi içinde yorumlayarak kendi hayatını bir nehir gibi akıtmış ve yer yer şifrelemiştir aynı zamanda.

Tek tablolu ressam Salvatierra'yı keşfe, tanımaya, deşifre etmeye kalkışmış ilginç bir roman *Kayıp Parça*.

Pedro Mairal da aynen Salvatierra gibi, –bir yazar olarak- romanında art brut dilini başarıyla kullanmış bence: "Arada sırada kuşkucu cümleler sarf ediyordu. 'Bu şey burada kalıp çürümeliydi, Miguel. Üstümüze vazife olmayan işlere kalkışıyoruz. Geçmiş böyle eşelenmez, beni anlıyor musun?' Ben de diğer koltuğa oturdum, ama cevap vermedim. O devam etti: 'Bir insanın başından geçenler, onun içinde yaşadığı kendi dönemine aittir; onları açığa çıkarmamak gerekir. Unutulmuşsa bir sebebi var demektir. İnsan kendi hayatını yaşamalı ve ölümleri rahat bırakmalıdır.' Ona, hiçbirimizin yeterince kendi hayatımız olmadığını hatırlattım. Onu her akşam işten çıktıktan sonra süper markete gidip bir tavuk göğsüyle bir salata alırken düşündüm, ama bir şey söylemedim."

Bu alıntıda geçen "çürümeliydi" sözcüğü, romanın konusu olan o kayıp parça işte; altmış yılın resmedildiği dört bin metrelik tablonun 1961 yılını simgeleyen kumaş parçası.

Daha dokuz yaşındayken ölümcül bir kazadan mucizevî bir biçimde kurtulan Salvatierra, ölene kadar hiç konuşmamış, ya da konuşamamış bir insan; resim yapmayı seçmesi belki de kendini ifade etme çabasıyla ilgili. Ne var ki, bu tuhaf tabloyu başından sona gören bir kişi bile yok neredeyse; o, başkaları için resim yapmıyor çünkü.

Bu tablo, Salvatierra'nın hayatını gizlediği bir araç aynı zamanda; kendisini, ailesinin fertlerini, köylülere, hayvanları, bitkileri, gökyüzünü, selleri, fırtınaları, ülkesinin siyasi hareketlerini, sevinç ve üzüntülerini, hüznlerini ve aynı zamanda karısından gizlediği sevgililerini resmetmenin ötesinde; bir resim günlüğü gibi, ama aynı zamanda eksik sesinin renkle, çizgiyle, tasvirle, hayalin ve duygunun resmedilmesiyle **zamanlaştırılması** bu. Salvatierra, bir sonsuzluğun gerçekliğinin içinden geçerek, kendi gerçekliğinin sonsuzluğu içinde de günbegün yeniden üretmiş hayatını: "Onun eserinde sınırlar eriyip gitmiştir; doğanın acımasızlığının pençesine düşen her yaratık diğerinin merhametine muhtaçtır. Her şey bir avdır. İnsanlar da buna dâhildir."

Kayıp parça ilginç bir biçimde bulunur, tablo tamamlanır ve ortaya zaman gibi, başı sonu olmayan döngüsel bir **ölümsüzlük** çıkar.

Pedro Mairal, modern Latin Amerika edebiyatının kendi içinde fırtınalar estiren sakin bir örneğini sunuyor *Kayıp Parça*'da.

Dilin en yalın haline, en maniyersiz biçimine sahip bir roman *Kayıp Parça*.

(Kayıp Parça, Pedro Mairal, Çeviren: Süleyman Doğru, Sel Yayıncılık)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şeyhmus Dağtekin'in romanı 'Varlığın Öteki Yüzü' bir safiyet tarihi gibi

---

Pakize Barışta 19.12.2010

Edebiyat hüznölüdür.

Onun neşesi bile hüznle kaplıdır aslında.

Yazar, insanlığın ortak hüznünü temsil eder; onun adına hüznü dillendirir.

Bu hüzne yol açan şey –son birkaç bin yıldır- insanın neredeyse doğumundan itibaren korku kaynaklı tembihler içinde büyütülmesi/eğitilmesi olabilir mi acaba?

Korku, insani bir şey değildir tabiatıyla. Sistemlerin, egemenin, kör inancın bireyin üzerindeki hâkimiyeti için çeşitli kanallardan empoze ettiği bir dizgindir:

"Nereden başlamalı, hangi başlangıçlardan, hangi korkulardan? Her kazanım aşılması gereken bir kaygıdan, yutulup hazmedilmesi gereken bir korkudan geçerd. Ve korku dört bir yana yayılırdı, ta bizi kuşatan dağlara kadar."

Şeyhmus Dağtekin, *Varlığın Öteki Yüzü* adlı romanında, metaforik olarak bir gece karanlığını ve bu karanlığın içindeki korkuyu, korkunun içindeki kişisel tarih hüznünü adeta destanlaştırarak anlatıyor.

Herkesin kendine ait bir varoluşu, herkesin kendine ait bir unutuşu vardır. İnsan ileriye doğru giderken, hayat yolunda ilerlerken arkasında bıraktığı **şimdileri** hiçbir zaman yok olmaz:

"Herkes kendi unutuşuna doğru geri gitmeli; eli kulağında yeni bir yolculuğun, yeni bir bilinmeyene doğuşun yol açacağı korkuların ve bekleyiş kaygısının pençesine düşmemek için, herkes kendi perdelerini aramalı, diyordu bize büyüklerimiz."

Şeyhmus Dağtekin de, romanındaki kahramanı marifetiyle kendi özel unutuşuna bir çare bulmak amacıyla köyünü ziyaret ederek, çocukluk duygularının anılarına doğru son derece duyarlı bir yolculuğa çıkıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ara Güler'den: 'Kumkapı Ermeni Balıkçıları 1952'

Pakize Barışta 26.12.2010

İstanbul belki de habitat tarihinin en heterojen şehri.

Sayırsız din, dil ve ırka mensup insanlar bu dünya merkezine yerleşmiş ve mahalleler kurmuşlar.

Bu insanlar ve bu mahallelerin toplamı da, her devirde bir başka İstanbul olmuş. Hep yeni insanlar, yeni kültürler, yeni mahalleler eklenmiş ona. Yani yeni **İstanbul** çıkmış ortaya.

Aslında İstanbul, mahalleleri olan –diğer şehirler gibi- bir şehir de değildir ya.. **mahalle, İstanbul’dur** zira.

İstanbul, sürekli değişen bir organizmaya sahip bir şehir. Yakın bir tarihe kadar kültür hücreleri ya da uygarlık birimleri olan mahallelerinin her biri farklı bir dokuya, renge, sese, kokuya, hatta duyguya sahiptiler.

Kumkapı da bunlardan biridir işte. Aslında biriydi: “Yıl 1952, Kumkapı hâlâ ufak bir balıkçı köyüdür, İstanbul ise sularla çevrili bir kıyı şehri. Birkaç yıl sonra Sahil Yolu yapılıncı bu şirin balıkçı limanı büsbütün başka bir biçim alacak. Ama o zaman bunun böyle olacağını kimse bilmiyor, tahmin edemiyordu; ne balıkçılar, ne balıkçı reisleri, ne Kumkapı halkı, ne de ben...”

Kumkapı balıkçı köyünün (Acemdağı Mahallesi’nin) 58 yıl önce fotoğraflarını çeken Ara Güler, 1993 yılında bu satırları yazarken üzgündü.

Bugün daha da üzgün olmalı.

Zira İstanbul’un en önemli renklerinden biri olan Kumkapı’nın Ermeni kültüründen, Ermeni deniz kültüründen hemen hemen hiçbir şey kalmadı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Carlos Fuentes’in politik kehanet romanı: ‘Kartal Koltuğu’

Pakize Barışta 02.01.2011

Edebiyat da düşünür!

İnsanın hayatının tüm dilimlerine, unsurlarına kafa yorar.

Edebiyat, yeri ve zamanı geldiğinde; toplumu sarmalayıp içine alan **erkin** politik ayak oyunlarını ve bu **gayri toplumsal** oyunların kapitalist ve global arenada yerli, yabancı oyun kurucularını deşifre eder. Aynı zamanda işbirlikçi politik mekanizmaları, halka yönelik kumpasları da açığa çıkarır.

Sınıflı toplum olgusunun merkezine yerleşmiş olan politik ikiye bölünmüşlüğü, menfaat odaklarını ve emeğe saygı yerine şeytanla anlaşma yapmış politik kişileri edebî bir eylemle (yazıyla) toplumun ve okurun gözüne sokar adeta.

Aynen Carlos Fuentes’in yaptığı gibi.

Meksikalı yazar Carlos Fuentes, politik romanlarıyla, ülkesine dünyanın dikkatini çekmiş bir yazar.

Edebiyatı da, düşünceyle mezcedebilmiş bir çağdaş **edebiyat maestrosu** bence.

Türkiye’de yayımlanan son romanı *Kartal Koltuğu*, adeta bir politik kehanet romanı; yazar, 2002’de yazdığı bu romanda Meksika’nın 18 yıl sonrasını, yani 2020’yi öngörüyor.

2022’de Meksika hükümeti, Kolombiya’nın Amerika Birleşik Devletleri tarafından işgal edilmesi üzerine bir bildiri yayınlayarak işgal kuvvetlerinin Kolombiya’dan çekilmesini ister.

İster istemez de, ABD Meksika’nın iletişimini sağlayan uydu bağlantısını bir bahaneyle keser ve bu ülkenin dünyayla bağlantısı birdenbire kopuverir.

Meksika fakssız, ağ bağlantısız, e-postasız ve telefonsuz kalır. Artık eskiye dönmüştür; iletişim, sözlü ve eski usul mektupla sürdürülmeye başlanır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakan Bıçakçı’nın yeni romanı: ‘Karanlık Oda’

Pakize Barışta 09.01.2011

Edebiyat, insana insanı (kendisini) çoğaltarak gösterir bazen.

Bu çoğaltma aslında bir tür **ikizleştirme**dir; ruhsallıkları çok farklı, adeta zıt olan **iki aynı insanda** gerçekleşir bu durum.

Ve edebiyat, insanı sürekli olarak keşfeder aynı zamanda.

Toplumun üretim araçları ve üretim ilişkileri radikal bir değişime uğradıkça, ortaya çıkan yeni insanın varoluş aurası da değişir. Buna bağlı olarak insan ilişkileri de, yaşanan yeni habitat içinde altüst oluşlar yaşar kimi zaman; ve bazı **parçalanmışlıklar** çıkar ortaya böylece; insanın benliğinde, karşılanması sancılı **bölünmüşlükler** oluşur.

Yazar, tüm insanlığın hassas bir anteni olarak; insanın kendisiyle ilgili bu yabancılaşmasını edebî bir ifadeyle yüzüne vurur adeta.

Hakan Bıçakçı’nın *Karanlık Oda* romanında yaptığı gibi.

Yazar, günümüz insanında –belki moderniteyle de artan- monoblok bir benliğin, bir ruhsallığın yanı sıra, parçalanarak birbirine ayrı ve aykırı düşmüş iki benlik durumunu da, gerilim örgüsü ilginç ve etkili bir romanda sunuyor okuruna.

Karanlık Oda, felsefede oldukça önemli bir yer tutan; insanın kendine yabancılaşmasını, bu coğrafyaya özgü metropol hayatı içinde bir fotoğrafçının bölünmüş benliği üzerinden aktarıyor.

Taşradan metropole geçişin yarattığı ve zamanla birikmiş benlik altüst oluşlarının sonucu olan bir sendromun yol açtığı **hayat uyumunun** bir **hayat cehennemine** nasıl dönüştüğünü, benliğin parçalanarak nasıl çoğaldığını, akıcı bir dille anlatıyor Hakan Bıçakçı:

“Sergi sona ermişti. Hiç iz bırakmadan... Fotoğraflarım kafalardan çoktan silinmiş olmalıydı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cemil Kavukçu'dan damıtılmış hikâyeler: 'Düşkaçıran'

Pakize Barışta 16.01.2011

Edebiyatın hikâye **hali**, hayatın kimi zaman mütevazı kimi zaman da şiddetli gündelik halinin **manalı derinliği**dir.

Hikâyeler hayatı yontarak çok yüzlü, çok cepheli ve çok ışıklı olarak manalandırırılar.

Hikâye yazarı hayata yakından bakar; hayatın içinde henüz tam manasıyla manalandırılmamış derinliklerin değerlerini edebî olarak keşfeden kişidir o; sadece bir ses, sadece bir ışık, sadece bir bakış ya da bir omuz silkme, hikâyeciyi harekete geçirip ortaya muhteşem duygular dökmesini sağlayabilir.

Cemil Kavukçu diyor ki: "Zaten ben öykülerimi planlayarak yazmıyorum. Bir etki sonucunda; bu bir görüntü olabilir, aklıma gelen bir cümle olabilir, bir yüz, bir ses olabilir. Onun beni bir öyküye götüreceğini hissederim. Ortada bir öykü yoktur. Sonra o benim kafamda bir süre dolaşır. Kalıptan kalıba, kılıktan kılığa girer. Yavaş yavaş belirginleşir, şekillenir."

Cemil Kavukçu'nun yeni yayımlanan *Düşkaçıran* adlı hikâye kitabını okurken; yazarın, hayatın kaosunu ve perdelerini aşarken, açığa çıkarırken ilk bakışta çok basit hatta anlamsız gibi görünen küçük işaretlerden; çakmaktaşıdan çıkan bir kıvılcımdan, safiyetin dışavurumundan, bir gecenin uykusuzluğundan nasıl yola çıktığını ve nasıl insanı şaşırtan, çarpan, yerinde zıncı diye durduran hikâyeler yarattığını bir kez daha anladım.

Düşkaçıran'daki hikâyeler, en karmaşık (karmaşık gibi görünenin) en yalın edebî anlatımına sahip bence.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gonca Özmen'in erken olgunlaşmış şiirleri: 'Belki Sessiz'

Pakize Barışta 23.01.2011

Edebiyat, şiirle ebedileşir.

Herşey bittiğinde geriye kalan şiir olacaktır çünkü.

Şiir uzaktan seslenir insana. Ürkektir.

Şiir **bilinmeyenin dilidir** aynı zamanda ve bu dil o kadar güçlüdür ki, **bilineni belirler**; hatta değiştirir.

Jean Cocteau, "Devrimde her zaman bir şiir havası vardır. Çünkü şiir devrimdir," diyor.

Bu devrim, şairin içinde yaşattığı **sürekli devrimin** bizlere sesini göndermesidir bana göre. Acılı da olsa, hüznü ve gizli bir **hazza** sahip de olsa, üzeri örtülmüş ve bölünmüş gerçeği **işaretler**.

Genç şair Gonca Özmen de kendi içindeki **gerçeğin dili**nden sesleniyor: “Ben suyun yarasına bakıyorum.”

Belki Sessiz, Gonca Özmen’in ikinci şiir kitabı.

İçinde **erken olgunluk** şiirleri var.

Nefesi iyi ayarlanmış, sesleniş **döngülü**, rüzgârlı şiirler bunlar:

“Geceye hazırlanıyor orman
Yavaş yavaş soyunuyor yeşili
Bir kuşun bir buluta karışmış düşü
Rüzgâr yine kayalardan söz ediyor
Rüzgâr gezip gördüğü yerleri anlatıyor
Bu sefer akar belki sözcükler diyorum
Yağmurla boşanır tenin arzusu
Belki şaşırır vaktini ezanlar ve ölümler
Nasılca çiçek açar bir çocuğun kesik kolu
Ey dünya, küçüldükçe küçüldün içimizde
Durmadan birikiyor söz balçığı gölün dibinde
Durmadan sesini yitiriyor her şey” (*Belki Sessiz*)

Gonca Özmen’in şiiri sanki **sözlü**; şiirin yazılı halinden önceki dönemlere (kadim) ait bir derinliği var; dağları tepeleri aşarak çok uzaklardan, suların dibinden yükselerek insanın içine sesleniyor:

“Sular varken eski sular
Bana kaldı bir akşamı söylemek
Bir dalgınlıktan geldim ben bir dalgınlıktan
Gittiğim kime kalırsa

Çağırır evlerden uzun sesler
Getirilir biri uykuda
Herşey kendine gizlenir neden
Gizlendiğim kime kalırsa

Paslı bir kapandır insan paslı bir kapan
Çalışır saat ölünün kolunda
O bitmez sıkıntıyum neden
Sıkıldığım kime kalırsa

Dönsem havada dönsem
Döndüğüm kime kalırsa” (*Kime Kalırsa*)

Belki Sessiz’de sergilenen şiire ait, sadece ona ait bir **zaman** var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Daniel Wallace'ın 'Büyük Balık' romanı çağdaş bir efsane

Pakize Barışta 30.01.2011

Edebiyat sanki 'o' zamanda, 'o' anda oradadır!

Yazar, sanki zamanın var olan 'o' hücrelerinde ya da var olmayan 'o' ânında hep hazır bulunur!

Edebiyat, hayatın **her** boyutunun tek tanığı gibidir; olup biteni, olacakları ve hiçbir zaman olamayacakları görür, iştir, koklar ve hisseder çünkü...

Yazar, hayatı yeniden biçimlendirerek, yeniden manalandırmış olur; onun kalemi **evrensel tanıktır**.

Gerçek, hayal ve düş.. ne zaman ki birbirlerinin içinde eriyip yok olurlar, işte o zaman edebîleşir herşey bana göre; ortaya o tuhaf, insanı büyüleyen, çok katmanlı manalar içeren **dil** çıkar zira: yazarın edebî dilidir bu.

Amerikalı yazar Daniel Wallace, hayatın öz suyuna dalmış, **içle dışı** mezcederek çağdaş bir efsane çıkarmış ortaya: *Büyük Balık*.

Daniel Wallace'ın romanı, formatını zorlayan bir anlatıma sahip. Hem bağımsız gibi duran, hem de birbirleriyle –mana itibarıyla– sıkı bir ilişki içinde olan hikâyeler gibi; *Büyük Balık*'ın epizodik bir anlatımı var çünkü; kısa bölümler halinde kurgulanmış.

Bir portre çiziyor yazar. Daha doğrusu bir portreyi onlarca açıdan, kesitinden ve cephesinden şefkatli fırça darbeleriyle renklendiriyor, boyutlandırıyor adeta. Anlattığı insanın her ânını paylaşıyor sanki.

Ölmekte olan bir adamın hayat hikâyesi üzerine kurulmuş *Büyük Balık*.

Daniel Wallace, hem pagan, hem modern, hem realist, hem hayalperest bir babanın, son demlerinde oğluna –oğlunun da isteğiyle–, hayatın manasıyla ilgili düşüncelerini ve hissettiklerini nasihat düzeyinde aktarmak yerine, fıkralar anlatışını hikâye ediyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atilla Atalay hayatın şah damarını yakalamış: 'Mecnun Kuleleri'

Pakize Barışta 06.02.2011

Edebiyatın mizah hali aynı zamanda onun **bilge** halidir!

Hayatın kuyruğunu mizahla yakalayan edebiyat, ilk bakışta 'yüksek edebiyat' karşısında hafif görünse de (genel olarak tarihi boyunca bazı kesimler tarafından ciddiye alınmayıp, ikinci sınıf olarak değerlendirilmiş olsa da) **mizahi edebiyat** hayatın şahdamarıdır bana göre.

Mizahın dokunduğu hayat (hayat kesiti) çırılçıplak kalır çünkü.

Mizah, okuru (dinleyeni) ters köşeye sıkıştırır!

Gerçek mizah yazarı, (diğer edebiyat türleri yazarlarından farklı olarak) bir **edebiyat misyoneridir** bana göre; siyasal, sosyal, hatta ideolojik bir iğnecidir o!

Batırırverir iğnesini! Atilla Atalay'ın yaptığı gibi.. "– Sıkılhan. Ben Aşur... Aşur dayın... Alo... Benim anladığım, sen gelip bu Ömür dayını hunharca ortadan kaldırmayacan. Hâlbuki kaç defa söyledim kendisinin töre gereği menfur bir cinayete kurban gitmesi gerekiyor. Şunca yıldır çoluk çocuğu cinayete azmettiririm, senin kadar zor azmedeni görmedim. Yani hakikatten bütün telefonları dinliyolarsa, aramızdaki konuşmaları dinleyen biri bile çoktan azmedip Ömür şerefsizine gürşun yağdırmıştı...

– Dayı şu töreyi bana bir mail atar mısın, iyice bi anlamaya çalışıyım.

– Töre meyil atılır mı lan kavat?"

Atilla Atalay, yeni yayımlanan kitabı *Mecnun Kuleleri*'nde gerçeği çok anlama çekiyor ve kendine ait, kendi üslubunda bir **gerçeklik tasavvuru** içine giriyor; bunu da okuruna 'gerçeğin gerçekte ne olduğunu' sunarak yapıyor; okurun ezberlerini bozup, onu şaşkına çeviriyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oya Baydar ve Melek Ulagay'ın 'Bir Dönem İki Kadın' kitabı söyleşi formatında bir destan!

Pakize Barışta 13.02.2011

Rüzgâr hangi yönden eserse essin ve nerelere doğru dağılırsa dağılsın, gerçek entelektüel sermaye, devrime aittir.

Fikrî, zikrî, amelî ve duygusal bir entelektüel devrim sermayesini kastediyorum; zamanın –o zamanın- ruhuyla ilgili, dinamiğini bu ruhtan alan bir duyarlılıktan söz ediyorum; köklü bir altüst oluş, değişim/ dönüşüm/ yeniden oluşum sermayesi...

Devrim, dayanılmaz acılar içinde kendi hayati güzelliğini de doğuran bir duygu kaynağı, bir duygu sermayesidir aynı zamanda.

İçinde **safiyet hücreleri** taşıyan her devrim hareketi, iç çelişkilere, çatışmalara, fraksiyonlara, ayrılıklara sahip olsa da, önünde sonunda **eken** bir harekettir; yani hiçbir şey yok olmaz, tam aksine, zaman zaman kendini belli etmese de o toplumun ruhuna ve vicdanına yerleşmiştir artık.

Oya Baydar ve Melek Ulagay, *Bir Dönem İki Kadın* adlı söyleşi kitabında, yirminci yüzyılın ikinci yarısında Türkiye'deki devrim hareketlerini –bu hareketlerin içinde bizzat var olmalarının da tanıklığıyla- kadın bakış açısı ve duyarlılığıyla günümüz okuruna anlatıyorlar: "*Türkiye'de ve dünyada solun durumu, bölünmüşlüğü, geniş kitlelerden kopukluğu, kimilerine göre de yenilgisi üzerine çok yazılıp çizildi. Ama bunların çoğu iktidar konumundan bakan erkek egemen gözün gördükleriydi. Tarihi sadece erkekler yazmamalı; tarih, erkeklerin insandan çok siyasete odaklı resmî tarihi olmamalı; o tarihi yaşarken nasıl birarada olduysak, yazarken de birlikte yazılmalı, diye düşündük.*"

Bir Dönem İki Kadın, bir ışık kaynağı!

Bir hakikate, bir devrim hakikatine ışık tutuyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müsvedde akıllardan bıkanlara: İzzet Yasar'dan 'başka akıl peşinde'

Pakize Barışta 20.02.2011

Şiirin hası o kadar güçlüdür ki, sistemin damarlarından akan kanı tersine akıtabilir!

Aklın da duygunun da en güçlü ezber bozucusu şiidir bana göre.

Bu altüst oluşu yaratabilen şiir de, şiir olmaktan çıkar zaten! **Miir** olur artık o, örneğin!

Bu durumda akıl da gider, duygu da gider, şiir de gider velhasıl...

Mısralar, heceler artık dağa çıkmıştır!

"turgut uyar tutmuş elimden götürüyor beni nereye / güllerin bedeninden dikenlerin kopartıldığı yere / yokuş yolun en dibindeki deliğe / vicdanların bakıştığı aynalı merdivene / alev makinalarıyla girilen bölgeye / olmayan insanların olmayan dille konuştuğu / adsız çocuğun adaşıyla koştuğu memlekete / turgut uyar tutmuş elimden götürüyor beni nereye / hendeseyle hicretin iç içe geçtiği yere / tuzuna kan tuzu karışmış göle / tarihin bir türlü yazamadığı çöle / sürme hanımın çıldırtıldığı köye / erkekler yüzükoyun kadınlar sırtüstü / yatağında çıplak ölümler yatan dereye / turgut uyar tutmuş elimden götürüyor beni nereye / canına okunmuşların semtine / çanına ot tıkanmış kiliseye / istavroz çıkarılmayan iskeleye / yetimsiz kalmış yetimhaneye / tadı kaçmış meyhaneye / karoçeri traya söylenmeyen mahalleye / turgut uyar tutmuş elimden götürüyor beni nereye / halkın gülünün solduğu yere / kalandra'nın ipinin çekildiği şehire / acının başkentine / açık kitabın ta içine..." (*Sonu Olmayan Şiir*)

İzzet Yasar'ın, *başka akıl peşinde* adlı yeni kitabında yer alan şiirler –örneğin- Kartezyen akıllı berhava eden misket bombası harflerden oluşuyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Halide Edip Adıvar'ın 'Çaresaz'ı, Doğu ile Batı arasında ruhu sıkışmış bir roman

---

Pakize Barışta 27.02.2011

Edebiyat, yeniliğe, modernleşmeye en yatkın, bu konudaki refleksi en cevval ve girişimci olan bir kültürel eylemdir.

Edebiyat, bazı zamanlarda ve durumlarda kendi içinde bir devrim de gerçekleştirir.

Bu coğrafyada **roman**, Cumhuriyet öncesi ve sonrası edebî bir tür olarak modernleşmenin, Avrupaileşmenin hem öznelerinden biri hem de güçlü kültürel simgelerinden biri olmuş.

Edebiyatımızdaki **roman hareketinin** kendi edebî diliyle, anlatımıyla ilgili '**nasıl**' meselesi, belki de Cumhuriyet ülküsünün heyecanı içinde –yani Avrupaileşmede- bu yeni türün, mevcut coğrafi kültürel iklimden şiddetle kopuşu ve kendine yabancı bir iklimin kültürünü kabullenışı arasında yaşadığı akli ve hissi bu ideolojik göç içinde, neredeyse unutulurcasına ihmal edilmiş kültürel bir meseledir.

Romana evet.. ama ona ait bir dilin nasıl oluşturulacağı, ona ait bu coğrafyaya özgün bir yapının nasıl kurulacağı muğlaktır!

Aslında Cumhuriyet'in yazarı, –en hafif tabirle- Doğu ile Batı arasında ruhu sıkışmış bir vaziyettedir!

Devrim ithalinin bünyeye uymayan en acılı ve sancılı tarafı da kültür-sanat ithali değil midir zaten? (Bunun bir etkilenme ve diyalektik süreçlerle rasyonel bir ilişkisi yoktur bana göre.)

Bu **tuhaf** (çok yönlü ve çok parametrelili) edebî modernleşmenin paydaşlarından ve yoldaşlarından biri de Halide Edip Adıvar'dır.

Romanı büyük bir iyi niyetle yeni ideolojinin, Cumhuriyet'in zikredilmeyen edebiyat devriminin içine bir yapıtaşı olarak yerleştirmeye çalışmıştır.

Halide Edip Adıvar'ın ölümünden üç yıl önce yazdığı *Çaresaz* adlı romanında da bu '**nasıl**' meselesine rastlıyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

James Joyce'un 'Giacomo Joyce' hali!

Pakize Barışta 06.03.2011

Edebiyat, kendi özüne de –nadiren- hızlı bir **bakış atar**.

Bu bakış bir parantez içi bakış da olabilir tabii.

Yani yazar, edebî hayatının bir dilimini kendi özeli için **hapsederek**, onu gözlerden uzaklaştırır.

Satırlar sanki mecburen yazılmıştır.

Yazılmasalardı şayet; ne '**o**' zamana, ne '**o**' âna ne de '**onun**' acısına; hüznün katmerlenmiş ve artık **dokulaşmış kavranamazlığına** tahammül etmek, cehennem azabı gibi bir şey olurdu 'o yazar' için.

Yazı, çok özel durumlarda kendine bile yabancılaşabilir...

James Joyce, adasının dışına çıktığında, ana karanın (kıtanın) İtalya'sında Giacomo Joyce olmuş.

Giacomo Joyce, James Joyce'un çok az bilinen bir yazısı; özel bir dile sahip; düzyazı içinde şiirini gizlemiş, şiirinin içinden düzyazıyı çekip çıkarmış. Ama bazılarının dediği gibi şiirle düzyazı arasında kalmış bir metin değil bu; duyarlı bir insanın hayatının içinde oluşan bir dile sahip bence.

Ünlü James Joyce uzmanı Richard Ellmann'ın, *Giacomo Joyce*'un önsözündeki o muhteşem sunuş yazısında altını özenle çizdiği gibi: "*Joyce, bu kısa yapıtı yarım yüzyıl önce, Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi'ni bitirip, Ulysses'e başladığı dönemlerde Trieste'de yazdı. Giacomo Joyce, bu iki kitap arasında eksen oluşturur. Hiç söylenmemiş bir aşk şiiridir, Joyce'un esmer bir genç hanımın duygusal eğitimine kalkışması, yaşamının bir aşamasına veda edişi, aynı zamanda da düş dünyasını anlatımda yeni bir biçimi keşfedişidir.*"

James Joyce, Trieste'de âşık olmuş.

Ders verdiği genç kızlardan birine.

Bu genç kız, bir genç kız mı, ya da bir **toplam** mı, veya hayalle gerçeğin **varlıklaştırdığı** bir **aşk kaynağı** mı?

Yazarı, hayal âleminde cümleler âlemine sürükleyecek bir kanlı canlı mitik aşk özü mü; farklı ve derin uygarlıklar coğrafyasında karşılaşılan bir canlı eser mi yoksa?

"Karanlık bir duyu dalgası, bir daha, bir daha, bir daha.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir kimliğe yürümek: Bejan Matur ve 'Dağın Ardına Bakmak'

Pakize Barışta 13.03.2011

Bir yazı, duygunun hakikatini samimi bir biçimde yansıtıyorsa, o yazı edebî bir yazıdır bana göre.

Bir edebî yazı, duygunun hakikatine gerçekliğin bilgisi içinde ulaşır.

Gerçekliğin bilgisi ise külliye bir kavrayış gerektirir; insanın, toplumun, doğanın doğasının kavranışıdır bu.

Edebiyat, bu kavrayışı dillendirir sonuçta.

O, **anlaşılmak** isteyen yanında durur!

Ve edebiyat, anlaşılmak durumunda olan insanların tümüne, edebî olarak aktarabilmek için önce onu **anlamak** ister; bu coğrafyada ise bu iş **vicdan üzerinden** harmanlanır.

Aslında edebiyat vicdanı arar.

Vicdan da, hakikatin ta kendisi değil midir zaten?

"Bu toprakların hamurunda üzeri örtülmüş bir insan vardı" diye yazıyor Bejan Matur.

Ve, "Bir gerçek, gerçek olarak anlatıldığında herkese ulaşıyor" diyor.

Bir '**kalbe şükran**' duymak, Bejan Matur'un *Dağın Ardına Bakmak* adlı kitabını okuduktan sonra sylenecik tek söz galiba.

Dağın Ardına Bakmak'ın değindiği gerçek yorulmuş!

Bejan Matur, bir savaşın açtığı yaraların, onca insanın ölümünün artık bu coğrafyayı fazlasıyla yorduğunu, yıprattığını söylemek istiyor bana göre.

Her iki tarafın kanının, toprağa taşa fazlasıyla bulaştığını haykırıyor.

Ve bu kan akışını durdurmanın ilk adımınnın en insani bir beklentiden geçtiğinin de altını çiziyor: "Hangi insanın derinine biraz eğilseniz, ortak bir dert karşılıyor sizi: anlaşılmak isteği!"

O kadar ki, bu anlaşılmak isteği, kişi açıp hasmını da kapsayabiliyor. Vicdan genişliyor, yayılıyor, **ortaklaşıyor**: "(.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Jaklin elik ve öfkenin şenliği

Pakize Barışta 20.03.2011

Edebiyat, binlerce yıldır bu coğrafyanın en derin çığlıklarından biridir. Bu ığlık, zaman içinde bazen kesintiye uğramış, sesi bastırılmış, bazen inişli çıkışlı periyotlar izlemiş, ama hiçbir zaman susmamıştır; en ceberut zamanlarda bile sesini yeraltından duyurmuştur icabında.

Dünyanın en zengin sözlü/sesli edebiyatına sahip olduğumuz söylenir. Özellikle bir başka sesin, müziğin de desteğiyle; hatta sonsuz birlikteliğiyle, Anadolu insanı, hissettiği her şeyi ama her şeyi; acısıyla sevinciyle dile getirmiştir, bilindiği gibi.

Yazılı edebiyatın hasında ise, bu derin çığlık, aynı insani kaynaklara dayanarak devredilmiş bir miras gibi sürmekte bugün de.

Anadolu bütün yreleriyle, doğusuyla batısıyla çok uzak olmayan bir evrede, zamanında, nasıl aşıkların yurdu olduysa, edebiyatın sessiz devrimcilerinin de yurdu olacaktır bana göre; doğudan batıdan yükselen edebi sesler, hüzünlü çığlıklar şimdiden bunu işaret ediyor bence.

Diyarbakır doğumlu yazar Jaklin elik'in yeni yayımlanan öfkenin şenliği adlı kısa romanı, bir çığlığın ağırtlaşmış modern biçimi bence; toplam bir Anadolu uygarlığının derinlerinden yükselen bir duyarlığa sahip:

"O soyut zamanlardan elimizde kalan tek şey kklerimizdi. Annemin Asuri kökeni, babamın babasının ikinci eşinden dolayı Müslüman Kürtlük bulaşmış Ermeniliği kendilerine karşı övgü, birbirlerine karşı ise svgnn hedefi oluyordu. Nerden geldiğimizi, kim olduğumuzu biliyor oluşumuz bize bu coğrafyada eşine az rastlanır bir kök bahşetmişti.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Figen Şakacı'dan: 'Bitirgen'

Pakize Barışta 27.03.2011

Edebiyat, gerçeklikle ilgili ezberimizi bozar! Hayatın manasının peşine düşüp, onu her daim yeniden üretirken, gerçeklikle ilgili algımızı da (kavrayışımızı) altüst edebilir.

Zira ergin insanın tahayyülü içine yerleştirilmiş olan (bin bir şartlanma ve dayatmalarla) ve bir ön kabulle neredeyse mutlak olarak kabul edilen gerçeklik tözü; yani hayatın değişmez gerçekliği yalanı (illüzyonu), edebiyatın dokunuşuyla -nadir de olsa- yerinden oynayabilir.

Edebiyat biz büyüklere, unuttuğumuz hatta artık işimize gelmeyen bir başka gerçekliği de sunar.

Çocukluğun gerçekliğidir bu.

Ve öyle esaslı bir hâldir ki bu; unutulmazsa şayet, ergin insanın kaderi bile bir başka olabilir.

Graham Greene'in bir tesbiti var: "Çocukluk çağında her zaman kapının açıldığı ve geleceğin içeri alındığı bir an vardır."

Erginlik, çocukluğun içinde kuluçkadadır!

Figen Şakacı, unutmamış!

Çok farklı bir gerçekliği inşa ediyor Bitirgen adlı uzun hikâyesinde.

Büyüme, bu ironik ve naif hikâyenin ruhu aslında.

Bir kız çocuğu büyüyor...

Büyümesinin içine kendi duygularını, düşüncelerini katarak bir günlük tutuyor.

Figen Şakacı, hikâyesini yazarken, bu kız çocuğu da, Bitirgen adını verdiği günlüğüne hayat notlarını düşüyor: "Buldum! Senin adın bundan sonra Bitirgen olsun! Ne demek diye sorma, ben de bilmiyorum. Babam bana öyle diyor ve çok hoşuma gidiyor. Babamın Bitirgen'i benim, benimki de sensin, anlaştık mı? (.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

John Berger ve Selçuk Demirel'den: Katarakt

Pakize Barışta 03.04.2011

 John Berger ve Selçuk Demirel'den: Katarakt Önce ne vardı? Johan Huizinga'ya göre önce oyun vardı. Kültür, oyundan sonra çıktı ortaya. John Berger'a göre ise önce görme vardı.

Sonra da konuşma çıktı ortaya. "Görme konuşmadan önce gelmiştir, çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir" diyor Berger.

John Berger'ın işaret ettiği 'önce'nin yanında durduğumuzda ise; önce gören sonra konuşan çocuğun bir adım sonra oyuna geçtiğini düşünebiliriz.

Ve kalemi de bir oyun aracı olarak soyutladığımızda; karşımıza yazı (edebiyat) çıkabilir.

İnsanlığın en manalı kültürel oyunu olarak!

İngiliz edebiyatının önemli yazarlardan John Berger'ın Katarakt adlı kitabı, görmenin bir yeniden doğuş güzellemesi.

Yazar, 2009 yılında geçirdiği göz ameliyatı sırasında ve sonrasında görmenin önemi eksenli notlar tutmuş.

Ve bu ilginç notlarını Selçuk Demirel'in desenlerine teslim etmiş.

Göz (görme) takıntılı bu iki yaratıcı insanın buluşmasıyla da ortaya hem okunacak, hem de seyredilecek çağdaş (post modern) bir ikon çıkmış.

"Katarakt, Yunanca kataraktes'ten gelir, anlamı da çağlayan ya da üstten inen ve girişi engelleyen demir kafes demektir. Sol gözdeki engel giderildi. Sağ gözdeki katarakt hâlâ duruyor. Önce sol gözümü sonra da sağ gözümü yumarak önümdeki bir nesneye bakıp eğleniyorum... İki görüntü de açıkça birbirinden değişik. Aralarındaki ayrım(lar)ı tanımlamalı. Yalnız sağ gözümle baktığımda, her şey eskimiş görünüyor; yalnız sol gözümle baktığımda ise her şey yeni."

Eski ve yeni vurgusunu irdelediğimizde ise, yazar bir nesnenin eski ya da yeni oluşundan önce; bizim (insanın) ışıkla ilgili hayat görüşümüzün, ışık ve zaman algımızın (ya da algısızlığımızın) altını çiziyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sonsuzluğun değişkenliğini yazan bir yazar: Borges ve 'Yaratan'

Pakize Barışta 10.04.2011

 Sonsuzluğun değişkenliğini yazan bir yazar: Borges ve 'Yaratan' Edebiyat, Borges'tir!

Borges, edebiyattır!

Edebî yazı tarihinin tüm yaratıcıları; hayatı yeniden manâlandırın tüm yazarlar 'edebiyat'tır. Edebî yaratım, insanlığın en öznel, en kişiye has, en egosantrik -pozitif anlamda- ve hatta direnme yetisi en güçlü olan insanların işidir.

Çünkü bu insanlar; insanın doğası, hayatın doğası ve doğanın doğasının merkezinde yer alan bir duygu tözüyle ilgilenirler.

Ki, bu duygu tözü içinde kimbilir kaç 'ben' vardır. Ve bu tözün içinde kimbilir daha ne kadar duygu tözleri vardır aynı zamanda!

Yazar, sanki bir yazı sarmalı içinde yaşar; kendisi bile bu sarmalın uçlarındaki harekete heyecanla bakar.

Jorge Luis Borges, bu edebî hayat yorumcularından biri.

Hayatın (olup biten her şeyin, yaşanan her duygunun ya da duygusuzluğun) çizgileriyle, insan yüzünün çizgilerinin örtüştüğünü keşfetmiş bir edebiyat velîsi bence o:

“Öteki’nin, Borges’in başından geçiyor olaylar. Ben Buenos Aires’te yürürken bir bina girişine, canlı bir kapiya bakmak için, belki de farkında olmadan duraklıyorum; Borges’in haberlerini postadan alıyorum, adını profesörler üçlüsünde ya da yaşam öyküsü sözlüklerinde görüyorum. Kum saatlerini, haritaları, XVIII. yüzyılın tipografyasını, kökenbilimi, kahvenin tadını ve Stevenson’un metinlerini severim; öteki Borges de bunları yeğler, ama bir tür kendini beğenmişlikle bütün bunları bir oyuncunun nitelikleri olarak görür.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Che Guevara’nın ‘Küresel Adalet’ini yeniden öğrenmek...

Pakize Barışta 17.04.2011

 Che Guevara’nın ‘Küresel Adalet’ini yeniden öğrenmek... Devrim, adalet ve kültür...

Biri olmazsa, diğerlerinin de var olamayacağı **beraberlik**.

Tarih boyunca, insanın **mutluluğu** için peşine düşülmüş bu beraberliğin, mücadeleler verilmiş; **bir**’lik içinde **çokluk**, çokluk içinde bir’lik uğruna vazgeçilemez bir hayat mücadelesi çizgisi bu.

Bazı insanlar (çok az sayıda da olsa), devrimadalet- kültür zincirinin halkalarını biraraya getirmede **hayat lideri** olabiliyorlar.

Bunlardan biri de Ernesto Che Guevara’dır bilindiği gibi.

Ülkesinin insanlarının ezilmişliği karşısında acı çeken Portekizli Nobel Ödüllü yazar Jose Saramago; diktatörlere seslenirken, **Ernesto Che Guevara’nın, gizli portresinin hepsinden daha çok tanınacağı bir günün geleceğini** söylüyordu uzun yıllar önce.

Çünkü bu egemenlerin (Salazar vb.) hepsinden ötede; insanlığın **“tüm devrimci düşlerinin evrensel imgesine dönüşmüştür”** Ernesto Che Guevara.

Küresel Adalet, Che’nin kendi devrimci hareketinin dinamikleriyle yoğurduğu devrimci düşünce evreniyle ilgili söylemlerinin ve yazılarının bugün için de ne kadar geçerli olduklarını **işaretleyen** bir **umut** kitabı bence.

Küresel Adalet adlı kitapta, Che’nin: Cezayir’de, Küba’da, Sosyalizm ve İnsan, “İki, Üç... Pek Çok Vietnam Yaratmak, Bu Bir Emirdir” adlı metinleriyle, Che Guevara Araştırma Merkezi’nden Maria del Carmen Ariet Garcia’nın önemli ve ilginç bir önsözü de var.

Che’nin bu unutulmaz metinleri 60’lı yıllarda ortaya çıkmış. Ve daha o tarihlerde bir **küresellikten** (globalizmden) bahsediyor Che Guevara; sanki daha sonraki yıllarda kapitalist sistemin ortaya atacağı ‘globalizmi’ ve bu globalizmin yaratacağı dünya egemenliğini kestirebilmiş gibi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orhan Kemal'in kayıp romanı: 'Yüz Karası'

Pakize Barışta 23.04.2011

Edebiyat, kalıcı izler bırakır!

İnsanın içine işleyerek, onda adeta yeni bir insanın oluşumuna yol açar.

Bu insan bu coğrafyanın insanı ise şayet, durum biraz daha farklıdır bana göre; sistemlerin, modernitenin üstünü örttüğü –hatta yok etmeye çalıştığı- **vicdanın** kalkını olur edebiyat.

Edebiyat, insanın ve toplumun –dışarıdan müdahaleli- büyük altüst oluşları içinden, büyük acıları içinden; umudu, haysiyeti ve vicdanı **kurtarır** adeta.

Edebiyat, insanın **kapalı halini** açık hale dönüştürür; ki, aslında bu kapalı hâl, insanın zorunlu, dayatılmış halidir çoğunluk olarak.

Yazar denen kişi, kalemiyle hepimizin adına, hatta dünyada yaşayan bütün insanlar adına **vicdan muhasebesi** yapan kişidir.

Edebî bir güçten ve sıra dışı bir duyarlılık hassasiyetinden damıttığı yazısı da, her şeye rağmen **umudun yazısıdır**.

Orhan Kemal, Türkiye'nin, bu coğrafya edebiyatının **umut yolunu** açan en önemli yazarlarından biridir.

O, başka ellerde ve zihinlerde **projelendirilmiş** olan dayatmacı bir hayatın –hayat araçlarının ve ilişkilerin-, insanları (ve insanlığı) ezmesine karşı çıkmıştır edebiyatıyla.

İnsan, Orhan Kemal'e sığındığında, insanlığa da sığınmış olur bence. İnsanın varlık sebebinin özüne temas eder çünkü o.

Orhan Kemal'in edebiyatı, bu nedenle adeta 'şifacı' bir edebiyattır benim için.

Yüz Karası, Orhan Kemal'in yeni bir romanı.

Yeni oluşu, bu romanın 51 yıl sonra, adeta keşfedilerek, kitap olarak basılmasında.

Yüz Karası, 1960 yılında İstanbul **Son Saat** gazetesinde 60 gün süreli bir tefrika roman olarak yayımlanmış.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Agota Kristof'tan bir küçük başeser: 'Dün'

Pakize Barışta 01.05.2011

 Agota Kristof'tan bir küçük başeser: 'Dün' Edebiyat sığınacak tek yer.

Yazmak ve okumak güvenlidir, güven sağlar; anlaşılmayanların, manalandırılmayanların şifresini çözer.

Edebiyat mananın güvenli yurdu, toprağıdır aynı zamanda!

İnsan (yazı yazan ve okuyan) kendi geleceğini bile yazabilir; yaşadıklarından –yaşanan bazı şeylerden-, oksijeni tükendiğinde, hayat tehlikeye girdiğinde –via edebiyat- şimdiki zamanından kaçarak gelecek zamanına sığınabilir.

Geçmişin güzel hatıralarla anılmasına bugünün acıları neden olur aslında; araya bir savaş girmiştir. (Ve mutlaka böyle bir şey olmuştur!)

Bu savaş toplumsal olabileceği gibi, bireysel bir hayat savaşı da olabilir. Ama her ikisinde de insanlık onurunun zedelenmişliği vardır.

Ve her iki durumda da bir kaçış, zorunlu bir yer değiştirme; kaderden **öte** bir durumu –neredeyse sonsuza kadar- yaşatması vardır...

"Dün her şey daha güzeldi

Ağaçlarda müzik

Saçlarımda rüzgâr

Ve senin uzanan ellerinde

Güneş"

Agota Kristof'un *Dün* adlı romanı böylesi bir gizli isyanla başlıyor. Bu kısa ama son derece yoğun ve derinlikli romanı okuyunca, insan şunu bir kez daha anlıyor. Yaşanan her şey, acıdan geçen her şey, insanın yüzüne sindiği gibi, yazının (yazarın) kalemine de sinmiş oluyor.

Dün, acının yoğun ve kalın perdesini geçmeye çalışan edebileştirilmiş bir zorunlu sığınma duygusuna sahip; aynı zamanda bu sığınma duygusundan kurtulma duygusunu da içeriyor.

Agota Kristof, ince ve küskün bir ifadeyle kahramanını şöyle konuşturuyor: "Önemsiz bir ülkenin, ismi olmayan bir köyünde doğdum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Murathan Mungan'dan bir 'şiir çağı' romanı: 'Şairin Romanı'

Pakize Barışta 08.05.2011

Has edebiyatın her türü, **şiiir**'dir.

Çünkü böyle bir **yazı**; evrenin, hayatın, doğanın, hayalin, emeğin ve yazarın usaresini emerek; tanımlanamayan süzgeçlerden süzerek, gizemli kapılardan geçerek yepyeni bir evren, bir hayat, bir doğa, bir emek, hatta bir yazar yaratır.

Bu bir masal-şiiir, ya da, şiiir-masaldir aslında.

Var oluşun **edebî özü** şiiirdir!

En manalı harekettir şiiir ve bu hareketin hızı, atomların hızından daha güçlüdür; **duygunun hızına** sadece şiiir erişebilir zira.

Yol, yolculuk, yer değiştirme.. harekete mana katan, insana (şaire) hayatı ve olup biteni kavratran bir edebî yaygıdır şiiir; bir üslup, erkândır.

Şiiir, ehil bir elde **girer yazıya**.

Yazı da şiiirleşerek okura, duyana bir nefes gibi ulaşır önünde sonunda. Ve evreni bir duygu hızıyla dolandır sonsuza dek; aslında duygunun biçimlenmiş halidir şiiir.

Murathan Mungan, duygunun derinliğini –via roman- şiiirleştirmiş, *Şairin Romanı* adlı kitabında.

Bu roman, Murathan Mungan'ın en uzun şiiiri bence. Bu roman, aynı zamanda bir şiiir ormanı.. içinde bildik formatta bir şiiir arayıp da bulamayanlar, bu şiiir ormanını göremiyorlar demektir.

Şairin Romanı, destansı bir masal şiiir bence. İnsanın, okurun havsala sınırlarını hem zorluyor hem besliyor.

Bu romanın gizeminde ise **yaşanmış(!) bir ütopya** var sanki. Bu ütopya bir sentez olarak bu coğrafyada ve bir miktar da Avrupa anakarasında yaşanmış sanki; merkezinde ise kadim bir Anadolu komün hayat zenginliği değerleri ve duyarlılığı var:

"Yaşam Ortaklaşma Evi'nde aynı anadan babadan olmadıkları halde birbirlerine 'kardeş' diye seslenen ve birbirlerini gerçekten kardeş gibi hisseden çocuklar barınırdı daha çok; burada beslenmeleri, barınmaları, eğitimleri ortakana, ortakbaba denilen eğitmenler, gözetmenler tarafından sağlanırdı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Artun Ünsal'dan: 'İstanbul'un Lezzet Tarihi'

Pakize Barışta 15.05.2011

Dünya haritasını, bütün kıtaları gösterecek şekilde yatay bir biçimde önümüze serip de; dört büyük kadim ve modern uygarlık kentlerini yatay ve dikey eksenlerde işaretlediğimizde, kesişme noktasında bir kent çıkar ortaya: İstanbul.

İstanbul'un Tokyo'ya olan mesafesi ile, aynı paralelde batıya yöneldiğimizde İstanbul'un New York'a olan mesafesi yaklaşık aynıdır.

Ayrıca, kuzey güney dikey eksenine geçtiğimizde ise, İstanbul'un Moskova'ya olan uzaklığıyla Tahran'a olan uzaklığı da aynı gibidir.

Million Taşı boşuna dikilmemiş Ayasofya'nın dibine; Bizans için bu taş dünyanın sıfıncı noktasıdır.

Yani dünyanın merkezi!

Üç imparatorluğa başkentlik etmiş İstanbul, (ki, tarihî geçmişi son bulgulara göre sekiz bin yıl) pek çok konuda dünyanın uygarlık merkezidir:

"Bu büyük kent, önemli konumu ve göz kamaştırıcı durumuyla Osmanlı Devleti'ni paylaşmak isteyen büyük güçlerin göz diktiği bir yer olmuştur ve olacaktır. Doğa, avantajlı konumu ve Avrupa'nın her tarafıyla kolayca bağlantı sağlayabilmesi açısından burası dünyanın merkezi olmaya adanmış sanki." (Guillaume Martin)

İstanbul pek çok konunun metropolü olduğu gibi, gastronominin de metropolüdür.

Binlerce yıllık bir mutfak kültürü istiflenmiş olarak karşımızda durur adeta. (Bizans İmparatorluğu'nun merkezinin sembolü de **palamut** değil miydi zaten?)

İstanbul Lezzet Tarihi, Doğu ve Batı'nın, Kuzey ve Güney'in yemek kültürlerinin ve geleneklerinin harmanlandığı dikkat çekici bir kitap; Artun Ünsal ve Beyhan Gence Ünsal tarafından hazırlanmış.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gogol ve Taras Bulba yeniden...

Pakize Barışta 22.05.2011

Edebiyat da başkaldırır!

(Aslında başkaldırının en saf, en mazlum ve en haklı hali edebiyatta yaşanır; sözlü ve yazılı edebiyatta; şiirde ve düzyazıda; meselde ve özdeyişte. İnsanın içindeki **isyan ruhunu** dile getirir bütün bunlar.)

Edebiyatın başkaldırısı içinde **bağımsızlık duygusu** vardır. İşte bu nedenle edebiyatın savaşıllığı, insanı, insan ruhunu özgürleştiren bir savaşıllıktır!

Edebiyatın bu başkaldırısı **yüzeysel** değil, '**derinsel**'dir.

Edebiyat isyanı meşrulaştırır!

Bu isyan, hangi saikle olursa olsun...

Rus edebiyatı bana göre bir **derin isyan** edebiyatıdır.

Hayatın özüyle, içeriğiyle, biçimiyle ve hatta fenomeniyle bir edebi isyandır bu.

Nikolay Vasilyeviç Gogol, Rus edebiyatının temel taşlarından biri olarak, **kaleminin soluğu** içinde böyle bir isyana hiç ara vermeden, hatta şiddetini hiç azaltmadan devam ederek başarıyla sürdürmüştür hayatını.

Bu edebi hayatın yapı taşlarından biri de, yazarın **Taras Bulba** adlı romanıdır.

Taras Bulba 'da bir **özgür ruh** arayışı hâkim.

Egemene karşı bir başkaldırı destanı; bir edebi provokasyon.. tüm zamanlar için geçerli olabilecek bir emperyal sistem karşıtlığı hâkim.

Gogol'ün unutulmaz kahramanı Taras Bulba, neye ve kime karşı isyan ediyor?

Kazak ulusunu, egemenliği altında tutmaya çalışan Lehlilerin yanısıra, -ayrıca- farklı tehditler oluşturan Tatarlar'a, Museviler'e ve Türkler'e (Osmanlı'ya) karşı da savaştan bir karakter Taras Bulba.

Topraklarının yanısıra dinini de savunuyor. Ortodoksluk, Katolik Lehlilerin tehdidi altında çünkü; toprak ve din (Ortodoksluk), uğruna seve seve can verilecek iki üst değer romanda; Tatarlar için bağımsızlığın olmazsa olmazları.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Burhan Sönmez'den altüst edici bir roman: 'Masumlar'

Pakize Barışta 29.05.2011

Edebiyat hakikatin peşine düşerken, kendisi hakikat olur çıkar!

Bu **hâl**, gerçeğin peşine düşmekten farklı bir arayışın sonucudur; bu arayış **dış**'tan ziyade, **iç**'te yaşanır.

Yazar, **hakikat arayıcısı** olarak içten dışa bakmayı bilen –böyle bir terbiyeye sahip- bir **aynadır**!

Hakikat –gerçeğin tersine- sırlarla buluşan, beslenen ve bu büyümlü yol marifetiyle insanı, doğayı, toplumu, velhasıl hayatın tümünü özülle, tözüyle kavrayan bir **'yol'**dur bana göre.

Edebiyat bu yolda zamana meydan okur; kendi zamanını yaratır ve bu zaman içinde de ne geçmiş, ne şimdi, ne de gelecek, sınırlanmıştır. Onun zamanı, duygunun tarihselleştirilmesiyle ilgili bir sonsuzluğa içeren ve her an yaşayan ölümsüz bir zamandır.

Edebiyatçının (yazarın) sözüyle kalemiyle ürettiği bir başka zamandır bu!

Burhan Sönmez, bir kez daha (ilk romanı **Kuzey**'den sonra) bizi hem kendi hakikatimizi, hem de karşımızdakinin hakikatini keşfetmeye yönlendiriyor, **Masumlar** adlı yeni romanıyla.

Ve bu sırlı tembihle de sonunda bir bütünlüğe ulaşılabilir: hakikatin (o derin ve evrensel hakikatin) birer hücresi olan bizlerin **bütün** olarak birliğimize; yani hakikatin evrensel birliğine...

Bir yol yordam varsa şayet, hayatın sırrını çözecek bu hakikat arayışında; o da, her insanın bir diğerinin **aynası** olduğunun farkına varılmasıdır. Yazarın **işareti** bu yönde:

"Başımı çevirdim. Karşımdaki kızla göz göze geldim. Onun benim yüzümde ne gördüğünü merak ettim. Nasıl bir aynaydım ben ona? Gözlerimi indirdim. (...) Başımı kaldırdım. Pencereden yeşil tarlalara, tepelere ve uzaktaki köylere baktım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mıgırdiç Margosyan'ın 'Gâvur Mahallesi' ve özün poetikleştirilmesi

Pakize Barışta 05.06.2011

 Mıgırdiç Margosyan'ın 'Gâvur Mahallesi' ve özün poetikleştirilmesi Edebiyat, sanki doğanın, hayatın asli unsurlarından biri!

Yazarın içinde sanki bir başka atardamar daha var; bu damardan kan yerine hayat akıyor...

Bu kadim coğrafyanın hemen hemen her yerinde olduğu gibi –yaşanmış ve yaşanmakta olan pek çok sosyo-kültürel erozyona rağmen-, Kuzey Mezopotamya'nın kadim, çok renkli ve olağanüstü derinlikli hayatları da, bu edebî damardan evrene pompalanıyor; hayatın manası da duygulara, hatıralara ve zamanın belleğine yazılmış, kazanmış oluyor böylece.

Hüzün, acı ve sevinç tarihselleşerek çok boyutlu –ve hep yaşayan- **kimliklere** dönüşüyor adeta.

Onlar zamanın birer ürünü değil, yazarın (edebiyatın) ürettiği, oluşturduğu çok **özel bir zamanın** ürünleridir artık ve öyle de kalacaktır.

Tarihin yetişemeyeceği (hatta pek aklının basamayacağı) bir durumdur bu.

Zaten Anadolu coğrafyasının bu bölgelerinde tarih –tüm zamanlar içinde-, çok farklı olarak yaşanmıştır bana göre.

Bu coğrafyada hayal, hayatın içinde edebileşir!

Mıgırdiç Margosyan, **Gâvur Mahallesi** adlı hikâye kitabında, olağanüstü edebî sadeliği içinde **oraları** anlatmıyor; anılarını adeta canlandırarak okuruna **aktarıyor**.

Çocukluğunda, gençliğinde yaşadıklarını ve yaşananları, safça, çocukça resmediyor, fotoğraflıyor adeta.

Özün, bir tür poetikleştirilmesi bu...

Hayal mi gerçeğin içine yerleştirilmiş, yoksa gerçekler mi hayalin içine yerleştirilmiş.. saf ve yalın bir edebiliğin, işte o damardan ince ince akarak birbiri içinde yoğunlaşıp, kaynaşması bu hikâyeler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Selim İleri'nin 'Yağmur Akşamları' ve zamanın ruhu...

Pakize Barışta 12.06.2011

Edebiyat, aslında kesintisiz bir iç akışın dışa vurmuş (edebî olarak biçimlenmiş) belleği gibidir.

Durağan değildir.

Geçmişten '**şimdiki an**'a uzanır çünkü; arada hayal kırıklığına uğratici, bazı umutları yok edici kesintiler olsa dahi, edebiyatın belleği, hayatın akışındaki **süre**yle ilgili bir zincirin sonsuz halkalarına sahiptir.

Ve önünde sonunda eksik halkalar tamamlanır. (Bu coğrafyanın ya da dünyanın herhangi bir yerinde bir yazar çıkar, bu zinciri tamamlar.)

Edebiyat, geçmişin sakladıklarını (geçmişin unutturma gücüne sığınan yaşanmış anları) dikkatli bir kalemle ortaya çıkarabildiği gibi, aynı kalemle **şimdiyi de ortaya koyar**.

Edebiyatın belleğindeki geçmiş, **şimdi** ile yapısal olarak çok ilintilidir.

Yazarın çok özel ve kişisel bir 'geçmiş-şimdi' ve 'şimdi-geçmiş' bellek **bütünlüğü** vardır.

Yazarın kalemi, ikisini de aynı anda yaşar.

Bu da, edebiyata ait bir zaman birliğidir zaten.

Selim İleri, içinde var olduğu coğrafyanın bir döneminin (özellikle son döneminin) '**zeitgeist**'ını (zamanın ruhunu) edebî olarak yoğuruyor adeta, son hikâye kitabı *Yağmur Akşamları*'nda.

Unutulmuş, unutturulmuş ve çarpıtılmış bir uygarlık tasarımının; **egemenin** üzerini örttüğü bir gelecek ütopyasının (cumhuriyet, demokrasi, özgürlük) engellenme nedenlerinin izlerini sürüyor Selim İleri.

Yağmur Akşamları, bir **isyan** kitabı

Şaşırtıyor!

Selim İleri'nin edebî hayatında daha önce karşılaşmadığımız bir **çığlık**; geçmişinin bazı suskunluklarından intikam alıyor sanki yazar. İlk defa böylesine açık konuşuyor; güçlü bir **hapsedilmişlik**ten söz ediyor, toplumun ve bireyin ideolojik olarak örselenmişliğini dile getiriyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orçun Türkay'dan: 'Belkıs, Cevat ve Ne İdüğü Belirsizler'

Pakize Barışta 19.06.2011

Edebiyat, alaycıdır aynı zamanda.

Bu alaycılığın incesi de olur, kalını da, yerine göre!

Yazar, hayata müdahil olan bazı **cins insanları**, normal sayılan bazı yerleşmiş saçma sapanlıkları, uyutmaları ve diğer benzer 'bilumum'u, kulağından yakalayıp tüm debelenmelerine rağmen ortaya çıkarır.

Bazen de çizgiye ses getirir yazar; söz, yazıya çizgiden geçerek ulaşır.

Hayalde hem görüntü, hem de gizlenmiş kelam vardır zaten; bazen birarada bulunur, birarada yaşarlar hayal âleminde.

Aslında, içine herşeyin yerleşmiş, yerleştirilmiş olduğu (bakışın, **için** ve **dışın**, bir nidanın ya da suskunluğun, **sığılığın kurnazlığı**nın, kurnazlığın giydirilmiş zarafetinin..) bir **resmin**; kendi biçimini, tüm olup bitenden cimbızlayarak, yazıya –bir tür- ışınlanması değil midir edebiyat?

Hangi yazar bütün bunları görmeden, böyle bir resmin içinden geçmeden, hatta bu görüntü âlemini yaşamadan, edebiyatını oluşturabilir ki!

Yazar bazen hayalindeki resmin çizeridir ve karşısına geçerek onu yazar çoğu zaman; resmi yazıya **sevk eder**.

Bu bir operasyon gibidir. Resim de yazı da didik didik edilir nihayetinde!

Yazar Orçun Türkay, **Belkis, Cevat ve Ne İddüğü Belirsizler** adlı hikâye kitabında bunları yapıyor işte.

Bir de hayatı sarakaya alıyor.

Ama herşeyden önce kendisini...

"Başlangıçta, korkuyorum. Oysa korkacak ne var, öyle değil mi? Yapamazsam ne olur? Resim çizmek istiyorum sadece.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Pirenin Yorganı, Karıncanın Rüyası' sadece çocuklar için mi

Pakize Barışta 26.06.2011

Edebiyatta ve diğer yazı türlerinde **DOĞA**, modern zamanlarda ne derece yer almıştır?

Doğaya hangi ifadelerle yer verilmiştir?

Özellikle 'hayvanlar âlemi', 'insanlar âlemi'yle yeterli, duyarlı ve yaygın bir buluşma yaşıyor mu yazı âleminde?

Çok yönlü ve nedenlerle dolu bir cevabı var: YAŞAMIYOR!

Herşeyden önce.. insanın '**türcü**' ideolojisinde bir kusurlu söylem ve davranış var çünkü.

Ve Descartes, bu ideolojinin şampiyonlarından biridir.

Peter Singer, *Hayvan Özgürleşmesi* adlı o muhteşem kitabında, Descartes'ın ürkütücü fikirleri ve önerileri konusunda şöyle diyor:

“Descartes’a göre, hayvanlar yalnızca birer makinedir, otomattır. Ne haz ne acı ne başka bir şey hissederler. Bıçakla bir yerleri kesildiğinde çığlık atıyor ya da kızgın bir demirden kaçmak için çırpınıyor olabilirler, ama bu davranışlar bu tür durumlarda acı çektiklerini göstermez. Onlar da bir saatin tabi olduğu ilkelere tabidirler...”

Batı modernitesinin yapıtaşlarından olan kartezyen düşünce bize kadar uzandığında; bu türçülük ideolojisinin etkisi, hatta hâkimiyeti altına girmiş olduk biz de.

Böylece, doğayla, hayvanlarla ilgili kadim değerlerimizden hızla uzaklaştırdık.

Sonuç ortada.

Bu coğrafyada, bu toplumda hayvanlar **itlaf** ediliyorlar!

İşkence görüyorlar!

Aç ve susuz bırakılıyorlar!

Büyük bir **doğa kültürü** boşluğu içindeyiz.

Hayvansız, bitkisiz, börtü böceksiz, susuz ve topraksız bir **insanlık kültürü** yaşatmaya çalışıyoruz!

Doğa kültürü olmadan, insanlık kültürü olabilir mi ki?

Yazar Filiz Özdem, bir doğa kültürü (hayvan kültürü) savaşçısı bana göre.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

—

Pakize Barışta 03.07.2011

Yazarımız senelik izninin bir bölümünü kullandığından bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhsin Kızılkaya’dan: ‘Açlığın Sofrasında’

Pakize Barışta 10.07.2011

Edebiyat bu coğrafyada büyük bir çoğunlukla ve öncelikle yaşanarak değil, yaşanmış olanların **dinlenmesiyle** başlar!

Hikâyeler, destanlar, menkıbeler, masallar anlatıldığında çocuğun hayal âlemi olağanüstü genişler; dinledikleri bir daha silinmemek üzere kayda geçer zihninde.

Ve birlikte büyürler...

Bu hazineye bir de hayat süreci içinde çocuğun, gencin, erginin yaşadıkları eklendiğinde, ortaya bir yazar ve olağanüstü bir edebiyat çıkar.

Doğu'nun, Kuzey Mezopotamya'nın çocukları çok zengindir!

Binlerce yılın kadim hikâyelerinin **aktarılmalarıyla** birlikte, son **yüzyılların** toplumsal ve tarihsel belleğe geçmiş aktarmalarını da dinleme şansına sahipler çünkü hâlâ.

Dinlediklerinin içinde son derece acı, hüznü, trajik pek çok olayın, duygunun yanısıra; doğanın, sevginin güzellikleri ile vicdanın sesleri de var.

Olağanüstü zengin bir kültür potası içinde doğup büyümüşler, zaman zaman çok yoksulluk yaşamışlar ama, belki de bu sayede genç yaşlarında beklenmedik **kavrayışlar** içinde olmuşlar, erken olgunlaşmışlar.

Bulundukları ortamlarda (köylerde, kasabalarda) insanlar birkaç dil konuşuyor (Türkçe, Kürtçe, Süryanice, Arapça..), Pagan, Yahudi, Hristiyan, Müslüman kültürlerin ve uygarlıkların nefesleri ve renkleriyle harmanlanarak büyüüp geliíyorlar.

Muhsin Kızılkaya da bunlardan biri.

*"Çocukluğumun uzun kış geceleri boyunca, yanan sobanın çitirtıları arasında, dışarıdan gelen aç kurtların ulumaları eşliğinde, bulabildiğim en sıcak yere uzanmış, gözlerimi tavana dikmiş, sağ tarafımda adeta kendinden geçmiş bir halde hikâyeler anlatan **dengbêj**lerin anlatılarını pür dikkat dinlerken; o hikâyelerde, masallarda, destanlarda en çok ilgimi çeken bölüm, anlatının bir yerine sızmış olan yemek bahsi olurdu.*

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gediz Akdeniz'in 'Kara Kefali' romanında Batı çıplak!

Pakize Barışta 17.07.2011

Edebiyat, hakikatin peşine düşenlerin son sığınağıdır bence!

Hakikat, içinde barındırdığı bütün düzenli, düzensiz ve her an değişken savrulmalarıyla; edebiyatın her türlü ve manalı açılıma müsait kendi delişek aurası içinde, hem uygun bir **zuhur** ortamı, hem de **huzurlu** bir liman bulur.

Edebiyatın açılımları kaotik manalı açılımlardır aslında. Atomları düzensiz hareketlere sahiptir –delişeklik de bundan zuhur eder zaten– ve yol verdiği (sebeplendiği) duyguların zenginliği ile şaşırtıcılığı da bu yüzden **beklenmediktir**.

Yazarın sürekli temas içinde olduğu, hatta soluduğu **hayat parçacıkları** (iç ve dış/ batınî ve harici), metnin özgürlüğü içinde **serserileşerek** kendi lezzetli karmaşıklıklarını oluştururlar.

Edebiyattaki **zuhur** etme durumu da budur işte bana göre.

Gediz Akdeniz bir roman yazmış.

Moderniteye (her manada) minnet duymayı sorguluyor!

Kendi tanımlıyla bu roman **karmaşık ütopya** denemesi: "(...) yakın zamanlarda 'Post-modern Bilim' çalışmalarına ve bunların metafor kritiklerine merak sarmış bir teorik fizikçinin şizofrenik endişeleridir."

Kara Kefali adlı romanın kahramanları, İstanbul İnsanı olarak adlandırılan bir erkekle, kara kefali bir balıktır.

"Bu endişelerin, İstanbul İnsanı'nın kara kefaline, kara kefalinin İstanbul İnsanı'na anlattığı masalların karmaşıklığını da yenmeye çalışır. Çünkü onun kuramına göre insanlığı özgürleştireceğini düşündüğü kalkışmanın düzensiz simülasyonları, İstanbul karmaşıklığının kaotik farkındalığında saklıdır," diyor fizikçi ve yazar Gediz Akdeniz.

Kara Kefali, roman olmayan bir roman bence; Aristo yöntemine (dramatik) göre yazılmadığı gibi, yazarının peşine düştüğü İstanbul karmaşıklığının kaotik farkındalığına da uyan bir metin; kendi şaman- putperest-pagan- heterodoks- Yahudi- Hristiyan- Müslüman- ateist.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısırlı yazar Baha Tahir, 'Sürgünde Gün Batımı' romanıyla emperyal emellerin ruhuna giriyor

---

Pakize Barışta 24.07.2011

Edebiyat, egemenliğe karşıdır!

Hem de her türlüşüne...

Edebî metin, aslında (ve **özü** itibariyle) **aktivist** bir çığlıktır!

Her türlü **işgali**; fiziki, zihinsel, duygusal, yargısal ve değersel kuşatmaları sorgular.

Kuşatılmış, yabancılaşmış ve pes etmenin rehavetine gömülmüş zihinleri açar.

Yazar, insanlıktan sorumlu değil midir zaten?

İnsanlığa karşı kişilerle, kurumlarla, velhasıl o musibet **erke**le dövüşmez mi?

Düzenin (düzenlerin) aslında bir egemenlik projesi olduğunun, zapturapt altına almanın hevesiyle yanıp tutuşmasının deşifre edilmesi değil midir edebiyat?

İktidarını arayan, kuran, önünde sonunda edebiyatı bulur karşısında!

Ve ödü patlar...

Yazarın yazısını önlemeye çalışır; hapse atar, sürgüne gönderir, hatta öldürür.

Ama yazı bir biçimde devam eder; **yeraltı**ndan ya da **yerüstü**nden. Suyun yolunu bulması gibi, edebiyat da kendi duygu yolunu bulur.

Baha Tahir, sürgün yemiş bir Mısırlı yazar.

1981’de Cenevre’ye sürgüne gönderilmiş. 2007’de, *Sürgünde Gün Batımı* adlı romanını yazmış. Romanın başkahramanı da, Mısır’da merkezden çöle sürülmüş bir subay.

Sürgünde Gün Batımı, gerçekte kurgunun, tarihî vakalarla hayalin son derece uyumlu biçimde biraraya getirildiği ve edebî değeri oldukça yüksek ilginç bir roman.

Mısır, 19. yüzyılda İngilizlerin işgali altındadır.

Mısır’ın geçmişine uzandığımızda bu ülke yine işgal altındadır; Büyük İskender, Mısır’ı fethetmiştir. Yazar, ülkesinin bu trajik tarihini, hayal gücünü de kullanarak cesurca anlatırken, günümüzle ilgili ikinci bir okuma da sağlıyor bize; günümüz sömürgeciliğini eleştiriyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Markar Esayan’ın romanı: ‘Jerusalem’

Pakize Barışta 31.07.2011

 Markar Esayan’ın romanı: ‘Jerusalem’ Edebiyat, hayatı karşılar!

Hayatın içindeki **karşıtları** da karşılar.

Zenginliği buradan gelir zaten.

Edebiyat, çok yakınımızda durduğuna inandığımız, bizi usulca hükmü altına alacak olan bir hayat parçasını deşifre eder mesela.

Bu hayat parçasının (sosyal, inançsal, ahlaksal, kurumsal..) kültürel öğretisi (ideolojik sunumu) neredeyse daha doğuştan zihnimize kazınmıştır; hayati ve çok ulvi değerler olarak hem de...

Edebiyat, her hücresi **‘de facto’** olarak kabul edilmiş aile kurumunu sorgular.

Edebiyatın ruhu her türlü kuruma karşıdır çünkü!

Ve hakikat, edebiyatta gizlidir!

Yazar da bir hakikatçi olarak her zaman aklın egemenliğini aşarak –hatta hiç mi hiç yüz vermeyerek– daima duygunun; sevginin, aşkın, safiyetin, sıcaklığın.. velhasıl insanlığın özünü teşkil eden bu duyguların yanında yer alır.

Markar Esayan, yeni yayımlanan üçüncü romanı *Jerusalem*’de, **duygu kırılmalarını** sunuyor okurun insanlığına.

Bir başka tabirle, okurun insanlığında sarsıcı bir efekt yaratıyor.

Jerusalem, bir 'kopuş' (koparılış) ile, manası erkek egemenliğine dayanan bir hatanın neredeyse imkânsız telafisi üzerine bir roman.

Ancak, çıkış dönüştün, dönüş de çıkışın kaderidir; çünkü duygular zinciri bir kere kopmuş (koparılmış) ve bazı halkalar da ebediyen yok olmuştur.

Bir çocuk daha yedi yaşındayken, babası tarafından (babasının ideali yüzünden) ailesinden, annesinden ve kardeşlerinden, mahallesinden, arkadaşlarından, oyuncaklarından, sevdiği gazozdan kopararak, başka bir diyara, Jerusalem'e (Kudüs) baba dilini (Ermenice) öğrensin ve Gregorian esaslı bir öğrenim görsün diye gönderilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aslı Mertan'dan: 'Bir Göbek Dansözünün Sonsuzlukla İmtihanı'

Pakize Barışta 07.08.2011

Edebiyat, hayatı aydınlatır!

Şiir (edebiyatın bu hali) bu aydınlanmayı sürekli isyan halinde yaşar ve yaşatır.

Bu coğrafyanın şiiri, Batı'nın aydınlanmacılığının tersine, buralarda yaşanan hayata özgü bir aydınlanmacılığı dürtükler; **akılcılığa** dayanmayan bir düzensiz aydınlanmadır şiirin peşine düştüğü.

Şiirin '**kara**'lığı; bu hayatın sürekli düzensizliğinin ve inatçı duyarlılığının bir tuhaf ama çok anlamlı ifadesidir herhalde.

Batı'nın **ölçen** akli, bu **kara**'lığı pek anlayamaz mesela.

Şöyle bir şiiri anlamakta çok zorlanacağı gibi:

"Küçük kâğıt parçalarına/ Büyük yalanlar yazarım/ Peçetelere, sigara paketlerine/ Buğulu camlara, duvarlara/ Masa örtülerine, avcumun içine/ Hayat öykümü anlatırım/ Ama sen beni işe aldın diyelim/ İyi göbek atarım, güzel kıvrırım/ Göbek dansözüyüm ben/ Burası da benim son imtihanım/ Sana para vermem dedi patron/ Ama yatacak yerin, yemeğin olur/ İstersen müşteriye de çıkarsın/ Üç beş kuruş oradan kazanırsın/ Anlaştıksa bu gece başla, yoksa beni oyalama/ Önce camiye yetişeceğim, sonra da altılıya/ Aynı cümlelerin içinde/ Önce pezevenk, sonra mümin/ Nihayetinde kumarbaz/ Beyaz saçlı ve de tıknaz/ Derbeder bir dedeydi/ Ben onu dinledim, o da beni/ Nedense sevdik birbirimizi/ Mekân kâinat gazinosu/ Zamansa bir deli zaman/ Yeni sözler sarfedeceğiz/ Ötesine berisine bakmadan"

Aslı Mertan'ın **kara**'ladığı bu şiir, şairinin içinden geçen bir hayat kavrayışını; hayatın –bu coğrafyada– yaşanan karmaşıklığının duyarlı bir hoşgörüsünü –aslında olağanüstü– işaretliyor.

Ki, bu işaret düzensiz bir duyarlılığın sanki birdenbire ortaya çıkışı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Elif Şafak'ın İskender'i

Pakize Barışta 14.08.2011

 Elif Şafak'ın İskender'i Edebiyat, denge ve döngü üzerine kurulmuştur. Aynen doğa gibi.

Bu denge ve döngü, doğada olduğu gibi edebiyatta da dinamik, olağanüstü hareketli ve diyalektik karakterde bir yapılanmaya yol açar. Yani enerjik ve doğurgandır edebiyat; statik olana yer vermez hiç.

Bu yüzden de oburluğa karşıdır.

Edebiyat ürünü için düşünülen, planlanan her türden yükleme, sanılanın tam aksine bir durgunluk yaratır sonuçta. Böyle hallerde yazı akar belki; ama mana ve duygu akamaz bir türlü.

Bu durgunluk, çoğu zaman içeriye yüklenen malzeme çeşitliliği ve miktarıyla ilgilidir.

Oburluğu, edebiyatın özü, bünyesi reddeder; oburluğun insani bir duygusu yoktur çünkü. Daha da doğrusu, insani duygular, oburluğun içinde ortam bulup serpilemez, hatta boğulur.

Yazar, bir seçicilik uzmanıdır aslında. Hem kalitatif hem de kantitatif bir elitist seçicidir; dünyanın ve insanlığın belleğinde yer etmiş, köşeleri tutmuş belli başlı bilgi, olgu ve duygu alanlarının içinde varolan kültürel, tarihsel, sosyal, siyasal haberler ve diğer belgeler içinden yazısının ihtiyacı olanları -aslında anlamlı olanları- adeta cımbızlayarak seçer; sonra bu dış malzemeyi, minimum gerekli malzeme olarak kullanır. Böylece, yazı da malzemeye boğulmamış olur!

Elif Şafak'ın yeni romanı İskender, dış malzemeler konusunda fazla iştahlı davranmış ne yazık ki. Diğer nedenler bir yana, sadece bu bile İskender'in edebi bir değere kavuşmasını engelliyor bence.

Fırat Nehri-Kürt-töre-namus cinayeti-kadının töre intiharı-köy düğünü-eşkiya-köy yoksulluğuyoksul yalnız yaşayan köy ebesi otçu kadın; feministler-anarşistler-nihilistler-çevrecilerpasifistler- punklar; tasavvuf-Uzakdoğu mistisizmi-İslam-Ömer Hayyam-Nemrut-Midas- Hudini; İngiliz ırkçı çeteleri-göçmen savunma çeteleri; Abu Dabi-Filistin/Gazze-FKÖ/Arafat.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şule Gürbüz, 'Zamanın Farkında' ile küçük burjuvanın beyin zarlarını soyuyor

Pakize Barışta 21.08.2011

 Şule Gürbüz, 'Zamanın Farkında' ile küçük burjuvanın beyin zarlarını soyuyor Edebiyatın hayatı anlamasıyla, insanın hayatı anlaması arasında dağlar kadar fark vardır.

Edebiyatın **aklı**, insanın **aklı**ndan farklıdır çünkü!

Edebiyatın akli, sürekli olarak –radikal bir biçimde– aklını yeniler bana göre.

Laf aramızda edebiyatın akıl yürütmesi, insanın aklına da, akıl yürütmesine de karşıdır ya, o da ayrı.

Şiirin akli, tarihimizi şöyle yorumluyor mesela: **“Tarih insan etinden yapılmıştır.”** (İzzet Yasar)

Oysa biz, “benim (zaman zaman pek memnun olmasam da) dedemin, ahfadımın, milletimin, ırkımın ne güzel bir tarihi var” diye akıl yürütür, bir mutluluk rüyası içinde yuvarlanıp gideriz, çoğunlukla ve oy çokluğuyla.

Dünyada yetkin ve etkin bir çoğunluğu ele geçirmiş olan değerli birey ‘küçük burjuva’ya gelince.. **zamanın ruhu** (zeitgeist) uzmanı (aslında **gelgitçilik uzmanı**) bu küçükkentsoylu(!) birey(ler) bir oraya bir buraya savrularak hayatı anlamaya ve manalandırmaya çabalarlarken, **anlayamamanın** da bir tür acısını yaşarlar.

Yazar Şule Gürbüz, bu **yaygın tipin** ruhunu, aklını ve her an beslenen vicdanını müthiş bir mizahla ele geçirmiş, *Zamanın Farkında* adlı kitabında:

“Hayatı anlayamamak kadınları anlayamadığını söyleyen adamın sözü kadar perişan ifade gelir bana. Be nabekâr, kadını anlayıp da ne yapacaksın, yapacağını değiştirecek mi? Peki, hayatı ne yapacaktım? Onu anlayayım diye psikanaliz mi öğrenecektim, Jung’ları, Laing’leri okuyup şizofreni yolculuklarına mı çıkacaktım, şeyhleri ayrı, doktorları ayrı mı etekleyecektim, kendimle ilgili hem de bu dünyama ait bir söz söyleyecekler diye kulak mı kabartacaktım? Söz doğru olsa zaten kaçardım, yalan olsa bayılır tekrarını duyayım diye yapıştırdım da bunun neye faydası olurdu? Zavallı Reich gibi dolaplar yapıp içine mi girseydim, o pos bıyıklı filozof gibi coşkunluk seline mi kapılsaydım, ikinci benlik, birinci benlik öndeki, arkadaki, birincinin sesi, ikincinin ayak sesi diye huzursuzluk ve yetersizlikten tuhaf ama kibirli bir dünya mı inşa etseydim, kibrimin nedenini anlatacağım diye canım mı çıksaydı, birinin ruhu az öteye kıpırdayabilsin diye elli sene gırnata mı çalsaydım, zaten öbür dünyada göreceğim cini, nekiri, meleği göreceğim diye gece üçlerde kalkıp namaza mı dursaydım, avizeler sallanıyor, başım secdeden bir saatten evvel doğrulamıyor diye sonra kime anlatsaydım, arabayla on iki saatlik yolu kendimden geçerek iki saatte almış olsam bile varacağım yere on saat evvelden gelip de ne yapsaydım?”

Zamanın Farkında, insanın beyninde oluşturulmuş küçük burjuva zarlarını soyuyor; bu **küçüğün**, aile, eğitim gibi kurumlarının kültürünü(!) ters yüz ediyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Küçük insanın küçük hesaplarının büyük yazarı: Anton Çehov

Pakize Barışta 28.08.2011

 Küçük insanın küçük hesaplarının büyük yazarı: Anton Çehov Edebiyat, Çehov’dur bana göre!

Çehov gradostundaki has yazarların toplamıdır edebiyat.

Maniyersiz, yüklemesiz, didaktik olmayan, kendini ortaya sürmeyen yazarlara ait bir edebiyat, insanın, toplumun özünden, hatta tözünden yola çıkar; içeriklerden ve biçimlerden dolaşarak, içli dışlı (esoterik ve eksoterik) turlar atarak dönüp dolaşp yine bu **özlerde** tamamlar serüvenini.

Yazarın **edebî yolculuğu** popüler, magazinél bir yolculuk değildir; tam tersine **kendini, suretini** mümkün olduğu kadar gizleyen ama buna karşılık yeri geldiğinde edebî ağırlığını bir otorite olarak ortaya koyan, sadece **edebiyat adına** (homo politicus sorumluluğunu da unutmadan) konuşan ve duran bir yolculuktur.

Rus edebiyatına duyulan saygının içinde yazarların **duruşunun** da özel bir yeri vardır; onlar sadece yaptıkları işle, metinlerinin gücüyle sunmuşlardır çünkü kendilerini.

Ortalıkta olup olmamalarının hiç önemi olmamıştır.

Ortalıkta olduklarında ise edebiyattır kendini gösteren ve gündeme oturan; örneğin Anton Çehov 1900 yılında Rusya Bilimler Akademisi'ne onursal akademisyen seçilir ve iki yıl sonra bu unvanı reddeder; nedeni, Çar II. Nikolay'ın aynı unvanı Gorki'ye vermek istememesidir.

Edebiyat Çehov'dur dememin nedeni, onun (ve diğer benzeri yazarların) yazdıklarının ruhunu oluşturan edebî değer değildir sadece; aynı zamanda, popülerliğe prim tanımayan **yazar-edebiyat** değeridir Çehov'un.

Anton Çehov'un *Bütün Öyküleri*'nin 3 ve 4. cildi yayımlandı.

Bu ciltler, yazarın 1886 ve 1887 yılında yazdığı –toplam– yetmiş yedi öyküden oluşuyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

–

Pakize Barışta 04.09.2011

Yazarımız yıllık izninin bir bölümünü kullandığından bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Roni Margulies'den inci gibi hikâyeler: 'Ya Seyahat!'

Pakize Barışta 11.09.2011

Roni Margulies'den inci gibi hikâyeler: 'Ya Seyahat!' Edebiyat bir **hareket** halidir!

Hem de en hasından.

Edebiyatın hareketli hali; insanın her manada bir şeyleri **değiştirme** çabasından kaynaklanır.

Edebiyat aynı zamanda bir isyan halidir çünkü.

İnsanın kendi dışından hayatına müdahale edecek her şeye karşı –ölüm dâhil– bir **isyan** halidir.

Zaten hareketle isyan biraraya geldiklerinde birbirlerini tamamlamazlar mı?

Edebiyat, işte bu **tamamlamanın** manasını tüm derinlikleriyle ortaya çıkaran bir üst-hareket (ve hareketlilik) değil midir?

İnsanı güçlü fırtınaların içinde gezdirmez mi? Ki, o fırtınalardan biri de bizzat o insanın kendisi değil midir?

Ölümlü bir kadere sahip olmak, mutsuzluğun da kaynağı değil midir zaten?

Edebiyat –başta şiir olmak üzere– çok ince ayar –tarifi zor– bir **harekete** sığınıp (aslında harekete sahip olarak) bu sorulara kendi meşrebince yeni manalar katan bir savaş vermiştir hep.

Roni Margulies de, *Ya Seyahat!* adlı hikâye kitabında **kendi kalemi**yle cevaplar arıyor bence bu sorulara.

Çünkü –*Taraf*a verdiği röportajdan öğrendiğimize göre–, yaşlanmak ve ölmek istemiyor; onun için de yazıyor. Zamanın oluşturduğu küçük inciler gibi hikâyeler yazmış Roni Margulies.. ve bu kısa hikâyeleri bir kolye gibi dizmiş *Ya Seyahat!* adlı kitabında.

Aslında küçük, mütevazı durgunluklar içinde fırtınalar estiriyor yazar: “*Garnizonun bahçesinde kısa boylu, şişman bir onbaşı belki de cezalı olan bir mangaya kan ter içinde sabah jimnastiği yaptırıyor, denize karşı.*”

[**Yazının devamını okumak için tıklayın.**](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

François Rabelais ve ‘Gargantua’yı bugün okumak!

Pakize Barışta 18.09.2011

 François Rabelais ve ‘Gargantua’yı bugün okumak! Edebiyat risk alır!

Yazar bir **parrhesiastes**’tir çünkü; yani risk alan kişidir.

Gerçek bir yazar, riskin her türlüünü göze almış demektir.

Doğruyu söyler, inandığını savunur, açık sözlülükle hareket eder.

Edebiyat, düşüncelerini ve duygularını açıkça dile getirir.

Hiçbir şey gizlemeden edebileştirir.

Yazar hakikatin peşine düşerek, insanlık tarihi içinde –canı pahasına da olsa– risk almada hep önde olmuştur. Özellikle bağnazlığa, kurumların tutuculuğuna, yobazlığa, ideolojik ve siyasi her türden göz bağlamacılığa karşı hakikatin peşine düştüğünde artık bir parrhesiastes’tir o.

Edebiyat insanın **en** hakikatli yoldaşdır.

Doğrunun (gerçeğin değil) peşine düşmek açısından izlenecek **hakikat yolu** edebiyatın devrim yolu değil midir zaten?

Yazar, devrimlerin yolunu açan, kapısını aralayandır zira.

François Rabelais de bunlardan biridir, hatta en önemlilerinden biridir bence.

Batı hümanizmasının kurucularından sayılır. En önemli eserlerinden *Pantagruel* 1532'de, *Gargantua* ise 1534'te yayınlanmıştır.

François Rabelais bir papaz yazar olarak en çok papazlardan (kiliseden) çekmiş, ne çektiyse; hem de daha çok akademik olanlarından. Eserleri, Sorbonne Üniversitesi tarafından sansüre uğratılmış.

Neden mi?

Bir göz atalım;

"Girmeyin buradan riyakârlar, yobazlar,/ İhtiyar papazlar, burnu iyice büyümüş çapulcular,/ Boynu yerden kalkmayan maymunlar,/ Gotlardan, Ostrogotlardan, önde giden beyinsizler,/ Kılıksızlar, sahte müminler, çulsuz hamam böcekleri./ Cüppenin altına gizlenmiş alçaklar, dolandırıcılar,/ Gazabı körükleyen, yalancı şişkolar;/ Gidip başka yerde satın yalanlarınızı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suriçi'nin sivil ruhu, sokağın sivil edebiyatı: 'Müzeyyen ile Nezahat'

Pakize Barışta 25.09.2011

 Suriçi'nin sivil ruhu, sokağın sivil edebiyatı: 'Müzeyyen ile Nezahat' Edebiyatın da sivili vardır!

Ve bu edebiyatın İstanbulvari olanı da tabii...

İstanbulvari sivil edebiyat, en hakikisiyle zaman zaman Suriçi'nde doğar büyür ve bazen de Haliç'ten zıplayarak Beyoğlu'nda (Pera'da) daha da bir sivilleşerek hayatını sürdürür.

İstanbulvari bu edebiyatın ruhuna bir bıçkınlık, bir delikanlılık da hâkim olur bazen (hatta esasen).

Bu edebiyat, hayatı sarakaya alarak manalandırır çoğu kez. Suriçi kaynaklı bir müstesna özelliğe sahiptir, hem sözlü hem de yazılı olarak. Neredeyse kendi dili ve üslubu vardır, moderniteye direnen. Kendi edebî hamurunu yoğuran bir anlatıma sahiptir.

"(...) 'Bi dakika, Kamill!' dedim, 'bu dil, delikanlı gizli örgütünün alamet-i farikası, ferman girmez kuytuların alaim-i sema şahikasıdır. Duruma göre tek ayak üstü ricat ağırlaması, fularlı artiz tavırlara kartal kanadı karşılaması, boynu eğiklerin kundak sarma zulası, icap ettiğinde ejderha dili saldırmasıdır. Biz bu dili ordu yardımlaşma kurumundan ve Cuma vaazlarından almadık. Her ne kadar memleket sathında, bu dili ve aksesuarlarını taklit ederek kostaklanan birtakım tel maşa tipler görülmüşse de, bu dilin, sağında padişah olsa solundan dönen erbabı vardır. Ve ferîştahı gelse istikbalde dahi bizi bundan kim mahrum ve men eder ulaan...' dedim içimden." (Müzeyyen ile Nezahat)

Bu dil, o muhteşem kitabı (**Kara Kefali**) yazan Gediz Akdeniz'in de işaretlediği gibi İstanbul'un, özellikle Suriçi'nden **zuhur** etmiş dilidir bence.

Ve bu dile yazar İlhami Algör çok hâkim.

Suriçi'nin müstesna sivil ruhu, sokağın sivil edebiyatını doğurmuş; yazarın *Fakat Müzeyyen Bu Derin Bir Tutku* ve *Albayım Beni Nezahat ile Evlendir* adlı –tek kitap halinde– yeniden yayımlanan *Müzeyyen ile Nezahat* romanlarında.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Melih Cevdet Anday'ın 'Gizli Emir'i

Pakize Barışta 02.10.2011

Melih Cevdet Anday'ın 'Gizli Emir'i Edebiyat, bilinmeyeni şimdiden belirler adeta.

İnsan, bazı edebî eserlerde dikkatli bir okumayla geleceğin işaretlerini görebilir.

Edebiyatın müneccimliğidir bu!

Yazarın şimdiki hissiyatı içinde, geleceğin hissiyatının tohumları da vardır.

Yazı, bir ayağıyla bugüne sağlam bir biçimde basarken, diğer ayağıyla **geleceği tarar**.

Bu bir bakıma geleceği tartmaktır aynı zamanda; bireysel, toplumsal, kültürel, siyasi bir tartmadır.

Okur, okudukça geleceğe uzanır!

Geleceğin muhtemel **biçimlenişleri**, edebiyatın ruhunda gizlidir; edebî bir kazıyla, gözün duyarlı dokunuşlarıyla bu giz ortaya çıkarılabilir bence.

Melih Cevdet Anday'ın 1970 yılında yayımlanan *Gizli Emir* adlı romanı, dikkatli bir okumayla günümüze, son dönemlerin Türkiye'sine (dünyanın her hangi bir yeri için de) pek çok konuda ve durumda rahatlıkla aktarılabilecek bir metin; çünkü bir egemenlik gerçekliğinin farklı biçimde de olsa süreceğinin habercisi adeta.

Gizli Emir, bireyin ve toplumun iradesinin yok edildiği, totaliter rejimin, insanların günlük hayatlarına neredeyse saati saatine müdahale ettiği, ayar verdiği, mutluluğun bile nizamname ile belirlendiği sembolik bir kenti anlatıyor.

Melih Cevdet Anday gerçekte, ütöpik bir durumu buluşturmuş romanında; insanlar faşizmin maddi, manevi, kültürel saldırılarına ve baskılarına karşı direnecekleri, örgütlenecekleri yerde, kendi iradeleri dışında bir **bekleyiş** içindedirler.

Bir yerden, bir güçten, bir gizli emir gelecektir.

Buna kuvvetle inanmaktadırlar.

Bu gizli emir, onların kurtuluşu olacaktır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nobel Komitesi'nin gerekçesi ve Tomas Tranströmer'in şiirleri

---

Pakize Barışta 09.10.2011

 Nobel Komitesi'nin gerekçesi ve Tomas Tranströmer'in şiirleri Edebiyatın da parmak izi vardır!

Aslında sadece yazara ait bir parmak izidir bu.. ve onun yazısına.

Bu **ize** yaklaşıldığında neler keşfedilmez ki?

Yazarın içinde yetiştiği uygarlıklar, beslenip etkilendiği diğer uygarlıklar; insanın bin bir gerçekliği, her şeye rağmen doğaya duyulan –ve asla yok edilemeyen– bir pagan gizli haslet, sonsuz özgürlük tutkusu ve poetikanın derin sessizliği vardır bu **izin** içinde.

Yazı bu izden doğmuştur zaten.

Taşa, kâğıda, rüzgâra yazılmış bir edebiyattır bu; bir yazarın, bir şairin hayat ve gerçeklik tasavvurunun sonucu olan bir edebî serüvendir bu **yol!**

Sonsuzdan gelen ve sonsuza ilerleyen bir **arayışın, gerçeğin izinin** peşine düşüştür aynı zamanda.

Nobel Komitesi tarafından, İsveçli şair Tomas Tranströmer'in Nobel ödülüne layık görülmesinin gerekçesi (Nobel Komitesi bazen biraz zorlanır gerekçe bulmakta), "*Yoğun ve şeffaf imgeleri aracılığıyla gerçekliğe yepyeni bir yol açtığı için*" diye açıklandı. Kastedilen **yol**, içimizde keşfe çıktığımız, peşine düştüğümüz bir özgürlük yolunun, dışımızda gelişen hayatın ve bu hayat içinde doğan bin bir çeşit ilişkinin manasını anlamaya çalışan yolla hem kesişen, hem de örtüşen bir insanlık sorumluluğu yoludur aslında.

Tomas Tranströmer'in poetikası bu sorumluluğu mısralaştırmayı amaçlayan bir poetika. Şair son derece **hareketli** bir anlatımla; yoğun, derin, oldukça saydam ve saf çağrışımlara sahip edebî görüntü düzeniyle gerçeğe yeni bir açılım getiriyor. Bu açılımın izinin bir yerlerinde –oldukça derin– gizli tutulmuş bir eleştirel davranış da sezinliyor insan: "*İki yaşlı adam, kayınpeder ve damat, Liszt ve Wagner/ yaşıyor Canal Grande'nin karşısında/o huzursuz kadınla birlikte/ kral Midas'la evli olan/ dokunduğu her şeyi Wagner'e dönüştüren o adamlar.*"

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Metropolleşmiş yazar zihnine isyan: 'Bulut Bulut Üstüne'

Pakize Barışta 16.10.2011

Metropolleşmiş yazar zihnine isyan: 'Bulut Bulut Üstüne' Edebiyat takıntılıdır; hareketsizliği sevmez, yeknesaklıktan nefret eder, basit olanın yanında durmaz!

Bununla beraber edebiyat, hareketsizliği okurun dikkatine sunarak hayata müdahale eder adeta; yeknesaklığa savaş açarak insanların kaybettikleri **hayatın ritim duygusuna** tekrar kavuşmaları için hayatın derinliklerinde kazılar yapar; basit olanı ise gözümüzde iyice değersizleştirerek; bizi, zihnimizi (dolaylı da olsa) yeni bir değerler manzumesi arayışı için edebî olarak tetikler adeta.

Yazar, bir türlü **iz** bırakamayan bir hayat kesitinin; yeknesaklaşarak, manasının boyutları eksilmiş, düşük bir hayat ritmiyle yetinme durumunda kalmış, enerjisi zayıf bir dünyayı (hayat dilimini) yeniden manalandırarak bir **iz** bırakması için çabalayıp durur.

Aynen **Ethem Baran**'ın tesbit ettiği **insanlık durumları** gibi.

Bulut Bulut Üstüne adlı yeni yayımlanan hikâye kitabında Ethem Baran, daha çok merkezin dışında periferide var olan, birikimini oralarda istiflemiş bulunan insan ve toplum gerçeklerini geniş bir hayat rengi skalası içinde sunuyor okuruna.

Bu hikâyeleri sadece okumak yetmiyor. Hikâyelerin bağrından kopup, sağa sola savrulan seslerini de dinlemek gerekiyor bence; sıradanlaşmış bir hayat içine **yerleştirilmiş** insancıkların su altında, toprak altında, cam arkasında yayılarak genişleyen bir nevi susturulmuş feryatlarıdır bunlar.

Küçük insanların, merkez dışındaki ara ve arka sokaklardaki hayatlarının yeknesaklığının çok zor tahammül edilebilirliğinin yüksek frekansına sahip hüznü yoğun hikâyeler yer alıyor *Bulut Bulut Üstüne* adlı kitapta.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayşegül Devecioğlu'nun zamanı donduran hikâyeleri: 'Başka Aşklar'

Pakize Barışta 23.10.2011

Zamana sığmayan, edebiyata sığar.

Çünkü zamanın ruhunu taşır edebiyat.

Zaman, hayatın sürekli artan genişliği ve derinliği karşısında çaresiz kalır çoğu zaman; hayata yoldaşlığında geri kalır hatta.

Oysa edebiyatın hayatı kapsayıcılığı sürekli genişleyen bir ruha sahiptir.

Yazar, hayatı bu ruha sığdırır işte; acısıyla, hüznüyle, sevinciyle.

Edebiyat, sözüyle ve yazısıyla, kendine ait bir zamanla karşılaşmış olur hayatı; özellikle bu coğrafyada **hakikati** de içinde barındırır.

Edebiyatın hakikat arayışı, taşıdığı zamanın ruhuyla birleşince **edebî tarihsel bir hafıza** doğar; artık tarih duygusu kayıt altına alınmıştır.

Tıpkı Ayşegül Devecioğlu'nun yazısında olduğu gibi.

Yeni yayımlanan *Başka Aşklar* adlı hikâye kitabında yazar, zihnimizi ters köşeye sıkıştırıyor.

Gözlerimizi kaçırmadan hayat aynasına cesaretle dik dik bakmaya zorluyor; sürdürdüğümüz hayatı algıladığımızı sanmamızın ve ona lehimize olacak bin bir mana yüklememizin aslında bir tür dikte ettirildiğini, ezberletildiğini açığa çıkarıyor bence.

Manalandırmamız gereken hayatları, hayat kesitlerini, hakikat arayışı çerçevesi içinde bulabileceğimizin işaretlerini –çok acılı da olsa– edebî bir şefkat içinde sunuyor:

“Büyük oğlunun ölüm haberi geldiğinde, kadın dümdüz, katıksız bir acıyla donup kalmıştı. Sonra sanki saf kederden devşirdiği bir güçle ayağa kalktı. Oğlanın dipçikle dağıtılmış yüzünü kendi eliyle yıkadı, öpüp okşadı, parmaklarına kına yaktı, jandarma subayının gözünün içine bakarak, ‘Oğlum, toprağına damat oldu,’ diye övündü. Yadê mezarlıkta ağlamadı, geniş göğsünü gerip başını dikleştirdi, bütün acısını birbiri ardına çektiği zılgıtlara yükledi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

José Martí ve ‘Göklerde Eriyip Gitmek İsterdim’

Pakize Barışta 30.10.2011

 José Martí ve ‘Göklerde Eriyip Gitmek İsterdim’ Edebiyatı, yedi sanattan biri olan şiir taşır!

Şiiri ise hayatın acısı taşır çoğunlukla.

Bu acı, hüznün mayasıdır aslında.

Halk acıya doğduğundan beri bu böyle...

Şiir de “**acılı ve isyancı, karanlık ve öfkeli**”dir aslında şairler için.

“Özgürlüğün bayrağını taşıyan şairler için...

Ben aydınlık ve özgürlük delisiyim

Varsın hainler gizlensinler soğuk bir taş altında

Dürüstçe yaşadım ben; karşılığında

Yüzüm doğan güneşe dönük öleceğim."

Hainlerle çarpışarak ölen **José Martí**'nin bu dörtlüğü, özgürlük için deli olmayı unutan insanlara da yarar bence.

José Martí, bence erken bir Che Guevara; Küba halkının bağımsızlık mücadelesinin bir simgesi; Küba Bağımsızlık Savaşı'nı başlatmak için savaşıırken, devlet güçleriyle –İspanyol işgalcilerle– olan bir çatışmada ölen, modern zamanların en büyük şairlerinden biri o.

Onun karakteri özgürlük, kaderi de özgürlük uğruna ölmek...

"Orada, verimli vadilerde

İnsanlar vererek canlarını

Onurlarını savunuyorlardı

Gururlu, kartal enginliklerde"

Göklerde Eriyip Gitmek İsterdim, devrimci şair José Martí'nin Türkçede yeni yayımlanan şiir kitabı. Şairin, şiir envanterinden derlenmiş.

Bu derlemeyi yapan ve bu şiirleri olağanüstü bir dille Türkçeye çeviren Ataol Behramoğlu, kitabın önsözü için bu büyük şairin hayatıyla, şiir anlayışıyla, düşünceleri ve siyasi mücadelesiyle ilgili önemli bir metin hazırlamış: "İçtenlik ve gergin bir ruh durumu vardır bu şiirlerde.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmet Büke'den yeni bir tokat: 'Ekmek ve Zeytin'

Pakize Barışta 06.11.2011

 Ahmet Büke'den yeni bir tokat: 'Ekmek ve Zeytin' Bilinen, görünen, algılanan hayatın manası içinde, daha derinlikli başka **manalar** arayışındadır edebiyat.

Bilgeliği de bundandır zaten.

İnsana hayatın birden fazla **cephesi** olduğunu hissettirir.

Yazar, kalemiyle sürekli olarak yeni cepheler açar; hep genişleyen bir döngüdür aslında bu; sonsuzdan gelen ve sonsuza doğru uzayan bir hayat döngüsü.

Edebiyat, hayatı genişletir.

Ve aynı zamanda derinleştirir; **ışık**, bu hayat cephelerinden süzülerek ve yansıyarak çoğalır.

Yazar da, hayata (insana) yeni ışıklar kazandırır böylece.

Ahmet Büke, edebiyatın ışığını çoğaltan bir yazar.

Yeni yayımlanan hikâye kitabı **Ekmek ve Zeytin**'de bunu daha çok anlıyoruz.

Kitapta yer alan hikâyelerin her biri bir karanlığı aydınlatıyor adeta. Hayatı anlamakta zorlandığımız ve bazılarının oluşumuna kendimizin de katıldığı karanlıkların aydınlatılmasıdır bu.. Ahmet Büke, bize bir meydan açıyor. Işığı kolayca yakalayabileceğimiz bir ışık kaynağına sahip bir alan bu.

Yazar, saf tutmuş, **saflaştırılmış** olan bizleri bu gayri insani düzenden, sıradanlıktan (yan yana ve art arda dizilmişlikten) kurtarıyor adeta. Daha rahat soluk alabileceğimiz, göz göze akabileceğimiz bir meydan düzenine davet ediyor.

Orada insandan insana geçebilecek bir ışık düzeni, bir **bakışma** var çünkü.

Saf tutturularak sıkıştırılmış bir edebiyat yerine, meydan açtırılarak genişletilmiş bir edebiyat onunki.

İnsanların birbirlerini ancak enselerinden belli belirsiz tanıyabildikleri bir karanlıktan, yüz yüze gelebildikleri bir aydınlığa çıkış bu aslında.

Ahmet Büke, bir edebî **ışık ehli** söylemi içinde ilerliyor bence.

"Allahım, şimdi isteklerimi sıralıyorum sana: 1.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yalçın Tosun'dan: 'Peruk Gibi Hüzünlü'

Pakize Barışta 13.11.2011

Edebiyat, insanı insan yapan hasletlerle ilgilidir.

Aslında bu hasletlerin zedelenmiş, örselenmiş oluşlarıyla ilgilenir daha çok.

Edebiyat, insandan insana akan, akması gereken duygunun (duyguların) arasına girip, bu **insani akışı** zedeleyen, soğutan, hatta yok eden her şeye karşı, kendi dinamikleri içinde mücadele eder.

Edebiyatın bu dinamikleri, öyle iç ve dış dinamikler gibi bir şey değildir asla; hakikatin ortaya çıkması için harekete geçirilen **duygu özlü** dinamikler, **anlamalardır**.

Edebiyatın kendi enerjisi vardır zira!

Yazar da bir **anlam kâşifi** değil midir zaten?

Yalçın Tosun **Peruk Gibi Hüzünlü** adlı kitabıyla araya giriyor!

Kalemiyle onarıyor.. zedelenmelerin, berelenmelerin açtığı yaraları, **edebî bir bakışla**, hüznün iç acıtıcı gizliliğiyle, şefkatle okşuyor adeta:

"(...)‘Hüzün saklanamayan şeylerden değildir.’ Kim kurmuştu bu cümleyi, ne zaman kurmuştu? Bilmiyordu. ‘Bir Haziran günüydü evet’ diye geçirdi kadın içinden bir şeylere inanmak istermiş gibi. Uzun boylu, kanepenin üzerine oturmuş dalgın dalgın kulak memesini okşuyordu. Kadından –savunmasız bir anını yakalayıp– bir parça almıştı nasıl olsa. Netameli de olsa bir bağ kurulmuştu aralarında ona göre. En doğrusu belki de akışına bırakmaktı.” (Bir Bavul İçin Noktürn hikâyesinden.)

Peruk Gibi Hüzünlü, Yalçın Tosun’un ikinci hikâye kitabı.

Bu kitapta yer alan hikâyeler, insanı –kendi dışından yöneltilen tembihlerle– kuşatılmış kozasından dışarı çekmeye gayret eden, bu yönde yeni duygu dalgaları oluşturan satırlara ve satırlaralarına sahip derinlikli metinler bence.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakan Bıçakçı’dan: ‘Ben Tek Siz Hepiniz’

Pakize Barışta 20.11.2011

Edebiyat, **an**’ın içinde akıp giden farklı zamanlara nüfuz ederek, onları aynı okuma zamanı içinde yeniden canlandırır (**renaissance**), hatta yeniden dirilişlerini (**résurrection**) sağlar.

Bu **an** içinde yaşanan farklılıklardan bazıları da, insanı insan yapan hasletlerdir.

Edebiyat, bunun için de vardır.

İnsanı (bireyi) çoğaltır; hasletlerinin altını çizerek çoğaltır; adeta hatırlatır onları.

Düzenin ana tembihi (ideolojik ana belirlemesi) tabii ki **düzüne** yaşamamız doğrultusundadır. Yani düzgün, düzenli bir etik yaşamın içinde soyutlama kabiliyetimizin de, –tabir caizse– düz bir çizgi içinde yer almasını; hayatı adeta **kabuklaştıırarak** kabul etmemizi, görünürdeki gibi –olduğu gibi– kavramamızı öğütler –aslında bir tür emreder–.

Ama edebiyat, **düzüne yaşamanın** ve algılamanın karşısında durur.

Hakan Bıçakçı’nın edebî yolculuğunda da böyle bu.

Yeni yayımlanan **Ben Tek Siz Hepiniz** adlı hikâye kitabında, insanı insan yapan hasletlerden biri olan ‘homo politicus’luk, onun bu edebî yolculuğu içinde daha fazla yer almış görünüyor bence.

Bir şaşırtma efekti uzmanı olan Hakan Bıçakçı’nın itibar ettiği fantastik anlatım aurası ve tarzı, bu hikâyelerde hayatın **doğal** edebî söylemiyle buluşuyor daha çok; doğal olanın kavranışıyla, doğal sayılmayanın kavranışı

arasında sıkışmış bir huzursuzluk.. yazar, düzüne gelişen bir hayatı **çözebilecek** –o da nispeten– bir **'fantezinin cesareti'** ile yüzleştiriyor okurunu.

Bu yüzleşmenin derinliklerinde bir tür **korku** var –ki, insanı insan yapan hasletlerin en önemlilerindendir–.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pakrat Estukyan'dan: 'Hay Hikâyeler'

Pakize Barışta 27.11.2011

 Pakrat Estukyan'dan: 'Hay Hikâyeler' Edebiyat hasret giderir.

Anıları buluşturarak yapar bunu.

Ancak bu hasret giderme ne yazık ki bazen acılı, sancılı ve hüznü bir çılgılık halinde çıkar ortaya.

Yazarın, tarihle pek alakası yoktur aslında; ancak, insanların tarihe ilişkin duygularını (anılarını) kendi tarihsel duygu süzgeçlerinden de geçirerek kayıt altına alır.

Edebiyatın hasret gidermesi daha çok, **savrulmuş** –her manada– insanların, sağa sola takılmış hatta ezilmiş duyguların yeniden keşfedilip onarılarak vicdanlarda yer bulmalarının sağlanması demektir bana göre.

Bu hasret gidermeler, okurun vicdanında fırtınalar estirir bazen.

Aynen **Pakrat Estukyan**'ın **'Hay Hikâyeler'**inde olduğu gibi.

Savrulmuş hayatlar, duyguların sürgünlerde paramparça oluşları, umutların eziyet altında yok oluşları, korkunun insanları nasıl gizlenmeye mecbur ettiğinin duyarlı ve acılı satırlarıyla dolu bu hikâyeler:

"Binlerce mülteci, Eçmiadzin Manastırı'nın surlarının dibine, balık istifi gibi yan yana dizilmişlerdi. Boylu boyunca yatan ölümler ya da ölüm sırasını bekleyenler... (...) Lanetli günlerdi, lanetli yılın lanetli günleri. Serop'u ve Zaven'i yan yana doğradılar. Başrahibi su kuyusuna attılar. En gürültüsü, zangocun ölümüydü. Onu çan kulesinde, çanın halatıyla astılar. O direndikçe çan susmadı, çan susmadıkça canı tenden ayrılmadı. Saatlerce çan sesiyle inledi manastır. Tartımsız, anlamsız, edepsiz bir çan sesiyle üfledi son nefesini."

Eçmiadzin Ermeni Manastırı, Harput yakınlarında.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmet Ümit'in 'Başkomser Nevzat'ları

Pakize Barışta 04.12.2011

 Ahmet Ümit'in 'Başkomser Nevzat'ları Edebiyat-çizgi roman ilişkisi, soyutla somutun ilişkisi gibi bir şeydir!

Hayaldeki biçimleniş ile resmedilişin bir tür buluşmasıdır bence çizgi roman.

Ancak, bu resmediliş biçimi ortak bir hayalin biçimlenmesine tekabül ederse bir kıymeti harbiyesi olabilir; bu da çok zor ve netameli bir durumdur ya; zira burada söz konusu olan edebî metnin yazarının hayalindeki biçimlenişin resme geçirilmesi değil, okurların –seyredenlerin– hayallerinde oluşan ortak biçimin yakalanabilmesidir.

Hem okur, hem seyreder çünkü o!

Zorun başarılması, metnin sahip olduğu duygunun, çizgide (resimde) ete kemiğe büründürülmesi olacaktır; bu bir yazar-okur-çizer üçlüsünün ortak kesişme noktasıdır aslında.

Sonuçta bir çizgi roman kitabını eline alan, okumaktan ziyade seyreden kişidir; ki, çizgi roman karelerinde yer alan yazılar dahi –başarılı bir çizgi gerçekleştirildiğinde– resmin bir unsuru durumundadır bence.

Metin, artık çizgiye (resme) evrilmiştir.

İkinci ustalık, uzmanlık aşamasına geçilerek ortaya yeni bir ifade aracı, bir dil çıkarılmıştır.

Çizerin (resmedenin) egemen olduğu bir midyumdan söz edilir artık.

Bir çizgi romanın başarılı bir biçimde ortaya çıkmasının püf noktası ise; metnin (romanın) sahip olduğu kültüre (özde, biçimde, içerikte) uygun ve aynı titreşimlere sahip bir çizgi **kültürünün** bir araya getirilip mezc edilmesidir.

İstanbul'un ruhunu başarıyla bağrında taşıyan bir roman, çizgi romana dönüştürülürken, önemle dikkat edilmesi gereken husus, çizgi stiline de (çizgi kültürünün de) aynı ruhu bağrında taşımasıdır; açıkça, böyle bir roman, bir Londralı çizerin, ya da bir Parisli çizerin çizgi kültürlerinde varolan ruhla buluşturulamaz asla.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Saramago'nun son romanı: 'Kabil'

Pakize Barışta 11.12.2011

 Saramago'nun son romanı: 'Kabil' Edebiyat bazen göksel kadim tarihe takılır!

Varoluşun uhrevi anlatılarının ve yerleşmiş (tartışılmaz) kanonik dayatmaların ardına geçip, onların kendi varoluş nedenlerini kurcalar.

Yaklaşık dört bin yıldan beri insanoğlunun belleğine, ruhuna kazıtılmış olan o muhteşem yaratıcı '**mutlaklık**', '**causa prima**' (ilk neden) edebiyat tarafından sorgulanır.

Mutlak'ın sahibi, aşırı meraklı bazı yazarların favori konularından biridir.

Yazar, edebî bir terbiye çerçevesi içinde insanın (okurun) sahip olduğu bir dizi göksel kaynaklı ezberi adeta altüst ederek –kendi edebî mantığı içinde– yeniden sergiler.

Bu tür bir ezberin bozulması insanın içinde fırtınalar estirebilir tabiatıyla; buna rağmen yazarın acımasızlığından söz edemeyiz. İnsanın, doğanın, varoluşun gerçekliği peşindedir çünkü o.

Edebiyat, kanonik ezberciliğe torpil yapmaz hiç! Bu konudaki görevi çok zor, nazik ve netameli olsa da.. José Saramago'nun hayatında olduğu gibi.

Nobel ödüllü Portekizli yazar Saramago, ölmeden önce yazdığı son romanı **Kabil**'de, Efendi'yle Kabil'i karşı karşıya getiriyor.

Efendi (Tanrı), kardeşi Habil'in işini (hayvancılık) Kabil'in işine (tarım) yeğleyip onu ödüllendirdiği için kıskançlık krizine giren Kabil tarafından Habil'in öldürülmesinden beri durum böyledir; Kabil, –ki, her şeye kadirdir o– bu cinayeti önlemediği için kızgındır Efendi'ye.

“Bağa giren de bağcı kadar hırsızdır, dedi kabil.”

Efendi ise, –kutsal metinlere göre– insanlık tarihinin bu **ilk cinayetini** işlediği için, Kabil'in alnına asla yok edemeyeceği küçük bir siyah leke yapıştırır ve bu genci hayatının sonuna kadar avareliğe, yersiz yurtsuzluğa, yeryüzünde kaçak olarak dolaşmaya mahkûm eder.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Selçuk Erez'in yeni romanı: 'Eldebran'a gideyim mi?'

Pakize Barışta 18.12.2011

Selçuk Erez'in yeni romanı: 'Eldebran'a gideyim mi?' Edebiyatın aslında tek ve ana konusu aşk değil midir?

Aşk üzerinden her şeyi ama her şeyi; insanı, doğayı, evreni, sırlı sırsız hayatları, iç ve dış dünyalarımızı anlamaya, anlatmaya çabalamaz mı yazar?

Bir edebî metnin oluşturulmasındaki **töz**, aşk olup; onun **hallerinin** (çeşitli tezahürlerinin) okura bir **güzellik** (edebilik) olarak yansıtılmasıdır bütün duygusal fırtınaların nedeni.

Edebiyat aşka, aşk edebiyata **mecburdur!**

Yazar da bu mecburiyetin yaratıcısıdır bir bakıma; kalemiyle aşkı **mühürler** ruhumuza.

Yazar Selçuk Erez'in bu konudaki sorusu çok net: “İnsanların birbirlerini sevmeleri, âşık olmaları yeryüzünün en güzel, en insancıl duygusu değil midir? Hangi bilge, ‘Biz aşk için doğmadık mı? Varlığımızın gerekçesi ve tek sonucu bu değil midir’ diye sormuştu bize?”

Selçuk Erez'in, **Eldebran'a gideyim mi?** adlı yeni romanı, aşkı **unutturmayan** bir metin her şeyden önce.

Unutturmuyor, çünkü aşkı önlemeye çalışan (bilinçli ya da bilinçsiz her durumda) tüm inançlara, tüm sosyal ve kültürel dayatmalara karşı çıkan bir **yazar duruşu** bu.

Erez, bu konuda özellikle inanç/din olgusunu ele almış **Eldebran'a gideyim mi?** romanında: “Hani dinlerin başlıca amacı insanları mutlu kılmaktı? İnsanlar aşkları engellenince mi mutlanırlar? Aslında dinler, aşkı

kendilerine rakip görüyor ve bu nedenle istemiyorlar. Ne yaparlarsa yapsınlar ölümden sonra geride kalan, ebedî olan –onların hep söyledikleri gibi– ruh değil sadece aşk.”

Romanın anlatıcısı, **aşkla karşılaşmış** bir erkek. Aşkı hak etmesi, ona emek vermesi, ama aynı zamanda zihnindeki erkeklik değerlerini de altüst etmesi gerekiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Thomas Mann'ın 'Değişen Kafalar'ı

Pakize Barışta 25.12.2011

Edebiyat, insanı şirazesinden çıkarır!

Eksenini şaşırtır.

Ezberini bozar...

Edebiyat, yeri ve zamanı geldiğinde kendi nezaketi içinde, insanların hayat görüşlerini altüst ederek, onlara yeni kapılar açar; yepyeni bir hayat görüşü, bir algılama, bir manalandırma için.

Yazar, **olağaniçine** hapsedilmiş olan akıl yürütmelerimizi ve duygu dalgalanmalarımızı sarsarak, **olağandışıyla** karşılaştırır bizi; hayallerin, masalların, efsanelerin de kendi gerçeklikleri vardır; ki, bu gerçeklikler, belki de bizlerin hayatlarını manalandıran bazı kaynak gerçekliklerin de asıl kaynaklarıdır...

Hayatımızı belirleyen gerçekliği keşfetmek için yolculuğa çıktığımızda, aradığımız gerçeklikten çok farklı bir başka gerçeklik de çıkabilir karşımıza; daha derin sirlara ve işaretlere sahip bir gerçeklik olabilir bu.

Thomas Mann, böyle bir gerçeklikle buluşturuyor bizi; **Değişen Kafalar** romanında sarsıcı bir efektle okurun zihnini allak bullak ediyor. Kuyuya bir taş atıyor önce ve o taşı çıkarmasını bekliyor okurdan; ne var ki, kalıplaşmış gerçeklik anlayışımızın ortaya çıkacağından emin olduğu için, –biraz umutsuzlanarak da olsa– yardımcı oluyor sonra; bir sonraki adımın can alıcı noktalarını açıklıyor: “Dinleyenlerin, öykünün uyumlu gidişatına aldanıp gerçek yüzünü gizleyen tuzağa düşmemelerini dilerim!”

Değişen Kafalar, aslında bir Hint efsanesi. Thomas Mann, bu efsanenin manasını daha da zenginleştirmiş. Karakter-kader ilişkisine hem özde hem içerikte hem de biçimde edebî ve felsefi boyut katmış.

Farklı kastlara mensup, kültürel olarak farklı algılara sahip, fiziki olarak da birbirlerine hiç benzemeyen iki delikanlı, birbirleriyle olağanüstü bir dayanışma içinde aynı hayat yolunda ilerlerken, dünya güzeli Sita'nın, kutsal bir nehirde çırılçıplak yıkanıp dua ettiğine tanık olurlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

André Gide'in 'Isabelle'i 100 yaşında!

Pakize Barışta 01.01.2012

Edebiyat, kendini büyük ve önemli gibi sunan hayatların, aslında ne kadar küçük, kendinden menkul bazı değerlere sahip olduklarını açığa çıkarır.

La noblesse oblige'in (**soyluluk gereğinin**) içi boş kibrini, hatta zavallılığını edebî olarak sarsar!

Yazarın aklının ve duygusunun yanısıra, burnunun ucu da çok hassastır; kendine özgü bir maharetle bazı hayatların içinde gizlenen çatışmaların, hayal ve hayat kırıklıklarının kokusunu alır adeta.

Hayat hep akar.. ama edebiyat onun akışına bazen müdahale ederek ona ait zamanın **anlarını** bir an için de olsa durdurabilir, hatta dondurabilir.

Ya da hızlı akan bir hayat zamanını, yazarın kalemi yavaşlatabilir.

Bu da, yazının egemenliği demektir zaten.

Duygunun görünürdeki hissedilirliğiyle, gizlenen tarafı arasındaki çatışma, yazarın ana besin kaynağıdır adeta.

Bir hayat akışını **okumak**, bir yüzü **okumak**, bir jestüeli **okumak** edebiyatın işidir.

André Gide, böyle bir yazardır.

100 yıl önce yayımlanmış olan **Isabelle** romanında, kahramanlarından biri aracılığıyla bize mesaj veriyor adeta: "Genç dostum, dikkat edin, araştırma ve eleştirel merak zihniyeti, isyan zihniyetinin larvasıdır."

Zaten biliyoruz; André Gide'de bir isyan zihniyeti var; o bir isyan yazarı bence.

Bireysel, toplumsal ve sınıfsal (üst sınıflar) hipokriziye tahammülü yok hiç. **Isabelle** romanında bunun izlerini sürebiliyoruz.

André Gide, bir aşk romanı yazmış.

1911 tarihli bu romanın **düzenli, duyarlı insan ilişkilerinin** (özellikle Fransız taşra burjuvazisinin) ardına geçildiğinde; yazarın, eserlerinde çok sonra (1925) yer vereceği ve öne çıkaracağı toplumsal sorunların ön ipuçlarına rastlanıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Beckett ve Genet, Tanca'da Bir Çay'

Pakize Barışta 08.01.2012

 'Beckett ve Genet, Tanca'da Bir Çay' Hayatın özüne değen, yaşananların hassasiyetine yaratıcı bir biçimde nüfuz edebilen her metin, edebî bir değer taşır bana göre; bu metin bir tiyatro oyunu metni olsa dahi.

Zira, gerçek ve değerli bir tiyatro oyununun hayatı kavrama çabasıyla, edebiyatın hayata sızması arasında, esas itibarıyla önemli bir fark yoktur; her iki ifade alanının da metin ya da metinsel bir düzenlemeye ihtiyacı vardır

çünkü; ve hem okuru hem de seyirciyi gündelik hayatının, ezberlerinin ötesine taşıyan bir **edebî yelpaze** içinde yer alırlar.

Oyun denen şey, bir sahne içinde varolduğu gibi bir romanın içinde de varolabilir; bu da her ikisinde de bir edebî damarın bulunduğunu gösterir zaten.

Tiyatro, benim için yürüyen ve konuşan bir edebiyattır. Faslı yazar **Tahar Ben Jelloun**, edebiyatını **Beckett ve Genet, Tanca'da Bir Çay**'da yürütmüş ve konuşturmuş; ortaya ilginç bir tiyatro oyunu metni çıkarmış.

Oyunda, birbirleriyle hiç karşılaşmamış iki kişi, ortak bir tanıdıklarını **beklerler**.

Jean Genet ile Samuel Beckett, yazar Ben Jelloun'un hayalinde buluşurlar ve yıllarca önce ölmüş ortak arkadaşları Alberto Giacometti'yi **beklerler**!

Bu düzeni de Jean Genet ayarlamıştır.

Genet ile Beckett biraraya geldiklerinde neler konuşurlar, nasıl hareket ederler, birbirlerinde neler bulurlar, kendilerinde artık neler bulamazlar; Ben Jelloun'un hayal ettiği sahnede, Batı kültürünün zıt uçlardaki bu iki yaratıcısının (Genet ve Beckett'in) biraraya geldiklerinde nasıl bir **zıtlar birliği** oluşturduğunu görürüz. Tartışır da tartışır.. birbirlerini yer yer acımasızca içnelemekten çekinmezler. Her şeyden konuşurlar. Ama sonuçta sanki **hiçbir şey**den konuşmamış olurlar.

Bir saçmalık güzellemesiyle karşı karşıya kalırız bu tiyatro metnini okurken.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vladimir Nabokov'un, Nikolay Gogol hakkında düşündükleri...

Pakize Barışta 15.01.2012

Edebiyat, öğrenilen bir **şey**dir.

Edebî yazı üretmek ise, ne öğrenilen ne de öğretilen bir **şey**dir bana göre.

Öğrenim gibi dıştan edinilebilecek bir meziyet değildir çünkü; içten, özden ortaya çıkan ve dışa açılan bir **şey**dir.

Lakin edebî kültürün, edebiyatı öğrenmenin; bilinenleri geliştirip zenginleştirmede, seçici olmanın derinliklerine ulaşmada kalitatif sonsuz yararları vardır.

Hem okur, hem de yazar için...

Edebiyatı öğrenmenin yollarından biri de, edebiyat üzerine yoğunlaşmış; duyarlı ve âkil **edebî yazarların** fikirlerini, bu konuyu ele alışlarını, dikkatimizi çekmeye çalıştıkları işaretleri iyi, doğru ve sentezli bir analitik çabayla anlamaya çalışmamız, algılayabilmemizden geçer.

Vladimir Nabokov, bu yazarlardan biridir bana göre.

Nabokov, Türkçede yeni yayınlanan **Nikolay Gogol** adlı inceleme kitabında, hemşehrisi Gogol'ü çok yönlü bir biçimde, adeta lime lime ederken, bu büyük yazarın üzerinden **edebiyatın varlığı**yla ilgili görüşlerini ve değerlendirmelerini de titiz bir biçimde sunuyor okuruna:

"Acelecî övgülerin birçoğundan *couleur locale* sorumludur ve yerel renk, hızlı bir renk *değildir*. Sırf yerel diyalekt ile yazıldığı ya da uzak yerlerin egzotik atmosferinde geçtiği için bazı kitaplardan hoşlanan kişilerle hiçbir zaman uyuşamadım. Şahsi beğenim açısından, hiçbir şey romantik folklor kadar; ormancılara, Yorkshirelilere, Fransız köylülerine, Ukraynalı iyi yoldaşlara değinen şamatalı hikâyeler kadar sıkıcı ve mide bulandırıcı değildir."

Nabokov, bazı değerleri ve yargıları adeta altüst eden bu dikkatli ve yaratıcı incelemesinde, Gogol'ün köken itibarıyla (taşralılık; toprak sahipliği, milliyetçilik rüzgârları, taşranın bağnaz dindarlığı..) edebiyatının ve edebî evreninin önemli bir yok oluş riskiyle karşılaştığının da tesbitini yapıyor:

"*Dikanka* ve *Taras Bulba*'yı yazdığı senelerde (daha olgun yaşlarında, gençliğinin bu yapay ürünlerini reddetmekle ne kadar haklıymış), Gogol, çok dehşetli bir uçurumun kıyısından geçmekteydi. Neredeyse, bir Ukrayna halk hikâyeleri ve 'renkli aşk serüvenleri' yazarı haline gelecekti. İfade aracı olarak Ukrayna diyalektini seçmediği için kadere (ve yazarın evrensel bir şöhret kazanma açlığına) şükran borçluyuz, çünkü aksi takdirde kaybolur giderdi."

Nikolay Gogol'den bir kez daha şunu öğreniyoruz: aslolan, bir yazarın edebî gücünün yanısıra, kendi okuyucusunu üretmesidir.

Bunun için de (Gogol örneğinde olduğu gibi) karakterler, yazarın hayal dünyasının ne kadar hakiki yaratımıysa, okur için de o kadar hakikidirler. Yazarın hayal dünyasının doğurmadığı, bu dünyanın zenginliğine, derinliğine uygun ve sahici olarak biçimlenmemiş; sadece dış dünyanın mevcut karakterlerinin başarılı taklitlerine dayanan karakterlerin yer aldığı metinler edebileşemez bir türdür:

"(...) Kuşkusuz Rusya'nın herhangi bir kasabasında, *Müfettiş*'in iyi huylu düzenbazlarından çok daha mide bulandırıcı alçak kişiler mevcuttu. Edebî eserlerinin eğitici veya ruhu yüceltici, yahut akağaç şurubu gibi, zeytinyağı gibi sağlıklı olmasını isteyenlere karşı bitmez bir garezim var" diyor Vladimir Nabokov.

Nikolay Gogol adlı çalışmada, Gogol'ün birer deha ürünü sayılan **Müfettiş**, **Ölü Canlar**, **Palto** ve **Burun** adlı eserleri Nabokov tarafından yeniden değerlendirilirken, Batı'nın bu eserlere yaklaşımındaki çeviri saygısızlığının da altı çiziliyor.

Örneğin Gogol'ün **Müfettiş** adlı oyununun İngilizce çevirisinde yaşanan edebî rezaletle ilgili olarak şöyle der Nabokov: "Gogol iki beyden, Bobçinski ile Dobçinski'den bahsederken, ikisinin de hafif göbekli olduğunu belirtir (yahut başka bir yerde söylediği gibi, ikisinin de 'karınları, tıpkı hamile kadınları gibi dışarı fırlamış olmalıdır'): buradan da onların göbekleri haricinde ufarak, zayıf ve çelimsiz adamlar olduklarını anlıyoruz ki, Bobçinski ile Dobçinski'nin vermesi gereken doğru izlenim açısından, bu husus esaslı önem taşımaktadır. Ama Constance Garnett, bunu 'ikisi de hayli şişmandır' diye çevirerek, Gogol'ü katleder."

Vladimir Nabokov, Gogol'ü çocukluğundan almış, ergenliğe taşımış, ergenlikten almış erginliğe taşımış ve erginliğinin sonuna dek –bilinmeyen yönleriyle– onu **büyütmüş** adeta.

Bunu yaparken bir çift sarmal, iç içe geçmiş ama farklı açılardan hareket halinde olan 'özel hayat- edebî hayat' hızlı yakınlaşmalarını ve hızlı uzaklaşmalarını, sarmalların yer yer kesişmelerini ve çözümlerini, adeta bir edebî uzay geometrisi içinde işlemiş de işlemiş.

Edebiyatı bir nebze daha öğrenmek için, üzerine derinlikli bir tefekküre dalmak için, Nabokov'un *Nikolay Gogol* değerlendirmesini okumanızı öneririm.

(*Nikolay Gogol*, Vladimir Nabokov, Çeviren: Yiğit Yavuz, İletişim Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdullah Ataşçı ve 'Dağda Duman Yeri Yok'

Pakize Barışta 22.01.2012

 Abdullah Ataşçı ve 'Dağda Duman Yeri Yok' Edebiyat, **hayatın ruhunun** muhasebesini tutar!

O hayatın (hayatların) içinden geçtiği **zamanın ruhu** da bu muhasebeye dâhildir.

Hayatın ruhu, bütün renkleri barındırır sinesinde; karalar, koyular da dâhil olmak üzere...

Edebiyatın muhasebesi kırılıgandır, naziktir, ama aynı zamanda kendi gerçekliği içinde şefkatli bir sertlik de taşır; çünkü insanın eğilmez bükülmez hallerini de gözaltına alır. Mevlana hatırlatıyor:

"Her şey incelikten, insan kalınlıktan kırılır."

Yazar, içi acıyarak da olsa bu **kalınlıkların** merhametsizliğini, vicdansızlığını adeta bir **insanlık kazısı** yaparcasına açığa çıkarır, okurun gözleri önüne serer.

Yazarın **kelamı**, gerçek tarihi yazmaz mı zaten?

Abdullah Ataşçı, edebiyatın **sessiz devrimcilerinden** biri olarak bu tarihin yazılmasına edebî katkı getiren yazarlardan biri bence.

Yeni yayımlanan *Dağda Duman Yeri Yok* adlı romanında, hayatın ruhunu su gibi akıtıyor insanın içine.

Lakin akan, daha çok kırmızı bir su!

Yazar, içimizde fırtınalar estiriyor ama insana umudunu kaybettirmiyor yine de; insan kendisine doğru bakıyor çünkü!

Bu romanı tasavvufi bir açıdan da değerlendirirsek, şunu söyleyebiliriz bence; acı, bizi içimizdeki bize yaklaştırıyor.

Abdullah Ataşçı, kökünden kopmanın aynı zamanda insanın gövdesinden de kopmak olduğunu söylüyor. *Dağda Duman Yeri Yok*'un ana temalarından biri de bu zaten. Romanda birden fazla ana tema var; bunlar birbirlerini tamamlayan bir anlatımla sunuluyorlar. Hepsinin ortak **'kan'**ı, hamuru ise **korku**. Hayatın ruhu, dışarıdan yöneltlen ve yönetilen taarruzlara, acılar doğuran dehşete ve vahşete (başta devlet olmak üzere, bağnaz inanç dalgaları ve baba tahakkümü..) o kadar maruz kalmış ki, bu ruhun içinde mayalanmış olan kader

ve keder ilişkisinde hangisinin diğeri belirlediği, hangisinin diğeri belirlendiğiyle ilgili, –romanda iç içe yerleşmiş iki sarmal olarak– bir **tuhaf** sonsuzluk duygusu yaşıyor insana.

Abdullah Ataşçı, acıyı köpürtmüyor!

Ona derin derin bakarak gözlerinin içine yerleştiriyor adeta.

Biz de onun gözlerine bakarak (kaleminden geçerek), bu acılı hayatın ruhunu bir ekranda izler gibi **okuyoruz**.

“Dağın yamacında tuhaf, kirli bir aydınlığın oluştuğunu, daha uzağa baktığında ise gençlerin bir çember içine alındığını ve her bir yandan onlara kurşunlar sıkıldığını gördü. Buraya gelirken önünden yürüyen adamlardı, kurşun sıkanlar. Ne yapacağını bilmiyordu. Adamlar azgın bir titremeye çekiyorlardı tetiklerini. Gençlerle aralarında o kadar kısa bir mesafe vardı ki gençlerin pusuya düşürüldüğünü hemen anlamıştı Bese. Sonra hepsinin birer birer kanlar içinde toprağa düşüşlerini gördü. Orada daha fazla duramazdı. Hızla ormana doğru koşmaya başladı. Ormana girdiğinde bir gölge gördü. Gölge, onu görmemişti. Bir ağaca sırtını vermiş kurşun seslerinin geldiği yöne doğru bakıyordu. Bir elinde telsiz vardı. (...) Bu Araf’tı, oğlu. Araf da görmüştü onu ama arkasından koşmadığı gibi olduğu yerde de istifini hiç bozmamıştı. Dilsiz bir kadının tek konuşan organının gözleri olduğunu biliyordu.” Sarkık bıyıklılar, köyün gençlerini kurşuna dizdikten bir müddet sonra korucu olmayı kabul etmeyen, köyünü de terk etmek istemeyen köylülerin evlerini yakarlar. Hayatta kalanlar için mecburi bir göç başlar.

Dağda Duman Yeri Yok, gerçekliği, gerçeği masalsı bir anlatıma büründürmüş büyük oranda; acıyı su gibi şiirleştirmiş. Romana hâkim olan rüyalar ise; geçmişin ya da bir önceki ânın kayıtlı halleri gibi; kimi zaman gerçekçi, kimi zaman fantastik halleri var: “Bu defa da ezgisi garip sesler duymaya başladım. Arkama döndüğümde, gözlerini sonuna kadar açmış altı yılanın bana baktığını gördüm. Araf’ın cesedinden fırlamış başka yılanların da gelmekte olduğunu fark ettim. Kanı yol yapan yılanlar, kinle besledikleri bedenlerini kara hızla sürterek peşimden gelmeye başladı. Kar... silah... yılan... ölüm.”

Abdullah Ataşçı’nın romanında yer alan pek çok edebî özellikten biri de, onun karakter oluşturmadaki **mimarisi**; karakterlerine derin manalar yüklüyor yazar; ve Herakleitos’un işaret ettiği gibi bu karakterlere ait bir tür **kaderler ağı** örülüyor.

Dağda Duman Yeri Yok, **hayatın ruhunu** her hecesiyle, her kelime ve cümlesiyle edebileştirmiş sarsıcı bir roman bence. Acının yerel nedenlerini deşifre ederken, aşkın evrenselliğini de şiirselleştiriyor.

Dağda Duman Yeri Yok, çok etkileyici bir roman.

***

(Dağda Duman Yeri Yok, Abdullah Ataşçı, İletişim Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Selçuk Demirel'den: 'Kalemiti' ve yoğunluğun sadeliği...

Pakize Barışta 29.01.2012

 Selçuk Demirel'den: 'Kalemiti' ve yoğunluğun sadeliği... Edebiyatın sınırları nereye kadar genişler?

Ve edebiyatın sınırları içine neler girer?

Tür olarak edebiyatın belli başlı iki dalı olduğunu biliriz; sözlü/sesli edebiyat ve yazılı/işaretli edebiyat.

Bu iki edebî türün yanına başka bir ifade türü de katılamaz mı peki?

Hayatın bazı **manalarını** hikâye konusu eden (hikâyeleştirmeyi başaran) bir başka anlatım, örneğin **çizgi**(sel) ifade, edebiyatın sınırları içinde varolamaz mı?

Bence olabilir; şayet çizgi gerçek anlamda özgün ve özgür bir hikâye yaratımı taşıyorsa; sözlü ya da yazılı bir edebî anlatımın ifade sınırları dışında bir **ifade alanında**, hikâyenin yeni bir soluk almasını ve yeni bir yapısal yoruma kavuşturulmasını sağlıyorsa, olabilir pekâlâ.

Çizgi marifetiyle bir hikâye anlatmak **yoğunluğun sadeliğine** ulaşmaktır aynı zamanda. Bu da, bir hikâyenin edebileştirilmesinde gerekli olan yazılı metinde yer alan bir sürü satırın ve sayfanın yanında az sayıda çizginin **konusuğu**, anlattığı bir **mana çıkarmak** demektir bence.

Çizgi de seslenir, okutur kendini çünkü!

Yeter ki hayatı en saf ve yalın haliyle betimleyebilsin.

Selçuk Demirel'in çizgisi bu işi başarıyor.

Kalemiti adlı yeni yayımlanan kitabında çizgiyle anlatılan beş kısa resim-hikâye yer alıyor: *Doğru Düzgün Bir Hikâye Çizmek, Özgürlük İçin, Neden Olmasın? Bitmez Tükenmez Kalem, Bir Kuşun Resmini Yapmak.*

Bu resim-hikâyelerin ortak duygusu ise **özgürlük, umut ve ölümsüzlük...**

Bu duyarlı temalar, Selçuk Demirel'in olağanüstü çizgisiyle yeni **derinlikler** kazanmış durumda; **çizgi çekmenin** basit bir eylem olmadığını anlıyoruz. Çizginin bir tür hayat sürekliliğini betimlediği bir durum var bu resim-hikâyelerde.

Yalın olanın ne kadar **değerli** olduğu da...

Kalemiti'de **perspektif** yok. Bu çok iyi ve manalı.

Üçüncü Boyut izleniminin (derinlik izlenimi) bilinçli bir **reddiyesini** hissediyorum bu resim-hikâyelerde. Bilindiği gibi **perspektif** 15.yüzyılda bulunmuştur; o tarihten önce insanlar hep iki boyutlu resmediyorlardı. Derinlik izlenimi bilimsel ve aynı zamanda ideolojik bir buluş olarak zuhur etti!

Selçuk Demirel'in perspektife itibar etmeyişi ve bize iki boyutlu hitap etmesi, bana göre çok daha duyarlı ve derinlikli bir resim-hikâye sunumudur.

Kalemiti'de küçük bir kalemin hayatını kurması, manalandırması için sarf ettiği emek ve heyecanla ilgili mücadelesi sergileniyor. Dünyanın olabilecek en basit çizgileriyle hem de. Bu silgili küçük kalem, çizirken

siliyor, silerken çiziyor hayatı; onun özgürlükle ilgili bir derdi var anlaşılan. Umutla ilgili bir insani iyi niyeti, ölümsüzlükle ilgili de haklı bir beklentisi var.

Silgili küçük kalem, doğru dürüst bir daire çizbildiği zaman çok seviniyor. Tek başına başarısız daireler çiziyor ve mutsuz oluyor; ama ne zaman ki aklına daireyi çizmeden önce bir pergeli çizmek geliyor ve bu pergel marifetiyle de mükemmel bir daire çiziyor; işte o zaman mutlu oluyor ve başarısını ıslık çalarak kutluyor.

Hapsedildiği kalem kutusundan özgürlüğü için sıkı bir mücadele vererek dışarı fırlayan silgili küçük kalem, notalar çizerek müzik üretiyor; bol delikli bir gravyer peyniri çizerek aç bir fareciği doyuruyor; bir de, kafese hapsedilmiş bir kuşu –silgisiyle kafesi silerek– özgürlüğüne kavuşturuyor.

Silgili küçük kalem, bir yolculuğunda saksısında bir çiçekle karşılaşılıyor, ona âşık oluyor ve onun gibi olmak için düşünüyor, çaba harcıyor; kendine bir saksı çiziyor, âşık olduğu çiçek gibi çizdiği saksının içine oturuyor; bekliyor bekliyor.. ama çiçek açmıyor bir türlü. Sonra aklına geliyor ki, saksının toprağı kuru.. önce süzgeçli bir sulama kabı çiziyor, toprağı suluyor ve öyle oturuyor saksının içine; işte o zaman çok mutlu oluyor. Çünkü artık çiçek açıyor, tıpkı yolculuğunda âşık olduğu saksı çiçeği gibi.

Selçuk Demirel'in çizgisi (resim-hikâyesi), derdiyle öyle bir hâlhamur oluyor ki, anlattığı şeyin (hikâyenin) hakikaten kelimeye ihtiyacı kalmıyor! Ama her şekilde ortaya bir hikâye, edebî anlatımın bir başka hali mükemmel bir biçimde çıkıyor.

Kalemiti'de, özgürlük, umut ve ölümsüzlük gibi zor ve derin konular, yalın ama çok etkileyici bir çizgi diliyle kotarılarak, seyredende adeta bir okuma lezzeti bırakıyor.

Selçuk Demirel'in çizgisi seyredilmekten ziyade okunuyor çünkü bana göre.

(Kalemiti, Selçuk Demirel, Yapı Kredi Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asuman Susam'ın şiirleri ve dilin masumiyeti

Pakize Barışta 05.02.2012

 Asuman Susam'ın şiirleri ve dilin masumiyeti Edebiyat, **dili** sorgular!

Dilin kendisini değil, masumiyetinin çalınmasını sorgular.

Suyun başının zorbalıkla ele geçirilmesinden sonraki dönemde dilin başına gelenlerin sorgulanmasıdır bu.

Zorba, masumun dilini önünde sonunda çalar ve onu susturur!

Egemenin dili, dilimi çalıyor...

Ve insan, işkencecisiyle aynı dili konuşabilir mi artık?

Edebiyat, dilin çalınan masumiyetini kurtarır!

Şair, dili çalınmış olanları gözümüzün önüne koyuyor adeta:

*"Dünya gibiyiz/ Çatlayacak bir gün/ Dışımızdaki kabuk.// Kaçımız hazır/ Dokunmaya?/ Bu tuhaf, yaban/
Yumuşakçaya// Dili çalınmışlar, hesap soracak/ Tarlanın mayınlarını/ Sökecek rüzgâr.// Her sözcük annedir/
Diline sürgün olanın/ Zihnini mağaraları/ Korumuş kadim yadigârları. (...)/ Biz ölürken/ Öldürürüz/ Birçok şeyi.//
Dil, unutmaz." (Dili Çalınmışlar)*

Asuman Susam'ın yeni yayımlanan **Dil Mağarası** adlı şiir kitabında derin bir hakikat arayışı var. Aynı zamanda **sorgulayan** bir arayış bu bence. Varlığın **nizami algılanmalarına** bir isyan, şairinki.

Dil, Sır Kapısı ve Bahçemasal olarak üç bölümde, üç duyarlı kümede buluşturulmuş olan şiirlerde insani ve doğasal bir değişmez gerçeklik (töz) ve buna bağlı olarak da bir **derin direniş** arayışı, heyecanı ve hüznü (hatta acısı) var bana göre:

*"Kaç kat perdenin ardından bakar göz/ Sisler ormanında hu çeken kimsin?/ Aynasıdır göklerin/ Kendi
yudumunda boğulan,/ Kimsin?// O kapıdan geçtik hemhal olduk/ Yola durduk yürek üstü köz/ Kopkoyulduk
hu!/ İklimimiz şaştı gayb olduk/ Ensemdeki nefes: Kimsin?/ (...)/ Kumru sevinci bir serin avlu/ Avlu yalnız bir
incir ağacı/ Gibi bekledim/ Su biriktim/ Geldim/ Hu!// Kapı sensin bana/ Sır benim." (Sır Kapısı)*

Şair Asuman Susam, sanki sırlı bir dergâh dilinden ses veriyor.

Şiirinin sesi, çözülmeye muhtaç!

Paralel bir **âlem** olur bu; okur, şiiri çözerken kendini de çözecektir...

Dil Mağarası'nda yer alan şiirlerde edebî bir öz, içerik, biçim **uyumu** yeşermiş; dilin, sesin, fikrin ve hissiyatın **hemhal** bir sedası bu.

Bu seda içinde, bu şiirin doğduğu coğrafyanın, şair Asuman Susam'a sunduğu ve onun da sadıkane bir biçimde özümseyerek karşılık verdiği bir kadim değerler ruhu görüyorum ben.

Gerçek yerine **doğruyu** zirveye oturtan, kutsayan bir ruh...

Egemenin, gerçeği tezgâhlayarak dili çalmasının karşısında duran ve hak arayan bir ruh bu şiirleri **yola** çıkarmış.

Asuman Susam'ın şiirine evrensel bir değer katan da bu yolun bir **direniş yolu** olması bence.

Bir **dil hakları manifestosu** niteliğinde olan **DİL** şiiri, şairin hem dünya duruşunu, hem de poetikasını çok iyi işaretliyor bana göre:

"Ölümün tahtında oturuyorsun. Yılan ağzın, soğuk nefesinle/ sürüklediğin cehenneminin kapısında.

Eşiğindeyiz/ hepimiz. Eşik bekçilerin: bilim, sanat, din.../ Cehennemnin ötesini görmek istiyorum ben.//
Adlandırılmayan yoktur ve ad koyunca ölüyor her şey./ (O yüzden) sözcüklerle anlatılmayan şeyler var hâlâ./
Çelişkisiyle hem aşkın hem içkin olan. O yüzden dille/ işlenen çok cinayet var. Eş zamanlı katiller ve maktûlleriz/
hayatlarımıza. Değilsek azmettirici...// Doğaya kulak verin, o sözsüz konuşmalara. Salyangoz/ izlerine, sinek
vızıltılarına, derinden uğuldayan/ ormana, güneşe karşı gerinen su kristallerine;/ daha birçok şeye yeniden...//
Dil hapishaneden neden bu kadar kalabalık? ...”

Bir zamanlar, masumiyeti doğal bir biçimde korunarak yaşıyormuş **dil**.

Vicdan dili, dil de vicdanı sarıp sarmalıyormuş. Zorba, sonra sonra **çakallık** edip, uyumu bozmuş. Şimdi de bir şair çıkmış ortaya, bu uyumu tekrar kurmaya.

Ben bu şiirden bunu anlıyorum.

Asuman Susam'ın poetikasında gizlenmiş bir masal âlemi de var; gizli bahçelerin düşlerinden esen dolanan bir hayat masalı bu. Kendi gerçekliğini yaşayan bu masalda unutulmuş çocuklar büyür ve bir gün bir an gelir; çocuğun düşündeki **bahçemasalı** hayata veda eder.. başka hayatlarda devrini sürdürmek için: “Çiçekleriyle vedalaşıyor/ anlamak vazgeçmekse her şeyden/ kendinden geçiyor önce/ biliyor başka su, başka toprak... yeniden” (**Bahçenin Vedası**)

Asuman Susam'ın yeni şiir kitabı **Dil Mağarası** mutlaka okunmalı.. yavaş yavaş, dinlene dinlene, tadını çıkararak.

***

(**Dil Mağarası, Asuman Susam, Everest Yayınları**)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Paul Auster'ın hayat envanteri: 'Kış Günlüğü'

Pakize Barışta 12.02.2012

Edebiyat, yazara ait bir şey değildir.

Aksine, yazar edebiyata aittir bana göre!

Edebiyat yazara hizmet etmez neticede. Yazar, edebiyatın hizmetindedir oysa; edebî değer üretir.

(Tabii has yazarlar için böyledir bu.)

Sahibi olmayan, hiçbir yere ve zamana ait olmayan bir üst değerdir çünkü edebiyat; insanlık tarihi içinde ortaya çıkıp, zaman içinde çığ gibi büyüyen bir birikim, bir ifade enerjisidir.

Bağımsızlığını sürekli koruyan bir güçtür aynı zamanda.

Özünün, yaratıcılığının zedelenmesine izin vermez. Bu konudaki teşebbüsleri geri püskürtür, gün gelir açığa çıkartır. Kendini kullandırtmaz hiç.

Sözün ve yazının ehli, edebiyata olan saygısından dolayı bu coğrafyada kendini gizlemiş, bireyselliğini neredeyse sıfırlayarak, çoğunlukla mahlasla imza atmıştır eserlerine; dinleyenin ya da okuyanın, yazarın kimliğinin etkisinde kalmaması için.

Yazar, edebiyatla buluşma noktasında, ancak manalı bir temas için ortaya koyar kendini; o da hiçbir zaman ön plana çıkmadan; kendini adeta nesnelleştirerek yapar bunu. Orada kendisi yoktur artık. Manalı, derinliği olan bir figür vardır olsa olsa. Epik bir mesafelilik geçerlidir bu temasta.

Edebiyatla yazarın kişisel buluşmasındaki mana, edebiyatın gücüne bir zerre katkı sağlayabilme ihtimaliyle ilgilidir.

Yazarın, kendini edebiyat marifetiyle sübjektifleştirerek anlatmasına gelince...

Paul Auster, dünyada ilk defa Türkiye’de yayımlanan son kitabı **Kış Günlüğü**’nde, hayatını anılaştırmış!

Bir yazarın, kendi hayatını özene bezene kaleme alması biraz tuhaf görünüyor insana.

Neredeyse doğumundan, şu âna –64 yaşına– kadar yaşadıklarını, önemli duraklarını, duygusal med-cezirlerini, başarı ve başarısızlıklarını, olup bitenle ilgili bazı görüşlerini bir **hayat envanteri** niteliğinde uzun bir metinde toplamış.

Bir yazarın **özel**iyile karşı karşıyayız **Kış Günlüğü**’nde.

Hem de bütün açıklığıyla.

Minicik bir çocukken komşunun çocuğunun kafasını yarmasına, ilk mastürbasyonuna, bir fahişeyle olan ilk cinsel deneyimindeki başarısızlığına, babasından boşandıktan sonra annesinde ortaya çıkan erkek düşkünlüğüne, hayatı boyunca yaşadığı 21 mekânın özelliklerine ve içinde yaşananlara, ilk evliliğinin başarısızlığına, ikinci karısına hâlâ âşık olduğuna, ona taptığına, ailevi ölümlere, yazarlıkla olan kilitlenmelerine ve bu kilitlerin açılmasına, Avrupa’da yaşadığı deneyimlere.. ve bugün artık hayatının kışına girdiğine dair bir **envanter** bu. (Her şey var kitapta, ama kendi yazarlık kariyerinin yükseliş hikâyesi yok nedense!)

Kış Günlüğü’nü okuduktan sonra, aklıma ilk şu geldi; insanın bütün bir hayatı **anı** olabilir mi? Anı olarak sunulabilir mi?

Ama esas olarak kafamı kurcalayan soru, bir yazarın hayatını bir kitap içinde toparlayıp, neden metinleştirdiği, neden bizzat kendi hayatını okuruna sunmak istemesiydi.

Paul Auster’ın hayatını –ki, oldukça sıradan bir küçük burjuva Amerikalı hayat bu– kim merak eder ki, bilemiyorum. (İnsan, has edebiyatçı değilse, edebiyatla bir ünsiyeti yoksa, düşer işte böyle tuzaklara; kendi hayatını pek enteresan bulup, yazdığında da ortaya enteresan bir kitap çıkacağına inanır.)

Paul Auster’ın edebî derinliği(!) konusunda fikir edinmek için şu alıntıya bir göz atalım:

"Olmayan şeyleri varmış gibi gören insanlardan değilsin; ne gördüğünü sık sık karıştırsan da, halüsinasyona ya da gerçeği fantastik saptırmalara eğilimin yok."

Paul Auster, gerçekliği tahrif etmeden, bir mühendis gibi yazıya dökmesiyle övünüyor.

Ama çok âşık olduğu karısı şair ve romancı Siri Hustvet'in kendisi için yazdığı uzun düzyazı şiirinin son bölümünü de alıyor kitabına –ki, Paul Auster'ın, kendisinde olmadığı için övündüğü alanın hayli iyi bir edebî örneği bu şiir–.

"Ay, kendi ışığı olmasa da ödünç aldığı dönemsel ışığıyla sonsuza dek senin de üzerinde parlarsın diye, yaşlı erkekler ölünce tepelerine ayın asıldığı bir yatakta geçen hikâyen olsun diye dua ediyorum. Işığını ödünç alan, çalan, büyükten küçüğe dönüşüp değişen ayı alacağım. Kışın bir bulut ardından görünen incecik ve güçsüz, dünyanın en küçük ayı, işte benim seçtiğim mehtap manzarası."

Kış Günlüğü'nün yazılmasının ana nedeni olduğu anlaşılan 'zaman azalıyor' teması ise bana bir başka yazarı – büyük bir yazarı–, Borges'i ve **Borges ve Ben** adlı o muhteşem, **edebî** kısa metnini hatırlattı. Nasıl da perdeleyerek, adeta yok ederek kişileştirir kendini Borges, o kısacık yazıda.

Paul Auster ise, kendi hayatıyla ilgili metnin (195 sayfa) anahtarını *"soluk almanın fenomenolojisi"* olarak açıklıyor. Yazı mühendisliğiyle birebir örtüşen bilimsel bir açıklama.. kaçınılamaz bir deşifrasyon gibi.

"İnsanın sahtesi olmayan tek niteliği **zekâsıdır**" diyor Paul Auster.

Has yazarlar ise, insanın sahtesi olmayan tek niteliğinin **duygusu** olduğuna inanır. Ki, benim coğrafyamda **duygu** bile yeterli olmaz; insanın sahtesi olmayan tek niteliği **vicdanıdır**, denir.

Hayata biyolojik ve toplumsallık gözlükleriyle bakan bir hayat envanteri, **Kış Günlüğü**.

Yazarı ise, dünyaya edebiyatçı olarak sunulmuş bir tüketim starı bana göre.. ille de okunacaksa **Kış Günlüğü**, yaratılmış olan bu **mit** demistifiye edilerek okunmalı derim ben.

***

(Kış Günlüğü, Paul Auster, Çeviren: Seçkin Selvi, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

William Beckford ve oryantalist romanı: 'Vathek'

 William Beckford ve oryantalist romanı: 'Vathek' Edebiyat doğurgandır.

Döneminin ruhunu tam olarak yakaladığında ve değişik yazarların metinleri arasında gizli ya da açık, sağlam **eklemlenmeler**, ruhsal birlik ve bütünlükler ortaya çıktığında, karşımızda bir **edebî akım** var demektir.

Bu edebî akım, o toplumun, o uygarlığa ait diğer toplumların okurları tarafından da kabul gördüğünde; bilinmelidir ki, bir zaman sonra bir başka yeni edebî akımın doğmasında belirleyici bir rolü olacaktır.

Bir dönemin Gotik romanının, kendinden sonra gelen dönemde doğmuş olan Romantizm'i etkilemesi gibi.

Edebiyatın her yol açısında, insanın önüne –önemi tartışılacak olsa da– hayatı yeniden kavrayacak, **hayali** yeniden besleyecek yeni manalar ufku açılmış olur.

Yeni olan, özüyle içeriğiyle ve biçimiyle gerçekten yeniyse, **muhalif** olandır aynı zamanda. Hayatı, bir süre – bazen uzun bir süre– böyle devam eder; ta ki, içinden yeni bir **yeninin** doğuşuna kadar. (*Vathek*'in dahil edildiği Gotik roman akımının ruhu, neredeyse iki yüz yıl kadar sonra, Almanya kaynaklı ekspresyonizmin ruhunu etkilemiştir mesela bana göre.)

Edebiyatın muhalif oluşu da bu karakterde ve kaderdedir.

Murat Belge, **William Beckford**'un **Vathek** adlı romanının önsözünde, "Ancak Vathek, hem kendi başına hem de genellikle birlikte anıldığı bir avuç romanla birlikte, ilginçtir. 'Korku edebiyatı'nın erken örneklerinden biridir. Edebiyat tarihçileri 18. yüzyılın ikinci yarısında yazılmış sekiz on romanı 'Gotik Roman' adını verdikleri bir 'akım' içine oturtmuşlardır" diyor.

Vathek, bir halifedir. Harun Reşid'in torunudur. Halifeliğin gerektirdiği gibi adil ve şefkatli olmayı reddedip; kibirli, sefahat düşkünü, çok hırslı ve öfkeli, değerli taşlara ve kadınlara düşkün bir halifedir. Bütün bunlara rağmen, Müslüman tebaası tarafından sevilir. O ise, her fırsatta halkına akıl almaz zulümler yapar.

Vathek, geleceğine çok meraklıdır. Göğü okuyabilmek, yıldızlardan gelecekle ilgili haberler alabilmek için Babil Kulesi gibi bir kule yaptırır. Ve nihayetinde hayırlı bir haber alır; şehrine bir yabancı gelecek ve ona önemli haberler verecektir. Yabancı gelir; korkunç görümlü bir adamdır. Halifeye –satın alması için– çok görkemli eşyalar gösterir. Bunlardan biri, üzerinde halifenin okuyamadığı yazılar olan bir kılıçtır. Vathek, bu yabancıyı bir türlü konuşturamayıp, kim olduğunu öğrenemeyince; kızar, öfkelenir, onu zindana attırır. Delice bir merakla kılıcın üzerindeki yazıları çözmek ister. Ama çözemez. Çözecek olana büyük ödüller vaat eder. Ulu bir kişi gelir derken; tam kılıcın üzerindeki gizemli yazıları okurken, yazılar kendiliğinden değişir; bu arada korkunç yabancı da zindandan kaçmıştır.

Vathek, bir kez daha karşılaştığı yabancıнын isteklerinin esiri olur adeta. Yabancı, Yeraltı Ateşi Sarayı'nın hazinelerini elde edebileceği umudunu aşılır ona; ama bir şartı vardır. Halife Vathek, inancını değiştirecektir. Yani, temsil ettiği İslam'ı reddedecektir.

Güç, servet, zevk-u sefa hayallerine kapılan bu açgözlü halife, Süleyman Peygamber'in makamını ele geçirmek hayaliyle, –büyücülerin büyücüsü annesi kötü ruhlu acımasız Karathis'in de yol göstermesiyle– Adem'den önceki hükümdarların hazinelerinin peşine düşer. Ancak, Yeraltı Ateşi Sarayı diye bildiği yer aslında korkunç bir cehennemdir. Bu yolculuğunda ona, ayarttığı ve aşık olduğu dünyalar güzeli Nurinihar, eşlik eder. O da, güvenilmez karakterde biridir aslında; güç ve mücevherler uğruna, âşık olduğu genci terk etmiştir.

William Beckford'un hayatı boyunca yazdığı tek roman olan **Vathek**, özellikle dönemi için olağanüstü fantastik bir edebiyat eseri sayılıyor.

Yazar, bu eseriyle Gotik roman türünün kurucularından biri olmuş; esrarengiz şatoların, envaiçeşit büyücülerin, cinler ve zebanilerin cirit attığı bu roman için; durdurulamayacak bir hayal gücünün, şiddetin, cinselliğin, kan dökmenin, diz boyu erdemsizliğin ve neredeyse sistemli bir günaha girmenin Gotik öğelerle biçimlendirilmesi de denebilir; ama aynı zamanda güçlü bir ironiye sahip olduğunu da belirtmek gerekir tabii.

Gerçekliğe kurgusal bir yaklaşımdır, **Vathek**.

Ünik bir karakter konumlandırmasıyla da, çoklu ve çok değişken bir ruh âlemine sahip olan roman, tarihin trajik akışını da simgeliyor bence.

İngiliz yazar William Beckford tarafından 1782 yılında üç gün üç gecede yazılmış **Vathek**. Borges'e göre, romanda yaratılan **Yeraltı Ateşi Sarayı**, edebiyattaki ilk hakiki kötücül Cehennem'dir.

Vathek'in bir özelliği de, oryantalist bir roman oluşudur. Batılı bir kalemin kendisi için (kendi uygarlığı için), kendi hayalinde kurduğu edebî bir **Doğu** tasarımıdır bence. Batı'nın içine gömülmüş bir Doğu gerçekliğidir bu. (Edward Said'in; Doğu'nun sadece Batılı için var olduğu ve Doğu'nun, Batı ile olan ilişkisi içinde ancak var olabileceği, yani Batı'nın iradesi içinde inşa edilebilecek bir gerçekliğe sahip olduğu görüşüne katıldığımızda, bu romanı deşifre etmek için yeni bir bakış açısı daha çıkıyor karşımıza.)

William Beckford'un **Vathek** romanını bu açıdan okumak, bizim için daha anlamlı bence; bu değerli edebî eserin oryantalizmi üzerinden Batı uygarlığına hızlı bir **bakış** attığımızda, emperyal bir kültür kanalıyla da karşılaşmış oluyoruz.

Halife Vathek cehennemlik olduğunda, yazarın meseli de netleşiyor tabiatıyla: "Zalim eylemlerin ve dizginlenmemiş tutkuların, Yaradan'ın insan bilgisine çizdiği sınırları aşan kör merakın cezası böyleydi, böyle de olmalıdır! Olağanüstü varlıklara özgü şeyleri öğrenmek isteyen ve budala gururu yüzünden bu dünyada insanın alçakgönüllü ve cahil olması gerektiğini anlayamayan huzursuz ihtirasın hüsrânı da böyle korkunç olmalıdır."

Vathek'i çeviren Seçil Kıvrak. Muhteşem çevirisi için onu kutlamak gerek.

***

(**Vathek**, William Beckford, Çeviren: Seçil Kıvrak, İletişim Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Birgitta Trotzig'den kadının direnişinin efsanesi: 'Çamur Kralının Kızı'

 Birgitta Trotzig'den kadının direnişinin efsanesi: 'Çamur Kralının Kızı' Edebiyat, dünyanın ve insanlığın yaşadığı güçlü ve yıkıcı gelgitlere rağmen hâlâ duyguların taşıyıcısı olmaya devam ediyor.

Son yüzyıl içinde öyle şeyler, öyle insanlık ve doğa dışı şeyler yaşandı ki; insanın, neredeyse duygu gücünden, edebiyatın binlerce yıllık duygu aktarıcılığından gelecekle ilgili şüpheyi düşmesi, büyük bir umutsuzluğa kapılması normal sayılabilirdi.

Ama öyle olmadı.

Yazı (edebiyat), duyguya sahip çıkarak onu yaymakta, hiç olmadığı kadar gayretli davrandı; dünya edebiyatı olumsuz pek çok şeye (iki dünya savaşı ve diğer savaşlar..) rağmen zenginleşti, sayısız değerli ürün verdi.

Bu durum aynı zamanda zengin bir okur profili de yaratmış oldu.

Elitist okur zümresinden, kitlevi bir okur zenginliğine kavuştu edebiyat.

Yazar, peşine düştüğü insanlık ve toplum **hallerinde** –yaşananlardan çok önemli dersler çıkararak– derinleşirken, okurun gücünü de (kantitatif ve kalitatif) yanına alıp, edebiyatın sesini ve soluğunu daha da evrenselleştirdi.

Bu evrenselliğe yeni edebî boyutlar açarak, duyguyu varoluşla sağlam bir biçimde buluşturan edebiyat akımlarından biri de **varoluşçuluktur**.

İsveçli yazar **Birgitta Trotzig**, varoluşçuluk geleneğine sahip çıkarak onu yeni sulara ve ufuklara çeken bir yazardır bana göre.

Türkçede yeni yayımlanan **Çamur Kralının Kızı** adlı romanında böyle bir durumla karşılaşılıyor işte.

Bir tarafta yoğun bir umut(lanma) arayışı ve beklentisi hüküm sürerken, öte yanda da sığınılacak o yüce gücün (Tanrı) kendini ortaya koymayışının ve hissettirmeyişinin umutsuzluğundan kaynaklanan inançla ilgili tereddütler, bu romanın ruhunu oluşturmuş, hatta **trajikleştirmiş**.

Trajik olan, aslında Birgitta Trotzig'in etrafında dönüp durduğu **kötü** olan her şey.

Ve buna bağlı olarak da (doğaldır ki) insanları her yönüyle ele geçirmiş olan **korku**.

Çamur Kralının Kızı (genelde yazarın tercih ettiği gibi), toplumun en alt, en yoksul insanların varoluşlarının her ânına trajik bir **dokunuşa** bulunuyor; bu insanların kötülük karşısında yaşadıkları acıyı ve umutsuzluğu **tarihselleştiriyor**.

Yazarın edebî duyarlılığı buna müsait.

Nereden doğacaksa doğsun bir **ışığın** doğması gerekiyor!

Şeytanı, parlaklığıyla içinde eritebilecek bir ışık; romana oldukça hâkim olan karanlığın –ki, kaynağı geçmiş yüzyıllara, özellikle Orta Çağ'a dayanır– içinden doğan bir **kötülük**, ancak böyle bir umut ışığı içinde yok olabilir; alttakilere öyle bir varoluş kaderi biçilmiştir ki, bu kaderin özüne suçluluk hâkimdir neredeyse: *"Kara bir ormandır suçluluk. Suçluluk gölgeler içinde bir ülkedir, gölgelerin gölgeleri kovaladığı bir ülkedir. Suçluluk ayrılığı olmayan bir evliliğin yüzüğünü taşımaktır parmağında. Suçu insanı geceyle bütünleştirir, birleştirir. Gölgelemler gölgeleri arar, beden ruhu. Yaşayan karanlığın sesi geceyi deler geçer, deler geçer."*

Işık, aslında çamura bulandırılmaya çalışılan **kadının** bizatihi kendisidir.

Kadın, varoluşun da ta kendisidir zaten.

Çamur Kralının Kızı'nda muhteşem bir edebî tasarımla sunulan o **aşağıdaki** kadın –ki yaşadığı trajik hayat insanın nefesini kesecek düzeyde– aslında kadim dönemlerin bilgeliğini sürdüren bir **can**.

Bu canın titreşimi ve insanlık yoğunluğu o kadar güçlü ki, ancak Birgitta Trotzig gibi bir kadın yazar, hem bu derinliği anlayabilir hem de bu derinliği edebileştirebilir.

Genç bir kadın, 1920 yılında İsveç'in en ücra bir köyünden, içinde yaşadığı kafesten kurtulmak için, bir kente ulaşmak için yollara düşer; ancak karşısına bir engel çıkar. İnsanın (kadının) kendine hâkim olması olanaksız bir engeldir bu. Ormandan gelmiş gibi yüzü çamurdan, elbiseleri kabuk tutmuş yaralara benzeyen, dev kapkara bir adamdır bu engel. Genç kadın sanki bir rüyadaymışçasına, iradesi yok olmuşçasına bu –adeta– çamurdan adamla birkaç kez birlikte olur; adam ortadan yok olur sonra.. genç kadın karnındaki bebeğiyle yapayalnız kalır. Ancak Çamur Kralı, artık onun kaderinde yer alacak; arada bir perişan haller içinde ortaya çıkacak; genç kadın istemese de, iradesine yenilerek onu kabul edecek, kötülüğe boyun eğecektir. Yine de her şeye rağmen, hem kızını doğururken, hem de doğurduktan sonra, olağanüstü bir direnişle, kızıyla birlikte hayatta kalmayı başaracaktır.

Çamur Kralının Kızı, bir direniş efsanesi bence.

Kadının yaratıcı gücünü, sıcaklığını, fitratında olan bağımsızlığını –adeta– haykıran bir roman.

Aynı zamanda, doğanın gücüne ve bilgeliğine de yer veren, edebî değeri yüksek bir eser yaratmış Birgitte Trotzig.

Bence okunmaya değer bir metin.

***

(*Çamur Kralının Kızı*, Birgitta Trotzig, Çeviren: Figen Öztürk, Ayrıntı Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şair ve filozof Adonis'ten: 'New York'a Mezar'

Pakize Barışta 04.03.2012

 Şair ve filozof Adonis'ten: 'New York'a Mezar' Bu coğrafyanın duygusunun, vicdanının özü de, tözü de **söz** değil midir?

Söz sadece bir taşıyıcı olmamış, varoluşun derinliklerine saygı duyan bir **özgürlük** kaynağı da olmuştur aynı zamanda.

"Sözün canı vardır", "Söz, sesin içinde yaşar", "Söz uyumlu bir gezgindir", "Söz gerçektir". (Erdoğan Çınar, **Kayıp Bir Alevi Efsanesi**)

Bu coğrafyada, bu uygarlıklar birikimi içinde söze atfedilen mananın altını bir kez daha çiziyor şair: "(...) 'Eyleme geç. Söz öldü,' diyecek başkaları./ Söz öldü, çünkü söz alışkanlığını bırakıp, mimiğe alıştı dilleriniz. Söz mü? Yalımını keşfetmek ister misiniz? Yazın, öyleyse. 'Yazın,' diyorum, 'mimle anlatın,' ya da 'öykünün,' demiyorum. Yazın. Okyanus'tan Basra Körfezi'ne, hiçbir dil ıstırmıyorum, hiçbir söz okumuyorum. Hiçbir şey duymuyorum gürültüden başka. Hiçbir yalım fırlatıcısı görmüyorum./ Nesnelerin en hafifidir söz. Onun içindedir her şey. Yön ve andır eylem, bütün yönlerdir söz ve bütün zaman. Söz eldir, el düşür." (Adonis)

Adonis bu çılgılığı, daha 1971 yılında atmış dünyaya, hatta evrene. New York'la, tüm benliğiyle o tuhaf buluşmasında.

New York'a Mezar, 41 yıl sonra Türkçede.

Adonis, kitaba adını veren –yukarıda alıntıladığım– uzun şiirinde sistemin (kapitalizmin) dünyaya, insanlığa, doğaya yaşattığı trajedinin çekirdeğine nüfuz ediyor adeta:

"New York = IBM + SUBWAY, çirkef ve suçtan gelip çirkef ve suça giden.

New York = Deliliğin gürültülü ırmaklar halinde fışkırdığı yeryüzü kabuğundaki delik.

Harlem, can çekişiyor New York ve Zaman'sın sen."

New York'a Mezar'da, –kitaba adını veren şiirden başka– iki uzun şiir daha var. Bunlardan biri **Tâ'ifa Krallarının Tarihine Öndeyiş**, diğeri ise; **Bu Benim Adımdır**.

Bu üç şiirin toplamından Adonis'e özgü bir **tarih duygusu**, bir eleştiri ve hoşgörü yansıması, bir isyan duygusu ve devrimin insanı özgürleştiren ruhu çıkıyor bence.

Şair, akan zamanın damarları içinde tersine akıtıyor kendi zaman anlayışını.

Aslında, bir sarmalın uçlarına yerleştirdiği poetikasıyla hepimizin içinde deviniyor. Aynı anda en yükseklerdeki yapraklardan, ağacın köklerine doğru ve köklerden yapraklara doğru devinen hecelerin, mısraların; sözün yazıya döküldüğü coşkun bir salınımı gibi: "Bir ceren geçti... Dünya adını verdi ona/ Bir kuş göründü... Ay adını verdi ona,/ ve anladım ki Amerika Kızılderilisinin Filistin ya da/ kardeşi ülkelerde dirilişine tanıklık etmek için koşmaktadır."

Adonis'in şiiri "mesaj"dır bana göre.

Adonis'in şiiri bütün uygarlıkların (**kadim**den bu yana), bütün kültürlerin, bütün aşkların çeperine dokunan **iç**'ten bir kuşatmadır; herkese ve herşeye yeniden hayat veren!

New York'a Mezar'da bu yeniden hayat verişin (umutla ilgili bir tür yeniden dirilişin) bir kez daha derinliğini idrak ediyoruz.

"Seksenime vardığımda on sekiz yaşımda olacağım ancak./ Daha önce söyledim bunu, kaç kez söyledim, Beyrut duymadı ama./ Ceset, insan ile giysiyi karıştıran ceset./ Ceset, mürekkep gibi değil bir kitap gibi yatan ceset./ Ceset, gövdenin çekiminde ve sözdiziminde oturmayan ceset./ Ceset, yeryüzünü bir ırmak gibi değil bir taş gibi okuyan ceset./ (Evet, atasözlerini, özlüsözleri sevdiğim olur bazan: Ceset olurdun tutkuyu tanımasan.)" (Adonis bu şiiri 1971 yılında, 41 yaşında iken yazmış.)

Suriye asıllı Lübnan vatandaşı Ali Ahmad Said Esber (ADONIS), Arap şiirini özgürleştiren; yeni bir şiir dili oluşturmakla kalmayıp, Arap kültürüne çağdaş duyarlık yolları da açan bir düşünürdür aynı zamanda; ve dünya siyasetiyle de çok yakından ilgilenen bir sosyolog ve filozoftur.

Sistemin yarattığı dünyanın bütün acılarını kendinde hissedip, şiirine dağıtan, dünyanın en büyük şairlerinden biridir o, bana göre.

Ki onlar da, şu anda çok az sayıdalar.

New York'a Mezar'da yer alan sözcüklerin orijinal gücü (Arapça), bence hiçbir zedelenmeye ve eksikliğe uğramadan mükemmel bir biçimde Türkçe sözcüklere akıtılmış, şair Özdemir İnce tarafından.

Batılı kültür odaklarından biri olan İsveç Kraliyet Akademisi, **New York'a Mezar'**ın şairini, kendi istemi dışında –Nobel'e aday gösterip, gösterip– kapısında bekletiyor ne yazık ki yıllardan beri.

İnsanın içinden, Nobel Edebiyat Ödülü seçici kuruluna, "siz, dünyanın en büyük şairini tanımıyorsunuz galiba" demek geliyor.

Ne diyelim; dünyaya **söz**'ü hatırlatan Adonis'in bu çığlığından, bu söz uzmanları(!) nasiplerini alamamışlar demek ki.

***

(New York'a Mezar, Adonis, Çeviren: Özdemir İnce, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Behçet Çelik'in yeni romanı 'Soluk Bir An'

Pakize Barışta 11.03.2012

Edebiyat, insanı kendi **içi**yle karşılaştırır, hatta yüzleştirir.

Bunu başarmak için de, karakterler (kahramanlar) yaratır.

Bu karakterler gerçek ya da fantastik alanlarda yaşayarak, bir biçimde insanla buluşurlar.

Bu iki **uç alan**ın ayakları ne kadar çok kendi gerçeklikleriyle buluşuyorsa, edebiyatın da okuruyla buluşması o kadar **hakikat** içerir.

Böyle bakıldığında edebiyatın işlevi soyut değil, somuttur daha çok.

Zira insan, özellikle kentsel yaşama, modern hayatlara geçtiğinden –yani doğadan koptuğundan– beri, kendi içiyle karşılaşmaya ve hesaplaşmaya cesaret edemez pek.

Edebiyat, insanın modern dünyadaki yalnızlığını, bireyler arası iletişimsizliğini her fırsatta vurgulayarak, bize bir şeyler anlatmaya çalışır.

Aslında, aşkı hatırlatır!

Çünkü modern edebiyatın belirleyicilerinden biri olan kent hayatı, duygunun uçlarını törpüleyerek, kadın erkek ilişkisinde “aşk”ı **olmazsa olmaz**dan çıkarıp; bir arada yaşamayı, “**iyi anlaşma**”ya dönüştürdü.

Ama edebiyat buna karşı çıkmıştır hep; Behçet Çelik de, son kitabı **Suluk Bir An**’da böyle yapıyor işte.

Yazar, bu romanıyla bize aşkı hatırlatıyor.

Aşkın önündeki kentsel engellerin, insanın karakterini bile zorladığını, hatta belirlediğini, usturuplu bir **edebî nefes**le içimize üflüyor!

Modern insanın (sosyal olarak küçük burjuva karakterli de denebilir), kentsel **aura** içindeki varlığının; bir kabuğa dönüştürülmüş yapısının, şu veya bu nedenle bir biçimde çatladığı durumlarda –ki, nadirattan bir durumdur bu– ortaya bir **farkındalık** çıkar. Yazar da, bu farkındalığı; oluşturduğu bir karakterde ete kemiğe büründürür.

Behçet Çelik, **Suluk Bir An**’daki ana karakteri Taner’in nezdinde bu farkındalığı “aşkın ve zamanın uğultusu” üzerinden edebî bir örgü kurarak işliyor: “Zaman biriken bir şey değil. Bir kırk-elli yıl daha yaşasa bilemeyebilir. Buna benzer bir şeyi daha önce yaşamadığını, böyle bakmadığını, böyle bakılmadığını bir anda anlıyor insan. Yokluğunu görüyor, eksikliğini biliyor; canı yanıyor. Belki de ilk önce kendi yangınına bakıyor öyle, alevlerdeki yansısından tanıyor o bakışı, memnun olduğunu söylüyor, tanımamış olmak istemezdim deyip uzatıyor elini ateşin içine. Yine de kırk yıldır kimsenin kendisine öyle bakmadığını düşünmek kolay değil; genzi, gözü, her yanı yanıyor.”

Suluk Bir An’da, tam farkında olmasa bile yoğun bir yalnızlığın içinde ömrünün önemli bir bölümünü tamamlayan Taner, düzenin iletişimsizliği içinde bir **varoluş** acısı çekmektedir. Hayatındaki bazı sosyal ve kültürel değersizlikleri reddettiği için yaşadığı iletişimsizliğin bir sonucu olarak ortaya çıkan “**bütün bunlar boşunaymış**” duygusu –tam da bir şeylerin sınırındayken–, âşık olunca, yerini güçlü bir yaşama isteğine bırakır.

Behçet Çelik bu romanıyla, aslında güçlü ve ilginç bir eleştiri sunuyor satırları arasında; moderniteyi can evinden vuruyor bence. **Suluk Bir An**, bu açıdan da okunduğunda **yabancılaşmanın** insanda ve toplumda ne kadar güçlü **kırılganlıklar** yarattığını anlıyoruz. Sistemin, insanın egosunu nasıl beslediğini idrak etmiş oluyoruz aynı zamanda; ve kentsel küçük burjuvazinin ne kadar acımasız olduğunu da: “Bir süre konuşmadılar. Ana caddeye çıkmak için yüksek binalı sitelerin arasında sıkışıp kalmış eski mahallelerin birinden geçmeleri gerekiyordu. Taner, ‘Buraları da gider yakında,’ dedi, ‘iyice başka bir şehre döner her taraf’. Söze buradan girip zamanın nasıl geçtiğinden çıkmayı düşünüyordu. Sonrası Allah kerim. ‘Aman bırak canım,’ dedi Esra, yüzüne bakmadığı halde gözlerini kısıp tiksinierek konuştuğunu hissetti Taner, ‘pislik yuvası buralar. Bin türlü melanet buralardan çıkıyor. Gericiler, bölücüler...’ Taner’in içinde ‘çok beklemiş, çok eski bir yer kanadı’ o an.”

Behçet Çelik, **Suluk Bir An**’da, ustalık düzeyinde bir edebi yazı sunuyor bize.

Bu yazı, nefes alıp veriyor.

Behçet Çelik, kendini kendi içinde yeniden üreten bir edebiyat yoluna girmiş; yazarın kendine özgü bir edebiliği bu.

Modern edebiyatımıza yapısal bir katkı getiriyor **Soluk Bir An**. Okuru hiç rahatsız etmeden, netameli sulara sürükleyerek bambaşka bir boyut içine sokuyor. Okur, hayatın o büyük oyununun katmanlarından birinin içinde eriyor adeta; edebî değeri yüksek bir aynayla karşı karşıya kalıyor.

Soluk Bir An, sert ama duyarlı bir roman.

Ve çok ilginç.

Mutlaka okunmalı derim ben.

(Soluk Bir An, Behçet Çelik, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seyyidhan Kömürcü ve 'Dünya Lekesi'

Pakize Barışta 18.03.2012

 Seyyidhan Kömürcü ve 'Dünya Lekesi' Şiir, kendi şiirinin içinde gizlidir aslında.

Şiir ipliklerinden örülmüş bir kozanın içinden doğar bence şiir.

Hapishanesi kendisi, kendisi de hapishane olan bir mahpusluktur bu.

Şiir, mahpus olarak doğar, özgür olarak devam eder yoluna.

Bir **katlanılmışlığın** sonunda zuhur eden bir dilin sesi ve yüzüdür o.

Şaire gelince...

Şair de aynı kozanın içindedir, insanın şiirleşmiş hali olarak.

Her heceyle, her mısrala ikisi de (şair ve şiir) kozalarından doğarak evrene karışırlar; kelebeğin bir kanadı şiir, diğer kanadı şairdir; gövdesi ise "söz"dür.

Bu coğrafyada "**söz**"ün canı vardır denir.

Şair Seyyidhan Kömürcü de söze can verenlerden işte.

Dünya Lekesi, ikinci şiir kitabı, ilki **Hasar Ayini**'ydi.

Şair, tepelere bütün hükmüyle çökmüş **dumanla**, aşağılardaki **kuyuyu** ontolojik bir **leke**'de buluşturuyor.

"de ki dünya// ve dağlarına bu kadar üzgün davranan dünya// madem bu yağmur bu çamuru anlamıyor artık/

sen dönerken ben bu kahrı bir ağız tadı olarak öneriyorum hayata/ işte/ derler ki ruhunda kocaman şüphe/ kalbinde kara bir lekeyle doğarmış insan/ insan/ *yani biri diğerini kör kuyularda merdivensiz bırakan*"

Seyyidhan Kömürcü'nün şiiri, çaresizliğe (çaresizlik durumuna düşürülmüşlüğe) başkaldıran bir şiir. Her hecesi ve mısraında insanı huzursuz eden gizli bir **erk kokusu** var; devletle, varoluşla, inancın her türlüyle, evdeki otoriteyle kavgası olan bir şiir. Vazifesi huzuru ve mutluluğu, uyumu ve dinginliği darbelemek olanın marifetinin, adeta suçüstü yakalanmasının –ki, bu suçüstü yakalama her daim geçerlidir; dünya lekesi büyüüp genişlemekte zira– şiiridir bu şiir; "adında hem ekmek hem gül geçen kimseyi görmedim" diyen bir **söz'e** sahip bir şiir yolu bu.

Dünya Lekesi, gölgesi kambur, kendisi dik olan ve kalbinin en derinliklerinde acıyı sürükleyenlerin kitabıdır bence: "kırk uykusunu uyuduğum doğu/ kırk yolunu yürüdüğüm sokak/ hayat hep tuhaf bir yapışkanlıkla kaldı boynumda/ dedim kırk sesle yıkansam da gitmez kalbimden sesin / ben dik gölgem kambur / bu leke başka"

Bir evren kozasından doğarak –ve peşinden şairini de sürükleyerek– *cumhuriyet* içinde beklenmesi nadirattan olan bir **zuhurun**, şiire bürünmüş hali olan bu şiir; mutlak gibi sunulan hakikate karşı her türden varoluşun **sorgulanmasının hakikatini** sunuyor:

"sonra madem insan kal adında bir beladır
insan dalgın bir belgedir kendisiyle hayat arasında
neden eve dönmekten ibarettir hayat
neden bazen simsiyah bir doğruyla denilir
devletin ve Allah'ın en iyi fikridir kış
bütün evlerin en mükemmel hatasıdır baba
başka incirin yarasını başka incir de bilmez gibi
talandır bu herkesle herkes olmak"

Seyyidhan Kömürcü'nün şiiri, sözün özel bir biçimi bence. Çok hareketli bir şiir. Hiç savrulmadan aynı anda hem topluyor hem de dağıtıyor manayı.

Dünyanın lekesine karşı, evrenin sesini duyuruyor şair.

Sıra dışı bir ritim ve doğunun kadim tellerinden de yayılan bir titreşim, sıra dışı bir müzik gibi.

Anadolu bilgeliğinin son seslerinden biri sayılabilir bana göre bu şiir.

Duman yerine, yükseklerde turnaların sesini duymak isteyen, alçaklarda ise kuyu/çukur yerine **"gül"**ü koyan, güle kırmızı davranılmasını dileyen bu şiirin **şahsını** bilmek iyi olur derim ben.

Ki şair, oyununu (ezberini) bozuyor düzenin: "dilimde dönmeyen şık bir ölüm var/ şık bir kuyu şık bir umur şık bir öd/ bak hep dersi tarih olanlar var/ hep suyu ve zamanı yanlış çevirenler var bir dünyada/ bak bu soyu sopadan gelenlerin masalı ahşap bir yalan/ ahşap ve yalan"

Bir bıçağın en korkunç fikriyim diyen bu şairi tanımak ve onun poetikasını izleyip, evren düsturunu anlamak elzemdir bence.

Seyyidhan Kömürcü, edebiyatın, şiirin bu coğrafyadaki **sessiz devrimcilerinden** biri çünkü bana göre.

"doğu dağlarını yedi diyen ninem
her baktığını görmesin diye su içirdi kız kardeşlerime

rüzgâr yedirdi her bildiğini demesin diye” diyen bir şairin sanki bizatihi şiir oluşunun bu tezahürü, dünyanın (büyük bir yalanla kurgulanmış olan bu dünyanın) **bir yutkunma yeri** oluşuyla ilgili, kimbilir.

Seyyidhan Kömürcü’nün –bence– muhteşem şiirleri, ciğer delen cinsten, bir o kadar da –düzenin insanı için– huzur kaçırıcı.

Onun istediği de bu zaten:

“bu kitap okuyanın huzurunu kaçırsın diyedir
onlaradır” diye uyarıyor zaten kitabının girişinde.

Dünya Lekesi şöyle bitiyor:

“bu kitabın masalı
ön sıralarda oturan
her şeye tıpatıp uyan
ve her şeyi çoktan bilenlerin
mümkünse uykusunu kaçırsın diyedir”
Ve kaçıracaktır bence, şair rahat olsun.

(Dünya Lekesi, Seyyidhan Kömürcü, Everest Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hüseyin Kıyar’ın ‘Hisar’dan Ahmet’ bir hayat defteri gibi

Pakize Barışta 25.03.2012

 Hüseyin Kıyar’ın ‘Hisar’dan Ahmet’ bir hayat defteri gibi Edebiyat insan arar!

İnsanlar içinde bir insan arar; buldu mu da, rasadı altına alır onu; inceler, çevreler, ruhuna girer; özelliğini, biricikliğini keşfeder ve yazarının da birikiminden, hayalinden geçirerek, ortaya ölümsüz bir karakter (kahraman) çıkarır.

Edebiyat aslında **görmemizi** sağlar; böyle bir karakterle edebiyat alanında karşılaştıktan sonra, çevremize, topluma başka bir dikkatle bakarız çoğunlukla; **yazı**’da karşılaştığımız insanın benzerlerini biz de arar oluruz artık.

Aynı zamanda toplumun ruhuna nüfuz etmektir bu.

Edebiyatın böyle faydalı bir işlevi vardır işte.

Okura, insana bakmasını da öğretir!

Ve bu yolla hayatı başka türlü kavramasını da.

Zira, “**perdenin arkasına geçmek**”teki perde, aslında insana ait bir perdedir! “(...) ‘Buğday’a ‘*buğdey*’ derdi babam. Çok hoş, yumuşak bir rüzgârla eğdi başakları.”

Bu baba, yazar **Hüseyin Kıyar**’ın kaleminden **Hisar’dan Ahmet** olarak çıkıyor karşımıza.

Sıradan gibi olanın, önemsiz gibi gözükene, aslında ne kadar yoğun bir **hayat derinliğine** sahip olabileceğinin en mütevazı haliyle edebileştirilmiş anlatımı var **Hisar’dan Ahmet**’te.

Hayatını masallaştırmış, masalı hayatına dönüştürmüş bir Ahmet (baba) var huzurumuzda.

Bu **hayat-masal** ve **masal-hayat** ilişkisinden bir **ışık** doğuyor sanki, Hisar’dan Ahmet’in kişiliğinde.

Ahmet’in içindeki renklerin toplamını dışa vuran bir ışık bu.

Ahmet’in ışığının gölgesi büyük!

Ama çok saf bir gölge bu.

“Babam bir akşam bana telefon etti. Evde yoktum, beni bulamayınca arkadaşım Cemil’i aradı. Eşi Nazlı açtı telefonu. Babam birdenbire ‘Ben Ahmet,’ dedi. Babamın onları aramasına alışık olmayan ve daha telefonu açar açmaz karşısındakinin ünlemesiyle karşılaşan Nazlı şaşırıldı: ‘Hangi Ahmet?’ ‘Hisar’dan Ahmet!’ dedi babam, tam otuz beş yıl olmuştu Hisar’dan ayrılalı.”

Ahmet, pek çoğumuz gibi değil; o **gerçekten** ve **tamamıyla** yaşıyor hayatı. Hem de hayata gizli ironik taklalar attırarak ve tüm saflığı içinde. (“Genç yaşta memleketten ayrılıp Ankara’ya gelmiş. Neden, kaç yaşında, ne hissetti? Bu sırada annem araya giriyor, babamın küçük yaşta menenjit geçirdiğini söylüyor, ‘bu o yüzden saf!’ diyor.”)

Ahmet’in saflığıyla yazarın edebiyatının saflığı tam bir denge içinde bence. (Saf Ahmet’in, saf yazarının saf edebiyatı!)

Hüseyin Kıyar, söz ne kadar gerekliyse o kadar edebiyat yapıyor; bir hayatı, manalı dilimlere ayırarak, bana göre muhteşem bir portre inşasına giriyor ve bunu başarıyor.

Hisar’dan Ahmet, bir **hayat defteri** gibi.

Yazarın “**babam**” vurgusu, duygusu bambaşka; insanı imrendiriyor!

“Annem babamın durmadan yalan söylediğini, işin kötüsü, insanları da yalanlarına inandırdığını söylerdi. Aslında babamın yaptığı, gerçeğin dolambaçlı yollarında kaybolmak yerine o anda aklına geliveren bir çözümle kendisine düz, kesin ve kısa bir yol açmaktı, o kadar!” Kitaptaki oğlun teşhisi bu. Kitabın arka kapağındaki o küçücük ama muhteşem tanıtım metninde ise (kim yazdıysa, tebrik etmek isterim) Hisar’dan Ahmet şöyle tanıtılıyor. “Hisar’dan Ahmet, bir acayip adam. Bir baba adam, bir çocuk adam... Saflık yastığına yatmış, hinliği yorgan gibi sarınmış... Aksiliği yalandan, heyheyleneceği yalandan –ve çok sahici bir adam. *Hisar’dan Ahmet*, kelebekten bir hikâyeye. Eskiyip cızırdayan bir plak gibi bize Ahmet’i anlatıyor... Destursuz bağa giren amca, telvesi fal dökmeyen kahve, dervişin yevmiyesi, Ankara fıkrası, ‘ya yeter gözünü seveyim’ misali dirliği için yavuz olan gamsızın türküsü, hayal mızrağı, resimsi bir mahalle, tuvalden evler, yana yatmış binalar, ucuz şaraplar, yerdeki kel halılar, yıkılmış seneler, menekşeli saksılar, yenilginin neşesi, esneyen devlet dairesi, mübalağa ve matrağın düzmece hıçkırığı...”

*Hüseyin Kıyar, bu zamanda, bu dünyada, bu dekadans içinde **Hisar’dan Ahmet**’i **zuhur** ettirmiş!*

Pek beklenmedik bir edebiyat onunki; meraklı, belli ki **biriktiren**, küçük ama manalı jestüel detaylarla bezenmiş bir edebiyat. Konuşur gibi **anlatıcı** bir metinle karşı karşıyayız. Neyse, onu anlatıyor; okuru kimi zaman çok yaklaştırıyor (özdeşleştiriyor) kimi zaman da hızla uzaklaştırıyor.

Yazar, aslında çok zor bir işe girişmiş; hayatı boyunca, her şeye rağmen kendine sadık kalmış bir insanı yeniden edebî olarak biçimlendirmiş.

Pek rastlanmayan ve tanımlanması zor bir bilgeliğin cümlelerini kurmuş en yalın haliyle. Gizli bir hayat kahramanından, anti-kahraman bir edebî karakter üretmiş.

Çok da iyi etmiş bence.

Hisar'dan Ahmet'i çok sevdim ben.

Yolu açık olsun.. ki, mutlaka olmalı zaten.

(Hisar'dan Ahmet, Hüseyin Kıyar, İletişim Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir yazı büyücüsü: Sema Kaygusuz ve 'Karaduygun'

Pakize Barışta 01.04.2012

 Bir yazı büyücüsü: Sema Kaygusuz ve 'Karaduygun' Edebiyat, insanın kendi kendisini bir "eser" haline getirmesine de vesile olan bir sessiz güçtür.

İnsan, kendini yeniden oluşturarak **biçimlendirebilir** çünkü, böylece ortaya canlı bir eser çıkartabilir. Bu oldukça acılı ve aynı zamanda bereketli bir süreçtir; varoluştan gelen birtakım tökezlemelerin –ki, bir kısmı anlamsızdır, defoludur–, tıraşlanarak yeni manalara kavuşturulmasıdır.

Yazarın o tarif edilemez büyücülüğünün dürtüsü de, bundan kaynaklanır bence; her şey canlıdır, canlı kalmalıdır!

Edebiyat, cana can, manaya mana katar...

"Eser insan" bir "Hiç"tir çünkü!

Sema Kaygusuz'un **yolu** da budur bana göre: "Hani Neyzen boynuna bir tabela asarmış ya üstünde 'hiç' yazan, böyle bir şeydir işte karaduygunluk" diyor yazar bir söyleşisinde, yeni yayımlanan **Karaduygun** adlı kitabından söz ederken.

Karaduygun, bir **hiçliği** bir **tutunamamayı** bir **boşluk** duygusunu hissettiriyor okuruna; insanın duygusunun ezberini bozan, sarsıcı bir etki yaratan yeni ve farklı bir duyguya gömüyor.

Hiç'liğe yol açan melankolinin değerini sorguluyor aslında.

Hiç'lik mertebesine ulaşmış bir insan için en güzel ses, yıldızların hareketleri sırasında evren boşluğuna yaydıkları titreşimin sesini duymaktır.

Gerçek bir karaduygun hali içinde olan ve bu evren sesinin dışındaki tüm sahteci dünya seslerinden ve gürültülerinden ruhunun en derinliklerine kadar acı çeken insanın bu sancılı halini, uykusuzluğunun bu dayanılmaz durumunu, **olağanüstü** –hatta metin üstü(!)– bir anlatımla, **dişil** (bu coğrafyaya özgü kadim MA kültürü ve derinliği içinde) bir isyanla hayata bir yunus takla attırarak geçiriyor okuruna.

Aklımızı da ruhumuzu da çeliyor!

Sema Kaygusuz'un **Karaduygun**'u, tersine çalışan bir girdap, her şeyi ama her şeyi dibin sonsuzluğunda ele geçirip, yukarıdan aşağıya bakan bizlerin gözlerine doğru girdap hızıyla çarpıyor.

"Oysa o gece, ölüme değil ömre içerliyordu Birhan. Doğaya duyduğu hayranlıkla, doğanın şiddet uyandıran yasaları aynı yürekte çözünüyordu. Derin uykularda tamir edilen aldanışlarda muaf olmanın kefaretiydi ödediği. Sözde bahsedilen yaşamın çaresizliğini çileci bir merakla didikliyor, bu dünyaya üflenen her ömrün yeterince anı içermediğini iliklerine dek bilmenin sızısıyla, ömür denen zamansallığa kahrediyordu. Avuç içi kadar bir yavru kedi, henüz yaşlanmamış baba, altı yüz yaşındaki çınar, bombalanan çocuklar, her birinin ölümü, ömrün sur duvarlarıyla çevrili hudutlarıydı. Dannga da dan dan açık alana sokuldukça, karanlığın bağlarında yetiştirdiği üzümü kendi sayılı gecelerinden topluyordu da yediği hakikat hep genzini yakıyordu."

Dannga da dan dan sesi, karakteri karaduygun olan birinin kader sesi gibi bir uykusuzluk sesi: "Söz gelimi Gılgamış diye biri vardı. Üç ısırıkta çekirdeklerini ele veren bir elma kadarcıktı o zamanlar. İki ısırığı tanrı, bir ısırığı insan bu uykusuz hükümdar, davulunu dannga da dan dan... dannga da dan dan... vura vura Uruk şehrini yer gök uyandırırken, alazlı bir tutkuyla karanlığa sorular sorardı. Dannga da dan dan çınlayan karakteristik bir uyanıklıktı onunki. Bir fersah şehir, bir fersah palmiye bahçeleri, iki fersah ova, bir fersah Uruk'un dışına taşan açık alan, sonra rüzgâr, otların hışırtısı, yıldız izi, dibine kadar hissedilen beden, hiçbir şeyi bilemeyişin sancısı, uçsuz kâinat... dannga da dan dan!"

Sema Kaygusuz'un edebî dergâhından nefeslenen **Karaduygun**'un bu taktuk seslerini, okur da duyuyor bence. Bu da yazarın metninin sesinin gücünü gösteriyor. Dünyaya **aldanmamanın** semiyolojik bir mana işareti bu ses ve bugünün **karaduygununu** eskinin paganı ile hasretliyor!

"Su bile eskiyi hatırlıyor buharlaşıırken."

Sema Kaygusuz'un **Karaduygun**'unu, bildiğimiz edebî türlerden birine sokmak zor; kendine ait benzersiz bir yapısı var; içinde yedi adet **vicdan metni** taşıyor diyebiliriz ama. (**Çağrılan Musa, Köpek Çağı, Adak, Musallat, Birkaç Kişi, İki Değişik Lokma, Kelebeğe Düşmeden**)

Bu metinlerin her biri bir **nefes zincirinin** özgür halkaları aynı zamanda.

Yazarın kelimeleri uğulduyor...

En yakın arkadaşı, dostu, toprak kadar sevdiği şair Birhan Keskin, bu sıradışı kitabın her manada **tetikleyicisi** olmuş bence. Metnin duygusunu açıyor ve kapıyor. Metnin içindeki yeri ne kahraman ne de anti-kahraman. Şair Birhan Keskin'in metnin içindeki yeri –ki, aslında olmayan yeri–, bir **ölçücü** gibi; acıyı, karanlığı, körlüğü, duyarsızlığı, hayalkırıklığını, açlığı, zulmü, aşksızlığı ve aşkınsızlığı.. bizlerin pek göremediği bir ışık altında, bir ışık ehli gibi hissettiriyor bize.

Karaduygun'u onore etmek için bilinen kültürel, tanımsal kavramlar kifayetsiz kalır bana göre.

Okuyun diyebilirim sadece, hem de mutlaka.

(Karaduygun, Sema Kaygusuz, Doğan Kitap)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mehmet Taşdemir'den: 'Huzursuz'

Pakize Barışta 08.04.2012

 Mehmet Taşdemir'den: 'Huzursuz' Edebiyat, hayatı devam ettirir!

Canlı ve cansız haliyle...

Edebiyat için hayat denen şey, süreklilik arz eden, hatta başı ve sonu olmayan bir olgudur.

Zamanın belirleyemediği, içinde ölümün dahi **ölümsüzleştiği** bir döngü, bir **devriyedir** bence.

Canlı olmanın **sonsuz halidir!**

Gerçek bir yazar için canlıyı konuşturmakla ölüyü konuşturmak arasında hiçbir fark ve değişik mana yoktur aslında.

Çünkü metin her daim canlıdır.

Canlılığa kazınır...

Cansızın da (ölünün) söz hakkı vardır, özellikle bu coğrafyada.

Çünkü ölümler o kadar **haksızlaşmıştır ki!**

Edebiyat bu ölümlerin adına **hak** arar; sorgulamış olanı, mahkûm etmiş olanı, infaz etmiş olanı sorgular, hatta **yasanın** yasalığını da sorgular.

Edebiyat her daim canlı ve **haklıdır** zira...

Edebiyatın **zamanüstü** oluşu aslında ölünün (ölümün) evren zamanına sahip çıkmasından kaynaklanıyor bence.

Yazarın canlı ve cansız zamanlarla buluşması derin bir **vicdani huzursuzluktur**; sorumluluğun en derin halidir.

Yazar, Mehmet Taşdemir'in yolu gibi.

Ölenlerin vicdanıyla kendi vicdanını **“bir”** etmiş o, yeni yayımlanan ilk romanı **Huzursuz**’da.

“Bir insanın ölüm ânında hissettiklerini anlatan çok fazla güzelleme metni veya klişe cümleler var da, ölünün anlatma alışkanlığı, sağlarsa dinleme kültürünü konu edinen eserler yok. Yazılmışsa da ben bilmiyorum. Ölülerin tanıklığı olsaydı, gerçek katillerin üstlerine giydikleri masumluk postu bir çırpıda yırtılır, asıl masumların alınlarına adalet cilasıyla yazılan katillik damgası ise kar fırtınasının altındaki kurt izi gibi çabucak silinirdi. Konuşmasına fırsat verilen bir ölü, yasanın yapmacıklığı için de bir ölüm fermanı imzalamış olurdu. Yasa çoğu zaman göz boyamacıdır. Gerçek suçlular çoğu zaman yasanın kollarında suçlarını aklarlar.”

Mehmet Taşdemir, bir **karanlığın yüzüne**, duyarlı bir cesaret içinde gözlerini, kalemini dikmiş ve ortaya her okurun, her duyarlı insanın yeniden ve yeniden düşüneceği, değerlendireceği ve vicdanıyla baş başa kalacağı bir manalı sorumluluk eseri çıkarmış.

Huzursuz, bu coğrafyanın yakın tarihinin –aslında oldukça uzun bir tarihinin– mezaliminin ölümler katından yola çıkarak, onların vicdanına girerek, hesabını soruyor; yazarın diliyle bu ölümlerin dili **“bir”** olmuş.

Hem de çözülemeyecek ve ayrıştırılamayacak bir “sözcülüğe” sahip olarak: “Ölümleri konuşmayan bir adalet, masumların acısına acı katar. Suçlular söz ve yasa kalabalığıyla bastırır masumları. Ölüler hayattakilerin ötekisi olmaya çoktan mahkûm edilmişse, bana ateş eden o iki kişiyi şikâyet etmem neye yarar? Şu an bile ikisinin de yüzünü, sırtlarını dönüp kaçmalarını, birinin silahını rayların oraya düşürdüğünü, dönüp almaya çalıştığını, sonra vazgeçtiğini çok iyi hatırlıyorum. Düşürülen silahın on yedi dakika sonra polisin eline geçtiğini de sadece ben biliyorum. Silahtaki parmak izinin sahibini polisin tanıdığını ve delilleri iki gün içinde yok ettiğini de.”

Huzursuz, derin bir organizmayla vicdanımızın derinliğini baş başa bırakıyor!

Mehmet Taşdemir, acıyı edebîleştirme ustası bence. Edebiyatın sessiz bir devrimcisi olarak, bu ilk romanında; acıyı ve aşkı olduğu kadar, hakikat arayışını da yalın bir edebî dil içinde şiirleştirmiş adeta: “Annem lambaya birkaç yudumluk daha neft (gazyağı) koyardı. Belki de bir sonraki gecenin ışığını ödünç alırdı. Yarına neftimiz kalmazdı. Babam çaresizliğini bizden gizlerdi. ‘Yarın alırım’ derdi kısılmış sesiyle. Oysa sonraki akşam, annem, aylar önce avlumuzun taş duvarının deliklerine sıkıştırdığı birkaç kıymık çırayı utanmış elleriyle yakıp aydınlatırdı içeriyi. Babam gözlerini kaçırdı annemden.”

Utanmış elleri görmüş bir edebiyat Mehmet Taşdemir’ininki. Aynalarda, karla kaplanmış pencere camlarında beliren suretlerin maskelerini ve diğer buğulu görüntülerin hayallerini de metnine başarılı bir şekilde döşemiş bir edebî akışa sahip onun edebiyatı.

Huzursuz, edebî bir yolculukta içeriğin de dili (biçim) belirlediğinin iyi bir örneği bence. Bu romanda içeriğin **yakıcılığı**, biçimi **sadeleştirerek** arındırmış adeta. Ayrıntıların genele eklemlenmesinde sağlanan **sahicilik** bundan ileri geliyor.

Yazarın, hakikat yoluna düşmesinde de bu içerik-biçim (dil) ilişkisinin bu sıradışı özelliğinin önemli bir payı var bana göre.

Ayrıca, Mehmet Taşdemir’in doğa betimlemeleri de bu hakikat arayışıyla son derece uyumlu ve etkili.

Bir ilk roman olarak **Huzursuz**, sağlam bir ilk adım.

Yolu açık olsun.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kemani Sarkis Efendi Suciyan'ın hayatı ve eserleri

Pakize Barışta 15.04.2012

Kemani Sarkis Efendi Suciyan'ın hayatı ve eserleri İnsanlık kültür havuzu, bir insanlık **duygu havuzudur** aslında.

Duyguların böylesi bir **evrenüstü** havuzda birikmesi için onların bir tür taşıyıcılara ihtiyacı vardır.

Bu taşıyıcılar, eser taşırlar.

Özel insanların özel duygularının oluşturduğu eserlerin insandan insana, kuşaktan kuşağa, farklı kültürlerden diğer farklı kültürlerle ve **yaşayan bir tarihe** taşınmasıdır bu.

Aslında hiçbir gerçek duygu, hiçbir gerçek eser kaybolmaz!

Kaybolduğu sanılırken, gün gelir birdenbire çıkar ortaya.

Aynen, **Kemani Sarkis Efendi Suciyan'**ın kaybolmuş eserleri gibi.

Kemani Sarkis Efendi Suciyan, bu coğrafyanın, İstanbul'un duygusudur, müziğidir...

İstanbul'u şarkılaştıran Ermeni bestekârlardan biridir.

Sözün (güftenin) müziğe (besteye) **dönüşmüş** halidir o.

Şu ince hüznün ve gizli isyanın hem bestekârı hem de kemanisidir:

*"Kimseye etmem şikâyet, ağlarım ben hâlîme
Titrerim mücrim gibi baktıkça istikbalime
Perde-i zulmet çekilmiş korkarım ikbalime
Titrerim mücrim gibi baktıkça istikbalime"*

Müzik, Kemani Sarkis Efendi Suciyan'ın içindeki eseri, o insanlık duygu havuzuna taşımış ve ölümsüzleştirmiş.

Bu büyük üstadın içindeki eser; ağlayan, deli gibi seven, aşka zalim diye serzenişte bulunan, karşılık bulamadığından reng-i ruhsârı solan ince ve derin duyarlıkta bir eserdir.

*"Ağlayan şu gözlerimin yaşını silmez misin?
Sevdim seni a zalim, sevda nedir bilmez misin?"*

Kalmadı sabrum, soldu reng-i tenim, görmez misin?

Sevdim seni a zalim, sevdâ nedir bilmez misin?"

Hüseyinî makamında hem bestesini, hem de güftesini yaratan Kemani Sarkis Efendi Suciyan'ın bu şarkısı, büyük ve güçlü bir iç **fırtınası**nın dışavurumunda olabilecek en yalın ve manalı terennümüdür bence.

Üstadın karakterindeki tevazuun da net bir göstergesidir aynı zamanda.

Kemani Sarkis Efendi Suciyan Hayatı ve Eserleri adlı yeni yayımlanan kitap, sanatçının bir biçimde saklı kalmış ve neredeyse tesadüfen bulunmuş 100 eserinden 37'sini içeriyor.

Ayrıca üstadın bilinen ünlü eserlerinden seçmelerle birlikte 100 eserin notası ve güftesi var bu kitapta. Eserlerin bazılarının notaları hem Ermeni kültürü içinde yer alan **Hampartzum** notalarıyla, hem de Batı nota sistemiyle verilmiş.

18 Eylül 1885 tarihinde İstanbul'da Beşiktaş semtinde doğan Kemani, önce ailesinden, sonra da Kemani Aliksan Ağa'dan özel dersler alır ve İstanbul'da müzik kariyerinde hızla yükselir.

Aranan bir kemanidir artık o.

Ancak (ve ne yazık ki), ailesiyle birlikte 1921 yılında gurbete çıkar, Paris'e yerleşir.

Bu ilginç kitabın önsözünde Talin Suciyan, bu göçü şöyle yorumluyor:

"Yaşanan ülkenin hâkim tarih kurgusu kimin nasıl hatırlanıp, kimin unutturulacağını belirler. Bu, son yüz yılda Ermenilerin yaşadığı farklı coğrafyalar için de geçerli elbette. Hele hele Türkiye Ermenileri, özellikle de İstanbul'da yaşayanları açısından hatırlamak hem ağır bir sorumluluğu hem de gündelik olarak çok varoluşsal bir korkuyla baş etmeyi gerektirir. Kemani Sarkis'in 1921'de sevilen ve ünlü bir sanatçıyken buraları terk etmiş olmasının, ağır bir korku ve tehdit atmosferiyle ilgili olduğunu tahmin etmek için dâhi olmak gerekmez. En meşhur bestelerinden birinin güftesinin, *'Titrerim mücrim gibi baktıkça istikbalime'* dizelerini içermesi, bir tesadüfse dahi, manidardır."

Kendi toprağından, denizinden, havasından, birlikte büyüdüğü dostlarından, arkadaşlarından ve ailesinden uzakta bir hayat yolu seçmek zorunda kalmış olan; adı ve anısı neredeyse yarı yarıya –ailesi içinde bile– unutulmuş, ilişki kopukluğu yaşanmış bu çok değerli Ermeni kemanının izine düşülmesi, Paris'teki hayatının bir miktar da olsa öğrenilmesi, mezarının bulunması çok değerli çabaları içeriyor. Ama bence en önemlisi, üstadın kemanının –bir tesadüf eseri de olsa– bugüne kalmasına yol açan Madam Suzanne Soudjian'la karşılaşılmasıdır.

Ayrıca, belli ki bu kitabın ortaya çıkmasında önemli bir rolü olan Talin Suciyan, Hamparsum Suciyan ile diğer duyarlı araştırmacıları ve Aras Yayıncılık'ı da gönülden kutlamak gerekiyor. (Bir İstanbullu olarak bunu yapma ihtiyacı duyuyorum.)

Sadece İstanbul'u değil, bütün bu coğrafyanın kültür belleğine kazınmış eserleri, duyguları, duyarlıkları da içeriyor çünkü bu kitap.

(Kemani Sarkis Efendi Suciyan Hayatı ve Eserleri, Aras Yayıncılık)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fırat Demir'in 'Yeni Cüret Çağı'

Pakize Barışta 22.04.2012

 Fırat Demir'in 'Yeni Cüret Çağı' Şiir, aklın kusurlu kıldığı insanın lekelenmiş vicdanını onarır adeta!

Şiirin öyle bir **"kök"** gücü vardır.

İnsanın yanısıra, toplumun **lekelenmiş** hâli de ilgilendirir şiiri; toplumun vicdanına müdahale ederek, onu da lekelerinden arındırır.

Şiirin ontolojisi bu.

İnsanın ve toplumun vicdanını **özgürleştirmek...**

Şair de bizim gibi yaşamaz zaten; vicdanların içinde yaşar bence o.

Genç şair Fırat Demir böyle bir yola girmiş. Yeni yayımlanan ilk şiir kitabı **Yeni Cüret Çağı**, kendi vicdanını örgüleyen şiirlere sahip; **leke**'nin karşısına dikilen bir **mısra-ses** bana göre bu şiirler.

Böyle bir izlenim ve tat bırakıyor okuyanda.

*"Siyah yüzükleri kalenin odalarına eşit sayıda dağıtıyorum
Siz: Yıllarca başkalarının ruhunu yiyenler
Sizleri anlayabiliyorum fakat size tolerans göstermiyorum
Sınırı siz çizerken ben üzerinden atlıyorum
Kötülüğü siz belirlediniz ben sadece ciddiye almıyorum
Siz. Yalancılar. Korkaklar. Çocuğum nerede, diye ağlayıp
Süte tuz katanlar
Bu kale hangi dağa bakıyor
Bilmiyorsunuz"*

Fırat Demir'in şiiri, bu coğrafyaya **inmiş** bir şiir; ince, saklı, sıcak (hem de dondurucu bir sıcaklığa sahip), ezoterik mana yüklü, **önü açık** bir şiir: *"Kimseler bilmesin korkusuyla sağır ve dilsizlere tercüme ettirilen ortaçağ kitaplarının tehditkâr çekiciliği/ Karşılığını halka metal küpenin gri parıltısında yakalıyor şimdi/ Kanlı elleriyle kalem tutmaya çalışan insanlar/ 'İstanbul' adını koydukları sahte bir hikâye yazmayı denerken/ Senden benden ve diğerlerinden ayrı uzaklıkların yıkıntılarında"*

Fırat Demir'in poetikası, **tüm tekrarları bitiren** bir yapıya sahip görünüyor; yolunun çetin duraklarında geriye dönüp bakmayacağına (sosyolojik ve tarihsel tuzaklara düşmeyeceğine) inandığım bir **nefesi** var.

Şiirinin vicdani nefesinin gemini serbest bırakmış bu genç şair; ve ortaya hakikati (acı da olsa) özünden yakalayan bir şiir misyonu çıkarıyor; kolaylıkla görünmeyeni manalandıran ve kılcal jestleri yakalayan bir **"hızlı"** bakış atma, bir şefkatli yaklaşım titizliği ve gizli tedirginliğe sahip heceler dökülüyor ortaya:

"Gece 12'ye kadar sürüyor dans"

Gece tam 12'de,

Atından inmiş şair bu partiye katılıyor
Dj kabinine ilerliyor tüm lirikliğiyle
Dudaklarını mikrofona yaklaştırıyor:

'Evden her çıktıklarında kendilerini fotoğrafçı gibi hisseden arkadaşlarım; gördükleriniz sizindir, anlatmak sizin elinizde. Haykırın, Cumhuriyet'in esas heyecanını haykırın. Ben size yardım edeceğim; Türkiye'nin Harika Şiiri'ni yazarak yardım edeceğim'

diye konuşurken şair
şiirin bir yerinde
balo ile dans pisti arasındaki en yalnız köşede
uyumadan önce hatırladığı türküleri unutan biri/ endişeleniyor
isminden attığı harfin tüm olasılıklarını geri çevirmiş biri/ endişeleniyor
başkalarının acılarını kendi şansıyla sınamaya çalışan biri/ endişeleniyor
bu Kürdistan'da dans partisinde.

'...ve yücelteceğiz gerçek azizleri. Hitit anallarında gizli şiirleri yazacağız duvarlara. Heyya heyya. Dans et, durma!'

Yeni Cüret Çağı, Türkiye'nin şiirine yeni bir **heyecan** getirecek diye düşünüyorum. Ancak Fırat Demir'in, önüne her an çıkabilecek izahlı şiir tuzağına düşmemesi gerekiyor.

Şiirinin ruhundan anladığım kadarıyla bu genç şair, oldukça ileri bir homo politicus bilincine sahip. Özellikle bir şair için çok elzem ve değerli bir şey bu. Ne var ki, bu durum çok da **caziptir** aynı zamanda; şiirin o büyük uyumu (derinlik, yükseklik ve yüzeyin zenginliği) **güncelin** darbesine de çok açıktır tabiatıyla. Yapısal olmayan yeryüzü gezintilerinin şiire ve şairine zarar verebileceğinden korkarım bu yüzden. Mesela **"bir anadolu göçü"** adlı şiirin bir bölümü –bu açıdan– biraz tedirgin etti beni: "Bir başka Türk üşüşüyor aklıma o anda/ Atilla!/ Samarra'da tanışmıştık biz onunla/ Samarra'nın dıştan merdivenli minaresine çıkardık beraber/ Ece Ayhan, Müjde Ar, Ahmet Hâşim ve Sezen Aksu hakkında/ sohbet ederdik"

Fırat Demir'in **yolunu hisseden** bir şair olduğu anlaşılıyor.

Uzun şiirler yazmayı seviyor.

Hayatı anlatan, hikâyesi olan uzun şiirler.

Bu şiirlerin modern destansı bir havası da var bence. Şairinin acısını, derdini, endişesini içine gömdüğü uzunca şiirler bunlar.

Yeni Cüret Çağı, bir ilk kitap olarak övgüye değer.. aynı zamanda umut veren bir şiir kitabı.

Edebiyatın sessiz devrimcilerinden biri olmaya güçlü bir aday bence Fırat Demir.

Yolu açık olsun.

(Yeni Cüret Çağı, Fırat Demir, Komşu Yayınları Yasak Meyve Dizisi)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fadime Uslu'dan: 'Gölgede Yaşamak'

Pakize Barışta 29.04.2012

 Fadime Uslu'dan: 'Gölgede Yaşamak' Edebiyat, saklı hayatların **ışığını** yakalar ve etrafına yayar.

Sistemlerin, düzenlerin sınıflandırıp köşelere sıkıştırdığı ve belleğimize "**küçük insan**" diye tanımlayarak kazıdığı bir **ötekileştirmenin** doğal olarak addedilen süreçlerini ve **tezgâhını** deşifre ederek, o küçük insanın büyüklüğünü, zikzaklarını ve onlara biçilmiş olan **keder ağını** çözer.

Yazarın kalemi netleştikçe ve hayatı kazıdikça, küçük hayatlar büyür!

Böylece hayatın **eksik** bir tarafı da tamamlanarak yepyeni bir manaya kavuşur.

Çünkü –tüm tarih boyunca– **direnen** o küçük insanın gizlenmiş olan büyük hayatıdır bu.

Aslında devrimler kimin eseridir ki!

Süzgeçleyen, biriktiren, toplayan ve dağıtan, manayı zenginleştiren, yeri ve zamanı geldiğinde onu yeniden doğuran, yolunu –çarpık siyasi, toplumsal ve ahlaki etkiler altında kalarak– zaman zaman şaşırان, ama aynı zamanda tarihi tarih yapan bu **sessiz çığlık gücü**, edebiyatın insan tanımının da vazgeçilmez **tözü**dür bence.

Fadime Uslu, yeni yayımlanan **Gölgede Yaşamak** adlı öykü kitabında (2011 Yunus Nadi Öykü Ödülü) insanı çevresiyle (diğer insanlar, karıncalar, taşlar, kuşlar, dallar..) bütünleştiren bir edebî marifetle, hayatın çoğul ve gizlenmiş **insan kaynaklarına** dalıyor.

Yumuşak, şefkatli, okşayıcı bir **ışıkla**.. hayatın sonsuz değişimli ve kaynaklı dokularını edebî olarak yeniden üretmek için çözüyor bir bir: "Baykuştum. Sana son kez, o izbe evin pencere boşluğundan baktım. Ne yazdığını biliyordum. Uzak denizleri ve babanı yazıyorsun. Öykü bitince o kasabadan ayrılacaksın. Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Sen artık gölgede yaşamayacaksın."

Fadime Uslu'nun bu ikinci öykü kitabında yer alan insanlar, doğa ve olgular; ele alınışlarıyla ve değerlendirilmeleriyle sanki bir karanlığın; üzerlerine örtülmüş bir melanetin içinden çıkarak, ışığın içinde ilerlemeye başlıyorlar.

"Sağırlar dudağının kıpırtılarından anlar, gözlerinin ışığından, senden kopmadan önce sözcüklerini mimiklerinden duyar. Sağırlar müthiş dans eder. Kirli gürültülerle değil, duymak istedikleri ritimlerle. Sadece dudaklarım kıpırdıyor. Sağırlara şarkı söylüyorum, ipten sarkan elbise gibi. Güneş çekildi yine ve bu acımasız uluslararası kızlar kolonisinde güneşin boşluğunu hiçbir şey dolduramıyor. Işık çekildiği anda nemli, küflü odalarda hava buz kesiyor. Tüm boşlukları dolduran dilim, denizler ötesinden Domingo'ya gelince beni bulur, dudaklarımı okursun değil mi?"

Gölgede Yaşamak, saklanmış olan, dokunulmaya hasret, içinin (iç dünyasının) açılması için gerekli olan anahtarı (yazının, yazarın anahtarını) hasretle bekleyenleri nihayetinde yazarına kavuşturan bir kitap bence.

İtilmişliğin, kakılmışlığın, sürüklenmişliğin biriktirdiği bir hassasiyetle olağanüstü bir kırılğanlık, onları –tuhaf da olsa– değerli kılıyor aslında.

Fadime Uslu, bu **değerli kılınmayı** derinden hisseden ve ona dokunma cesareti gösteren bir yazar.

Bu buluşma kendi **sahiciliği** içinde kendine ait (özgün) bir **dil** oluşturmuş. Kimi zaman yapıyı da bozan bu anlatım, alışılğılmışın dışında, bir finali olmayan metinlere sahip. **Gölgede Yaşamak**, hayatın her şeyinin birbiriyle ilintilendiği ve aynı zamanda zıtlığı, pozitif anlamda bir edebî savrukluğa sahip; net bir gözlem, tevazulu derinlik arayışı ve duyarlı bir **hissediş**, metni hayatın içinden çekip dışarı çıkıyor sanki: “Tahta sıranın altından, içdeye kadar üzerine basılıp kumlara görünmüş metal kapaklarla izmaritler karanlık gökyüzünde parlayan yıldızların ışığına yeniliyor.”

Fadime Uslu’nun edebiyatı insanın ve toplumun gölgelenmişliğinin kaosuna duyarlı bir düzen getiren bir edebiyat; yabancılaştırma efektine yeni bir anlam yeni bir mana yükleyerek, mesafeliliğin içinde okurunu bu kaosla buluşturabiliyor; ve onda (okurda) hayatla ilgili yeni farkındalıklar yaratıyor.

Sokağa başka bir gözle, bambaşka bir algılamayla bakabiliriz artık.

Yazar, **Gölgede Yaşamak** adlı kitabında gölgeye (gölgelere) oldukça başarılı ve duyarlı bir **ışık tutmuş**.

Yolu açık olsun.

***

(Gölgede Yaşamak, Fadime Uslu, Everest Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Murat Gülsoy’un ‘Baba, Oğul ve Kutsal Roman’ı

Pakize Barışta 06.05.2012

 Murat Gülsoy’un ‘Baba, Oğul ve Kutsal Roman’ı Edebiyatın kendine ait bir gerçekliği ve bu gerçekliğe ait doğruları vardır.

Edebiyatın bu ontolojik özelliği, **hayatın fazlalıklarını** fark ettirmesiyle de ilgilidir; hayatın özünü, esasını sarmalayan ama aslında hayata yabancı ve aykırı olan kabukların, oluşumların bir tür temizlenmesi, bu

fazlalıkların adeta sökülüp atılmasıyla ilgilidir.

Yazar, böyle bir gerçekliğin **insanıdır** çünkü.

Hayatı gözlemlerken –ve yaşarken– onu **edebî gerçeklikle** buluşturur; bu edebî gerçeklik, bilinen ve alışlagelmiş tüm diğer gerçekler ve doğrular dışında, kendi hükümrânlığına sahip bir olgudur.

Yazarın toplumuna aykırı düşmesi, aslında insanın ve hayatın özüyle doğrudan buluşmasından kaynaklanır; bunları yeniden ve yeniden manalandırması, aynı zamanda diğer gerçeklik alanlarını da (diğer disiplinleri de) bir tür sorgulamasıdır.

Diğer gerçeklik alanları, hayatı bir tür **saf tutmaya** yönlendirirken, edebiyat, hayata **meydan açar...**

Murat Gülsoy'un edebiyatı da, hayata meydan açan bir edebî duyarlığa sahip.

Son romanı **Baba, Oğul ve Kutsal Roman**'da bu daha net bir biçimde fark ediliyor.

Murat Gülsoy, **metnini okura açarak** –böyle bir edebî eda içinde olarak– bir yazar okur meydanı açmış oluyor aynı zamanda, ki bu çok etkileyici.

Baba, Oğul ve Kutsal Roman'ın böyle bir misyonu var bence. Bunu da, okuru bir **okuma deneyiminden** geçirerek gerçekleştiriyor.

Yazar, "Çok yönlü bir gerçeklik araştırması olarak görüyorum edebiyatı. Gerçek diye bildiğimiz bize öğretilen her ne varsa bunların aslında hiç de öyle olmayabileceğini bize hissettirmesi açısından önemli. Elbette bunu felsefeyle ve bilimle de yapmak mümkün. Ancak, edebiyatın, sanatların yaptığı şey bunu düşünerek bulmamızı sağlaması değil, bir deneyim olarak içinden geçmemize imkân sağlaması, mekân açması. İdeolojik olan gerçekliği netleştirirken ve bize huzurlu bir resim sunarken, edebiyat bu netliği bulandıran bir deneyim yaşatır, huzursuz eder, yabancılaştırır" diyor bir söyleşisinde ve **Baba, Oğul ve Kutsal Roman**'la ilgili önemli ipuçları sunuyor okuruna.

Hayatı yaşamak ve sırlarını kavramak anlamında görme(**k**) meselesiyle uğraşan bir metin bence bu roman. Aydınlığı görmek ile karanlığı delmek arasında gidip gelen bir görme-anlama çabası içinde; nispeten kontrolümüz altında yaşanan bir gündelik hayatı görmek (gözlemlemek) ile, gözümüz kapalıyken **rüya görmek** arasında yer alan bir **çığlık**, derinlik katıyor, romanın hem hikâyesine hem kahramanlarına, hem de akli ve duyguyu korumaya; rüyalar o kadar hâkim ki, rüyasız geçen zamanların da kâbusu oluyor bu. Ve zaman denen şey (Tanpınar'ın problematiği olan) sürekli olarak düzlemini şaşıran, kaybeden, tehlikeli bir oyun durumuna düşüyor.

Rüyaların, aynaların, zamanların, karanlıkların ve diğerlerinin hep birlikte adeta dans ettikleri **sarmallar** ahengine sahip, modernitenin de sınırlarını zorlayan ve şaşırtan bir roman **Baba, Oğul ve Kutsal Roman**.

Kutsal ruh, bütün kesitleri ve yüzeyleriyle güçlü bir edebî ironi darbesiyle sarsılıyor bence: "*Aslında gerçek yaşamın konusuzluğunu, daha doğrusu bağlantısızlığını anlatmak için yazıyorum bunu.*"

Olağanüstü bir atmosfer yaratımı, özenli heceler ve satırlar, **ayrıntıların semiyolojik gücüyle** oluşmuş edebî bir zenginliği var **Baba, Oğul ve Kutsal Roman**'ın. Ayrıca karakterler de üçboyutlu bir cisimleşme içindeler aynı zamanda; onların duygularının ve tepkilerinin içinden geçiyoruz.

Ancak beni tedirgin eden bir husus var; romanın örgüsüne nüfuz edildiğinde, yazarın bir tür referans olarak bu örgünün içinde erittiği yazı ustaları (**Tanpınar, O. Atay, Nabokov, Kafka, Çehov, Camus, Borges..**) aslında

metni aşan ve taşan bir durum arz ediyorlar.

Bu dolaylı referansiyel karakterler, kendi geçmişlerinden koşarak gelip, metnin modernist duygusuna gereğinden fazla hâkim oluyorlar; ve bir tür yazı kaçağı vuku buluyor bana göre.

Bu küçük endişe bir yana, **Baba, Oğul ve Kutsal Roman**'ın samimi ve hakiki bir roman olduğunu düşünüyorum.

Umarım yolu açık olur.

(Baba, Oğul ve Kutsal Roman, Murat Gülsoy, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Joseph Incardona ve '220 Volt'

Pakize Barışta 13.05.2012

Edebiyatın ağaca benzeyen (doğaya benzeyen) bir yapısı vardır.

Onun da aynen bir ağacın gibi kökü, gövdesi ve dalları mevcuttur.

Bu da bir hayatın (edebiyatın hayatının) toplamını ifade eder bence. Bu hayatın kaynağı da insanın ve doğanın yaşadığı hayattır, tabiatıyla.

Edebiyatın bütünlüğü, hayatı 360 derece çevreler, kapsar ve kendi meşrebine göre yorumlar.

Edebiyat ağacının her bir dalı, bir edebî türü ve tarzı temsil eder. Kadim sözlü edebiyattan, modern yazılı edebiyata kadar içinde çok değişik türlerin ve dalların bulunduğu bir edebî çeşitliliktir bu; çok farklı özler, içerikler ve biçimlerin yer aldığı bir yazı hazinesidir adeta.. edebiyat; efsaneden masala, türküden fıkraya, klasik romandan polisiye romana, hikâyeden kara romana kadar, çok geniş bir edebî yelpazeye sahiptir.

Hayatın her manası, derinliği olan her pratiği için bu edebî tür ve tarzların tümü de geçerlidir. Örneğin aşkla ilgili bir troubadour edebiyatı da (Fransız Ortaçağ saz ozanlarının sözlü edebiyatı) geçerlidir, bir gerilim edebiyatı da...

Modern Batı edebiyatının içinde yer alan ve geniş bir okur kitlesine sahip olan **kara roman** dalı, zaman zaman öyle ilginç örnekler çıkarıyor ki ortaya, bestseller olabiliyor birdenbire.

İsviçreli yazar **Joseph Incardona**'nın, Türkçede yeni yayımlanan **220 Volt** adlı romanı da bunlardan biri.

Avrupa'da geçen yıl yayımlanan **220 Volt**, Fransa'da bestseller olmuş.

Aşkla ölümü, aşkın büyüğü artık karanlıklara gömüldüğünde, insanın bu en değerli duygusunun nasıl birdenbire en yıkıcı, en yok edici bir hale dönüştüğünü anlatıyor yazar. Ve bu anlatım için de **yazının karasını**

seçmiş Joseph Incardona. (Bir troubadour'un Ortaçağ'da aşka düzdüğü methiye, çağımızda aşka düşürülen büyük bir kara gölgeye bırakıyor yerini!)

İnsani değerleri altüst eden tüketim toplumuna çok uygun düşen bir yazı, **kara roman**; Joseph Incardona da kendince böyle bir yol seçerek, tüketim toplumunu can evinden vurmaya çalışmış **220 Volt**'la.

Roman kahramanı yazar Ramon Hill, sipariş aldığı yeni romanının ortalarındayken birdenbire kilitlenir, yazmaya devam edemez bir türlü. Karısı Margot, kentten uzaklaşıp, babasının taşradaki evinde başbaşa birkaç hafta geçirirlerse, kocasına iyi gelebileceğini, romanını tamamlayabileceğini düşünür. Ramon'u zar zor ikna eder, yola çıkarlar. Ancak, daha yoldayken tartışmaya başlarlar. Ramon, karısıyla inişli çıkışlı bir ilişki içindedir zaten. Taşradaki evde de bu ilişki zaman zaman tartışmalı ve gergin, zaman zaman da ihtiraslı sevişmelerle sürüp gider. Ramon'un bir uyurgezer olduğunu anlıyoruz bu arada. Ayrıca her gece kâbuslar görür rüyalarında.

Sessizlik ve kırlar da bir türlü ilham vermez Ramon'a, kaldığı yerden devam edemez romanına. Bu arada kendisini, karısının sadakatiyle ilgili şüpheye düşürecek bazı izler de bulur evde.

Bir gün karısı evde yokken, elektrik tamirâtı sırasında cereyana kapılır. Karısının tam zamanında dönmesi ve doğru bir müdahale yapmasıyla hayata döner.

Bu travmadan sonra velut bir yazara dönüşür Ramon, romanını bitirmeye koyulur. Bu olumlu bir şeydir; ancak Ramon'un içinde, geleceğin karanlığıyla ilgili bir fırtına da esmeye başlar; artık güçlü bir paranoya ve kıskançlık içine girmiştir. Karısının onu aldattığına iyiden iyiye inanmaktadır. Bu durum ona Margot'nun hayatıyla ilgili tekin olmayan karanlık gölgelerle dolu hayaller kurdurur.

Ve.. bu noktadan sonra meydana gelen olaylar, romanın gerilimini tırmandırır.. ama anlatmaya devam edip, gerilimi ve beklenmedik finali bozmayalım.

"İnsanın içinde açılması son derece zor, gizemin perçin çivileriyle lehimlenmiş o kara kutu vardı."

Batı'nın tüketim kriterlerine göre, **220 Volt**, Joseph Incardona'nın tartışmaya gerek bırakmayacak düzeyde başarılı bir kara romanı; bu romanın mühendisliği o kadar ince hesaplı ve sağlam ki, mimarisini de belirlemiş; modern Batı edebiyatının özellikle son dönemlerinde gözlediğim bir mimari tasarım mekanikliği hâkim **220 Volt**'ta.

Bu durum belki de bu edebiyatın **kaderi** olmaya başladı; edebî mühendislikte her şeyi **denk düşürmek** (bir tür diyalektik zorlama) ve bunu da bir tür alan kaydırarak mimari yapı özelliği gibi sunmak çok sinir edici bir şey aslında.

Ayrıca bu tip güçlü ve görkemli edebî mühendislik yapılarında bir tür yasak savma kabilinden eser miktarda değinilen, sistemle ilgili vicdan rahatlatıcı eleştiriler de aslında insanı çok rahatsız ediyor: *"Bu dünyadaki zenginliğin yüzde 75'ini sömürmemizi sağlayan yıllar öncesi bir savaşa katılmış o nesildendi."*

220 Volt, Batı edebiyatının şu anda durduğu noktayı temsil eden belirgin bir örnek bence.

Yaratıcılığın kültürel ve insani kaynakları, bir tüketim uygarlığı içinde boğulma sürecini yaşadığından, bu durumdan edebiyat da nasibini alıyor işte böyle; ve kendi payına kendi dekadansını yaşıyor bence.

(220 Volt, Joseph Incardona, Everest Yayınları, Çev. Yaşar İlksavaş)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aydın Afacan'ın 'Binbir Deniz'i çağdaş bir destan gibi

Pakize Barışta 20.05.2012

 Aydın Afacan'ın 'Binbir Deniz'i çağdaş bir destan gibi Şiir, bir estetik tasavvurdur.

Ve bu estetik tasavvur, şiir okuyanı ve dinleyeni büyüler!

Önünde sonunda bir şekilde böyle tuhaf bir hakikat çıkar ortaya.

Şairin metninin içindeki giz, kelimelerin estetiğine sızarak şiiri bir **estetik bütün** haline dönüştürür.

Okurun ve dinleyenin büyülenmesinin nedeni, hayatın hiçbir diliminde, hiçbir zaman beklemediği çok farklı bir estetikle karşılaşmasından kaynaklanır aslında.

Çünkü şiirin ne özünün, ne içeriğinin ne de biçiminin, hayatın dayandığı (belirlendiği) gerçekliğe ait öze, içerikle ve biçimle bir ilgisi ve ilişkisi vardır.

Şiirin kendi estetik âlemine ait kendi temel unsurlarıdır bunlar. Bu yüzden de normal bir dil anlatımıyla tarif edilemezler.

Şiirin bir estetik tasavvur hâli olması, onun kendine ait tözüyle ilgilidir bence; çıkarsız ve kazançsız bir oyunun gizemli gücü gibi bir şeydir sanki bu hâl...

Şiir aynı zamanda bir "hız" hâlidir!

Sadece ve sadece **şair**, içine tüm evreni sığdırdığı **ışık hızı metinler** yazabilir.

Bu da şiirdir işte.

Şair **Aydın Afacan**, yeni yayımlanan şiir kitabında ışıklı ve hızlı deniz metinlerini, mısralarını, hecelerini.. **seslerini** gizemli kılmış.

Binbir Deniz, deryalara tutkun bir şiir estetiği sunuyor.

Bu şiir, denizlerde **iz** sürerken, bizatihi kendisi **iz olmuş!**

Aydın Afacan'ın şiiri **fraktal** özellikler arz ediyor bana göre; metin daldıkça, kenarlardan sıyrılarak ilerleyip, derinliklere doğru daldıkça, **sonsuzca bir tekrara** (sonsuzluğun tekrarına) ilerliyor.

Saydamlık, kırılğan bir hüzne dönüşüyor; duygu da hayalin içinde yoğunlaşıyor.

"İşte, bir akşam şiirinden ufka taşan yolculuk
belki bir yerlerde yeniden...

çünkü

yollarda eksik bir rüyânın izleri; gitmeli
pupa yelken hayâller...

ama gitgide dökülüyor dildeki 'sır'
hâlâ
bekler şiirini; geride, ta geride, o tuhaf çocuk
ruhunda binbir yıldır esen o arzu, gitmeli,
ardından çağırın uçurum dili...

evet o,
nice denizler köpürten o tuhaf gemi
bir de
içinde binlerce göl saklayan o yeşil ayna
derin pus, esrarlı çizgi...

ve uzaktan iç çekerek
günlere geçmiş yazlar serpen bahar
işte, uzun bir kırışığı uzağa taşıyan gemi
gitmeli; yoluna ıssız bir hayal birikmiş, gitmeli"

Aydın Afacan'ın, **"yola düşerken..."** adlı bu şiiri, Ernesto Che Guevara'dan: *"Kayalıkta çakılı yelkenli/ sana bırakıyorum veda şarkımı"* alıntısıyla başlıyor.

Binbir Deniz'de yer alan şiirlerin insanda yarattığı açılımlar, insanın imge gücünü zorluyor adeta. Büyük bir zenginlik bu. Ve bu zenginlik içinde, tarih öncesinden gelen gizlinin gizlisi özelemlerimizi tetikliyor bu sesler; suyun/denizin içinde var olabilmek!

Balığın hayatına hiç özlem duymaz mıyız ki?

Oraların diliyle ilgili bir ışık yükseltiyor şair karaların kıyısına doğru.

"ve o sargın mesafe; elinde mavi bir gül Akdeniz
'uzun koşu'; çakılda uğuldayan deryalarla el ele
der ki, yolu şiirden geçen bir adam, gelir de dile:
'kara'lar' için bu fener; biraz *dağ*, biraz da *Deniz*" (**yollar ve deniz**)

Aydın Afacan, hayalle karışmış rüyanın, aynada erimiş rüyanın, dil yansımalarını belleğimize sızdırıyor adeta.

Biçimin öze buluşması değil, sanki biçimin öze evrilmesi bu!

Şiirin estetiğinin ışıklı hâli gibi...

"de ki, suyum ben... gölge... kendini yazar mevsim... ta
uzaktan bir göl kıpırdar da bu dokunduğun hangi resim? *aşk*,
tenha bir gemidir güyâ; uğrar, olmadık kıyılardan eski yazlara
(...)

de ki, sulara çizildi resmim... ve akarlar: *aşk, bellek, boşluk*...
dalgın hareler, sazlarda çın çın öten yaban... ve dip ışığına gömülü

o çömllekler... derler ki, her mevsim, bir gemidir derinde keşfedilen" (**amforadan**)

Binbir Deniz, içimizin bin bir izi gibi.

İnsanlığın yorgun kalbini hafifleten dil izleri taşıyor. Yelken açtıyor duygularımıza. Bağlandığımız kıyılardan uzaklaştırıyor. Deryanın sonsuzluğunda aşkı yeniden ve yeniden hissettiriyor insana.

Aydın Afacan, büyüünden sözümona temizlenmiş hayatların (modernitenin çanları çalıyor) daha ölmeden ölmelerine şiiriyle isyan ediyor bence. Ve bu şiir bizlere hayatın yeniden büyülenerek renkleneceği ve saydamlaşacağı umudunu aşıyor.

Su, deniz, derya, hayal.. bunlardan ne varsa bu şiirin dağarcığında, kalbimizin atışı misali, yepyeni (aslında uzaklaştırıldığımız) ufukların heyecanlı titreşimlerini gönderiyor bize şair.

Binbir Deniz, çağdaş bir destan gibi...

(**Binbir Deniz, Aydın Afacan, Kırmızı Yayınları**)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmet Ümit'in son romanı: 'Sultanı Öldürmek'

Pakize Barışta 27.05.2012

 Ahmet Ümit'in son romanı: 'Sultanı Öldürmek' Hayat denen şey, yazarın muhayyilesinin yaratıcı filtrelerinden geçerek bir metinde kopyalanır adeta.

Metinde yer alan o **kopya**, insanın **muammalarla** dolu hayatıdır aslında.

Yazar, hayatın o muammalı perdelerinin arkasına geçmek için insanın naturasında olanlar için , kendine göre envai çeşit keşiflerde bulunur; insana ait hasletlerden dalar, kibirlerinden çıkar, onun iktidar tutkularında gizli gezintiler yapar, hatta bu türün, insanın insan olmasından bu yana taşıdığı bazı kalıtsal özelliklerini derinden merak ederek keşfini sürdürür.

Oldukça sık rastlanan, ama her defasında farklı olarak tezahür eden durumlardan biri de insanın kendine göre pek çok nedenle, bilinçli ya da bilinçsiz diğer bir insanı birey olarak öldürmesidir.

Cinayet yoluyla suç işlemesidir.

(Bu belki de insanın avcılık döneminin bir kalıntısıdır!)

Önünde sonunda kanlı ya da kansız bir can alma vardır!

Bir de şu var.. insan, yine bazı özel hallerde cinayet işlediğine bile inanabilir. Böyle bir suçu hayal edebilir.

İnsanın bu karmaşık ve muammalı yapısını çözmek için ortaya çıkmış olan polisiye edebiyat türünün Türkiye'deki önemli temsilcilerinden biri olan Ahmet Ümit'in son romanı **Sultanı Öldürmek**, insan denen bu muammanın peşine düşmüş; onu çözmemiz için önemli ipuçları veriyor bize.

Sultanı Öldürmek, günümüzle bize ait tarih arasında; kimi zaman tarihten bugüne bakarak, kimi zaman da bugünden geçmişe uzanarak kendini konuşturmuş bir roman.

Böylece Ahmet Ümit, **Sultanı Öldürmek** romanıyla okurunda önemli derecede bir **tarih duygusu** yaratıyor. Aynı zamanda günümüz insanıyla, toplumuyla, hatta dünyasıyla ilgili de çok farklı konularda ve boyutlarda derin ve manalı ilişkiler kuruyor.

Bu romanın kurgusal yapısı bana göre kusursuz. İçerdiği hayat dilimleri, bu dilimlerin manalar içeren ayrıntıları ve bazı tarihî gerçeklere yönelik olarak yapılan yolculuklar için gerekli olan disiplinler, romanın sağlam yapıtaşları.

Çok derin ve çok zengin araştırmaya dayalı bir **yazı**yla karşı karşıyayız; bu bakımdan etkilenmemek mümkün değil!

Sultanı Öldürmek, bu yapısına rağmen aslında yalın bir roman; yalınlık için bazen çok kesitli bir taş işçiliği gerekmez mi zaten?

Işığın çok farklı açılardan girip, merkezî bir noktada buluşup, tekrar bin bir açıda dağılmasının ortaya çıkardığı göz kamaştırıcı bir pırıltı zenginliği var romanda.

Ahmet Ümit, yola sağlam çıkmış: **Patricide, Filicide, Fratricide**. (Baba katilliği, oğul katilliği, kardeş katilliği...)

Bir yandan hayatı manalandırırken, insan yapısının **kan'a** açık durması keyfiyeti...

Romanın birbiriyle mükemmel bir biçimde örtüşen iki ana akımı var.

Birincisi, sonradan Fatih unvanı alacak II. Mehmed'in tahta geçmesindeki giz. Tahtını 40 yaşlarındayken bırakan babası II. Murad'ın beklenmedik ölümüyle bir ilgisi var mı acaba? Örneğin, babası zehirlendi mi? Daha açık bir ifadeyle, II. Mehmed, babası II. Murad'ı zehirletti mi? Tarihin muammalarından biri, romanda çok cepheli olarak (dönemin Osmanlı derin devleti de dâhil) ele alınıyor ve bu konuda bizde farklı bir bilinç oluşturuyor adeta.

İkincisi ise, romanın baş kahramanı tarih profesörü Müştak Serhazin'in, **psikojenik füğ** ruhsal hastalığından geçiyor olması ve drama olarak çok iyi işlenmiş olan bu kahramanın, kendini katil zannetmesi. Zira Serhazin, zaman zaman hafızasını kaybediyor ve yaşadıklarını hatırlamıyor. Bu yüzden de, dünya çapında bir tarih profesörü olan eski sevgilisi, büyük aşkı Nüzhet Özgen'in evine yemeğe gittiği akşam onun cesediyle karşılaştığında, bu cinayeti kendisinin işlemiş olabileceğini düşünüyor. (Bu iki profesörün de uzmanlık alanı Osmanlı tarihi, özellikle de Fatih dönemidir.)

Profesör Nüzhet Özgen, Müştak'ın zamanında ona hediye ettiği Osmanlı hançeriyle öldürülmüştür ki, bu hançerin bir eşi de kendisindedir .

Profesör Nüzhet Özgen'in, Fatih'in, babasını zehirletip zehirletmediğini araştırdığı ve bir tarihçi olarak bu cinayeti çözme peşinde olduğu sanılmaktadır. Acaba bu durumu öğrenen ve Osmanlı değerlerine sıkı sıkıya bağlı bir tarihçi akademisyen grubu, böyle bir gerçeğin ortaya çıkmasını önlemek için mi öldürmüştür ünlü tarihçiyi? *"Doğal olarak Osmanlı, bilhassa Fatih konusunda hassas olan öğretim üyelerinden biriydi. Evet, hassas... Bu ülke hassas insanlardan geçilmiyordu. Bu hassas insanlar, her türlü değerlerimize yönelik saldırı ve*

hakaretten sık sık rahatsız olurlardı. Hepsinin de mutlaka bir kutsal olurdu. Bu ülkede o kadar çok kutsal vardı ki, insanı insan yapan o sıradan değerlere pek yer kalmıyordu. O zaman da hayat hakikatini kaybediyordu. Ama gel de bunu anlat..."

Üzerinde Fatih'in tuğrası bulunan bir mektup açacağıyla öldürülmüş bir tarih profesörü.. Sultan II. Murad'ın ölümüyle ilgili farklı görüşler.. hakikatin ortaya çıkarılma çabası ve Fatih Sultan Mehmed'in şüpheli ölümü...

Sultanı Öldürmek, bir polisiye kurgunun sınırlarını aşıyor yer yer, edebiyat lezzeti güçleniyor; özellikle romanın 24. bölümü, bu açıdan unutulmayacak bir derinliğe ve dramaya sahip bana göre.

Final ise sürpriz, çok sürpriz!

(Sultanı Öldürmek, Ahmet Ümit, Everest Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sessizliğin iç zenginliğini keşfeden şair: Halil Cibran

Pakize Barışta 03.06.2012

 Sessizliğin iç zenginliğini keşfeden şair: Halil Cibran Edebiyat, insanı çağırır!

Şiir bu çağrının en son aşaması, zirvesidir.

Şiirin nefesi, diğer yazı türleri gibi kâğıt üzerinde donup kalmaz, kayıt altında tutulamaz.

Bu yüzden şiirin sözü nefes alıp verir hep; onun yaşamının sıcaklığı **sonsuzluktur** bana göre.

Şiirin sonsuzluğunun yaratıcısı olan şair de, aslında kendi sonsuzluğunun peşine düşerek doğurmuştur şiirinin sonsuzluğunu; çünkü kendi kalbine hükmedememektedir o.

O kalp ki, her türlü yaraya ve sevgiye açıktır sonsuza dek.

*"Şair, sarayının külleri üzerinde oturan,
tahttan indirilmiş bir kraldır;
küllerden bir biçim, bir resim
bir söz bulutu,
bir toz bulutu tasarlamaya çalışan."*

Halil Cibran'ın, şairi yerleştirdiği bu boşlukta; bu bize olan uzaklık ve mütevazı yücelik içinde; **sözün** bilgisiyle müziği ve yine sözün resmiyle bulutsu büyüğü savrulup duruyor sanki.

Bizlerin çok uzağındaki bir hakikattir bu.

Söz bulutunun girdabı içinde sürekli yağrulan bir hakikat!

*“Şiir bir fikrin, bir kanının ifadesi değildir.
Bir şarkıdır o, kanayan bir yaradan yükselen
yahut gülen bir ağızdan çıkan.”*

Şiir yalnızdır!

Şair Halil Cibran da bu şiirin şairidir!

Bizleri o muhteşem yalnızlığını paylaşmaya davet ediyor; yeniden yayımlanan **Kum ve Köpük** ile **Kaçık** adlı kitaplardaki şiirleriyle.

Ama onun yalnızlığının huzurunu bozmadan yapmalıyız bunu:

“Hey arkadaşım, yoldaşım, benim!
diye seslendiğinde,
ben de sana, ‘Hey, yoldaşım, arkadaşım!’
diye karşılık veriyorum, o kadar -
görmeni istemiyorum çünkü,
indiğim cehennem.

Gözlerinin nurunu söndürür
alevler, çünkü, senin,
dumanlar burnunu yakar.

Ama cehennemimi seviyorum ben,
senin ziyaretine razı olamayacak kadar.

Ve yalnız olmak istiyorum orada da,
kendi cehennemimle, öyle, yalnız...”

(**Kaçık**’ta yer alan **“Dostum”** şiirinden)

Arap asıllı Halil Cibran 1883 yılında Lübnan’da doğmuş, 1931 yılında 20 yıldan beri yaşadığı ABD’de, yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak, yalnızlık ve yoksulluk içinde ölmüş. Eserlerini Arapça, İngilizce yazan şair ve filozof, Fransa’dayken bir süre heykeltıraş Rodin’in atölyesine de devam etmiş. Halil Cibran’ın resimleri dünyanın en önemli galerilerinde sergilenmiş, şiirleri birçok dile çevrilmiştir.

Onun şiirlerinde (metinlerinde) ve resimlerinde, insanı derinden etkileyen bir felsefi yapı vardır. Daha 1920’lerde varoluşçuluğun felsefi ve poetik temellerini atmıştır bana göre:

*“Yalnız bir kere dilsiz kaldım,
biri bana, ‘Kimsin sen?’
diye sorduğu zaman.”*

Halil Cibran, bu coğrafyanın bütün şairleri ve filozofları gibi binlerce yıllık kadim bir geleneğe sahip çıkarak duygu ve düşünce yolunu insanın **içinden** başlatmış, ve bu iç âlemde gezinerek hakikati aramıştır. Onun metinleri bu iç hakikatin dışı sızan **işaretleridir** aslında. Ki, ezoterik bir **hâl** içindedirler.

Parçalanamayacak bir hakikattir bu.

Ve bütünüyle insana aittir:

*"Daha dün kendimi,
uyumsuz titreşimlerle
hayatın göğünde dolaşan
bir toz zerresi olarak görüyordum;*

*Bugün ve işte şimdi biliyorum ki,
gök benim, ben kendim;*

*ve uyumlu toz zerreleri halinde
bu, içimde dolaşıp duran da
hayatın kendisi."*

Halil Cibran, **sessizliğin** iç zenginliğini keşfetmiş ve burada insanın başkaldırı gücünü görmüş, bunu da açıkça dillendirmiştir:

*"Baskıya başkaldırmayan kişi
kendine karşı adaletsizdir."*

Onun sessizliğinin şaire ait duygu ve düşünce evrenine nüfuz edebilirsek şayet bilinen en büyük **güç** olduğunu anlarız; hem de en adilinden.

Diyor ki,

*"Bana sessizlik verin,
sizin için geceyi yerinden oynatayım."*

Kum ve Köpük ile **Kaçık**'ta, diğer bütün eserlerinde de , Cibran'ın öğretisi diyebileceğimiz o özel kelimeler; niceliği ve niteliği kolayca tesbit edilemeyecek boyutlarda.

İnsan bu yalın ama derinlikli ve çok açılımlı kelimeleri anlamada hem zorlanıyor hem de heyecanlanıyor. Halil Cibran'ı farklı okumalar içinde anlamaya çalıştığımızda; hayatı, insanı, doğayı, sanatı, aşkı, tanrıyı, güzeli, tutkuyu; bizim zihnimize, duygumuza, fikriyatımıza kodlanmış olan değerlerin, kriterlerin çok ötesinde bir **bakış açısı**yla, bir **gözle** değerlendirmeye çalışıyoruz.

Ama, bu hiç de kolay olmuyor tabii.

O bizi kendimizle değil de, bu **kodlanmışlığımızla** baş başa bırakıyor çünkü.

Şair Cahit Koytak, Halil Cibran'ın şiirlerini her kelimesine her hecesine nüfuz ederek, anlamlarını hiç eksiltmeden, hatta çoğaltarak, mükemmel bir Türkçe ile çevirmiş.

Halil Cibran'ın kitapları başucu kitabıdır, hayat kılavuzudur çünkü. Sık sık değişik yayınevlerinden yayınlanır ama, ben Cahit Koytak'ın çevirisini aramanızı öneririm.

(Kum ve Köpük, Kaçık, Halil Cibran, Çeviren: Cahit Koytak, Kapı Yayınları)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cenk Gündoğdu, 'İssız'la bu coğrafyanın şiirini yakalamış

Pakize Barışta 10.06.2012

Cenk Gündoğdu, 'İssız'la bu coğrafyanın şiirini yakalamış Şiir **acı**'nın dostudur.

Belki de onu içinin en derinlerinde hissedene tek dostu hatta...

Hayatın en büyük kusuru acı doğurmaksa, şiirin en güçlü yönü de, hayatla ilgili bu acıyı çekilir hâle getirmesidir sanki.

Şiir olmasaydı, şairin içindeki çıldırma hâlini anlayamazdık ve kendi çıldırmalarımıza da katlanamazdık herhâlde.

Şiir insanı tedavi eder.

Şairin acısıyla şiir yoluyla buluşduğunda, ortaya bir tür **acıların ortaklığı** çıkar ve birlikte kederleniriz.

Dünyanın hâline, hayatın hâline, kendi hâlimize...

Şiir, bir adım daha öteye giderek bu hâllere neden olanı da (insani olmayan insan güçlerini) **işaretler**; çaresizliğin içinden bir çare doğurmaya çalışır.

Ve şiirle karşılaşmanın umutsuzluğunun içinden bir umut doğar sanki.

*"uzaktan, çok uzaktan arkadaşlarım geliyor
yorgun bir hayatla, ben yenilmekten
uzun bir keder gibi senin yüzünde
gezinen ve bir kayayla ağrıya tutunan o çürük
ben, öyle uzak öyle ağırlı bir geçmiş için
bir kahır keseriyle doğramaya koşuyorum kendimi
trenden hızlı rüzgârdan eski
gidip geliyorum, gidip geliyorum...
kolsuz bir gömlekle
içimdeki çıldırmaya" (güzel uçurum)*

Cenk Gündoğdu'nun yeni yayımlanan **İssız** adlı ilk şiir kitabının özü (ruhu) bu mısralarda gizli bana göre.

Görüşümüzü kıran, ezberletilmiş algımızı sarsan (hatta altüst eden) mısralar yüklenmiş **İssız**'a.

İssız'da yer alan şiirlerin sunduğu **poetik gerçeklik** "dürüst" bir sorgulama içeriyor; hayatın bir savaşın içinden geçerken yaşadığı **savrulmaların** önümüze konmasıdır bu. İnsan yaşananların (savaşın) farkındadır belki ama; bizzat kendi hayatının bir savaş türbülansı içinde nasıl savrulduğunun algısına sahip olmayabilir. İşte bu noktada Cenk Gündoğdu'nun **poetik söylemi** devreye giriyor ve bizi kendi gerçekliğimizle başbaşa bırakıyor; daha doğrusu, yaşanan bu trajiklik içindeki savrulmalarımızla, vicdanımızı kesiştiriyor bir nebze de olsa.

İçinden geçilen savaş herkese değer, dokunur çünkü nihayetinde!

"bir zaman gibi geçerken, orada/ oturan yeminli asker sözleri..."

*savaştan konuştu keder gibi
bir haritadan
kireç gibi annelerin ağırlı yalnızlığından
gövdesi kayıp bir arkadaştan
yan yatmış üzüntüden
ve oradan oraya uçuşan harita çantasından*

*...
bir ayağı kesik, elleri çalışkan
hızlı hızlı anlattı
sancaktardı, tepeyi göremeyen
gözleri sudan şimdi çıkmış kadar mavi*

*o zamanlar yüzüm kum torbalarına yığılıydı
günleri savaş arabaları çekiyordu
biz tükendikçe harp sürüyordu bütün radyolarda
bütün radyolarda
susmak kuralıdır sözcüklerin
diyordu bir eski general
sonra susuyorduk hepimiz
boş bir matara gibi sallanarak" (**bütün haritalar kırmızıdır**)*

Cenk Gündoğdu, **İssız**'la şiire girmiş ve iyi bir başlangıç yapmış.

Bu coğrafyanın şiirini yakalamış bence.

Acının hüzne dönüşmesiyle, hüznün acıya dönüşmesi arasındaki o ince zarı delip geçiyor şiirleri; bu çok ince şiirsel bir varoluştur bana göre.

Son derece dikkatle seçilmiş sözcükler, heceler, duraklar, iç çekişler... **İssız**, insana (okura) kahredici, acılı bir ayna oluyor: *"harbi gören bir aynaydım/ kör oldum"*

Cenk Gündoğdu, insanı hem ölümle hem de hayatla buluşturuyor, bu ilk ama son derece umut veren şiir kitabıyla.

Savaşı sorgularken (**cenk defteri** adlı bölümdeki şiirlerle) hayatın, dünyanın geleceğine de (**güzel uçurum** adlı bölümdeki uzun şiiriyle) oldukça iyimser bir iç-bakış gönderiyor: *"küçücüğüm, bizi unutma, şimdi, değilse sonra/ hatırla, seni sevmek için başlattığımız sabahı"*

İssız'da içimizi **sessizleştiren** bir dış taarruzun deşifrasyonu var; yabancılaştığımız (yabancılaştırıldığımız) bir

savaş olgusuna karşı, insani değerler üzerinden geçerek, artık bizlerin de bir **hüküm** vermemizin zamanı geldiğini işaretliyor.

Bu aynı zamanda birey olmanın vicdandan geçtiğinin de bir tür hatırlatılması hepimize.

Cenk Gündoğdu, daha şimdiden edebiyatımızın bir sessiz devrimcisidir bana göre. Şiiriyle bu coğrafyanın vicdanına dokunabilmiş ve ortak acılara bulaşmış çünkü.

“cepheden gelen haberlere inanmayın!” diye uyarıyor ve bizi bir yerlere doğru sürüklüyor şair. Belki yasaklı bir kapıyı açıp, dalabiliriz içeriye.. bizi biraz daha biz yapabilir bu.

(İssız, Cenk Gündoğdu, Kırmızı Kedi Yayınevi)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Stefan Zweig ve 'Satranç'

Pakize Barışta 17.06.2012

 Stefan Zweig ve 'Satranç' Edebiyat, insanda çok yönlü alışkanlık yapar.

Bu alışkanlıklardan biri de bizatihi kitabın kendisidir.

Kitap görmeden, kitaba dokunmadan, kitap okumadan geçen günler sanki boşlukta geçmiş gibidir, okuma alışkanlığı edinmiş biri için.

Kitap, bir fikrin, duygunun yazıya dökülmüş hâllerinin **taşıyıcısı** olurken, aynı zamanda duyarlı bir nesne olarak insanın hayatının vazgeçilmezlerinden biri olabilir.

“Kitapsız yaşamak; kör, sağır, dilsiz yaşamaktır” diyor Seneca.

Kitabın sürekli olarak göz önünde, el altında bulunması bile insanda bir güven, bir huzur, hatta mutluluk uyandırır.

Yokluğu, hayatın boşluğudur bence.

“Ve bakışlarım ansızın bir şeye takılıp kaldı. Pardösülerden birinin yan cebinin biraz şişkin olduğunu keşfetmiştim. Yaklaştım ve şişkinliğin dikdörtgen biçiminden, bu biraz şişmiş olan cepte ne taşıdığını anlar gibi oldum: bir kitaptı! Dizlerim titremeye başladı: BİR KİTAP! Dört ay boyunca elime tek kitap almamıştım ve bir kitabı, insanın birbirine eklenmiş kelimeleri, satırları, sayfaları görebileceği, farklı, yeni, yabancı, dikkati başka yerlere yönlendirici düşünceleri okuyabileceği, izleyebileceği, beynine alabileceği bir kitabı sadece kafamda canlandırmanın bile aynı zamanda hem heyecanlandırıcı hem de uyuşturucu bir etkisi vardı. (...) Ve düşünce, kafamda bir şimşek gibi çaktı: Çal o kitabı!”

Stefan Zweig'ın, **Satranç** adlı uzun hikâyesinde yarattığı kahraman Dr.B. Gestapo tarafından tutuklanıp, çok özel ilişkileri olduğu düşünülerek, konuşturulmak üzere toplama kampı yerine özel bir otel odasında tutulup, yatak, masa, iskemle dışında hiçbir eşya verilmeden aylarca psikolojik baskı altında büyük bir yalnızlığa mahkûm edildiğinde, en çok özlediği şeyin **kitap** olduğunu anlatıyor, Zweig'in satranç meraklısı bir başka kahramanına.

Satranç, Stefan Zweig'in, intihar etmeden önceki son eseri. Tutkuyla bağlı olduğu Avrupa uygarlığının ve kültürünün, Nazizm tarafından artık bir daha geri dönülemeyecek bir biçimde yok edileceği düşüncesine ve umutsuzluğuna kapılarak, 22 Şubat 1942'de Rio de Janeiro'da, karısı Lotte ile birlikte hayatına son vermeden önce; gelecek için, insanlık için son bir edebî hamle yaparak ortaya koyduğu bir manifesto gibi **Satranç**. Kitap, okurun dikkatinin, diktatörlüğün (Nazizm, faşizm..) üzerinde derinlemesine yoğunlaşmasını öneriyor bence.

Dr.B.'nin sorgulanmayı beklerken, bir Nazi subayının pardösüsünün cebinden ölümü bile göze alarak okuma hasretiyle çaldığı kitap, önce kendisinde büyük hayal kırıklığı yaratan, satranç oynamayı öğreten bir rehber kitap çıkar. Ancak sonraları bu satranç kitabı; mahkûm edildiği karanlık yalnızlık içinde maruz kaldığı psikolojik baskı sonucunda pes etmesiyle ifşa edeceği şeyleri önlemesine yarayacaktır. Çünkü kitapta dünya satranç şampiyonlarının önemli oyun taktikleri örneklenmektedir. Dr.B.'nin onu intihara bile sürükleyebilecek yalnızlığına, bu satranç kitabı büyük bir deva olacak ve o oyunları zihninde tutarak ezberleyecek, kendi kendisiyle defalarca oynayacak ama bir gün; artık oluşan iki kişiliği nedeniyle (çünkü satranç iki kişiyle oynanır) delirme aşamasında tedavi edilecek ve duyarlı bir doktor tarafından ona deli raporu sağlanarak Nazilerin elinden kurtulacaktır.

Satranç'ın hikâyesi baştan sona bir gemide geçer. New York'tan Buenos Aires'e hareket eden bir büyük yolcu gemisinde seyahat edenler arasında bulunan Dünya Satranç Şampiyonu Czentovic, hikâyenin satranç meraklısı anlatıcısı, öğrenciliğinden bu yana hiç satranç tahtasında oyun oynamamış ama bu oyunun en büyük stratejilerini, taktiklerini ve hamlelerini (çaldığı satranç kitabının marifetiyle) hafızasında biriktirmiş olan Dr.B. ve satranç tutkunu zengin Mac Connor, hikâyenin hem merkezinin, hem ana aksının, hem de kıssadan hissesinin ortaya çıkmasında rol sahibidirler.

Satrançtan başka hiçbir şey düşünemeyen kültürsüz, duygusuz, nobran, kurnaz, bu oyunu daha çok para için oynayan ama aynı zamanda büyük bir taktisyen olan dünya şampiyonu, diktatörlüğü ve Nazizm'i temsil ederken; partneri Dr.B. (ki, ilk defa satranç tahtasında oynamaktadır) kültürlü, hassas, bu oyuna kendi varoluşuyla ilgili yalnızlığını Nazilerin aşıladığı yenmek için katılmasıyla, yazar için Nazizm'e karşı duran bir uygarlık temsilcisi durumundadır.

Satranç oyununda bu iki tarafın durumu, psikolojik olarak irdelendiğinde (Stefan Zweig'in favori ilgi alanlarından biridir psikoloji) , Dr.B.'nin tutuklandığında yaşadıklarıyla büyük bir paralellik göstermektedir.

Satranç'ın bize gönderdiği mesaj/işaretler içinde; kültürün kurtarıcı rolü, kültürsüzlüğün büyük bir duyarsızlık doğurarak vahşete dönüşmesi, Avrupa'nın kendi ürettiği ideolojiler içinde boğulma ihtimali, sadece stratejik bir çerçeveye sahip imajinasyona karşı, yaratıcı ve özgürlükçü, kültürel zenginliğe sahip bir imajinasyon, kitabın gücü, faşizmin deliliğe yol açan tecritleri var.

Stefan Zweig, olağanüstü bir gözlemlerle, tesbitlerle, duyarlılıkla ve onun hayatını sonlandıran o derin acıyla yaratmış bu küçük başeseri.

Yakın geçmişimizi ve günümüzü daha iyi anlamak için duyarlı bir yazarın ruhundan geçmemiz gerekiyor.

Bugüne kadar okumadıysanız şayet, Ahmet Cemal'in özenli çevirisinden mutlaka okuyun derim, **Satranç**'i.

(**Satranç**, Stefan Zweig, Çeviren Ahmet Cemal, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tomas Tranströmer ve 'Ateş Karalamaları'

Pakize Barışta 24.06.2012

Tomas Tranströmer ve 'Ateş Karalamaları' Şiir yokluğun içinden varlık doğurur!

Bu yokluk, aslında içine acının gömüldüğü bir yokluk türüdür.

Acı bazen o kadar yoğundur ki, yerleştiği yerde derin bir boşluk oluşturur; insan bu derinlikteki acılara dayanamaz çünkü.

Çaresizdir...

İşte bu büyük ve yaralayıcı boşluğu şiir doldurur; hiç olmazsa acı artık bir miktar tahammül edilir hâle gelir.

Şiir, ölümün içinden yaşam doğurur!

Şairin gördüğünü, hissettiğini biz kolay kolay ne görebiliriz ne hissedebiliriz. Ancak onun şiiriyle buluştuğumuzda, kendimize ait bazı birikimler de denk düşüyorsa şayet, şairin gördüğünü ve hissettiğini kendi içimizde yeniden üretebiliriz.

"Benim şiirlerim, buluşma noktalarıdır. Bu şiirlerin amacı, gündelik dilin ve yaklaşımların gerçekliğin değişik yanları arasında kuramadığı bağlantıyı bir anda kurmaktır. Bir manzaranın çarpıcı özellikleriyle önemsiz ayrıntıları arasında bağlar vardır; değişik kültürler ve insanlar da bir sanat yapıtında biraraya gelebilir; doğayla endüstri arasında da bir bağlantı kurabiliriz. İlk bakışta bir çatışma gibi görünen bir olgu bir uzlaşmaya da dönüşebilir. Gündelik dil ve alışılmış yaklaşımlar dünyayla ilgili sorunların ele alınmasında, belirgin ve somut amaçlara ulaşmada gerekli olabilir. Ama hayatın bazı önemli anlarında bu dilin ve yaklaşımların yetersiz olduğunu deneyimlerimizden biliyoruz. Bu yüzden, yalnız dilin ve anlaşma yöntemlerinin egemen olmasına izin vererek bir iletişim bunalımıyla karşı karşıya gelebiliriz. Ben şiiri böyle bir tehlikeye karşı bir direniş gücü olarak görüyorum. Şiir etkin uzlaşma aracıdır; Bizi uyusukluğa değil, uyanıklığa yöneltmeyi amaçlar."

Batılı bir şair olan **Tomas Tranströmer**'in şiiriyle ilgili bu aydınlatıcı açıklaması aynı zamanda son dönemin Batı düşüncesini ve zihnini de yansıtıyor bence. Yukarıdaki satırlar ve satırraları dikkatlice okunduğunda ve manalarına nüfuz edildiğinde oldukça steril bir toplumun oluşturduğu kültür içinde şiirin yerini nasıl konumlandığını anlıyoruz; "Şiir, etkin uzlaşma aracıdır."

Kadim bir coğrafyanın (özellikle Anadolu ve Mezopotamya..) binlerce yıllık belki de on binlerce yıllık acılarından doğmuş olan şiir nasıl olur da bir uzlaşma aracı olabilir?

Dünyanın gittikçe beter bir hâl alması karşısında özellikle doğanın yok olması Batı duyarlılığının (şiirinin) şu söylemi; "Doğayla endüstri arasında da bir bağlantı kurulabilir. İlk bakışta bir çatışma gibi görünen bir olgu bir uzlaşmaya da dönüşebilir," nasıl anlaşılmalı?

Şairin söylemi, benim coğrafyamın uzun tarihi boyunca istiflenmiş birikimleri açısından nasıl yorumlanabilir ki? Olsa olsa dünyaya, dünyanın çok büyük bir kısmına ve orada yaşanan gittikçe derinleşen acılara ne kadar uzak kalındığını ya da onlara ne kadar uzaktan bakıldığını anlayabiliriz bu sözlerden.

Tomas Tranströmer'in bize değinmiş olan şu şiirine de bir göz atalım:

*"Az ilerde, nerdeyse bomboş sokakta
iki dilenci, birisi tek bacaklı –
öteki taşıyor onu sırtında.*

*Öyle durdular – gece yarısı bir yolda
farların ışığında donup kalan/ bir hayvan gibi – bir an bekleyip*

*karşıya geçmek için hızla devam ettiler
yollarına okul bahçesinde oynayan
çocuklar gibi öğle sıcağında sayısız saat*

*çalarken boşlukta. Mavi parlayarak akıp geçti
sularda. Siyah sürünüp büzüldü bakarak taşlardan.
Beyaz esip bir fırtına oldu gözlerde.*

*Saat üç çiyenirken nalların altında
ve karanlık döverken ışığın duvarını
şehir uzanmış sürünüyordu denizin kapısında*

ışyarak akbabanın keskin bakışlarıyla."

Saat Üçte İzmir adlı bu şiir, Batı'nın ne yazık ki hâlâ geçerli olan oryantalist birikiminin içine yerleştirilmiş ve içinden çıkan **uzaktan acıyı hissetme kültürünün** tipik bir uzlaşmacı örneği bence. (Tomas Tranströmer, bu şiiri Türkiye'ye geldikten sonra yazmış olsa da, acıyı uzaktan hissetme kültüründe pek bir şey değişmemiş gördüğünüz gibi.)

2011 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi İsveçli şair Tomas Tranströmer, Batı'nın iyi niyetli hümanizmasının son örneklerinden biri olarak farklı birikimlere sahip dünya kültürleri arasındaki çatışmalara da değinirken, bu kültürler arasında kurduğu bağlar, poetikasında **uzlaşır çelişkili** bağlar olarak **mısralanmış** bence:

*"Kökten dinciyle Gerici birlikte yaşıyorlar mutsuz bir evliliği sürdürür gibi
birbirinin biçimini alarak, birbirine bağımlı.
Ama onların çocukları olan biz kopmalıyız onlardan.
Her sorun kendi diliyle haykırır.
Bir tazi gibi koşar gerçeğin iz bıraktığı yere." (Tarih Üstüne şiirinden)*

Bir başka şair Suriyeli Adonis, yıllarca Nobel Ödülü adayı gösterildi. Adonis'in şiiri **yokluğun içinden varlık doğurmuş** bir şiirdir bana göre.

Nobel Ödülü'ne layık görülmüş Tomas Tranströmer'in şiiri ise varlığın içinden yokluğun varlığını doğuruyor!

Adonis, bu derin coğrafyanın şairi olarak somut olarak acının içinden şiiriyle geçerken; Tranströmer, uzaklardan uzaklardan acının uzlaşmacı şiirini terennüm ediyor.

Ateş Karalamaları, Cevat Çapan'ın muhteşem çevirisiyle yayımlandı.

(Ateş Karalamaları, Tomas Tranströmer, Çev. Cevat Çapan, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nabokov'un Maşenka'sı

Pakize Barışta 08.07.2012

 Nabokov'un Maşenka'sı Edebiyat, kahramanlarını yaratırken, yazarının hayatından da yola çıkar bazen. Başka bir deyişle, yazarın kahramanı kendisine de dokunur!

Yazar için **geçmişle** ilgili bir kurtuluş oyunu olabilir bu.

Yazarak, sırtında taşıdığı geçmişinden hem daha hızlı uzaklaşır, hem de geçmişinin bütünüyle dışına çıkıp, onu bir nevi **görüntüleyerek** rahatlar.

Ancak bunu yaparken, edebiyat, yazarın hayatını değil, bu hayatın bazı akışlarının gölgesini, bir aynanın içinden yansıtır adeta.

İşin zorluğu da buradadır zaten.

Bir insan olarak yazar, insan kahramanlar yaratırken, böyle bir aynanın içinden de bakmış olur hayata.

Paradoksal gibi görünse de **gerçek** ile **taklidi**, edebiyatın içinde buluşup, yeni bir hayat kurarlar. Öyle ki, edebiyatta taklit bazen gerçeğin de önüne geçer hatta.

Maşenka, Rus asıllı Amerikalı yazar Vladimir Nabokov'un 1925-26 yıllarında Berlin'de yazdığı ilk romanı.

Kendisi de bir mülteci olan Nabokov bu romanında, 1917 devriminden kaçarak Almanya'ya sığınan Rus mültecilerin yoksul bir pansiyondaki hallerini bir tür nostalji duygusu içinde aktarıyor okuruna. Bu grubun kahramanlarından biri olan Ganin'in -ki, romanın kahramanıdır- orada yaşanan hayata dokunuşları belki de aynı zamanda Nabokov'un hayatına dokunuşlardır. (Eleştirmenler, bu romanın otobiyografik olup olmadığını epey tartışmıştır zamanında.)

Yıllar sonra **Maşenka'yı** bir kez daha okuyan yazar, romanın kahramanı Ganin'le arasındaki benzerliklere kendisi de şaşırmış, bu konuda şunları söylemiş: "Maşenka'yı yazdıktan yaklaşık çeyrek asır sonra özyaşamımı anlattığım kitabın on ikinci bölümünü yazarken Maşenka'ya başvurmamıştım; ancak sonra Maşenka'yı yeniden okuduğumda, gerçek olmayan bazı eklentiler yapmış olmama karşın, bu kitapta, kendi kişisel gerçekliğimle, sadakat ve titizlikle kaleme alınmış özyaşam öykümden daha çarpıcı bir biçimde hesaplaşmış olması gerçeği beni çok etkiledi. Önce bunun nasıl olduğuna akıl erdiremedim; o heyecan, o koku, zamanın engellerini ve kurmaca kahramanların görkemini nasıl aşmış olabildi ki?"

Rus mülteci genç Ganin -onun için pek de bir şey ifade etmeyen- sevgilisi Lyudmila'dan ayrılmıştır. Berlin'i terk etmeye hazırlanırken, kaldığı pansiyonun sakinlerinden yaşlı Aleksey İvanoviç Alfiorov'un Berlin'e gelmek için Rusya'dan yola çıkan karısının, kendi gençlik aşkı Maşenka olduğunu anlar. Maşenka, birkaç gün sonra Berlin'de olacaktır. Ganin, Maşenka ile kısa süreli ama çok tutkulu bir aşk yaşamıştır.

Vladimir Nabokov, bizi bu noktada muhteşem anlatımlı anılara doğru sürükler; genç adam yaşadığı aşka adeta geri dönmüştür. Tüm bu anıların kaynağı olan aşk, duyguların derinliği ve ilişkinin yaşandığı Rus kırsalı; olağanüstü bir mekan, doğa, ışık ve renk betimlemeleriyle anlatılır.

Özel, nadir bir sıcaklıkla karşı karşıya kalırız bu anlarda.

Nabokov, Maşenka adlı romanında aşkı yüceltirken, bu duyguyu hayatın gerçeklerine de oturtarak, hayatla buluşturarak sunuyor. Karşımızda aşkın içinden geçtiği gerçeğin algılanması, bu gerçeğin duygusal alanda korunması ve aynı gerçeğin edebî olarak dışa vurumu var.

Ganin, geçmiş ve gelecekle karşı karşıyadır. Dört gün sonra Maşenka orada olacaktır. Genç adam, eski aşkını kaçırmayı planlar; onunla birlikte Almanya'yı terk etme hayalleri kurar.

Ama böyle mi olacaktır?

Mülteci Ganin için, aslında arkasında bıraktığı her şeyin, geçmişin artık bir **gölge** olduğunu ince ince işleyen Nabokov, gerçekle kurgunun; yani anıyla mevcut durumun algılanması arasına sıkıştırdığı hikâyesinde kahramanının bu çifte hayatıyla ilgili (bir yere ait olan bir geçmiş ile hiçbir yere ait olmayan bir mültecilik) aşkın bile çözemeyeceği bir yapı kuruyor.

Kurtuluş, gölgelerden kaçmakla gerçekleşecektir!

Ganin, gölgelerin kaynağı olan geçmişten ne kadar kaçabilirse tabii...

Ki, bu kaynağın içinde o ilk büyük aşkı Maşenka da vardır: "Ganin bu hayalet gibi havada asılı duran iskelet halindeki çatıya bakarken, Maşenka'yla ilişkisinin sonsuza dek bittiğini acımasız bir kesinlikle fark etti. Bu ilişki, aslında, dört günden fazla sürmemiştir -belki de yaşamındaki en mutlu dört gün. Ama artık anılarını tüketmişti, onlara doymuştu artık."

Maşenka, Nabokov'un ilk romanı.

Ama bir ilk roman gibi değil.

Olgun, yapısı güçlü, kurgusu hayatın çeşitli katmanlarıyla buluşan, felsefi derinliği ve sosyal-siyasal vizyonu olan hüzünlü, hatta melankolik bir roman.

Ve çok etkileyici.

Vladimir Nabokov'un sonraki kitaplarında karşımıza çıkacak olan "**üslubunun öyküsü**"nın önemli işaretleri var Maşenka'da.

(Maşenka, Vladimir Nabokov, Çeviren:Esra Birkan, İletişim Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lüsan Bıçakçı'nın şiirleri: Dilsiz ve Ağır

Pakize Barışta 15.07.2012

Şiir, edebiyatın gerillasıdır.

Birdenbire ortaya çıkar, hızlı hareket eder ve gizler sonra kendini.

Duygularımızı deler geçer bu arada.

Yalındır, özdür, küçüktür.

Ama fırtınası büyüktür.

İçimizi altüst eder.

Ve hep de beklenmedik anda çıkar karşımıza.

Yoğun bir şekilde kendini biriktirmiş olarak hem de.

Sessizce nüfuz eder hayatımıza; yüklü heyecanlar, endişeler, umutlar bırakarak içimizde.

Ben bu coğrafyanın has şiirini böyle anlıyorum.

Binlerce yıllık bir edebi damıtılmışlık sonucu oluşmuş sözlü ya da yazılı bir 'billurluk' hali bu haslık!

Lüsan Bıçakçı'nın şiiriyle birdenbire karşılaştım.

Benim için böyle oldu.

Ve içimi savurdu geçti.

"Ruhu uçmuş Gövdesini yatağında bırakmış Boş bir mektup zarfı gibi Ağzı açık öylece kalmış Meğer şair ölmüş
Son şiirini bize Sözcüksüz yazmış"

Şair Zahrad için yazılmış bu şiir. Adı da, "Şair Ölmüş ". Ermeni Şair Zahrad'ın şiirlerini çok severim. Onun şiirleri de ne kadar yalın ve sarsıcıdır.. hatta can yakıcı.. sade ve derindir; hayattan ölüme, ölümden hayata doğru şok edici bir retrospektif .. bir yandan da rahatsız edici olmayan, insanın ruhunu okşayan ince bir duyarlılık vardır Zahrad'ın şiirlerinde; onun için şiir yazan Lüsan Bıçakçı'nın şiirleri de öyle bence.

Dilsiz ve Ağır, Lüsan Bıçakçı'nın ikinci şiir kitabı. İçinden bir mısra deresi akıyor, çok sakın ve aynı zamanda çok ışıldayan.

"Teşekkür ederim / Çünkü adımı öğrendiniz // Çok kalabalıktınız bazen / Kapımı kapattım / Usulca ayrıldım
hepinizden // Siz ihtimalini bile bilmediniz / Aklımdan geçmeniz / Özür dilerim." (Teşekkür ve Özür) Şair, her şeyden sorumludur!

Acılarımızdan bile...

"Bir tencere Dolu çorba Soğuk evin mutfağında Annenin bi ümidi

-Belki ısıtır evi " (Çorba) İnsanın en saf hali ağlamaksa, Lüsan Bıçakçı'nın şiirleri de birer gözyaşı damlası bence.

Dilsiz ve Ağır, hayatın üzerini örttüğümüz an'larına dokunuyor ve bazı perdelerimizi delip geçiyor. An'ın aslında ne kadar derin ve manalı olduğunu öğretiyor bize. Hayat yolunda karşımıza çıkarılan dayatılmış kopuşlar; ince, incelikli, duyarlı küçük esintilerle yaralarımıza dokunuyor ve bu acılarımızı dindiriyor adeta: "Gücün yok / Kötülük yarışında / galip çıkmaya / Saçmalık, çığlık, yüzsüzlükle / donatılmış suratlarla / Yenilgiyi de içine sindiremiyorsun / Neredeyse onlar gibi olmayı deniyorsun // Sen bu savaşta olmak istemezdin / Biliyorum / Ancak bir karınca girişkenliğiyle / İşlemek senin işin toprağı / Eşsiz güzelliklere "

Zuhur etmiş bir şiir bence bu -ki, şairi için de belki böyle- . Gizlendiği yerden doğuvarmış önümüze. Dili bir yaprağın fısıltısına sahip; belli belirsiz tuşelerle kalbimize dokunuyor.

İçimizde, duygularımızda bir dizi küçük patlamalara neden oluyor.

Lüsan Bıçakçı'nın hecelerinin sesi aslında hazmı kolay olmayan bir nefes: "Aşkı unuttuk // Nasıl bir şeydi aşk / Parmaklarımızda, dudaklarımızda / Nasıl dururdu ki mendil ceplerinde // Nasıl bir baba / hatırlayamazsa kızının yüzünü / kör olduktan sonra / Yarını hatırlamıyor / hiçbirimiz" Dilsiz ve Ağır, hacmi küçük, manası yüklü, insani mesajı delip geçen cinsten, hayatın bildik gerçeklerini tersine çeviren, merhameti esas alan, safiyeti hatırlatan ve hüznün susuşunun derinliğini ele geçiren bir kitap.

Gerçek ağırdır...

"Yapayalnız uyandım bu yabancı şehirde Yağmur boyuyor Her şeyi kendi rengine İçime doldu dilsiz hüznün, ağır gerçek Bir kez daha gitsem ve ağlasam evimde" (Yağmur) Lüsan Bıçakçı, şiirin (edebiyatın) sessiz bir devrimcisi bence. Şiir yazmıyor, hayata (hayatımıza) şiir üflüyor adeta; sözcükleri, mısraları döküyor yolumuzun üzerine. İnsanın karşısına bir anı-zaman çıkarıyor: "Uzun ince bir yol değil geçtiğim / Beni geçen / Uzun ince bir zaman // Yol üstünde anılar " (Sıkıntı)

Dilsiz ve Ağır, Lüsan Bıçakçı'nın ikinci şiir kitabı. İlkini adı Bana Sözlerin Kaldı. Ben bu şiirle yeni tanıştım ve bu şiirin özellikle safiyetinden çok etkilendim. Lüsan Bıçakçı'nın ilk kitabını da bulup okumak istiyorum bu yüzden.

Hüznün melankoliye baktığı, melankolinin hüznü kucakladığı bu şiirin ufkunda her şeye rağmen gizli bir umut da var bence: "Ne harika bir gün! dedi / yaşlı kadın anadilinde / Otururken derme çatma bir bankta / تنها bir ada günü / Kimbilir hangi günleri dinlendirdi / görmüş geçirmiş iri göğüslerinde // Güneş gökyüzünde yürüdü // Çaresiz kalktı gitti / Veda mı etti / Yoksa başka bir buluşma mı düşledi / Geri kalan ömrünün / Gelecek günlerinde" (Tenha Bir Ada Günü)

Lüsan Bıçakçı'yı dikkatle izlemek gerek bana göre. O da bizi şiiriyle izleyecek, eminim.

(Dilsiz ve Ağır, Lüsan Bıçakçı, Artshop Yayıncılık)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Deniz Gezgin'in 'Ahraz'ı önemli bir ilk roman

Pakize Barışta 22.07.2012

 Deniz Gezgin'in 'Ahraz'ı önemli bir ilk roman Edebiyat bazen okuru fena hâlde sarsarak hatırlatır kendini!

Ortaya öyle bir ürün çıkarır ki, insan, edebiyatın önemini kimbilir kaçınıcı kez yeniden hatırlar.

Kimi zaman böyle beklenmedik bir altüst oluşla gerçekleşir bu; açık bildiğimiz pencerelerin aslında kapalı oldukları çıkar birden ortaya.

Ve yepyeni, hiç beklenmedik ufuklara sahip yeni hayat pencereleri açılır önümüzde.

Nefesin kesildiği anlar yaşanır.

Hayatın, insan varoluşuyla birlikte sorgulandığı; insanın doğasının, doğanın doğasından koparıldığı ve hakikatin nasıl bir **kötülük** içinde yok edilmeye çalışıldığı su yüzüne çıkar, bu altüst oluşla.

Bereketli bir **kaostur** bu durum.

İçinden yeni, devrimci bir edebiyat **zuhur** eder...

Acılar, hüznler, kederler, sevgiler ve aşklar yeniden tanımlanmış olur böylece.

Edebiyatın özsuu da en uçtaki yeni hayat dallarının yapraklarına doğru hızla tırmanır.

Zira, edebiyat yerçekimine uymaz!

İçimizi bu tür çekimlerden, belirlenmişliklerden kurtarır.

Deniz Gezgin'in ilk romanı **Ahraz**, hayatın görünen ve görünmeyen, bilinen ve bilinmeyen taraflarını, manası çok farklı kelimelerden geçiriyor; bunlar altüst edilmiş ve yeni bir gerçeklikle sıvanmış kelimeler aslında.

Binlerce yılın istiflenmiş seslerini, feryatlarını, **insan tozundan** geçirerek, günümüzün hoşgörüsüzlüğüyle buluşturuyor. Düzenin reddettiği en dip katmanlarda geziniyor ve buralarda gizlenmiş pagan değerleri, suların, denizin derinliklerinden yakalayıp yüzeye çıkarıyor ve güçlü bir şaşırtma efektiyle sergiliyor önümüzde.

Romanda çok etkin bir dille; çaresizin, muhtacın, ölümün eşiğindeki yeni doğmuş bir bebekle, yoksulluğu tarif bile edilemeyecek yalnız bir annenin yüzüne kapanan kapılar, bir insanlık sorgulaması olarak bizim de kendi vicdanımızı sorgulamamıza yol açıyor.

Ahraz'la karşı karşıya kalan (kalmak zorunda bırakılan) vicdanımız, edebiyatın bu yeni cesur nefesiyle yenileniyor adeta.

"Bir süredir İsrail de geceleri evde kalmıyordu. Uykularını ayırmışlardı. Sıradan bir anne oğul kopuşu değildi bu. Onları zıt yönlerde savuran dildi, Adile'deki eksik İsrail'de tamam olan hayat çeşmesi. Birini boşluğa, diğerini varlığa yaklaştıran bir anahtar. Adile doğduğunda hayat kapısı üstüne kilitlenmişti; anahtarı aramayı bir kez bile aklından geçirmede. İsrail bunu yaptı, gök renkli bir yoldaş ve ağaç elli bir rehber buldu; kapının karşısına, duvara çizdiği pencereden atlayarak bir bahçeye kavuştu. Düşlerle kendi oyununu kurdu."

Ahraz, bir "insan mitosu" (mitosları) romanı; yaşayan ve yaşatan bir mitolojik hikâyeye sahip. Bu coğrafyanın özüne ve ruhuna işlemiş kültürlerden süzülüp gelmiş son derece manalı hayat motifleri taşıyor bu hikâye ve bu kadim motifler günümüzde yeni **biçimlenmelere** uğruyor.

Deniz Gezgin, **Ahraz** romanını **su**'dan doğurmuş. Ve suda bitiriyor. Sağır ve dilsiz (ahraz) İsrail'in çöp toplayıcı, sudan gelmiş annesi Adile, başından geçen acılara artık dayanamaz olur ve yaşadığı kasabanın insanlarını lanetler. Lanet, kasabalıların üzerine zehirli bir bulut gibi çöker. Ancak, Adile de bu duyarsız, özlerinden ve vicdanlarından kopmuş insanlar tarafından şeytan olarak görülür ve ondan doğan İsrail de günah keçisi yapılır.

Esas olan balık gibi, ağaç gibi olmaktır. Onlarda **iyilik** vardır. Çocuk İsrail, bu iyiliği kalbinin içine yerleştirir, başından geçen çok ama çok kötü olaylara rağmen.

Bu olağanüstü anlatımlı, ezoterik referansları çok eskilere dayanan çağdaş kahraman, bize iyilikle ilgili yeni ufuklar açıyor: *"Garip olan ve Adile'yi hayat boyunca şaşırtan yegâne şey, İsrail'in nasıl olup da onun rahminden bir düş deryasına damlayarak, küçük bir balığa dönüştüğüydü."*

Adile'nin nasıl olduysa yaşattığı ve adını İsrail koyduğu bu ahraz çocuk, çok küçük yaşta annesinin işi olan çöp toplayıcılığına başlıyor ve her şeye karşı büyük bir merak duyuyor: *"(...)bilmek değil hissetmek istiyordu. Varlıktan çok yokluktan merak ettiği, hiçlik; tıpkı kendi gibi."*

Yazar Deniz Gezgin, sanki anlattığı her şeye tanık olmuş; anlattığıyla özdeşleşmiş bir hayat algısına sahip sesler, cümleler, nefesler aktarmış romanına.

Olağanüstü bir doğa tasviri, kadim değerlere sahip pagan bir marangozun resmedilişi, adı Mavi olan maviye boyanmış bir köpeğin dostluğunun insanı can evinden vuran manalı anlatımı, bu romanın edebî sıcaklığının önemli göstergeleri. Yazarın romanına döşediği mitolojik figürler ve manalar, evrensel bir süreklilik arz ediyor ve hiçbir biçimde aykırı durmuyor; çünkü Deniz Gezgin'in kalemi bu hikâyeyi ince ince yontarak kelimeleri canlandırmış adeta.

Ahraz, son yıllarda okuduğum en sarsıcı romanlardan biri. Yazar, altüst edici, kendine özgü bir yapı kurmuş; hikâyenin sürekliliğini, duygunun ve mananın sürekliliğiyle birlikte örmüş.

Ahraz'ın, Türk edebiyatı içinde önemli bir yeri olacağını düşünüyorum.

Henüz çok genç bir yazar olan Deniz Gezgin'in de, yazmaya devam ederse geleceğin önemli yazarları arasına gireceğinden kuşku yok.

Aslında, şimdiden öyle bana göre.

Yolu açık olsun.

***

(Ahraz, Deniz Gezgin, Sel Yayıncılık)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Azad Ziya Eren'den 'Yitik Baykuş'

Pakize Barışta 05.08.2012

Azad Ziya Eren'den 'Yitik Baykuş' Şiir en insani meydan okumadır.

Gözü karadır.

Düzensiz duyarlı bir cesareti vardır.

Koruyucudur.

Sivri ve köşeli olan taarruzlara, insanlık için tehdit oluşturan maddi manevi bombardımanlara karşı amansız bir duruşu vardır.

Şiir artı değere karşıdır bir de.

Artı değeri ürettirenlerin sistemine de karşıdır.

Şiirin kendine ait bir insaniliği ve doğası vardır çünkü.

Şiirin doğası, doğanın doğasıyla birebir örtüşür zaten; hatta onun içinden bile doğmuş olabilir.

O büyük, yüce koruyuculuğu belki buradan gelmektedir.

Hayatı **şiddetle sever** ve onu yok etmek isteyenlere karşı **kalkan** olur şiir.

Bu açılardan bakıldığında her has şair bir **mesajcıdır** aslında.

Tanımlanamaz, tarif edilemez şekilde birer özgürlük savaşçısıdır onlar; hakkın amansız koruyucularıdır zira.

Şair, doğanın insana bahsettiği en büyük değer olan **vicdanı**, her şiirinde yeniden ve yeniden manalandırır.

Şair **Azad Ziya Eren**'in hecelerinde, mısralarında olduğu gibi.

Bu şiir, bu coğrafyanın insanlık birikiminin (uygarlıklar birikimi de denebilir) pınarından doğup, dağlarından süzülüp, dereleriyle kucaklaşıp, planetimizin büyük denizlerine karışan ve dalga dalga başka kıyılara vuran bir edebî değer bence.

Kuzey Mezopotamya'nın kadim derinliklerinden gelen **şiirsuyuna** şairin bir tür ruh katmasıyla insanın ve doğanın bazı sırları başta acılar olmak üzere Diyarbakır toprağından filiz veriyor **Yitik Baykuş** adlı şiir kitabında.

Tarih bütün zamanlarıyla birlikte başka türlü akıyor **Yitik Baykuş**'ta.

İnsanın **vicdan tarihi** nelerle karşılaşmış meğer...

"Parmak uçları alınmış bir adamım şimdi/ Yitirdim bağışlanmış tüm dokunuşları/ Yürümek isteyen bu heves/
Gözlerindeki ışıklı tozda emekliyor ölü çocukların/ Nerden bilinir ki/ Ruh sonsuzda doru tayken/ Hüznün
doruğunda nasıl süreğendir bir beden/ Zaman başındaki zehirli harfi düşmüş amandır/ Kalb sezgisiyle taşınan
bir kırığın uğultusuna/ Çocuk gömen, ihtiyar döner evine Engin abi/ 'bana dilsiz ruhu olan oğlumu getirdin'
der Othello/ Sönmüş kalbin rüzgârına hangi medet seferidir beyhude/ Bu usul değirmiler devleti, bu eli ağır

tabiat/ Çocuğun kanat tüyüyle kanatlar Azrail'i ilelebet/ Kuşların ötüşünde ar, insan dilinde kinli hançerler var. (...)" (**Yunus** adlı şiirden)

Azad Ziya Eren'in kendi sesi var; bu sesin suyu kimi zaman durgun bir göl suyu, kimi zaman da fırtınalı deniz. Her durumda capcanlı.

Bu seslerin içinden geçildiğinde vicdan oluşuyor; ya da vicdanımız yeniden biçimleniyor; külünü atıyor, külünü savuruyor zalim alanlara:

"Bir fincan vicdanın süssüz boşluğudur ağzında/ Bir su tiyatrosu kalker ve bazalttan olma ormanın/ Sefer üstüne sefer oynar üçyüzyılın inşaasında/ İnsan dalları kesilmiş bir hakikattir yazmasa da/ Uykunun altında **insan her şeyin ölçüsüdür**" (**Su Tiyatrosu** adlı şiirden)

Yitik Baykuş, uçları insanın sonsuzluğuna dönen bir şiir sarmalı bence. Bu sarmalda kültürler, duygular, feryatlar, aşklar hareket hâlinde. Hayat kabukları ise sapır sapır dökülüyor. Hüzün rüzgâr gibi esiyor, sevgi fidan gibi titriyor.

"Bu kitabın aşk şiiri/ yağmur'un annesinin dudaklarında,/ rüzgâr'ın baba ocağındaydı// Dudak eridi,/ ocak dağıldı,/ bir yaz kavkısının sırtında,/ göçünü topladı bu kitabın aşk şiiri.." (**Bu Kitabın Aşk Şiiri**)

Şair Azad Ziya Eren'in poetikasında aşk ve ölüm yüzlerini birbirlerine dönmüş, birbirlerine yaklaşıp uzaklaşıyorlar:

"Hakkâri sırtlarında bir uçurumun ağzından dökülen terslale tozları/ Ve geyik gözüne işlenmiş bir tutam kirpik kadar dikinedir dağlarda aşk Çünkü birkaç yüz çocuğun soğuğuna değmiş taşlarla dikilidir bütün oyuklar Çünkü birkaç yüz çocuğun ısısına tamah etmiş devletler kadar küçüktür ölüm/ Ve sen bir büyü'nün ısrarısın ey kalb, büyüyememiş birkaç yüz çocuğun sihirli şişesi/ Çalılının karnında isli birer yakılı köy gibi hışırda gecenin tüm yetim kirpileri/ Ve bir tutam suda boğulur içindeki büyü, bir tutam suda buz olur içindeki kan..." (**Duende**)

Azad Ziya Eren bir dil ustası. Türkçeye yeni manalar ve deyişler sığdırarak içinden zorluyor sınırları; dili evrenleştirerek genişletiyor, bu husus özellikle incelenmeye değer bence; yeni şeyler öğrenebiliriz.

Yitik Baykuş'un gizli bir yapısı var ve bu yapı bu coğrafyaya ait. Şairin bu kitaptaki şiirlerini noktalaması da okuru derin duygulara ve düşüncelere gark edebilir: "Tepedeki katedral kadar altın bu hiçlik. Ben gidip yokluğuma paha dolacağım, hadi başka türlü kalabalıklara gümüşlerinizle ölünsenize."

***

(**Yitik Baykuş**, Azad Ziya Eren, Noktürn Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Faruk Duman'dan: 'Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur'

 Faruk Duman'dan: 'Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur' Edebiyat, **doğanın derin doğasıyla** her fırsatta ilgilenmiştir.

İnsanın doğasının (ideolojik, siyasi, ekonomik, inanç meseleleri vb. nedenlerle) uğradığı erozyonu deşifre etmenin yanı sıra; edebiyat, doğanın ruhunu da öğretir okuruna; ki, insanlar bir zamanlar bu ruhla birlikte yaşırdı zaten.

Edebiyatın doğaya temasıyla, doğa, doğayı okutur insana...

Bir yazarın, gökdelenler ideolojisinden değil de; toprağın, ormanın, suyun, rüzgârın, hayvanın kültüründen gelmesi bir başkadır.

Yazının biçimlenişinde bu esaslar belirleyen olur; ve bizim coğrafyamızın da esasıdır bu.

Edebiyat, aynı zamanda gerçek bilginin yolunu açar okuruna. Bu bilgi, hayatın özünün ve manasının bilgisidir. Doğanın doğasıyla, insanın doğası **"bir"** olduğunda (birlik olduğunda), bu bilgi tüm diğer bilgi kaynaklarının yerini alır bence.

"Orman, dünyanın bilgisini taşıyordu bana. Uzakta öten kuşları, dalları deviren rüzgârı. Çürümüş yapraklarla ezilmiş yabani meyvelerin kokusunu. Parçalanmış ceylanlarla yaşlı sincapların sonra. Onların insanın içini ezen küfünü. Sümüklüböceklerin bitimsiz tırmanışını. Yılanların esneyişini, ayının suya dalışını ve daha pek çok şeyi. Parsı."

Faruk Duman'ın *Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur* adlı romanı, okuruna pek çok sıradışı duygunun yanı sıra doğa duygusu da aşıyor adeta.

Doğanın ruhu insanın ruhunu yoğun bir sis gibi kuşatıyor bu kısa romanda; Anadolu'nun o son ve yalnız **parsına** yaklaşma, dokunma, sevme arzusu uyanıyor okurda.

Bu ruh böyle bir şey çünkü.

Yazar Faruk Duman, bizi gökdelenlerden, asfaltlardan kurtarıp, dünyanın en canlı, soluk alıp vermesi en güçlü ve hayatın belki de kaynağı olan ormana ışınıyor adeta. Burada hayatın gizemi var: "Her şeyi tatlı tatlı ısıtan bir sis. Havada görünmez turnalar dönüyor. Derenin şırıltısı ulaşıyordu bize. Kırmızı pullu alabalıkların suyun içinde neşeyle zıplamaya başladıklarını düşünüyordum. Güneş yaprakların arasında kendini ısıyacak yer arıyor olmalıydı. (...) Sonra suyun kokusunu aldık. Sis, el ele vermiş taneciklerden geçirerek. Kokuyu ustalıkla taşımayı nasıl da bilir. Çocukluğumda, kokunun görünmez bir nesne olduğunu düşünemezdim. Meyvenin, ağacın, hayvanların ruhu. Bu ruhun havada taşındığını, böylece kimde burun varsa ona armağan edildiğini zannederdim."

Yazar, bu romanı, 1974 yılında Beypazarı'nda vurulan Anadolu'nun son parsına adanmış.

O pars ki, aşktan yana.

Âşıkları zalimlerden koruyor.

Kendisi de umutsuzca bir eş arayan Anadolu'nun son parsı, Faruk Duman'ın kaleminde, hayatı zalimlerden çok daha derinlemesine anlamış durumda.

Avcı insan ise, **bu son parsı** da öldürme peşinde.

Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur romanında **ormana girmek**, bir duygu ve hayat teması olarak romanın gizli edebî damarlarında akıp duruyor; çünkü ormanın safiyeti çok çekici; o kadar ki, bu durum romanın okurunu da içine çekiyor. Ormanın o safiyet dolu yüceliği, büyük ve tek **gerçek hayat kaynağı** olarak Faruk Duman'ın romanında, pagan bir kültüre dönüşüyor.

Ölümün manası ve referansı bile farklı: "Ölüm diye bir şey yoktur. Bunu, sevdiğim bir Doğulu düşünürden öğrenmiştim. Şirazlı Bedreddin, ölümün, salt biz dış dünyayı algıladığımız için var olduğunu savunurmuş. Yoksa, biz kendimize, içinde yaşadığımız insanlık âlemine dışarıdan, sözgelimi bir ağacın gözünden baksaymıştık, ölümümüzün bir değeri olmadığını, ne ki ancak bir yaprağın toprağa düşmesi değerinde hüznün gerektirdiğini görmemiz işten bile değilmiş."

Faruk Duman'ın edebiyatı çok yalın, yalın olduğu kadar da hakiki bence.

Tevazu içinde bir **haslık** gizli bu edebî anlatımda. Çoğu zaman duygu, aklın yerini alıyor ve aklı hiç de aratmıyor bence. Hatta aklın şiddetle, zalimlikle buluştuğu satırlararası okumalara da yol açıyor, yazarın kalemi.

Ve en önemlisi, insanın vicdanından önce, doğanın vicdanının değerli olduğunu anlıyoruz bu edebiyattan.

Bir parsın vicdanının, aşkı yok etmeye hazırlanan avcı insanın vicdanından çok daha manalı ve derin olduğunu görüyoruz.

Yazarın bize sunduğu doğanın doğası içindeki seslerin, ses zenginliğinin aslında örtülmüş bir biçimde , insanın içinde de bir zenginlik olarak **uzandığını** fark ediyoruz. Yazarın kurduğu dil ve üslup, böylesi bir edebî nefese sahip sanki. Tek kelimelik cümleler, bu yazıda çok şey ifade ediyor. Ve en önemlisi bu edebî yapının ritmi de doğanın (ormanın) ritminden kaynaklanıyor; oradaki sesler, bu romanda yazının seslerine dönüşüyor.

Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur'da hüznle umut o kadar iç içe geçmiş ki, ortaya pek bilmediğimiz bir diyardan kaynaklanan yepyeni bir edebî anlatım çıkmış bence.

Çok etkileyici.

Faruk Duman'ın bu son romanı mutlaka okunmalı derim ben.

(Biliyorum, bu romanı yazmakta çok geciktim, yayımlanalı beş ay kadar oluyor çünkü. Nasıl olduysa masamda yığılı duran kitapların arasında kaybolmuş; ilk okunacak kitaplar arasında olmasına rağmen, görme alanımın dışına çıkınca, dalgın zihnim unutuvermiş. Kusurluyum.)

(Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur, Faruk Duman, Can Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sema Aslan'ın ilk romanı 'Kozalak' çok etkileyici

Pakize Barışta 19.08.2012

 Sema Aslan'ın ilk romanı 'Kozalak' çok etkileyici Edebiyat, hikâyeler anlatarak **yara** sarar.

Yaraların izini sürer...

Çünkü "yara" kendini gizler!

Sır sahibidir o.

Görebilene açar kendini, yarasını gösterir.

Göremeyene ise dünyasını kapar!

Yaranın **sırrını** edebiyat açığa döker tel tel, satır satır, hece hece...

Yazar, acının yarasına sokaklarda kavuşur adım adım; seslerin izlerine, **dünyanın kokusuna**, gözlerin ferine odaklanarak.

Bunların içinde yaranın kaynaklarını bulur; devletin babasını, ailenin tanrısını, çocuğun sevgisizliğini, annenin/kadının binlerce yıllık yalnızlığını ve terk edilmişliğini (doğuranın hangi türden olursa olsun yaratan olduğu bir yerlerde ve bir zamanlarda unutturulmuştur) haykırır adeta.

Edebiyat bunu yaparken kimi zaman işaret eder, kimi zaman gizler, kimi zaman da açıkça söyler.

Edebiyatın her anlattığı gerçektir, hayal bile olsa...

Yazı aslında kendi sırrını barındırır içinde; bu sırrın kaynağı da, sokaktaki mahallenin karanlıklarındaki ananın çocuğundan, çocuğun anasından koparılmışlığından, hayatın derin labirentlerinden ve nihayetinde **duygunun erkekleşmesinden** (erkeleşmesinden) kaynaklanır, büyük bir çoğunlukla.

Sema Aslan'ın ilk romanı **Kozalak**, bildiğimizi, tanıdığımızı sandığımız her şeyi altüst ediyor. İnsan zorlanıyor. Çünkü, karşınızda sunulan öyle bir sırlı ve dibine kadar yaralı bir âlem var ki, küçük burjuva mutluluğumuz şaşkına dönüyor, afallıyor!

Erdem söylemimizin içi boşalıyor.

Akıl almaz güçte bir uydurukçuluk sarmalının içinde uyuşturulduğumuzu idrak ediyoruz. Sema Aslan'ın yazısının satıraralarını okuduğumuzda, ama daha çok **satırüstlerinin** manasına erişebildiğimizde, yepyeni bir hayat zemininde biz de kendi izlerimizi bırakmaya başlıyoruz bence.

Kozalak, yol açıyor, yola çıkarıyor, içimizi açarak.

"Çok çeşitleri varmış; bir kitapta görmüştüm... Az evvelki Kızılderili'nin ölçüsünü aldığı ağacın da dallarında kozalaklar vardı belki... Kozalaklar... Kendiliklerinden düşüyorlar, düşünce de ölüyorlar sanırdım. Belki de öldükleri için düşüyorlar. Ama gördüm dede. Dalından çok zaman önce düşmüş bir kozalağın o oduna benzeyen tuhaf yapraklarını bazen taç gibi açtığını, bazen de yumruk gibi kapattığını gördüm. Demek cansız değilmiş kozalaklar. Demek ağaçlarından ayrıyken bile yapraklarını açıp kapayabiliyorlarmış."

Sema Aslan'ın insanları (karakterleri) **düzensiz duyarlı** bir hayatın dibe vurmuş kaotik yapısı içinde ayakta kalma, sonuna kadar direnerek varolma ne pahasına olursa olsun hakkını kullanırken, kozalağın yaşam

mücadelesine benzer bir açılıp kapanmalar içinde savruluyorlar. Duygusal, tensel, ahlaksal, öğütsel, hatta kanın aktığı, canın alındığı bir **bozulmanın**, bir **hakikatsizliğin**, içinden geçiyorlar; kaderlerinde sanki sürekli bir yaralanma var. Bir yandan da yazarın şefkatine yaslanarak kendilerini anlatıyorlar. Acılar, yazarın şefkatiyle bir miktar hafifliyor sanki. Ama isyan dipdiri... "Sözleri kurşun gibi atıyor. Delip geçiyor. Ama benim adım Çiçek. Hiçbir kurşun seremez beni yere. İzin vermem. O da biliyor bunu. İşim bitmedi daha. Ömrü uzatılmışlardanım ve işim bitene kadar buradayım! Hiçbir yere kıyılamıyorum. Çok istiyorlarsa isyankâr desinler, deli desinler. Ne derlerse desinler. Uydurukçu değilim ben, ne dediğimi, ne yaptığımı biliyorum. Uydurukçular! Beni de kendilerine benzetmek istediler ama ben hiç kimselere benzemem ben kendime bile benzemem. İçim insan dolu benim, içim gerçeklerle, gerçek insan hikâyeleriyle dolu. Onlar gibi uydurukçuluk yapmıyorum; ses veriyorum. Dile gelmek isteyen hikâyelere ses veriyorum ki önünü arkasını bilsin bu kalabalık. Bu cahil kalabalık."

Sema Aslan, edebiyatıyla bu isyanın sesini mükemmel vermiş. Arka sokakların kılcal damarlarına nüfuz etmiş. Sistemin kutsadığı ahlakın, değerlerin, kurumlar açısından bakıldığında aslında büyük bir ikiyüzlülük ve yalan esaslı olduğu anlaşılıyor romanda sergilenen hayatlardan.

Bu ikiyüzlülüğü, modern zamanların **törelleştirilmiş** bu egemenlik tezgâhını, toplumun, kentin periferisinde yaşayan insanlar bozuyor. Amcasının oğlancılığı yüzünden katil olan bir çocuk, travesti cinayetleri, elleri küçük ve hormonları dişi bir erkek çocuğun daha ilkokuldan başlayarak başına gelenler ve yaşadığı aşkın derin hüznü, kendilerini aynada bile tam göremeyen **bireysizleştirilmiş** (adeta öğütölmüş) eş ve anne kadınlar ne yaşadıkları belli olmayan , havada her an dolanan faşizan, karanlık bulutlar, Sema Aslan'ın kaleminde sokağın dilini de edebileştiren, gizli bir mizahla yalın bir biçimde hikâye ediliyor.

Roman gibi olmayan bir roman **Kozalak**.

Derelerin ırmaklara, ırmakların nehirlerle dönüşmesi gibi hayatın kılcal damarlarını ana damarlara dönüştürüyor Sema Aslan'ın edebiyatı.

İşin doğrusu ben çarpıldım.

Size de çarpılmanızı öneririm.

(Kozalak, Sema Aslan, İletişim Yayınları)

pakizebarista@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)